

ព្រះ

អង្គកថា

ភាសាចារឹក

សុត្តន្តបិដក

ខុទ្ទកនិកាយោ

ឥតិវុត្តក



។ នមោ តស្ស ភកវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

ខុទ្ទកនិកាយ

ឥតិវុត្តក-អដ្ឋកថា

គន្ថាវម្ពកថា

មហាការុណីកំ នាមំ, ព្រាយ្យសាគរចារគុ;
វន្តេ និបុណកម្ពីរវិចិត្រនយទេសនំ។

វិជ្ជាបរណសម្បជ្ជា, យេន និយ្យន្តិ លោកតោ;
វន្តេ តមុត្តមំ ធម្មំ, សម្មាសម្ពុទ្ធបូជិតំ។

សីលាធិគុណសម្បជ្ជោ, បិតោ មគ្គជលេសុ យោ;
វន្តេ អរិយសង្ឃំ តំ, បុញ្ញកេត្តំ អនុត្តរំ។

វន្តនាជនិតំ បុញ្ញំ, ឥតិ យំ រតនត្ថយេ;
ហតន្តរាយោ សព្ពត្ថ, ហុត្វាហំ តស្ស តេជសា។

ឯកកាធិប្បភេទេន, ទេសិតានិ មហេសីនា;
លោភាធិនំ បហានានិ, ធិបនានិ វិសេសតោ។

សុត្តានិ ឯកតោ កត្វា, ឥតិវុត្តបទក្ខរំ;
ធម្មសង្គាហកា ថេរា, សង្គាយីសុ មហេសយោ។

ឥតិវុត្តកមិច្ឆេវ, នាមេនវសិនោ បុរេ;
យំ ខុទ្ទកនិកាយស្មី, គម្ពីរត្ថបទក្កមំ។

តស្ស គម្ពីរញ្ញាលោហិ, ឌីកាហោតព្ភការតោ;
កិញ្ញាបិ ទុក្ករា កាតុំ, អត្ថសំវណ្ណានា មយា។

សហសំវណ្ណានំ យស្មា, ជរេតេ សត្តុ សាសនំ;
បុញ្ញចរិយសីហានំ, តិដ្ឋតេវវិនិច្ឆយោ។

តស្មា តំ អវលម្ពិត្វា, ឌីកាហោត្វាន បញ្ចាបិ;
និកាយេ ឧបនិស្សាយ, ចោរាណាដ្ឋកថានយំ។

និស្សិតំ វាចនាមគ្គំ, សុវិសុទ្ធ�ំ អនាគុលំ;
មហាវិហារវាសីនំ, និបុណ្ហវិនិច្ឆយំ។

បុណ្យនាគតំ អត្ថំ, វជ្ជយិត្វាន សាធុកំ;
យថាពាលំ ករិស្សមិ, ឥតិវុត្តកវណ្ណានំ។

ឥតិ អាកម្ព្យមាណស្ស, សទ្ធម្មស្ស ចិរដ្ឋិតិ;
វិភជន្តស្ស តស្សត្ថំ, និសាមយថ សាធរោតិ។

តត្ថ ឥតិវុត្តកំ នាម ឯកកនិចាតោ, ទុកនិចាតោ, តិកនិចាតោ,
ចតុក្កនិចាតោតិ ចតុនិចាតសង្កបំ។ តម្បីវិនយបិដកំ, សុត្តន្តបិដកំ,
អភិធម្មបិដកន្តិ តិសុ បិដកេសុ សុត្តន្តបិដកបរិយាបន្នំ; ធិយនិកាយោ
មជ្ឈិមនិកាយោ, សំយុត្តនិកាយោ, អង្គុត្តរនិកាយោ, ខុទ្ទកនិកាយោតិ
បញ្ចសុ និកាយេសុ ខុទ្ទកនិកាយបរិយាបន្នំ; សុត្ថំ, គេយ្យំ, វេយ្យាករណំ,

កាថា, ឧទានំ, ឥតិវុត្តកំ, ជាតកំ, អព្ពតធម្មំ, វេទល្លន្តិ នវសុ សាសនផ្ដើសុ
ឥតិវុត្តកផ្ដុក្ខតំ។

“ឆ្ងាសីតិ ពុទ្ធតោ គណ្ហី, ទ្វេសហស្សនិ ភិក្ខុតោ;
ចតុរាសីតិ សហស្សនិ, យេ មេ ធម្មា បវត្តិនោ” តិ។ (ថេរគា. ១០២៧) -

ឯវំ ធម្មកណ្ហាការិកេន បដិញ្ញាតេសុ ចតុរាសីតិយា ធម្មក្ខន្ធសហស្សេសុ
កតិបយធម្មក្ខន្ធសង្គហំ។ សុត្តតោ ឯកកនិចាតេ តាវ សត្តវីសតិ សុត្តានិ,
ទុកនិចាតេ ឆ្ងាវីសតិ, តិកនិចាតេ បញ្ញាស, ចតុក្កនិចាតេ តេរសាតិ
ឆ្ងាទសាធិកសុត្តសតសង្គហំ។ តស្ស និចាតេសុ ឯកកនិចាតោ អាទិ, វគ្គេសុ
ចាដិភោគវគ្គោ, សុត្តេសុ លោកសុត្តំ។ តស្សបិ “វុត្តញ្ញោតំ ភគវតោ” តិអាទិកំ
អាយស្មតា អានន្ទេន បឋមមហាសង្កឹតិកាលេ វុត្តំ និទានមាទិ។ សា បនាយំ
បឋមមហាសង្កឹតិ វិនយបិដកេ តន្តិមារុទ្ធា ឯវំ។ យោ បនេត្ត
និទានកោសល្លត្ថំ វុត្តញ្ញោ កថាមគ្គោ, សោបិ សុមង្គលវិលាសិនិយា
ធិយនិកាយ-អដ្ឋកថាយ វិត្តារតោ វុត្តោយេវាតិ តត្ថ វុត្តនយេនេវ វេទិតញ្ញោ។

និទានវណ្ណាថា

យំ បនេតំ វុត្តញ្ញោតំ ភគវតាតិអាទិកំ និទានំ។ ឯកធម្មំ, ភិក្ខុវេ,
បដហថាតិអាទិកំ សុត្តំ។ តត្ថ វុត្តំ ភគវតាតិអាទិនិ នាមបទានិ។ ឥតិវុត្តិ
និចាតបទំ។ បដហថាតិ ឯត្ថ ប-ឥតិ ឧបសគ្គបទំ, ជហថា-តិ អាឡាតបទំ។
ឥមិនា នយេន សព្ពត្ថ បទវិភាគោ វេទិតញ្ញោ។

អត្ថតោ បន វុត្តសន្នោ តាវ សឧបសគ្គោ អនុបសគ្គោ ច វេបនេ
វាបសមករណោ កេសោហារណោ ជីវិតវុត្តិយំ បវុត្តភារេ ចាវចនភារេន
បវត្តិតេ អវ្យោសនេ កថនេតិ ឯវមាទីសុ ទិស្សតិ។ តថា ហេស -

“តាវោ តស្ស បជាយន្តិ, ខេត្ត វុត្តំ វិរូហតិ;
វុត្តានំ ជលមស្មាតិ, យោ មិត្តានំ ន ទុព្ភតិ” តិ។ -

អាទិសុ (ជា. ២.២២.១៩) វេបនេ អាគតោ។ “នោ ច ខោ បដិវុត្ត” តិអាទិសុ (ចារា. ២៨៩) អដ្ឋទន្តកាធិហិ វាបសមករណោ។ “កាបដិកោ មាណវោ ធម្មារោ វុត្តសិរោ” តិអាទិសុ (ម. និ. ២.២២៦) កេសោហារណោ។ “បន្ទលោមោ បរទត្តវុត្តោ មិគភូតេន ចេតសាវិហរតិ” តិអាទិសុ (ប្បឡា. ៣៣២) ជីវិតវុត្តិយំ។ “សេយ្យថាបិ នាម បណ្ឌិតលាសោ ពន្ធនា បវុត្តោ អភព្ពោ ហរិតត្ថាយា” តិអាទិសុ (ចារា. ៩២; ចា. ៦៦៦; មហាវ. ១២៩) ពន្ធនតោ បវុត្តភារោ។ “យេសមិទំ ឯតវហិ, ព្រាហ្មណា, ចោរាណំ មន្តបទំ គីតំ បវុត្តំ សមិហិត” តិអាទិសុ ចាវចនភារោ បវុត្តិតោ។ លោកេ បន - “វុត្តោ គណោ វុត្តោ ចារាយនោ” តិអាទិសុ អដ្ឋនេ។ “វុត្តំ ខោ បនេតំ ភកវតា ធម្មទាយាទា មេ, ភិក្ខុវេ, ភវេ, មា អមិសទាយាទា” តិអាទិសុ (ម. និ. ១.៣០) កថនេ។ ឥធាបិ កថនេ ធម្មព្ពោ។ តស្មា វុត្តំ កថិតំ ភាសិតន្តិ អត្ថោ។

ទុតិយោ បន វុត្តសន្ថោ វេបនេ ចិល្លាការេ ច វេទិតព្ពោ។ ហិ-ឥតិ ជាតុ វិព្យត្តន្តិ ឯតស្មី អត្ថេ និចាតោ។ សោ ឥទានិ វុច្ចមានសុត្តស្ស ភកវតោ វិព្យត្តំ ភាសិតភារំ ជោតេតិ។ វាចកសទ្ធសន្តិធានេ ហិ បយុត្តា និចាតោ។ តេហិ វុត្តព្ពមត្តំ ជោតេតិ។ ឯតន្តិ អយំ ឯតសន្ថោ -

“យោ ច ពុទ្ធព្វា ធម្មព្វា, សង្ឃព្វា សរណំ គតោ;
ចត្តារិ អរិយសទ្ធានិ, សម្មប្បញ្ញាយ បស្សតិ។

“ទុក្ខំ ទុក្ខសមុប្បាទំ, ទុក្ខស្ស ច អតិក្កមំ;
អរិយញ្ញដ្ឋន្តិកំ មគ្គំ, ទុក្ខបសមគាមិនំ។

“ឯតំ ខោ សរណំ ខេមំ, ឯតំ សរណមុត្តមំ;

ឯតំ សរណមាគម្ម, សព្ពុទ្ធក្ខា បមុច្ចតី” តិ។ (ធម្ម. ប. ១៩០-១៩២) -

អាទិសុ យថាវុត្ត អាសន្នបច្ចុក្ខ អាគតោ។ “អប្បមត្តកំ ខោ បនេតំ, ភិក្ខុវេ,
ឡិមត្តកំ សីលមត្តកំ, យេន បុដ្ឋន្តោ តថាគតស្ស វណ្ណំ វេទមាណោ
វេទេយ្យ” តិអាទិសុ (ធម្ម. និ. ១.៧) បន វក្ខមាណោ អាសន្នបច្ចុក្ខ។ ឥធាបិ
វក្ខមាណេយេវ ទដ្ឋព្ពោ។ សង្គាយនវសេន វក្ខមាណោ សុត្តំ ធម្មកណ្ណាការីកេន
ពុទ្ធិយំ បេបទ្វា តទា “ឯត” ន្តិ វុត្តំ។

ភគវតាតិ ឯត្ថ ភគវាតិ គរុវចនំ។ គរុំ ហិ លោកេ ភគវាតិ វេទន្តិ។
តថាគតោ ច សព្ពគុណាវិសិដ្ឋតាយ សត្តានំ គរុ, តស្មា ភគវាតិ វេទិតព្ពោ។
ចោរណោហិបិ វុត្តំ -

“ភគវាតិ វចនំ សេដ្ឋំ, ភគវាតិ វចនមុត្តមំ;

គរុ ការវយុត្តោ សោ, ភគវាតេន វុច្ចតី” តិ។

សេដ្ឋវាចកញ្ចំ វចនំ សេដ្ឋគុណាសហចរណតោ សេដ្ឋន្តិ វុត្តំ។ អថ វា វុច្ចតីតិ
វចនំ, អត្ថោ។ តស្មា ភគវាតិ វចនំ សេដ្ឋន្តិ ភគវាតិ ឥមិនា វចនេន វចនីយោ
យោ អត្ថោ, សោ សេដ្ឋាតិ អត្ថោ។ ភគវាតិ វចនមុត្តមន្តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។
ការវយុត្តោតិ គរុការវយុត្តោ គរុគុណាយោគតោ, គរុករណំ វា សាតិសយំ
អរហតីតិ ការវយុត្តោ, ការវាហោតិ អត្ថោ។ ឯវំ
គុណាវិសិដ្ឋសត្តត្ថមគរុការវាជិវចនមេតំ យទិទំ ភគវាតិ។ អបិច -

“ភគី ភជី ភាគី វិភត្តវា ឥតិ,
អកាសិ ភគ្គន្តិ គរុតិ ភាគ្យវា;
ពហូហិ ព្យាយេហិ សុភាវិតត្ថនោ,

ភវន្តតោ សោ ភគវាតិ វុច្ចតិ” តិ។ -

និទ្ទេសេ អាគតនយេន -

“ភាគ្យវា ភគ្គវា យុត្តោ, ភគេហិ ច វិភត្តវា;
ភត្តវា វន្តគមនោ, ភវេសុ ភគវា តតោ” តិ។

ឥមិស្សា កាថាយ ច វសេន ភគវាតិ បទស្ស អត្តោ វត្តញ្ចោ។ សោ បនាយំ
អត្តោ សញ្ញាការេន វិសុទ្ធិមគ្គេ ពុទ្ធានុស្សតិនិទ្ទេសេ វុត្តោតិ។ តត វុត្តនយេនេវ
វេទិតញ្ចោ។

អបរោ នយោ - ភាគវាតិ ភគវា, ភតវាតិ ភគវា, ភាគេ វនីតិ ភគវា, ភគេ
វនីតិ ភគវា, ភត្តវាតិ ភគវា, ភគេ វមីតិ ភគវា, ភាគេ វមីតិ ភគវា។

“ភាគវា ភតវា ភាគេ, ភគេ ច វនិ ភត្តវា;
ភគេ វមិ តថា ភាគេ, វមីតិ ភគវា ជិនោ”។

តត្ថ កថំ ភាគវាតិ ភគវា? យេ តេ សីលានយោ ធម្មក្ខន្ធា គុណកោដ្ឋាសា,
តេ អនញ្ញាសាធារណា និរតិសយា តថាគតស្ស អត្ថិ ឧបលព្ពន្ធិ។ តថា ហិស្ស
សីលំ, សមាធិ, បញ្ញា, វិមុត្តិ, វិមុត្តិញ្ញាណានុស្សនំ, ហិរិ, ឌីត្តប្បំ, សទ្ធា, វិរិយំ,
សតិ, សម្មជញ្ញំ, សីលវិសុទ្ធិ, ចិត្តវិសុទ្ធិ, ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិ, សមថោ, វិបស្សនា, តីណិ
កុសលមូលានិ, តីណិ សុចរិតានិ, តយោ សម្មាវិតក្កា, តិស្សោ អនវដ្ឋសញ្ញា,
តិស្សោ ធាតុយោ, ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា, ចត្តារោ សម្មប្បធានា, ចត្តារោ
ឥទ្ធិទានា, ចត្តារោ អរិយមគ្គា, ចត្តារិ អរិយដលានិ, ចតស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា,
ចតុយោនិបរិច្ឆេទកញ្ញាណានិ, ចត្តារោ អរិយវិសា, ចត្តារិ វេសារជ្ជញ្ញាណានិ,
បញ្ចា បដានិយដ្ឋានិ, បញ្ចន្តិកោ សម្មាសមាធិ, បញ្ចញ្ញាណិកោ សម្មាសមាធិ,

បញ្ចៀន្ទិយានិ, បញ្ច ពលានិ, បញ្ច និស្សរណីយា ឆាតុយោ, បញ្ច
វិមុត្តាយ តន្ត្រាណានិ, បញ្ច វិមុត្តិបរិចាចនីយា សញ្ញា, ធម្មនុស្សតិដ្ឋានានិ, ធម្ម
ការវា, ធម្ម និស្សរណីយា ឆាតុយោ, ធម្ម សតតវិហារា, ធម្ម អនុត្តរិយានិ, ធម្ម
និព្វេជភាគិយា សញ្ញា, ធម្ម អភិញ្ញា, ធម្ម អសាធារណាញាណានិ, សត្ត
អបរិហានិយា ធម្មា, សត្ត អរិយធនានិ, សត្ត ពោជ្ឈង្គា, សត្ត សប្បវិសធម្មា,
សត្ត និជ្ឈវត្ថុនិ, សត្ត សញ្ញា, សត្ត ទក្ខិណោយ្យបុគ្គលទេសនា, សត្ត
ខ័ណ្ឌាសវពលទេសនា, អដ្ឋ បញ្ញាបដិលាភហេតុទេសនា, អដ្ឋសម្មត្តានិ, អដ្ឋ
លោកធម្មាតិក្កមោ, អដ្ឋ អារម្ភវត្ថុនិ, អដ្ឋ អក្ខណទេសនា, អដ្ឋ
មហាបុរិសវិតក្កា, អដ្ឋ អភិកាយតនទេសនា, អដ្ឋ វិមោក្ខា, នវ
យោនិសោមនសីការមូលកា ធម្មា, នវ ចារិសុទ្ធិបដានិយង្គានិ, នវ
សត្តាវាសទេសនា, នវ អាយាតប្បដិវិនយា, នវ សញ្ញា, នវ នានត្តា, នវ
អនុបុព្វវិហារា, ទស នាថករណា ធម្មា, ទស កសិណាយតនានិ, ទស
កុសលកម្មបថា, ទស សម្មត្តានិ, ទស អរិយវាសា, ទស អសេក្ខា ធម្មា, ទស
តថាគតពលានិ, ឯកាទស មេត្តានិសំសា, ទ្វាទស ធម្មចក្កាការា, តេស
ធុតគុណា, ចុទ្ធស ពុទ្ធក្រាណានិ, បញ្ចទស វិមុត្តិបរិចាចនីយា ធម្មា,
សោឡសវិទា អាណាចានស្សតិ, សោឡស អបរន្តបនីយា ធម្មា, អដ្ឋាស
ពុទ្ធជម្ពា, ឯក្ខនីសតិ បច្ចវេក្ខណាញាណានិ, ចតុចត្តាលីស ញាណាវត្ថុនិ,
បញ្ញាស ឧទយព្ពយញ្ញាណានិ, បរោបណ្ណាស កុសលធម្មា, សត្តសត្តតិ
ញាណាវត្ថុនិ,
ចតុវិសតិកោជិសតសហស្សសមាបត្តិសញ្ញាវិមហាវជិរញ្ញាណំ,
អនន្តនយសមន្តបដ្ឋានបរិចយបច្ចវេក្ខណាទេសនាញាណានិ, តថា អនន្តាសុ
លោកឆាតុសុ អនន្តានំ សត្តានំ អាសយាធិវិការនញ្ញាណានិ ចាតិ,
ឯវមាធយោ អនន្តា អបរិមាណាគេទា អនញ្ញាសាធារណា និរតិសយា

គុណភាគា គុណកោដ្ឋាសាវិជ្ជន្តិ ឧបលព្ពន្តិ។ តស្មា យថាវុត្តវិភាគា
គុណភាគា អស្ស អត្ថិតិ ភាគវាតិ វុត្តព្ពេ។ អាការស្ស រស្សត្ថំ កត្វា “ភគវា”តិ
វុត្តោ។ ឯវំ តាវ ភាគវាតិ ភគវា។

“យស្មា សីលាធម្មោ សព្ពេ, គុណភាគា អសេសតោ;
វិជ្ជន្តិ សុគតេ តស្មា, ភគវាតិ បវុច្ឆតិ”។

កង់ ភគវាតិ ភគវា? យេ តេ សព្ពលោកហិតាយ ឧស្សុក្កមាបន្នេហិ
មនុស្សត្តាធិកេ អដ្ឋ ធម្មេ សមោធានេត្វា សម្មាសម្ពោធិយា
កតមហាភិដីហារេហិ មហាពោធិសត្តេហិ បរិបូរេតព្ពា ធានចារមី,
សីលនេក្ខម្មបញ្ញាវីរិយខន្តិសច្ចអធិដ្ឋានមេត្តាឧបេក្ខាចារមីតិ ទស ចារមីយោ,
ទស ឧបចារមីយោ, ទស បរមត្ថចារមីយោតិ សមតីស ចារមីយោ, ធានាធិនិ
ចត្តាវិ សង្កហវុត្ថនិ, ចត្តាវិ អធិដ្ឋានានិ, អត្ថបរិច្ឆាគោ,
នយនធនវជ្ជបុត្តនារបរិច្ឆាគោតិ បញ្ច មហាបរិច្ឆាគា, បុព្ពយោគោ,
បុព្ពចរិយា, ធម្មក្ខានំ, លោកត្ថចរិយា, ព្យាតត្ថចរិយា, ពុទ្ធត្ថចរិយាតិ
ឯវមាធម្មោ សង្ខេបតោ វា បុញ្ញសម្ភារញ្ញាណសម្ភារា ពុទ្ធករធម្មា, តេ
មហាភិដីហារតោ បដ្ឋាយ កប្បានំ សតសហស្សរាជិកានិ ចត្តាវិ
អសង្ខ្យយ្យានិ យថា ហានភាគិយា, សំកិលេសភាគិយា, បីតិភាគិយា, វា ន
ហោន្តិ; អថ ខោ ឧត្តរុត្តរិវិសេសភាគិយាវ ហោន្តិ; ឯវំ សក្កច្ចំ និរន្តរំ
អនវសេសតោ ភតា សម្ភតា អស្ស អត្ថិតិ ភគវាតិ ភគវា; និវុត្តិនយេន
តការស្ស គការំ កត្វា។ អថ វា ភគវាតិ តេយេវ យថាវុត្តេ ពុទ្ធករធម្មេ
វុត្តនយេន ភិវ សម្ភិរិ បរិបូរេសីតិ អត្ថោ។ ឯវម្យិ ភគវាតិ ភគវា។

“យស្មា សម្ពោធិយា សព្ពេ, ធានចារមីអធិកេ;
សម្ភារេ ភគវា ធាថោ, តស្មាបិ ភគវា មតោ”។

“យស្មា ព្រាយ្យសមាបត្តិ-គុណភាគ តថាគតោ;
ភជិ បត្តយិ សត្តានំ, ហិតាយ ភគវា តតោ”។

កង់ កតេ វន្តិតិ ភគវា? សមាសតោ តាវ កតបុញ្ញេហិ បយោកសម្មុទ្ធហិ
 យថាវិករំ ភជីយន្តិតិ ភគា, លោកិយលោកុត្តរា សម្មុត្តិយោ។ តត្ថ លោកិយេ
 តាវ តថាគតោ សម្មោធិតោ បុព្វេ ពោធិសត្តភូតោ បរមុក្កំសកតេ វនិ ភជិ
 សេវិ, យត្ថ បតិជ្ជាយ និវរសេសតោ ពុទ្ធករធម្មេ សមដ្ឋាននន្នោ ពុទ្ធជម្ពេ

បរិចារេសិ។ ពុទ្ធកូតោ បនតេ និរវដ្តសុខុបសំហិតេ អនញ្ញសាធារណោ
លោកុត្តរេបិ វនិភជិសេវិ។ វិត្តារតោ បន
បទេសវដ្តស្សរិយចក្កវត្តិសម្បត្តិទេវវដ្តសម្បត្តិអាទិវសេន
ឈានវិមោក្ខសមាធិសមាបត្តិញ្ញាណទស្សនមគ្គការវនាជល-
សង្ខតិរិយាធិឧត្តរិមនុស្សធម្មវសេន ច អនេកវិហិតេ អនញ្ញសាធារណោ ភគេ
វនិភជិសេវិ។ វរំ ភគេ វនីតិ ភគវា។

“យា តា សម្បត្តិយោ លោកេ, យា ច លោកុត្តរា បុព្វ;
សព្វា តា ភជិសម្ពុទ្ធា, តស្មាបិ ភគវា មតោ”។

កង់ ភត្តវាតិ ភគវា? ភត្តា ទទ្ធកត្តិកា អស្ស ពហូ អត្ថីតិ ភគវា។
តថាគតោ ហិ
មហាករុណាសព្ពញ្ញតញ្ញាណាធិអបរិមិតនិរុបមប្បការវគុណាវិសេសសមដ្ឋី
ការតោ សព្ពសត្តតមោ, សព្ពានត្ថបរិហារបុព្ពដ្ឋមាយ
និរវសេសហិតសុខវិធានតប្បរាយ និរតិសយាយ បយោគសម្បត្តិយា
សទេវមនុស្សរាយ បជាយ អច្ចន្តបការីតាយ
ទូត្តិសមហាបុរិសលក្ខណាអសីតិអនុព្យញ្ញនព្យាមប្បភាធិ-
អនញ្ញសាធារណាគុណាវិសេសបដិមណ្ឌិតរូបកាយតាយ,
យថាភុច្ចគុណាធិគតេន “ឥតិបិ សោ ភគវា” តិអាទិនយប្បវត្តន
លោកត្តយព្យាបិធា សុរិបុលេន សុរិសុទ្ធន ច ធុតិយោសេន សមន្នាគតត្តា
ឧក្កំសចារមិប្បត្តាសុ អប្បិច្ឆតាសន្តដ្ឋិតាធិសុ សុប្បតិដ្ឋិតការតោ
ធនពលចតុវេសារដ្ឋាធិនិរតិសយគុណាវិសេសសមដ្ឋីការតោ ច
រូបប្បមាលោក រូបប្បសន្នោ, យោសប្បមាលោក យោសប្បសន្នោ,
លូឡប្បមាលោក លូឡប្បសន្នោ, ធម្មប្បមាលោក ធម្មប្បសន្នោតិ វរំ

ចតុប្បមាណីកេ លោកសង្ឃិវាសេ សព្វថាបិ បសាទាវហភាវេន
សមន្តចាសាធិកត្តា អបរិមាណានំ សត្តានំ សនេវមនុស្សានំ
អាទរពហុមានការវាយតនតាយ បរមបេមសម្ពុត្តិជ្ជានំ។ យេ ច តស្ស ឡំវាទេ
បតិដ្ឋិតា អវេច្ចប្បសាទេន សមន្តាគតា ហោត្តិ, កេនចិ អសំហារិយា តេសំ
សម្ពុត្តិ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា ទេវេន វា មារេន វា ព្រហ្មណា វា។ តថា ហិ
តេ អត្តនោ ជីវិតបរិច្ចាគេបិ តត្ថ បសាទំ ន បរិច្ចជន្តិ, តស្ស វា អាណំ
ទឡ្ហកត្តិការតោ។ តេនេវាហ -

“យោ វេ កតញ្ញូ កតវេទិ ជីវេ;
កល្យាណមិត្តោ ទឡ្ហកត្តិ ច ហោតី” តិ។ (ជា. ២.១៧.៧៨);

“សេយ្យថាបិ, ភិក្ខុវេ, មហាសមុទ្ពោ បិតធម្មោ វេលំ នាតិវត្ថុតិ; ឯវមេវ
ខោ, ភិក្ខុវេ, យំ មយា សាវកានំ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តំ, តំ មម សាវកា
ជីវិតហេតុបិ នាតិក្កមន្តិ” តិ (អ. និ. ៨.២០; ឧទា. ៤៥; ចូឡ្ហវ. ៣៨៥) ច។

ឯវំ ភត្តវាតិ ភគវា និរុត្តិនយេន ឯកស្ស តការស្ស លោបំ កត្វា ឥតរស្ស
គការំ កត្វា។

“គុណាតិសយយុត្តស្ស, យស្មា លោកហិតេសិនោ;
សម្ពុត្តា ពហវោ សត្ថ, ភគវា តេន វុច្ចតី” តិ។

កងំ ភគេ វមីតិ ភគវា? យស្មា តថាគតោ ពោធិសត្តភូតោបិ បុរិមាសុ
ជាតិសុ ចារមិយោ បូរេន្តោ ភគសម្ពាតំ សិរី ឥស្សរិយំ យសញ្ច វមិ ឧត្តិរិ
ខេឡ្ហបិណ្ឌំ វិយ អនបេក្ខោ ធម្មយិ។ តថា ហិស្ស សោមនស្សកុមារកាលេ,
ហត្ថិចាលកុមារកាលេ, អយោយរបណ្ឌិតកាលេ, មូគបក្ខបណ្ឌិតកាលេ,
ចូឡ្ហសុតសោមកាលេតិ ឯវមាធិសុ នេក្ខម្ពចារមិបូរណាវសេន

ទេវរដ្ឋសធិសាយ រដ្ឋសិរិយា បរិច្ឆតត្ថកាវាទំ បរិមាណំ នត្ថិ។ ចរិមត្ថកាវេបិ
ហត្ថគតំ ចក្កវត្ថិសិរី ទេវលោកាធិបច្ឆសធិសំ ចតុទ្ទិបិស្សរិយំ
ចក្កវត្ថិសម្មត្ថិសន្និស្សយំ សត្វតនសមុជ្ឈលំ យសញ្ចា តិណាយបិ
អមញ្ញមាណោ និរេបេក្ខោ បហាយ អភិនិក្ខមិត្វា សម្មាសម្ពោធិ អភិសម្ពុទ្ធោ។
តស្មា ឥមេ សិរិអាទិកេ ភគេ វមីតិ ភគវា។ អថ វា ភាទិ នាម នក្ខត្តានិ, តេហិ
សមំ គច្ឆន្តិ បវត្ថន្តិ ភគា,
សិទេវុយុគនូវឧត្តរកុរុហិមវន្តាទិភាជនលោកវិសេសសន្និស្សយា សោភា
កប្បដ្ឋិតិយភាវតោ។ តេបិ ភគវា វមិ
តំនិវាសិសត្តាវាសសមតិក្កមនតោតប្បដិពាទ្ធជន្តរាគប្បហានេន បដហិតិ។
ឯវម្បិ ភគេ វមីតិ ភគវា។

“ចក្កវត្ថិសិរី យស្មា, យសំ ឥស្សរិយំ សុខំ;
បហាសិ លោកចិត្តញ្ច, សុគតោ ភគវា តតោ”។

កង ភាគេ វមីតិ ភគវា? ភាគា នាម កោដ្ឋាសា។ តេ

ខន្ធយតនធាតាទិវសេន, តត្ថាបិ រូបវេទនាទិវសេន, អតីតាទិវសេន ច
អនេកវិជារតេ ច ភគវា សត្តំ បបញ្ចំ, សត្តំ យោគំ, សត្តំ គន្ធី, សត្តំ សំយោជនំ,
សមុច្ឆិន្ទិត្វា អមតធាតុំ សមធិគច្ឆន្តោ វមិ ឧត្តិរិ អនេបេក្ខោ ធម្មយិ, ន បច្ចាគមិ។
តថា ហោស សត្តត្ថកមេវ បថីរិ, អាបំ, តេជំ, វាយំ, ចក្ខុំ, សោតំ, ឃានំ, ជីវ្គំ,
កាយំ, មនំ, រូបេ, សន្នេ, គន្ធវេ, វសេ, ដោជ្ឈព្កេ, ធម្មេ, ចក្ខុវិញ្ញាណំ...បេ....
មនោវិញ្ញាណំ, ចក្ខុសម្ពុស្សំ ...បេ.... មនោសម្ពុស្សំ, ចក្ខុសម្ពុស្សជំ វេទនំ...បេ....
មនោសម្ពុស្សជំ វេទនំ, ចក្ខុសម្ពុស្សជំ សញ្ញា...បេ.... មនោសម្ពុស្សជំ សញ្ញា;
ចក្ខុសម្ពុស្សជំ ចេតនំ...បេ.... មនោសម្ពុស្សជំ ចេតនំ; រូបតណ្ហំ ...បេ....
ធម្មតណ្ហំ; រូបវិតក្កំ...បេ.... ធម្មវិតក្កំ; រូបវិចារំ...បេ.... ធម្មវិចារន្តិអាទិនា

អនុបទធម្មវិភាគវសេនបិ សព្វេវ ធម្មកោដ្ឋាសេ អនវសេសតោ វមិ ឧត្តិវ
អនបេក្ខបរិច្ឆាគេន ធម្មយិ។ វុត្តញ្ញោតំ -

“យំ តំ, អាណន្ទ, ចត្តំ វុត្តំ មុត្តំ បហំនំ បដិទិស្សន្តំ, តំ តថាគតោ បុន
បច្ឆាគមិស្សតីតិ នេតំ ហំនំ វិជ្ជតី” តិ។ (ធី. និ. ២.១៨៣) -

ឯវម្បិ ភាគេ វមីតិ ភគវា។ អថ វា ភាគេ វមីតិ សព្វេបិ កុសលាកុសលេ
សាវជ្ជានវន្នេ ហំនប្បណីតេ កណ្ណាសុក្កសប្បជិភាគេ ធម្ម
អរិយមគ្គញ្ញាណមុខេន វមិ ឧត្តិវ អនបេក្ខោ បរិច្ឆដិ បដហិ, បរេសញ្ច
តថត្ថាយ ធម្មំ ទេសេសិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ -

“ធម្មាបិ វោ, ភិក្ខុវេ, បហាតញ្ញា បគេវ អធម្មា, កុល្លបមំ, វោ ភិក្ខុវេ,
ធម្មំ ទេសេស្សមិ, និត្តរណាត្ថាយ នោ គហណាត្ថាយា” តិអាធិ។ (ម. និ.
១.២៤០) -

ឯវម្បិ ភាគេ វមីតិ ភគវា។

“ខន្ធយតនធាតាធិ-ធម្មភេទា មហេសីនា;
កណ្ណាសុក្កាយតោ វន្តា, តតោបិ ភគវា មតោ”។

តេន វុត្តំ -

“ភាគវា ភគវា ភាគេ, ភគេ ច វនិ ភត្តវា;
ភគេ វមិ តថា ភាគេ, វមីតិ ភគវា ជិនោ” តិ។

តេន ភគវតា។ អរហតាតិ កិលេសេហិ អារកត្តា, អនវសេសានំ វា
កិលេសារីនំ ហតត្តា, សំសារចក្កស្ស វា អរាជំ ហតត្តា, បច្ឆយាធិនំ អរហត្តា,

ចាបករណេ រហាភាវាតិ ឥមេហិ ការណេហិ អរហតា។ អយមេត្ថ សង្ខេហោ។
វិត្តារោ បនវិសុទ្ធិមគ្គេ វុត្តនយេន វេទិតញោ។

ឯត្ថ ច ភគវតាតិ ឥមិនាស្ស ភាគ្យវន្តតាធិបនេន កប្បានំ អនេកេសុ
អសង្ខ្យេយ្យេសុ ឧបចិត្តបុញ្ញសម្ភារភាវតោ សតបុញ្ញលក្ខណាធរស្ស
ទុត្តិសមហាបុរិសលក្ខណាអសីតិអនុប្បញ្ញន-
ព្យាមប្បភាកេតុមាលាធិបជីមណ្ឌិតា អនញ្ញសាធារណា
រូបកាយសម្បត្តិធិបិតា ហោតិ។ អរហតាតិ ឥមិនាស្ស
អនវសេសកិលេសប្បហានធិបនេន
អាសវក្ខយបទដ្ឋានសត្តញ្ញតញ្ញាណាធិគមបរិធិបនតោ
និសពលចតុវេសារដ្ឋនអសាធារណញ្ញាណាអដ្ឋារសាវេណិកពុទ្ធជម្ពាធិ-
អចិន្តេយ្យាបរិមេយ្យធម្មកាយសម្បត្តិ ធិបិតា ហោតិ។ តទុកយេនបិ
លោកិយសរិក្ខុកានំ ពហុមតភាវោ, គហជ្ឈបព្ពជិតេហិ អភិគមនីយតា, តថា
អភិគតានញ្ចតេសំ កាយិកេចតសិកទុក្ខាបនយេនេ បជិតលភាវោ,
អាមិសទានធម្មទានេហិ ឧបការីតា, លោកិយលោកុត្តរេហិ គុណេហិ
សំយោជនសមត្ថតា ច បកាសិតា ហោតិ។

តថា ភគវតាតិ ឥមិនា ចរណាធម្មេសុ
មុទ្ធកូតទិព្វវិហារាទិវិហារវិសេសសមាយោគបរិធិបនេន ចរណាសម្បទា
ធិបិតា ហោតិ។ អរហតាតិ ឥមិនា សព្វវិជ្ជាសុ
សិខាប្បត្តអាសវក្ខយញ្ញាណាធិគមបរិធិបនេន វិជ្ជាសម្បទា ធិបិតា ហោតិ។
បុរិមេន វា អន្តរាយិកនិយ្យានិកធម្មានំ អវិបរីតវិតត្ថការធិបនេន
បដ្ឋិមវេសារដ្ឋន្ធយសមាយោគោ, បដ្ឋិមេន

សវាសននិវេសសកិលេសប្បហានធិបនេន បុរិមវេសារដ្ឋទ្វយសមាយោគោ
វិការិតោហោតិ។

តថា បុរិមេន តថាគតស្ស បដិញ្ញាសន្តវចីសច្ចញ្ញាណាសច្ចបរិធិបនេន,
កាមគុណាលោកិយាធិបច្ចយសលាភសក្ការាធិបរិច្ឆាគបរិធិបនេន,
អនវេសសកិលេសាភិសន្ត្រាបរិច្ឆាគបរិធិបនេន, ឬ
សច្ចាធិដ្ឋានចាគាធិដ្ឋានចារិប្បិ បកាសិតា ហោតិ; ទុតិយេន
សព្ពសន្ត្រាបសមសមធិគមបរិធិបនេន, សម្មាសម្ពោធិបរិធិបនេន ឬ,
ឧបសមាធិដ្ឋានបញ្ញាធិដ្ឋានចារិប្បិ បកាសិតា ហោតិ។ តថា ហិ ភគវតោ
ពោធិសត្តភូតស្ស លោកុត្តរគុណោ កតាភិនិហារស្ស មហាករុណាយោគេន
យថាបដិញ្ញំ សព្ពចារិមិតានុដ្ឋានេន សច្ចាធិដ្ឋានំ, ចារិមិតាបដិបក្ខបរិច្ឆាគេន
ចាគាធិដ្ឋានំ, ចារិមិតាគុណោហិ ចិត្តវ្រូបសមេន ឧបសមាធិដ្ឋានំ, ចារិមិតាហិ
វេ បរហិតូចាយកោសល្លតោ បញ្ញាធិដ្ឋានំ ចារិប្បិគតំ។

តថា ‘យាចកជនំ អវិសំវាទេត្វា ទស្សនមី’តិ បដិជាននេន បដិញ្ញំ
អវិសំវាទេត្វា ធានេន ឬ សច្ចាធិដ្ឋានំ, ទេយ្យបរិច្ឆាគតោ ចាគាធិដ្ឋានំ,
ទេយ្យបដិគ្គាហកធានទេយ្យបរិក្ខយេសុ លោកនោសមោហភយវ្រូបសមេន
ឧបសមាធិដ្ឋានំ, យថាវហំ យថាកាលំ យថាវិធិ ឬ ធានេន បញ្ញត្តតាយ ឬ
បញ្ញាធិដ្ឋានំ ចារិប្បិគតំ។ ឥមិនា នយេន សេសចារិមីសុបិ ចតុរាធិដ្ឋានចារិប្បិ
វេទិតញ្ញា។ សព្ពា ហិ ចារិមិយោ សច្ចប្បការិតា ចាគាភិព្យញ្ញិតា
ឧបសមាធិព្រហិតា បញ្ញាបរិសុទ្ធាតិ វេ ចតុរាធិដ្ឋានសមុទាគតស្ស
តថាគតស្ស សច្ចាធិដ្ឋានំ សច្ចាធិដ្ឋានសមុទាគមេន សីលវិសុទ្ធិ,
ចាគាធិដ្ឋានសមុទាគមេន អាជីវិសុទ្ធិ, ឧបសមាធិដ្ឋានសមុទាគមេន
ចិត្តវិសុទ្ធិ, បញ្ញាធិដ្ឋានសមុទាគមេន ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិ។ តថា

សទ្ធាធិដ្ឋានសមុទាគមេនស្ស សំវាសេន សីលំ វេទិតព្ពំ,
ចាគាធិដ្ឋានសមុទាគមេន សំវាហារេន សោចេយ្យំ វេទិតព្ពំ,
ឧបសមាធិដ្ឋានសមុទាគមេន អាបទាសុ ថាមោ វេទិតព្ពោ,
បញ្ញាធិដ្ឋានសមុទាគមេន សាកក្ខាយ បញ្ញា វេទិតព្ពា។

តថា សទ្ធាធិដ្ឋានសមុទាគមេន អនុដ្ឋា អធិវាសេតិ,
ចាគាធិដ្ឋានសមុទាគមេន អលុទ្ធា បដិសេវតិ, ឧបសមាធិដ្ឋានសមុទាគមេន
អភីតោ បរិវេន្នតិ, បញ្ញាធិដ្ឋានសមុទាគមេន អម្ពុឡោ វិនោទេតិ។ តថា
សទ្ធាធិដ្ឋានសមុទាគមេន ចស្ស នេក្ខម្ភសុខប្បត្តិ, ចាគាធិដ្ឋានសមុទាគមេន
បរិវេកសុខប្បត្តិ, ឧបសមាធិដ្ឋានសមុទាគមេន ឧបសមសុខប្បត្តិ,
បញ្ញាធិដ្ឋានសមុទាគមេន សម្ពោធិសុខប្បត្តិ ធិបិតា ហោតិ។
សទ្ធាធិដ្ឋានសមុទាគមេន វា វិវេកជបីតិសុខប្បត្តិ, ចាគាធិដ្ឋានសមុទាគមេន
សមាធិជបីតិសុខប្បត្តិ, ឧបសមាធិដ្ឋានសមុទាគមេន អបីតិជកាយសុខប្បត្តិ,
បញ្ញាធិដ្ឋានសមុទាគមេន សតិចារិសុទ្ធិជឧបេក្ខាសុខប្បត្តិ។ តថា
សទ្ធាធិដ្ឋានសមុទាគមេន បរិវាសម្បត្តិលក្ខណបច្ចយសុខសមាយោគោ
បរិធិបិតោ ហោតិ អវិសំវាទនតោ, ចាគាធិដ្ឋានសមុទាគមេន
សន្តដ្ឋិលក្ខណសភាវសុខសមាយោគោ អលោកភាវតោ,
ឧបសមាធិដ្ឋានសមុទាគមេន កតបុញ្ញតាលក្ខណាហេតុសុខសមាយោគោ
កិលេសេហិ អនភិក្ខុតភាវតោ, បញ្ញាធិដ្ឋានសមុទាគមេន
វិមុត្តិសម្បត្តិលក្ខណាធុក្ខបសមសុខសមាយោគោ បរិធិបិតោ ហោតិ,
ព្រាណសម្បត្តិយា និព្វានាធិកមនតោ។

តថា សទ្ធាធិដ្ឋានសមុទាគមេន អរិយស្ស សីលក្ខន្ធស្ស
អនុពោធប្បដិវេធសិទ្ធិ, ចាគាធិដ្ឋានសមុទាគមេន អរិយស្ស សមាធិក្ខន្ធស្ស,

បញ្ញាធិដ្ឋានសមុទាគមេន អរិយស្ស បញ្ញាកូន្ធស្ស,
ឧបសមាធិដ្ឋានសមុទាគមេន អរិយស្ស វិមុត្តិកូន្ធស្ស អនុពោធប្បដិវេធសិទ្ធិ
ធីបិតា ហោតិ។ សទ្ធាធិដ្ឋានបរិបូរណោន ច តបសិទ្ធិ, ចាកាធិដ្ឋានបរិបូរណោន
សព្ពនិស្សគ្គសិទ្ធិ, ឧបសមាធិដ្ឋានបរិបូរណោន ឥន្ទ្រិយសំវរសិទ្ធិ,
បញ្ញាធិដ្ឋានបរិបូរណោន ពុទ្ធិសិទ្ធិ, តេន ច និព្ពានសិទ្ធិ។ តថា
សទ្ធាធិដ្ឋានបរិបូរណោន ចតុអរិយសទ្ធាភិសមយប្បដិលាភោ,
ចាកាធិដ្ឋានបរិបូរណោន ចតុអរិយវំសប្បដិលាភោ,
0.ឧបសមាធិដ្ឋានបរិបូរណោន ចតុអរិយវិហារប្បដិលាភោ,
បញ្ញាធិដ្ឋានបរិបូរណោន ចតុអរិយវេហារប្បដិលាភោ ធីបិតោ ហោតិ។

អបរោ នយោ - ភគវតាតិ ឯតេន សត្តានំ

លោកិយលោកុត្តរសម្បត្តិអភិកម្ពាធិបនេន តថាគតស្ស មហាករុណា
បកាសិតា ហោតិ។ អរហតាតិ ឯតេន បហានសម្បត្តិធិបនេន បហានបញ្ញា
បកាសិតា ហោតិ។ តត្ថ បញ្ញាយស្ស ធម្មរដ្ឋបត្តិ, ករុណាយ ធម្មសិរិភាគោ;
បញ្ញាយ សំសារទុក្ខនិព្វិទា, ករុណាយ សំសារទុក្ខសហនំ; បញ្ញាយ
បរទុក្ខបរិដាននំ, ករុណាយ បរទុក្ខប្បដិការាម្ពោ។ បញ្ញាយ
បរិនិព្វានភិមុខភាវោ, ករុណាយ តទទិគមោ; បញ្ញាយ សយំ តរណំ,
ករុណាយ បរេសំ តារណំ; បញ្ញាយ ពុទ្ធការសិទ្ធិ, ករុណាយ ពុទ្ធកិច្ចសិទ្ធិ។
ករុណាយ វា ពោធិសត្តភូមិយំ សំសារភិមុខភាវោ, បញ្ញាយ តត្ថ អនភិរតិ។
តថា ករុណាយ បរេសំ អវិហឹសនំ, បញ្ញាយ សយំ បរេហិ អភាយនំ;
ករុណាយ បរំ រក្ខត្តោ អត្តានំ រក្ខតិ, បញ្ញាយ អត្តានំ រក្ខត្តោ បរំ រក្ខតិ។ តថា
ករុណាយ អបរត្តោ, បញ្ញាយ អនត្តន្តោ។ តេន អត្តហិតាយ បដិបន្នាធិសុ
ចតុត្ថបុគ្គលភាវោ សិទ្ធា ហោតិ។

តថា ករុណាយ លោកនាថតា, បញ្ញាយ អត្តនាថតា; ករុណាយ ចស្ស
និដ្ឋតាភារោ, បញ្ញាយ ឧដ្ឋតាភារោ។ តថា ករុណាយ សព្វសត្តេសុ
ជនិតានុគ្គហោ, បញ្ញានុគតត្តា ន ច ន សព្វត្ថវិវត្តចិត្តោ; បញ្ញាយ សព្វធម្មេសុ
វិវត្តចិត្តោ, ករុណានុគតត្តា ន ច ន សព្វសត្តានុគ្គហាយ បរត្ថោ។ យថា ហិ
ករុណា តថាគតស្ស សិនេហាសោកវិវហិតា, ឯវំ បញ្ញា
អហំការមមំការវិនិមុត្តាតិ អញ្ញមញ្ញំវិសោធិតា បរមវិសុទ្ធាតិ ទដ្ឋញ្ញា។ តត្ថ
បញ្ញាខេត្តំ ពលានិ, ករុណាខេត្តំ វេសារជ្ជានិ។ តេសុ ពលសមាយោគេន បរេហិ
ន អភិកុយ្យតិ, វេសារជ្ជសមាយោគេន បរេ អភិកវតិ។ ពលេហិ
សត្តសម្មទានសិទ្ធិ, វេសារជ្ជេហិ សាសនសម្មទានសិទ្ធិ។ តថា ពលេហិ
ពុទ្ធវតនសិទ្ធិ, វេសារជ្ជេហិ ធម្មវតនសិទ្ធិតិ អយមេត្ថ “ភគវតា អរហតា”តិ
បទទ្វយស្ស អត្ថយោជនាយ មុខមត្តទស្សនំ។

កស្មា បនេត្ថ “វុត្តញ្ញោតំ ភគវតា”តិ វត្ថា បុន “វុត្ត”ន្តិ វុត្តំ?
អនុស្សវបដិក្ខេបេន និយមទស្សនត្ថំ។ យថា ហិ កេនចិ បរតោ សុត្វា វុត្តំ
យទិចិ ច ជានន្តេន វុត្តំ, ន តេនេវ វុត្តំ បរេនចិ វុត្តត្ថា។ ន ច តំ តេន វុត្តមេវ,
អបិច ខោ សុតម្បិ, ន ឯវមិធ។ ភគវតា ហិ បរតោ អសុត្វា សយម្ពញ្ញាលោន
អត្តនា អធិគតមេវ វុត្តន្តិ ឥមស្ស វិសេសស្ស ទស្សនត្ថំ ទិក្ខត្ថំ “វុត្ត”ន្តិ វុត្តំ។
ឥទំ វុត្តំ ហោតិ - “វុត្តញ្ញោតំ ភគវតា” តញ្ច ខោ ភគវតាវ វុត្តំ, ន អញ្ញេន,
វុត្តមេវ ច, ន សុតន្តិ។ អធិកវចនញ្ញា អញ្ញមត្តំ ពោធិតីតិ ន បុនវុត្តិទោសោ។
ឯស នយោ ឥតោ បរេសុចិ។

តថា បុព្វបទនាការទស្សនត្ថំ ទិក្ខត្ថំ “វុត្ត”ន្តិ វុត្តំ។ ភគវា ហិ
សម្មាសម្ពុទ្ធតាយ ហិ ធម្មត្ថិកប្បជីកានេន សម្មត្ថបរិសាយ អដ្ឋាសយានុវបំ
ធម្មំ ទេសេតិ, ន តស្ស ការណា ធានាធិនំវិយ បុព្វបទនាកិច្ចំ អត្ថិ។ តេនេតំ

ឧស្សេតិ - “វុត្តញ្ញោតំ ភកវតា, តញ្ចា ខោ ន បុព្វាចនាវសេន តក្កបរិយាហាតំ
វីមសានុចរិតំ, អបិច ខោ វេនេយ្យជ្ឈាសយានុរូបំ ហានសោ វុត្តមេវា” តិ។

អប្បជីវត្តិយវចនការទស្សនត្ថំ វា ទិក្ខត្ថំ “វុត្ត” ន្តិ វុត្តំ។ យញ្ញំ ភកវតា វុត្តំ,
វុត្តមេវ តំ, ន កេនចិ បដិក្ខិបិតុំ សក្កា អក្ខរសម្មត្តិយា អត្ថសម្មត្តិយា ច។
វុត្តំ ហោតំ -

“ឯតំ ភកវតា ពារាណសីយំ ឥសិបតនេ មិគទាយេ អនុត្តរំ ធម្មចក្កំ
បវត្តិតំ អប្បជីវត្តិយំ កេនចិ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា” តិអាទិ (សំ.
និ. ៥.១០៨១; មហាវ. ១៧)។

អបរម្មី វុត្តំ -

“ឥធន, ភិក្ខុវេ, អាគន្ធម្មេយ្យ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា ‘ន យិទំ ទុក្ខំ
អរិយសច្ចំ, យំ សមណោ គោតមេន បញ្ញត្តំ, អហមិទំ ទុក្ខំ អរិយសច្ចំ
វេបេត្វា អញ្ញំ ទុក្ខំ អរិយសច្ចំ បញ្ញាបេស្សមី’ តិ, នេតំ ហំនំ
វិជ្ជតី” តិអាទិ។ -

តស្មា អប្បជីវត្តិយវចនការទស្សនត្ថម្មី ទិក្ខត្ថំ “វុត្ត” ន្តិ វុត្តំ។

អថ វា សោត្វនំ អត្ថនិច្ឆាទកការទស្សនត្ថំ ទិក្ខត្ថំ “វុត្ត” ន្តិ វុត្តំ។ យញ្ញំ
បរេសំ អាសយាទី អជានន្តេន អសព្ពញ្ញា អទេសេ អកាលេ វា វុត្តំ, តំ សច្ចម្មី
សមាទំ សោត្វនំ អត្ថនិច្ឆាទនេ អសមត្ថតាយ អវុត្តំ នាម សិយា, បគេវ
អសច្ចំ។ ភកវតា បន សម្មាសម្ពុទ្ធការតោ សម្មទេវ បរេសំ អាសយាទី
ទេសកាលំ អត្ថសិទ្ធិញ្ច ជានន្តេន វុត្តំ ឯកន្តេន សោត្វនំ
យថាធិប្បេតត្ថនិច្ឆាទនតោ វុត្តមេវ, នត្ថិ តស្ស អវុត្តតាបរិយាយោ។ តស្មា

សោត្តន្តំ អត្ថនិច្ឆាទកការៈ ឧស្សនត្ថម្បិ ទិក្ខុត្ថំ “វុត្ថ” ឆ្លំ វុត្ថំ។ អបិច យថា ន តំ
សុតំ នាម, យំ ន វិញ្ញាតត្ថំ យញ្ច ន តថត្តាយ បដិបន្នំ, វេទំ ន តំ វុត្ថំ នាម, យំ ន
សម្មា បដិគ្គហិតំ។ ភកវតោ បន វេទនំ ចតស្សោបិ បរិសា សម្មនេវ
បដិគ្គហេត្វា តថត្តាយ បដិបន្នំ។ តស្មា សម្មនេវ បដិគ្គហិតការៈ ឧស្សនត្ថម្បិ
ទិក្ខុត្ថំ “វុត្ថ” ឆ្លំ វុត្ថំ។

អថ វា អរិយេហិ អវិរុទ្ធវេទនការៈ ឧស្សនត្ថំ ទិក្ខុត្ថំ “វុត្ថ” ឆ្លំ វុត្ថំ។ យថា ហិ
ភកវា កុសលាកុសលសាវជ្ជានវជ្ជកេនេ ធម្ម បវត្ថិនិវត្តិយោ សម្មតិបរមត្ថ
ច អវិសំវាទេន្តោ វេទតិ, វេទំ ធម្មសេនាបតិប្បកុតយោ អរិយាបិ ភកវតិ ធរមាទេ
បរិនិព្វតេ ច តស្សេវ ទេសនំ អនុគន្ធា វេទន្តិ, ន តត្ថ នាណាវាទតា។ តស្មា
វុត្ថមហតា តតោ បរភាគេ អរហតា អរិយសង្ឃេនាបិ វេទំ អរិយេហិ
អវិរុទ្ធវេទនការៈ ឧស្សនត្ថម្បិ វេទំ វុត្ថំ។

អថ វា បុរិមេហិ សម្មាសម្ពុទ្ធមហិ វុត្ថនយការៈ ឧស្សនត្ថំ ទិក្ខុត្ថំ “វុត្ថ” ឆ្លំ វុត្ថំ។
សតិបិ ហិ ជាតិកោត្តាយុប្បមាណាធិវិសេសេ ទសពលាធិគុណេហិ វិយ
ធម្មទេសនាយ ពុទ្ធានំ វិសេសោ នត្ថិ, អញ្ញមញ្ញំ អត្តនា ច តេ បុព្វេនាបរំ
អវិរុទ្ធមេវ វេទន្តិ។ តស្មា វុត្ថញ្ញោតំ យថា ពុទ្ធមហិ អត្តនា ច បុព្វេ, ឥនាទិបិ
អម្ពាភំ ភកវតា តថេវ វុត្ថំ អរហតាតិ វេទំ បុរិមពុទ្ធមហិ អត្តនា ច សុត្តន្តេវេសុ
វុត្ថនយការៈ ឧស្សនត្ថម្បិ ទិក្ខុត្ថំ “វុត្ថ” ឆ្លំ វុត្ថំ។ តេន ពុទ្ធានំ ទេសនាយ សព្ពត្ថ
អវិរោធា ធិបិតោ ហោតិ។

អថ វា “វុត្ថ” ឆ្លំ យទេតំ ទុតិយំ បទំ, តំ អរហន្តវុត្ថការៈ វេទនំ ទដ្ឋព្វំ។ ឥទំ វុត្ថំ
ហោតិ - វុត្ថញ្ញោតំ ភកវតា អរហតាបិ វុត្ថំ - “ឯកធម្មំ, ភិក្ខុវេ” តិអាទិកំ
ឥនាទិ វុច្ចមានំ វេទន្តិ។ អថ វា “វុត្ថ” ឆ្លំ យទេតំ ទុតិយំ បទំ, តំ ន វេទនត្ថំ, អថ
ខោ វេទនត្ថំ ទដ្ឋព្វំ។ តេនេតំ ទស្សេតិ - “វុត្ថញ្ញោតំ ភកវតា, តញ្ច ខោ ន វុត្ថមត្ថំ,

ន កងិតមត្តិ; អថ ខោ វេនេយ្យានំ កុសលមូលំ វេចិត្តំ អត្ថោ។ អថ វា យទេតំ
វុត្តន្តិ ធុតិយំ បទំ, តំ វុត្តនត្ថំ។ អយំ ហិស្ស អត្ថោ - វុត្តញ្ញោតំ ភគវតា អរហតា,
តញ្ច ខោ ន វុត្តមត្តំ, អបិច តទត្ថជាតំ វុត្តំ ចរិតន្តិ។ តេន “យថា វាទី ភគវា
តថា ការី” តិ ធស្សនតិ។ អថ វា វុត្តំ ភគវតា, វុត្តវេចនំ អរហតា វុត្តំ យុត្តេនាតិ
អត្ថោ។

អថ វា “វុត្ត” ន្តិ សង្ខេបកថាធុតិសនំ សន្ធាយាហ, បុន “វុត្ត” ន្តិ
វិត្តារកថាធុតិសន្ធានំ។ ភគវា ហិ សង្ខេបតោ វិត្តារតោ ច ធម្មំ ធម្មេនតិ។ អថ វា
ភគវតោ ធុត្តវេចនាភាវធស្សនត្ថំ “វុត្តញ្ញោតំ ភគវតា” តិ វត្វា បុន “វុត្ត” ន្តិ
វុត្តំ។ សព្ពនា ញ្ញាណានុគតវចីកម្មតាយ ហិ ភគវតោ
សវាសនបហិនសព្ពនោសស្ស អក្ខលិតព្យប្បថស្ស កនាចិបិ ធុត្តំ នាម នត្ថិ។
យថា កេចិ លោកេ សតិសម្មោសេន វា ទវា វា វា វា កិញ្ចិ វត្វា អថ
បដិលទ្ធសញ្ញា បុព្វេ វុត្តំ អវុត្តំ វា ករោន្តិ បដិសង្ខារោន្តិ វា, ន ឯវំ ភគវា។ ភគវា
បន និច្ចកាលំ សមាហិតោ។ អសម្មោសធម្មោ អសម្មោហធម្មោ ច
សព្ពញ្ញតញ្ញាណាសមុបព្យឡាយ បដិភានបដិសម្ពិទាយ ឧបនីតមត្តំ
អបរិមិតកាលំ សម្ពុតបុញ្ញសម្ពុតសមុទាគតេហិ អនញ្ញសាធារណេហិ
វិសធិវិសុទ្ធវិហិ ករណវិសេសេហិ សោតាយតនរសាយនភូតំ សុណាឆ្ឆានំ
អមតវស្សំ វស្សន្តោ វិយ សោតព្ពសារំ សវនានុត្តរិយំ ចតុសច្ចំ បកាសេន្តោ
ការីករុតមញ្ញនា សរេន សភាវនិវុត្តិយា វេនេយ្យជ្ឈាសយានុបំ វេចនំ វេទតិ,
នត្ថិ តត្ថ វាលក្កមត្តម្បិ អវក្ខលិតំ, កុតោ បន ធុត្តារកាសោ។ តស្មា “យំ
ភគវតា វុត្តំ, តំ វុត្តមេវ, ន អវុត្តំ ធុត្តំ វា កនាចិ ហោតី” តិ ធស្សនត្ថំ -
“វុត្តញ្ញោតំ ភគវតា” តិ វត្វា បុន - “វុត្តមរហតា” តិ វុត្តន្តិ ន ឯត្ថ
បុនវុត្តិទោសោតិ។ ឯវមេត្ត បុនវុត្តសទ្ធស្ស សាត្តកតា វេទិតញ្ញា។

ឥតិ មេ សុតន្តិ ឯត្ថ ឥតិ អយំ ឥតិសន្តោ

ហេតុបរិសមាបនាធិបទត្ថវិបរិយាយបក្ការនិទស្សនាវដ្ឋានណាធិអនេកត្ថប្ប
កេនោ។ តថា ហេស - “រុប្បតិ ខោ, ភិក្ខុវេ, តស្មា រូបន្តិ វុច្ឆតិ” តិអាធិសុ (សំ. និ.
៣.៧៩) ហេតុអត្ថេ ធិស្សតិ។ “តស្មាតិហ មេ, ភិក្ខុវេ, ធម្មទាយាទា ភវេ, មា
អាមិសទាយាទា។ អត្ថិ មេ តុម្ពេសុ អនុកម្មា - កិណ្ឌិ មេ សាវកា ធម្មទាយាទា
ភវេយ្យំ, នោ អាមិសទាយាទា” តិអាធិសុ (ម. និ. ១.៣០) បរិសមាបនេ។ “ឥតិ វា
ឥតិ ឯវុច្ឆាវិស្វកនស្សនា បជីវិតោ” តិអាធិសុ (ធី. និ. ១.១០) អាធិអត្ថេ។
“មាគណ្ហិយោតិ វា តស្ស ព្រាហ្មណស្ស សម្មាសមញ្ញា បញ្ញត្តិ វោហារោ នាមំ
នាមកម្មំ នាមធម្មំ និរុត្តិ ព្យញ្ជនំ អភិលាចោ” តិអាធិសុ (មហានិ. ៧៥)
បទត្ថវិបរិយាយេ។ “ឥតិ ខោ, ភិក្ខុវេ, សប្បជិកយោ ពាលោ, អប្បជិកយោ
បណ្ឌិតោ; សឧបទ្កវោ ពាលោ, អនុបទ្កវោ បណ្ឌិតោ; សឧបសក្កោ ពាលោ,
អនុបសក្កោ បណ្ឌិតោ” តិអាធិសុ (អ. និ. ៣.១) បក្ការេ។ “សព្ពមត្ថិ ខោ,
កច្ចាន, អយមេកោ អន្តោ, សព្ពំ នត្ថិ ខោ, កច្ចាន, អយំ ទុតិយោ
អន្តោ” តិអាធិសុ (សំ. និ. ២.១៥) និទស្សនេ។ “អត្ថិ ឥទប្បច្ចយា ជរាមរណាន្តិ ឥតិ
បុជ្ជន សតា, អានន្ត, អត្ថិ តិស្ស វេនិយំ។ កីបច្ចយា ជរាមរណាន្តិ ឥតិ ចេ
វនេយ្យ, ជាតិបច្ចយា ជរាមរណាន្តិ ឥទ្ធស្ស វេនិយំ” តិអាធិសុ (ធី. និ. ២.៩៦)
អវជារណោ, សន្និដ្ឋានេតិ អត្ថោ។ ស្វាយមិធ បក្ការនិទស្សនាវដ្ឋានណេសុ
ទដ្ឋព្រោ។

តត្ថ បក្ការត្ថេន ឥតិសន្តេន ឯតមត្ថំ ធីបេតិ -
នាធានយនិបុណមនេកជ្ឈាសយសមុដ្ឋានំ អត្ថព្យញ្ជនសម្បន្នំ
វិវិធានិហារិយំ ធម្មត្ថនេសនាបជីវេធកម្មីវ សព្ពសត្តានំ
សកសកកាសានុរូបតោ សោតបថមាគច្ឆន្នំ តស្ស ភកវតោ វេនំ

សព្វប្បការេនកោសមត្ថោវិញ្ញាតំ, សព្វជាមេនបនសោតុកាមតំ ជនេត្វាបិ
ឥតិមេសុតំ, មយាបិ ឯកេនបការេនសុតន្តិ។

ឯត្ថ ច ឯកត្ថនានត្ថអព្យាចារឯវំធម្មតាសម្ពាតា
នន្ទិយាវត្ថតិបុក្ខលសីហាវិក្កិឡិវតទិសាលោចនអង្គសសម្ពាតា ច
វិសយាទិកេនេន នាធាវិធា នយា នាធានយា។ នយា វា ចាឡិវតទិយោ, តា ច
បញ្ញត្តិអនុបញ្ញត្តិអាទិវសេន
សំកិលេសភាគិយាទិលោកិយាទិតទុកយវោមិស្សតាទិវសេន,
កុសលាទិវសេន, ឧន្ទាទិវសេន, សង្កហាទិវសេន, សមយវិមុត្តាទិវសេន,
ឋបនាទិវសេន, កុសលមូលាទិវសេន, តិកបដ្ឋានាទិវសេន ច នានប្បការាតិ
នាធានយា។ តេហិ និបុណំ សណ្ណំ សុខុមន្តិ នាធានយនិបុណំ។

អាសយោវ អជ្ឈាសយោ, សោ ច សស្សតាទិកេនេន អប្បវជក្ខតាទិកេនេន
ច អនេកវិជោ។ អត្ថជ្ឈាសយាទិកោ ឯវំ វា អនេកោ អជ្ឈាសយោ
អនេកជ្ឈាសយោ។ សោ សមុដ្ឋានំ ឧប្បត្តិហេតុ ឯតស្សាតិ
អនេកជ្ឈាសយសមុដ្ឋានំ។

កុសលាទិអត្ថសម្មត្តិយា តព្វិការវនព្យញ្ញនសម្មត្តិយា
សង្គាសនបកាសនិវរណាវិភជនឧត្តានិករណបញ្ញត្តិវសេន ធម្មា អត្ថបទេហិ
អក្ខរេបទព្យញ្ញនាការនិរុត្តិនិទ្ទេសវសេន ធម្មា ព្យញ្ញនបទេហិ ច
សមម្ពាគតត្តា អត្ថព្យញ្ញនសម្មន្ទំ។

ឥទ្ធិអាទេសនានុសាសនីកេនេន តេសុ ច ឯកេកស្សវិសយាទិកេនេន វិវិដំ
ពហុវិដំ វា ចាជិហារិយំ ឯតស្សាតិ វិវិដចាជិហារិយំ។ តត្ថ បដិបក្ខហរណតោ
រាគាទិកិលេសាបនយនតោ បដិហារិយន្តិ អត្ថេ សតិ ភគវតោ បដិបក្ខា

រាគាធយោនសន្តិយេហរិតត្តា, បុគ្គលនាមវិគតូបក្កិលេសេ
អដ្ឋគុណសមន្មាគតេ ចិត្តេ ហតបដិបក្ខេ ឥន្ទ្រិដំ បវត្តតិ។ តស្មា តត្ថ
បវត្តវេហារេន ច នសក្កា ឥធនាជិហារិយន្តិវត្ថុ។ យស្មាអា បន
មហាការុណាកស្ស ភគវតោ វេនេយ្យគតា ច កិលេសា បដិបក្ខា, តស្មា
តេសំ ហរណតោ ចាជិហារិយំ។ អថ វា ភគវតោ សាសនស្ស ច បដិបក្ខា
តិត្តិយា, តេសំ ហរណតោ ចាជិហារិយំ។ តេ ហិ ធិដ្ឋិហរណាវសេន
ធិដ្ឋិប្បកាសនេ អសមត្ថភាវេន ច ឥន្ទ្រិអនេសនានុសាសនិហិ ហរិតា អបនីតា
ហោន្តិ។ បដិធិ វា បច្ឆាតិ អត្ថោ។ តស្មា សមាហិតេ ចិត្តេ វិគតូបក្កិលេសេ
កតកិច្ចេន បច្ឆា ហរិតតំ បវត្តតត្ថន្តិ បដិហារិយំ។ អត្ថនោ វា ឧបក្កិលេសេសុ
ចតុត្ថជ្ឈានមគ្គេហិ ហរិតេសុ បច្ឆា ហរណំ បដិហារិយំ។
ឥន្ទ្រិអនេសនានុសាសនិយោ ច វិគតូបក្កិលេសេន កតកិច្ចេន សត្តហិតត្ថំ
បុន បវត្តតត្ថា, ហរិតេសុ ច អត្ថនោ ឧបក្កិលេសេសុ បរសន្តានេ
ឧបក្កិលេសហរណានិ ហោន្តិធិ បដិហារិយានិ ភវន្តិ។ បដិហារិយមេវ
ចាជិហារិយំ, បដិហារិយេ វា ឥន្ទ្រិអនេសនានុសាសនិសមុទាយេ ភវំ ឯកេកំ
ចាជិហារិយន្តិវុច្ឆតិ។ បដិហារិយំ វា ចតុត្ថជ្ឈានំ មគ្គោ ច បដិបក្ខហរណតោ,
តត្ថ ជាតំ, តស្មី វា និមិត្តភូតេ, តតោ វា អាគតន្តិ ចាជិហារិយំ។

យស្មា បន តន្តិអត្ថនេសនាតញ្ជោហារាភិសមយសម្ពាតា
ហេតុហេតុដលតទុកយបញ្ញត្តិបដិវេធសម្ពាតា វា ធម្មត្ថនេសនាបដិវេធា
គម្ពីរា, អនុបចិតសម្ពារេហិ សសាធិហិវិយ មហាសមុទ្ទោ ទុក្ខោកាឡា
អលត្តនេយ្យប្បតិដ្ឋា ច។ តស្មា តេហិ ចត្វហិ គម្ពីរភាវេហិ យុត្តន្តិ
ធម្មត្ថនេសនាបដិវេធគម្ពីរំ។

ឯកោ ឯវ ភគវតោ ធម្មទេសនាយោសោ ឯកស្មី ខណោ បវត្តមាណោ
នាណភាសានំ សត្តានំ អត្តនោ អត្តនោ ភាសាវសេន អបុព្វំ អចរិមំ
គហល្លាបកោ ហុត្វា អត្តាធិគមាយ ហោតិ។ អចិន្តេយ្យា ហិ ពុទ្ធានំ
ពុទ្ធានុភាវោតិ សព្វសត្តានំ សកសកភាសានុបតោ សោតបថមាគប្បតីតិ
វេទិតព្វំ។

និទស្សនត្ថេន - “នាហំ សយម្ហូ, ន មយា ឥទំ សច្ចិកត”ន្តិ អត្តានំ
បរិមោចេន្តោ - “ឥតិ មេ សុតំ, មយាបិ ឯវំ សុត”ន្តិ ឥនានិ វត្តព្វំ សកលំ សុត្តំ
និទស្សតិ។

អវជារណត្ថេន - “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខុវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខុនំ ពហុស្សតានំ
យទិទំ អានន្តោ, គតិមន្តានំ, សតិមន្តានំ, ធិតិមន្តានំ, ឧបជ្ឈាកានំ យទិទំ
អានន្តោ”តិ (អ. និ. ១.២១៩-២២៣) ឯវំ ភគវតោ, “អាយស្មា អានន្តោ
អត្តកុសលោ ធម្មកុសលោ ព្យញ្ញនកុសលោ និរុត្តិកុសលោ
បុញ្ញបរកុសលោ”តិ (អ. និ. ៥.១៦៩) ឯវំ ធម្មសេនាបតិនា ច បសត្តភាវានុរូបំ
អត្តនោ ជារណាពលំ នស្សន្តោ សត្តានំ សោតុកម្យតំ ជនេតិ - “ឥតិ មេ សុតំ,
តព្វា ខោ អត្តតោ វា ព្យញ្ញនតោ វា អន្ធមមនធិកំ, ឯវមេវ, ន អញ្ញថា, ទដ្ឋព្វ”ន្តិ។
អញ្ញថាតិ ភគវតោ សម្មាសុតាការតោ អញ្ញថា, ន បន ភគវតោ
ទេសិតាការតោ។ អចិន្តេយ្យានុភាវា ហិ ភគវតោ ទេសនា, សា ន សព្វាការេន
សក្កាវិញ្ញាតុន្តិ វុត្តោវាយមត្តោ។ សុតាការាវិរុជ្ឈនមេវ ហិ ជារណាពលំ។ ន
ហេតុ អត្តន្តរតាបរិហារោ ទិដ្ឋម្បិ អត្តានំ ឯកវិសយត្តា។ ឥតថា ហិ ថេរោ
ភគវតោ ទេសនាយ សព្វថា បដិគ្គហនោ សមត្តោ អសមត្តោតិ វា
អាបន្នេយ្យតិ។

មេ-សឆ្មោ តីសុ អត្ថេសុ ទិស្សតិ។ តថា ហិស្ស - “តាថាភិគ្គីតំ មេ
អភោជនេយ្យ”ន្តិអាធិសុ (សំ. និ. ១.១៩៤; សុ. និ. ៨១) មហាតិ អត្ថោ។ “សាធុ មេ,
ភន្តេ, ភកវា សំខិត្តន ធម្មំ ទេសេត្ថ”តិអាធិសុ (សំ. និ. ៤.៨៨; ៥.៣៨១; អ. និ.
៤.២៥៧) មហ្គន្តិ អត្ថោ។ “ធម្មធាយាទា មេ, ភិក្ខុវេ, ភវថា”តិអាធិសុ (ម. និ.
១.២៩) មហាតិ អត្ថោ។ ឥធម បន “មយា សុត”ន្តិ ច “មម សុត”ន្តិ ច អត្ថទ្វយេ
យុដ្ឋតិ។

ឯត្ថ ច យោ បរោ ន ហោតិ, សោ អត្ថាតិ ឯវំ វត្ថុញ្ចេ និយ កជ្ឈត្ថសម្ពាតេ
សកសន្តានេ វត្ថុនតោ តិវិជោបិ មេ-សឆ្មោ យទិបិ ឯកស្មីយេវ អត្ថេ ទិស្សតិ,
ករណសម្បទានាទិវិសេសសម្ពាតោ បនស្សវិជ្ជតេវាយំ អត្ថកេនោតិ អាហា -
“មេ-សឆ្មោ តីសុ អត្ថេសុ ទិស្សតិ”តិ។

សុតន្តិ អយំ សុត-សឆ្មោ សឧបសគ្គោ អនុបសគ្គោ ច
គមនវិស្សុតកិលិន្ទបចិត្តានុយោគសោតវិញ្ញេយ្យសោតទ្វារាទុសារវិញ្ញាតាទិ
អនេកត្ថប្បកេនោ។ កិញ្ញាបិ ហិ កិរិយាវិសេសកោ ឧបសគ្គោ,
ជោតកការាតោ បន សតិបិ តស្មី សុត-សឆ្មោ ឯវំ តំ តំ អត្ថំ វទតីតិ
អនុបសគ្គស្ស សុតសទ្ធស្ស អត្ថទ្វារេ សឧបសគ្គាបិ ឧទាហរីយតិ។

តត្ថ “សេនាយ បសុតោ”តិអាធិសុ គច្ឆន្តោតិ អត្ថោ។ “សុតធម្មស្ស
បស្សតោ”តិអាធិសុ (ឧទា. ១១) វិស្សុតធម្មស្សាតិ អត្ថោ។ “អវស្សតា
អវស្សុតស្សា”តិអាធិសុ (ចាចិ. ៦៥៧) កិលិន្ទា កិលិន្ទស្សាតិ អត្ថោ។ “តុម្កេហិ
បុញ្ញំ បសុតំ អនប្បក”ន្តិអាធិសុ (ឧ. ចា. ៧.១២) ឧបចិត្តន្តិ អត្ថោ។ “យេ
ល្យានប្បសុតា ដីរា”តិអាធិសុ (ធម. ប. ១៨១) ល្យាណាទុយុត្តាតិ អត្ថោ។ “ទិដ្ឋំ សុតំ
មុត”ន្តិអាធិសុ (ម. និ. ១.២៤១) សោតវិញ្ញេយ្យន្តិ អត្ថោ។ “សុតធមោ
សុតសន្និចយោ”តិអាធិសុ (ម. និ. ១.៣៣៩) សោតទ្វារាទុសារវិញ្ញាតធមោតិ

អត្ថោ។ ឥធិ បណស្ស “សោតទ្វារាណុសារេន ឧបធារិត”ន្តិ វា “ឧបធារណា”ន្តិ វា
អត្ថោ។ មេ-សទ្ធស្ស ហិ មយាតិ អត្ថេ សតិ “ឥតិ មេ សុតំ, មយា
សោតទ្វារាណុសារេន ឧបធារិត”ន្តិ អត្ថោ។ មមាតិ អត្ថេ សតិ “ឥតិ មម សុតំ
សោតទ្វារាណុសារេន ឧបធារណា”ន្តិ អត្ថោ។

ឯវមេតេសុ តិសុ បទេសុ យស្មា សុតសទ្ធសន្និធានេ បយុត្តេន ឥតិសទ្ធន
សវនកិរិយាជាតកេន ភវិតព្ពំ។ តស្មា ឥតិ
សោតវិញ្ញាណាធិវិញ្ញាណាកិច្ចនិទស្សនំ។ មេតិ
វុត្តវិញ្ញាណាសមធិបុគ្គលនិទស្សនំ។ សព្វានិបិ វាក្យានិ
ឯវការត្ថសហិតានិយេវ អវធារណាជលត្ថោ។ តេន សុតន្តិ
អស្សវនការវប្បជិត្តេបតោ អន្ធនាវិបរិតគ្គហណានិទស្សនំ។ យថា ហិ សុតំ
សុតមេវាតិ វុត្តព្ពំ អវហិតិ, តំ សម្មា សុតំ អន្ធនគ្គហណំ អវិបរិតគ្គហណាញ
ហោតីតិ។ អថ វា សទ្ធន្តវត្ថាចោហានវសេន សទ្ធា អត្ថំ វនតីតិ, យស្មា សុតន្តិ
ឯវតស្ស អសុតំ ន ហោតីតិ អយមត្ថោ, តស្មា សុតន្តិ
អស្សវនការវប្បជិត្តេបតោ អន្ធនាវិបរិតគ្គហណានិទស្សនំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ -
ឥតិ មេ សុតំ, ន ធិដ្ឋំ, ន សយម្ពុញ្ញាណេន សច្ចិកតំ, ន អញ្ញថា វា ឧបលទ្ធិ,
អបិច សុតំ, តញ្ច ខោ សម្មទេវាតិ។ អវធារណាត្ថេ វា ឥតិសទ្ធន
អយមត្ថយោជនាតិ តទបេក្ខស្ស សុត-សទ្ធស្ស និយមត្ថោ សម្ពវតីតិ
អស្សវនការវប្បជិត្តេបតោ, អន្ធនាវិបរិតគ្គហណានិទស្សនតា ច វេទិតញ្ច។ ឯវ
សវនហេតុសវនវិសេសវសេន បទត្ថយស្ស អត្ថយោជនា កតាតិ ធិដ្ឋព្ពំ។

តថា ឥតិសទ្ធន សោតទ្វារាណុសារេន បវត្តាយ វិញ្ញាណាវិជិយា
នានត្ថព្យញ្ញនគ្គហណាតោ នានប្បការេន អារម្មណេ បវត្តិការវប្បកាសនំ
អាការត្ថោ ឥតិសទ្ធាតិ កត្វា។ មេតិ អត្ថប្បកាសនំ។ សុតន្តិ ធម្មប្បកាសនំ

យថាវុត្តាយ វិញ្ញាណវីដិយា បរិយត្តិធម្មាម្ពណត្តា។ អយញ្ញេត្ត សង្ខេទោ -
នាធម្មការេន អារម្មណេ បរុត្តាយ វិញ្ញាណវីដិយា ការណភូតាយ មយា ន
អញ្ញំ កតំ, ឥទំ បន កតំ, អយំ ធម្មោ សុតោតិ។

តថា ឥតីតិ និទស្សិតព្ពប្បកាសនំ និទស្សនត្ថោ ឥតិ-សន្នេតិ កត្វា
និទស្សិតព្ពស្ស និទស្សិតព្ពត្តាភាវាភាវតោ។ តស្មា ឥតិសន្នេន សកលម្បិ
សុតំ បច្ឆាមជ្ឈន្តិ វេទិតព្ពំ។ មេតិ បុគ្គលប្បកាសនំ។ សុតន្តិ
បុគ្គលកិច្ចប្បកាសនំ។ សុត-សន្នេន ហិ លព្ពមាណា សវនកិរិយា
សវនវិញ្ញាណប្បពន្ធប្បដិពន្ធា, តត្ថ ច បុគ្គលវេហារោ។ ន ហិ
បុគ្គលវេហារវហិតេ ធម្មប្បពន្ធសវនកិរិយាលព្ពតិ។ តស្សយំ សង្ខេបត្ថោ -
យំ សុត្តំ និទ្ទិសិស្សមិ, តំ មយា ឥតិ សុតន្តិ។

តថា ឥតីតិ យស្ស ចិត្តសន្តានស្ស នាធារម្ពណប្បវត្តិយា
នាធត្ថព្យញ្ញនគ្គហណំ ហោតិ, តស្ស នាធាការនិទ្ទេសោ អាការត្ថោ
ឥតិសន្នេតិ កត្វា។ ឥតីតិ ហិ អយំ អាការបញ្ញត្តិ ធម្មានំ តំ តំ បរុត្តិអាការំ
ឧបាទាយ បញ្ញាបេតព្ពសភាវត្ថោ។ មេតិ កត្តនិទ្ទេសោ។ សុតន្តិ
វិសយនិទ្ទេសោ។ សោតញ្ញោ ហិ ធម្មោ សវនកិរិយាកត្តបុគ្គលស្ស
សវនកិរិយាវសេន បរុត្តិជ្ជានំ ហោតិ។ ឯត្តាវតា នាធម្មការប្បវត្តន
ចិត្តសន្តានេន តំសមជ្ឈិនោ កត្តវិសយេ គហណាសន្និជ្ជានំ នស្សិតំ ហោតិ។

អថ វា ឥតីតិ បុគ្គលកិច្ចនិទ្ទេសោ។ សុតានញ្ញំ ធម្មានំ គហិតាការស្ស
និទស្សនស្ស អវជារណស្ស វា បកាសនភាវេន ឥតិសន្នេន
តទាការាធិជារណស្ស បុគ្គលវេហារូបាទានធម្មព្យាចារភាវតោ បុគ្គលកិច្ច
នាម និទ្ទិដ្ឋំ ហោតីតិ។ សុតន្តិវិញ្ញាណកិច្ចនិទ្ទេសោ។ បុគ្គលវាធិនោមិ ហិ
សវនកិរិយាវិញ្ញាណនិវេក្ខា ន ហោតីតិ។ មេតិ

ឧកយកិច្ចយុត្តបុគ្គលនិទ្ទេសោ។ មេតិ ហិ សទ្ធិប្បវត្តិ ឯកន្តេនេវ
សត្តវិសេសវិសយា, វិញ្ញាណកិច្ចញ្ច តត្ថេវ សមោទហិតព្ពន្ធិ។ អយំ បនេត្ត
សន្និទោ - មយា សវនកិច្ចវិញ្ញាណសមន្តីនា បុគ្គលេន វិញ្ញាណាវសេន
លទ្ធិស្សវនកិច្ចវេហារេន សុតន្តិ។

តថា ឥតីតិ ច មេតិ ច សច្ចិកជ្ឈបរមត្ថវសេន អវិជ្ជមានបញ្ញត្តិ។ សព្ពស្ស
ហិ សទ្ធាធិកមនីយស្ស អត្ថស្ស បញ្ញត្តិមុខេនេវ បដិបន្និតព្ពន្ធា
សព្ពបញ្ញត្តិនញ្ច វិជ្ជមានាធិសុ ធស្វេវ បញ្ញត្តិសុ អវរោធា, តស្មា យោ
មាយាមរិចិអាធយោវិយ អភូតត្ថោ, អនុស្សវាធិហិ គហោតញ្ចោវិយ
អនុត្តមត្ថោ ច នហោតិ។ សោ រូបសទ្ធាធិកោ រុប្បនានុកវនាធិកោ ច
បរមត្ថសភារោ សច្ចិកជ្ឈបរមត្ថវសេន វិជ្ជតិ។ យោ បន ឥតីតិ ច មេតិ ច
វុច្ចមានោ អាការាធិអបរមត្ថសភារោ សច្ចិកជ្ឈបរមត្ថវសេន អនុបលព្ពមានោ
អវិជ្ជមានបញ្ញត្តិ នាម, កិមេត្ត តំ បរមត្ថតោ អត្ថិ, យំ ឥតីតិ វា មេតិ វា និទ្ទេសំ
លភេថ។ សុតន្តិវិជ្ជមានបញ្ញត្តិ។ យញ្ញំ តំ សោតេន ឧបលទ្ធិ, តំ បរមត្ថតោ
វិជ្ជមានន្តិ។

តថា ឥតីតិ សោតបថមាគតេ ធម្មេ ឧបាទាយ តេសំ ឧបដាវិតាការាធិនំ
បច្ឆាមសនវសេន។ មេតិ សសន្តតិបរិយាបន្នេ ខន្ធ ករណាធិវិសេសវិសិដ្ឋេ
ឧបាទាយ វត្ថព្ពតោ ឧបាទាបញ្ញត្តិ។ សុតន្តិ ទិដ្ឋាធិនិ ឧបនិធាយ វត្ថព្ពតោ
ឧបនិធាបញ្ញត្តិ។ ទិដ្ឋាធិសភាវហិតេ សទ្ធាយតនេ បវត្តមាធាបិ
សុតវេហារោ ធុតិយំ, តតិយន្តិ អាធិកោវិយ បឋមាធិ និស្សាយ “យំ ន
ទិដ្ឋមុតវិញ្ញាតនិវេក្ខំ, តំ សុត”ន្តិវិញ្ញាយ្យត្ថា ទិដ្ឋាធិនិ ឧបនិធាយ វត្ថព្ពតោ
ហោតិ។ អសុតំ ន ហោតីតិ ហិ សុតន្តិ បកាសិតោយមត្ថោតិ។

ឯត្ថ ច ឥតិ វចនេន អសម្ពោហំ ទីបេតិ។ បដិវិទ្យា ហិ អត្ថស្ស
 បការវិសេសា ឥតិ ឥធម៌ អាយស្មតា អានន្ទេន បច្ឆាមជ្ជា, តេនស្ស
 អសម្ពោហោ ទីបេតោ។ ន ហិ សម្មុទ្ពេន្ទ្រា នានប្បការប្បជីវេធសមត្តោ ហោតិ,
 លោភប្បហានាទិវសេន នានប្បការា ធុប្បជីវិទ្យា ច សុត្តន្តា និទ្ទិសីយន្តិ។
 សុត្តន្តិ វចនេន អសម្ពោសំ ទីបេតិ សុតាការស្ស យាថាវតោ ធន្សិយមានត្តា
 យស្ស ហិ សុតំ សម្មុជ្ឈំ ហោតិ, ន សោ កាលន្តរេ មយា សុតន្តិ បដិជាតាតិ។
 ឥច្ចស្ស អសម្ពោហោន សម្ពោហាភាវេន បញ្ញាយ ឯវ វា សវនកាលសម្ពុតាយ
 តទុត្តរិកាលបញ្ញាសិទ្ធិ, តថា អសម្ពោសេន សតិសិទ្ធិ។ តត្ថ បញ្ញាបុព្ពង្គមាយ
 សតិយា ព្យញ្ញនាវជារណសមត្តតា។ ព្យញ្ញនានញ្ចិ បដិវិជ្ជិតញ្ចោ អាគារោ
 នាតិគម្ពីរោ, យថាសុតជារណមេវ តត្ថ ករណីយន្តិ សតិយា ព្យាចារោ
 អធិកោ, បញ្ញា តត្ថ គុណីភូតា ហោតិ បញ្ញាយ បុព្ពង្គមាតិ កត្វា។
 សតិបុព្ពង្គមាយ បញ្ញាយ អត្ថប្បជីវេធសមត្តតា។ អត្ថស្ស ហិ បដិវិជ្ជិតញ្ចោ
 អាគារោ គម្ពីរោតិ បញ្ញាយ ព្យាចារោ អធិកោ, សតិ តត្ថ គុណីភូតា ហោតិ
 សតិយា បុព្ពង្គមាតិ កត្វា។ តទុកយសមត្តតាយោគេន អត្ថព្យញ្ញនសម្មន្ទស្ស
 ធម្មកោសស្ស អនុចាលនសមត្តតាយ ធម្មកណ្ណាការិកត្តសិទ្ធិ។

អបរោ នយោ - ឥតិ វចនេន យោនិសោមនសិការំ ទីបេតិ។ តេន
 វុច្ចមានានំ អាការនិធន្សនាវជារណត្ថានំ ឧបរិ វក្ខមាធានំ
 នានប្បការប្បជីវេធជោតកានំ អវិបរឹតសទ្ធម្មវិសយត្តា។ ន ហិ អយោនិសោ
 មនសិករោតោ នានប្បការប្បជីវេធជា សម្ពុវតិ។ សុតន្តិ វចនេន អវិក្ខេបំ
 ទីបេតិ, និទានបុច្ឆាវសេន បករណប្បត្តស្ស វក្ខមានស្ស សុត្តស្ស សវនំ ន
 សមាធានមន្តរេន សម្ពុវតិ វិក្ខិត្តចិត្តស្ស សវនាការតោ។ តថា ហិ វិក្ខិត្តចិត្តោ
 បុគ្គលោ សព្វសម្បត្តិយា វុច្ចមានាបិ “ន មយា សុតំ, បុន ភណាថា”តិ វចនិ។
 យោនិសោមនសិការេន ចេត្ត អត្ថសម្មាបណីធិ បុព្ពេកតបុញ្ញតញ្ច សាធនិ,

សម្មា អប្បណិហិតត្ថស្ស បុព្វេ អកតបុញ្ញស្ស វា តទការតោ។ អវិក្ខេបេន
សទ្ធម្មស្សវនំ សប្បវិស្វបនិស្សយញ្ច សាធនិ, អស្សតវតោ
សប្បវិស្វបនិស្សយរហិតស្ស ច តទការតោ។ ន ហិ វិក្ខិត្តចិត្តោ សទ្ធម្មំ សោតុ
សក្កោតិ, ន ច សប្បវិសេ អនុបស្សយមានស្ស សវនំ អត្ថិ។

អបរោ នយោ - “យស្ស ចិត្តសន្តានស្ស នាណការប្បវត្តិយា
នានត្ថព្យញ្ញនគ្គហណំ ហោតិ, តស្ស នាណការនិទ្ទេសោ” តិ វុត្ថំ។ យស្មា ច សោ
ភគវតោ វចនស្ស អត្ថព្យញ្ញនប្បភេទបរិច្ឆេទវសេន
សកលសាសនសម្មតិឌីកាហានេន និវរសេសបរហិតចារិប្បិការណភូតោ
ឯវភទ្កកោ អាការោ ន សម្មា អប្បណិហិតត្ថនោ បុព្វេ អកតបុញ្ញស្ស វា
ហោតិ, តស្មា ឥតីតិ ឥមិនា ភទ្កកេន អាការេន បច្ឆិមចក្កទ្វយសម្មត្ថិមត្ថនោ
ធិបេតិ, សុតន្តិ សវនយោគេន បុរិមចក្កទ្វយសម្មត្ថិ។ ន ហិ អប្បតិរូបេ ទេសេ
វសតោ សប្បវិស្វបនិស្សយរហិតស្ស វា សវនំ អត្ថិ។ ឥច្ឆស្ស
បច្ឆិមចក្កទ្វយសិទ្ធិយា អាសយសុទ្ធិ សិទ្ធា ហោតិ, សម្មា បណិហិតត្ថោ បុព្វេ ច
កតបុញ្ញាវិសុទ្ធាសយោ ហោតិ, តទវិសុទ្ធិហេតុនំ កិលេសានំ ទ្វីការតោ។
តថា ហិ វុត្ថំ - “សម្មា បណិហិតំ ចិត្តំ, សេយ្យសោ នំ តតោ ករេ” តិ (ធម. ប. ៤៣)
“កតបុញ្ញាសិ ត្វំ, អានន្ត, បធានមនុយុញ្ញ, ទិប្បំ ហោហិសិ អនាសវោ” តិ (ធី. និ.
២.២០៩) ច។ បុរិមចក្កទ្វយសិទ្ធិយា បយោគសុទ្ធិ។ បតិរូបទេសវាសេន ហិ
សប្បវិស្វបនិស្សយេន ច សាធ្វនំ ទិដ្ឋានុកតិអាបដ្ឋនេនបិ វិសុទ្ធប្បយោគោ
ហោតិ។ តាយ ច អាសយសុទ្ធិយា អធិកមព្យត្តិសិទ្ធិ, បុព្វេ ឯវ
តណ្ហាទិដ្ឋិសំកិលេសានំ វិសោធិតត្តោ បយោគសុទ្ធិយា អធិកមព្យត្តិសិទ្ធិ។
សុបរិសុទ្ធកាយវធិបយោគោ ហិ វិប្បដិសារាភាវតោ អវិក្ខិត្តចិត្តោ
បរិយត្តិយំ វិសារទោ ហោតិ។ ឥតិ បយោគាសយសុទ្ធស្ស
អធិកមសម្មន្នស្ស វចនំ អរុណុក្កមនំ វិយ ស្វរិយស្ស ឧទយតោ,

យោងសោមនសិការោវិយ ច កុសលធម្មស្ស, អរហតិ ភគវតោ វចនស្ស
បុព្ពង្គមំ ភវិតុន្តិ ឋានេ និទានំ វេបេន្តោ ឥតិ មេ សុតន្តិអាទិមាហ។

អបរោ នយោ - ឥតិ ឥមិនា បុព្ព វុត្តនយេន
នានប្បការប្បជីវេធចីបកេន អត្ថនោ អត្ថបដិកានបដិសម្ពិទ្ធាសម្បត្តិសញ្ញាវំ
ធិបេតិ។ សុតន្តិ ឥមិនា ឥតិសទ្ធសន្និទានតោ វក្ខមាណាបេក្ខាយ វា
សោតព្ភកេធប្បជីវេធចីបកេន ធម្មនិរុត្តិបដិសម្ពិទ្ធាសម្បត្តិសញ្ញាវំ ធិបេតិ។
ឥតិ ច ឥទំ វុត្តនយេនេវ យោងសោមនសិការធិបកំ វចនំ ភាសមាណោ “ឯតេ
មយា ធម្មា មនសានុបេក្ខិតា ទិដ្ឋិយា សុប្បជីវិទ្ធា” តិ ធិបេតិ។ បរិយត្តិធម្មា ហិ
“ឥធ សីលំ កមិតំ, ឥធ សមាធិ, ឥធ បញ្ញា, ឯត្ថកា ឯត្ថ អនុសន្និយោ” តិអាទិនា
នយេន មនសា អនុបេក្ខិតា អនុស្សវាការបរិវិតក្កសហិតាយ
ធម្មនិដ្ឋានក្ខន្ធក្ខតាយ ញាតបរិញ្ញាសម្ពាតាយ វា ទិដ្ឋិយា តត្ថ តត្ថ
វុត្តរូបារូបធម្មេ “ឥតិ រូបំ, ឯត្ថកំ រូប” តិអាទិនា នយេន សុដ្ឋវុត្តបេត្វា បដិវិទ្ធា
អត្ថនោ បរេសញ្ច ហិតសុខាវហា ហោត្តិ ឥតិ។ សុតន្តិ ឥទំ
សវនយោគបរិធិបកវចនំ ភាសមាណោ “ពហូ មយា ធម្មា សុតា ធាតា វចសា
បរិចិតា” តិ ធិបេតិ។ សោតាវនានប្បជីវេន ហិ បរិយត្តិធម្មស្ស
សវននារណាបរិចយា។ តទុកយេនបិ ធម្មស្ស ស្វាភ្លាតភាវេន
អត្ថព្យញ្ញនចារិប្បវី ធិបេន្តោ សវនេ អាទំ ជនេតិ។ អត្ថព្យញ្ញនបរិបុណ្ណញ្ចិ ធម្មំ
អាទវេន អស្សនោ មហតា ហិតា បរិពាហិរោ ហោត្តិ ឥតិ អាទំ ជនេត្វា
សក្កច្ចំ ធម្មោ សោតព្ភោ។

ឥតិ មេ សុតន្តិ ឥមិនា បន សកលេន វចនេន អាយស្មា អាទន្តោ
តថាគតប្បវេទិតំ ធម្មវិនយំ អត្ថនោ អទហន្តោ អសប្បវិសភូមី អតិក្កមតិ,
សាវកត្ថំ បដិជានន្តោ សប្បវិសភូមី ធិក្កមតិ។ តថា អសទ្ធម្មា ចិត្តំ វុដ្ឋាបេតិ,

សទ្ធម្ម ចិត្តំ បតិជ្ជាបេតិ។ “កេវលំ សុតមេវេតំ មយា, តស្សេវ បន ភគវតោ
វេចន”ន្តិ ធិបេន្តោ អត្តានំ បរិមោចេតិ, សត្តារំ អបទិសតិ, ជិនវេចនំ អប្បេតិ,
ធម្មនេត្តិ បតិជ្ជាបេតិ។

អបិច ឥតិ មេ សុតន្តិ អត្តនា ឧប្បាទិតការំ អប្បជិជានន្តោ បុរិមស្សវនំ
វិវេនន្តោ សម្មាសម្ពុទ្ធា បដិគ្គហិតមិទំ មយា តស្ស ភគវតោ ចតុវេសារជ្ជវិសារទស្ស
ទសពលធរស្ស អាសភជ្ជានជ្ជាយិនោ សីហនាទនាទិនោ សព្វសត្តត្ថមស្ស
ធម្មស្សវស្ស ធម្មរាជស្ស ធម្មាធិបតិនោ ធម្មធិបស្ស ធម្មសរណាស្ស
សទ្ធម្មវេចក្កវត្តិនោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។ ន ឯត្ថ អត្ថេ វា ធម្មេ វា បទេ វា ព្យញ្ញនេ វា
កម្ពុ វា វិមតិ វា កាតញ្ញាតិ សព្វទេវមនុស្សានំ ឥមស្មី ធម្មវិនយេ អស្សទ្ធិយំ
វិនាសេតិ, សទ្ធាសម្បទំ ឧប្បាទេតិ។ តេនេតំ វុច្ចតិ -

“វិនាសយតិ អស្សទ្ធិ, សទ្ធិ វុច្ចតិ សាសនេ;
ឥតិ មេ សុតមិច្ឆេវំ, វេទំ កោតមសាវកោ”តិ។

ឯត្តាហ - “កស្មា បនេត្ត យថា អញ្ញេសុ សុត្តេសុ ‘ឯវំ មេ សុតំ, ឯកំ សមយំ
ភគវា’តិ អាទិនា កាលទេសេ អបទិសិត្វាវ និទានំ ភាសិតំ, ឯវំ ន ភាសិត”ន្តិ?
អបវេ តាវ អាហុ - ន បន ថេវេន ភាសិតត្តា។ ឥទញ្ញំ និទានំ ន អាយស្មតា
អានន្ទេន បឋមំ ភាសិតំ ខុដ្ឋត្ថរាយ បន ភគវតោ ឧចាសិកាសុ
ពហុស្សុតភាវេន ឯតទគ្គេ ឋបិតាយ សេក្ខប្បជិសម្ពិទាប្បត្តាយ
អរិយសាវិកាយ សាមាវតិប្បមុខានំ បញ្ចន្ធិ ឥតិសតានំ បឋមំ ភាសិតំ។

តត្រាយំ អនុបុត្តិកថា - ឥតោ កិរ កប្បសតសហស្សមត្តកេ បទុមុត្តរោ
នាម សម្មាសម្ពុទ្ធនោ លោកេ ឧប្បជ្ជិត្វា បវត្តិតវេរធម្មចក្កោ ហំសវតិយំ
វិហរតិ។ អថេកទិវសំ ហំសវតិយំ ឯកា កុលដីតា សត្តុ ធម្មទេសនំ សោតុំ

គន្លងឆ្នាំ ឧបាសិកាហិ សន្តិ អារាម គតា។ សត្តារំ ឯកំ ឧបាសិកំ ពហុស្សុតានំ
ឯតទគ្គេ ឋេបេន្តំ ទិស្វា អធិការំ កត្វា តំ ឋានន្តំ បត្តេសិ។ សត្តាបិ នំ ព្យាកាសិ
“អនាគតេ កោតមស្ស នាម សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស សាវិកានំ ឧបាសិកានំ
ពហុស្សុតានំ អគ្គា ភវិស្សតី” តិ។ តស្ស យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវលោកេ
និព្ពត្តិត្វា បុន មនុស្សេស្វតិ ឯវំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តិយា កប្បសតសហស្សំ
អតិក្កន្តំ។ អថ ឥមស្មី ភទ្ទកប្ប អម្ពាភំ ភគវតោ កាលេ សា ទេវលោកតោ
ចរិត្វា ឃោសកសេដ្ឋិស្ស គេហោ ធាសិយា កុច្ឆិស្មី បដិសន្ធិ គណ្ហិ, ឧត្តរាតិស្ស
នាមំ អកំសុ។ សា ជាតកាលេ ឧដ្ឋា អហោសីតិ ឧដ្ឋត្តរាត្វេវ បញ្ញាយិត្ត។ សា
អបរកាគេ ឃោសកសេដ្ឋិនា រញ្ជោ ឧតេនស្ស សាមាវតិយា ទិន្នកាលេ តស្ស
បរិចារិកភាវេន ទិន្នា រញ្ជោ ឧតេនស្ស អន្តេបុរេ វសតិ។

តេន ច សមយេន កោសម្ពិយំ ឃោសកសេដ្ឋិកុក្កជសេដ្ឋិចារិកសេដ្ឋិនោ
ភគវន្តំ ឧទ្ទិស្ស តយោវិហារេ ការេត្វា ជនបទចារិកំ ចរន្តេ តថាគតេ
កោសម្ពិនគរំ សម្បត្តេ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស វិហារេ និយ្យាទេត្វា
មហាធានានិ បរត្តេសុំ, មាសមត្តំ អតិក្កមិ។ អថ នេសំ ឯតទហោសិ - “ពុទ្ធា
នាម សត្តលោកានុកម្មកា, អញ្ញេសម្បិ ឌីកាសំ ទស្សនាមា” តិ
កោសម្ពិនគរវាសិនោបិ ជនស្ស ឌីកាសំ អកំសុ។ តតោ បដ្ឋាយ នាគរា
វីទិសភាគេន គណសភាគេន មហាធានំ ទេន្តិ។ អថេកទិវសំ សត្តា
ភិក្ខុសង្ឃបរិវតោ មាលាការជេដ្ឋកស្ស គេហោ និសីទិ។ តស្មី ខណោ ឧដ្ឋត្តរា
សាមាវតិយា បុច្ឆានិ គេហេតុំ អដ្ឋ កហាបណោ អាទាយ តំ គេហំ អគមាសិ។
មាលាការជេដ្ឋកោ តំ ទិស្វា “អម្ព ឧត្តរេ, អដ្ឋ តុយ្ហំ បុច្ឆានិ ធាតុំ ខណោ នត្តិ,
អហំ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ បរិវិសាមិ, ត្វម្បិ បរិវេសនាយ សហាយិកា ហោហិ,
ឯវំ ឥតោ បរេសំ វេយ្យាវច្ឆករណតោ មុច្ឆិស្សសី” តិ អាហា។ តតោ ឧដ្ឋត្តរា

ពុទ្ធានំ ភត្តុក្កេ វេយ្យាវច្ឆំ អកាសិ។ សាសត្តារា ឧបនិសិន្នកថាវសេន កថិតំ
សត្តមេវ ធម្មំ ឧគ្គល្លា, អនុមោទនំ បនសុត្វា សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជាសិ។

សាអញ្ជេសុ ទិវសេសុ ចត្តារាវ កហាបណោ ធន្វា បុច្ឆានិ គហេត្វា កច្ឆតិ,
តស្មី បនទិវសេ ទិជ្ជសច្ចភាវេន បរសន្តកេ ចិត្តំ អនុប្បាទេត្វា អជ្ជបិ
កហាបណោ ធន្វា បច្ឆិ បូរេត្វា បុច្ឆានិ គហេត្វា សាមាវតិយា សន្តិកំ
អគមាសិ។ អថ នំ សា បុច្ឆិ “អម្ព ឧត្តរេ, តុំ អញ្ជេសុ ទិវសេសុ នពហ្វនិ បុច្ឆានិ
អាហាវសិ, អជ្ជ បនពហុកានិ, កី នោ រាជា ឧត្តរិតំ បសន្នោ” តិ? សា មុសា វត្ថុ
អភព្ពតាយ អតីតេ អត្តនា កតំ អនិគ្គហិត្វា សព្វំ កថេសិ។ អថ “កស្មា អជ្ជ
ពហ្វនិ អាហាវសិ” តិ ច វុត្តា “អជ្ជាហំ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ធម្មំ សុត្វា អមតំ
សន្នាកាសី, តស្មា តុម្ពេ ន វញ្ជេមី” តិ អាហា។ តំ សុត្វា “អវេ ទុដ្ឋនាសិ, ឯត្តកំ
កាលំ តយា គហិតេ កហាបណោ ទេហី” តិ អតន្តេត្វា បុព្ពហេតុនា
ចោទិយមាណា “អម្ព, តយា បីតំ អមតំ, អម្ពេបិ ចាយេហី” តិ វត្វា “តេន ហិ មំ
ន្តាបេហី” តិ វុត្តេ សោឡុសហិ គន្ធាទកយដេហិ ន្តាបេត្វា ទ្វេ មជ្ជសាដកេ
នាបេសិ។ សា ឯកំ និវាសេត្វា ឯកំ ចារុបិត្វា អាសនំ បញ្ញាបេត្វា អាសនេ
និសីទិត្វា វិចិត្រពិជនី អាទាយ និចាសនេសុ និសិន្នានិ បញ្ចា មាតុកាមសតានិ
អាមន្តេត្វា សេឧប្បជិសម្ពិទ្ធាសុ វត្វា សត្តារា ទេសិតនិយាមេនេវ តាសំ ធម្មំ
ទេសេសិ។ ទេសនាវសានេ តាសញ្ញា សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហីសុ។ តាសញ្ញាបិ
ឧដ្ឋត្តំ វត្ថិត្វា “អម្ព, អជ្ជ បជ្ជាយ តុំ កិលិដ្ឋកម្មំ មា កិវ, អម្ពា កំ មាតុជ្ជានេ
អាចរិយជ្ជានេ ច បតិជ្ជាហី” តិ គរុជ្ជានេ វេយ្យាវច្ឆំ

កស្មា បនេសា ធាសី ហុត្វា និព្ពត្តាតិ? សា កិវ កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ
ពារាណាសិយំ សេដ្ឋីដីតា ហុត្វា និព្ពត្តា។ ឯកាយ ឪណាសវត្ថេរិយា
ឧបជ្ជាកកុលំ គតាយ “ឯតំ មេ អយ្យេ, បសាធនបេឡិកំ ទេថា” តិ វេយ្យាវច្ឆំ

ការស៊ើបអង្កេត “អនេន្ទ្រិយា មយិ អាយាតំ ឧប្បាទេត្វា និរយេ និព្ពត្តិស្សតិ,
នេន្ទ្រិយា បរេសំ ធាសី ហុត្វា និព្ពត្តិស្សតិ, និរយសន្តាបតោ ធាសីភារោ
សេយ្យោ” តិ អនុទ្ទយំ បដិច្ច តស្សា វចនំ អកាសិ។ សា តេន កម្មេន បញ្ចា
ជាតិសតានិ បរេសំ ធាសីយេវ ហុត្វា និព្ពត្តិ។

កស្មា បន ឧដ្ឋា អហោសិ? អនុប្បន្នេ កិវ ពុទ្ធី អយំ ពារាណាសិវញ្ញោ
គេហោ វសន្តិ ឯកំ រាជកុលបកំ បច្ចេកពុទ្ធី ថោកំ ឧដ្ឋធាតុកំ ទិស្វា អត្តនា
សហវាសិនំ មាតុកាមានំ បុរតោ បរិហាសំ ករោន្តិ យថាវជ្ជំ កេឡិវសេន
ឧដ្ឋាការំ ទស្សេសិ, តស្មា ឧដ្ឋា ហុត្វា និព្ពត្តិ។

កី បន កត្វា បញ្ញាវន្តិ ជាតាតិ? អនុប្បន្នេ កិវ ពុទ្ធី អយំ ពារាណាសិវញ្ញោ
គេហោ វសន្តិ អដ្ឋ បច្ចេកពុទ្ធី រាជគេហតោ ឧណ្ហាចាយាសស្ស បូរិតេ បត្តេ
បរិវត្តិត្វា បរិវត្តិត្វា គណ្ហាន្តេ ទិស្វា អត្តនោ សន្តកានិ អដ្ឋ ទន្ធវលយានិ “ឥដ
ឋបេត្វា គណ្ហាថា” តិ អធាសិ។ តេ តថា កត្វា ឱលោកេសុំ។ “តុម្ហាកញ្ញោវ តានិ
បរិច្ចត្តានិ, គេហត្វា គច្ឆថា” តិ អហា។ តេ នន្ទមូលកបញ្ញាវំ អគម៌សុ។ អដ្ឋាថិ
តានិ វលយានិ អរោគានេវ។ សា តស្ស និស្សន្ទេន បញ្ញាវន្តិ ជាតា។

អថ នំ សាមាវតិប្បមុខានិ បញ្ចា ឥត្តិសតានិ “អម្ព, តំ ទិវសេ ទិវសេ សត្តុ
សន្តិកំ គន្ធា ភកវតា ទេសិតំ ធម្មំ សុត្វា អម្ហាកំ ទេសេហី” តិ វទីសុ។ សា តថា
ករោន្តិ អបរភាគេ តិបិដកជរា ជាតា។ តស្មា នំ សត្តា - “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខុវេ, មម
សារីកានំ ពហុស្សុតានំ ឧចាសិកានំ យទិទំ ឧដ្ឋត្ថរា” តិ ឯតទគ្គេ ឋបេសិ។ ឥតិ
ឧចាសិកាសុ ពហុស្សុតភារេន សត្តារា ឯតទគ្គេ ឋបិតា បដិសម្មិទាប្បត្តា
ឧដ្ឋត្ថរា អរិយសារីកា សត្តវិ កោសម្ព័យំ វិហារន្តេ កាលេន កាលំ សត្តុ សន្តិកំ
គន្ធា ធម្មំ សុត្វា អន្តេបុរំ គន្ធា សាមាវតិប្បមុខានំ បញ្ចា ឥត្តិសតានំ
អរិយសារីកានំ សត្តារា ទេសិតនិយាមេន យថាសុតំ ធម្មំ កថេន្តិ អត្តានំ

បរិមោចត្វា សត្វ សន្តិកេ សុតការំ បកាសេន្តី “វុត្តញ្ញោតំ ភកវតា
វុត្តមរហតាតិ មេ សុត” ន្តិ និទានំ អាហេបេសិ។

យស្មា បន តស្មីយេវ នករេ ភកវតោ សម្មុទា សុត្វា តទហេវ តាយ តាសំ
ភាសិតំ, តស្មា “ឯកំ សមយំ ភកវា កោសម្ពិយំ វិហរតី” តិ កាលទេសំ
អបទិសិតុំ បយោជនសម្ពុរោវ នត្តិ សុចាកជការតោ។ ភិក្ខុនិយោ ចស្ស
សន្តិកេ ឥមា និ សុត្តានិ គណ្ឌីសុ។ ឯវំ បរម្បរាយ ភិក្ខុសុបិ តាយ អាហេបិតំ
និទានំ ចាកជំ អហោសិ។ អថ អាយស្មា អានន្តោ តថាគតស្ស បរិនិព្វានតោ
អបរភាគេ សត្វបណ្ឌិតុហាយំ អជាតសត្តនា ការាបិតេ សទ្ធម្មមណ្ឌាបេ
មហាកស្សបប្បមុខស្ស វសីគណស្ស មជ្ឈេ និសីទិត្វា ធម្មំ សង្គាយន្តោ ឥមេសំ
សុត្តានំ និទានស្ស ទ្វេជ្ឈំ កំ បរិហរន្តោ តាយ អាហេបិតនិយាមេនេវ និទានំ
អាហេបេសិតិ។

កេចិ បនេត្ត ពហុប្បការេ បបញ្ចេន្តិ។ កី តេហិ? អបិច នាធានយេហិ
សន្តិកិការា ធម្មវិនយំ សង្គាយីសុ។ អនុពុទ្ធា ហិ ធម្មសង្គាហាកមហាថេរា, តេ
សម្មទេវ ធម្មវិនយស្ស សង្គាយនាការំ ជានន្តា កត្តចិ “ឯវំ មេ សុត” ន្តិអាទិនា,
កត្តចិ “តេន សមយេនា” តិអាទិនា, កត្តចិ កាថាពន្ធវសេន និទានំ ឋបេន្តា,
កត្តចិ សព្វេន សព្វំ និទានំ អជ្ឈបេន្តា វគ្គសង្គហាទិវសេន ធម្មវិនយំ
សង្គាយីសុ។ តត្ថ ឥធិ វុត្តញ្ញោតន្តិអាទិនា និទានំ ឋបេត្វា សង្គាយីសុ, កិញ្ចិ
សុត្តកេយ្យទិវសេន នវដ្ឋមិទំ ពុទ្ធវចនំ។ យថា ចេតំ, ឯវំ សព្វេសម្មិ
សម្មាសម្ពុទ្ធានំ។ វុត្តញ្ញោតំ “អប្បកក្សា នេសំ អហោសិ សុត្តំ កេយ្យ” ន្តិអាទិ។
តត្ថ ឥតិវុត្តកង្កស្ស អញ្ញំ កិញ្ចិ ន បញ្ញាយតិ តញ្ញាវនិមិត្តំ ឋបេត្វា
“វុត្តញ្ញោតំ... បេ... មេ សុត” ន្តិ ឥទំ វចនំ។ តេនាហុ អជ្ឈកថាចរិយា “វុត្តញ្ញោតំ
ភកវតាតិ អាទិនយប្បវត្តា ទ្វាទសុត្តរសតសុត្តន្តា ឥតិវុត្តក” ន្តិ។ តស្មា សត្វ

អធិប្បាយំ ជានន្តេហិ ធម្មសង្គាហកេហិ អរិយសាវិកាយ វា ឥមេសំ សុត្តានំ
ឥតិវុត្តកដ្ឋការញាបនត្ថំ ឥមិនាវ នយេន និទានំ ឋបិតន្តិ វេទិតត្ថំ។

កិមត្ថំ បន ធម្មវិនយសង្គហោ កយិរមាណេ និទានវចនំ? ននុ ភគវតោ
ភាសិតវចនស្សេវ សង្គហោ កាតញ្ចេតិ? វុច្ឆតេ - ទេសនាយ

វិទិតិអសម្មោសសន្នេយ្យការសម្មាទនត្ថំ។

កាលទេសទេសកបរិសាបទេសេហិ ឧបនិពន្ធាត្វា ឋបិតា ហិ ទេសនា
ចិវជ្ជិតិកា ហោតិ អសម្មោសធម្មា សន្នេយ្យា ច
ទេសកាលកត្តហេតុនិមិត្តេហិ ឧបនិពន្ធាវិយ វោហារវិនិច្ឆយោ។ តេនេវ ច
អាយស្កតា មហាកស្សបេន ព្រហ្មជាលមូលបរិយាយសុត្តានីនំ
ទេសាទិបុច្ឆាសុ កតាសុ តាសំ វិស្សជ្ជនំ ករោន្តេន ធម្មភណ្ឌាការិកេន “ឯវំ មេ
សុត” ត្ថិអាទិនា និទានំ ភាសិតំ។ ឥធម បន ទេសកាលស្ស អគ្គហណោ ការណំ
វុត្តមេវ។

អបិច សត្តុ សម្មត្ថិប្បកាសនត្ថំ និទានវចនំ។ តថាគតស្ស ហិ ភគវតោ
បុព្វវចនានុមាណាគមតក្កាការតោ សម្មាសម្ពុទ្ធការសិទ្ធិ។ ន ហិ
សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស បុព្វវចនាទិហិ អត្ថោ អត្ថិ សព្ពត្ថ
អប្បដិហតញ្ញាណាចារតាយ ឯកប្បមាណាត្ថា ច ព្រោយ្យធម្មេសុ។ តថា
អាចរិយមុជ្ជិធម្មមច្ឆរិយសាសនសាវកានុរកាការតោ ទីណាសវការសិទ្ធិ។ ន
ហិ សព្ពសោ ទីណាសវស្ស តេ សម្ពុវន្តិតិ សុវិសុទ្ធស្ស បរាទុគ្គហបវត្ថិ។ ឯវំ
ទេសកសំកិលេសភូតានំ ទិដ្ឋិសីលសម្មទានុសកានំ អវិជ្ជាតណ្ហានំ
អច្ចន្តាការសំសូចកេហិ ញ្ញាណសម្មទាបហានសម្មទានិព្យញ្ញកេហិ ច
សម្ពុទ្ធវិសុទ្ធការេហិ បុរិមវេសារជ្ជទ្វយសិទ្ធិ, តតោ ច
អន្តរាយិកនិយ្យានិកធម្មេសុ អសម្មោហាការសិទ្ធិតោ

បង្ខំមវេសារជ្ជៈទ្វយសិទ្ធិតិ ភកវតោ ចតុវេសារជ្ជៈសមន្នាគមោ
អត្តហិតបរហិតបដិបត្តិ ច និទានវចនេន បកាសិតាហោតិ, តត្ថ តត្ថ
សម្បត្តបរិសាយ អដ្ឋាសយានុវបំ ហានុប្បត្តិកប្បជីកានេន
ធម្មទេសនាធិបនតោ។ ឥធម បន អនវសេសតោ កាមទោសប្បហានំវិធាយ
ទេសនាធិបនតោ ចាតិ យោជេតព្ពំ។ តេន វុត្តំ “សត្ត សម្បត្តិប្បកាសនត្ថំ
និទានវចន”ន្តិ។ ឯត្ថ ច “ភកវតោ អរហតា”តិ ឥមេហិ បទេហិ
យថាវុត្តអត្ថវិការវនតា ហេដ្ឋា ទស្សិតា ឯវ។

តថា សាសនសម្បត្តិប្បកាសនត្ថំ និទានវចនំ។
ញ្ញាណករុណាបរិក្កហិតសព្ពកិរិយស្ស ហិ ភកវតោ នត្ថំ និវត្តកា បដិបត្តិ
អត្តហិតា វា។ តស្មា បរេសំយេវត្ថាយ បវត្តសព្ពកិរិយស្ស សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស
សកលម្បិ កាយវចីមនោកម្មំ យថាបវត្តំ វុច្ចមានំ
ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកបរមត្ថេហិ យថាវហំ សត្តានំ អនុសាសនត្ថេន សាសនំ,
ន កត្តវចនា។ តយិទំ សត្តុ ចរិតំ កាលទេសទេសកបរិសាបទេសេហិ តត្ថ
តត្ថ និទានវចនេហិ យថាវហំ បកាសិយតិ។ ឥធម បន
ទេសកបរិសាបទេសេហិតិ យោជេតព្ពំ។ តេន វុត្តំ
“សាសនសម្បត្តិប្បកាសនត្ថំ និទានវចន”ន្តិ។

អបិច សត្តុនោ បមាណភាវប្បកាសនេន សាសនស្ស
បមាណភាវទស្សនត្ថំ និទានវចនំ។ តញ្ញស្ស បមាណភាវទស្សនំ ហេដ្ឋា
វុត្តនយានុសារេន “ភកវតោ អរហតា”តិ ឥមេហិ បទេហិ វិការិតន្តិ វេទិតព្ពំ។
ឥធមត្ថ និទានវចនប្បយោជនស្ស មុខមត្តនិទស្សនន្តិ។

និទានវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១. ឯកកនិច្ចាតោ

១. បឋមវគ្គោ

១. លោកសុត្តន្តវណ្ណោ

១. ឥន្ទានិ ឯកធម្មំ, ភិក្ខុវេ, បដបាថាតិអាទិនា នយេន ភកវតា និក្ខិត្តស្ស
សុត្តស្ស វណ្ណោនាយ ឌីកាសោ អនុប្បត្តោ។ សា បនេសា អត្តវណ្ណោនាយស្មា
សុត្តនិក្ខេបំ វិចារេត្វា វុច្ចមានា ចាកជា ហោតិ, តស្មា សុត្តនិក្ខេបំ តាវ
វិចារេស្សម។ ចត្តារោ ហិ សុត្តនិក្ខេបា - អត្តជ្ឈាសយោ, បរជ្ឈាសយោ,
បុច្ឆាវសិកោ, អដ្ឋប្បត្តិកោតិ។ យថា ហិ
អនេកសតអនេកសហស្សភេទានិបិ សុត្តន្តានិ
សំកិលេសភាគិយាធិបជ្ជាននយេន សោឡសវិធានំ នាតិវត្តន្តិ, វេ
អត្តជ្ឈាសយាធិសុត្តនិក្ខេបវសេន ចតុត្ថិធានំ នាតិវត្តន្តិ។ តត្ថ យថា
អត្តជ្ឈាសយស្ស អដ្ឋប្បត្តិយា ច បរជ្ឈាសយបុច្ឆាវសិកេហិ សទ្ធិ
សំសគ្គភេទោ សម្ភវតិ អត្តជ្ឈាសយោ ច បរជ្ឈាសយោ ច, អត្តជ្ឈាសយោ ច
បុច្ឆាវសិកោ ច, អដ្ឋប្បត្តិកោ ច បរជ្ឈាសយោ ច, អដ្ឋប្បត្តិកោ ច
បុច្ឆាវសិកោ ចាតិ អត្តជ្ឈាសយបុច្ឆាវសិកេហិសម្ភវតោ; វេ យធិបិ អដ្ឋប្បត្តិយា
អត្តជ្ឈាសយេនបិ សំសគ្គភេទោ សម្ភវតិ, អត្តជ្ឈាសយាធិហិ បន បុរតោ
បិកេហិ អដ្ឋប្បត្តិយា សំសគ្គោ នត្ថិតិ និវសេសោ បជ្ជាននយោ ន សម្ភវតិ។
តទន្តោកធាត្វា វា សម្ភវត្ថានំ សេសនិក្ខេបានំ មូលនិក្ខេបវសេន ចត្តារោ
សុត្តនិក្ខេបា វុត្តាតិ វេទិតព្ពំ។

តត្រាយំ វេចនត្ថោ - និក្ខេបីយតីតិ និក្ខេបោ, សុត្តំ វេ និក្ខេបោ
សុត្តនិក្ខេបោ។ អថ វា និក្ខេបនំ និក្ខេបោ, សុត្តស្ស និក្ខេបោ សុត្តនិក្ខេបោ,

សុត្តន្តទេសនាតិ អត្តោ អត្តនោ អជ្ឈាសយោ អត្តជ្ឈាសយោ, សោ អស្ស អត្ថិ
ការណាភូតោតិ អត្តជ្ឈាសយោ, អត្តនោ អជ្ឈាសយោ ឯតស្សាតិ វា
អត្តជ្ឈាសយោ។ បរជ្ឈាសយេបិ ឯសេវ នយោ។ បុច្ឆាយ វសោតិ បុច្ឆាវសោ។
សោ ឯតស្ស អត្ថិ តិ បុច្ឆាវសិកោ។ សុត្តន្តទេសនាយ វត្ថុភូតស្ស អត្តស្ស ឧប្បត្តិ
អត្ថប្បត្តិ, អត្ថប្បត្តិ ឯវ អដ្ឋប្បត្តិ ៥-ការស្ស ២-ការ កត្វា, សា ឯតស្ស អត្ថិ តិ
អដ្ឋប្បត្តិកោ។ អថ វា និក្ខិប្បយតិ សុត្តំ ឯតេនាតិ និក្ខេបោ, អត្តជ្ឈាសយាទិ
ឯវ។ ឯតស្មី បន អត្ថវិកល្យ អត្តនោ អជ្ឈាសយោ អត្តជ្ឈាសយោ។ បរេសំ
អជ្ឈាសយោ បរជ្ឈាសយោ។ បុច្ឆិយតិ តិ បុច្ឆា, បុច្ឆិតព្ពោ អត្តោ, បុច្ឆាវសេន
បរត្ថំ ធម្មប្បដិគ្គាហាកានំ វេទនំ បុច្ឆាវសំ, តទេវ និក្ខេបសទ្ធាបេក្ខាយ
បុច្ឆាវសិកោតិ បុល្លិដ្ឋវសេន វុត្ថំ។ តថា អដ្ឋប្បត្តិ ឯវ អដ្ឋប្បត្តិកោតិ ឯវមេត្ត
អត្តោ វេទិតព្ពោ។

អបិច បរេសំ ឥន្ទ្រិយបរិចារកាទិការណនិវេក្ខត្តា អត្តជ្ឈាសយស្ស វិសុំ
សុត្តនិក្ខេបភារោ យុត្តោ, កេវលំ អត្តនោ អជ្ឈាសយេនេវ ធម្មតន្តិប្បបនត្ថំ
បរត្ថិតទេសនត្តា។ បរជ្ឈាសយបុច្ឆាវសិកានំ បន បរេសំ អជ្ឈាសយបុច្ឆានំ
ទេសនាបរត្ថិហេតុភូតានំ ឧប្បត្តិយំ បរត្ថិតានំ កថំ អដ្ឋប្បត្តិយំ អនវរោធា,
បុច្ឆាវសិកដ្ឋប្បត្តិកានំ វា បរជ្ឈាសយានុរោធន បរត្ថិតានំ កថំ បរជ្ឈាសយេ
អនវរោធាតិ? ន ចោទេតព្ពមេតំ។ បរេសញ្ចិ អភិនិហារបរិបុច្ឆាទិវិនិមុត្តស្សេវ
សុត្តន្តទេសនាការណុប្បាទស្ស អដ្ឋប្បត្តិភារេន គហិតត្តា
បរជ្ឈាសយបុច្ឆាវសិកានំវិសុំ គហណាំ។ តថា ហិ
ព្រាហ្មជាលធម្មនាយាទសុត្តាទីនំ (ទី. ន. ១.១ អាទយោ)
វណ្ណាវណ្ណាអាមិសុប្បាទាទិទេសនាទិមិត្តំ អដ្ឋប្បត្តិ វុច្ឆតិ។ បរេសំ បុច្ឆំវិនា
អជ្ឈាសយមេវ និមិត្តំ កត្វា ទេសិតោ បរជ្ឈាសយោ, បុច្ឆាវសេន ទេសិតោ
បុច្ឆាវសិកោតិ ចាកដោយមត្តោតិ។

យានិកករា បរេហិ អនុជ្ឈិដ្ឋោ កេវលំ អត្ថនោ អជ្ឈាសយេនេវ កថេតិ,
សេយ្យជិទំ - អាករេយ្យសុត្តំ, តុវដ្ឋកសុត្តន្តិវមាធិនិ (សុ. និ. ៩២១ អាទយោ;
ម. និ. ១.៦៤ អាទយោ), តេសំ អត្ថជ្ឈាសយោ និក្ខេបោ។

យានិ បន “បរិបក្កា ខោ រាហុលស្ស វិមុត្តិបរិចាចនីយា ធម្មា, យំនូនាហំ
រាហុលំ ឧត្តរី អាសវានំ ខយេ វិនេយ្យ”ន្តិ វេ បរេសំ អជ្ឈាសយំ ខន្តិ អភិនិហារំ
ពុជ្ឈនភាវព្វា ឡិលោកេត្វា បរជ្ឈាសយវសេន កថិតានិ, សេយ្យជិទំ -
រាហុលោវាទសុត្តំ, ធម្មចក្កប្បវត្តនសុត្តន្តិវមាធិនិ (ម. និ. ២.១០៧ អាទយោ;
៣.៤១៦ អាទយោ; សំ. និ. ៣.៥៩; មហាវ. ១៩-២០), តេសំ បរជ្ឈាសយោ
និក្ខេបោ។

ភកវន្តំ បន ឧបសង្កមិត្វា ទេវា មនុស្សា ចតស្សោ បរិសា ចត្តារោ វណ្ណា ច
តថា តថា បញ្ចំ បុច្ឆន្តិ “ពោជ្ឈន្តោ ពោជ្ឈន្តោតិ, ភន្តេ, វុច្ឆន្តិ, នីវរណា នីវរណាតិ
វុច្ឆន្តិ”តិអាធិនា, វេ បុជ្ឈេន ភកវតា យានិ កថិតានិ ពោជ្ឈន្តសំយុត្តាធិនិ (សំ. និ.
៥.១៨៦) តេសំ បុច្ឆាវសិកោ និក្ខេបោ។

យានិ បន តានិ ឧប្បន្នំ ការណំ បដិច្ច កថិតានិ, សេយ្យជិទំ - ធម្មទាយាទំ,
បុត្តមំសូបមំ, ទារុក្ខន្ធបមន្តិវមាធិនិ (ម. និ. ១.២៩; សំ. និ. ២.៦៣), តេសំ
អដ្ឋប្បត្តិកោ និក្ខេបោ។

វេមិមេសុ ចត្វសុ សុត្តនិក្ខេបេសុ ឥមស្ស សុត្តស្ស បរជ្ឈាសយោ
និក្ខេបោ។ បរជ្ឈាសយវសេន ហេតំ និក្ខិត្តំ។ កេសំ អជ្ឈាសយេន? លោកេ
អាធិនវេទស្សីនំ បុគ្គលានំ។ កេចិ បន “អត្ថជ្ឈាសយោ”តិ វេទន្តិ។

តត្ថ ឯកធម្មំ, ភិក្ខុវេតិអាធិសុ ឯកសន្នោ អត្ថេវ អញ្ញត្ថ “សស្សតោ អត្តា
ច លោកោ ច, ឥទមេវ សច្ចំ មោយមញ្ញន្តិ ឥត្ថកេ អភិវេទន្តិ”តិអាធិសុ (ម. និ.

៣.២៧)។ អត្ថិ សេដ្ឋ “ចេតសោ ឯកោទិការ” ត្ថិអាទិសុ (ធី. និ. ១.២២៨; ចារា. ១១)។ អត្ថិ អសហាយេ “ឯកោ រូបកដ្ឋា” ត្ថិអាទិសុ (ធី. និ. ១.២០៥)។ អត្ថិ សង្ខាយំ “ឯកោវ ខោ, ភិក្ខុវេ, ខណោ ច សមយោ ច ព្រហ្មចរិយវាសាយា” ត្ថិអាទិសុ (អ. និ. ៨.២៩)។ ឥធាបិ សង្ខាយមេវ ទដ្ឋព្ពោ។

ធម្ម-សន្តោ

បរិយត្តិសច្ចសមាធិបញ្ញាបកតិបុញ្ញាបត្តិសុញ្ញតាព្រាយ្យសភាវាទិសុ ទិស្សតិ។ តថា ហិស្ស “ឥធម ភិក្ខុ ធម្មំ បរិយាបុណាតិ” ត្ថិអាទិសុ (អ. និ. ៥.៧៣) បរិយត្តិ អត្ថោ។ “ទិដ្ឋធម្មោ” ត្ថិអាទិសុ (ធី. និ. ១.២៩៩) សច្ចានិ។ “ឯវំធម្មា តេ ភគវន្តោ អហោសុ” ត្ថិអាទិសុ (ធី. និ. ២.១៣; ៣.១២២) សមាធិ។ “សច្ចំ ធម្មោ ធិតិ ចាកោ, សវេ បេច្ច ន សោចតិ” ត្ថិអាទិសុ (ជា. ១.១.៥៧) បញ្ញា។ “ជាតិធម្មានំ, ភិក្ខុវេ, សត្តានំ ឯវំ ឥច្ឆា ឧប្បជ្ឈតិ” ត្ថិអាទិសុ (ធី. និ. ២.៣៩៨) បកតិ។ “ធម្មា ហវេ រក្ខតិ ធម្មចារិ” ត្ថិអាទិសុ (ជា. ១.១០.១០២) បុញ្ញំ។ “តិណ្ណំ ធម្មានំ អញ្ញាតវេន វេទយ្យ ចារាជិកេន វា សង្ឃទិសេសេន វា ចាចិត្តិយេន វា” ត្ថិអាទិសុ (ចារា. ២២២) អាបត្តិ។ “តស្មី ខោ បន សមយេ ធម្មា ហោន្តិ” ត្ថិអាទិសុ (ធម. ស. ១២១) សុញ្ញតា។ “សព្ពេ ធម្មា សញ្ញាការេន ពុទ្ធស្ស ភគវតោ ញ្ញាណមុខេ អាចារិ អាគច្ឆន្តិ” ត្ថិអាទិសុ (មហានិ. ១៥៦; ចូឡនិ. មោយរាជមាលាវបុត្តានិទ្ទេស ៨៥) ព្រាយ្យោ។ “កុសលា ធម្មា អកុសលា ធម្មា” ត្ថិអាទិសុ (ធម. ស. តិកមាតិកា ១) សភាវោ អត្ថោ។ ឥធាបិ សភាវោ។ តស្មា ឯកធម្មន្តិ ឯកំ សំកិលេសសភាវន្តិ អធិប្បាយោ។ ឯកោ ច សោ ធម្មោ ចាតិ ឯកធម្មោ, តំ ឯកធម្មំ។

ភិក្ខុវេតិ ភិក្ខុ អាលបតិ។ កិមត្ថំ បន ភគវា ធម្មំ ទេសេន្តោ ភិក្ខុ អាលបតិ, ន ធម្មមេវ ទេសេតិ? សតិជននត្ថំ។ ភិក្ខុ ហិ អញ្ញំ ចិន្តេន្តាបិ ធម្មំ បច្ចវេក្ខន្តាបិ កម្មជ្ជានំ មនសិ ករោន្តាបិ និសិន្នា ហោន្តិ។ តេ បឋមំ អនាលបិត្វា ធម្មេ

ទេសិយមនា “អយំ ទេសនា កីធិនា, កីបច្ចយា” តិ សល្លកេតុំ ន សក្កោន្តិ។
អាលបិតេ បនសតី ឧបជ្ឈបេត្វា សល្លកេតុំ សក្កោន្តិ, តស្មា សតិជននត្ថំ
“ភិក្ខុវេ” តិ អាលបតិ។ តេន ច តេសំ ភិក្ខុនសីលតាធិគុណាយោកសិទ្ធន
វេចនេន ហីនាធិកជនសេវិតំ វុត្តិ បកាសេន្តោ ឧទ្ធពធិនភាវនិគ្គហំ ករោតិ។
“ភិក្ខុវេ” តិ ឥមិនា ករុណាវិជ្ជារសោម្មហធយនយននិចាតបុព្វង្គមេន វេចនេន
តេ អត្ថនោ មុខាភិមុខេ ករោន្តោ តេន ច កថេតុកម្យតាធិបកេន វេចនេន
នេសំ សោតុកម្យតំ ជនេតិ។ តេនេវ ច សម្ពោជនត្ថេន សាធុកំ
សវនមនសិការេបិ និយោជេតិ។ សាធុកំ សវនមនសិការាយត្តា ហិ
សាសនសម្បត្តិ។

អញ្ជោសុបិ នេវមនុស្សេសុ បរិសបរិយាបន្នេសុ វិជ្ជមនេសុ កស្មា ភិក្ខុ វេ
អាមន្តេសីតិ? ជេជ្ឈសេដ្ឋាសន្នសធាសន្និហិតភាវតោ។ សព្វបរិសសាធារណា
ហិ ភកវតោ ធម្មទេសនា, បរិសាយ ច ជេដ្ឋា ភិក្ខុ បឋមុប្បន្នត្តា, សេដ្ឋា
អនគារិយការំ អាធិ កត្វា សត្តុ ចរិយានុវិជាយកត្តា
សកលសាសនបដិក្កាហកត្តា ច, អាសន្នា តត្ថ និសិន្នេសុ សមីបវុត្តិយា,
សធាសន្និហិតា សត្តុសន្តិការវចរត្តា។ អបិច តេ ធម្មទេសនាយ ភាជនំ
យថានុសិដ្ឋំ បដិបត្តិសព្វាវតោ, វិសេសតោ ច ឯកច្ឆេ ភិក្ខុ សន្ធាយ អយំ
ទេសនាតិ តេ វេ អាលបិ។

បដហថាតិ ឯត្ថ បហានំ នាម តទង្គប្បហានំ, វិក្ខម្ពនប្បហានំ,
សមុច្ឆេទប្បហានំ, បដិប្បស្សន្ធិប្បហានំ, និស្សរណប្បហានន្តិ បញ្ចវិដំ។ តត្ថ
យំ ធិនាលោកេនេវ តមស្ស បដិបក្ខភាវតោ អលោកាធិហិ លោកាធិកស្ស,
នាមរូបបរិច្ឆេទាធិវិបស្សនាញាណេហិ តស្ស តស្ស អនត្តស្ស បហានំ។
សេយ្យចីធំ - បរិច្ឆាគេន លោកាធិមលស្ស, សីលេន

ចាលភាគីចាតាទិស្សីល្បស្ស, សទ្ធាទីហិ អស្សទិយាទិកស្ស,
នាមរូបវវត្តានេន សក្កាយទិដ្ឋិយា, បច្ចយបរិគ្គហេន អហេតុវិសមហេតុទិដ្ឋនំ,
តស្សេវ អបរភាគេន កម្ពុវិវតរណេន កជំកជំការស្ស, កលាបសម្មសនេន
“អហំ មមា”តិ គាហស្ស, មគ្គាមគ្គវវត្តានេន អមគ្គេ មគ្គសញ្ញាយ,
ឧទយទស្សនេន ឧច្ឆេទទិដ្ឋិយា, វយទស្សនេន សស្សតទិដ្ឋិយា, ភយទស្សនេន
សភយេសុ អភយសញ្ញាយ, អាទិនវទស្សនេន អស្សាទសញ្ញាយ,
និព្វិនានុបស្សនេន អភិវតិសញ្ញាយ, មុច្ឆិតុកម្សតាញាណេន
អមុច្ឆិតុកម្សតាយ ឧបេក្ខាញាណេន អនុបេក្ខាយ, អនុលោមេន ធម្មដ្ឋិតិយា,
និព្វានេន បដិលោមការស្ស, គោត្រភុនា សម្ព័ន្ធនិមិត្តគាហស្ស បហានំ, ឯតំ
តទង្គប្បហានំ នាម។

យំ បន ឧបចារប្បនាគេនេន សមាធិនា បវត្តិការនិវារណតោ
យជប្បហារេនេវ ឧទកបិដ្ឋេ សេវាលស្ស តេសំ តេសំ នីវរណាទិធម្មានំ
បហានំ, ឯតំ វិក្ខម្ពនប្បហានំ នាម។ យំ ចតុន្នំ អរិយមគ្គានំ ភាវិតត្តា
តំតំមគ្គវតោ អត្តនោ សន្តានេ “ទិដ្ឋិតតានំ បហានាយា”តិ អាទិនា (ធរ. ស.
២៧៧; វិភ. ៦២៨) នយេន វុត្តស្ស សមុទយបក្ខិយស្ស កិលេសគណាស្ស អច្ចន្តំ
អប្បវត្តិការេន សមុច្ឆិន្តំ, ឥទំ សមុច្ឆេទប្បហានំ នាម។ យំ បន ជលក្ខណោ
បដិប្បស្សន្តត្ថំ កិលេសានំ, ឯតំ បដិប្បស្សន្តិប្បហានំ នាម។ យំ បន
សព្ពសម្ព័ន្ធតនិស្សជត្តា បហានសព្ពសម្ព័ន្ធតំ និព្វានំ, ឯតំ និស្សរណប្បហានំ នាម។
ឯវំ បញ្ចវិដេ បហានេ អនាគាមិកការករស្ស បហានស្ស អធិប្បេតត្តា ឥធន
សមុច្ឆេទប្បហានន្តិ វេទិតព្ពំ។ តស្មា បដហថាតិ បរិច្ឆេជេ, សមុច្ឆិន្តថាតិ អត្តោ។

អហន្តិ កកវា អត្តានំ និទ្ទិសតិ។ វោតិ អយំ វោសន្តោ
បច្ចត្តឧបយោកករណសាមិវចនបទប្បរណសម្មទានេសុ ទិស្សតិ។ តថា ហិ

“កង្ខិ, បន វោ អនុវុទ្ធា, សមគ្គា សម្មាធមាធា”តិអាធិសុ (ម. និ. ១.៣២៦) បច្ចុត្ត
អាគតោ។ “គន្ធប, ភិក្ខុវេ, បណ្ណាមេមិ វោ”តិអាធិសុ (ម. និ. ២.១៥៧)
ឧបយោគេ។ “ន វោ មម សន្តិកេ វត្ថុត្ថ”តិអាធិសុ (ម. និ. ២.១៥៧) ករណោ។
“សព្វេសំ វោ, សារិបុត្ត, សុភាសិត”តិអាធិសុ (ម. និ. ១.៣៤៥) សាមិវចនេ។ “យេ
ហិ វោ អរិយា បរិសុទ្ធកាយកម្មត្ថា”តិអាធិសុ (ម. និ. ១.៣៥) បទប្បរណោ។
“វេនបត្តបរិយាយំ វោ, ភិក្ខុវេ, ទេសេស្សមី”តិអាធិសុ (ម. និ. ១.១៩០)
សម្បទានេ។ ឥធាបិ សម្បទានេ វេ ទដ្ឋព្ពោ។

ចាជិភោគោតិ បដិភូ។ សោ ហិ ធារណកំ បដិច្ច ធនិកស្ស, ធនិកំ បដិច្ច
ធារណកស្ស បដិធិត្ថតោ ធនិកសន្តកស្ស តតោ ហរណាធិសដ្ឋាតេន
ភុព្វានេន ភោគោតិ បដិភោគោ, បដិភោគោ វេ ចាជិភោគោ។
អនាគាមិតាយាតិ អនាគាមិការត្ថាយ។ បដិសន្ធិគ្គហណាវសេន ហិ
កាមភវស្ស អនាគមនតោ អនាគាមី។ យោ យស្ស ធម្មស្ស អធិគមេន
អនាគាមីតិ វុច្ចតិ, សដលោ សោ តតិយមគ្គោ អនាគាមិតា នាម។ ឥតិ ភគវា
វេនេយ្យធមនកុសលោ វេនេយ្យជ្ឈាសយានុកូលំ តតិយមគ្គាធិគមំ លហុនា
ឧចាយេន ឯកធម្មប្បរណតាមត្ថេន ជិវំ កត្វា ទស្សេសិ យថា តំ សម្មាសម្ពុទ្ធា។
ភិន្នក្ខមិកាបិ ហិ បដិយសំយោជនាទយោ តតិយមគ្គវជ្ឈា កិលេសា
កាមរាគប្បហានំ នាតិវត្ថុន្តិ។

កស្មា បនេត្ត ភគវា អត្តានំ ចាជិភោគភាវេ វេបេសិ? តេសំ ភិក្ខុនំ
អនាគាមិមគ្គាធិគមាយ ឧស្សហាជននត្ថំ។ បស្សតិ ហិ ភគវា “មយា ‘ឯកធម្មំ,
ភិក្ខុវេ, បដបាថ, អហំ វោ ចាជិភោគោ អនាគាមិតាយា’តិ វុត្ថេ ឥមេ ភិក្ខុ អន្ធា
តំ ឯកធម្មំ បហាយ សក្កា តតិយភូមី សមធិគន្ធី, យតោ ធម្មស្សមិ
បវេមមាហា ‘អហំ ចាជិភោគោ’តិ ឧស្សហជាតា តទត្ថាយ បដិបន្និតត្ថំ

មញ្ញាស្សន្តី”តិ។ តស្មា ឧស្សាហជននត្ថំ អនាគាមិតាយ តេសំ ភិក្ខុនំ អត្តានំ
ចាជិភោគភារេ វេបេសិ។

កតមំ ឯកធម្មន្តិ ឯត្ថ កតមន្តិ បុច្ឆាវចនំ។ បុច្ឆា ច នាមេសា បញ្ចវិទា -
អធិដ្ឋដោតនាបុច្ឆា, ធិដ្ឋសំសន្តនាបុច្ឆា, វិមតិច្ឆេននាបុច្ឆា, អនុមតិបុច្ឆា,
កថេតុកម្សតាបុច្ឆាតិ។ តត្ថ បកតិយា លក្ខណំ អញ្ញាតំ ហោតិ អធិដ្ឋំ
អតុលិតំ អតីរិតំ អវិភូតំ អវិការិតំ, តស្ស ញាណាយ ទស្សនាយ តុលនាយ
តីរណាយ វិភូតត្ថាយ វិការនត្ថាយ បញ្ញំ បុច្ឆតិ, អយំ អធិដ្ឋដោតនាបុច្ឆា។
បកតិយា លក្ខណំ ញាតំ ហោតិ ធិដ្ឋំ តុលិតំ តីរិតំ វិភូតំ វិការិតំ។ សោ
អញ្ញេហិ បណ្ឌិតេហិ សទ្ធិសំសន្តនត្ថាយ បញ្ញំ បុច្ឆតិ, អយំ
ធិដ្ឋសំសន្តនាបុច្ឆា។ បកតិយា សំសយបក្ខន្ទោ ហោតិ វិមតិបក្ខន្ទោ
ទ្វេឡកជាតោ - “ឯវំ នុ ខោ, ន នុ ខោ, កី នុ ខោ, កេនំ នុ ខោ”តិ, សោ
វិមតិច្ឆេននត្ថាយ បញ្ញំ បុច្ឆតិ, អយំ វិមតិច្ឆេននាបុច្ឆា។ ភគវា ហិ
អនុមតិគ្គហណត្ថំ បញ្ញំ បុច្ឆតិ - “តំ កី មញ្ញេ, ភិក្ខុវេ, រូបំ និច្ចំ វា អនិច្ចំ
វា”តិអាធិនា (សំ. និ. ៣.៥៩; មហាវ. ២០), អយំ អនុមតិបុច្ឆា។ ភគវា ភិក្ខុនំ
កថេតុកម្សតាយ បញ្ញំ បុច្ឆតិ - “ចត្តារោមេ, ភិក្ខុវេ, អាហារា ភូតានំ វា
សត្តានំ វិចិត្តិយា សម្ភវេសីនំ វា អនុគ្គហាយ។ កតមេ ចត្តារោ”តិ (សំ. និ. ២.១១)
អយំ កថេតុកម្សតាបុច្ឆា។

តត្ថ បុរិមា តិស្សោ បុច្ឆា ពុទ្ធានំ នត្ថិ។ កស្មា? តីសុ ហិ អទ្ធាសុ កិញ្ចិ សង្ខតំ
អទ្ធាវិមុត្តំ វា អសង្ខតំ សម្មាសម្ពុទ្ធានំ អធិដ្ឋំ អតុលិតំ អតីរិតំ អវិភូតំ
អវិការិតំ នាម នត្ថិ។ តេន នេសំ អធិដ្ឋដោតនាបុច្ឆា នត្ថិ។ យំ បន តេហិ
អត្ថនោ ញាណោ បដិវិទ្ចំ, តស្ស អញ្ញេន សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា ទេវេន
វា មារេន វា ព្រហ្មណា វា សទ្ធិសំសន្តនកិច្ចំ នត្ថិ, តេន នេសំ ធិដ្ឋសំសន្តនាបុច្ឆាបិ

នត្តិ។ យស្មា បន ពុទ្ធា ភក្កវន្តោ អកថកថី តិណ្ណាវិចិត្តិក្ខា សព្វធម្មេសុ
វិគតសំសយា, តេន នេសំវិមតិច្ឆេនាបុច្ឆាបិ នត្តិ។ ឥតរា បន ទ្វេ បុច្ឆា អត្ថិ,
តាសុ អយំ កថេតុកម្មតាបុច្ឆាតិ វេទិតញ្ចា។

ឥនានិ តាយ បុច្ឆាយ បុជ្ជមត្តំ សរូបតោ ធស្សេន្តោ “លោកំ, ភិក្ខុវេ,
ឯកធម្ម” ត្ថិអាទិមាហា។ តត្ថ លុព្ពន្តិ តេន, សយំ វា លុព្ពតិ, លុព្ពនមត្តមេវ វា តន្តិ
លោកោ។ ស្វាយំ អារម្មណគ្គហាលក្ខណោ មក្កជាលេចោវិយ,
អភិសង្ករសោ តត្ថកថាលេ បក្ខិត្តមំសបេសិវិយ, អបរិច្ឆាគបច្ចុបដ្ឋានោ
តេលញ្ញនរាគោវិយ, សំយោជនិយេសុ ធម្មេសុ អស្សាធនស្សនបទដ្ឋានោ,
តណ្ហានទិភាវេន វឿមាដោយត្ថ សមុប្បន្នោ, សីលសោតា នទិវិយ
មហាសមុទ្ធី អថាយមេវ តំ សត្តំ គហេត្វា គច្ឆតីតិ ធន្នញ្ចោ។ កិញ្ចាបិ អយំ
លោកសន្តោ សព្វលោកសាមញ្ញវចនោ, ឥធម បន កាមរាគវចនោតិ វេទិតញ្ចោ។
សោ ហិ អនាគាមិមគ្គវដ្ឋោ។

បុន ភិក្ខុវេតិ អាលបនំ ធម្មស្ស បដិគ្គាហកកាវេន អភិមុខីភូតានំ តត្ថ
អាធរជននត្តិ។ បដហថាតិ ឥមិនា បហានាភិសមយេវិហិតោ, សោ ច
បរិញ្ញាសច្ចិកិរិយាភាវនាភិសមយេហិ សទ្ធិ វេ បវត្ថតិ, នវិសុន្តិ
ចតុសច្ឆាធិដ្ឋានានិ ចត្តាវិចិ សម្មាធិដ្ឋិយា កិច្ចានិវិហិតានេវ ហោន្តិ។ យថា ច
“លោកំ បដហថា” តិ វុត្ថេ បហានេកជ្ជការតោ នោសាធិនម្បិ បហានំ អត្ថតោ
វុត្ថមេវ ហោតិ, វេ សមុទយសច្ចវិសយេ សម្មាធិដ្ឋិកិច្ចេ បហានាភិសមយេ
វុត្ថេ តស្សា សហការីការណភូតានំ សម្មាសង្កប្បាធិនំ សេសមគ្គផ្កានម្បិ
សមុទយសច្ចវិសយកិច្ចំ អត្ថតោ វុត្ថមេវ ហោតីតិ បរិបុណ្ណោ
អរិយមគ្គព្យាបារោ ឥធម កថិតោតិ ធន្នញ្ចោ។ ឥមិនា នយេន សតិបដ្ឋានាធិនម្បិ
ពោធិបក្ខិយធម្មានំ ព្យាចារស្ស ឥធម វុត្ថកាវោ យថាវហំ វិត្តារេតញ្ចោ។

អបិចេត្ត លោកំ បដហថាតិ ឯតេន បហានបរិញ្ញា វុត្តា។ សា ច
តីរណាបរិញ្ញាធិដ្ឋានា, តីរណាបរិញ្ញា ច ញាតបរិញ្ញាធិដ្ឋានាតិ អវិនាគាវេន
តិស្សោបិ បរិញ្ញា ពោធិតា ហោន្តិ។ ឯវមេត្ត សហ ជលេន ចតុសច្ចកម្មដ្ឋានំ
បរិបុណ្ណំ កត្វា បកាសិតន្តិ ទដ្ឋព្ភំ។ អថ វា លោកំ បដហថាតិ សហ ជលេន
ញាណាទស្សនវិសុទ្ធិ ទេសិតា។ សា ច
បដិបទាញាណាទស្សនវិសុទ្ធិសន្និស្សយា... បេ....
ចិត្តវិសុទ្ធិសីលវិសុទ្ធិសន្និស្សយា ចាតិ នានន្តរិកភាវេន សហ ជលេន សញ្ញាបិ
សត្តវិសុទ្ធិយោ វិភាវិតាតិ វេទិតព្ភំ។

ឯវមេតាយ វិសុទ្ធិក្ខមការវនាយ បរិញ្ញាត្តយសម្មាទនេន លោកំ
បដហិតុកាមេន -

“អនត្ថជននោ លោភោ, លោភោ ចិត្តប្បកោបនោ;
ភយមន្តរតោ ជាតំ, តំ ជនោ នាវេតុជ្ឈតិ។

“លុទ្ធោ អត្ថំ ន ជាតាតិ, លុទ្ធោ ធម្មំ ន បស្សតិ;
អន្ធពមំ តទា ហោតិ, យំ លោភោ សហតេ នរំ”។ (ឥតិវុ. ៨៨);

រត្តោ ខោ, អាវុសោ, រាគេន អភិក្ខតោ បរិយាទិន្នចិត្តោ ចាណាម្បិ ហានតិ,
អទិន្នម្បិ អាទិយតិ, សន្និម្បិ ធិន្នតិ, និល្លោបម្បិ ហារតិ, ឯកាគារិកម្បិ ករោតិ,
បរិបន្ថេបិ តិដ្ឋតិ, បរទារម្បិ គច្ឆតិ, មុសាបិ ភណាតិ។ តទបិ តេសំ ភវតំ
សមណាព្រាហ្មណានំ អជានតំ អបស្សតំ អវេទយតំ តណ្ហានុគតានំ
បរិតស្សិតំ វិប្បន្និតមេវ (អ. និ. ៣.៥៤)។

“តណ្ហានុតិយោ បុរិសោ, ធិយមទ្ធាន សំសវំ;
ឥត្តការញ្ញាថាភាវំ, សំសារំ នាតិវត្តតិ”។ (ឥតិវុ. ១៥, ១០៥);

“នត្ថិ រាគសមោ អគ្គិ, នត្ថិ នោសសមោ កលិ”។ (ធម្ម. ប. ២០២, ២៥១);

“កាមរាគេន ឧប្បាមិ, ចិត្តំ មេ បរិឧប្បតិ”។ (សំ. និ. ១.២១២);

“យេ រាគវត្តានុបតន្តិ សោតំ, សយំកតំ មក្កជកោវ ជាល”ន្តិ។ (ធម្ម. ប. ៣៤៧) ច -

ឯវមាធិសុត្តបទានុសារេន នាធានយេហិ លោកស្ស អាធិនំ បច្ឆវេក្ខិត្វា តស្ស បហានាយ បដិបន្និតំ។

អបិច ធន ធម្មា កាមរាគស្ស បហានាយ សំវត្ថន្តិ, អសុភនិមិត្តស្ស ឧត្តហោ, អសុភការីនានុយោគោ, ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារតា, ភោជនេ មត្តញ្ញតា, កល្យាណមិត្តតា, សប្បាយកថាតិ។ ធនវិធគញ្ញំ អសុភនិមិត្តំ ឧត្តណ្ឌាន្តស្សបិ កាមរាគោ បហាយតិ, កាយគតាសតិការីនាវសេន សវិញ្ញាណកេ ឧទ្ធមាតកាធិវសេន អវិញ្ញាណកេ អសុភេ អសុភការីនានុយោគមនុយុត្តស្សបិ, មនច្ឆជ្ជេសុ ឥន្ទ្រិយេសុ សំវរណាវសេន សតិកវាជេន បិហិតទ្វារស្សបិ, ចតុន្នំ បញ្ចន្នំ វា អាលោចានំ ឱកាសេ សតិ ឧទកំ បិវិត្វា យាបនសីលតាយ ភោជនេ មត្តញ្ញនោបិ។ តេនេវាហ -

“ចត្តារោ បញ្ច អាលោបេ, អភុត្វា ឧទកំ បិវេ;

អលំ ជាសុវិហារាយ, បហិតត្តស្ស ភិក្ខុនោ”តិ។ (ថេរគា. ៩៨៣);

អសុភកម្មជ្ជានការីនាវតេ កល្យាណមិត្តេ សេវន្តស្សបិ, ហ៊ាននិសង្ខាធិសុ ធនអសុភនិស្សិតសប្បាយកថាយបិ បហាយតិ។ តេនេវាហ -

“អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, អសុភនិមិត្តំ, តត្ថ យោនិសោមនសិការពហុលីកាវេ,
អយមាហារោអនុប្បន្នស្ស វា កាមច្ចន្នស្ស អនុប្បនាយ ឧប្បន្នស្ស វា
កាមច្ចន្នស្ស បហានាយ”តិ។

ឯវំ បុព្វភាគេ កាមរាគសង្ខាតស្ស លោភស្ស បហានាយ បដិបន្នោ
វិបស្សនំ ឧស្សក្កាបេត្វា តតិយមគ្គេន តំ អនវសេសតោ សមុច្ឆិន្ទតិ។ តេន វុត្ថំ
“លោកំ, ភិក្ខុវេ, ឯកជម្ពំ បដហេ, អហំ វោ ចាដិកោកោ អនាគាមិតាយា”តិ។

ឯត្ថាហ “កោ បនេត្ថ លោកោ បហីយតិ, កី អតីតោ, អថ អនាគតោ,
ឧទាហុ បច្ចុប្បន្នោ”តិ? កិញ្ចេត្ថ - ន តាវ អតីតោ លោកោ បហីយេយ្យ, ន
អនាគតោ វា តេសំ អភាវតោ។ ន ហិ និរុទ្ធី អនុប្បន្នំ វា អត្ថិតិ វុច្ឆតិ, វាយាមោ
ច អដលោ អាបជ្ជតិ។ អថ បច្ចុប្បន្នោ, ឯវម្មិ អដលោ វាយាមោ តស្ស
សរសភន្តត្តា, សំកិលិដ្ឋា ច មគ្គភាវនា អាបជ្ជតិ, ចិត្តវិប្បយុត្តោ វា លោកោ
សិយា, ន ចាយំ នយោ ឥច្ឆិតោតិ។ វុច្ឆតេ - ន វុត្ថនយេន
អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នោ លោកោ បហីយតិ។ សេយ្យថាបិ ឥធន តុណ្ហារុក្ខោ
អសញ្ញាតដលោ, តំ បុរិសោ កុហារិយា មូលេ ធិន្ទេយ្យ, តស្ស វុក្ខស្ស ធនេ
អសតិ យានិ ជលានិ និព្វត្តេយ្យំ, តានិ វុក្ខស្ស ធិន្ទត្តា អជាតានិ ឯវ ន
ជាយេយ្យំ, ឯវមេវ អរិយមគ្គាធិគមេ អសតិ ឧប្បជ្ឈនារហោ លោកោ
អរិយមគ្គាធិគមេន បច្ចយយាតស្ស កតត្តា ន ឧប្បជ្ឈតិ។ អយញ្ចិ អជ្ជកថាសុ
“ភូមិលទ្ធិប្បន្នោ”តិ វុច្ឆតិ។ វិបស្សនាយ ហិ អារម្មណភូតា បញ្ចក្ខន្ធា តស្ស
ឧប្បជ្ឈនដ្ឋានតាយ ភូមិ នាម។ សា ភូមិ តេន លទ្ធាតិ កត្វា ភូមិលទ្ធិប្បន្នោ។
អារម្មណាធិគ្គហិតុប្បន្នោ អវិក្ខម្ពិតុប្បន្នោ អសមូហិតុប្បន្នោតិ ច អយមេវ
វុច្ឆតិ។

តត្ថាតិ តស្មី សុត្តេ។ ឯតន្តិ ឯតំ អត្តជាតំ។ ឥនាទិ គាថាពន្ធរសេន
វុច្ចមាណំ។ ឥតិ វុច្ចតិ តិ កេន បន វុច្ចតិ? ភគវតា វ។ អញ្ញេសុ ហិ តាទិសេសុ
ហិ ធនេសុ សង្កឹតិការេហិ ឧបនិពន្ធគាថា ហោន្តិ, ឥធ បន ភគវតា វ
គាថាវុច្ចិកាណំ បុគ្គលាណំ អជ្ឈាសយវសេន វុត្តមេវត្ថំ សង្កហេត្វា គាថា
ភាសិតា។

តត្ថ យេន លោភេន លុទ្ធាសេ, សត្តា គប្បន្តិ ទុគ្គតិទ្ធិ យេន
អារម្មណគ្គហណាលក្ខណោន តតោ ឯវ អភិសង្ករសេន លោភេន លុទ្ធា
អជ្ឈត្តិកពាហិរេសុ អាយតនេសុ គិទ្ធា គធិតា។ សេតិ ហិ និបាតមត្តំ។
អក្ខរចិន្តកា បន ព្យាទិសេសុ ហិ ធនេសុ សេ-ការាគមំ ឥច្ឆន្តិ។ តថា លុទ្ធត្តា ឯវ
កាយសុចរិតាទីសុ កិញ្ចិ សុចរិតំ អកត្វា កាយទុច្ចរិតាទីនិ ច ឧបចិនិត្វា
រូបាទីសុ សត្តវិសត្តតាយ សត្តាតិ លទ្ធជាមា ចាណិនោ ទុក្ខស្ស
និព្ពត្តិដ្ឋានតាយ ទុគ្គតិ តិ សង្ខំ គតំ និរយំ តិវច្ឆានយោនី បេត្តិវិសយញ្ច
បដិសន្ធិគ្គហណាវសេន គប្បន្តិ ឧបបដ្ឋន្តិ។

តំ លោកំ សម្មទញ្ញាយ, បដហន្តិវិបស្សនោតិ តំ យថាវុត្ថំ លោកំ
សភាវតោ សមុទយតោ អត្តផ្គមតោ អស្សនតោ អាទីនវតោ និស្សរណតោតិ
ឥមេហិ អាគារេហិ សម្មា អវិបរីតំ ហេតុនា ញាយេន អញ្ញាយ
ញាតតិវណាបរិញ្ញាសម្ពាតាយ បញ្ញាយ ជានិត្វា រូបាទិកេ បញ្ចបាទានក្ខន្ធន្ទ
អនិច្ចាទីហិ វិវិធមហិ អាគារេហិ បស្សនតោ វិបស្សនោ អវសិដ្ឋកិលេសេ
វិបស្សនាបញ្ញាបុព្វផ្កមាយ មគ្គបញ្ញាយ សមុច្ឆេទប្បហានវសេន បដហន្តិ, ន
បុន អត្តនោ សន្តានេ ឧប្បន្និតុំ ទេន្តិ។ បហាយ ន បុនាយន្តិ, ឥមំ លោកំ
កុទាចនន្តិ ឯវំ សហជេកជ្ជបហានេកជ្ជេហិ អវសិដ្ឋកិលេសេហិ សទ្ធិំ តំ លោកំ
អនាគាមិមគ្គេន បដហិត្វា បុន បច្ឆា ឥមំ កាមធាតុសម្ពាតំ លោកំ

បដិសន្ធិគ្គហឈាវសេន កណាចិបិ ន អាគច្ឆន្តិ ឡើយម្កាភិយានំ សំយោជនានំ
សុប្បហ្មិនត្តា។ ឥតិ ភគវា អនាគាមិជលេន ទេសនំ និដ្ឋាបេសិ។

អយម្បិ អត្តោតិ និទានាវសានតោ បភុតិ យាវ កាថាបរិយោសានា ឥមិនា
សុត្តន បកាសិតោ អត្តោ។ អបិ-សន្តោ ឥទានិ វក្ខមាណសុត្តត្ថសម្បជ្ឈានោ។
សេសំ វុត្តនយមេវ។ ឥមស្មី សុត្ត សមុទយសច្ចំ សរុបេនេវ អាគតំ,
បហាឆាបទេសេន មគ្គសច្ចំ។ ឥតវំ សច្ចទ្វយញ្ញ តទុកយហេតុតាយ
និទ្ទារេតត្ថំ។ កាថាយ បន ទុក្ខសមុទយមគ្គសច្ចានិ យថាវុត្ថវសេនេវ ញ្ញាយន្តិ,
ឥតវំ និទ្ទារេតត្ថំ។ ឯសេវ នយោ ឥតោ បរេសុបិ សុត្តេសុ។

បរមត្ថធិបនិយា ខុទ្ទកនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

ឥតិវុត្តកវណ្ណាឆាយ បឋមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. ទោសសុត្តវណ្ណានា

២. វុត្តញ្ញេតំ ...បេ... ទោសន្តិ ទុតិយសុត្តំ។ តត្រាយំ អបុព្វបទវណ្ណានា។
យថា ឯត្ថ, ឯវំ ឥតោ បរេសុបិ សព្វត្ថ អបុព្វបទវណ្ណានំយេវ ករិស្សាម។ យស្មា
ឥទំ សុត្តំ ទោសតហុលានំ បុគ្គលានំ អដ្ឋាសយំ ឡើយកេត្វា ទោសវ្យបសមនត្ថំ
ទេសិតំ, តស្មា “ទោសំ, ភិក្ខុវេ, ឯកធម្មំ បដហថា” តិ អាគតំ។ តត្ថ ទោសន្តិ
“អនត្ថំ មេ អចរីតិ អាឃាតោ ជាយតី” តិ អាទិនា (វិភ. ៩៦០) នយេន សុត្ត វុត្តានំ
នវន្តំ, “អត្ថំ មេ នាចរី” តិ អាទិនញ្ច តប្បដិបក្ខតោ សិទ្ធានំ នវន្តមេវាតិ
អដ្ឋាវសន្តំ ខាណុកណ្ណាកាទិនា អដ្ឋានេន សទ្ធិ ឯក្ខនវិសតិយា
អញ្ញាតរាឃាតវត្ថុសម្ភវំ អាឃាតំ។ សោ ហិ ទុស្សន្តិ តេន, សយំ វា ទុស្សតិ,
ទុស្សនមត្តមេវ វា តន្តិ ទោសោតិ វុច្ឆតិ។ សោ ចណ្ឌិក្កលក្ខណោ
បហាជាសិវិសោវិយ, វិសប្បនរសោវិសនិចាតោវិយ, អត្តនោ

និស្សយន្តបាលសោភ័ណ្ឌវិយ, ទុស្សនបច្ចុប្បដ្ឋានោលទ្វេកាសោវិយ
សបត្តោ, យថាវុត្តអាមាតវុត្តបទដ្ឋានោវិសសំសជ្ជបូតិមុត្តវិយ ទដ្ឋព្រោ។
បដហថាតិ សមុច្ឆិន្ទថ។ តត្ថ យេ ឥមេ -

“បញ្ចមេ, ភិក្ខុវេ, អាមាតបដិវិនយា, យត្ថ ភិក្ខុនោ ឧប្បន្នោ
អាមាតោ សព្វសោ បដិវិនេតព្រោ។ កតមេ បញ្ច? យស្មី, ភិក្ខុវេ, បុគ្គលេ
អាមាតោ ជាយេថ, មេត្តា តស្មី បុគ្គលេ ភាវេតព្រា... បេ... ករុណា... បេ...
ឧបេក្ខា, អសតិអមនសិកាវេ តស្មី បុគ្គលេ អាបដ្ឋិតព្រោ, ឯវំ តស្មី
បុគ្គលេ អាមាតោ បដិវិនេតព្រោ។ យស្មី, ភិក្ខុវេ, បុគ្គលេ អាមាតោ
ជាយេថ, កម្មស្សកតា តស្មី បុគ្គលេ អធិដ្ឋាតព្រា ‘កម្មស្សកោ
អយមាយស្មា កម្មនាយាទោ... បេ... ភវិស្សតិ” តិ (អ. និ. ៥.១៦១) -

ឯវំ បញ្ច អាមាតបដិវិនយា វុត្តាយេវ។

“បញ្ចមេ, អាវុសោ, អាមាតបដិវិនយា, យត្ថ ភិក្ខុនោ ឧប្បន្នោ
អាមាតោ សព្វសោ បដិវិនេតព្រោ។ កតមេ បញ្ច? ឥធាវុសោ, ឯកទ្វោ
បុគ្គលោ អបរិសុទ្ធកាយសមាទារោ ហោតិ បរិសុទ្ធវិសមាទារោ;
ឯវុបេចិ, អាវុសោ, បុគ្គលេ អាមាតោ បដិវិនេតព្រោ” តិ (អ. និ. ៥.១៦២) -

ឯវុមាទិនាថិ នយេន បញ្ច អាមាតបដិវិនយា វុត្តា, តេសុ យេន កេនចិ
អាមាតបដិវិនយាវិធិនា បច្ចវេក្ខិត្វា។ អបិច យោ -

“ឧភតោទណ្ឌាកេន ចេចិ, ភិក្ខុវេ, កកេចេន ចោរា ឱចរកា អដ្ឋមដ្ឋានិ
ឱកន្តេយ្យំ, តត្រាថិ យោ មនោ បទ្ធកេសយ្យ, ន មេ សោ តេន
សាសនករោ” តិ (ម. និ. ១.២៣២) សត្ត ឱវាទោ។

“តស្បូវ តេន ចាបិយោ, យោ កុទ្ធំ បដិកុដ្ឋតិ;
កុទ្ធំ អប្បដិកុដ្ឋន្តោ, សង្គាមំ ជេតិ ទុដ្ឋយំ។

“ឱទិទ្ធមត្តំ ចរតិ, អត្តនោ ច បរស្ស ច;
បរំ សង្កបិតំ ញាត្វា, យោ សតោ ឧបសម្មតិ។ (សំ. និ. ១.១៨៨);

“សត្តិមេ, ភិក្ខុវេ, ធម្មា សបត្តកក្កន្តា សបត្តករណា កោដនំ អាគច្ឆន្តិ
ឥត្ថី វា បុរិសំ វា។ កតមេ សត្ត? ឥធ, ភិក្ខុវេ, សបត្តោ សបត្តស្ស ឯវំ
ឥច្ឆតិ, ‘អហោ វតាយំ ទុព្ពុណ្ណោ អស្សា’តិ។ តំ កិស្ស ហេតុ? ន, ភិក្ខុវេ,
សបត្តោ សបត្តស្ស វណ្ណាវតាយ នន្ទតិ។ កោដនោយំ, ភិក្ខុវេ,
បុរិសបុគ្គលោ កោធាភិក្ខុតោ កោដបរេតោ កិញ្ចាបិ សោ ហោតិ
សុត្តានោ សុវិលីត្តោ កប្បិតកេសមស្ស ឱនាតវត្ថវសនោ, អថ ខោ សោ
ទុព្ពុណ្ណាវ ហោតិ កោធាភិក្ខុតោ។ អយំ, ភិក្ខុវេ, បឋមោ ធម្មោ
សបត្តកក្កន្តា សបត្តករណា កោដនំ អាគច្ឆតិ ឥត្ថី វា បុរិសំ វា។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខុវេ, សបត្តោ សបត្តស្ស ឯវំ ឥច្ឆតិ ‘អហោ វតាយំ
ទុក្ខំ សយេយ្យា’តិ... បេ... ន បច្ឆរត្តោ អស្សាតិ... បេ... ន ភោគវា
អស្សាតិ... បេ... ន យសវា អស្សាតិ... បេ... ន មិត្តវា អស្សាតិ... បេ...
កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អចាយំ ទុគ្គតីវិនិច្ឆាតំ និរយំ
ឧបបន្នេយ្យាតិ។ តំ កិស្ស ហេតុ? ន, ភិក្ខុវេ, សបត្តោ សបត្តស្ស
សុគតិគមនេ នន្ទតិ។ កោដនោយំ, ភិក្ខុវេ, បុរិសបុគ្គលោ កោធាភិក្ខុតោ
កោដបរេតោ កាយេន ទុច្ឆរិតំ ចរតិ, វាចាយ ទុច្ឆរិតំ ចរតិ, មនសា
ទុច្ឆរិតំ ចរតិ។ សោ កាយេន ទុច្ឆរិតំ ចរិត្វា វាចាយ ទុច្ឆរិតំ ចរិត្វា មនសា
ទុច្ឆរិតំ ចរិត្វា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា... បេ... និរយំ ឧបបន្នតិ
កោធាភិក្ខុតោ”តិ (អ. និ. ៧.៦៤)។

“កុំឆ្ងោ អត់ ឯ ជានាតិ, កុំឆ្ងោ ធម៌ ឯ បស្សតិ...បេ...។ (អ. និ. ៧.៦៤);

“កោដំ ជហេវីប្បជហេយ្យ មាណំ, សំយោជនំ សត្តមតិក្កមេយ្យ។ (ធជ. ប. ២២០);

“អនត្ថជននោ កោធា, កោធា ចិត្តប្បកោបនោ...បេ...។ (អ. និ. ៧.៦៤);

“កោដំ ធម្មា សុខំ សេតិ, កោដំ ធម្មា ន សោចតិ;
កោធស្សវិសមូលស្ស, មធុរគ្គស្ស ព្រាហ្មណា”តិ។ (សំ. និ. ១.១៨៧);

“ឯកាបរាធំ ម ភូរិបញ្ច,
ន បណ្ឌិតា កោធតាលា ភវន្តិ”តិ។ -

ឯវមាធិនា នយេន ទោសេ អាធិនវេ វុត្តប្បជិបក្ខតោ ទោសប្បហានេ
អាធិសំសេ ច បច្ចវេក្ខិត្វា បុព្វភាគេ ទោសំ តទទ្គប្បហានាធិវសេន បជហិត្វា
វិបស្សនំ ឱស្សក្កាបេត្វា តតិយមគ្គេន សត្តសោ ទោសំ សមុច្ឆិន្ទថ, បជហិតិ
តេសំ ភិក្ខុនំ តត្ថ និយោជនំ។ តេន វុត្តំ “ទោសំ, ភិក្ខុវេ, ឯកធម៌ បជហិតា”តិ។
ទុដ្ឋាសេតិ អាហារេន ទូសិតចិត្តតាយ បទុដ្ឋា។ សេសមេត្ថ យំ វុត្តព្ពំ, តំ
បឋមសុត្តវណ្ណានាយំ វុត្តនយមេវ។

ទុតិយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. មោហសុត្តវណ្ណានា

៣. តតិយេ មោហន្តិ អញ្ញាណំ។ តញ្ញា ទុក្ខេ អញ្ញាណំ, ទុក្ខសមុទយេ
អញ្ញាណំ, ទុក្ខនិរោធ�េ អញ្ញាណំ, ទុក្ខនិរោធភាមិនិយា បដិបទាយ

អញ្ញាណនិរតិអាទិណ នយេនវិភាគេន អនេកប្បភេទម្បី មុយ្ហនិ។ តេន សយំ វា
មុយ្ហតិ មុយ្ហនមត្តមេវ វា តន្តិមោហោតិ វុច្ចតិ។ សោ ចិត្តស្ស
អន្ធកាវលក្ខណោ, អញ្ញាណលក្ខណោ វា, អសម្បជីវេធរសោ,
អារម្មណសភាវ្មាទនរសោ វា, អសម្មាប្បជីបត្តិបច្ចុប្បដ្ឋានោ,
អន្ធការបច្ចុប្បដ្ឋានោ វា, អយោនិសោមនសិការបទដ្ឋានោ, សញ្ញាកុសលានំ
មូលន្តិទដ្ឋព្ពោ។ ឥធាបិ បជហថាតិ បទស្ស -

“មូឡោ អត្ថំ ន ជាតាតិ, មូឡោ ធម្មំ ន បស្សតិ;
អន្ធតមំ តទា ហោតិ, យំ មោហោ សហតេ នរំ”។ (ឥតិវុ. ៨៨);

“អនត្ថជននោ មោហោ...បេ....។ (ឥតិវុ. ៨៨);

“អវិជ្ជា, ភិក្ខុវេ, បុព្ពុត្តមា អកុសលានំ ធម្មានំ សមាបត្តិយា” (ឥតិវុ. ៤០);

“មោហាសម្ពន្ធនោ លោកោ, ភព្ភរុចោវ ទិស្សតិ”; (ឧទា. ៧០);

“មោហោ និទានំ កម្មានំ សមុទយាយ” (អ. និ. ៣.៣៤);

“មូឡោ ខោ, ព្រាហ្មណ, មោហេន អភិក្ខតោ បរិយាទិន្នចិត្តោ
ទិដ្ឋធម្មិកម្បី ភយំ វេរំ បសវតិ, សម្បរាយិកម្បី ភយំ វេរំ បសវតី” តិ ច -

អាទិណ នយេន “យោ កោចិ ធម្មោ កាមច្ចន្ទាទិសំកិលេសធម្មហិ និត្តត្តេតព្ពោ,
អត្ថតោ សញ្ញោ សោ មោហាហតុកោ” តិ ច មោហោ អាទិនំ តប្បជីបក្ខតោ
មោហាប្បហានេ អាទិសំសញ្ញោ បច្ចវេក្ខិត្វា កាមច្ចន្ទាទិប្បហានក្កមេនេវ
បុព្ពភាគេ តទន្តាទិវសេន មោហំ បជហន្តា តតិយមគ្គេន
យថាវុត្តលោភនោសេកដ្ឋំ មោហំ សមុច្ឆេទវសេន បជហថាតិ អត្តោ ទដ្ឋព្ពោ។
អនាគាមិមគ្គវដ្ឋោ វេ ហិ មោហោ ឥធាធិប្បតោតិ។ មូឡោសេតិ

កុសលាកុសលសាវ័ជ្ជានវជ្ជាទិភេទេ អត្តនោ ហិតាហិតេ សម្មុទ្ឋា។ សេសំ
វុត្តនយមេវ។

តតិយសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

៤. កោដសុត្តវណ្ណាន

៤. ចតុត្ថ កោដន្តិ នោសំ។ នោសោ ឯវ ហិ កោដបរិយាយេន ពុជ្ឈនកានំ
បុគ្គលានំ អជ្ឈាសយវសេន ឯវ វុត្តោ។ តស្មា ទុតិយសុត្ថ វុត្តនយេនេវេត្ថ
អត្តោ វេទិតញោ។ អបិច កុជ្ឈនលក្ខណោ កោដោ, អាយាតករណាសោ,
ចិត្តស្ស ព្យាបត្តិការបច្ចុបដ្ឋានោ, ចេតសោ បូតិកាវោតិ ទដ្ឋញោតិ អយម្មិ
វិសេសោ វេទិតញោ។

ចតុត្ថសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

៥. មក្ខសុត្តវណ្ណាន

៥. បញ្ចមេ មក្ខន្តិ បរគុណាមក្ខនំ។ យទិបិ ហិ សោ ក្ខនំ គហេត្វា បរំ
បហារន្តោរិយ អត្តនោ ករំ បឋមតរំ មក្ខតិយេវ, តថាបិ បរេសំ
គុណាមក្ខនាធិប្បាយេន បរេត្ថតព្ពត្តា “បរគុណាមក្ខនោ” តិ វុច្ចតិ។ តថា ហិ
សោ ឧទកបុញ្ញនមិវ ម្នាតស្ស សរីរកតំ ឧទកំ បរេសំ គុណា មក្ខតិ បុញ្ញតិ
វិជានេតិ, បរេហិ វា កតានំ មហន្តានម្មិ ការាទំ ខេបនតោ ជំសនតោ
មក្ខតិ វុច្ចតិ។ សោ បរគុណាមក្ខនលក្ខណោ, តេសំ វិជាននរសោ,
តទវច្ឆានបច្ចុបដ្ឋានោ។ អត្តតោ បន បរេសំ គុណាមក្ខនាការេន បរេត្ថោ
នោមនស្សសហគតចិត្តប្បនោតិ ទដ្ឋព្ពំ។ បដហថាតិ តត្ថ វុត្តប្បភេទំ នោសំ,
នោសេ ច វុត្តនយំ អាទិនំ, បហានេ ចស្ស អាទិសំសំ បច្ចវេក្ខិត្វា បុព្ពកាកេ

តទង្គាធិវសេន បដហន្តាវិបស្សនំ ឧស្សុក្កាបេត្វា តតិយមគ្គន អនវសេសំ
សមុច្ឆិន្ទថាតិ អត្តោ។ មក្ខាសេតិ មក្ខិតា មក្ខិតបរគុណា, បរេសំ គុណានំ
មក្ខិតាហ, តតោ ឯវ អត្តនោបិ ធំសិតគុណាតិ អត្តោ។ សេសំ វុត្តនយមេវ។

បញ្ចមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. មានសុត្តវណ្ណានា

៦. ធម្មោ មានន្តិ ជាតិអាធិវត្ថុកំ ចេតសោ ឧន្ទមនំ។ សោ ហិ
“សេយ្យេហមស្មី” តិអាធិនា នយេន មញ្ញន្តិ តេន, សយំ វា មញ្ញតិ, មាននំ
សម្បត្តហោតិ វា មាណេតិ វុច្ឆតិ។ ស្វាយំ សេយ្យេហមស្មីតិ មាណោ,
សធិសោហមស្មីតិ មាណោ, ហីណោហមស្មីតិ មាណេតិ ឯវំ តិវិជោ។ បុន
សេយ្យស្ស សេយ្យេហមស្មីតិ មាណោ, សេយ្យស្ស សធិសោ, សេយ្យស្ស ហីណោ;
សធិសស្ស សេយ្យោ, សធិសស្ស សធិសោ, សធិសស្ស ហីណោ; ហីនស្ស
សេយ្យោ, ហីនស្ស សធិសោ, ហីនស្ស ហីណោហមស្មីតិ មាណេតិ ឯវំ នវិជោបិ
ឧន្ទតិលក្ខណោ, អហំការរសោ, សម្បត្តហរសោ វា, ឧទុមាតភាវបច្ចុបដ្ឋានោ,
កេតុកម្សតាបច្ចុបដ្ឋានោ វា, ទិដ្ឋិវិប្បយុត្តលោភបទដ្ឋានោ ឧម្មាទោវិយាតិ
ទដ្ឋញ្ញោ។ បដហថាតិ តស្ស សត្តស្សបិ អត្តក្កំសនបរវម្ពននិមិត្តតា,
គរុដ្ឋានិយេសុ អភិវាទនបច្ចុបដ្ឋានអញ្ញាលិកម្មសាមីចិកម្មាទីនំ អករណោ
ការណាតា, ជាតិមទបុរិសមទាធិការេន បមាទាបត្តិហេតុភារោតិ
ឯវំមាធិភេទំ អាធិនំ តប្បដិបក្ខតោ និរតិមាទតាយ អាធិសំសញ្ញា បច្ចវេក្ខិត្វា
រាជសភំ អនុប្បត្តោ ចណ្ណាលោវិយ សព្វហ្មចារីសុ និចចិត្តតំ បច្ចុបដ្ឋបេត្វា
បុព្វភាគេ តទង្គាធិវសេន តំ បដហន្តាវិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អនាគាមិមគ្គន
សមុច្ឆិន្ទថាតិ អត្តោ។ អនាគាមិមគ្គវណ្ណោ ឯវំ ហិ មាណោ ឥធាធិប្បេតោ។

មត្តាសេតិ ជាតិមនុស្សសមទានិវសេន មាណេន បមាទាបត្តិហេតុភូតេន មត្តា
អត្តានំ បគ្គហេត្វា ចរន្តា។ សេសំ វុត្តនយមេវ។

ឥមេសុ បន បដិចាជិយា ធនុ សុត្តេសុ គាថាសុ វា អនាគាមិជលំ ចាបេត្វា
ទេសនា និដ្ឋាបិតា។ តត្ថ យេ ឥមេ អវិហារ អតប្បា សុទស្ស អុទស្សី
អកនិជ្ជាតិ ឧបបត្តិកវវសេន បញ្ច អនាគាមិនោ, តេសុ អវិហាសុ ឧបបន្នា
អវិហារ នាម។ តេ អន្តរាបរិនិព្វាយី, ឧបហធូបរិនិព្វាយី, អសម្ព័ន្ធរាបរិនិព្វាយី,
សសម្ព័ន្ធរាបរិនិព្វាយី, ឧទ្ធិសោតោ អកនិជ្ជតាមីតិ បញ្ចវិធា, តថា អតប្បា,
សុទស្ស, សុទស្សិនោ។ អកនិជ្ជេសុ បន ឧទ្ធិសោតោ អកនិជ្ជតាមី បរិហាយតិ។
តត្ថ យោ អវិហារីសុ ឧប្បជ្ឈិត្វា អាយុវេមជ្ឈំ អនតិក្កមិត្វា អរហត្តប្បត្តិយា
កិលេសបរិនិព្វានេន បរិនិព្វាយតិ, អយំ អន្តរាបរិនិព្វាយី នាម។ យោ បន
អវិហារីសុ អាទិតោ បញ្ចកប្បសតាទិតេន អាយុវេមជ្ឈំ អតិក្កមិត្វា
បរិនិព្វាយតិ, អយំ ឧបហធូបរិនិព្វាយី នាម។ យោ អសម្ព័ន្ធរា
អធិមត្តប្បយោគំ អកត្វា អប្បទុក្ខេន អកសិរេន បរិនិព្វាយតិ, អយំ
អសម្ព័ន្ធរាបរិនិព្វាយី នាម។ យោ បន សសម្ព័ន្ធរា អធិមត្តប្បយោគំ កត្វា
ទុក្ខេន កិច្ឆេន កសិរេន បរិនិព្វាយតិ, អយំ សសម្ព័ន្ធរាបរិនិព្វាយី នាម។ ឥតរោ
បន អវិហារីសុ ឧទ្ធិវាហិតភាវេន ឧទ្ធិមស្ស តណ្ហាសោតំ, វដ្តសោតំ,
មគ្គសោតមេវ វាតិ ឧទ្ធិសោតោ។ អវិហារីសុ ឧប្បជ្ឈិត្វា អរហត្តំ បត្តំ
អសក្កោន្តោ តត្ថ តត្ថ យាវតាយុកំ វេត្វា បដិសន្ធិគ្គហធាវសេន អកនិជ្ជំ
គប្បតីតិ អកនិជ្ជតាមី។

ឯត្ថ ច ឧទ្ធិសោតោ អកនិជ្ជតាមី, ឧទ្ធិសោតោ ន អកនិជ្ជតាមី, ន
ឧទ្ធិសោតោ អកនិជ្ជតាមី, ន ឧទ្ធិសោតោ ន អកនិជ្ជតាមីតិ ចតុក្កំ វេទិតព្វំ។
កថំ? យោ អវិហារោ បដ្ឋាយ ចត្តារោ ទេវលោកេ សោធម្មត្វា អកនិជ្ជំ គន្ធា

បរិនិព្វាយតិ, អយំ ឧទ្ទំសោតោ អកកនិដ្ឋកាមី នាម។ យោ បន ហោជ្ជា តយោ
នេវលោកេ សោធម្មា សុទស្សីនេវលោកេ វត្ថា បរិនិព្វាយតិ, អយំ
ឧទ្ទំសោតោ ន អកកនិដ្ឋកាមី នាម។ យោ ឥតោ អកកនិដ្ឋមេវ កត្វា បរិនិព្វាយតិ,
អយំ ន ឧទ្ទំសោតោ អកកនិដ្ឋកាមី នាម។ យោ បន ហោជ្ជា ចតុស្ក ទេវលោកេសុ
តត្ថ តត្ថេវ បរិនិព្វាយតិ, អយំ ន ឧទ្ទំសោតោ, ន អកកនិដ្ឋកាមី នាមាតិ។

តត្ថ អរិហេសុ ឧប្បជ្ឈិតា កប្បសតតោ ឧទ្ទំ បរិនិព្វាយិកោ, ទិដ្ឋំ
កប្បសតានំ មត្តកេ បរិនិព្វាយិកោ, បញ្ចកប្បសតេ អសម្មត្ថេ
បរិនិព្វាយិកាតិ តយោ អន្តរាបរិនិព្វាយិនោ។ វុត្តញ្ញោតំ “ឧបបន្នំ វា សមនន្តរា
អប្បត្តំ វា វេមជ្ឈ” ត្ថិ (បុ. ប. ៣៦)។ វា-សន្តេន ហិ បត្តមត្តោបិ សង្កហិតោតិ។ ឯវំ
តយោ អន្តរាបរិនិព្វាយិនោ, ឯកោ ឧបហាច្ចបរិនិព្វាយី ឯកោ ឧទ្ទំសោតោ។
តេសុ អសម្ព័ន្ធវាបរិនិព្វាយិនោ បញ្ច, សសម្ព័ន្ធវាបរិនិព្វាយិនោ បញ្ចាតិ ទស
ហោន្តិ។ តថា អតប្បាសុទស្សាសុទស្សីសូតិ ចត្តារោ ទសកា ចត្តារីសំ
អកកនិដ្ឋេ បន ឧទ្ទំសោតស្ស អភាវតោ តយោ អន្តរាបរិនិព្វាយិនោ, ឯកោ
ឧបហាច្ចបរិនិព្វាយីតិ អសម្ព័ន្ធវាបរិនិព្វាយិនោ ចត្តារោ, សសម្ព័ន្ធវាបរិនិព្វាយិនោ
ចត្តារោតិ អជ្ឈ, ឯវមេតេ អជ្ឈចត្តារីសំ អនាគាមិនោ។ តេ សព្វេបិ ឥមេសុ
សុត្តេសុ អរិសេសវចនេន គហិតាតិ ទដ្ឋព្ភំ។

ធម្មសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. សព្ទបរិញ្ញាសុត្តវណ្ណានា

៧. សត្តមេ សព្ទត្ថិ អនវសេសំ។ អនវសេសវាចកោ ហិ អយំ សព្ទ-សន្តោ។
សោ យេន យេន សម្ពន្ធន្នំ កច្ចតិ, តស្ស តស្ស អនវសេសតំ ទីបេតិ; យថា “សព្ទំ
រូបំ, សព្ទំ វេទនា, សព្ទំ សក្កាយបរិយាបន្នេសុ ធម្មេសូ” តិ។ សោ បនាយំ សព្ទ-

សន្តោសប្បនេសវិនិប្បនេសវិសយតាយ ធុរិយោ។ តថា ហេស សត្តសត្តំ,
 បនេសសត្តំ, អាយតនសត្តំ, សក្កាយសត្តន្តិ ចតុស្កវិសយេសុ ធិដ្ឋប្បយោគោ។
 តត្ថ “សព្វេ ធម្មា សព្វាការេន ពុទ្ធស្ស ភកវតោ ញ្ញាណមុខ
 អាចាថមាគច្ឆន្តិ” តិអាធិសុ (ចូឡិនិ. មោយរាជមាណាវបុច្ឆានិទ្ទេស ៨៥)
 សត្តសត្តស្មី អាគតោ។ “សព្វេសំ វោ, សារិបុត្តា, សុកាសិតំ
 បរិយាយេនា” តិអាធិសុ (ម. និ. ១.៣៤៥) បនេសសត្តស្មី។ “សត្តំ វោ, ភិក្ខុវេ,
 នេសេស្សមិ, ចក្កញ្ជោវ រូបញ្ច... បេ...។ មនញ្ជោវ ធម្មេ ចា” តិ (សំ. និ. ៤.២៣-២៥)
 ឯត្ថ អាយតនសត្តស្មី។ “សព្វធម្មមូលបរិយាយំ វោ, ភិក្ខុវេ,
 នេសេស្សមិ” តិអាធិសុ (ម. និ. ១.១) សក្កាយសត្តស្មី។ តត្ថ សត្តសត្តស្មី អាគតោ
 និប្បនេសវិសយោ, ឥតវេសុ ឥសុបិ អាគតោ សប្បនេសវិសយោ។ ឥធម បន
 សក្កាយសត្តស្មី វេទិតញ្ជោវ វិបស្សនាយ អារម្មណភូតា តេភូមកធម្មា ហិ ឥធម
 “សត្ត” ន្តិ អនវសេសតោ គហិតា។

អនភិជានន្តិ “ឥមេ ធម្មា កុសលា, ឥមេ អកុសលា, ឥមេ សាវជ្ជា, ឥមេ
 អនវជ្ជា” តិអាធិនា “ឥមេ បញ្ចក្ខន្ធា, ឥមា និ ធូរាទសាយតនានិ, ឥមា អជ្ឈាស
 ធាតុយោ, ឥទំ ធុក្ខំ អរិយសច្ចំ, អយំ ធុក្ខសមុទយោ អរិយសច្ច” ន្តិ ច អាធិនា
 សព្វេ អភិញ្ញេយ្យេ ធម្មេ អវិបរីតសភាវតោ អនភិជានន្តោ អភិវិសិដ្ឋន
 ញ្ញាណោ ន ជានន្តោ។ **អបរិជានន្តិ** ន បរិជានន្តោ។ យោ ហិ សត្តំ
 តេភូមកធម្មជាតំ បរិជានាតិ, សោ តីហិ បរិញ្ញាហិ បរិជានាតិ -
 ញ្ញាតបរិញ្ញាយ, តីរណបរិញ្ញាយ, បហានបរិញ្ញាយ។ តត្ថ កតមា
 ញ្ញាតបរិញ្ញា? សត្តំ តេភូមកំ នាមរូបំ - “ឥទំ រូបំ, ឯត្ថកំ រូបំ, ន ឥតោ ភិយ្យោ។
 ឥទំ នាមំ, ឯត្ថកំ នាមំ, ន ឥតោ ភិយ្យោ” តិ ភូតប្បសាទាធិប្បភេទំ រូបំ,
 ជស្សាធិប្បភេទំ នាមញ្ញ, លក្ខណាសបច្ចុប្បដ្ឋានបដ្ឋានតោ វវត្ថុបេតិ។ តស្ស
 អវិជ្ជាធិកញ្ច បច្ចយំ បរិគ្គណាតិ។ អយំ ញ្ញាតបរិញ្ញា។ កតមា តីរណបរិញ្ញា?

ឯវំ ញាតំ កត្វា តំ សព្វំ តីរេតិ អនិច្ចតោ ទុក្ខតោ រោគតោតិ ទ្វាបត្តាលីសាយ
អាភារេហិ។ អយំ តីរណាបរិញ្ញា។ កតមា បហានបរិញ្ញា? ឯវំ តីរយិត្វា
អគ្គមគ្គេន សព្វស្មី ធន្តរាគំ បដហតិ។ អយំ បហានបរិញ្ញា។

ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិកម្មវិវត្តនាវិសុទ្ធិយោបិ ញាតបរិញ្ញា។
មគ្គាមគ្គបដិបទាញាណទស្សនវិសុទ្ធិយោ
កលាបសម្មសនាធិអនុលោមបរិយោសាណា វា បញ្ញា តីរណាបរិញ្ញា។
អរិយមគ្គេន បដហនំ បហានបរិញ្ញា។ យោ សព្វំ បរិជាតិ, សោ ឥមាហិ តីហិ
បរិញ្ញាហិ បរិជាតិ។ ឥធម បនវិរាគប្បហានានំ បដិក្ខេបវសេនវិសុ
គហិតត្តា ញាតបរិញ្ញាយ តីរណាបរិញ្ញាយ ច វសេន បរិជាតនា វេទិតញា។
យោ បនេវំ ន បរិជាតិ, តំ សន្ធាយ វុត្តំ “អបរិជាត”ន្តិ។

តត្ថ ចិត្តំ អវិរាជយន្តិ តស្មី អភិញ្ញេយ្យវិសេសេ បរិញ្ញេយ្យ អត្តនោ
ចិត្តសន្តានំ នវិរាជយំ, នវិរដ្ឋន្តោ; យថា តត្ថ រាគោ ន ហោតិ, ឯវំ
វិរាគានុបស្សនំ ន ឧប្បាទេន្តាតិ អត្តោ។ អប្បដហន្តិ
វិបស្សនាបញ្ញាសហិតាយ មគ្គបញ្ញាយ តត្ថ បហាតព្វយុត្តកំ កិលេសវដ្តំ
អនវសេសតោ ន បដហន្តោ។ យថា ចេតំ, ឯវំ អភិជាតនាទយោបិ
មិស្សកមគ្គវសេន វេទិតញា។ បុព្វភាគេ ហិ នាតាចិត្តវសេន
ញាតតីរណាបហានបរិញ្ញាហិ កមេន អភិជាតនាទិទិសម្បាទេត្វា មគ្គកាលេ
ឯកក្ខណេន កិច្ចវសេន តំ សព្វំ និច្ចាទេន្តំ ឯកមេវ ញាណំ បវត្តតីតិ។
អភញ្ញោ ទុក្ខក្ខយាយាតិ និព្វានាយ សកលស្ស វដ្តទុក្ខស្ស ខេបនាយ ន ភញ្ញោ,
នាលំ ន សមត្តាតិ អត្តោ។

សព្វញ្ច ខោតិ ឯត្ថ ច-សន្តោ ព្យាតិរេកេ, ខោ-សន្តោ អវជារណោ។
តទុក្ខយេន អភិជាតនាទិតោ លទ្ធព្វំវិសេសំ ទុក្ខក្ខយស្ស ច ឯកន្តការណំ

ដីបេតិ។ អភិជាននាធិសុ យំ វត្តត្ថំ, តំ វត្តមេវ។ តត្ថ បន បដិក្ខេបវសេន វត្តំ,
ឥធិវិជានវសេន វេទិតត្ថំ។ អយមេវវិសេសោ។ អបិច អភិជានន្តិ
ឧបាទានក្ខន្ធបញ្ចកសង្ខាតំ សក្កាយសត្ថំ សរូបតោ បច្ចយតោ ច ញ្ញាណស្ស
អភិមុខិករណាវសេន អភិជានន្តោ ហុត្វា អភាវាការាទិបរិគ្គហេន តំ
អនិច្ចាទិលក្ខណេហិ បរិច្ឆិដ្ឋមានវសេន បរិជានន្តោ។ វិរាជយន្តិ សម្មនេវស្ស
អនិច្ចតាទិអវពោធន ឧប្បន្នភយាទិនវនិព្វិទាទិញ្ញាណានុភាវេន អត្តនោ ចិត្តំ
វិរត្តំ ករោន្តោ តត្ថ អណ្តាមត្តម្មិ រាគំ អនុប្បាទេន្តោ។ បដហន្តិ
វុដ្ឋានគាមិនិវិបស្សនាសហិតាយ មគ្គបញ្ញាយ សមុទយបក្ខិយំ កិលេសវដ្តំ
បដហន្តោ សមុច្ឆិន្តន្តោ។ ភព្វោ ទុក្ខក្ខយាយាតិ ឯវំ កិលេសមលប្បហានេនេវ
សព្វស្ស កម្មវដ្តស្ស បរិក្ខិណាត្វា អនវសេសវិចាកវដ្តេបនាយ
សកលសំសារវដ្តទុក្ខបរិក្ខយភូតាយ វា អនុចាទិសេសាយ និព្វានធាតុយា
ភព្វោ ឯកន្តេនេតំ ចាបុណ្ហតុន្តិ ឯវមេត្ត អត្តោ ទដ្ឋព្វោ។

យោ សត្ថំ សព្វតោ ញត្វាតិ យោ យុត្តយោគោ អារទ្ធវិបស្សកោ សត្ថំ
តេភូមកធម្មជាតំ សព្វតោ សព្វភាគេន កុសលាទិក្ខន្ធាទិវិភាគតោ
ទុក្ខាទិប័ឡនាទិវិភាគតោ ច។ អថ វា សព្វតោតិ សព្វស្មា
កក្ខន្ធមុសនាទិលក្ខណាទិតោ អនិច្ចាទិតោ ចាតិ សព្វាការតោ ជានិត្វា
វិបស្សនាបុព្វត្ថមេន មគ្គញ្ញាណេន បដិវិជ្ជិត្វា, វិបស្សនាញ្ញាណេនេវ វា
ជាននហេតុ។ សព្វតេសុ ន វដ្តតីតិ សព្វេសុ អតីតាទិវសេន អនេកភេទភិទ្ទេសុ
សក្កាយធម្មេសុ ន វដ្តតិ, អរិយមគ្គាទិគមេន រាគំ ន ជនេតិ។ ឥមិនាស្ស
តណ្ហាគាហស្ស អការំ ទស្សេន្តោ តំ និមិត្តត្វា ទិដ្ឋមានក្លាហានំ “ឯតំ មម
ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា”តិ ឥមស្ស មិច្ឆាគាហត្ថយស្សបិ អការំ
ទស្សេតិ។ ស វេតិ ឯត្ថ ស-ឥតិ និចាតមត្តំ។ វេ-តិ ព្យត្តំ, ឯកំសេនាតិ វា ឯតស្មី
អត្តេ និចាតោ។ សព្វបរិញ្ញាតិ សព្វបរិជាននតោ, យថាវុត្តស្ស សព្វស្ស

អភិសមយវសេន បរិជាននតោ។ សោតិ យថាវុត្តោ យោកាវចរោ, អរិយោ ឯវ
វា។ សព្ពុទ្ធក្ខមុបច្ឆតាតិ សព្ពំ វុដ្ឋុក្ខំ អច្ឆតា អតិក្កមិ, សមតិក្កមីតិ អត្ថោ។

សត្តមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. មានបរិញ្ញាសុត្តវណ្ណានា

៨. អដ្ឋមេ អបុព្វំ នត្ថិ, កេវលំ មានវសេន ទេសនា បវត្តា។ តាថាសុ បន
មាណុបតា អយំ បជាតិ កម្មកិលេសេហិ បជាយតីតិ បជាតិ លទ្ធនាមា ឥមេ
សត្តា មញ្ញនលក្ខណោ មាណេន ឧបេតា ឧបគតា។ មានគន្លា ភវេ រតាតិ
កិមីកីជបដង្ហាធិអត្តភាវេបិ មាណេន គន្លតា មានសំយោជនេន សំយុត្តា។
តតោ ឯវ ធីយវត្ថំ បរិភាវិតាហំការវសេន “ឯតំ មមា”តិ សង្ខារេសុ
អន្លោសានពហុលត្តា តតុ និច្ចសុខអត្តាធិវិបល្លាសវសេន ច កាមាធិភវេ
រតា។ មាណំ អបរិជានន្តាតិ មាណំ តីហិ បរិញ្ញាហិ ន បរិជានន្តា។
អរហត្តមគ្គញ្ញាលោន វា អនតិក្កមន្តា, “មាណំ អបរិញ្ញាយា”តិ កេចិ បឋន្តិ។
អាគន្ធារោ បុណ្ណវន្តិ បុណ អាយាតី ឧបបត្តិកវំ។ បុណ្ណនំ ភវនតោ វា
បុណ្ណវសង្ខាតំ សំសារំ អបរាបរំ បរិវត្តនវសេន គន្ធារោ ឧបគន្ធារោ ហោន្តិ,
ភវតោ ន បរិមុច្ចន្តីតិ អត្ថោ។ យេ ច មាណំ បហន្នាន, វិមុត្តា មានសង្ខយេតិ យេ
បន អរហត្តមគ្គេន សព្ពសោ មាណំ បជហិត្វា មានស្ស អច្ចន្តសង្ខយេតិ
អរហត្តជលេ និព្វានេ វា តទេកជ្ជសព្ពកិលេសវិមុត្តិយា វិមុត្តា សុដ្ឋ មុត្តា។ តេ
មានគន្លាភិក្ខុនោ, សព្ពុទ្ធក្ខមុបច្ឆគុន្តិ តេ បរិក្ខិណាភវសំយោជនា អរហត្តោ
សព្ពសោ មានគន្តំ មានសំយោជនំ សមុច្ឆេទប្បហានេន អភិកវិត្វា ឋិតា,
អនវសេសំ វុដ្ឋុក្ខំ អតិក្កមីសូតិ អត្ថោ។ ឯវមេតស្មី សត្តមសុត្ត ច អរហត្តំ
កេចិតន្តិ។

អដ្ឋមសុត្តន្តវដ្តានា និដ្ឋិតា។

៩-១០. លោកនោសបរិញ្ញាសុត្តទូយវដ្តានា

៩-១០. នវមទសមេសុ អបុព្វំ នត្ថិ។ ទេសនាវិលាសវសេន តថា ពុជ្ឈនកានំ
វេនេយ្យានំ អជ្ឈាសយវសេន វា តថា ទេសិតានីតិ ទដ្ឋព្វំ។

នវមទសមសុត្តន្តវដ្តានា និដ្ឋិតា។

បឋមវគ្គវដ្តានា និដ្ឋិតា។

២. ទុតិយវគ្គោ

១-៣. មោហបរិញ្ញាទិសុត្តវដ្តានា

១១-១៣. ទុតិយវគ្គេបិ បឋមាទិនិ តីណិ សុត្តានិ វុត្តនយានេវ, តថា
ទេសនាការណាម្មិ វុត្តមេវ។

៤. អវិជ្ជានីវរណសុត្តវដ្តានា

១៤. ចតុត្ថ - “នាហំ, ភិក្ខុវេ” តិអាទិសុ ន-កាហេ បដិសេធត្ថោ។ អហន្តិ
ភគវា អត្តានំ និទ្ទិសតិ។ អញ្ញន្តិ ឥនានិ វុត្តព្វអវិជ្ជានីវរណតោ អញ្ញំ។
ឯកនីវរណាម្មិ ឯកនីវរណធម្មម្មិ។ សមនុបស្សមីតិ ទ្វេ សមនុបស្សនា -
ទិដ្ឋិសមនុបស្សនា ច ញ្ញាណសមនុបស្សនា ច។ តត្ថ “រូបំ អត្តតោ
សមនុបស្សតី” តិអាទិនា (អ. និ. ៤.២០០; បដិ. ម. ១.១៣០) អាគតា អយំ
ទិដ្ឋិសមនុបស្សនា នាម។ “អនិច្ចតោ សមនុបស្សតិ, នោ និច្ចតោ” តិអាទិនា
(បដិ. ម. ៣.៣៥) បន អាគតា អយំ ញ្ញាណសមនុបស្សនា នាម។ ឥធាបិ
ញ្ញាណសមនុបស្សនាវ អធិប្បតា។ “សមនុបស្សមី” តិ ច បទស្ស ន-កាវេន

សម្ពុទ្ធ។ ឥឡូវនេះ ហោតិ - “អបំ, ភិក្ខុវេ, សព្វញ្ញតញ្ញាណសម្មាសេន
សមន្តចក្កនា សព្វធម្មេ ហត្ថាមលកំរិយ ឌីលោកេន្តាបិ អញ្ញំ ឯកនីវរណាម្បី
ន សមនុបស្សមី” តិ។

យេន នីវរណេន និវុតា បជា ធីយរត្តំ សន្ធាវន្តិ សំសរន្តីតិ យេន
នីវរណកសភាវត្តា នីវរណេន ធម្មសភាវំ ជាតិភុំ បស្សិភុំ បដិវិជ្ជិភុំ អនត្វា
នាទេត្វា បរិយោនន្តិត្វា ហ្មនេន អន្ធការេន និវុតា សត្តា អនាទិមតសំសារេ
អបរិមាណេ កប្ប មហាន្តេសុ ចេវ ខុទ្ទកេសុ ច ភវាទីសុ អបរាបរុប្បត្តិវសេន
សព្វតោ ជារត្តិ ចេវ សំសរន្តិ, ច។ អារម្មណន្តរសង្គមនវសេន វា សន្ធាវនំ,
ភវន្តរសង្គមនវសេន សំសរណំ។ កិលេសានំ ពលវភាវេន វា សន្ធាវនំ,
ទុព្ពលភាវេន សំសរណំ។ ខណិកមរណាវសេន វា ឯកជាតិយំ សន្ធាវនំ,
វោហារមរណាវសេន អនេកាសុ ជាតីសុ សំសរណំ។ ចិត្តវសេន វា សន្ធាវនំ,
“ចិត្តមស្សវិជារតី” តិ ហិ វុត្តំ, កម្មវសេន សំសរណំ។ ឯវំ សន្ធាវនសំសរណានំ
វិសេសោ វេទិតញ្ញោ។

យថយិទន្តិ យថា ឥឡូវ យ-កាពោ បទសន្ធិករោ, សន្ធិវសេន រស្សត្តំ។
អវិជ្ជានីវរណាន្តិ ឯត្ថ បូរេតុំ អយុត្តជ្ជេន កាយទុច្ឆរិតាទិ អវិទ្ធិយំ នាម,
អលទ្ធព្ពន្តិ អត្តោ។ តំ អវិទ្ធិយំ វិទ្ធីតីតិ អវិជ្ជា។ វិបរីតតោ កាយសុចរិតាទិ
វិទ្ធិយំ នាម, តំ វិទ្ធិយំ នវិទ្ធីតីតិ អវិជ្ជា។ ខន្ធានំ រាសជ្ជំ, អាយតនានំ អាយតនជ្ជំ,
ធាតុនំ សុញ្ញជ្ជំ, ឥន្ទ្រិយានំ អាធិបតេយ្យជ្ជំ, សច្ចានំ តថជ្ជំ ទុក្ខាទីនំ
បីឡនាទិវសេន វុត្តំ ចតុត្ថិជំ អត្តំ អវិទិតំ ករោតីតិបិ អវិជ្ជា។ អន្តវិវហិតេ
សំសារេ សត្តេ ជវាបេតីតិ វា អវិជ្ជា, បរមត្ថតោ វា អវិជ្ជមាទេសុ ឥត្តិបុរិសាទីសុ
ជវតិ បរត្ថតិ, វិជ្ជមាទេសុ ខន្ធាទីសុ ន ជវតិ, ន បរត្ថតីតិ អវិជ្ជា។ អបិច

ចក្ខុវិញ្ញាណាធិនំ វត្ថាវម្មណានំ បដិច្ចសមុប្បាទបដិច្ចសមុប្បន្នានញ្ច ធម្មានំ
ធាននតោបិ អវិជ្ជា។ អវិជ្ជាវ នីវរណាន្តិ អវិជ្ជានីវរណំ។

អវិជ្ជានីវរណេន ហិ, ភិក្ខុវេ, និរុត្តា បជា ធីយវត្ថំ សន្ធាវន្តិ សំសវន្តិតិ ឥទំ
បុរិមស្សេវ ទន្ធិករណាត្ថំ វុត្ថំ។ បុរិមំ វា - “យថយំទំ, ភិក្ខុវេ, អវិជ្ជានីវរណា”ន្តិ
ឃំ ឱបម្មទស្សនវសេន វុត្ថំ, ឥទំ នីវរណានុភាវទស្សនវសេន។ កស្មា បនេត្ត
អវិជ្ជាវ ឃំ វុត្តា, ន អញ្ញោ ធម្មាតិ? អាធិនំបដិច្ចាទនេន កាមច្ចន្ធាធិនំ
វិសេសប្បច្ចយភាវតោ។ តថា ហិ តាយ បដិច្ចាទិតាធិនវេវិសយេ
កាមច្ចន្ធាទយោ បវត្តន្តិ។

នត្ថញ្ញោតិ អាធិកា កាថា វុត្តស្ស អវុត្តស្ស ច អត្តស្ស សន្តិណ្ឌានវសេន
ភាសិតា។ តត្ថ និរុត្តាតិ និរិវតា បលិគុណ្ឌិតា, បដិច្ចាទិតាតិ អត្ថោ។
អហោវត្តន្តិ ទិវា ចេវ វត្តិញ្ច, សព្វកាលន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។ យថា មោហាន អាវុតាតិ
យេន បកាវេន អវិជ្ជានីវរណាសម្ពាតេន មោហាន អាវុតា បដិច្ចាទិតា
សុវិញ្ញាយ្យម្បិ អជាទន្តិយោ បជា សំសារេ សំសវន្តិ, តថាវុចោ អញ្ញោ
ឯកធម្មាបិ ឯកនីវរណាម្បិ នត្តិតិ យោជេតព្ពំ។ យេ ច មោហំ បហន្ធាន,
តមោខន្ធពុំ បទាលយុន្តិ យេ បន អរិយសាវកា បុព្វភាគេ
តទន្ធាទិប្បហានវសេន, ហេដ្ឋិមមគ្គេហិ វា តំតំមគ្គវជ្ឈំ មោហំ បដហិតា
អគ្គមគ្គេន វជ្ជិបមព្រាណេន មោហាសម្ពាតមេវ តមោរាសី បទាលយីសុ,
អនវសេសតោ សមុច្ឆិន្ទិសុ។ នតេ បុន សំសវន្តិតិ តេ អវហន្តោ -

“ខន្ធានញ្ច បដិចាជិ, ធាតុអាយតនាន ច;
អញ្ញោច្ឆិន្ទំ វត្តមាធា, សំសារោតិ បវុច្ឆតិ”តិ។ -

ឯវ៉ូ វ៉ុត្តេ ឥមស្មី សំសារេ ន សំសរន្តិ ន បរិត្តមន្តិ។ កី ការណា? ហេតុ តេសំ ន
វិជ្ជតិ, យស្មា សំសារស្ស ហេតុ មូលការណ៍ អវិជ្ជា, សា តេសំ នវិជ្ជតិ, សព្វសោ
នត្ថិ សមុច្ឆន្ទត្តាតិ។

ចតុត្ថសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. ឧណ្ហាសំយោជនសុត្តវណ្ណានា

១៥. បញ្ចមេ យស្ស វិជ្ជតិ, តំ បុគ្គលំ ទុក្ខេហិ, កម្មំ វា វិចារកេហិ,
កវយោនិគតិវិញ្ញាណដ្ឋិតិសត្តាវាសេ វា កវន្តរាធិហិ សំយោជេតីតិ សំយោជនំ។
តណ្ហាយនដ្ឋេន តណ្ហា, តសតិ សយំ បរិតសតិ, តសន្តិ វា ឯតាយាតិ តណ្ហា។
សញ្ញត្តាតិ ចក្ខាធិសុ អភិធិវេសវត្ថុសុ ពាទ្ធ។ សេសំ វុត្តនយមេវ។ កាមញ្ចេត្ត
អវិជ្ជាយបិ សំយោជនភារោ តណ្ហាយ ច នីវរណភារោ អត្ថិយេវ, តថាបិ
អវិជ្ជាយ បដិច្ឆាធិតាធិនវេហិ ភវេហិ តណ្ហា សត្តេ សំយោជេតីតិ ឥមស្ស
វិសេសស្ស ទស្សនត្ថំ បុរិមសុត្តេ អវិជ្ជា នីវរណភារេន, ឥធ ច តណ្ហា
សំយោជនភារេនេវ វុត្តា។ កិញ្ចា នីវរណសំយោជនប្បធានស្ស ទស្សនត្ថំ។
យថា ហិ នីវរណភារេន អវិជ្ជា សំកិលេសធម្មានំ បធានក្ខតា បុព្វដ្ឋមា ច, ឯវ៉ូ
សំយោជនភារេន នេសំ តណ្ហាតិ តទដ្ឋេនប្បធានភារំ ទស្សេតុំ សុត្តទ្វយេ
ឯវមេតេ ធម្មា វុត្តា។ អបិច វិសេសេន អវិជ្ជា និព្វានសុខំ និវរេតីតិ “នីវរណ”ន្តិ
វុត្តា, តណ្ហា សំសារទុក្ខេន សត្តេ សំយោជេតីតិ “សំយោជន”ន្តិ។

ទស្សនគមនន្តរាយ ករណតោ វា វិជ្ជាចរណវិបក្ខតោ ទ្វយំ ទិដា វុត្តំ។
វិជ្ជាយ ហិ ឧដ្ឋវិបច្ឆនីកក្ខតា អវិជ្ជា និព្វានទស្សនស្ស អវិបរីតទស្សនស្ស ច
វិសេសតោ អន្តរាយករា, ចរណធម្មានំ ឧដ្ឋវិបច្ឆនីកក្ខតា តណ្ហា គមនស្ស
សម្មាបដិបត្តិយា អន្តរាយករាតិ; ឯវមយំ អវិជ្ជាយ និវុតោ អន្ធិកតោ

តណ្ហាយ សំរុំតោ ពង្វា អស្សុតវា បុដ្ឋន្តោ អន្លោវិយ ពង្វា មហាកក្ការំ,
សំសារកក្ការំ ឆាតិវត្ថុតិ។ អនត្ថប្បត្តិហេតុទ្វយទស្សនត្ថម្បិ ទ្វយំ ទ្វិដា វុត្ថំ។
អវិជ្ជាគតោ ហិ បុគ្គលោ ពាលភាវេន អត្ថំ បរិហាបេតិ, អនត្ថញ្ច អត្ថនោ
ករោតិ, អកុសលោវិយ អាតុរោ អសប្បាយ កិរិយាយ។ ជានន្តោបិ ពាលោ
ពាលភាវេន អត្ថំ បរិហាបេតិ, អនត្ថញ្ច ករោតិ ជានន្តោវិយ រោតិ
អសប្បាយសេវី។ មក្កជាលេចោបមសុត្ថំ ចេតស្ស អត្ថស្ស សាធកំ។

បដិច្ចសមុប្បាទស្ស មូលការណ៍ទស្សនត្ថម្បត្ថ ទ្វយំ ទ្វិដា វុត្ថំ។ វិសេសេន
ហិ សម្មាហស្ស ពលវភាវតោ អវិជ្ជាខេត្តំ អតីតោ អធ្វា, បត្តនាយ
ពលវភាវតោ តណ្ហាខេត្តំ អនាគតោ អធ្វា។ តថា ហិ ពាលជនោ
សម្មាហពហុលោ អតីតមនុសោចតិ, តស្ស អវិជ្ជាបច្ចយា សម្ពាទាតិ សព្វំ
នេតព្ពំ។ បត្តនាពហុលោ អនាគតំ បដប្បតិ, តស្ស តណ្ហាបច្ចយា
ឧបាទានន្តិអាទិ សព្វំ នេតព្ពំ។ តេនេវ តាសំ បុព្ពន្តាហារណេន
អបរន្តបដិសន្ធានេន ចស្ស យថាក្កមំ មូលការណ៍តា ទស្សិតាតិ វេទិតព្ពន្តិ។

កាថាសុ តណ្ហាទុតិយោតិ តណ្ហាសហាយោ។ តណ្ហា ហិ និរុទកកក្ការេ
មរិចិកាយ ឧទកសញ្ញាវិយ បិចាសាភិក្ខុតំ អប្បដិការទុក្ខាភិក្ខុតម្បិ សត្ថំ
អស្សាទសន្តស្សនវសេន សហាយ កិច្ចំ ករោន្តិ ភវាទីសុ អនិព្ពន្ធន្តំ កត្វា
បរិព្ពមាបេតិ, តស្មា តណ្ហា បុរិសស្ស “ទុតិយា”តិ វុត្តា។ ននុ ច អញ្ជេបិ
កិលេសាទយោ ភវាទិព្ពត្តិយា បច្ចយាវ? សច្ចមេតំ, ន បន តថា
វិសេសប្បច្ចយោ យថា តណ្ហា។ តថា ហិ សា កុសលេហិ វិជា អកុសលេហិ,
កាមាវចរាទិកុសលេហិ ច វិជា រូចាវចរាទិកុសលេហិ ភវនិព្ពត្តិយា
វិសេសប្បច្ចយោ, យតោ សមុទយសច្ចន្តិ វុច្ចតិតិ។ ឥត្ថភាវញ្ញាភាវន្តិ
ឥត្ថភាវោ ច អញ្ញាភាវោ ច ឥត្ថភាវញ្ញាភាវោ។ សោ ឯតស្ស អត្ថិតិ

ឥតការប្តូរថាភារៈសំសារ, តំ ឥត ឥតភារៈ មនុស្សត្រូវ, អប្បថាភារៈ តតោ
អវសិដ្ឋសត្តាវាសា។ ឥតភារៈ វា តេសំ តេសំ សត្តានំ បច្ចុប្បន្នោ អត្តភារៈ,
អប្បថាភារៈ អនាគតត្តភារៈ។ ឯវុចោ វា អញ្ញោបិ អត្តភារៈ ឥតភារៈ, ន
ឯវុចោ អប្បថាភារៈ។ តំ ឥតការប្តូរថាភារៈសំសារំ
ខន្ធាតុអាយតនបដិចាជី នាតិវត្ថុតិ, ន អតិក្កមតិ។

ឯតមាជីនំ ព្រាត្វា, តណ្ហំ ទុក្ខស្ស សម្ពុទ្ធិ ឯតំ សកលវដ្តទុក្ខស្ស សម្ពុទ្ធិ
សមុទយំ តណ្ហំ អាជីនំ អាជីនវតោ ព្រាត្វាតិ អត្ថោ។ អថ វា ឯតមាជីនំ
ព្រាត្វាតិ ឯតំ យថាវុត្ថំ សំសារនាតិវត្ថុនំ អាជីនំ ទោសំ ព្រាត្វា។ តណ្ហំ ទុក្ខស្ស
សម្ពុទ្ធិ តណ្ហាញ វុត្ថនយេន វដ្តទុក្ខស្ស បដានការណ៍ន្តិ ព្រាត្វា។ វិគតតណ្ហោ
អនាធានោ, សតោ ភិក្ខុ, បរិព្ពជេតិ ឯវំ តីហិ បរិញ្ញាហិ បរិជានន្តោ វិបស្សនំ
វឌ្ឍន្តោ មគ្គបដិចាជីយា តណ្ហំ វិគមេន្តោ អគ្គមគ្គន សព្ពសោ វិគតតណ្ហោ
វិគតតណ្ហោ, តតោ ឯវ ចតុសុ ឧបាធានេសុ កស្សចិបិ អភាវេន អាយតី
បដិសន្ធិសម្ពាស្ស វា អាធានស្ស អភាវេន អនាធានោ, សតិវេបុល្លប្បត្តិយា
សព្ពត្ថ សតោការីតាយ សតោ ភិក្ខុកិលេសោ ភិក្ខុ បរិព្ពជេ ចរេយ្យ,
ខន្ធបរិនិព្វានេន វា សម្ពុទ្ធវប្បវត្តិតោ អបគច្ឆេយ្យាតិ អត្ថោ។

បញ្ចមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. បឋមសេខសុត្តវណ្ណានា

១៦. ធរដ្ឋសេខស្សាតិ ឯត្ថ កេនជ្ជេន សេខោ? សេក្ខធម្មបដិលាភតោ
សេខោ។ វុត្ថញ្ញោតំ -

“កិត្តាវតា នុ ខោ, ភន្តេ, សេខោ ហោតីតិ? ឥធន, ភិក្ខុ, សេខាយ
សម្មាទិដ្ឋិយា សមន្នាគតោ ហោតិ... បេ... សេខេន សម្មាសមាធិនា

សមន្មាគតោ ហោតិ។ ឯត្តារតា ខោ, ភិក្ខុ, សេខោ ហោតិ” តិ (សំ. និ. ៥.១៣)។

អបិច សិក្ខតីតិ សេខោ។ វុត្តម្បិ ចេតំ -

“សិក្ខតីតិ ខោ, ភិក្ខុ, តស្មា សេខោតិ វុច្ចតិ។ កិញ្ចា សិក្ខតិ?
អធិសីលម្បិ សិក្ខតិ, អធិចិត្តម្បិ សិក្ខតិ, អធិបញ្ញាម្បិ សិក្ខតិ។ សិក្ខតីតិ
ខោ, ភិក្ខុ, តស្មា សេខោតិ វុច្ចតិ” តិ (អ. និ. ៣.៨៦)។

យោបិ កល្យាណបុទុដ្ឋនោ អនុលោមប្បដិបទាយ បរិបូរការី
សីលសម្បជ្ជោ ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារោ ភោជនេ មត្តញ្ញ
ជាតិរិយានុយោគមនុយុត្តោ បុព្វត្ថាបរវត្ថំ ពោធិបក្ខិយានំ ធម្មានំ
ការីនានុយោគមនុយុត្តោ វិហារតិ - “អន្ធិ វា សេ វា អញ្ញាតំ សាមញ្ញដលំ
អធិគមិស្សមី” តិ, សោបិ វុច្ចតិ សិក្ខតីតិ សេខោតិ។ ឥមស្មី អត្ថេ ន
បដិវិជ្ឈន្តោ សេខោ អធិប្បតោ, អថ ខោ កល្យាណបុទុដ្ឋនោបិ។ អប្បត្ថំ
មានសំ ឯតេនាតិ អប្បត្តមានសោ។ មានសន្តិ “អន្តលិក្ខចរោ ចាសោ, យាយំ
ចរតិ មានសោ” តិ (សំ. និ. ១.១៥១; មហាវ. ៣៣) ឯត្ថ រាគោ មានសន្តិ វុត្តោ។
“ចិត្តំ មនោ មានស” តិ (ធរ. ស. ៦៣, ៦៥) ឯត្ថ ចិត្តំ។ “អប្បត្តមានសោ សេខោ,
កាលំ កយិរា ជនេ សុតា” តិ (សំ. និ. ១.១៥៩) ឯត្ថ អរហត្ថំ។ ឥធាបិ អរហត្តមេវ
អធិប្បតំ។ តេន អប្បត្តអរហត្តស្សាតិ វុត្ថំ ហោតិ។

អនុត្តរន្តិ សេដ្ឋំ, អសទិសន្តិ អត្តោ។ ចត្វហិ យោគេហិ ខេមំ អនុបទុតន្តិ
យោគក្ខេមំ, អរហត្តមេវ អធិប្បតំ។ បត្តយមានស្សាតិ ទ្វេ បត្តនា
តណ្ហាបត្តនា, កុសលប្បន្នបត្តនា ច។ “បត្តយមានស្ស ហិ ជប្បិវាទិ, បវេទិតំ
វាបិ បកប្បិវេសូ” តិ (សុ. និ. ៩០៨; មហានិ. ១៣៧) ឯត្ថ តណ្ហាបត្តនា។

“ធិន្ទំ ចាបិមតោ សោតំ, វិទូស្តំ វិនធឿ កតំ;

ចាមោជ្ជពហុលា ហោជ, ខេមំ បត្តេជ ភិក្ខុវេ” តិ។ (ម. និ. ១.៣៥២);

ឯត្ថ កត្តកម្មតាកុសលច្ននបត្តនា, អយមេវ ឥធាធិប្បតា។ តេន
បត្តយមានស្យាតិ តំ យោគក្ខេមំ គន្ធកាមស្ស តន្ធិន្ទស្ស តប្បោណស្ស
តប្បញ្ញាស្សាតិ អត្តោ។ វិហារតោតិ ឯកំ ភិយាបជទុក្ខំ អញ្ញេន ភិយាបជេន
វិច្ឆិទ្ធា អបរិបតន្តំ អត្តការំ ហារតោ។ អថ វា “សព្វេ សង្ខារា អនិច្ចាតិ
អធិប្បន្នោ សទ្ធាយ វិហារតី” តិអាទិនា និទ្ទេសនយេន ចេត្ត អត្តោ ធម្មញ្ញោ។
អជ្ឈត្តិកន្តំ និយកជ្ឈត្តសង្ខារេ អជ្ឈត្តេ ភវំ អជ្ឈត្តិកំ។ អង្គន្តិ ការណំ។ ឥតិ
ករិត្វាតិ ឯវំ កត្វា។ ន អញ្ញំ ឯកង្គម្បិ សមនុបស្សមីតិ ឯត្ថ អយំ សង្ខេបត្តោ -
ភិក្ខុវេ, អជ្ឈត្តំ អត្តនោ សន្តានេ សមុដ្ឋិតំ ការណាន្តិ កត្វា អញ្ញំ
ឯកការណម្បិ ន សមនុបស្សមិ យំ ឯវំ ពហូបការំ, យថយំ ឯ យោនិសោ
មនសិកាវេតិ ឧបាយមនសិកាវេ, បថមនសិកាវេ, អនិច្ចាទីសុ
អនិច្ចាទិនយេនេវ មនសិកាវេ, អនិច្ចាទុលោមិកេន វា ចិត្តស្ស អារដ្ឋនា
អន្ទារដ្ឋនា អាគោគោ សមន្មាហារោ មនសិកាវេ។ អយំ យោនិសោ
មនសិកាវេ។

ឥធានិ យោនិសោ មនសិការស្ស អាទុការំ ធស្សេតុំ “យោនិសោ, ភិក្ខុវេ,
ភិក្ខុ មនសិ ករោត្តោ អកុសលំ បជហតិ, កុសលំ ភាវេតី” តិ វុត្តំ។ តត្ថ
យោនិសោ មនសិ ករោត្តោតិ “ឥទំ ទុក្ខំ អរិយសច្ចំ, អយំ ទុក្ខសមុទយោ
អរិយសច្ចំ, អយំ ទុក្ខនិរោធិ អរិយសច្ចំ, អយំ ទុក្ខនិរោធិកាមិនី បដិបទា
អរិយសច្ច” តិ ចត្វសុ អរិយសច្ចេសុ យោនិសោ មនសិការំ បវត្តេត្តោ។

តត្រាយំ អត្ថវិការីនា - យធិបិ ឥទំ សុត្តំ អវិសេសេន សេក្ខបុគ្គលវសេន
អាគតំ, ចតុមគ្គសាធារណវសេន បន សង្ខេបេនេវ កម្មជ្ជានំ កថយិស្សាម។

យោ ចតុស្វកម្មដ្ឋានិកោ យោការៗចរោ “តណ្ហាវដ្ឋោតេភូមកា ខន្ធទុក្ខំ,
តណ្ហាសមុទយោ, ឱតិក្ខំអប្បវត្តិ និរោធា, និរោធសម្មាបកោ មគ្គោ” តិ ឯវំ
បុព្វេ ឯវំ អាចរិយសន្តិកេ ឧត្តហិតចតុស្វកម្មដ្ឋានោ។ សោ អបរេន សមយេន
វិបស្សនាមគ្គំ សមារុទ្ធិសមាធាតេភូមកេ ខន្ធទុក្ខំ “ឥទំ ទុក្ខំ” តិ យោនិសោ
មនសិ ករោតិ, ឧទាយេន បថេន សមន្នាហរតិ ចេវ វិបស្សតិ ច។ វិបស្សនា ហិ
ឥធមនសិការសីសេន វុត្តា។ យា បនាយំ តស្ស ទុក្ខស្ស សមុដ្ឋាបិកា
បុរិមភវិកា តណ្ហា, អយំ ទុក្ខសមុទយោតិ យោនិសោ មនសិ ករោតិ។ យស្មា
បន ឥទំ ទុក្ខំ, អយញ្ច សមុទយោ ឥទំ ហំនំ បត្វា និរុជ្ឈន្តិ ន បវត្តន្តិ, តស្មា យទិទំ
និព្វានំ នាម, អយំ ទុក្ខនិរោធាតិ យោនិសោ មនសិ ករោតិ។ និរោធសម្មាបកំ
អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ, “អយំ ទុក្ខនិរោធាភិមនី បដិបទា” តិ យោនិសោ មនសិ ករោតិ,
ឧទាយេន បថេន សមន្នាហរតិ ចេវ វិបស្សតិ ច។

តត្រាយំ ឧទាយោ - អភិនិវេសោ នាម ខន្ធហោតិ, នវិវដ្តេ, តស្មា
អយមគ្គោ - “ឥមស្មី កាយេ បថវីធាតុ, អាចោធាតុ” តិ អាទិនា (ធិ. និ. ២.៣៧៨)
នយេន ចត្តាវិ មហាភូតានិ តទទុសារេន ឧទាធារូចានិ ច បរិគ្គហេត្វា “អយំ
រូបក្ខន្ធា” តិ វវត្តបេតិ។ តំ វវត្តាបយតោ ឧប្បន្នេ តទាវម្ពណោ
ចិត្តចេតសិកធម្មេ “ឥមេ ចត្តារោ អរូបក្ខន្ធា” តិ វវត្តបេតិ។ តតោ “ឥមេ
បញ្ចក្ខន្ធទុក្ខំ” តិ វវត្តបេតិ។ តេ បន សង្ខេបតោ នាមញ្ច រូបញ្ចាតិ ទ្វេ ភាគា
ហោន្តិ។ ឥទញ្ច នាមរូបំ សហេតុ សប្បដ្ឋយំ ឧប្បជ្ជតិ, តស្ស អយំ
អវិជ្ជាភវតណ្ហាទិកោ ហេតុ, អយំ អាហារាទិកោ បច្ចយោតិ ហេតុប្បដ្ឋយេ
វវត្តបេតិ។ សោ តេសំ បច្ចយានញ្ច បច្ចយុប្បន្នានញ្ច យាថាវសរសលក្ខណំ
វវត្តបេតិ “ឥមេ ធម្មា អហុត្វា ភវន្តិ, ហុត្វា និរុជ្ឈន្តិ, តស្មា អនិច្ចា” តិ
អនិច្ចលក្ខណំ អាហេបេតិ, “ឧទយព្ពយបដិប្បធិតត្តា ទុក្ខា” តិ ទុក្ខលក្ខណំ
អាហេបេតិ, “អវសវត្តនតោ អនត្តា” តិ អនត្តលក្ខណំ អាហេបេតិ។

ឯវំ តិលក្ខណានិ អាហេបេត្វាវិបស្សនោ ឧទយព្ពយញ្ញាណុប្បត្តិយា
ឧប្បន្នេ ឱភាសាទិកេវិបស្សនុបក្កិលេសេ ‘អមគ្គោ’តិ ឧទយព្ពយញ្ញាណាមេវ
“អរិយមគ្គស្ស ឧចាយភូតោ បុព្ពភាគមគ្គោ”តិ មគ្គាមគ្គំ វេត្ថបេត្វា បុន
ឧទយព្ពយញ្ញាណំ បដិចាជិយា ភន្តញ្ញាណាទីនិ ច ឧប្បនេន្តោ
សោតាបត្តិមគ្គាធម្មោ ចាបុណាតិ។ តស្មី ខណោ ចត្តារិ សទ្ធានិ
ឯកប្បជិវេជេនេវ បដិវិជ្ឈតិ, ឯកាភិសមយេន អភិសមេតិ។ តត្ថ ទុក្ខំ
បរិញ្ញាបដិវេជេន បដិវិជ្ឈន្តោ, សមុទយំ បហានប្បជិវេជេន បដិវិជ្ឈន្តោ សព្វំ
អកុសលំ បដហតិ, និរោធំ សន្និកិរិយាបដិវេជេន បដិវិជ្ឈន្តោ មគ្គំ
ភាវនាបដិវេជេន បដិវិជ្ឈន្តោ សព្វំ កុសលំ ភាវេតិ។ អរិយមគ្គោ ហិ
និប្បិយាយតោ កុច្ឆិតសលនាទិអត្ថេន កុសលោ, តស្មីញ្ច ភាវិតេ សព្វេបិ
កុសលា អនវដ្ឋពោធិបក្ខិយធម្មា ភាវនាចារិប្បវី គច្ឆន្តិតិ។ ឯវំ យោនិសោ
មនសិ ករោន្តោ អកុសលំ បដហតិ, កុសលំ ភាវេតិ។ តថា ហិ វុត្ថំ - “ឥទំ
ទុក្ខន្តិ យោនិសោ មនសិ ករោតិ, អយំ ទុក្ខសមុទយោតិ យោនិសោ មនសិ
ករោតី”តិអាទិ (ម. និ. ១.២១)។ អបរម្មិ វុត្ថំ “យោនិសោ
មនសិការសម្បន្នស្សេតំ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនោ ចាជិកន្តិ - អរិយំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ
ភាវេស្សតិ, អរិយំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ ពហុលំ ករិស្សតី”តិ (សំ. និ. ៥.៥៥)។

យោនិសោ មនសិករោតិ គាថាយ អយំ សង្ខេបត្ថោ - សិក្ខតិ,
សិក្ខាបទានិ តស្ស អត្ថិ, សិក្ខនសីលោតិ វា សេខោ។ សំសារេ ភយំ ឥក្ខតិ
ភិក្ខុ។ តស្ស សេខស្ស ភិក្ខុនោ ឧត្តមត្ថស្ស អរហត្ថស្ស បត្តិយា អធិគមាយ
យថា យោនិសោ មនសិករោ, ឯវំ ពហុករោ ពហុបករោ អញ្ញោ កោចិ ធម្មោ
នត្ថិ។ កស្មា? យស្មា យោនិសោ ឧចាយេន មនសិការំ បុរក្ខត្វា បទបំ
ចតុត្ថិធសម្ពប្បធានវសេន បទហន្តោ, ខយំ ទុក្ខស្ស ចាបុណោ

សំគិតលេសវដ្តទុក្ខសង្សារ បរិក្ខេប បរិយោសានំ និព្វានំ ចាបុលោ អធិគន្ធយ្យ,
តស្មា យោនិសោ មនសិការោ ពហុការោតិ។

ធម្មសុត្តន្តវដ្តានា និដ្ឋិតា។

៧. ទុតិយសេខសុត្តន្តវដ្តានា

១៧. សត្តមេ ពាហិរន្តិ អជ្ឈត្តសន្តានតោ ពហំ ភវំ។ កល្យាណមិត្តតាតិ
យស្ស សីលាធិគុណសម្បជ្ជោ អយស្ស យាតា, ហិតស្ស វិជាតា សញ្ញាការេន
ឧបការកោ មិត្តោ ហោតិ, សោ បុគ្គលោ កល្យាណមិត្តោ, តស្ស ភារោ
កល្យាណមិត្តតា។ តត្រាយំ កល្យាណមិត្តោ បកតិយា សទ្ធាសម្បជ្ជោ
ហោតិ សីលសម្បជ្ជោ សុតសម្បជ្ជោ ចាគសម្បជ្ជោ វីរិយសម្បជ្ជោ
សតិសម្បជ្ជោ សមាធិសម្បជ្ជោ បញ្ញាសម្បជ្ជោ។ តត្ថ សទ្ធាសម្បត្តិយា
សទ្ធិហិតិ តថាគតស្ស ពោធិ, តេន សម្មាសម្ពោធិហេតុភូតំ សត្តេសុ
ហិតសុខេសិតំ ន បរិច្ឆេទតិ, សីលសម្បត្តិយា សព្វហ្មចារីនំ បិយោ ហោតិ គរុ
ច ភាវនីយោ ចោធកោ ចាបគរហំ វត្តោ វចនក្ខមោ, សុតសម្បត្តិយា
ឧន្ទាយតនសច្ចបដិច្ចសមុប្បាទាធិកានំ កម្ពីរានំ កថានំ កត្តា ហោតិ,
ចាគសម្បត្តិយា អប្បិទ្ធោ ហោតិ សន្តុដ្ឋោ បរិវិត្តោ អសំសដ្ឋោ,
វីរិយសម្បត្តិយា អត្តនោ បរេសញ្ច ហិតប្បជីបត្តិយំ អារទ្ធវីរិយោ ហោតិ,
សតិសម្បត្តិយា ឧបជ្ជិតស្សតិ ហោតិ បរមេន សតិនេបក្កេន សមន្នាគតោ
ចិរកតម្បិ ចិរភាសិតម្បិ សរិតា អនុស្សរិតា, សមាធិសម្បត្តិយា អវិក្ខត្តោ
ហោតិ សមាហិតោ ឯកគ្គិច្ឆិតោ, បញ្ញាសម្បត្តិយា អវិបរីតំ បដាធាតិ។ សោ
សតិយា កុសលាកុសលានំ ធម្មានំ គតិយោ សមន្ទេសន្តោ បញ្ញាយ សត្តានំ
ហិតសុខំ យថាភូតំ ជានិទ្ធា សមាធិនា តត្ថ អព្យគ្គិច្ឆិតោ ហុត្វា វីរិយេន សត្តេ
អហិតតោ និសេធស្វា ឯកន្តហិតេ និយោជេតិ។ តេនេវាហ -

“បិយោ គរុ ភាវនីយោ, វត្តា ច វេទនក្ខមោ;

គម្ពីរញ្ច កថំ កត្តា, នោ ចាដ្ឋានេ និយោជកោ” តិ។ (នេត្តិ. ១១៣);

កល្យាណមិត្តោ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ អកុសលំ បដហតិ, កុសលំ ភាវេតីតិ
កល្យាណមិត្តោ បុគ្គលោ កល្យាណមិត្តំ និស្សាយ កម្មស្សកតាញាណំ
ឧប្បាទេតិ, ឧប្បន្នំ សទ្ធិំ ជាតិ ករោតិ, សទ្ធាជាតោ ឧបសង្កមតិ ឧបសង្កមិត្វា
ធម្មំ សុណាតិ។ តំ ធម្មំ សុត្វា តថាគតេ សទ្ធិំ បដិលភតិ, តេន សទ្ធាបដិលាភេន
យរាវាសំ បហាយ បព្ពដ្ឋំ អនុតិដ្ឋតិ, ចតុចារិសុទ្ធិសីលំ សម្មាទេតិ, យថាពលំ
ធុតធម្មេ សមាធាយ វត្តតិ, ទសកថាវត្តលាភី ហោតិ, អារទ្ធវីរិយោ វិហារតិ
ឧបជ្ជិតស្សតិ សម្មជាតោ បុព្វត្ថាបរវត្តំ ពោធិបក្ខិយានំ ធម្មានំ
ភាវនានុយោគមនុយុត្តោ, នចិរស្សេវ វិបស្សនំ ឧស្សក្កាបេត្វា
អរិយមគ្គាធិគមេន សព្វំ អកុសលំ សមុច្ឆិន្ទតិ, សព្វញ្ច កុសលំ ភាវនាចារិប្បវិ
គមេន្តោ វឌ្ឍេតិ។ វុត្តញ្ចេតំ -

“កល្យាណមិត្តស្សេតំ, មេយិយ, ភិក្ខុនោ ចាជិកដ្ឋំ
កល្យាណសហាយស្ស កល្យាណសម្បវត្ថស្ស ‘យំ សីលវា ភវិស្សតិ,
ចាតិមោក្ខសំវេសំវុតោ វិហារិស្សតិ អាចារកោចរសម្បន្នោ,
អណុមត្តេសុ វុដ្ឋេសុ, ភយទស្សវី សមាធាយ សិក្ខិស្សតិ,
សិក្ខាបទេសុ’។

“កល្យាណមិត្តស្សេតំ... បេ.... កល្យាណសម្បវត្ថស្ស ‘យំ យាយំ កថា
អភិសល្លេឌិកា ចេតោវិវរណសប្បាយា ឯកន្តនិព្វិទាយ... បេ.... និព្វានាយ
សំវត្តតិ។ សេយ្យចិជំ - អប្បិច្ឆកថា, សន្តដ្ឋិកថា, បរិវេកកថា,
អសំសគ្គកថា, វិរិយាម្ពកថា, សីលកថា, សមាធិកថា... បេ....

វិមុត្តិញ្ញាណទស្សនកថា។ ឯវេទនា កថាយ និកាមលាភី ភវិស្សតិ
អភិច្ឆលាភី អកសិរលាភី។

“កល្យាណមិត្តស្មេតំ...បេ... កល្យាណសម្បវន្តស្ស ‘យំ
អារទ្ធវិរិយោ វិហរិស្សតិ អកុសលានំ ធម្មានំ បហាឆាយ កុសលានំ
ធម្មានំ ឧបសម្បឆាយ ថាមវា ទទ្ទ្យបរក្កមោ អនិក្ខត្តុរោ កុសលេសុ
ធម្មេសុ’។

“កល្យាណមិត្តស្មេតំ...បេ... កល្យាណសម្បវន្តស្ស ‘យំ បញ្ញាវា
ភវិស្សតិ, ឧទយត្តកាមិនិយា បញ្ញាយ សមន្នាគតោ អរិយាយ
និព្ពេទិកាយ សម្មា ទុក្ខក្ខយកាមិនិយា’” តិ (ឧទា. ៣១)។

ឯវំ សកលវដ្តទុក្ខបរិមុច្ឆននិមិត្តំ កល្យាណមិត្តតាតិ វេទិតតំ។ តេនេវាហ

-

“មមញ្ញំ, អានន្ទ, កល្យាណមិត្តំ អាគម្ម ជាតិធម្មា សត្តា ជាតិយា
បរិមុច្ឆន្តិ, ជរាធម្មា សត្តា ជរាយ បរិមុច្ឆន្តិ” តិអាទិ (សំ. និ. ១.១២៩)។

តេន វុត្តំ - “កល្យាណមិត្តោ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ អកុសលំ បដហតិ, កុសលំ
ភាវេតី” តិ។

គាថាយ សប្បតិស្សោតិ បតិស្សវសន្តោតេន សហ បតិស្សោតិ
សប្បតិស្សោ, កល្យាណមិត្តស្ស ឱវាទំ សិរសា សម្បជីវ្ហកោ សុត្តោចាតិ
អត្តោ។ អថ វា ហិតសុខេ បតិជ្ជាបនេន បតិ ឥសេតីតិ បតិស្សោ,
ឱវាទឆាយកោ។ គរុអាទរយោតេន តេន បតិស្សេន សហ វត្តតីតិ
សប្បតិស្សោ, គរុសុ គរុចិត្តិការពហុលោ។ សការវោតិ ធម្មិជេនបិ ការវេន

យុត្តោ។ ករំ មិត្តានំ វេទនន្តិ កល្យាណមិត្តានំ ឱវាទំ ករោន្តោ យថោវាទំ
បដិបន្នន្តោ។ សម្បជានោតិ សត្តជ្ជានិយេន សម្បជញ្ញេន សមន្នាគតោ។
បតិស្សតោតិ កម្មជ្ជានំ ជាតី, គមេតុំ សមត្ថាយ សតិយា បតិស្សតោ
សតោការី។ អនុបុព្វេនាតិ សីលាទិវិសុទ្ធិបដិចាជិយា, តត្ថ ច
វិបស្សនាបដិចាជិយា ចេវ មគ្គបដិចាជិយា ច។ សព្វសំយោជនក្ខយន្តិ
កាមរាគសំយោជនាទិនំ សព្វសំ សំយោជនានំ ខេបនតោ
សព្វសំយោជនក្ខយសង្ខាតស្ស អរិយមគ្គស្ស បរិយោសានភូតំ អរហត្ថំ,
តស្ស អារម្មណភូតំ និព្វានមេវ វា។ ចាបុណោ អធិគន្ធយ្យាតិ អត្តោ។ ឥតិ
ឥមេសុ ទ្វីសុ សុត្តេសុ អរិយមគ្គាធិគមស្ស សត្តារា បធានផ្គំ នាម គហិតន្តិ
វេទិតព្ពំ។

សត្តមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. សង្ឃកេទសុត្តវណ្ណានា

១៨. អដ្ឋមេ ឯកធម្មោតិ កតរោយំ សុត្តនិក្ខេបោ? អដ្ឋប្បត្តិកោ។ តត្រាយំ
សង្ខេបកថា - ទេវទត្តោ ហិ អជាតសត្តំ ទុក្ខហឈំ គាហាបេត្វា តស្ស បិតរំ
រាជានំ ពិម្ពិសារំ តេន មារាបេត្វាបិ អភិមារេ បយោជេត្វាបិ សីលាបរិជ្ឈនេន
លោហិតុប្បាទកម្មំ កត្វាបិ ន តាវតា ចាកដោ ជាតោ, នាឡាគីរី វិស្សន្នេត្វា
បន ចាកដោ ជាតោ។ អថ មហាជនោ “ឯវ្យុបម្បិ នាម ចាបំ គហេត្វា រាជា
វិចរតី” តិ កោលាហលំ អកាសិ, មហាយោសោ អហោសិ។ តំ សុត្វា រាជា
អត្តនា ទីយមាណនិ បញ្ច ថាលិចាកសតានិ បច្ឆិន្ទាបេសិ, ឧបជ្ជានម្បិស្ស
នាគមាសិ។ នាគរាបិ កុលំ ឧបគតស្ស កជជ្ជកត្តម្បិស្ស នាទំសុ។ សោ
បរិហានលាភសក្ការោ កោហញ្ញេន ជីវិតុកាមោ សត្តារំ ឧបសង្កមិត្វា បញ្ច
វត្ថុនិ យាចិត្វា “អលំ, ទេវទត្ត, យោ ឥច្ឆតិ, សោ អារម្មណេកោ ហោតូ” តិ អាទិនា

(ចារា. ៤០៩; ចូឡវ. ៣៤៣) ភក្កតា បដិក្ខត្តោ តេហិ បញ្ចហិ វត្ថុហិ ពាលំ
លូខប្បសន្នំ ជនំ សញ្ញាបេន្តោ បញ្ចសតេ វជ្ជិបុត្តកេ សលាកំ គាហាបេត្វា
សង្ឃំ ភិក្ខុត្វាវ តេ អាទាយ គយាសីសំ អគមាសិ។ អថ ទ្វេ អគ្គសាវកា សត្តុ
អាណាយ តត្ថ គន្ធា ធម្មំ ទេសេត្វា តេ អរិយជលេ បតិជ្ជាបេត្វា អានយីសុ។
យេ បនស្ស សង្ឃកេនាយ បរក្កមន្តស្ស លទ្ធិំ រោចេត្វា តថេវ បគ្គយ្ហ ឋិតា
សង្ឃំ ភិក្ខុន្តេ ភិក្ខុ ច សមនុញ្ញា អហោសុំ, តេសំ តំ ធីយវត្ថំ អហិតាយ ទុក្ខាយ
អហោសិ។

ទេវទត្តាបិ ន ចិរស្សេវ រោគាភិក្ខុតោ ពាឡ្យ គិលានោ មរណកាលេ
“សត្តារំ វន្តិស្សមី” តិ មញ្ចកសិវិកាយ និយមានោ ជេតវនចោក្ខរណីតីវេ
ឋបិតោ បថវិយាវិវេ ធិន្នេ បតិក្ខា អវិច្ឆិម្ហំ និព្ពត្តិ, យោជនសតិកោ ចស្ស
អត្តភារោ អហោសិ កប្បជ្ជិយោ តាលក្ខន្ធបរិមាណោហិ អយសូលេហិ
វិនិវិដ្ឋោ។ ទេវទត្តបក្ខិកានិ ច បញ្ចមត្តានិ កុលសតានិ តស្ស លទ្ធិយំ ឋិតានិ
សហ ពន្ធវេហិ និរយេ និព្ពត្តានិ។ ឯកទិវសំ ភិក្ខុ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុ
“អាវុសោ, ទេវទត្តន សង្ឃំ ភិក្ខុន្តេន ភារិយំ កម្មំ កត” ត្ថិ។ អថ សត្តា ធម្មសកំ
ឧបគន្ធា “កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតវហិ កថាយ សន្និសិដ្ឋា” តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ
នាមា” តិ វុត្តេ សង្ឃកេនេ អាធិនំ ទស្សេន្តោ ឥមំ សុត្ថំ អភាសិ។ កេចិ បន
ភណ្ឌិត្ថិ “ទេវទត្តស្ស តប្បក្ខិកានញ្ច តថា និរយេ និព្ពត្តភារំ ធិស្វា សង្ឃកេនេ
អាធិនំ ទស្សេន្តោ ភក្កវា អត្តនោ អជ្ឈាសយេនេវ ឥមំ សុត្ថំ ទេសេសី” តិ។

តត្ថ ឯកធម្មោតិ ឯកោ អកុសលោ មហាសាវដ្ឋធម្មោ។ លោកេតិ
សត្តលោកេ។ ឧប្បជ្ជមាណោ ឧប្បជ្ជតីតិ ឯត្ថ ភេទសំវត្ថុនិកេសុ ភណ្ឌនាធិសុ
សង្ឃំ ឧប្បន្នេសុបិ “ធម្មោ អធម្មោ” តិ អាធិសុ អជ្ឈាសភេទករវត្ថុសុ យស្ស
កស្សចិ ធិបនវសេន វោហារន្តេសុបិ តត្ថ វុចិជននត្ថំ អនុស្សវេន្តេសុបិ

អនុស្សាវេន្ទា សលាកាយ គាហិតាយបិ សង្ឃកេនោ ឧប្បជ្ជមាណោ នាម
ហោតិ, សលាកាយ បន គាហិតាយ ចត្តារោ វា អតិរេកា វា យទា អាវេណិកំ
ឧទ្ទេសំ វា សង្ឃកម្មំ វា ករោន្តិ, តទា សង្ឃកេនោ ឧប្បជ្ជតិ នាម។ កតេ បន
តស្មី សង្ឃកេនោ ឧប្បន្នោ នាម? កម្មំ, ឧទ្ទេសោ, វេហារោ, អនុស្សាវនា,
សលាកត្តាហោតិ ឥមេសុ ហិ បញ្ចសុ សង្ឃស្ស ភេទការណេសុ កម្មំ វា
ឧទ្ទេសោ វា បមាណំ, វេហារាអនុស្សាវនសលាកត្តាហា បន បុព្វភាគាតិ។

ពហុជនាហិតាយាតិអាទិសុ ០.មហាជនស្ស

ឈានមគ្គាទិសម្បត្តិនិវារណេន អហិតាយ, សគ្គសម្បត្តិនិវារណេន
អសុខាយ, អទាយ្យបបត្តិហេតុភាវេន អនត្តាយ។ អកុសលធម្មវសេន វា
អហិតាយ, ហិតមត្តស្សបិ អភាវា សុគតិយម្បិ
និព្ពត្តនកកាយិ កចេតសិកទុក្ខាយ ឧប្បជ្ជតីតិ សម្ពុទ្ធា។ ទេវមនុស្សានន្តិ ឥទំ
“ពហុនោ ជនស្ស” តិ វុត្តេសុ ឧក្កជ្ជបុគ្គលនិទ្ទេសោ។ អបរោ នយោ -
ពហុជនាហិតាយាតិ ពហុជនស្ស មហាតោ សត្តកាយស្ស អហិតត្តាយ,
ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិ កអនត្តាយាតិ អត្ថោ។ អសុខាយាតិ
ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិ កអសុខត្តាយ, ធុរិយទុក្ខត្តាយាតិ អត្ថោ។ អនត្តាយាតិ
បរមត្ថបដិក្ខេចាយ។ និព្ពានញ្ចិ បរមត្ថោ, តតោ ឧត្តរី អត្ថោ នត្តិ។
អហិតាយាតិ មគ្គបដិក្ខេចាយ។ និព្ពានសម្មាបកមគ្គតោ ហិ ឧត្តរី ហិតំ នាម
នត្តិ។ ទុក្ខាយាតិ អរិយសុខវិរាជនេន វដ្ឋទុក្ខតាយ។ យេ ហិ អរិយសុខតោ
វិរាទ្ធ តំ អធិគន្ធី អភព្ពា, តេ វដ្ឋទុក្ខេ បរិព្ពមន្តិ, អរិយសុខតោ ច ឧត្តរី សុខំ នាម
នត្តិ។ វុត្តញ្ចេតំ “អយំ សមាធិ បច្ចុប្បន្នសុខោ ចេវ អាយតិញ្ច សុខវិចារកោ” តិ
(ធិ. និ. ៣.៣៥៥; អ. និ. ៥.២៧)។

ឥតនាទី “សង្ឃកេនោ” តិ សរុបតោ ធស្សេត្វា តស្ស អហិតាទីនំ
ឯកន្តហេតុការំ បកាសេតំ “សង្ឃខោ បន, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ” តិ អាទិមាហា។ តត្ថ
ភិក្ខុ តិ និមិត្តត្ថ ភុម្មំ យថា “អធនានំ ធនេ អនុប្បទីយមាណេ” តិ (ធិ. និ. ៣.៩១),
កេនហេតុតិ អត្ថោ។ អញ្ញមញ្ញំ ភណ្ឌានាទីតិ ចតុន្នំ បរិសានំ តប្បក្ខិកានញ្ច
“ឯសោ ធម្មោ, ធនេសោ ធម្មោ” តិ អញ្ញមញ្ញំ វិវេទនាទី។ ភណ្ឌានញ្ញំ កលហស្ស
បុព្វភាគោ។ បរិភាសាតិ “ឥន្ទ្រោ ធម្មោ វេ អនត្ថំ ករិស្សមា” តិ
ភយុប្បាទនវសេន តជ្ជនា។ បរិក្ខេបាទិ ជាតិអាទិវសេន បរិតោ ខេតា, ធនហិ
អក្កោសវត្ថុហិ ខុំសនវម្ពនា។ បរិច្ឆេទនាទិ ឧក្ខេបនិយ កម្មករណាទិវសេន
និស្សារណា។ តត្ថាទិ តស្មី សង្ឃកេនេ, តន្តិមិត្ត វា ភណ្ឌានាទិកេ។
អប្បសន្នាទិ រតនត្ថយគុណានំ អនភិញ្ញា។ ន បសីទន្តិទិ “ធម្មចារិនោ
សមចារិនោ” តិ អាទិនា យាយំ ភិក្ខុសុ បសាទនាគារោ, តថា ន បសីទន្តិ, តេសំ
វា សោតត្ថំ សន្ធាតត្ថំ ន មញ្ញន្តិ។ តថា ច ធម្មេ សត្វិ ច អប្បសន្នាវ ហោន្តិ។
ឯកទ្វានំ អញ្ញចត្តន្តិ បុព្វជ្ជនានំ អវិរុទ្ធសន្ធានំ បសាទញ្ញចត្ថំ។

តាថាយំ អាចាយិកោ តិ អាទិសុ អចាយេ និព្ពត្តនាវហតាយ អាចាយិកោ។
តត្ថបិ អវិចីសន្ធាតេ មហានិរយេ ឧប្បជ្ជតីតិ នេរយិកោ។ ឯកំ អន្តរកប្បំ
បរិបុណ្ណមេវ កត្វា តត្ថ តិជ្ជតីតិ កប្បជ្ជោ។ សង្ឃកេនសង្ឃតេ វគ្គេ រតោតិ
វគ្គរតោ។ អធម្មិយតាយ អធម្មោ។ កេនករវត្ថុហិ សង្ឃកេនសង្ឃតេ ឯវ ច
អធម្មេ បិតោតិ អធម្មជ្ជោ។ យោគក្ខេមា បដិសតីតិ យោគក្ខេមតោ ហិតតោ
បដិសតិ បរិហាយតិ, ចត្វាហិ វា យោគេហិ អនុបទុតត្ថា យោគក្ខេមំ នាម
អរហត្ថំ និព្ពានញ្ច, តតោ បនស្ស ជំសនេ វត្ថុព្រមេវ នត្ថិ។ ធិដ្ឋិសីលសាមញ្ញតោ
សំហតជ្ជន សង្ឃំ, តតោ ឯវ ឯកកម្មាទិវិជានយោគេន សមគ្គំ សហិតំ។
កេត្វានាទិ បុព្វេ វត្ថុលក្ខណេន សង្ឃកេនេន ភិក្ខុត្វា។ កប្បន្តិ អាយុកប្បំ។ សោ
បនេត្ថ អន្តរកប្បាវ។ និរយម្ពីតិ អវិចីមហានិរយម្ពី។

អដ្ឋមសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

៩. សង្ឃសាមគ្គីសុត្តន្តបិដក

១៩. នវមេ ឯកធម្មោតិ ឯកោ កុសលធម្មោ អនវដ្ឋធម្មោ។ “អយំ ធម្មោ, នាយំ ធម្មោ” តិអាទិនា សចេ សង្ឃវិវាទោ ឧប្បជ្ឈយ្យ, តត្ថ ធម្មកាមេនវិញ្ញាណ ឥតិ បដិសញ្ញាភិក្ខុតត្ថំ “ហំ ខោ, បនេតំ វិជ្ជតិ, យទិទំ វិវាទោ វឌ្ឍមា នោ សង្ឃរាជិយា វា សង្ឃភេទាយ វា សំវត្ថេយ្យ” តិ។ សចេ តំ អធិករណំ អត្តនា បគ្គហេត្វា ឋិតោ, អគ្គី អក្កន្តេនវិយ សហសា តតោ ឡិមិតតត្ថំ។ អថ បរេហិ តំ បគ្គហិតំ សយញ្ចេតំ សក្កោតិ វ្យបសមេតំ, ឧស្សហជាតោ ហុត្វា ទូរម្បិ គន្ធា តថា បដិបទ្គិតត្ថំ, យថា តំ វ្យបសម្មតិ។ សចេ បន សយំ ន សក្កោតិ, សោ ច វិវាទោ ឧបរូបរិ វឌ្ឍតេវ, ន វ្យបសម្មតិ។ យេ តត្ថ បតិវ្វចា សិក្ខាកាមា សព្វាប្បចារិណោ, តេ ឧស្សហេត្វា យេន ធម្មេន យេន វិនយេន យេន សត្តសាសនេន តំ អធិករណំ យថា វ្យបសម្មតិ, តថា វ្យបសមេតត្ថំ។ ឯវំ វ្យបសមេន្តស្ស យោ សង្ឃសាមគ្គីករោ កុសលោ ធម្មោ, អយមេត្ត ឯកធម្មោតិ អធិប្បតោ។ សោ ហិ ឧភតោបក្ខិយានំ ទ្វេជ្ឈកជាតានំ ភិក្ខុនំ, តេសំ អនុវត្តនវសេន ឋិតានំ ភិក្ខុនីនំ ឧចាសកានំ ឧចាសិកានំ តេសំ អារក្ខនេវតានំ យាវនេវ ព្រាហ្មណម្បិ ឧប្បជ្ឈនាវហំ អហិតំ ទុក្ខាវហំ សំកិលេសធម្មំ អបនេត្វា មហាតោ បុញ្ញាសិស្ស កុសលាភិសន្តស្ស ហេតុការតោ សនេវកស្ស លោកស្ស ហិតសុខាវហោ ហោតិ។ តេន វុត្ថំ “ឯកធម្មោ, ភិក្ខុវេ, លោកេ ឧប្បជ្ឈមា នោ ឧប្បជ្ឈតិ ពហុជនហិតាយា” តិអាទិ។ តស្សត្ថោ អនន្តរសុត្តេ វុត្ថវិចរិយាយេន វេទិតញោ។ សង្ឃសាមគ្គីតិ សង្ឃស្ស សមគ្គការោ ភេទាការោ ឯកកម្មតា ឯកុទ្ទេសតា ច។

គាថាយំ សុខា សង្ឃស្ស សាមគ្គីតិ សុខស្ស បច្ចយការតោ សាមគ្គី សុខាតិ
រុត្តា។ យថា “សុខោ ពុទ្ធានមុប្បាទោ” តិ (ធម្ម. ប. ១៩៤)។ សមគ្គានព្វានុគ្គហោតិ
សមគ្គានំ សាមគ្គីអនុមោទនេន អនុគ្គណ្ណានំ សាមគ្គីអនុរូបំ, យថា តេ សាមគ្គី ន
វិជហន្តិ, តថា គហលំ ឋបនំ អនុពលប្បធានន្តិ អត្តោ។ សង្ឃំ សមគ្គំ
កត្វាណតិ ភិក្ខុំ សង្ឃំ រាជីបត្តំ វា សមគ្គំ សហិតំ កត្វា។ កប្បន្តិ
អាយុកប្បមេវ។ សគ្គម្ហិ មោទតិ តិ កាមាវចរទេវលោកេ អញ្ញោ ទេវេ ទសហិ
ហំ ទេហិ អភិកវិត្វា ទិព្វសុខំ អនុភវន្តោ ឥន្ទ្រតនិប្បត្តិយាវ មោទតិ បមោទតិ
លលតិ កិឡតិ តិ។

នវមសុត្តរណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. បទុដ្ឋចិត្តសុត្តរណ្ណានា

២០. ទសមស្ស កា ឧប្បត្តិ? អដ្ឋប្បត្តិយេវ។ ឯកទិវសំ កិវ ភិក្ខុ ធម្មសភាយំ
សន្និសិទ្ធា កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ - “អារុសោ, ឥន្ទេកក្ខោ ពហំ បុញ្ញកម្មំ ករោតិ,
ឯកក្ខោ ពហំ ចាបកម្មំ, ឯកក្ខោ ឧភយវោមិស្សកំ ករោតិ។ តត្ថ
វោមិស្សការិនោ កីធិសោ អភិសម្បរាយោ” តិ? អថ សត្តា ធម្មសកំ ឧបកត្វា
បញ្ញត្តវរពុទ្ធាសនេ និសិទ្ធា តំ កថំ សុត្វា “ភិក្ខុវេ, មរណាសន្នកាលេ
សំកិលីដ្ឋចិត្តស្ស ទុក្ខតិ ចាជីកក្ខំ” តិ ទស្សន្តោ ឥមាយ អដ្ឋប្បត្តិយា ឥទំ សុត្តំ
ទេសេសិ។

តត្ថ ឥនាតិ ទេសាបទេសេ និចាតោ។ ស្វាយំ កត្តចិ បទេសំ ឧបាទាយ
រុដ្ឋតិ “ឥនេវ តិដ្ឋមានស្ស, ទេវភូតស្ស មេ សតោ” តិ អាធិសុ (ធី. និ. ២.៣៦៩)។
កត្តចិ សាសនំ ឧបាទាយ “ឥនេវ, ភិក្ខុវេ, សមណោ ឥន ទុតិយោ
សមណោ” តិ អាធិសុ (ម. និ. ១.១៣៩; អ. និ. ៤.២៤១)។ កត្តចិ បទប្បណាមត្ត

“ឥធាហំ, ភិក្ខុវេ, ភុត្តារី អស្សំ បវរិតោ” តិអាធិស្ឋ (ម. និ. ១.៣០)។ កត្តចិ លោកំ
ឧបាទាយ វុច្ចតិ “ឥធ តថាគតោ លោកេ ឧប្បជ្ជតិ” តិអាធិស្ឋ (អ. និ. ៣.៦១)។
ឥធាចិ លោកេ ឯវ ទដ្ឋញ្ចោ។ ឯកច្ចន្តិ ឯកំ, អញ្ញាតវន្តិ អត្តោ។ បុគ្គលន្តិ សត្តំ។
សោ ហិ យថាបច្ចយំ កុសលាកុសលានំ តត្ថិចាកានញ្ច បូរណតោ
មរណាវសេន គលនតោ ច បុគ្គលោតិ វុច្ចតិ។ បទុដ្ឋចិត្តន្តិ បទោសេន
អាហារេន ទុដ្ឋចិត្តំ។ អថ វា បទុដ្ឋចិត្តន្តិ ទោសេន វាគាធិនា បទូសិតចិត្តំ។ ឯត្ថ
ច ឯកច្ចន្តិ ឥទំ បទុដ្ឋចិត្តស្ស បុគ្គលស្ស វិសេសនំ។ យស្ស ហិ
បដិសន្ធិទាយ កកម្មំ ឌីកាសមកាសិ, សោ តថា វុត្តោ។ យស្ស ច
អកុសលប្បវត្តិតោ ចិត្តំ និវត្តេត្វា កុសលវសេន ឌីតាវេតុំ ន សក្កា, ឯវ
អាសន្នមរណោ។ ឯវន្តិ ឥធានិ វត្តញ្ចាការំ ទស្សេតិ។ ចេតសាតិ អត្តនោ ចិត្តេន
ចេតោបរិយញ្ញាណេន។ ចេតោតិ តស្ស បុគ្គលស្ស ចិត្តំ។ បរិច្ចាតិ បរិច្ចិន្ទិត្វា
បដាធាមិ។ ននុ ច យថាកម្មបកញ្ញាណស្សយំ វិសយោតិ? សច្ចមេតំ, តទា
បវត្តមានអកុសលចិត្តវសេន បទេតំ វុត្តំ។

ឥមម្ហិ ចាយំ សមយេតិ ឥមស្មី កាលេ, ឥមាយំ វា បច្ចយសាមគ្គិយំ, អយំ
បុគ្គលោ ជវនីវិធិយា អបរភាគេ កាលំ ករេយ្យ ចេតិ អត្តោ។ ន ហិ ជវនក្ខណោ
កាលំកិរិយា អត្ថិ។ យថាភតំ និក្ខិត្តោ ឯវំ និរយេតិ យថា អាភតំ កិត្យោ
អាហារិត្វា ឋបិតំ, ឯវំ អត្តនោ កម្មនា និក្ខិត្តោ និរយេ ឋបិតោ ឯវាតិ អត្តោ។
កាយស្ស ភេទាតិ ឧបាទិន្នក្ខន្ធបរិច្ចាគា។ បរំ មរណាតិ តទនន្តរំ
អភិនិព្វត្តក្ខន្ធក្លហណោ។ អថ វា កាយស្ស ភេទាតិ ជីវិតិន្ទ្រិយស្ស ឧបច្ឆេទា។
បរំ មរណាតិ ចុតិតោ ឧទ្ធំ។

អចាយន្តិអាធិសត្ថំ និរយស្សេវ វេវចនំ។ និរយោ ហិ អយសម្ពាតា សុខា
អបេតោតិ អចាយោ; សគ្គមាគ្គហេតុភូតា វា បុញ្ញសម្មតា អយា

អបេតោតិបិ អចាយោ។ ទុក្ខស្ស ភតិ បដិសរណន្តិ ទុក្ខតិ; ឆោសពហុលត្តា វា
ទុដ្ឋន កម្មនា និព្វត្តា ភតិ ភតិបិ ទុក្ខតិ។ វិវេសា និបតន្តិ ឯត្ថ ទុក្ខជកម្មការីនោ,
វិនិស្សន្តា វា ឯត្ថ និបតន្តិ សម្មិជ្ជមានជ្ជបច្ឆន្តាតិ វិនិច្ឆាតោ។ នត្ថិ ឯត្ថ
អស្សាទសញ្ញតោ អយោតិ និរស្សាទដ្ឋន និរយោ។ អថ វា អចាយគ្គហណោន
តិរច្ឆានយោនិ វុច្ចតិ។ តិរច្ឆានយោនិ ហិ អចាយោ សុគតិតោ អបេតត្តា, ន
ទុក្ខតិ មហោសក្ខានំ នាគរាជាជិនំ សម្ភវតោ។ ទុក្ខតិគ្គហណោន បេត្តិវិសយោ។
សោ ហិ អចាយោ ចេវ ទុក្ខតិ ច សុគតិតោ អបេតត្តា ទុក្ខស្ស ច ភតិភូតត្តា, ន
វិនិច្ឆាតោ អសុរសទិសំ អវិនិច្ឆាតត្តា។ វិនិច្ឆាតគ្គហណោន អសុរកាយោ។
សោ ហិ យថាវុត្តន អត្តន អចាយោ ចេវ ទុក្ខតិ ច, សព្វសម្មត្តិសមុស្សយេហិ
វិនិបតិតត្តា វិនិច្ឆាតាតិ ច វុច្ចតិ។ និរយគ្គហណោន អវិចិអាទិអនេកប្បកាព
និរយោវ វុច្ចតិ។ ឥធម បន សព្វបទេហិបិ និរយោវ វុត្តោ។ ឧបបន្ន្នតិ បដិសន្និ
គណ្ណន្តិ។

គាថាសុ បឋមគាថា សន្និទ្ធិកាលេ ធម្មសង្គាហកត្តេវហិ បិបតា។
ព្យាត្វាណតិ បុព្វកាលកិរិយា។ ព្យាណាបុព្វកញ្ញិ ព្យាករណំ។ ហេតុអត្តោ វា ត្វា-
សន្នោ យថា “សីហំ ទិស្វា ភយំ ហោតី” តិ, ជាននហេតុតិ អត្តោ។ ពុទ្ធា, ភិក្ខុនំ
សន្និកេតិ ពុទ្ធា ភគវា អត្តនោ សន្និកេ ភិក្ខុនំ ឯតំ បរតោ ធ្វីហិ គាថាហិ
វុច្ចមានំ អត្ថំ ព្យាកាសិ។ សេសំ វុត្តនយមេវ។

ទសមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ទុតិយវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. តតិយវគ្គោ

១. បសន្នចិត្តសុត្តវណ្ណានា

២១. តតិយវគ្គស្ស បឋមេ បសន្នចិត្តន្តិ រតនត្ថយសទ្ធាយ
កម្មជលសទ្ធាយ ច បសន្នមាណសំ។ សុគតិន្តិ សុន្ទរំ គតី, សុខស្ស វា គតិន្តិ
សុគតី។ សគ្គន្តិ រូបាទិសម្បត្តិហិ សុដ្ឋ អគ្គន្តិ សគ្គំ។ លោកន្តិ លោកិយន្តិ ឯត្ថ
បុញ្ញចាបជលានិ, លុដ្ឋនដ្ឋនេវ វា លោកំ។ ឯត្ថ ច សុគតិគ្គហឈាន
មនុស្សគតិបិ សង្គយ្ហតិ, សគ្គគ្គហឈាន ទេវគតិ ឯវ។ សេសំ ហេដ្ឋា
វុត្ថនយមេវ។

បឋមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. មេត្តសុត្តវណ្ណានា

២២. ឧតិយេ មា, ភិក្ខុវេ, បុញ្ញានន្តិ ឯត្ថ មាតិ បដិសេធ និចាតោ។
បុញ្ញសទ្ធា “កុសលានំ, ភិក្ខុវេ, ធម្មានំ សមាទានហេតុ ឯវមិទំ បុញ្ញំ
បរវុត្តតិ” តិអាទីសុ (ធិ. និ. ៣.៣៨០) បុញ្ញជលេ អាគតោ។ “អវិជ្ជាគតោយំ,
ភិក្ខុវេ, បុរិសបុគ្គលោ បុញ្ញញ្ចេ សន្ធាវំ អភិសន្ធិរោតិ” តិអាទីសុ (សំ. និ. ២.៥១)
កាមរូចារចរសុចរិតេ។ “បុញ្ញបកំ ភវតិ វិញ្ញាណា” តិអាទីសុ
សុគតិវិសេសភូតេ ឧបបត្តិភវេ។ “តីណិមាណិ, ភិក្ខុវេ, បុញ្ញកិរិយវត្ថុនិ -
ទានមយំ បុញ្ញកិរិយវត្ថុ, សីលមយំ បុញ្ញកិរិយវត្ថុ, ភាវនាមយំ
បុញ្ញកិរិយវត្ថុ” តិអាទីសុ (ឥតិវុ. ៦០; អ. និ. ៨.៣៦) កុសលចេតនាយំ។ ឥធ បន
តេភូមកកុសលធម្មេ វេទិតញ្ចោ។ ភាយិត្ថាតិ ឯត្ថ ធុរិដំ ភយំ ញ្ញាណភយំ,
សារជ្ជភយន្តិ។ តត្ថ “យេបិ តេ, ភិក្ខុវេ, ទេវា ទីហាយុកា វណ្ណាវន្តោ សុខពហុលា
ឧច្ឆេសុ វិមាណេសុ ចិវដ្ឋិតិកា, តេបិ តថាគតស្ស ធម្មទេសនំ សុត្វា យេភុយ្យេន
ភយំ សំវេកំ សន្តាសំ អាបន្នន្តិ” តិអាទីសុ (អ. និ. ៤.៣៣) អាគតំ ញ្ញាណភយំ។
“អហុទេវ ភយំ, អហុ ធម្មិតត្ថំ, អហុ លោមហំសោ” តិអាទីសុ (ធិ. និ. ២.៣១៨)
អាគតំ សារជ្ជភយំ។ ឥធាបិ សារជ្ជភយមេវ។ អយញ្ចេត្ត អត្តោ - ភិក្ខុវេ,

ដ៏យវត្ថុ កាយវិស័យមោវត្ថុបដិវត្តបូរណំ ឯកាសនំ, ឯកសេយ្យំ,
ឥន្ទ្រិយធមោ, ធុតធម្មហិ ចិត្តស្ស និគ្គហោ, សតិសម្មជញ្ញំ,
កម្មជ្ជានានុយោគវសេន វិរិយាម្ពោតិ ឯវមាធិនិ យានិ ភិក្ខុនា, និរន្តរំ
បរត្ថេតញ្ញានិ បុញ្ញានិ, តេហិ មា ភាយិត្ថ, មា ភយំ សន្តាសំ អាបជ្ជិត្ថ, ឯកច្ចស្ស
ទិដ្ឋធម្មសុខស្ស ឧបរោធិកយេន សម្មរាយិ កនិញ្ញានសុខនាយកេហិ បុញ្ញេហិ
មា ភាយិត្ថាតិ។ និស្សក្កេ ហិ ឥទំ សាមិវចនំ។

ឥធានិ តតោ អភាយិតព្ភកាវេ ការណំ ទស្សន្តោ
“សុខស្សេត” ត្ថិអាធិមាហ។ តត្ថ សុខសន្តោ “សុខោ ពុទ្ធានំ ឧប្បាទោ, សុខា
វិរាគតា លោកេ” តិអាធិសុ (ធរ. ប. ១៩៤) សុខមូលេ អាគតោ។ “យស្មា ច ខោ,
មហាលិ, រូបំ សុខំ សុខានុបតិទំ សុខាវក្កន្ត” ត្ថិអាធិសុ (សំ. និ. ៣.៦០)
សុខាវម្ពណោ។ “យាវព្វំទំ, ភិក្ខុវេ, ន សុករំ អក្ខានេន ចាបុណិទំ យាវ សុខា
សក្កា” តិអាធិសុ (ម. និ. ៣.២៥៥) សុខបច្ចយជ្ជានេ។ “សុខោ បុញ្ញស្ស
ឧច្ចយោ” តិអាធិសុ (ធរ. ប. ១១៨) សុខហេតុម្ហិ។ “ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារា ឯតេ
ធម្មា” តិអាធិសុ (ម. និ. ១.៨២) អព្យាបន្នេ។ “និញ្ញានំ បរមំ សុខ” ត្ថិអាធិសុ (ធរ. ប.
២០៤; ម. និ. ២.២១៥) និញ្ញានេ។ “សុខស្ស ច បហានា” តិអាធិសុ (ចូឡិនិ.
ខត្តវិសាលាសុត្តនិទ្ទេស ១២៥) សុខវេទនាយំ។ “អនុក្ខមសុខំ សន្តំ, សុខមិច្ឆេវ
ភាសិត” ត្ថិអាធិសុ (សំ. និ. ៤.២៥៣; ឥតិវុ. ៥៣) ឧបេក្ខាវេទនាយំ។ “ទ្វេបិ មយា,
អានន្ទ, វេទនា វុត្តា បរិយាយេន សុខា វេទនា, ទុក្ខា វេទនា” តិអាធិសុ (ម. និ.
២.៨៩) ឥដ្ឋសុខេ។ “សុខោ វិចារកោ បុញ្ញាន” ត្ថិអាធិសុ (បេជកោ. ២៣)
សុខវិចារកេ។ ឥធាបិ ឥដ្ឋវិចារកេ ឯវ ទដ្ឋញ្ញោ។ ឥដ្ឋស្ស តិអាធិសុ ឯសិវតព្ភតោ
អនិដ្ឋបដិក្ខេបតោ ច ឥដ្ឋស្ស, កមនីយតោ មនស្សិញ្ញ កមនតោ បរិសនតោ
កន្តស្ស, បិយាយិតព្ភតោ សន្តប្បនតោ ច បិយស្ស, មាណីយតោ មនស្ស
បរវ្យាណតោ ច មនាបស្ស តិ អត្ថោ វេទិតញ្ញោ។ យទិទំ បុញ្ញានិទិ “បុញ្ញានិ” តិ

យទិទំ វេទនំ, ឯតំ សុខស្ស ឥដ្ឋស្ស វិចាកស្ស អធិវេទនំ នាមំ, សុខមេវ តំ យទិទំ
បុញ្ញន្តិ ជលេន ការណស្ស អភេទ្ធចចារំ វេទនិ។ តេន កត្វបចិតានំ បុញ្ញានំ
អវស្សំភាវិជលំ សុត្វា អប្បមត្តេន សក្កច្ចំ បុញ្ញានិ កាតព្វានីតិ បុញ្ញកិរិយាយំ
និយោជេតិ, អាទរញ្ច នេសំ តត្ថ ឧប្បាទេតិ។

ឥនានិ អត្តនា សុនេត្តកាលេ កតេន បុញ្ញកម្មេន ទីយវត្ថុំ បច្ចនុភូតំ
ភវន្តរបដិច្ចន្តំ ឧឡារតមំ បុញ្ញវិចាកំ ឧទាហរិត្វា តមត្ថំ ចាកជំ ករោត្តោ
“អភិជាតាមិ ខោ បនាហ”ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ អភិជាតាមិ តិ អភិវិសិដ្ឋេន
ញ្ញាលោន ជាតាមិ, បច្ចក្ខតោ ពុជ្ឈាមិ។ ទីយវត្ថុន្តិ ចិរកាលំ។ បុញ្ញានន្តិ
នាតាទិកុសលធម្មានំ។ សត្ត វស្សានីតិ សត្ត សំវច្ឆរានិ។ មេត្តចិត្តន្តិ មិដ្ឋតីតិ
មេត្តា, សិទិយ្ហតីតិ អត្តោ។ មិត្ត ភវា, មិត្តស្ស វា ឯសា បវត្តីតិបិ មេត្តា។
លក្ខណាទិតោ បន ហិតាការប្បវត្តិលក្ខណា, ហិតូបសំហាររសា,
អាហាតវិនយបច្ចបដ្ឋានា, សត្តានំ មនាបភាវទស្សនបទដ្ឋានា។
ព្យាចាទ្ធចសមោ ឯតិស្សា សម្បត្តិ, សិនេហាសម្ពោវិបត្តិ។ សា ឯតស្ស អត្តីតិ
មេត្តចិត្តំ។ ភាវេត្វាតិ មេត្តាសហគតំ ចិត្តំ, ចិត្តសីសេន សមាធិ វុត្តោតិ
មេត្តាសមាធិ មេត្តាព្រហ្មវិហារំ ឧប្បាទេត្វា ចេវ វុត្តេត្វា ច។ សត្ត
សំវដ្ឋវិវដ្ឋកម្មេតិ សត្ត មហាកម្មេ។ សំវដ្ឋវិវដ្ឋក្កហណេនេវ ហិ សំវដ្ឋដ្ឋាយិ-
វិវដ្ឋដ្ឋាយិនោមិ គហិតា។ ឥមំ លោកន្តិ កាមលោកំ។ សំវដ្ឋមាទេ សុទន្តិ
សំវដ្ឋមាទេ។ សុទន្តិ និចាតមត្ថំ វិនស្សមាទេតិ អត្តោ។ “សំវត្តមាទេ សុទ”ន្តិ ច
បឋន្តិ។ កម្មេតិ កាលេ។ កម្មសីសេន ហិ កាលោ វុត្តោ។ កាលេ ទីយមាទេ
កម្មេបិ ទីយតេវ។ យថាហ -

“កាលោ យសតិ ភូតានិ, សញ្ញានេវ សហត្តនា”តិ។ (ជា. ១.២.១៩០);

“អាកស្សបតោហោមី” តិ វុត្តត្តា តេជោសំវដ្តវសេនេត្ថ កប្បវដ្ឋានំ
វេទិតព្ពំ។ អាកស្សបតោតិ តត្ថ បដិសន្ធិគ្គហណាវសេន អាកស្សព្រហ្មលោកំ
ឧបគន្ធាមីតិ អាកស្សបតោហោមី។ វិវដ្តមាទេតិ សណ្ឋាហមាទេ,
ជាយមាទេតិ អត្តោ។ សុញ្ញំ ព្រហ្មវិមាទំ ឧបបដ្ឋាមីតិ កស្សចិ សត្តស្ស តត្ថ
និព្ពត្តស្ស អភាវតោ សុញ្ញំ, យំ បឋមជ្ឈានភូមិសង្ខាតំ ព្រហ្មវិមាទំ អាទិតោ
និព្ពត្តំ, តំ បដិសន្ធិគ្គហណាវសេន ឧបបដ្ឋាមិ ឧបេមិ។ ព្រហ្មាតិ
កាមាវចរសត្តេហិ សេដ្ឋជ្ជន តថា តថា ព្រហ្មិតគុណតាយ ព្រហ្មវិហារតោ
និព្ពត្តជ្ជន ច ព្រហ្មា។ ព្រហ្មចារិសដ្ឋព្រហ្មបុរោហិតេហិ មហាត្តោ ព្រហ្មាតិ
មហាព្រហ្មា។ តតោ ឯវ តេ អភិកវិត្វា ឋិតត្តា អភិក្ខុ។ តេហិ កេនចិ គុណោន
ន អភិក្ខុតោតិ អនភិក្ខុតោ។ អញ្ញនត្ថតិ ឯកំសវចនេ និចាតោ។ ទសោតិ
ទស្សនសីលោ, សោ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នានំ ទស្សនសមត្តោ, អភិញ្ញាណោន
បស្សិតព្ពំ បស្សមីតិ អត្តោ។ សេសព្រហ្មានំ ឥទ្ធិចាទការីនាពលេន អត្តនោ
ចិត្តញ្ច មម វសេ វត្ថេមីតិ វសវត្ថី ហោមីតិ យោជេតព្ពំ។ តទា កិរ ពោធិសត្តោ
អជ្ឈសមាបត្តិលាភិបិ សមាទោ តថា សត្តហិតំ អត្តនោ ចារមិបរិបូរណញ្ច
ឡិលោកេត្តោ តាសុ ឯវ ធ្វីសុ ឈានភូមិសុ និកត្តី ឧប្បាទេត្វា
មេត្តាព្រហ្មវិហារវសេន អបរាបរំ សំសរិ។ តេន វុត្តំ “សត្តវស្សានិ... បេ....
វសវត្ថី” តិ។

ឯវ ភកវា រូចាវចរបុញ្ញស្ស វិចាកមហន្តតំ បកាសេត្វា ឥទានិ
កាមាវចរបុញ្ញស្សាបិ តំ ទស្សេត្តោ “ធិត្ថិសក្ខត្ថ” និអាទិមាហា។ តត្ថ សក្ខោ
អហោសិន្និ ធិត្ថិស វាវេ អញ្ញត្ថ អនុបបដ្ឋិត្វា និវន្តំ សក្ខោ ទេវានមិន្នោ
តាវតីសទេវរាជា អហោសិ។ រាជា អហោសិន្និអាទិសុ ចត្វហិ អច្ឆរិយធម្មេហិ
ចត្វហិ ច សង្កហវត្ថុហិ លោកំ រញ្ជេតីតិ រាជា។ ចក្ករតនំ វត្ថេតិ, ចត្វហិ
សម្បត្តិចក្កេហិ វត្ថេតិ, តេហិ ច បរំ វត្ថេតិ, បរហិតាយ ច ភិរិយាបចចក្កានំ

វត្តោ ឯតស្មី អត្ថិតិ ចក្កវត្ថុ រាជាតិ ចេត្ត សាមញ្ញំ, ចក្កវត្ថុតិ វិសេសំ។ ធម្មេន
ចរិតិ ធម្មិកោ។ ញាយេន សមេន វត្ថុតិ អត្តោ។ ធម្មេនេវ រដ្ឋំ លភិត្វា រាជា
ជាតោតិ ធម្មរាជា។ បរហិតធម្មចរណោ វា ធម្មិកោ, អត្ថហិតធម្មចរណោ
ធម្មរាជា, ចតុរន្តាយ ឥស្សរោតិ ចាតុរន្តោ, ចតុសមុទ្ធន្តាយ
ចតុត្ថិធម្មិបរិក្ខតិសីតាយ ច បថវិយា ឥស្សរោតិ អត្តោ។ អជ្ឈត្ថំ
កោចាធិបច្ចត្ថិកេ, ពហិទ្វា ច សត្តរាជានោ អនណ្ឌោន អសត្តេន វិជេសីតិ
វិជិតារី។ ជនបទេ ថាវរការំ ធុរការំ បត្តោ, ន សក្កា កេនចិ តតោ ចាលេតុំ
ជនបទោ វា តម្កិ ថាវរិយប្បត្តោ អនុយុត្តោ សកម្មនិរតោ អចលោ
អសម្បវេធិតិ ជនបទត្តាវរិយប្បត្តោ។

ចក្កវតនំ, ហត្ថិវតនំ, អស្សវតនំ, មណីវតនំ, ឥត្ថិវតនំ, កហបតិវតនំ,
បរិណាយករតនន្តិ ឥមេហិ សត្តហិ រតនេហិ សមុបេតោតិ
សត្តវតនសមន្នាគតោ។ តេសុ ហិ រាជា ចក្កវត្ថុ ចក្កវតនេន អជិតំ ជិនាតិ,
ហត្ថិអស្សវតនេហិ វិជិតេ សុខេនេវ អនុវិចរតិ, បរិណាយករតនេន
វិជិតមនុក្ខតិ, សេសេហិ ឧបភោគសុខមនុក្ខវតិ។ បឋមេន ចស្ស
ឧស្សហសត្ថិយោគោ, បច្ឆិមេន មន្តសត្ថិយោគោ, ហត្ថិអស្សកហបតិវតនេហិ
បក្ខសត្ថិយោគោ សុបរិបុណ្ណោ ហោតិ, ឥត្ថិមណីវតនេហិ
តិវិជសត្ថិយោគដលំ។ សោ ឥត្ថិមណីវតនេហិ បរិភោគសុខមនុក្ខវតិ,
សេសេហិ ឧបភោគសុខំ។ វិសេសតោ ចស្ស បុរិមាធិតីណិ
អនោសកុសលមូលជនិតកម្មានុភាវេន សម្បជ្ឈន្តិ, មជ្ឈិមាធិ
អលោកកុសលមូលជនិតកម្មានុភាវេន, បច្ឆិមមេកំ
អមោហកុសលមូលជនិតកម្មានុភាវេនាតិ វេទិតព្ពំ បទេសវជ្ជស្សតិ
ខុទ្ទកវជ្ជស្ស។

ឯតទហោសីតិ អត្តនោ សម្បត្តិយោ បច្ឆវេក្ខន្ធស្ស បច្ឆិមេ ចក្កវត្តិកាលេ
ឯតំ “កិស្សនុខោមេ ឥទំ កម្មស្ស ជល” ត្ថិអាទិកំ អហោសិ។ សត្តត្ថកមេវ
តស្មី តស្មិម្បិ ភវេ ឯតទហោសិយេវ។ តត្ថាយំ ចក្កវត្តិកាលវសេន យោជនា។
ឯវំមហិទ្ធិកោតិ មណីរតនបាតិរតនាទិប្បមុខាយ កោសវាហនសម្បត្តិយា
ជនបទត្តារវិយប្បត្តិយា ច ឯវំមហិទ្ធិកោ។ ឯវំមហានុភាវោតិ
ចក្ករតនាទិសមន្នាគមេន កស្សចិបិ បីឡំ អករោន្តោវ សត្តរាជ្ជហិ សិរសា
សម្បជិដ្ឋិតសាសនវេហាសគមនាទិហិ ឯវំ មហានុភាវោ។ ទានស្សាតិ
អន្នាទិទេយ្យធម្មបរិច្ឆាកស្ស។ ទមស្សាតិ ចក្ខាទិស្រ្តិយទមនស្ស ចេវ
សមាធានវសេន រាគាទិកិលេសទមនស្ស ច។ សំយមស្សាតិ
កាយវចីសំយមស្ស។ តត្ថ យំ សមាធានវសេន កិលេសទមនំ, តំ ភាវនាមយំ
បុញ្ញំ, តញ្ច ខោ មេត្តាព្រហ្មវិហារភូតំ ឥធាធិប្បេតំ។ តស្មីញ្ច
ឧបចារប្បនាភេទេន ទុរិយេ យំ អប្បនាប្បត្តំ, តេនស្ស យថាវុត្តាសុ ទិសុ
ឈានភូមិសុ ឧបបត្តិ អហោសិ។ ឥតវេន តិរិយេនាបិ យថាវហំ
បត្តចក្កវត្តិអាទិភាវោតិ វេទិតតំ។

ឥតិ ភគវា អត្តានំ កាយសក្ខិ កត្វា បុញ្ញានំ វិចាកមហន្តតំ បកាសេត្វា
ឥទានិ តមេវត្ថំ កាថាពន្លេន ទស្សន្តោ “បុញ្ញមេវ” តិអាទិមាហា។ តត្ថ បុញ្ញមេវ
សោសិក្ខេយ្យាតិ យោ អត្តកាមោ កុលបុត្តោ, សោ បុញ្ញជលនិព្ពត្តនតោ,
អត្តនោ សន្តានំ បុននតោ ច “បុញ្ញ” ត្ថិលទ្ធនាមំ តិវិធំ កុសលមេវ សិក្ខេយ្យ
និវេសេយ្យ ឧបចិនេយ្យ បសវេយ្យាតិ អត្តោ។ អាយតគ្គន្តិវិបុលជលតាយ
ឧឡារជលតាយ អាយតគ្គំ, បិយមនាបជលតាយ វា អាយតី ឧត្តមន្តិ
អាយតគ្គំ, អាយេន វា យោនិសោមនសិកាវាទិប្បច្ចយេន ឧឡារតមេន អគ្គន្តិ
អាយតគ្គំ។ តការោ បទសន្ធិករោ។ អថ វា អាយេន បុញ្ញជលេន អគ្គំ បធានន្តិ
អាយតគ្គំ។ តតោ ឯវ សុខុប្បយំ សុខវិចាកន្តិ អត្តោ។

កតម៌ បន តំ បុញ្ញំ, កថញ្ចា នំ សិក្ខយ្យាតិ អាហា “ធានញ្ចា សមចរិយញ្ចា,
មេត្តចិត្តញ្ចា ភាវយេ” តិ។ តត្ថ សមចរិយន្តិ កាយវិសមាធិនិ វង្ខេត្វា
កាយសមាធិចរិតំ, សុវិសុទ្ធិំ សីលន្តិ អត្តោ។ ភាវយេតិ អត្តនោ សន្តានេ
ឧប្បាទេយ្យ វង្ខេយ្យ។ ឯតេ ធម្មេតិ ឯតេ ធានាធិកេ សុចរិតធម្មេ។
សុខសមុទ្ទយេតិ សុខានិសំសេ, អានិសំសជលម្បិ នេសំ សុខមេវាតិ ទស្សេតិ។
អព្យាបដ្ឋំ សុខំ លោកន្តិ កាមច្ចដ្ឋាធិព្យាបាទិវិហិតត្តា អព្យាបដ្ឋំ និទ្ទក្ខំ,
បរមីធុរាភាវេ បន វត្ថុតំ នត្ថិ។ ឈានសមាបត្តិវសេន សុខពហុលត្តា សុខំ,
ឯកន្តសុខញ្ចា ព្រហ្មលោកំ ឈានបុញ្ញានំ, ឥតវបុញ្ញានំ បន តទព្វំ
សម្បត្តិកវសម្ពាតំ សុខំ លោកំ បណ្ឌិតោ សប្បញ្ញោ ឧបបដ្ឋតិ ឧបេតិ។ ឥតិ
ឥមស្មី សុត្ត គាថាសុ ច វដ្តសម្បត្តិ ឯវ កថិតា។

ទុតិយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. ឧកយត្ថសុត្តវណ្ណានា

២៣. តតិយេ ភាវិតោតិ ឧប្បាទិតោ ច វឡិតោ ច។ ពហុលីកតោតិ
បុនប្បនំ កតោ។ អត្តោតិ ហិតំ។ តញ្ញា អរណីយតោ ឧបកន្តព្ពតោ អត្តោតិ
វុច្ឆតិ។ សមធិកយ្ហ តិដ្ឋតីតិ សម្មា បរិគ្គហេត្វា អវិជហិត្វា វត្ថុតិ។ ទិដ្ឋធម្មិកន្តិ
ទិដ្ឋធម្មា វុច្ឆតិ បច្ចក្ខត្វតោ អត្តភាវោ, ទិដ្ឋធម្មេ ភវំ ទិដ្ឋធម្មិកំ,
ឥធលោកបរិយាបន្នន្តិ អត្តោ។ សម្បរាយិកន្តិ ធម្មវសេន សម្បវេតព្ពតោ
សម្បរាយោ, បរលោកោ, សម្បរាយេ ភវំ សម្បរាយិកំ, បរលោកបរិយាបន្នន្តិ
វុត្ថំ ហោតិ។

កោ បនេស ទិដ្ឋធម្មិកោ នាម អត្តោ, កោ វា សម្បរាយិកោតិ? សន្តិបេន
តាវ យំ ឥធលោកសុខំ, យព្វេតវហិ ឥធលោកសុខាវហំ, អយំ ទិដ្ឋធម្មិកោ

អត្តោ។ សេយ្យជីវិត - គហដ្ឋានំ តាវ ឥធយំ កិញ្ចិវិត្តបករណំ,
អនាគុលកម្មន្តតា, អាហេត្យសំវិធានំ, វត្ថុវិសទកិរិយាយោគវិហិតានិ
សិប្បាយតនវិជ្ជាដ្ឋានានិ សង្កហិតបរិជនតាតិ ឯវមាទិ។ បព្ពជិតានំ បន យេ
ឥមេ ជីវិតបរិក្ខារា ជីវបិណ្ឌាចាតសេនាសនគិលានប្បច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារា។
តេសំ អកិច្ចលាភោ, តត្ថ ច សង្ខាយ បដិសេវនា, សង្ខាយ បរិវដ្ឋនា,
វត្ថុវិសទកិរិយា, អប្បិច្ឆតា, សន្តជ្ជិ, បរិវេកោ, អសំសគ្គោតិ ឯវមាទិ។
បតិរូបទេសវាសសប្បវិស្វបនិស្សយសទ្ធម្មស្សវនយោនិសោមនសិការាទយោ
បន ឧភយេសំ សាធារណា ឧភយានុរូចា ចាតិ វេទិតញ្ញា។

អប្បមាទោតិ ឯត្ថ អប្បមាទោ បមាទប្បជីបក្ខតោ វេទិតញ្ញា។ កោ
បនេស បមាទោ នាម? បមជ្ជនាការោ។ វុត្ថំ ហេតុ -

“តត្ថ កតមោ បមាទោ? កាយទុច្ឆរិតេ វា វចីទុច្ឆរិតេ វា
មនោទុច្ឆរិតេ វា បញ្ចសុ វា កាមគុណេសុ ចិត្តស្ស វោស្សគ្គោ
វោស្សគ្គានុប្បាទនំ កុសលានំ វា ធម្មានំ ការវាយ អសក្ខច្ចកិរិយតា
អសាតច្ចកិរិយតា អនជ្ជិតកិរិយតា ឱលីនវុត្តិតា និក្ខិត្តធនតា
និក្ខិត្តធុរតា អនាសេវនា អការវនា អពហុលីកម្មំ អនិដ្ឋានំ
អននុយោគោបមាទោ។ យោ ឯវរូចោ បមាទោ បមជ្ជនា បមជ្ជិតត្ថំ។ អយំ
វុច្ឆតិ បមាទោ”តិ (វិភ. ៨៤៦)។

តស្មា វុត្ថប្បជីបក្ខតោ អប្បមាទោ វេទិតញ្ញា។ អត្ថតោ ហិ សោ សតិយា
អវិប្បវាសោ, និច្ចំ ឧបជ្ជិតស្សតិយា ឯតំ នាមំ។ អបរេ បន
“សតិសម្បជញ្ញាយោគេន បវត្តា ចត្តារោ អរូបិនោ ខន្ធា អប្បមាទោ”តិ វទន្តិ។

“ការវិវត្ត ពហុលក្ខណៈ” គឺ វត្ថុ, កថា បន្ទាប់ អប្បមាទោ ភាវេតញ្ញេតិ? ន អប្បមាទោ ភាវេតញ្ញេតិ វិសុទ្ធិ ឯកភាវេត អត្ថិ។ យា ហិ កាចិ បុញ្ញកិរិយា កុសលកិរិយា, សញ្ញា សា អប្បមាទោ ភាវេតញ្ញេតិ វេទិតញ្ញេតិ វិសេសតោ បន វិវត្តបនិស្សយំ សរណគមនំ កាយិ កាវចសិកសំវរញ្ញ ឧបាទាយ សញ្ញា សីលភាវេត, សញ្ញា សមាធិភាវេត, សញ្ញា បញ្ញាភាវេត, សញ្ញា កុសលភាវេត, អនុវត្តភាវេត, អប្បមាទោ ភាវេតញ្ញេតិ វេទិតញ្ញេតិ។ “អប្បមាទោ” គឺ ហិ ឥទំ មហន្តំ អត្ថំ ធិបេតិ, មហន្តំ អត្ថំ បរិគ្គហេត្វា តិដ្ឋតិ។ សកលម្បិ តេបិ ជកំ ពុទ្ធវចនំ អាហារិក្ខា អប្បមាទបទស្ស អត្ថំ កត្វា កថេន្តោ ធម្មកថិកោ “អតិត្ថេន បក្ខេន” គឺ ន វត្ថុញ្ញេតិ កស្មា? អប្បមាទបទស្ស មហន្តភាវេតោ។ តថា ហិ សម្មាសម្ពុទ្ធា កុសិណារាយំ យមកសាលានមន្តរេ បរិនិព្វានសមយេ និបន្នោ អភិសម្ពោធិតោ បដ្ឋាយ បញ្ចចត្តាលីសាយ វស្សេសុ អត្ថនា ភាសិតំ ធម្មំ ឯកេន បទេន សង្កហេត្វា ទស្សេន្តោ - “អប្បមាទេន សម្មាទេថា” គឺ ភិក្ខុនំ ឱវាទមទាសិ។ តថា ច វត្ថុ -

“សេយ្យថាបិ, ភិក្ខុវេ, យានិ កាចិ ជន្តលានំ ចារណានំ បទជាតានិ, សញ្ញានិ តានិ ហត្ថិបទេ សមោធានំ គច្ឆន្តិ, ហត្ថិបទំ តេសំ អគ្គមក្ខាយតិ យទិទំ មហន្តជ្ជេន; ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខុវេ, យេ កេចិ កុសលា ធម្មា, សញ្ញេតេ អប្បមាទមូលកា អប្បមាទសមោសរណា, អប្បមាទោ តេសំ ធម្មានំ អគ្គមក្ខាយតិ” គឺ (ម. និ. ១.៣០០)។

តាថាសុ អប្បមាទំ បសំសន្តិ ធានាទិបុញ្ញកិរិយាសុ អប្បមាទំ អប្បមជ្ឈនំ បណ្ឌិតា សប្បញ្ញា ពុទ្ធាទយោ បសំសន្តិ, វណ្ណានិ ថោមេន្តិ។ កស្មា? យស្មា អប្បមត្តោ ឧភោ អត្ថ អធិគណ្ណាតិ បណ្ឌិតោ។ កេ បន តេ ឧភោ អត្ថាតិ អាហា - “ធិដ្ឋេ ធម្មេ ច យោ អត្ថោ, យោ ចត្តោ សម្មារាយិកោ” គឺ, ឯវមេត្ត

បទយោជនា វេទិតញ្ចា។ ឥធាបិ ទិដ្ឋេ ធម្មេ ច យោ អត្តោតិ គហជ្ជស្ស តាវ
 “អនវដ្ឋានំ កម្មានំ, អនាកុលា ច កម្មន្តា” តិ អាទិនា នយេន វុត្តោ
 កសិគោរក្ខាទិវិជនា លទ្ធព្ពោ អត្តោ, បព្ពជិតស្ស បន អវិប្បជិសារាទិអត្តោ
 វេទិតញ្ចា។ យោ ចត្តោ សម្បរាយិកោតិ បន ឧកយេសម្បិ ធម្មចរិយាវ វុត្តោតិ
 វេទិតញ្ចា។ អត្តាភិសមយាតិ ទុវិជស្សបិ អត្តស្ស ហិតស្ស បដិលាភា, លទ្ធព្ពេន
 សមិតិ សង្កតិ សមោធានន្តិ សមយោ, លាភោ។ សមយោ វេ អភិសមយោ,
 អភិមុខកាវេន វា សមយោ អភិសមយោតិ វេ មេត្ត អភិសមយោ វេទិតញ្ចា។
 ធិតិសម្បទ្ធត្តា ធិរោ។ តតិយេន ចេត្ត អត្ត-សទ្ធិន បរមត្តស្ស និព្វានស្សបិ
 សង្កហោ វេទិតញ្ចា។ សេសំ សុវិញ្ញយ្យមេវ។ ឥតិ ឥមស្មី សុត្ត វដ្ឋសម្បត្តិ វេ
 កថិតា។ គាថាយំ បន វិវដ្តស្សបិ សង្កហោ ទដ្ឋញ្ចា។ តថា ហិ វុត្តំ -

“អប្បមាទោ អមតបទំ, បមាទោ មច្ចុនោ បទំ;
 អប្បមត្តា ន មីយន្តិ, យេ បមត្តា យថា មតា។

“វេរិសេសតោ ញត្វា, អប្បមាទម្ហំ បណ្ឌិតា;
 អប្បមាទេ បមោទន្តិ, អរិយានំ គោចរេ រតា។

“តេ ឈាយិនោ សាតតិកា, និច្ចំ ទទ្ទ្យបរក្កមា;
 ដុសន្តិ ធិរា និព្វានំ, យោគក្ខេមំ អនុត្តរ” ទ្តិ។ (ធម. ប. ២១-២៣);

តស្មា “អត្តាភិសមយា” តិ វេត្ត លោកុត្តរត្តវសេនបិ អត្តោ វេទិតញ្ចា។

តតិយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. អដ្ឋបុញ្ញសុត្តវណ្ណានា

២៤. ចតុត្ថេ ឯកបុគ្គលស្សតិ ឯត្ថ បុគ្គលោតិ អយំ វោហារកថា។ ពុទ្ធស្ស
ហិ ភគវតោ ធុរិយា ទេសនា សម្មតិទេសនា ច បរមត្ថទេសនា ចាតិ។ តត្ថ
“បុគ្គលោ, សត្តោ, ឥត្ថិ, បុរិសោ, ខត្តិយោ, ព្រាហ្មណោ, ទេវោ, មារោ”តិ ឯវរុចា
សម្មតិទេសនា។ “អនិច្ចំ, ទុក្ខំ, អនត្តា, ខន្ធា, ធាតុ, អាយតនា, សតិបដ្ឋានា”តិ
ឯវរុចា បរមត្ថទេសនា។ តត្ថ ភគវាយេ សម្មតិវសេន ទេសនំ សុត្វា
វិសេសមធិកន្តំ សមត្តា, នេសំ សម្មតិទេសនំ ទេសេតិ។ យេ បន បរមត្ថវសេន
ទេសនំ សុត្វា វិសេសមធិកន្តំ សមត្តា, តេសំ បរមត្ថទេសនំ ទេសេតិ។

តត្ថាយំ ឧបមា - យថា ហិ ទេសភាសាកុសលោ តិណ្ណំ វេទានំ
អត្ថសំវណ្ណានកោ អាចរិយោ យេ ធម៌ធឿភាសាយ វុត្តេ អត្ថំ ជានន្តិ, តេសំ
ធម៌ធឿភាសាយ អាចិក្ខតិ។ យេ អន្ធកភាសាធិសុ អញ្ញាតរាយ, តេសំ តាយ
តាយ ភាសាយ។ ឯវំ តេ មាណវកា ធរកំ ព្យត្តំ អាចរិយមាគម្ម ឱប្បមេវ សិប្បំ
ឧត្តណ្ឌន្តិ។ តត្ថ អាចរិយោវិយ ពុទ្ធា ភគវា, តយោ វេទាវិយ កថេតព្ពកាវេ
បិតានិ តីណិ បិដកានិ, ទេសភាសាកោសល្លមិវ សម្មតិបរមត្ថកោសល្លំ,
នាណទេសភាសា មាណវកាវិយ សម្មតិបរមត្ថវសេន បដិវិជ្ឈនសមត្តា
វេនេយ្យា, អាចរិយស្ស ធម៌ធឿភាសាធិអាចិក្ខនំវិយ ភគវតោ
សម្មតិបរមត្ថវសេន ទេសនា វេទិតព្ពា។ អាហា ចេត្ថ -

“ធុរេ សច្ចានិ អក្ខាសិ, សម្មុទ្ធា វទតំ វារោ;
សម្មតិ បរមត្ថព្វា, តតិយំ នូបលព្ពតិ។

“សន្តេតវចនំ សច្ចំ, លោកសម្មតិការណា;
បរមត្ថវចនំ សច្ចំ, ធម្មានំ ភូតការណា។

“តស្មា វោហារកុសលស្ស, លោកនាថស្ស សត្តនោ;

សម្មតិ វោហារន្តស្ស, មុសាវាទោ ន ជាយតី”តិ។

អបិច អដ្ឋហិ ការណេហិ ភគវា បុគ្គលកថំ កថេតិ - ហិរេត្តប្បធិបនត្ថំ,
កម្មស្សកតាធិបនត្ថំ, បច្ចត្តបុរិសការធិបនត្ថំ,, អានន្តរិយធិបនត្ថំ,
ព្រហ្មវិហារធិបនត្ថំ, បុព្វេនិវាសធិបនត្ថំ, ធន្តិណាវិសុទ្ធិធិបនត្ថំ,
លោកសម្មតិយា អប្បហានត្ថំ, ចាតិ។ “ខន្ធជាតុអាយតនានិ ហិរិយន្តិ
ឌីត្តប្បន្តិ”តិ ហិ វុត្តេ មហាជនោ ន ជានាតិ, សម្មោហំ អាបជ្ជតិ, បដិសត្ត វា
ហោតិ - “កិមិទំ ខន្ធជាតុអាយតនានិ ហិរិយន្តិ ឌីត្តប្បន្តិ នាមា”តិ? “ឥត្ត
ហិរិយតិ ឌីត្តប្បតិ, បុរិសោ, ខត្តិយោ, ព្រាហ្មណោ, ទេវោ, មារោ”តិ បន វុត្តេ
ជានាតិ, ន សម្មោហំ អាបជ្ជតិ, ន បដិសត្ត វា ហោតិ។ តស្មា ភគវា
ហិរេត្តប្បធិបនត្ថំ បុគ្គលកថំ កថេតិ។

“ខន្ធា កម្មស្សកា, ជាតុយោ អាយតនានី”តិ វុត្តេបិ ឯសេវ នយោ។ តស្មា
កម្មស្សកតាធិបនត្តម្យិ បុគ្គលកថំ កថេតិ។

“វេជ្ជុវនាធយោ មហាវិហារា ខន្ធមិ ការាបិតា, ជាតុហិ អាយតនេហី”តិ
វុត្តេបិ ឯសេវ នយោ។ តថា “ខន្ធា មាតរំ ជីវិតា វោរោបេន្តិ, បិតរំ, អរហន្តំ,
វុហិវុប្បនកម្មំ, សង្ឃភេទកម្មំ ករោន្តិ, ជាតុយោ អាយតនានី”តិ វុត្តេបិ ឯសេវ
នយោ។ “ខន្ធា មេត្តាយន្តិ, ជាតុយោ អាយតនានី”តិ វុត្តេបិ ឯសេវ នយោ។ “ខន្ធា
បុព្វេនិវាសំ អនុស្សវន្តិ, ជាតុយោ អាយតនានី”តិ វុត្តេបិ ឯសេវ នយោ។ តស្មា
ភគវា បច្ចត្តបុរិសការធិបនត្ថំ អានន្តរិយធិបនត្ថំ ព្រហ្មវិហារធិបនត្ថំ
បុព្វេនិវាសធិបនត្តញ្ច បុគ្គលកថំ កថេតិ។

“ខន្ធា ធានំ បដិគ្គណ្ណន្តិ, ជាតុយោ អាយតនានី”តិ វុត្តេបិ មហាជនោ ន
ជានាតិ, សម្មោហំ អាបជ្ជតិ, បដិសត្ត វា ហោតិ “កិមិទំ ខន្ធា ជាតុយោ

អាយតនាធិ បដិគ្គណ្ឌាធិ នាមា"តិ? "បុគ្គលា បដិគ្គណ្ឌាធិ"តិ បន វុត្តេ ជាតាតិ, ន
សម្មាសំ អាបជ្ជតិ, ន បដិសត្ត វា ហោតិ។ តស្មា ភគវា ធិក្ខណាវិសុទ្ធិធិបនត្ថំ
បុគ្គលកដំ កថេតិ។

លោកសម្មតិញ ពុទ្ធា ភគវន្តោ ន បដហន្តិ, លោកសមញ្ញាយ
លោកនិរុត្តិយា លោកាភិលាបេ បិតាយេវ ធម្មំ ទេសេន្តិ។ តស្មា ភគវា
លោកសម្មតិយា អប្បហានត្ថម្បិ បុគ្គលកដំ កថេតិ។ សោ ឥធាបិ
លោកវោហារវសេន ទេសេតព្ពមត្ថំ ទស្សេន្តោ "ឯកបុគ្គលស្ស"តិអាទិមាហា។

តត្ថ ឯកបុគ្គលស្សតិ ឯកសត្តស្ស។ កប្បន្តិ មហាកប្បំ។ យធិបិ
អន្ធន្តសំយោគេ ឥទំ ឧបយោគវចនំ, យត្ថ បន សត្តានំ សន្ធាវនំ សំសរណំ
សម្ពុតិ, តស្ស វសេន គហោតព្ពំ។ អដ្ឋិកដ្ឋលោតិ អដ្ឋិកាគោ។ "អដ្ឋិខលោ"តិបិ
បឋន្តិ, អដ្ឋិសញ្ញាយោតិ អត្ថោ។ អដ្ឋិបុញ្ញោតិ អដ្ឋិសមូហោ។ អដ្ឋិរាសីតិ តស្សេវ
វេវចនំ។ កេចិ បន "កដិប្បមាណាតោ ហោជ្ជា សមូហោ កដ្ឋលោ នាម, តតោ
ឧបរិ យាវ តាលប្បមាណំ បុញ្ញោ, តតោ ឧបរិ រាសី"តិ វទន្តិ។ តំ តេសំ
មតិមត្តំ។ សព្ពមេតំ សមូហាស្សេវ បរិយាយវចនំ វេបុល្លស្សេវ ឧបមាភាវេន
អាហាជត្តា។

សចេ សំហារកោ អស្សតិ អវិប្បកិរណាវសេន សំហរិត្វា ឋបេតា កោចិ
យធិ សិយាតិ បរិកប្បនវសេន វទតិ។ សម្ពុតញ្ច នវិនស្សេយ្យាតិ តថា កេនចិ
សម្ពុតញ្ច តំ អដ្ឋិកដ្ឋលំ អន្តរធានាភាវេន បូតិភូតំ ចុណ្ឌាវិចុណ្ឌាញ្ច អហុត្វា
សចេ នវិនស្សេយ្យាតិ បរិកប្បនវសេនេវ វទតិ។ អយញ្ញោត្ថ អត្ថោ - ភិក្ខុវេ,
ឯកស្ស សត្តស្ស កម្មកិលេសេហិ អបរាបរុប្បត្តិវសេន ឯកំ មហាកប្បំ
សន្ធាវន្តស្ស សំសរន្តស្ស ឯវំ មហាអដ្ឋិសញ្ញាយោ ភវេយ្យ,
អាហោបរិណាហោហិ យត្ថកោយំ វេបុល្លបព្ពតោ។ សចេ បនស្ស កោចិ

សំហវិត្វា វេយ្យាករណ៍, សម្ពត្តា តំ សេ អវិទស្សន្តំ តិដ្ឋយ្យាតិ។ អយញ្ញ
នយោ និត្តតប្បធិបេ វិយ ភិដ្ឋនសភាវេ កឡេវរនិក្ខេបបរិភោ
ឡិបទាតិកត្តភាវេ សព្វេន សព្វំ អនុជ្ជិកេ ច ខុទ្ទកត្តភាវេ វដ្ឋត្វា វុត្តោ។ កេចិ
បន “បរិកប្បនវសេន ឥមស្ស នយស្ស អាហាជត្តា តេសម្បិ យទិ សិយា
អដ្ឋិកដ្ឋិលោ, តេនាបិ សហោវ អយំ អដ្ឋិបុញ្ញបរិមាណោ វុត្តោ” តិ វទន្តិ។ អបរេ
បន “នយិទមេវំ លត្តមានស្សេវ អដ្ឋិបុញ្ញស្ស វសេន សព្វញ្ញតញ្ញាណេន
បរិច្ឆិន្ទិត្វា ឥមស្ស បរិមាណស្ស វុត្តតា។ តស្មា វុត្តនយេនេវ អត្ថោ
គហោតញ្ញោ” តិ។

កាថាសុ មហេសីនាតិ មហេន្តេ សីលក្ខន្ធានយោ ឯសតិ គវេសតីតិ
មហេសី, សម្មាសម្ពុទ្ធា។ “ឥតិ វុត្តំ មហេសីនា” តិ ច ភគវា
“នសពលសមន្នាគតោ, ភិក្ខុវេ, តថាគតោ” តិ អាទិសុ វិយ អត្តានំ អញ្ញំ វិយ
កត្វា នស្សេតិ។ វេបុល្លោតិ រាជគហំ បរិវារេត្វា បិតេសុ បញ្ចេសុ បព្វតេសុ
វិបុលភាវតោ វេបុល្លោតិ លទ្ធានាមា។ តតោ ឯវ មហា, បិតទិសភាគវសេន
ឧត្តរោ ភិដ្ឋិក្ខុជស្ស។ ភិវត្តជេតិ ភិវត្តជបុរនាមកស្ស រាជគហស្ស សមីបេ។

ឯត្តាវតា ភគវា “ឯត្តកេនាបិ កាលេន អនុបច្ឆិន្ទកវមូលស្ស
អបរិញ្ញាតវត្ថុកស្ស បុប្ផនស្ស អយមិទិសី កជសិវឡា” តិ វដ្ឋេ អាទិនំ
នស្សេត្វា ឥទានិ យេសំ អរិយសច្ចានំ អនុពោធា អប្បដិវេធា អនុបុប្ផនស្ស
ឯវំ កជសិវឡា, តានិ អរិយសច្ចានិ ទិដ្ឋវតោ អរិយបុគ្គលស្ស អយំ នត្ថិ
នស្សេត្តោ “យតោ ច អរិយសច្ចានី” តិ អាទិមាហា។

តត្ថ យតោតិ យទា។ អរិយសច្ចានីតិ អរណីយតោ អរិយានិ,
អរិយភាវេន សច្ចានិ ចាតិ អរិយសច្ចានិ, អរិយភាវករានិ វា សច្ចានិ
អរិយសច្ចានិ, អរិយេហិ វា ពុទ្ធាទិហិ បដិវិជ្ជិតញ្ញានិ សច្ចានិ អរិយសច្ចានិ។ អថ

វា អរិយស្ស សទ្ធានិ អរិយសទ្ធានិ។ សនេវកេន ហិ លោកេន សរណាន្តិ
អរណីយតោ អរិយោ ភគវា, តេន សយម្ពញ្ញាលោន ទិដ្ឋត្តា តស្ស សទ្ធានីតិ
អរិយសទ្ធានិ។ សម្មប្បញ្ញាយ បស្សតីតិ សម្មា ហេតុនា ញ្ញាយេន
វិបស្សនាបញ្ញាសហិតាយ មគ្គបញ្ញាយ
បរិញ្ញាបហានសង្ឃិកិរិយាការីនាភិសមយវសេន បស្សតិ។ ទុក្ខន្តិអាទិ
អរិយសទ្ធានំ សរូបទស្សនំ។ តត្ថ អនេកូបទ្ធពាទិដ្ឋានតាយ កុច្ឆិតការតោ
ពាលជនបរិកប្បិតតុវសុភសុខត្ថវិរហេន តុច្ឆការតោ ច ទុក្ខំ។ ទុក្ខំ
សមុប្បជ្ជតិ ឯតេនាតិ ទុក្ខសមុប្បាទោ, ទុក្ខសមុទយោ។ ទុក្ខំ អតិក្កមតិ
ឯតេន អារម្មណប្បច្ចយត្វតេន, ឯត្ថ វាតិ ទុក្ខស្ស អតិក្កមោ, និព្វានំ។
អារកត្តា កិលេសេហិ អរណីយតោ ច អរិយោ។ សម្មាទិដ្ឋអាទិនំ អដ្ឋន្តំ អដ្ឋានំ
វសេន អដ្ឋង្គិកោ។ មារេន្តោ កិលេសេ គច្ឆតិ, និព្វានត្ថិកេហិ មគ្គីយតិ, សយំ វា
និព្វានំ មគ្គតីតិ មគ្គោ។ តតោ ឯវ ទុក្ខស្ស ឧបសមំ និរោធំ គច្ឆតីតិ
ទុក្ខបសមគាមី។ យតោ សម្មប្បញ្ញាយ បស្សតីតិ សម្ពុទ្ធោ។

ស សត្តក្ខត្តំ បរមំ, សន្ធាវិទ្យាន បុគ្គលោតិ សោ ឯវ ចតុសច្ចទស្សវី
អរិយបុគ្គលោ សោតាបន្នោ សត្តមុទិន្ទ្រិយោ សមាធនោ សត្តវារបរមំយេវ
ភវាទីសុ អបរាបរុប្បត្តិវសេន សន្ធាវិទ្យា សំសរិទ្ធា។ ឯកពិជី, កោលំកោលោ,
សត្តក្ខត្តបរមោតិ ឥន្ទ្រិយានំ តិក្ខមជ្ឈិមមុទុកាវេន តយោ ហិ សោតាបន្នោ។
តេសុ សត្តមុទិន្ទ្រិយស្ស វសេនិទំ វុត្តំ “ស សត្តក្ខត្តំ បរមំ, សន្ធាវិទ្យានា”តិ។
ទុក្ខស្សន្តករោ ហោតីតិ វដ្ឋទុក្ខស្ស អន្តករោ បរិយោសានករោ ហោតិ។ កម្មំ?
សត្តសំយោជនក្ខយា អនុបុព្វេន អគ្គមគ្គំ អធិកន្ធា និវសេសានំ សំយោជនានំ
ខេបនាតិ អរហត្តជលេនេវ ទេសនាយ ក្ខេដំ គណ្ហិ។

ចតុត្ថសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. មុសាវាទសុត្តន្តបិដក

២៥. បញ្ចមេ ឯកធម្មំ អតីតស្សាតិ កា ឧប្បត្តិ? ភគវតោ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច
មហាលាភសក្ការោ ឧប្បជ្ជិ, តិច្ឆិយានំ បរិហាយិ។ តេ ហតលាភសក្ការោ
និប្បកា និត្តេជា ឥស្សបកតា ចិញ្ចោមាណវិកំ នាម បរិព្ពាជិកំ ឧយ្យោជេសុំ -
“ឯហិ, ភិក្ខុ, សមណំ គោតមំ អក្ខតេន អព្ពាចិត្តស្ស” តិ។ សា ភគវន្តំ
ចតុបរិសមជ្ឈេ ធម្មំ ទេសេន្តំ ឧបកន្ធា អក្ខតេន អព្ពាចិត្តត្វា សក្កេនស្ស
អក្ខតភារេ បកាសិតេ មហាជនេន “ដី កាឡកណ្ណី” តិ វិហារតោ
និក្ខេឡាបិតា បថវិយា វិវេ ទិន្នេ អវិចិជាលានំ ឥន្ទនំ ហុត្វា អវិចិនិយេ និព្ពត្តិ,
ភិយ្យោសោមត្ថាយ តិច្ឆិយានំ លាភសក្ការោ បរិហាយិ។ ភិក្ខុ ធម្មសភាយំ កថំ
សមុជ្ឈាបេសុំ “អាវុសោ, ចិញ្ចោមាណវិកា ឯវំ ឧឡារគុណំ អគ្គនក្ខិណោយ្យំ
សម្មាសម្ពុទ្ធិំ អក្ខតេន អក្កោសិត្វា មហាវិនាសំ បត្តា” តិ។ សត្តា អាគន្ធា
“កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិទ្ធា” តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា” តិ
វុត្តេ “ន, ភិក្ខុវេ, ឥនាទេវ, បុព្វេបិ សា មំ អក្ខតេន អក្កោសិត្វា មហាវិនាសំ
បត្តាយេវា” តិ មហាបទុមជាតកម្មិ វិត្តារត្វា ឧបរិ ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥសិស្សា
អដ្ឋប្បត្តិយា “ឯកធម្មំ អតីតស្សា” តិ ឥទំ សុត្តំ ទេសេសិ។

តត្ថ ឯកធម្មន្តំ ឯកំ វចិសច្ចសម្ពាទំ ធម្មំ។ អតីតស្សាតិ យា សា អដ្ឋ
អនិយវោហារេ វុទ្ធត្វា អដ្ឋសុ អរិយវោហារេសុ បតិជ្ឈាបនត្តំ “សច្ចំ, ភណ្ឌ,
នាលិក” តិ អរិយេហិ វេបិតា មរិយាទា, តំ អតិក្កមិត្វា វិតស្ស។ បុរិសោ ឯវ
បុគ្គលោតិ បុរិសបុគ្គលោ, តស្ស។ អករណីយន្តំ កាតុំ អសក្កណោយ្យំ។
សម្មជាទមុសាវាទី ហិ បុគ្គលោ កិញ្ចា ចាបកម្មំ កត្វា “ឥទំ នាម តយា កត” តិ
វុត្តេ “ន មយា កត” តិ មុសាវាទេនេវ បរិហរិស្សតិ។ ឯវោ បដិបជ្ឈន្តោ កិញ្ចា

ចាប់កម្ចី ករោតិយេវ, ន តត្ថ លង្គតិ សច្ចមរិយាធាយ សមតិក្កន្តត្តា។ តេន
វុត្ថំ “កតមំ ឯកធម្មំ, យទិទំ, ភិក្ខុវេ, សម្មជាធម្មសារាជោ” តិ។

គាថាយំ មុសាវាទិស្សាតិ មុសា អភូតំ អតច្ចំ បរេសំ វិញ្ញាបនវសេន
វេទនសីលស្ស។ យស្ស ទសសុ វេទនេសុ ឯកម្មិ សច្ចំ នត្ថិ, ឯវេបេ វត្តព្ភមេវ
នត្ថិ។ ជន្តនោតិ សត្តស្ស។ សត្តោ ហិ ជាយនជ្ជន “ជន្ត” តិ វុច្ចតិ។
វិចិត្តោបរលោកស្សាតិ វិស្សជ្ជបរលោកស្ស។ វ្យាទិសោ ហិ មនុស្សសម្មត្ថិ
នេវលោកសម្មត្ថិ អវសានេ និព្វានសម្មត្ថិ តិ ឥមា តិស្សោបិ សម្មត្ថិយោ ន
បស្សតិ។ នត្ថិ ចាប់ន្តិ តស្ស តាទិសស្ស ឥទំ នាម ចាប់ ន កត្តព្ភន្តិ នត្ថិ តិ។

បញ្ចមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. ធានសុត្តវណ្ណានា

២៦. ធម្មេ ឯវេញោតិ ឯត្ថ ឯវុត្ថិ ឧបមាភារេ និចាតោ, ចេតិ បរិកប្បនេ។
សត្តាតិ រូបាទីសុ សត្តាវិសត្តា។ ជានេយ្យុន្តិ ពុជ្ឈេយ្យុំ។ ធានសំវិភាគស្សាតិ
យាយ ហិ ចេតនាយ អន្នាទិទេយ្យធម្មំ សំហរិទ្ធា អនុកម្មាប្បជាសុ
អញ្ញាតវសេន បរេសំ ធីយតិ, តំ ធានំ។ យាយ បន អត្តនា បរិភុញ្ញិតព្ភភារេន
គហិតវត្ថុស្ស ឯកទេសោ សំវិភជិត្វា ធីយតិ, អយំ សំវិភាគោ។ វិចាកន្តិ ជលំ។
យថាហំ ជាធាមីតិ យថា អហំ ជាធាមិ។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ - តិវច្ឆានគតស្សបិ
ធានំ ទត្វា អត្តភាវសតេ បវត្តសុខវិបច្ឆនវសេន សតគុណា ទក្ខិណា
ហោតីតិ ឯវមាទិនា, ភិក្ខុវេ, យេន បការេន អហំ ធានស្ស សំវិភាគស្ស ច
វិចាកំ កម្មវិចាកំ ញាណាពលេន បច្ចក្ខតោ ជាធាមិ, ឯវំ ឥមេ សត្តា យទិ
ជានេយ្យុន្តិ។ ន អទត្វា ភុញ្ញេយ្យុន្តិ យំ ភុញ្ញិតព្ភយុត្តកំ អត្តនោ អត្ថិ, តតោ
បរេសំ ន អទត្វា មច្ឆរិយចិត្តេន ច តណ្ហាលោភវសេន ច ភុញ្ញេយ្យុំ, ទត្វាវ

កុញ្ចោយ្យំ។ ន ច នេសំ មច្ឆេរមលំ ចិត្តំ បរិយាទាយ តិដ្ឋេយ្យាតិ អត្តនោ
សម្មត្តិនំ បរេហិ សាធារណភាវាសហនលក្ខណំ ចិត្តស្ស
បកស្សរការ្យទូសកានំ ឧបក្កិលេសភូតានំ កណ្តាធម្មានំ អញ្ញាតំ មច្ឆេរមលំ។
អថ វា យថាវុត្តមច្ឆេរញ្ជោវ អញ្ញម្បិ ទានន្តរាយ ករំ
ឥស្សាលោកនោសាទិមលញ្ច នេសំ សត្តានំ ចិត្តំ យថា ទានចេតនា ន បវត្តតិ,
ន វា សុបរិសុទ្ធា ហោតិ, វេរំ បរិយាទាយ បរិតោ គហេត្វា អភិភវិត្វា ន
តិដ្ឋេយ្យ។ កោ ហិ សម្មនេវ ទានជលំ ជានន្តោ អត្តនោ ចិត្តេ មច្ឆេរមលស្ស
ឌីកាសំ ទទេយ្យ។

យោបិ នេសំ អស្ស ចរិមោ អាលោចោតិ នេសំ សត្តានំ យោ សព្ពបដ្ឋិមកោ
អាលោចោ សិយា។ ចរិមំ កតធឿន្តិ តស្សេវ វេរចនំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ - ឥមេ
សត្តា បកតិយា យត្តកេហិ អាលោបេហិ សយំ យាបេយ្យំ, តេសុ ឯកមេវ
អាលោបំ អត្តនោ អត្តាយ វេបេត្វា តទញ្ញោ សព្ពេ អាលោបេ អាគតាគតានំ
អត្តិកានំ ទត្វា យោ វេបិតោ អាលោចោ អស្ស, សោ ឥធ ចរិមោ អាលោចោ
នាម។ តតោបិ ន អសំរិកជិត្វា កុញ្ចោយ្យំ, ស ច នេសំ បដិគ្គាហកា អស្សតិ
នេសំ សត្តានំ បដិគ្គាហកា យទិ សិយំ, តតោបិ យថាវុត្តចរិមាលោបតោបិ
សំរិកជិត្វាវ ឯកទេសំ ទត្វាវ កុញ្ចោយ្យំ, យថាហំ ទានសំរិកាគស្ស វិចាកំ
បច្ចក្ខតោ ជានាមិ, វេរំ យទិ ជានេយ្យន្តិ។ យស្មា ច ខោតិអាទិនា កម្មជលស្ស
អប្បច្ចក្ខការតោ វេរមេតេ សត្តា ទានសំរិកាគេសុ ន បវត្តន្តិតិ
យថាធិប្បតមត្តំ ការណេន សម្មជិចាទេតិ។ ឯតេនេវ តេសំ តទញ្ញបុញ្ញេសុ
ច អប្បជិបត្តិយា អបុញ្ញេសុ ច បដិបត្តិយា ការណំ ទស្សិតន្តិ ទដ្ឋព្ភំ។

ភាថាសុ យថាវុត្តំ មហោសិនាតិ មហោសិនា ភកវតា “តិរច្ឆានកតេ ទានំ
ទត្វា សតគុណា ទក្ខិណា ចាជិកដ្ឋិតញ្ច” តិអាទិនា, ឥតេវ វា “វេរំ ចេ សត្តា

ជានិយមន័យនៃអំណាច យថាវត្ថុ, ព្រាណាចារ្យនៃ តំ យថាវត្ថុ ចិត្ត ព្រាតន្តិ អត្តោ។
វិចារកំ សំវិភាគស្សនិ សំវិភាគស្សនិ វិចារកំ, កោ បន វាទោ ធានស្ស។ យថា
ហោតិ មហាប្បលន្តិ យថា សោវិចារកោ មហន្តំ ដលំ ហោតិ, ឯវំ ឥមេ សត្តា យទិ
ជានិយមន្តិ សម្ពុត្តោ។ វិនិយមន្តិ មន្តិ មន្តិ យមលំ អបនេត្វា
កម្មដលសន្តាយ រតនត្ថយសន្តាយ ច វិសេសតោ បសន្នេន ចិត្តេន យេសុ
កិលេសេហិ អារកត្តា អរិយេសុ សីលាទិគុណាសម្បន្នេសុ ទិន្នំ អប្បកម្មិ ធានំ
មហាប្បលំ ហោតិ, តេសុ យុត្តកាលេន ទន្ធិ ទនេយ្យំ។

មហាប្បលភាវករណតោ ទក្ខិណំ អរហន្តិ ទក្ខិណោយ្យា, សម្មាបដិបន្នា,
តេសុ ទក្ខិណោយ្យេសុ។ ទក្ខិណំ បរលោកំ សទ្ធិហិត្វា ធាតព្វំ ទេយ្យធម៌ យថា
តំ ធានំ ហោតិ មហាធានំ, ឯវំ ទត្វា។ អថ វា ពហុនោ អន្ធិ ទត្វា, កថំ បន អន្ធិ
ធាតព្វន្តិ អាហា “ទក្ខិណោយ្យេសុ ទក្ខិណា”ន្តិ។ ឥតោ មនុស្សត្តា
មនុស្សត្តភាវតោ ចុតា បដិសន្ធិវសេន សត្តំ គច្ឆន្តិ ឆាយកា។ កាមកាមិនោតិ
កាមេតព្វានំ ឧទ្យាវានំ ទេវតោគានំ បដិលទ្ធករិកវេន កម្មនា ឧបគមនេ
សាធុការិកាយ កាមកាមិនោ សត្តកាមសមន្តិនោ។ មោទន្តិ យថាវចិ
បរិចារេន្តិ អត្តោ។

ធម្មសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

៧. មេត្តាភាវនាសុត្តន្តបិដក

២៧. សត្តមេ យានិ កានិច្ចតិ អនវសេសបរិយាធានំ។ ឱបដិកានិ
បុញ្ញកិរិយវត្ថុនិ

តេសំ និយមនំ។ តត្ថ ឧបដិ វុច្ឆន្តិ ខន្ធា, ឧបដិស្ស ករណំ សីលំ ឯតេសំ,
ឧបដិប្បយោជនានិ វា ឱបដិកានិ។ សម្បត្តិកវេ អត្តភាវជនកានិ

បដិសន្ធិបវត្តិវិចារកាយកានិ។ បុញ្ញកិរិយវត្ថុនីតិ បុញ្ញកិរិយា ច តា តេសំ
តេសំ ជលានិសំសានំ វត្ថុនិ ចាតិ បុញ្ញកិរិយវត្ថុនិ។ តានិ បន សង្ខេបតោ
ធានមយំ, សីលមយំ, ភាវនាមយន្តិ តិវិជានិ ហោន្តិ។ តត្ថ យំ វត្ថុពុំ, តំ បរតោ
តិកនិចាតវណ្ណនាយំ អារិ ភវិស្សតិ។ មេត្តាយ ចេតោវិមុត្តិយាតិ
មេត្តាភាវនាវសេន បដិលទ្ធិតិកចតុក្កដ្ឋានសមាបត្តិយា។ “មេត្តា”តិ ហិ វុត្ត
ឧបចារោបិ លព្ពតិ អប្បនាបិ, “ចេតោវិមុត្តិ”តិ បន វុត្ត អប្បនាលានមេវ
លព្ពតិ។ តព្ពា នីវរណាទិបច្ចនីកធម្មតោ ចិត្តស្ស សុដ្ឋវិមុត្តិការេន
ចេតោវិមុត្តិ វុច្ចតិ។ កលំ នាគ្យន្តិ សោឡសិន្តិ មេត្តាព្រហ្មវិហារស្ស
សោឡសភាគំ ឱបដិកានិ បុញ្ញកិរិយវត្ថុនិ ន អគ្យន្តិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ -
មេត្តាយ ចេតោវិមុត្តិយា យោវិចារកោ, តំ សោឡស កោដ្ឋាសេ កត្វា តតោ
ឯកំ បុន សោឡស កោដ្ឋាសេ កត្វា តត្ថ យោ ឯកកោដ្ឋាសោ, ន តំ អញ្ញានិ
ឱបដិកានិ បុញ្ញកិរិយវត្ថុនិ អគ្យន្តិ។ អធិគ្គហត្វាតិ អភិភវិត្វា។ ភាសតេតិ
ឧបក្កិលេសវិសុទ្ធិយា ទិប្បតិ។ តបតេតិ តតោ ឯវ អនវសេសេ បដិបក្ខធម្ម
សន្តបតិ។ វិរោចនីតិ ឧភយសម្បត្តិយា វិរោចតិ។ មេត្តា ហិ ចេតោវិមុត្តិ
ចន្ទាលោកសង្ខាតាវិគតូបក្កិលេសា ដុល្លារិយ ទិប្បតិ, អាតោវិយ
អន្ធការំ បច្ចនីកធម្មវិធមន្តិ តបតិ, ឱសធិតារកាវិយ វិជ្ជោតមាណាវិរោចតិ
ច។

សេយ្យថាបីតិ ឱបម្ពនស្សនត្ថ និចារតោ។ តារក្សចានន្តិ ជោតីនំ។
ចន្ទិយាតិ ចន្ទស្ស អយន្តិ ចន្ទិ, តស្ស ចន្ទិយា, បកាយ ដុល្លារិយាតិ អត្ថោ។
វស្សនន្តិ វស្សនំ ពហុវសេន លទ្ធកោហារស្ស ឧតុនោ។ បដិមេ មាសេតិ
កត្តិកមាសេ។ សរទសមយេតិ សរទកាលេ។ អស្សយុជកត្តិកមាសា ហិ
លោកេ “សរទឧត្ថ”តិ វុច្ចន្តិ។ វិទ្ធីតិ ឧត្តិទ្វេ, មេយវិគមេន ទ្វីភូតេតិ អត្ថោ។
តេនេវាហ “វិគតវលាហាកេ”តិ។ ទេវេតិ អាកាសេ។ នកំ អព្ពស្សក្កមាណោតិ

ឧទយដ្ឋានតោ អាកាសំ ឧល្លង្គ្គន្តោ។ តមគតន្តិ តមំ។ អភិវិហរាតិ អភិហរា
វិធមិត្វា។ ឱសធិតារកាតិ ឧស្សន្នា បភា ឯតាយ ជ័យតិ, ឱសធិនំ វា
អនុពលប្បធាយិកត្តា ឱសធិតិ លទ្ធនាមា តារកា។

ឯតាហ - កស្មា បនភកវតា សមាធមិ ឱបធិកកាវេ មេត្តា ឥតវេហិ
ឱបធិកបុញ្ញេហិ វិសេសេត្វា វុត្តាតិ? វុច្ចតេ - សេដ្ឋជ្ជន និទ្ទោសភាវេន ច
សត្តេសុ សុប្បជ័បត្តិការតោ។ សេដ្ឋា ហិ ឯតេ វិហារា, សព្ពសត្តេសុ
សម្មាបជ័បត្តិក្ខតានិ យទិទំ មេត្តាលាធានិ។ យថា ច ព្រហ្មនោ និទ្ទោសចិត្តា
វិហរន្តិ, ឯវំ ឯតេហិ សមន្នាគតា យោគិនោ ព្រហ្មសមាវ ហុត្វា វិហរន្តិ។ តថា
ហិមេ “ព្រហ្មវិហារា” តិ វុច្ចន្តិ។ ឥតិ សេដ្ឋជ្ជន និទ្ទោសភាវេន ច សត្តេសុ
សុប្បជ័បត្តិការតោ មេត្តាវ ឥតវេហិ ឱបធិកបុញ្ញេហិ វិសេសេត្វា វុត្តា។

ឯវម្បិ កស្មា មេត្តាវ ឯវំ វិសេសេត្វា វុត្តា? ឥតវេសំ ព្រហ្មវិហារានំ
អធិដ្ឋានភាវតោ ធានាទីនំ សព្ពេសំ កល្យាណធម្មានំ បរិបូរិកត្តា ច។ អយញ្ញិ
សត្តេសុ ហិតាការប្បវត្តិលក្ខណា មេត្តា, ហិតុបសំហារសា,
អាហាតវិនយបច្ចុបដ្ឋានា។ យទិ អនោធិសោ ភាវិតា ពហុលីកតា, អថ
សុខេនេវ ករុណាធិការតោ សម្បជ្ឈន្តិ តិ មេត្តា ឥតវេសំ ព្រហ្មវិហារានំ
អធិដ្ឋានំ។ តថា ហិ សត្តេសុ ហិតជ្ឈាសយតាយ សតិ នេសំ ធុក្ខាសហនតា,
សម្បត្តិវិសេសានំ ចិរជ្ជិតិកាមតា, បក្ខបាតាភាវេន សព្ពត្ថ សមប្បវត្តចិត្តតា
ច សុខេនេវ ឥជ្ឈន្តិ។ ឯវញ្ច សកលលោកហិតសុខវិធានាធិមុត្តា
មហាពោធិសត្តា “ឥមស្ស ធាតព្ពំ, ឥមស្ស ន ធាតព្ពំ” ន្តិ ឧត្តមវិចយវសេន
វិភាគំ អកត្វា សព្ពសត្តានំ និវរសេសសុខនិទានំ ទានំ ទេន្តិ, ហិតសុខត្ថមេវ
នេសំ សីលំ សមាធិយន្តិ, សីលបរិបូរណត្ថំ នេក្ខម្ពំ ភវន្តិ, តេសំ ហិតសុខេសុ
អសម្មោហត្ថាយ បញ្ញំ បរិយោធិយន្តិ, ហិតសុខាភិវឌ្ឍនត្ថមេវ ទន្ធិ

វិរិយមានភន្តិ, ឧត្តមវិរិយវសេនវិរភាវំ បត្តាបិ សត្តានំ នាធិប្បការំ
ហិតជ្ឈាសយេនេវ អបរាធំ ឧមន្តិ, “ឥទំ វោ ទស្សម, ករិស្សមា” តិអាទិនា កតំ
បដិញ្ញាតំ នវិសំវាទេន្តិ, តេសំ ហិតសុខាយេវ អចលាធិដ្ឋានា ហោន្តិ។ តេសុ
អចលាយ មេត្តាយ បុព្ពការិនោ ហិតជ្ឈាសយេនេវ នេសំវិប្បការេ ឧទាសីនា
ហោន្តិ, បុព្ពការិតាយបិ ន បច្ចុបការមាសិសន្តិទិ។ ឯវំ តេ ចារមិយោ បូរេត្វា
យាវ ទសពលចតុ-វេសារជ្ជ-ធអសាធារណាញាណា-
អជ្ឈាសាវេណិកពុទ្ធធម្មប្បកេទេ សព្វេបិ កល្យាណធម្មេ បរិបូរេន្តិ។ ឯវំ
ធានាធិនំ សព្វេសំ កល្យាណធម្មានំ ចារិប្បិកា មេត្តាតិ ច ឥមស្សវិសេសស្ស
ទស្សនត្ថំ សា ឥតវេហិ វិសេសេត្វា វុត្តា។

អបិច មេត្តាយ ឥតវេហិ ឱបដិកបុព្វេហិ មហានុភាវតា វេលាមសុត្តេន
ធិបេតញ្ញា។ តត្ថ ហិ យថា នាម មហតា វេលាមស្ស ធានតោ ឯកស្ស
សោតាបន្នស្ស ធានំ មហាប្បលតវំ វុត្តំ, ឯវំ សោតាបន្នសតតោ ឯកស្ស
សកធាតាមិស្ស ធានំ... បេ... បច្ចេកពុទ្ធសតតោ ភគវតោ, តតោបិ
ពុទ្ធប្បមុខស្ស សង្ឃស្ស ធានំ, តតោបិ ចាតុទ្ធិសស្ស សង្ឃស្ស វិហារធានំ,
តតោបិ សរណាគមនំ, តតោបិ សីលសមាធានំ, តតោបិ គទ្ធិហនមត្តំ កាលំ
មេត្តាភាវនា មហាប្បលតវា វុត្តា។ យថាហា -

“យំ គហបតិ វេលាមោ ព្រាហ្មណោ ធានំ អទាសិ មហាធានំ។ យោ
ចេកំ ទិដ្ឋិសម្បន្នំ ភោជេយ្យ, ឥទំ តតោ មហាប្បលតវំ។ យោ ច សតំ
ទិដ្ឋិសម្បន្នំ ភោជេយ្យ... បេ... សុរាមេរយមជ្ឈប្បមាទដ្ឋានា វេរមណី។ យោ
ច អន្តមសោ គទ្ធិហនមត្តម្យិ មេត្តចិត្តំ ភាវេយ្យ, ឥទំ តតោ
មហាប្បលតវ” ត្ថិ (អ. និ. ៩. ២០)។

មហាគ្គតបុញ្ញកាវេន បនស្ស បរិត្តបុញ្ញតោ សាតិសយតាយ វត្តញ្ញមេវ
នត្ថិ។ វុត្តញ្ញេតំ “យំ បមាណកតំ កម្មំ, ន តំ តត្រាវសិស្សតិ, ន តំ
តត្រាវតិជ្ជតិ” តិ (ធិ. និ. ១.៥៥៦; សំ. និ. ៤.៣៦០)។ កាមាវចរកម្មញ្ញិ
បមាណកតំ នាម, មហាគ្គតកម្មំ បន បមាណំ អភិក្កមិត្វា
ឡិធិសកានោធិសកជរណាវសេន វឡិក្ខត្វា កតត្តា អប្បមាណកតំ នាម។
កាមាវចរកម្មំ តស្ស មហាគ្គតកម្មស្ស អន្តរាលក្ខិតុំ វា តំ កម្មំ អភិក្ខវិត្វា
អត្តនោវិចាកស្ស ឡិកាសំ គហេត្វា ហិតុំ វា ន សក្កោតិ, អថ ខោ
មហាគ្គតកម្មមេវ តំ បរិត្តកម្មំ មហោយោរិយ បរិត្តំ ឧទកំ អភិក្ខវិត្វា អត្តនោ
ឡិកាសំ គហេត្វា តិជ្ជតិ, តស្ស វិចាកំ បដិពាហិត្វា សយមេវ ព្រហ្មសហព្យតំ
ឧបនេតីតិ អយញ្ញិ តស្ស អត្តោតិ។

គាថាសុ យោតិ យោ កោចិ គហដ្ឋោ វា បព្ពជិតោ វា។ មេត្តន្តិ មេត្តាល្បានំ។
អប្បមាណន្តិ ការ្យាវសេន អារម្មណាវសេន ច អប្បមាណំ។
អសុភការ្យានាយោរិយ ហិ អារម្មណោ ឯកទេសគ្គហណំ អកត្វា
អនវសេសជរណាវសេន អនោធិសោជរណាវសេន ច អប្បមាណារម្មណតាយ
បគុណការ្យាវសេន អប្បមាណំ។ តន្ធសំយោជនា ហោន្តិតិ មេត្តាល្បានំ
ចាទកំ កត្វា សម្មសិត្វា ហេដ្ឋិមេ អរិយមគ្គេ អធិគច្ឆន្តស្ស សុខេនេវ
បដិយសំយោជនាទយោ បហិយមាណា តន្ធិ ហោន្តិ។ តេនាហ “បស្សតោ
ឧបដិក្ខយ” ន្តិ។ “ឧបដិក្ខយោ” តិ ហិ និព្ពានំ វុច្ចតិ។ តញ្ចស្ស
សន្និកិរិយាភិសមយវសេន មគ្គញ្ញាលោន បស្សតិ។ អថ វា តន្ធសំយោជនា
ហោន្តិតិ មេត្តាល្បានបទដ្ឋានាយ វិបស្សនាយ អនុក្កមេន ឧបដិក្ខយសម្ពាតំ
អរហត្តំ បត្វា តំ បស្សតោ បគេវ ទសមិ សំយោជនា តន្ធិ ហោន្តិ, បហិយន្តិតិ
អត្តោ។ អថ វា តន្ធសំយោជនា ហោន្តិតិ បដិយោ ចេវ
បដិយសម្មយុត្តសំយោជនា ច តនុកា ហោន្តិ។ បស្សតោ ឧបដិក្ខយន្តិ

តេសំយេវ កិលេសបដិទំ ឧយសដ្ឋាតំ មេត្តំ អធិកមវសេន បស្សន្ត ស្យាតិ
ឯវមេត្ត អត្តោ ទដ្ឋញ្ចោ។

ឯវំ កិលេសប្បហានំ និព្វានាធិកមញ្ច មេត្តាកាវនាយ
សិខាប្បត្តមាទិសំសំ ទស្សេត្វា ឥនាទិ អញ្ញោ អាទិសំសេ ទស្សេត្តំ “ឯកម្មី
ចេ”តិអាទិមាហា។ តត្ថ អនុដ្ឋចិត្តោតិ មេត្តាពលេន សុដ្ឋវិក្ខម្ពិតព្យាចាទតាយ
ព្យាចាទេន អនុសិទ្ធិចិត្តោ។ មេត្តាយតីតិ ហិតជរណាវសេន មេត្តំ ករោតិ។
កុសលោតិ អតិសយេន កុសលវា មហាបុញ្ញោ, បដិយាទិអនត្ថវិគមេន វោ។
ខេមី តេនាតិ តេន មេត្តាយិតេន។ សព្វេ ច ចាណោតិ ចសន្នោ ព្យាតិវេកេ។
មនសានុកម្មន្តិ ចិត្តេន អនុកម្មន្តោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ - ឯកសត្តវិសយាបិ
តាវ មេត្តា មហាកុសលរាសិ, សព្វេ បន ចាណោ អត្តនោ បិយបុត្តំ វិយ
ហិតជរណេន មនសា អនុកម្មន្តោ បហុតំ ពហុំ អនប្បកំ អបរិយន្តំ
ចតុសដ្ឋិមហាកប្បបិ អត្តនោ វិចាកប្បពន្ធុំ បវត្តេតុំ សមត្តំ ឧឡារបុញ្ញំ
អរិយោ បរិសុទ្ធិចិត្តោ បុគ្គលោ បករោតិ និច្ឆានេតិ។

សត្តសណ្ឋាន្តិ សត្តសដ្ឋាតេន សណ្ឋាន សមដ្ឋាគតំ ភវិតំ, សត្តេហិ អវិវឌ្ឍំ
អាកិណ្ឌាមនុស្សន្តិ អត្តោ។ វិជិត្វាតិ អនណ្ឌេន អសត្តេន ធម្មេនេវ វិជិត្វា។
រាជិសយោតិ ឥសិសទិសា ធម្មិករាជានោ។ យជមាណាតិ ធានាទិ ទទមាណា។
អនុបរិយតាតិ វិចរីសុ។

អស្សមេធន្តិអាទីសុ ចោរាណាករាជកាលេ កិវ សស្សមេធំ, បុរិសមេធំ,
សម្មាចាសំ, វាចាបេយ្យន្តិ ចត្តារិ សន្តហវត្ថុនិ អហេសុំ, យេហិ រាជានោ លោកំ
សន្តណ្ហីសុ។ តត្ថ និប្បន្នសស្សតោ ទសមភាគគ្គហណំ សស្សមេធំ នាម,
សស្សសម្បទនេ, មេធាវីតាតិ អត្តោ។ មហាយោធានំ ធមាសិកំ
ភត្តវេតនានុប្បធានំ បុរិសមេធំ នាម, បុរិសសន្តណ្ឌានេ មេធាវីតាតិ អត្តោ។

ទល់មុខមនុស្សនាំ ចោតកេ លេខំ គហេត្វា តិណ្ឌិ វស្សនិវិជ្ជា វឡិយា
សហស្សទ្ធិសហស្សមត្តជនាទុប្បទានំ សម្មាសាមី ឆាម។ តញ្ញិ សម្មា មនុស្ស
ចាសេតិ ហធមេ ពន្ធិត្វាវិយ វេបេតិ, តស្មា “សម្មាសាមី”ន្តិ វុច្ចតិ។ “តាត
មាតុលា”តិអាទិនា បន សណ្ឋាវាចាយ សង្កហណំ វាចាបេយ្យំ ឆាម, បេយ្យវដ្ឋំ
បិយវាចតាតិ អត្ថោ។ ឯវំ ចត្វាហិ សង្កហវត្ថុហិ សង្កហិតំ វដ្ឋំ ឥទ្ធព្វោវ ហោតិ
ដីតញ្ច បហូតអន្តចានំ ខេមំ និវត្តនំ។ មនុស្ស មុទា មោទមាឆា ឧវេ បុត្ត
នច្ឆេត្តា អចារុតយវាវិហារន្តិ។ ឥទំ យវទ្វារេសុ អគ្គឡានំ អភាវតោ “និវត្តឡ”ន្តិ
វុច្ចតិ។ អយំ ចោរាណិកា បវេណិ, អយំ ចោរាណិកា បកតិ។

អបរកាគេ បន ឡិក្កាករាជកាលេ ព្រាហ្មណា ឥមាធិ ចត្វាវិ សង្កហវត្ថុនិ
ឥមញ្ច វជ្ជសម្បត្តិ បរិវត្តេត្តា ឧទ្ធម្មលំ កត្វា អស្សមេធំ បុរិសមេធំអាទិកេ
បញ្ច យញ្ញោ ឆាម អកំសុ។ វុត្តញ្ញោតំ ភគវតោ ព្រាហ្មណធម្មិយសុត្តេ -

“តេសំ អាសិ វិបល្លាសោ, ធិស្វាន អណ្តាតោ អណ្តាំ...បេ....។

“តេ តត្ថ មន្តេ គន្តេត្វា, ឡិក្កាកំ តទុចាគមុ”ន្តិ។ (សុ. និ. ៣០០-៣០៤);

តត្ថ អស្សមេត្ថ មេធំពាធន្តិតិ អស្សមេឆោ។ ធូហិ បរិយញ្ញេហិ
យជិតត្ថស្ស ឯកវិសតិយូបស្ស ឯកស្មី បច្ឆិមទិវសេ ឯវ
សត្តនវុតិបញ្ចបសុសតយាតភិសនស្ស វេបេត្វា ភូមិញ្ច បុរិសេ ច
អវសេសសត្តវិភវទក្ខិណាស្ស យញ្ញោស្សេតំ អធិវចនំ។ បុរិសមេត្ថ មេធំ
ពាធន្តិតិ បុរិសមេឆោ។ ចត្វាហិ បរិយញ្ញេហិ យជិតត្ថស្ស សទ្ធិភូមិយា
អស្សមេឆ វុត្តវិភវទក្ខិណាស្ស យញ្ញោស្សេតំ អធិវចនំ។ សម្មមេត្ថ ចាសន្តិ
ទិបន្តិតិ សម្មាចាសោ។ យុគន្តិគ្គឡេ បវេសននណ្ឌកសន្តាតំ សម្មំ ទិបិត្វា
តស្ស បតិតោកាសេ វេទី កត្វា សំហារិមេហិ យូចាធិហិ សវស្សតិនទិយា

និមុត្តាកាសតោ បក្កតិ បដិលោមំ គង្គន្តេន យជិតព្ពស្ស សត្រយាកស្សេតំ
អធិវចនំ វាជមេត្ត បិវន្តិតិ វាជបេយ្យោ។ ឯកេន បរិយញ្ញេន សត្តរសហិ បស្សហិ
យជិតព្ពស្ស ពេជ្ឈវយ្យបស្ស សត្តរសកទក្ខិណស្ស យញ្ញស្សេតំ អធិវចនំ។
នត្ថិ ឯត្ថ អគ្គឡោតិ និរគ្គឡោ។ នវហិ បរិយញ្ញេហិ យជិតព្ពស្ស សទ្ធិភូមិយា
បុរិសេហិ ច អស្សមេធរុត្តរិកវទក្ខិណស្ស សព្ពមេធបរិយាយនាមស្ស
អស្សមេធិកប្បស្សេតំ អធិវចនំ។

ចន្ទប្បភាតិ ចន្ទប្បកាយ។ តារគណារ សព្ពេតិ យថា សព្ពេបិ តារាគណា
ចន្ទិមសោកាយ សោឡសិម្បិ កលំ នាគ្យន្តិ, ឯវំ តេ អស្សមេធានយោ យញ្ញា
មេត្តចិត្តស្ស វុត្តលក្ខណេន សុភារិតស្ស សោឡសិម្បិ កលំ នាគ្យន្តិ, ន
ចាបុណ្ណន្តិ, នាគ្យន្តិតិ អត្ថោ។

ឥនានិ អបរេបិ ទិដ្ឋជម្ពិកសម្បរាយិកេ មេត្តាភាវនាយ អានិសំសេ
នស្សេតុំ “យោ ន ហន្តិ”តិអានិ វុត្តំ។ តត្ថ យោតិ
មេត្តាព្រហ្មវិហារភាវនានុយុត្តោ បុគ្គលោ។ ន ហន្តិតិ តេនេវ
មេត្តាភាវនានុភាវេន ទូរិក្ខម្ហិតព្យាចាទតាយ ន កញ្ចិ សត្តំ ហីសតិ,
លេខុទណ្ឋាទីហិ ន វិពាធនិ វា។ ន យាតេតីតិ បរំ សមាទបេត្វា ន សត្ត
ហនាបេតិ ន វិពាធហេតិ ច។ ន ជិនាតីតិ សារម្ហិក្កាហិកកថាទិវសេន ន
កញ្ចិ ជិនាតិ សារម្ហស្សេវ អភាវតោ, ជានិករណាវសេន វា អឌ្ឍករណាទិនា ន
កញ្ចិ ជិនាតិ។ ន ជាបយេតិ បរេបិ បយោដេត្វា បរេសំ ធនជានី ន កាវាបេយ្យោ
មេត្តសោតិ មេត្តាមយចិត្តកោដ្ឋាសោ, មេត្តាយ វា អំសោ អវិជហនដ្ឋេន
អវយវភូតោតិ មេត្តសោ។ សព្ពភូតេស្វតិ សព្ពសត្តេសុ។ តតោ ឯវំ វេរំ តស្ស ន
កេនជីតិ អកុសលវេរំ តស្ស កេនជីបិ ការណេន នត្ថិ, បុគ្គលវេរសម្ពាតោ
វិវេកោ កេនជី បុរិសេន សទ្ធិ តស្ស មេត្តាវិហារិស្ស នត្ថិតិ។

ឯវមេតស្មី ឯកកនិចាតេ បដិចាជិយា តេសសុ សុត្តេសុ សិក្ខាសុត្តទ្វយេ
ចាតិ បន្ទរសសុ សុត្តេសុ វិវដ្តំ កជិតំ, និវរណសុត្តំ សំយោជនសុត្តំ
អប្បមាទសុត្តំ អដ្ឋិសញ្ញាយសុត្តន្តិ ឯតេសុ ចត្វសុ សុត្តេសុ វដ្តវិវដ្តំ កជិតំ។
ឥតេសុ បន វដ្តមេវ កជិតន្តិ។

សត្តមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បរមត្ថធិបនិយា

ខុទ្ទកនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

ឥតិវុត្តកស្ស ឯកកនិចាតវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. ឧកកនិចាតោ

១. បឋមវគ្គោ

១. ឧក្ខវិហារសុត្តវណ្ណានា

២៨. ឧកកនិចាតស្ស បឋមេ ធ្វីហិតិ គណនបរិច្ឆេទោ។ ធម្មេហិតិ
បរិច្ឆិន្ទធម្មនិទស្សនំ។ ធ្វីហិ ធម្មេហិតិ ធ្វីហិ អកុសលធម្មេហិ។ សមន្នាគតោតិ
យុត្តោ។ ទិដ្ឋេវ ធម្មេតិ ឥមស្មីយេវ អត្តកាវេ។ ឧក្ខវិហារតីតិ ចត្វសុបិ
តិរិយាបថេសុ កិលេសទុក្ខេន ចេវ កាយិកចេតសិកទុក្ខេន ច ឧក្ខវិហារតិ។
សវិយាតន្តិ ចិត្តបឃាតេន ចេវ កាយបឃាតេន ច សវិយាតំ។ សឧចាយាសន្តិ
កិលេសូចាយាសេន ចេវ សវីរខេទេន ច ពលវអាយាសវសេន សឧចាយាសំ។
សបរិឡាហន្តិ កិលេសបរិឡាហេន ចេវ កាយបរិឡាហេន ច សបរិឡាហំ។
កាយស្ស ភេទាតិ ឧចាទិន្ទក្ខន្ធបរិច្ឆាតា។ បរំ មរណាតិ តទនន្តរំ

អភិធិពុតត្តក្នុងគ្រូហ្មឈោ។ អថ វា កាយស្ស ភេទាតិ ជីវិតិន្ទ្រិយុបច្ឆេទា។ បរំ
មរណាតិ បុតិភោ ឧទ្ធុំ។ ឧត្តតិ ចាជិកម្ចាតិ ឧត្តតិសម្ពាតានំ ចតុន្នំ អចាយានំ
អញ្ញាតរា គតិ ឥច្ឆិតញ្ញា, អវស្សំការីនីតិ អត្ថោ។

អគុត្តទ្វារោតិ អបិហិតទ្វារោ។ កត្ត បន អគុត្តទ្វារោតិ អាហា
“ឥន្ទ្រិយេសុ”តិ។ តេន មនច្ឆជ្ជានំ ឥន្ទ្រិយានំ អសំវរមាហ។
បដិគ្គហណាបរិភោគវសេន ភោជនេ មត្តំ ន ជានាតីតិ ភោជនេ អមត្តញ្ញា។
“ឥន្ទ្រិយេសុ អគុត្តទ្វារតាយ ភោជនេ អមត្តញ្ញតាយា”តិបិ បឋន្តិ។

កថំ ឥន្ទ្រិយេសុ អគុត្តទ្វារតា, កថំ វា គុត្តទ្វារតាតិ? កិញ្ចាបិ ហិ
ចក្កុន្ទ្រិយេ សំវរោ វា អសំវរោ វា នត្ថិ។ ន ហិ ចក្កុបសាទំ និស្សាយ សតិ វា
មុជ្ឈស្សច្ចំ វា ឧប្បជ្ឈតិ។ អបិច យទា រូចារម្មណំ ចក្កុស្ស អាចាថំ អាគច្ឆតិ, តទា
ភវន្តំ ធិក្ខត្តំ ឧប្បជ្ឈត្វា និរុទ្ធេ កិរិយាមនោធាតុ អារជ្ជនកិច្ចំ សាធយមាណ
ឧប្បជ្ឈត្វា និរុជ្ឈតិ, តតោ ចក្កុវិញ្ញាណំ ទស្សនកិច្ចំ, តតោ វិចាកមនោធាតុ
សម្បជ្ជនកិច្ចំ, តតោ វិចាកាហេតុកមនោវិញ្ញាណធាតុ សន្តិរណកិច្ចំ,
តតោ កិរិយាហេតុកមនោវិញ្ញាណធាតុ វោជ្ជព្ភនកិច្ចំ សាធយមាណ ឧប្បជ្ឈត្វា
និរុជ្ឈតិ, តទនន្តរំ ជវនំ ជវតិ។ តថាបិ នេវ ភវន្តុសមយេ, ន អារជ្ជនាទីនំ
អញ្ញាតរសមយេ សំវរោ វា អសំវរោ វា អត្ថិ, ជវនក្ខណោ បន សចេ ធុស្សីល្បំ វា
មុជ្ឈស្សច្ចំ វា អញ្ញាណំ វា អក្ខន្តិ វា កោសជ្ជំ វា ឧប្បជ្ឈតិ, អសំវរោ ហោតិ។ ឯវំ
ហោន្តោបិ សោ “ចក្កុទ្វារេ អសំវរោ”តិ វុច្ឆតិ។ កស្មា? យស្មា តស្មី សតិ ទ្វារម្បិ
អគុត្តំ ហោតិ ភវន្តុម្បិ អារជ្ជនាទីនីវិចិត្តានិបិ។ យថា កី? យថា នគរេ ចតុសុ
ទ្វារេសុ អសំវរេតេសុ កិញ្ចាបិ អន្តោយរទ្វារកោជ្ជកកញ្ញាធយោ សុសំវរតា
តថាបិ អន្តោនគរេ សព្វំ ភណ្ឌំ អរក្ខតំ អគោបិតមេវ ហោតិ។ នគរទ្វារេហិ
បរិសិទ្ធា ចោរា យទិច្ឆន្តិ, តំ ហារេយ្យំ។ ឯវមេវ ជវនេ ធុស្សីល្បាទីសុ ឧប្បន្នេសុ

តស៊ី អសំរេ សតិទ្វារម្បី អគុត្តំ ហោតិ, ភវន្តម្បី អារជ្ជនាទីនីវិចីត្តានិបិ។
តស៊ី បន អសតិ ជវនេ សីលាទីសុ ឧប្បន្នេសុ ទ្វារម្បី គុត្តំ ហោតិ ភវន្តម្បី
អារជ្ជនាទីនីវិចីត្តានិបិ។ យថា កី? យថា នករទ្វារេសុ សំរុតេសុ កិញ្ចាបិ
អន្តោយរទ្វារាធយោ អសំរុតា, តថាបិ អន្តោនករេ សត្តំ កណ្ណំ សុរក្ខិតំ
សុគោបិតមេវ ហោតិ។ នករទ្វារេសុ ហិ បិហិតេសុ ចោរានំ បវេសោ នត្ថិ។
ឯវមេវ ជវនេ សីលាទីសុ ឧប្បន្នេសុ ទ្វារម្បី គុត្តំ ហោតិ, ភវន្តម្បី, អារជ្ជនាទីនី
វិចីត្តានិបិ។ តស្មា ជវនក្ខណោ ឧប្បន្នមាធាបិ “ចក្កទ្វារេ សំរេវ” តិ វុច្ចតិ។
សេសទ្វារេសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯវំ ឥន្ទ្រិយេសុ អគុត្តទ្វារតា, គុត្តទ្វារតា ច
វេទិតញ្ច។

កងំ បន ភោជនេ អមត្តញ្ច, កងំ វា មត្តញ្ចតិ? យោ ហិ បុគ្គលោ មហិច្ឆោ
ហុត្វា បដិគ្គហនោ មត្តំ ន ជានាតិ។ មហិច្ឆបុគ្គលោ ហិ យថា នាម
កង្ខបុដវាណិដោ បិឡន្ទនកណ្ណកំ ហត្ថេន គហេត្វា ឧច្ឆន្តេបិ
បក្ខិបិតត្ថយុត្តកំ បក្ខិបិត្វា មហាជនស្ស បស្សន្តស្សេវ “អសុកំ គណ្ណាថ,
អសុកំ គណ្ណាថា” តិ មុខេន ឧក្សេសេតិ, ឯវមេវ អប្បមត្តកម្មី អត្តនោ សីលំ វា
គន្ធី វា គុត្តគុណំ វា អន្តមសោ អរញ្ញវាសមត្តកម្មី មហាជនស្ស ជានន្តស្សេវ
សម្ភាវេតិ, សម្ភាវេត្វា ច បន សកដេហិបិ ឧបនីតេ បច្ចយេ “អល” ត្ថិ អវត្វា
បដិគ្គណ្ណាតិ។ តយោ ហិ បូរេតុំ ន សក្កា អគ្គិ ឧទាទានេន, សមុទ្ធោ ឧទកេន,
មហិច្ឆោ បច្ចយេហិតិ -

“អគ្គិក្ខន្ធា សមុទ្ធោ ច, មហិច្ឆោ ចាបិ បុគ្គលោ;
ពហុកេ បច្ចយេ ទិន្នេ, តយោបេតេ ន បូរយេតិ”។

មហិច្ឆបុគ្គលោ ហិ វិជាតមាតុយាបិ មនំ គណ្ណិតុំ ន សក្កាតិ។ ឯវុចោ ហិ
អនុប្បន្នំ លាភំ ន ឧប្បាទេតិ, ឧប្បន្នលាភតោ ច បរិហាយតិ។ ឯវំ តាវ

បដិគ្គហណោ អមត្តញ្ញូ ហោតិ។ យោ បន ធម្មន សមេន លទ្ធម្មិ អាហារំ
គធិតោ មុច្ឆិតោ អន្លោបន្នោ អនាធិនវនស្សរិ អនិស្សរណបញ្ញោ
អាហារហត្ថកអលំសាជកតត្តវដ្ឋកកាមាសកកុត្តវមិតកព្រាហ្មណានំ
អញ្ញាតរោវិយ អយោនិសោ អនុចាយេន យាវនត្ថំ ឧទរាវទេហកំ បរិភុញ្ញត្វា
សេយ្យសុខំ បស្សសុខំ មិទ្ធសុខំ អនុយុត្តោ វិហរតិ។ អយំ បរិភោគេ អមត្តញ្ញូ
នាម។

យោ បន “យទិបិ ទេយ្យធម្មោ ពហុ ហោតិ, ទាយកោ អប្បំ ទាតុកាមោ,
ទាយកស្ស វសេន អប្បំ គណ្ណាតិ។ ទេយ្យធម្មោ អប្បោ, ទាយកោ ពហុ
ទាតុកាមោ, ទេយ្យធម្មស្ស វសេន អប្បំ គណ្ណាតិ។ ទេយ្យធម្មោ ពហុ,
ទាយកោបិ ពហុ ទាតុកាមោ, អត្តនោ ថាមំ ញ្ញត្វា បមាណយុត្តមេវ
គណ្ណាតី”តិ វេ វុត្តស្ស បដិគ្គហណោ បមាណាជាននស្ស ចេវ, “បដិសម្ពា
យោនិសោ អាហារំ អាហារេតិ, នេវ ទវាយ, ន មទាយា”តិ អាទិនា (ធរ. ស.
១៣៥៥) “លទ្ធកុំ បិណ្ឌាចាតំ អគធិតោ អមុច្ឆិតោ អន្លោបន្នោ
អនាធិនវនស្សរិ អនិស្សរណបញ្ញោ បរិភុញ្ញតី”តិ ច អាទិនា នយេន វុត្តស្ស
បច្ឆវេក្ខិត្វា បដិសម្ពានបញ្ញាយ ជានិត្វា អាហារបរិភុញ្ញនសម្ពាតស្ស
បរិភោគេ បមាណាជាននស្ស ច វសេន ភោជនេ មត្តញ្ញូ ហោតិ, អយំ ភោជនេ
មត្តញ្ញូ នាម។ វេ ភោជនេ អមត្តញ្ញុតា មត្តញ្ញុតា ច ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។

កាថាសុ បន ចក្ខុន្តិអាទិសុ ចក្ខុតីតិ ចក្ខុ, រូបំ អស្សាទេតិ, សមវិសមំ
អាទិក្ខន្តិវិយ ហោតីតិ វា អត្ថោ។ សុណាតីតិ សោតំ។ យាយតីតិ យានំ។
ជីវិតនិមិត្តំ អាហាររសោ ជីវិតំ, តំ អញ្ញាយតីតិ ជីវិតំ។ កុច្ឆិតានំ អាយោតិ
កាយោ។ មនេតេ វិជានាតីតិ មនោ។ ចោរាណា បនាហុ មុនាតីតិ មនោ,

នាឡិយា មិនមានវិយ មហាតុលាយ ជារយមនាវិយ ច អារម្មណ៍
វិជានាតិភិ អត្តោ ឯវំ តាវេត្ត បទត្តោ វេទិតត្តោ។

ការវត្តតោ បទ ធុរិដំ ចក្ក - មសចក្ក ច បញ្ញាចក្ក ច។ តេសុ ពុទ្ធចក្ក,
សមន្តចក្ក, ញាណចក្ក, ទិព្វចក្ក, ធម្មចក្កតិ បញ្ជីដំ បញ្ញាចក្ក។ តត្ថ “អន្ទសំ
ខោ អហំ, ភិក្ខុវេ, ពុទ្ធចក្កនា លោកំ វោលោកេន្តោ” តិ (ម. និ. ១.២៨៣) ឥដំ
ពុទ្ធចក្ក នាម។ “សមន្តចក្ក វុច្ចតិ សព្វញ្ញតញ្ញាណ” ត្ថិ (ចូឡវ.
ឆោតកមាណាវបុច្ឆានិទ្ទេស ៣២) ឥដំ សមន្តចក្ក នាម។ “ចក្កំ ឧទទាទី” តិ (សំ.
និ. ៥.១០៨១; មហាវ. ១៥) ឥដំ ញាណចក្ក នាម។ “អន្ទសំ ខោ អហំ, ភិក្ខុវេ,
ទិព្វេន ចក្កនាវិសុទ្ធនា” តិ (ម. និ. ១.២៨៤) ឥដំ ទិព្វចក្ក នាម។ “វិរជំ វីតមលំ
ធម្មចក្កំ ឧទទាទី” តិ (ម. និ. ២.៣៩៥; មហាវ. ១៦) ឥដំ ហេដ្ឋិមមគ្គត្ថយសម្ពាតំ
ធម្មចក្ក នាម។

មសចក្កបិ ធុរិដំ - សសម្ភារចក្ក, បសាទចក្កតិ។ តត្ថ យាយំ អក្ខិក្ខបកេ
បតិដ្ឋិតោ ហេដ្ឋា អក្ខិក្ខបកដ្ឋិកេន, ឧបរិ ភមុកដ្ឋិកេន, ឧភតោ អក្ខិក្ខដេហិ,
អន្តោ មត្តលុដ្ឋេន, ពហិទ្ធា អក្ខិលោមេហិ បរិច្ឆិដ្ឋោ មសបិណ្ឌោ, សង្ខេបតោ
ចតស្សោ ឆាតុយោ - វណ្ណោ, គន្ធា, វសោ, ឌីជាសម្ពវោ សណ្ឋានំ ជីវិតំ ភាវោ
កាយបសាទោ ចក្កបសាទោតិ ចុទ្ទេស សម្ភារាវិវត្តារតោ ចតស្សោ ឆាតុយោ
តំនិស្សិតា វណ្ណាគន្ធវសឌីជាសណ្ឋានសម្ពវាតិ ឥមាទិ ទស ចតុសមុដ្ឋានិកត្តា
ចត្តាលីសំ ហោន្តិ, ជីវិតំ ភាវោ កាយបសាទោ ចក្កបសាទោតិ ចត្តាវិ
ឯកន្តកម្មសមុដ្ឋានេវាតិ ឥមេសំ ចតុចត្តាលីសាយ រូបានំ វសេន
ចតុចត្តាលីស សម្ភារា។ យំ លោកេ “សេតំ វង្គំ បុប្ផលំ វិសដំ វិបុលំ ចក្ក” តិ
សញ្ញានន្តោ ន ចក្កំ សញ្ញាណតិ, វត្ថុ ចក្កតោ សញ្ញាណតិ, យោ មសបិណ្ឌោ
អក្ខិក្ខបកេ បតិដ្ឋិតោ ញារុសុត្តកេន មត្តលុដ្ឋេន អាពាទ្ធា, យត្ថ សេតម្បិ អត្ថិ

កណ្តាម្បី លោហិតកម្បី បថវិចី អាចោចិ តេជោចិ វាយោចិ។ យំ សេម្ហុស្សនត្ថា
សេតំ, បិត្តុស្សនត្ថា កណ្តំ, រុហិរុស្សនត្ថា លោហិតកំ, បថវុស្សនត្ថា បត្តធំ,
អាបុស្សនត្ថា បក្កវតិ, តេជុស្សនត្ថា បរិធម្មតិ, វាយុស្សនត្ថា សម្ពមតិ, ឥន្ទ
សសម្ពារចក្ក ឆាម។ យោ បន ឯត្ថ សិកោ ឯត្ថ បដិពោធា ចតុន្ទំ មហាភូតានំ
ឧបាទាយ បសាទោ, ឥន្ទ បសាទចក្ក ឆាម។ ឥន្ទញ្ញំ ចក្កវិញ្ញាណាធិនំ យថាវហំ
វត្ថុទ្វារភាវេន បវត្ថតិ។

សោតាធិសុបិ សោតំ ធិត្ថសោតំ, មំសសោតន្តិ ធុរិធំ។ ឯត្ថ “ធិញ្ញាយ
សោតធាតុយាវិសុទ្ធាយ អតិក្កន្ធមានុសិកាយ ឧភោ សន្នេ សុណាតី” តិ ឥន្ទ
ធិត្ថសោតំ ឆាម។ មំសសោតំ បន សសម្ពារសោតំ បសាទសោតន្តិ ធុរិធំអាធិ
សត្តំ ចក្កម្ហី វុត្តនយេនេវ វេទិតត្ថំ, តថា ឃានជិវ្ហា។ កាយោ បន ចោបនកាយោ,
ករជកាយោ, សម្ពហកាយោ, បសាទកាយោតិអាធិនា ពហុវិជោ។ តត្ថ -

“កាយេន សំវុតា ធិរា, អថោ វាចាយ សំវុតា” តិ។ (ធម. ប. ២៣៤) -

អយំ ចោបនកាយោ ឆាម។ “ឥមម្ហា កាយា អញ្ញំ កាយំ អភិទិម្ហនាតី” តិ (ធិ. និ.
១.២៣៦; បដិ. ម. ៣.១៤) អយំ ករជកាយោ ឆាម។ សម្ពហកាយោ បន
វិញ្ញាណាធិសម្ពហវសេន អនេកវិជោ អាគតោ។ តថា ហិ “ធម ឥមេ, អារុសោ,
វិញ្ញាណកាយា” តិអាធិសុ (ម. និ. ១.១០១) វិញ្ញាណសម្ពហោ វុត្តោ។ “ធម
ជស្សកាយា” តិអាធិសុ (ធិ. និ. ៣.៣២៣; ម. និ. ១.៩៨) ជស្សាធិសម្ពហោ។ តថា
“កាយបស្សន្តិ កាយលហុតា” តិអាធិសុ (ធម. ស. ១១៤) វេទនាភូត្វាធមោ។
“ឥនេកោ បថវិកាយំ អនិច្ចតោ អនុបស្សតិ, អាចោកាយំ តេជោកាយំ
វាយោកាយំ កេសកាយំ លោមកាយ” តិអាធិសុ (បដិ. ម. ៣.៣៥)
បថវាធិសម្ពហោ។ “កាយេន ដោជ្ជត្ថំ ជុសិស្វា” តិ (អ. និ. ៣.១៦) អយំ
បសាទកាយោ។ ឥធាចិ បសាទកាយោ វេទិតត្ថោ។ សោ ហិ

កាយវិញ្ញាណដ៏ធំ យថាវហំ វត្ថុទ្វារកាវេន បវត្ថុតិ។ មនោតិ បន កិញ្ចាបិ
សត្វវិញ្ញាណំ វុច្ឆតិ, តថាបិ ទ្វារភាវស្ស ឥធាធិប្បតត្តា ទ្វារភូតំ សាវដ្ឋនំ ភវន្តំ
វេទិតព្ពំ។

ឯតានិ យស្ស ទ្វារានិ អគុត្តានិ ច ភិក្ខុនោតិ យស្ស ភិក្ខុនោ ឯតានិ
មនច្ឆដ្ឋានិ ទ្វារានិ សតិវោស្សគ្គេន បមាទំ អាបន្តត្តា សតិកវាជេន អបិហិតានិ។
កោជនម្ហិ... បេ... អធិគច្ឆតិ តិ សោ ភិក្ខុ វុត្ថនយេន កោជនេ អមត្តញ្ញ
ឥន្ទ្រិយេសុ ច សំវរេហិតោ ធិដ្ឋធម្មិកញ្ញ រោគាទិវសេន, សម្បរាយិកញ្ញ
ទុក្ខតិបរិយាបន្នំ កាយទុក្ខំ រោគាទិកិលេសសន្តាបវសេន, ឥន្ទ្រិយាតវសេន
ច ចេតោទុក្ខន្តិ សព្វថាបិ ទុក្ខមេវ អធិគច្ឆតិ ចាបុណាតិ។ យស្មា ចេតទេវំ,
តស្មា ទុរិជេនបិ ទុក្ខគ្គិនា ឥធលោកេ ច បរលោកេ ច ឧប្បមាទេន កាយេន
ឧប្បមាទេន ចេតសា ទិវា វា យទិ វា វត្ថំ និច្ចកាលមេវ តានិសោ បុគ្គលោ
ទុក្ខមេវ វិហារតិ, ន តស្ស សុខិហារស្ស សម្ពុវោ, វដ្ឋទុក្ខានតិក្កមេ បន
វត្ថព្ពមេវ នត្ថិតិ។

បឋមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. សុខិហារសុត្តវណ្ណានា

២៩. ទុតិយេ វុត្ថុវិបរិយាយេន អត្តោ វេទិតព្ពោ។

ទុតិយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. តបនីយសុត្តវណ្ណានា

៣០. តតិយេ តបនីយាតិ ឥធលេវ សម្បរាយេ ច តបន្តិវិពាធជន្តិ
វិហោបេន្តិតិ តបនីយា។ តបនំ វា ទុក្ខំ ធិដ្ឋេ ចេវ ធម្មេ អភិសម្បរាយេ ច តស្ស

ឧប្បាទនេន បេវ អនុពលប្បទានេន ច ហិតាតិ តបនីយា។ អថ វា តបន្តិ តេនាតិ
តបនំ, បច្ឆានុតាចោ, វិប្បជិសារោតិ អត្ថោ, តស្ស ហេតុភាវតោ ហិតាតិ
តបនីយា។ អកតកល្យាណោតិ អកតំ កល្យាណំ ភទ្ទកំ បុញ្ញំ ឯតេនាតិ
អកតកល្យាណោ។ សេសបទទ្ធយំ តស្សេវ វេវចនំ។ បុញ្ញញ្ញំ បវត្តិហិតតាយ
អាយតីសុខតាយ ច ភទ្ទកជ្ជេន កល្យាណាន្តិ ច កុច្ឆិតសលនាធិអត្ថេន
កុសលន្តិ ច ទុក្ខភិក្ខុនំ សំសារភិក្ខុនញ្ច រក្ខនជ្ជេន ភិក្ខុត្តាណាន្តិ ច វុច្ឆតិ។
កតចាចោតិ កតំ ឧបចិតំ ចាបំ ឯតេនាតិ កតចាចោ។ សេសបទទ្ធយំ
តស្សេវ វេវចនំ។ អកុសលកម្មញ្ញំ លាមកជ្ជេន ចាបន្តិ ច អត្ថនោ បវត្តិក្ខណោ
វិចាកក្ខណោ ច យោរសភាវតាយ លុទ្ធន្តិ ច កិលេសេហិ ទូសិតភាវេន
កិត្តិសន្តិ ច វុច្ឆតិ។ ឥតិ ភគវា “ទ្វេ ធម្មា តបនីយា” តិ ធម្មាធិដ្ឋានេន ឧទ្ទិសិត្វា
អកតំ កុសលំ ធម្មំ កតញ្ច អកុសលំ ធម្មំ បុគ្គលាធិដ្ឋានេន និទ្ទិសិ។ ឥនានិ
តេសំ តបនីយភាវំ ឧស្សេន្តោ “សោ អកតំ មេ កល្យាណាន្តិបិ តប្បតិ, កតំ មេ
ចាបន្តិបិ តប្បតិ” តិ អាហា។ ចិត្តសន្តាសេន តប្បតិ អនុតប្បតិ អនុសោចតីតិ
អត្ថោ។

គាថាសុ ទុដ្ឋ ចរិតំ, កិលេសបូតិកត្តា វា ទុដ្ឋ ចរិតន្តិ ទុច្ឆរិតំ។ កាយេន
ទុច្ឆរិតំ, កាយតោ វា បវត្តំ ទុច្ឆរិតំ កាយទុច្ឆរិតំ។ ឯវំ វចីមនោទុច្ឆរិតានិបិ
ទដ្ឋញ្ញានិ។ ឥមាធិ ច កាយទុច្ឆរិតានិធិ កម្មបថប្បត្តានិ អធិប្បតានិ យំ ន
កម្មបថប្បត្តំ អកុសលជាតំ, តំ សន្ធាយាហ “យញ្ញញ្ញំ ទោសសញ្ញិត” ន្តិ។
តស្សត្ថោ - យម្បិ ច អញ្ញំ កម្មបថភាវំ អប្បត្តត្តា និប្បវិយាយេន
កាយកម្មាទិសន្តំ នលភតិ, វាគាធិកិលេសសំសដ្ឋត្តា ទោសសហិតំ
អកុសលំ តម្បិ កត្វាតិ អត្ថោ។ និរយន្តិ និរតិអត្ថេន និរស្សទជ្ជេន វា និរយន្តិ
លទ្ធនាមំ សព្ពម្បិ ទុក្ខតី, អយសម្ពាតសុខប្បជិក្ខេបេន វា សព្ពត្ត

សុគតិទុគ្គតិសុ និងយទុក្ខំ។ សោ តាទិសោ បុគ្គលោ ឧបកច្ឆតីតិ វេមេត្ត អត្ថោ
ទដ្ឋព្ពោ។

ឯត្ថ ច កាយទុច្ឆរិតស្ស តបនីយភាវេ នន្នោយក្ខោនន្នោ មាលាវកោ
នន្នោ កោយាតកោ ទ្វេភាតិកាតិ ឯតេសំ វត្ថុនិ កថេតព្ពានិ។ តេ កិវ កាវី
វេទិត្វា មំសំ ទ្វេកោដ្ឋាសេ អកំសុ។ តតោ កនិដ្ឋោ ជេដ្ឋំ អាហា - “មយ្ហំ ទាវកា
ពហូ, ឥមាទិ មេ អន្តានិ ទេហី” តិ។ អថ នំ ជេដ្ឋោ - “សព្ពំ មំសំ ទ្វេធាវិភត្តំ, បុន
កិមគ្គហេសី” តិ បហវិត្វា ជីវិតក្ខយំ ចាបេសិ។ និវត្តិត្វា ច នំ ឱលោកេន្នោ មតំ
ទិស្វា “ភាវិយំ វត មយា កតំ, ស្វាហំ អការណេនេវ នំ មារេសិ” ត្ថិ ចិត្តំ
ឧប្បាទេសិ។ អថស្ស ពលវិវិប្បជិសារោ ឧប្បន្និ។ សោ វិតជ្ជានេបិ និសិន្នជ្ជានេបិ
តនេវ កម្មំ អាវុដ្ឋេតិ, ចិត្តស្សទំ នលភតិ, អសិតបិតខាយិតម្បិស្ស សរិវេ ឱជំ
ន ជរតិ, អដ្ឋិចម្មមត្តមេវ អហោសិ។ អថ នំ ឯកោ ថេរោ បុច្ឆិ “ឧចាសក, តំ
អតិវិយ កិសោ អដ្ឋិចម្មមត្តោ ជាតោ, កីទិសោ តេ រោកោ, ឧទាហុ អត្ថិ កិព្វា
តបនីយំ កម្មំ កត” ត្ថិ? សោ “អាម, ភន្តេ” តិ សព្ពំ អាហោចេសិ។ អថស្ស សោ
“ភាវិយំ តេ, ឧចាសក, កម្មំ កតំ, អនបរាជជ្ជានេ អបរទូ” ត្ថិ អាហា។ សោ តេនេវ
កម្មុនា កាលំ កត្វា និរយេ និព្ពត្តិ។ វេទិត្វា តស្ស បុន
សុប្បពុទ្ធសក្កកោកាលិ កចិញ្ចមាលាវិកាទីនំ វត្ថុនិ កថេតព្ពានិ,
មនោទុច្ឆរិតស្ស ឧក្កលជយភញ្ញាទីនំ។

តតិយសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

៤. អតបនីយសុត្តវណ្ណាន

៣០. ចតុត្ថេ តតិយេ វុត្តវិបរិយាយេន អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

ចតុត្ថសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

៥. បឋមសីលសុត្តន្តបិដក

៣២. បញ្ចមេ ចាបកេន ច សីលេនាតិ ចាបកំ នាម សីលំ សីលកេនករោ
អសំវារោតិ វុទ្ធិន្តិ។ តត្ថ យេ អសំវារោ អសីលមេវ តំទុស្សីល្យភាវតោ, កងំ
សីលន្តិ វុទ្ធិន្តិ? តត្ថាយំ អធិប្បាយោ សិយា - យថា នាម លោកេ អធិដ្ឋំ “ធិដ្ឋ”ន្តិ
វុទ្ធិន្តិ, អសីលវា “សីលវា”តិ, វេមិធាបិ អសីលម្យិ អសំវារេបិ “សីល”ន្តិ
វេហរិយតិ។ អថ វា “កតមេ ច, បឋតិ, អកុសលា សីលា? អកុសលំ
កាយកម្មំ, អកុសលំ វេទិកម្មំ, ចាបកោ អាជីវោ”តិ (ម. និ. ២.២៦៤) វចនតោ
អកុសលធម្មសុបិ អត្ថេវ សីលសមញ្ញា, តស្មា បរិចយវសេន សភាវសិទ្ធិវិយ
បកតិក្ខតោ សញ្ញា សមាទារោ “សីល”ន្តិ វុទ្ធិន្តិ។ តត្ថ យំ
អកោសល្លសម្ពុតជ្ជន អកុសលំ លាមកំ, តំ សន្ធាយាហ “ចាបកេន ច
សីលេនា”តិ។ ចាបិកាយ ច ធិដ្ឋិយាតិ សញ្ញាបិ មិច្ឆាធិដ្ឋិយោ ចាបិការ។
វិសេសតោ បន អហេតុកធិដ្ឋិ, អកិរិយធិដ្ឋិ, នត្តិកធិដ្ឋិតិ ឥមា តិវិទា ធិដ្ឋិយោ
ចាបិកតរា។ តត្ថ ចាបកេន សីលេន សមន្នាគតោ បុគ្គលោ បយោគវិបន្នោ
ហោតិ, ចាបិកាយ ធិដ្ឋិយា សមន្នាគតោ អាសយវិបន្នោ ហោតិ, វេ
បយោកាសយវិបន្នោ បុគ្គលោ និរយូបកោ ហោតិយេវ។ តេន វុត្តំ “ឥមេហិ
ខោ, ភិក្ខុវេ, ធូហិ ធម្មេហិ សមន្នាគតោ បុគ្គលោ យថាភតំ និក្ខតោ, វេ
និរយេ”តិ។ ឯត្ថ ច “ធូហិ ធម្មេហិ សមន្នាគតោ”តិ ឥទំ លក្ខណាវចនំ ទដ្ឋព្ពំ, ន
តន្តិនិទ្ទេសោ។ យថា តំ លោកេ “យធិមេ ព្យាធិតា សិយុំ, ឥមេសំ ឥទំ ភេសន្តំ
នាតព្ព”ន្តិ។ អញ្ញេសុបិ ព្យាធិសេសុ ហានេសុ ឯសេវ នយោ។ ទុប្បញ្ញោតិ
និប្បញ្ញោ។

បញ្ចមសុត្តន្តបិដក និដ្ឋិតា។

៦. ទុតិយសីលសុត្តន្តបិដក

៣៣. ធរដ្ឋភទ្ទកេន ច សីលេនាតិ កាយសុចរិតាទិចតុចារិសុទ្ធិសីលេន។
តញ្ញា អខណ្ឌាទិសីលភាវេន សយញ្ច កល្យាណំ,
សមថវិបស្សនាទិកល្យាណគុណាវហំ ចាតិ “ភទ្ទក”ន្តិ វុច្ចតិ។ ភទ្ធិកាយ ច
ទិដ្ឋិយាតិ កម្មស្សកតាញ្ញាណេន ចេវ កម្មបថសម្មាទិដ្ឋិយា ច។ តត្ថ ភទ្ទកេន
សីលេន បយោគសម្មន្នោ ហោតិ, ភទ្ធិកាយ ទិដ្ឋិយា អាសយសម្មន្នោ។ ឥតិ
បយោគាសយសម្មន្នោ បុគ្គលោ សគ្គបគោ ហោតិ។ តេន វុត្ថំ - “ឥមេហិ, ខោ,
ភិក្ខុវេ, ទ្ធិហិ ធម្មហិ សមន្នាគតោ បុគ្គលោ យថាភតំ និក្ខត្តោ, ឯវំ សគ្គ”តិ។
សប្បញ្ញោតិ បញ្ញាវា។ សេសំ សុវិញ្ញយ្យមេវ។

ធរដ្ឋសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. អាតាប័សុត្តវណ្ណនា

៣៤. សត្តមេ អនាតាប័តិ កិលេសានំ អាតាបនជ្ជេន អាតាចោ, វីរិយំ, សោ
ឯតស្ស អត្ថីតិ អាតាប័, ន អាតាប័ អនាតាប័, សម្មប្បធានវិរហិតោ
កុសីនោតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ឡត្តាចោ វុច្ចតិ ចាបុត្រាសោ, សោ ឯតស្ស អត្ថីតិ
ឡត្តាប័, ន ឡត្តាប័ អនោត្តាប័, ឡត្តាបរហិតោ។ អថ វា អាតាបប្បដិបក្ខោ
អនាតាចោ, កោសជ្ជំ សោ អស្ស អត្ថីតិ អនាតាប័។ យំ “ន ឡត្តបតិ
ឡត្តប្បិតព្កេន, ន ឡត្តបតិ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ សមាបត្តិយា”តិ ឯវំ
វុត្ថំ, តំ អនោត្តប្បំ អនោត្តាចោ។ សោ អស្ស អត្ថីតិ អនោត្តាប័តិ ឯវមេត្ត
អត្តោ វេទិតញ្ចោ។

អភញ្ញោតិ អនរហោ។ សម្ពោធាយាតិ អរិយមគ្គត្ថាយ។ និព្វានាយាតិ
កិលេសានំ អច្ចន្តរូបសមាយ អមតមហានិព្វានាយ។ អនុត្តរស្ស
យោគក្ខេមស្សាតិ អរហត្តជលស្ស។ តញ្ញា ឡត្តវិតរស្ស អភាវតោ អនុត្តរំ,

ចតុប្បា យោគេហិ អនុបទុតត្តា ខេមំ និព្វយន្តិ យោគក្ខេមន្តិ ច វុច្ចតិ។
អធិគមាយាតិ បត្តិយា។ **អាតាបី**តិ វិរិយវា។ សោ ហិ “អារទ្ធីវិរិយាវិហរតិ
 អកុសលានំ ធម្មានំ បហានាយ, កុសលានំ ធម្មានំ ឧបសម្បទាយ, ថាមវា
 ទទ្ទ្យបរក្កមោ អនិក្ខត្តធុរោ កុសលេសុ ធម្មេសូ”តិ (ធិ. និ. ៣.៣៤៥) ឯវំ វុត្តន
 វិរិយារម្មេន សមន្នាគតោ កិលេសានំ អច្ចន្តមេវ អាតាបនសីលោតិ អាតាបី។
ឡត្តាបីតិ “យំ ឡត្តបតិ ឡត្តប្បិតព្ពេន, ឡត្តបតិ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ
 សមាបត្តិយា”តិ (ធជ. ស. ៣១) ឯវំ វុត្តន ឡត្តប្បេន សមន្នាគតត្តា
 ឡត្តបនសីលោតិ ឡត្តប្បី។ អយញ្ចំ ឡត្តាបីតិ វុត្តោ។ តទវិនាភាវតោ ហិរិយា ច
 សមន្នាគតោ ឯវំ ហោតីតិ ហិរេត្តប្បសម្បន្នោ អណ្តាមត្តេបិ វដ្ឋេ ភយទស្សវិ
 សីលេសុ បរិបូរការី ហោតិ។ ឥច្ចស្ស សីលសម្បទា ទស្សតា។ អាតាបីតិ
 ឥមិនា នយេនស្ស កិលេសបរិតាបិតាធិបនេន
 សមថវិបស្សនាភាវនានុយុត្តតា ទស្សតា។ យថាវុត្តញ្ចំ វិរិយំ
 សទ្ធាសតិសមាធិបញ្ញាហិ វិនា ន ហោតីតិ វិមុត្តិបរិចាចកានិ សទ្ធាបញ្ចមាធិ
 ឥន្ទ្រិយានិ អត្ថតោ វុត្តានេវ ហោតិ។ តេសុ ច សិទ្ធសុ អនិច្ចេ អនិច្ចសញ្ញា,
 អនិច្ចេ ទុក្ខសញ្ញា, ទុក្ខេ អនត្តសញ្ញា, បហានសញ្ញា, វិរាគសញ្ញា,
 និរោធសញ្ញាតិ ធនិព្ពេធភាគិយា សញ្ញា សិទ្ធា ឯវាតិ។ ឯវំ ឥមេហិ ធ្វិហិ ធម្មេហិ
 សមន្នាគតស្ស លោកិយានំ សីលសមាធិបញ្ញានំ សិដ្ឋនតោ
 មគ្គជលនិព្វានាធិគមស្ស ភព្ពតំ ទស្សេន្តោ “**អាតាបី** ច ខោ...បេ....
អធិគមាយា”តិ អាហា។

គាថាសុ កុសីតោតិ មិច្ឆាវិតក្កពហុលតាយ
 កាមព្យាបាទវិហ័សាវិតក្កសម្ព័ន្ធតេហិ កុច្ឆិតេហិ ចាបធម្មេហិ សិតោ សម្ពន្ធនោ
 យុត្តោតិ កុសីតោ។ កុច្ឆិតំ វា សីទតិ សម្មាបដិបត្តិតោ អវសីទតីតិ កុសីតោ,
 ទ-ការស្ស ត-ការំ កត្វា។ ហីនវិរិយោតិ និព្វិរិយោ, ចតុសុបិ ភិរិយាបថេសុ

វិរិយ ករណីហិរោ។ អនុស្សាហសំហាននសភាវស្ស ចិត្តាលសិយស្ស ជិនស្ស,
អសត្តិវិយាតសភាវស្ស កាយាលសិយស្ស មិទ្ធស្ស ច អភិណ្ឌាប្បវត្តិយា
ជិនមិទ្ធពហុលោ។ ចាបជិតុច្ឆនលក្ខណាយ ហិរិយា អភាវេន តប្បជិបក្ខេន
អហិរិកេន សមន្នាគតត្តា ច អហិរិកោ។ ហិរោត្ថប្បវិរិយានំ អភាវេនេ
សម្មាបជិបត្តិយំ នត្តិ ឯតស្ស អាទរោតិ អនាទរោ។ ឧភយថាបិ តថា
ធម្មបុគ្គលេន ធុរិយកិរិយាករណេន អនាទរោ។ ដុដ្ឋន្តិ ដុសិតំ។ សម្ពោធិមុត្តមន្តិ
សម្ពោធិសម្ពាតំ ឧត្តមំ អរហត្តំ អធិគន្ធិំ អភព្ពោតិ អត្ថោ។

សតិមាតិ ចិរកតចិរកាសិតានំ អនុស្សរណេ សមត្ថស្ស សតិនេបក្កស្ស
ភាវេន ចតុសតិបដ្ឋានយោគេន សតិមា។ និបកោតិ
សត្តដ្ឋានិយសម្បជញ្ញាសម្ពាតេន ចេវ កម្មដ្ឋានបរិហរណាបញ្ញាសម្ពាតេន ច
នេបក្កេន សមន្នាគតត្តា និបកោ។ ឈាយីតិ អារម្មណ្ឌបនិដ្ឋានេន
លក្ខណ្ឌបនិដ្ឋានេន ចាតិ ទ្វិហិបិ ឈានេហិ ឈាយី។ អប្បមត្តោតិ “ធិវសំ
ចន្តិមេន និសង្ខាយ អារវណិយេហិ ធម្មេហិ ចិត្តំ បរិសោធនី” តិអាទិនា នយេន
កម្មដ្ឋានការីនាយ អប្បមត្តោ។ សំយោជនំ ជាតិជរាយ ធម្មាតិ ជាតិយា ចេវ
ជរាយ ច សត្តេ សំយោជនីតិ សំយោជនន្តិ លទ្ធិនាមំ កាមរាគាទិកំ ធនវិធម្មិ
កិលេសជាតំ អនុសយសមុគ្គាតវសេន មូលតោ ជិន្និត្វា។ អថ វា សំយោជនំ
ជាតិជរាយ ធម្មាតិ ជាតិជរាយ សំយោជនំ ជិន្និត្វា។ យស្ស ហិ សំយោជនានិ
អច្ឆិន្នានិ, តស្ស ជាតិជរាយ អច្ឆេនោ អសមុគ្គាតោ។ យស្ស បន តានិ ជិន្នានិ,
តស្ស ជាតិជរាបិ ជិន្នាវ ការណាស្ស សមុគ្គាតិតត្តា។ តស្មា សំយោជនំ ជិន្នត្តោ
ឯវ ជាតិជរាបិ ជិន្នតិ។ តេន វុត្តំ “សំយោជនំ ជាតិជរាយ ធម្មា” តិ។ ៩ធេវ
សម្ពោធិមុត្តរំ ដុសេតិ ៩មស្មីយេវ អត្តភាវេ អគ្គមគ្គំ អរហត្តំ វា ដុសេ
ចាបុណោយ្យ។

សត្វមសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. បឋមនកុហនសុត្តវណ្ណនា

៣៥. អដ្ឋមេ នយិទន្តិ ឯត្ថ នតតិ បដិសេធ និចាតោ, តស្ស “វុស្សតី” តិ
ឥមីនា សម្ពន្ធា, យកាហោ បទសន្និករោ។ ឥទំ-សន្តោ “ឯកមិទាហំ, ភិក្ខុវេ,
សមយំ ឧក្កដាយំ វិហារមិ សុភគវនេ សាលរាជមូលេ” តិអាទីសុ (ម. និ. ១.៥០១)
និចាតមត្តំ។ “ឥទំ ខោ តំ, ភិក្ខុវេ, អប្បមត្តកំ ឡិមត្តកំ សីលមត្តក” តិអាទីសុ
(ធិ. និ. ១.២៧) យថាវុត្តោ អាសន្នបច្ឆក្ខេត្តោ អាគតោ។

“ឥទញ្ចី តំ ជេតវនំ, ឥសិសង្ឃនិសេវិតំ;
អាវុត្តំ ធម្មរាជេន, បីតិសញ្ញាននំ មមា” តិ។ -

អាទីសុ (សំ. និ. ១.៤៨) វត្តមានេ អាសន្នបច្ឆក្ខេត្តោ។ ឥធាបិ វត្តមានេយេវ
អាសន្នបច្ឆក្ខេត្តោ ទដ្ឋញ្ចោ។

ព្រាហ្មចរិយ-សន្តោ -

“កី តេ វតំ កី បន ព្រាហ្មចរិយំ,
កិស្ស សុចិណ្ឌាស្ស អយំ វិចាតោ;
ឥទ្ធី ជុតី ពលវីរិយូបបត្តិ,
ឥទញ្ច តេ នាគ មហាវិមាណំ។

“អហញ្ច ភរិយា ច មនុស្សលោកេ,
សន្តា ឧកោ ទានបតី អហុម្ហា;
ឡិចានភូតំ មេ យវំ តទាសិ,
សន្តប្បិតា សមណាព្រាហ្មណា ច។

“តំ មេ វតំ តំ បន ព្រហ្មចរិយំ,
តស្ស សុចិណ្ឌាស្ស អយំ វិចាកោ;
ឥទ្ធី ជុតី ពលវីរិយូបបត្តិ,
ឥនព្វា មេ ធីរ មហាវិមាន”ន្តិ។ (ជា. ២.២២.១៥៩២-១៥៩៣, ១៥៩៥) -

ឥមស្មី បុណ្ណាកជាតកេ ទានេ អាគតោ។

“កេន ចាលិ កាមទទោ, កេន ចាលិ មធុស្សវោ;
កេន តេ ព្រហ្មចរិយេន, បុញ្ញំ ចាលិម្ហិ ឥជ្ឈតិ។

“តេន ចាលិ កាមទទោ, តេន ចាលិ មធុស្សវោ;
តេន មេ ព្រហ្មចរិយេន, បុញ្ញំ ចាលិម្ហិ ឥជ្ឈតិ”តិ។ (បេ. វ. ២៧៥, ២៧៧)

-

ឥមស្មី អង្គរបេតវត្ថុស្មី វេយ្យាវច្ឆេ។ “ឥទំ ខោ តំ, ភិក្ខុវេ, តិត្តិវិយំ នាម
ព្រហ្មចរិយំ អហោសី”តិ (ចូឡវ. ៣១១) ឥមស្មី តិត្តិវិយំជាតកេ
បញ្ចសិក្ខាបទសីលេ។ “តំ ខោ បន, បញ្ចសិខ, ព្រហ្មចរិយំ នេវ និព្វិនាយ ន
វិរាគាយ...បេ.... យាវនេវ ព្រហ្មលោកូបបត្តិយា”តិ (ធី. និ. ២.៣២៩) ឥមស្មី
មហាកោវិន្ទសុត្តេ ព្រហ្មវិហារេ។ “បវេ អព្រហ្មចារី ភវិស្សន្តិ, មយមេត្ត
ព្រហ្មចារិនោ ភវិស្សាមា”តិ (ម. និ. ១.៨៣) សល្លេខសុត្តេ មេធុនវិរតិយំ។

“មយញ្ច ភវិយា នាតិក្កមាម,
អម្ពេ ច ភវិយា នាតិក្កមន្តិ;
អញ្ញាត្រ តាហិ ព្រហ្មចរិយំ ចរាម,
តស្មា ហិ អម្ពំ ទហារា ន មីយវេ”តិ។ (ជា. ១.១០.៩៧) -

មហាធម្មបាលជាតកេ សទានសន្តោសេ។ “អភិជាធាមិ ខោ បធាហំ, សារិបុត្ត, ចតុរង្គ្គសមន្មាគតំ ព្រហ្មចរិយំ ចរិតា - តបស្សី សុទំ ហោមី” តិ (ម. និ. ១.១៥៥) លោមហំសសុត្តេ វិរិយេ។

“ហីនេន ព្រហ្មចរិយេន, ខត្តិយេ ឧបបជ្ជតិ;
មជ្ឈិមេន ច ទេវត្តំ, ឧត្តមេន វិសុជ្ឈតិ” តិ។ (ជា. ១.៨.៧៥) -

និមិត្តជាតកេ អត្តនមនវសេន កតេ អជ្ជង្គិកឧទាសថេ។ “ឥទំ ខោ បន, បញ្ចសិខ, ព្រហ្មចរិយំ ឯកន្តនិព្វិទាយ វិរាគាយ... បេ... អយមេវ អរិយោ អជ្ជង្គិកោ មគ្គោ” តិ (ធិ. និ. ២.៣២៩) មហាកោវិនុសុត្តយេវ អរិយមគ្គេ។ “តយិទំ ព្រហ្មចរិយំ ឥទ្ធពោវ ជីតញ្ចវិត្តារិកំ ពាហុជញ្ញំ បុដុក្ខតំ យាវ ទេវមនុស្សហិ សុប្បកាសិត” តិ (ធិ. និ. ៣.១៧៤) ចាសាទិកសុត្តេ សិក្ខត្តយសង្គហេ សកលស្មី សាសនេ។ ឥធាបិ អរិយមគ្គេ សាសនេ ច វត្តតិ។

វុស្សតីតិ វសីយតិ, ចរិយតីតិ អត្តោ។ ជនកុហានត្ថន្តិ “អហោ អយ្យោ សីលវា វត្តសម្បជ្ជោ អប្បិទ្ធោ សន្តជ្ជោ មហិទ្ធិកោ មហានុភាវោ” តិអាទិនា ជនស្ស សត្តលោកស្ស វិម្លាបនត្ថំ។ ជនលបនត្ថន្តិ “ឯវុបស្ស ឆាម អយ្យស្ស ទិន្នំ មហាប្បលំ ភវិស្សតី” តិ បសន្នចិត្តេហិ “កេនត្តោ, កី អាហារីយតូ” តិ មនុស្សហិ វធាបនត្ថំ។ លាភសក្ការសីលោកានិសំសត្ថន្តិ យាយំ “អាកង្ខេយ្យ ថេ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ លាភី អស្សំ ចីវរិបិណ្ឌាចាតសេធាសនគិលានប្បច្ចយភេសន្តបរិក្ខារាវន្តិ, សីលេ-ស្សេវស្ស បរិបូរការី” តិ (ម. និ. ១.៦៥) សីលានិសំសភាវេន វុត្តោ ចតុបច្ចយលាភោ, យោ ច ចតុន្នំ បច្ចយានំ សក្កច្ចទានសង្ខាតោ អាទរពហុមាណគុករណាសង្ខាតោ ច សក្ការោ, យោ ច “សីលសម្បជ្ជោ ពហុស្សតោ សុតិរោ អារទ្ធវិរិយោ” តិអាទិនា នយេន ឧត្តតថុតិយោសសង្ខាតោ សីលោកោ ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តានំ ទិដ្ឋជម្មិកោ

អាធិសំសោ, តទត្ថំ។ ឥតិ មំ ជនោ ជាតាត្ថតិ “ឯវំ ព្រហ្មចរិយវាសេ សតិ អយំ
សីលវា កល្យាណធម្មោ”តិ អាធិនា មំ ជនោ ជាតាត្ថ សម្ពាវេត្ថ”តិ អត្ថនោ
សន្តគុណាវសេន សម្ពាវនត្ថម្មំ ន ឥទំ ព្រហ្មចរិយំ វុស្សតីតិ សម្ពន្ធា។

កេចិ បន “ជនកុហនត្ថន្តិ ចាបិច្ឆស្ស ឥច្ឆាបកតស្ស សតោ
សាមន្តជប្បនសីយាបថនិស្សិតបច្ចយបដិសេវនសម្ពាតេន តិវិជេន
កុហនវត្ថុនា កុហនភាវេន ជនស្ស វិម្ពាបនត្ថំ។ ជនលបនត្ថន្តិ ចាបិច្ឆស្សវ
សតោ បច្ចយត្ថំ បរិកថោភាសាធិវសេន លបនភាវេន ឧបលាបនភាវេន វា
ជនស្ស លបនត្ថំ។ លាភសក្ការសិលោកាធិសំសត្ថន្តិ ចាបិច្ឆស្សវ សតោ
លាភាធិគរុតាយ លាភសក្ការសិលោកសម្ពាតស្ស អាធិសំសឧទយស្ស
និច្ឆាទនត្ថំ។ ឥតិ មំ ជនោ ជាតាត្ថតិ ចាបិច្ឆស្សវ សតោ
អសន្តគុណាសម្ពាវនាធិប្បាយេន ‘ឥតិ ឯវំ មំ ជនោ ជាតាត្ថ’តិ ន ឥទំ
ព្រហ្មចរិយំ វុស្សតី”តិ ឯវមេត្ថ អត្ថំ វទន្តិ។ បុរិមោយេវ បន អត្ថោ សារតរោ។

អថ ខោតិ ឯត្ថ អថាតិ អញ្ញទត្ថេ និចាតោ, ខោតិ អវជារណោ។ តេន
កុហនាធិតោ អញ្ញទត្ថាយេវ បន ឥទំ, ភិក្ខុវេ, ព្រហ្មចរិយំ វុស្សតីតិ ទស្សតិ។
ឥនានិ តំ បយោជនំ ទស្សន្តោ “សំវវត្ថព្យោវ បហានត្ថញ្ញា”តិ អាហា។ តត្ថ
បញ្ជាវិជោ សំវរោ - ចាតិមោក្ខសំវរោ, សតិសំវរោ, ញ្ញាណសំវរោ, ខន្តិសំវរោ,
វីរិយសំវរោតិ។

តត្ថ “ឥមិនា ចាតិមោក្ខសំវរេន ឧបេតោ ហោតិ សមុបេតោ”តិ (វិភ. ៥១១)
ហិ អាធិនា នយេន អាគតោ អយំ ចាតិមោក្ខសំវរោ នាម, យោ សីលសំវរោតិ
ច បុគ្គតិ។ “រក្ខតិ ចក្កុទ្ធិយំ, ចក្កុទ្ធិយេ សំវរំ អាបន្នតិ”តិ (ធិ. និ. ១.២១៣; ម.
និ. ១.២៩៥; សំ. និ. ៤.២៣៩; អ. និ. ៣.១៦) អាគតោ អយំ សតិសំវរោ។

“យានី សោតានី លោកស្មី (អធិតាតិ ភគវា),
សតិ តេសំ និវារណំ;
សោតានំ សំវរំ ព្រម,
បញ្ញាយេតេ បិដិយេវ” តិ។ (សុ. និ. ១០៤១) -

អាគតោ អយំ ញ្ញាណសំវរោ។ “ខមោ ហោតិ សីតស្ស ឧណ្ហាស្ស” តិអាទិនា (ម. និ. ១.២៤; អ. និ. ៤.១១៤; ប.៥៨) នយេន អាគតោ អយំ ខន្តិសំវរោ។ “ឧប្បន្នំ កាមវិតក្កំ នាធិវាសេតី” តិអាទិនា (ម. និ. ១.២៦; អ. និ. ៤.១១៤; ប.៥៨) នយេន អាគតោ អយំ វិរិយសំវរោ។ អត្ថតោ បន ចាណាតិចាតាធិនំ បដហនវសេន, វត្ថុបដិវត្តានំ ករណាវសេន ច បវត្តា ចេតនាវិរតិយោ ច។ សង្ខេបតោ សញ្ញា កាយវចីសំយមោ, វិត្តារតោ សត្តន្នំ អាបត្តិកូដ្ឋានំ អវិតិក្កមោ សីលសំវរោ។ សតិ វេរ សតិសំវរោ, សតិប្បធានា វា កុសលា ខន្ធា។ ញ្ញាណមេវ ញ្ញាណសំវរោ។ អធិវាសនវសេន អនោសោ, អនោសប្បធានា វា តថា បវត្តា កុសលា ខន្ធា ខន្តិសំវរោ, បញ្ញាតិ វេកេ។ កាមវិតក្កាធិនំ អនធិវាសនវសេន បវត្តំ វិរិយមេវ វិរិយសំវរោ។ តេសុ បឋមោ កាយទុច្ឆរិតាទិទុស្សីល្យស្ស សំវរណតោ សំវរោ, ទុតិយោ មុដ្ឋស្សធូស្ស, តតិយោ អញ្ញាណស្ស, ចតុត្ថោ អក្ខន្ធិយា, បញ្ចមោ កោសជ្ឈស្ស សំវរណតោ បិទហនតោ សំវរោតិ វេទិតញ្ញោ។ វេរមេតស្ស សំវរស្ស អត្ថាយ សំវរត្ថំ, សំវរនិច្ឆាទនត្ថន្តិ អត្ថោ។

បហានម្បិ បញ្ចវិធំ - តទន្តប្បហានំ, វិត្តម្ពនប្បហានំ, សមុច្ឆេទប្បហានំ, បដិប្បស្សន្តិប្បហានំ, និស្សរណប្បហានន្តិ។ តត្ថ យំ វត្ថុពុំ, តំ ហេដ្ឋា វេកកនិចាតេ បឋមសុត្តវណ្ណនាយំ វត្ថុមេវ។ តស្ស បន បញ្ចវិធស្សបិ តថា តថា រាគាទិកិលេសានំ បដិទិស្សន្តនដ្ឋេន សមតិក្កមនដ្ឋេន វា បហានស្ស អត្ថាយ បហានត្ថំ, បហានសាធនត្ថន្តិ អត្ថោ។ តត្ថ សំវរេន កិលេសានំ

ចិត្តសន្តានេ បវេសននិវារណំ បហានេន បវេសននិវារណាញោវ សមុគ្គាតោ
ចាតិ វេទន្តិ។ ឧកយេនាបិ បនយថាវហំ ឧកយំ សម្បជ្ជតីតិ ទដ្ឋព្ភំ។ សីលាទិធម្មា
ឯវ ហិ សំវរណាតោ សំវរោ, បដហានតោ បហានន្តិ។

គាថាសុ អនិច្ចាតិ ព្យាបិយោ វុច្ចន្តិ ឧបទ្ធា - ទិដ្ឋធម្មិកា ច សម្បរាយិកា
ច។ ព្យាបិយោ ហានតិ វិធាសេតិ បដហាតីតិ ព្យាបិហំ, អនុ ព្យាបិហន្តិ អនិច្ចាតិហំ,
សាសនព្រហ្មចរិយំ មគ្គព្រហ្មចរិយញា។ អថ វា ព្យាបិហំ អនត្ថេហិ សន្តិ ហានន្តិ
គច្ឆន្តិ បវត្តន្តិ ព្យាបិហា, តណ្ហាទិឧបក្កិលេសា។ នត្ថិ ឯត្ថ ព្យាបិហាតិ
អនិច្ចាតិហំ។ ព្យាបិហា វា យថាវុត្តនេជ្ជន តិច្ឆិយសមយា, តប្បដិបក្ខតោ ឥទំ
អនិច្ចាតិហំ។ “អនិច្ចាតិ”ន្តិបិ ចាថោ។ តស្សត្ថោ - “ឥតិហាយ”ន្តិ ធម្មេសុ
អនេកំសក្កាហការតោ វិចិកិច្ចា ឥតិហំ នាម, សម្មាសមុទ្ធប្បវេទិតត្ថា
យថានុសិដ្ឋំ បដិបទ្ធគ្រានំ និក្ខេដ្ឋការសាធនតោ នត្ថិ ឯត្ថ ឥតិហន្តិ អនិច្ចាតិហំ,
អបរហ្មច្ចយន្តិ អត្ថោ។ វុត្តញោតំ “បច្ចត្ថំ វេទិតញោ វិញ្ញាបី”តិ
“អតក្ការចរោ”តិ ច។ គាថាសុខត្ថំ បន “អនិច្ចាតិ”ន្តិ ធម៌ កត្វា បឋន្តិ។

និព្វានសម្ពាសនំ ឱកជំ បតិដ្ឋំ ចារំ គច្ឆតីតិ និព្វានោគធាតុមិ, វិមុត្តិវសត្ថា
ឯកន្តេនេវ និព្វានសម្បបកោតិ អត្ថោ។ តំ និព្វានោគធាតុមិនំ ព្រហ្មចរិយំ។
សោតិ យោ សោ សមតីស ចារមិយោ បូរេត្វា សព្វកិលេសេ ភិទ្ធិត្វា អនុត្តរំ
សម្មាសម្ពោធិ អភិសម្ពុទ្ធា, សោ ភគវា អនេសយំ នេសេសិ។ និព្វានោគធាតុ
វា អរិយមគ្គោ វុច្ចតិ។ តេន វិធា និព្វានោគាហានស្ស អសម្ពុតោ តស្ស ច
និព្វានំ អនាលម្ពិត្វា អប្បវត្តនតោ, តញ្ច តំ ឯកន្តំ គច្ឆតីតិ និព្វានោគធាតុមិ។
អថ វា និព្វានោគធាតុមិនន្តិ និព្វានស្ស អន្តោគាមិនំ មគ្គព្រហ្មចរិយំ, និព្វានំ
អារម្មណំ ករិត្វា តស្ស អន្តោ ឯវ វត្តតិ បវត្តតីតិ។ មហាត្ថេហិតិ
មហាអារុមេហិ ឧទ្យានជ្ឈាសយេហិ។ មហាន្តំ និព្វានំ, មហាន្តេ វា សីលក្ខន្ធាទិកេ

ឯសន្តិ កវេសន្តិទិ មហេសីនោ ពុទ្ធានយោ អរិយា។ តេហិ អនុយាតោ
បដិបន្នោ។ យថា ពុទ្ធន ទេសិតន្តិ យថា អភិញ្ញេយ្យទិធម្មេ
អភិញ្ញេយ្យទិការវេនេវ សម្មាសម្ពុទ្ធន មយា ទេសិតំ, ឯវំ យេ ឯតំ
មគ្គព្រហ្មចរិយំ តទត្ថំ សាសនព្រហ្មចរិយញ្ច បដិបជ្ជន្តិ។ តេ
ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកត្ថេហិ យថាវហំ អនុសាសន្តស្ស សត្ត មយ្ហំ
សាសនការីនោ ឱវាទប្បដិករា សកលស្ស វដ្តទុក្ខស្ស អន្តំ បរិយន្តំ អប្បវត្តិ
ករិស្សន្តិ, ទុក្ខស្ស វា អន្តំ និព្វានំ សន្និករិស្សន្តិទិ។

អជ្ឈមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. ទុតិយនកុហានសុត្តវណ្ណានា

៣៦. នវមេ អភិញ្ញត្ថន្តិ កុសលាទិវិភាគេន ខន្ធាទិវិភាគេន ច សព្ពធម្មេ
អភិវិសិដ្ឋេន ញាណេន អវិបរីតតោ ជាននត្ថំ។ បរិញ្ញត្ថន្តិ តេក្ខមកធម្មេ “ឥទំ
ទុក្ខ”ន្តិអាទិនា បរិជាននត្ថំ សមតិក្កមនត្តញ្ច។ តត្ថ អភិញ្ញេយ្យអភិជាននា
ចតុសច្ចរិសយា។ បរិញ្ញេយ្យបរិជាននា បន យទិបិ ទុក្ខសច្ចរិសយា,
បហានសច្ចិកិរិយាការវនាភិសមយេហិ បនវិនា ន បវត្តតីតិ បហានាទយោបិ
ឥធន គហិតាទិ វេទិតព្ពំ។ សេសំ អនន្តរសុត្តេ វុត្តត្ថមេវ។

នវមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. សោមនស្សសុត្តវណ្ណានា

៣៧. ធនមេ សុខសោមនស្សពហុលោភិ ឯត្ថ សុខន្តិ កាយិកំ សុខំ,
សោមនស្សន្តិ ចេតសិកំ។ តស្មា យស្ស កាយិកំ ចេតសិកញ្ច សុខំ អភិល្គំ
បវត្តតិ, សោ សុខសោមនស្សពហុលោភិ វុត្តោ។ យោជីតិ “ចតស្សោ ខោ ឥមា,

សាវ័ត្ថ, យោនីយោ"តិអាធិសុ (ម. និ. ១.១៥២) ខន្ធកោដ្ឋាសោ យោនីតិ
អាគតោ។ "យោនី ហេសា, ភូមិជ, ជលស្ស អធិគមាយា"តិអាធិសុ (ម. និ.
៣.២២៦) ការណ៍។

“ន ចាបំ ព្រាហ្មណំ ព្រូមិ, យោនិជំ មត្តិសម្ភវ”ន្តិ ច។ (ម. និ. ២.៤៥៧; ធន.
ប. ៣៩៦; សុ. និ. ៦២៥);

“តមេនំ កម្មជា វាតា និព្ពត្តិត្វា ឧទ្ធចាទំ អនោសិរំ សម្បវរេត្តត្វា មាតុ
យោនិមុខេ សម្បជីវាទេន្តី”តិ ច អាធិសុ បស្សវមគ្គោ។ ឥធន បន ការណ៍
អធិប្បតំ។ អស្សាតិ អនេន។ អារទ្ធាតិ បដ្ឋបិតា បគ្គហិតា បរិបុណ្ណា
សម្មាទិតា វា។

អាសវានំ ខយាយាតិ ឯត្ថ អាសវន្តីតិ អាសវា, ចក្កតោបិ...បេ.... មនតោបិ
សវន្តី បវត្តន្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ធម្មតោ យាវ កោត្រក្ខ, ឌីកាសតោ យាវ កវត្តា
សវន្តីតិ វា អាសវា។ ឯតេ ធម្មេ ឯតញ្ច ឌីកាសំ អន្តោ កវិត្វា បវត្តន្តីតិ អត្តោ។
អន្តោករណត្តោ ហិ អយំ អាគារោ។ ចិវចារិវាសិយដ្ឋេន មទិរាទយោ អាសវា
វិយាតិបិ អាសវា។ លោកេ ហិ ចិវចារិវាសិកា មទិរាទយោ អាសវាតិ វុច្ឆន្តិ។
យទិ ច ចិវចារិវាសិយដ្ឋេន អាសវា, ឯតេ ឯវ ភវិតុំ អរហន្តិ។ វុត្តំ ហេតុ -
“បុរិមា, ភិក្ខុវេ, កោជិ ន បញ្ញាយតិ អវិជ្ជាយ, ឥតោ បុព្វេ អវិជ្ជា
នាហោសី”តិអាធិ (អ. និ. ១០.៦១)។ អាយតំ សំសារទុក្ខំ សវន្តី បសវន្តីតិបិ
អាសវា។ បុរិមានិ ចេត្ត និព្ពចនានិ យត្ថ កិលេសា អាសវាតិ អាគតា, តត្ថ
យុជ្ជន្តិ; បដ្ឋិមំ កម្មេបិ។ ន កេវលញ្ច កម្មកិលេសា ឯវ អាសវា, អបិច ខោ
នានប្បការា ឧបទ្ធពាបិ។ អភិធម្មេ ហិ “ចត្តារោ អាសវា - កាមាសវោ, ភវាសវោ,
ទិដ្ឋាសវោ, អវិជ្ជាសវោ”តិ (ធន. ស. ១១០២) កាមរាគាទយោ កិលេសា អាសវាតិ

អាគតា។ សុត្តបិ “នាហំ, ចុន្ទ, ទិដ្ឋធម្មិកានំយេវ អាសវានំ សំវរាយ ធម្មំ
ទេសេមី” តិ (ធិ. និ. ៣.១៨២) ឯត្ថ វិវាទមូលភូតា កិលេសា អាសវាតិ អាគតា។

“យេន ទេវុបបត្យស្ស, គន្ធព្ពោ វា វិហាដ្តមោ;
យ ក្ខត្តំ យេន គន្ធយ្យ, មនុស្សត្តញ្ច អព្ពដេ;
តេ មហ្គំ, អាសវា ខីណា, វិទ្ធស្តា វិនធឿ កតា” តិ។ (អ. និ. ៤.៣៦) -

ឯត្ថ តេភូមកំ កម្មំ អវសេសា ច អកុសលា ធម្មា។ “ទិដ្ឋធម្មិកានំ អាសវានំ
សំវរាយ សម្បរាយិកានំ អាសវានំ បដិឃាតាយា” តិ (ចារា. ៣៩) ឯត្ថ
បរុបយាតវិប្បដិសារវេនពន្លាទយោ ចេវ អចាយទុក្ខភូតា នានប្បការា ឧបទ្គវា
ច។

តេ បនេតេ អាសវា វិនយេ “ទិដ្ឋធម្មិកានំ អាសវានំ សំវរាយ,
សម្បរាយិកានំ អាសវានំ បដិឃាតាយា” តិ ទ្វេជា អាគតា។ សឡាយតនេ
“តយោមេ, អាវុសោ, អាសវា - កាមាសវោ, ភវាសវោ, អវិជ្ជាសវោ” តិ (សំ. និ.
៤.៣២១) តិជា អាគតា។ តថា អញ្ញេសុ សុត្តន្តេសុ។ អភិធម្មេ តេយេវ
ទិដ្ឋាសវេន សទ្ធិ ចតុត្ថា អាគតា។ និព្ពេទិកបរិយាយេ បន “អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, អាសវា
និរយគមនីយា, អត្ថិ អាសវា តិរច្ឆានយោនិគមនីយា, អត្ថិ អាសវា
បេត្តិវិសយគមនីយា, អត្ថិ អាសវា មនុស្សលោកគមនីយា, អត្ថិ អាសវា
ទេវលោកគមនីយា” តិ (អ. និ. ៦.៦៣) បញ្ចេជា អាគតា។ កម្មមេវ ចេត្ត
អាសវាតិ អធិប្បេតំ។ ធក្កនិចាតេ “អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, អាសវា សំវរា
បហាតញ្ច” តិអាទិនា (អ. និ. ៦.៥៨) នយេន ធជា អាគតា។ សញ្ញាសវបរិយាយេ
តេយេវ ទស្សនបហាតព្ពេហិ ធម្មេហិ សទ្ធិ សត្តជា អាគតា។ ឥធម បន
អភិធម្មបរិយាយេន ចត្តារោ អាសវា អធិប្បេតាតិ វេទិតញ្ច។

ខយាយាតិ ឯត្ថ បន “យោ អាសវានំ ខយោ វយោ ភេនោ បរិភេនោ អនិច្ចតា
អន្តរធាន”ន្តិ អាសវានំ សរសភេនោ អាសវានំ ខយោតិ វុត្តោ។ “ជានតោ អហំ,
ភិក្ខុវេ, បស្សតោ អាសវានំ ខយំ វទាមី”តិ (ម. និ. ១.១៥) ឯត្ថ អាសវានំ
ខីណាការោ នត្ថិភារោ អច្ចន្តំ អសមុប្បាទោ អាសវក្ខយោតិ វុត្តោ។

“សេខស្ស សិក្ខុមាណស្ស, ឧដុមគ្គានុសារិនោ;
ខយស្មី បឋមំ ញាណំ, តតោ អញ្ញា អនន្តរា”តិ។ (ឥតិវុ. ៦២) -

ឯត្ថ អរិយមគ្គោ អាសវក្ខយោតិ វុត្តោ។ “អាសវានំ ខយា សមណោ ហោតី”តិ
(ម. និ. ១.៤៣៨) ឯត្ថ ផលំ។

“បរវជ្ជានុបស្សិស្ស, និច្ចំ ឧដ្ឋានសញ្ញិនោ;
អាសវា តស្ស វឌ្ឍន្តិ, អាវា សោ អាសវក្ខយា”តិ។ (ធជ. ប. ២៥៣) -

ឯត្ថ និព្វានំ។ ឥធិ បន ផលំ សន្ធាយ “អាសវានំ ខយាយា”តិ វុត្ថំ,
អរហត្តផលត្ថាយាតិ អត្តោ។

សំវេជនីយេសុ ហំនេស្វតិ សំវេគជនកេសុ ជាតិអាធិសុ សំវេគវត្ថុសុ។
ជាតិ, ជរា, ព្យាធិ, មរណំ, អចាយទុក្ខំ, អតីតេ វដ្តមូលកំ ទុក្ខំ, អនាគតេ
វដ្តមូលកំ ទុក្ខំ, បច្ចុប្បន្នេ អាហារបរិយេជ្ជមូលកំ ទុក្ខន្តិ ឥមាធិ ហិ សំវេគវត្ថុនិ
សំវេជនីយជ្ជានាធិនាម។ អបិច “អាធិត្តោ លោកសន្និវាសោ ឧយ្យុត្តោ
បយាតោ កុម្មគ្គប្បជីបន្នោ, ឧបនីយតិ លោកោ អទ្ទុវោ, អតាលោ លោកោ
អនភិស្សរោ, អស្សកោ លោកោ, សត្តំ បហាយ គមនីយំ, ឡនោ លោកោ
អតីត្តោ តណ្ហាទាសោ”តិ ឯវមាធិនិ (បជិ. ម. ១.១១៧) ចេត្ត
សំវេជនីយជ្ជានាធិតិ វេទិតញ្ញានិ។ សំវេជនេនាតិ ជាតិអាធិសំវេគវត្ថុនិ បដិច្ច

ឧប្បន្នភាពសង្គ្រាមស៊ីវិលសំរេចនេះ។ អត្ថបទនេះ បង្ហាញឲ្យយើងឃើញពីសំរេចនេះ
នាម។

សិរីគុស្យាតិ គឺជាអ្នកក្នុងការស្រាវជ្រាវអំពីការរីកចម្រើនជាតិអាទិដ្ឋក្រម
សំរេចជាតិស្រាវ “សំរេចជាតិ” ត្រូវ បង្កើត។ យោងតាម បទដ្ឋាននាតិ
ឧបាយបទនេះ, សង្គ្រាមយោធនាតិ អត្ថបទ។ សោ ហិ យថា អកុសលា ធម្មា
បរិយាយន្តិ, កុសលា ធម្មា ភាវនាចារិប្បវិ គឺជានិ, ឯវំ បទបទនាតា
ឧត្តមភាវសាធនតា ច “បទដ្ឋាន” ត្រូវ បង្កើត។ តត្ថ សំរេចនេះ ភាវនាសុ កិច្ចា តាណំ
លេណំ បទដ្ឋាននា អបស្សន្តោ តត្ថ អនោលីយន្តោ អលគ្គមាណសោ
តប្បដិបក្ខន ច វិនិវត្តិតវិសញ្ញតោ អញ្ញនត្ថុ និព្វាននិព្វាន ហោតិ
និព្វានចោលោ និព្វានបញ្ញាវា។ សោ កល្យាណមិត្តសន្តិស្សយេន
យោងតាមមនសិការពហុលោវិសុទ្ធាសយប្បយោគោ សមថវិបស្សនាសុ
យុត្តប្បយុត្តោ សត្តស្មិម្បិ សង្ខារគតេ និព្វិន្ទតិ វិវដ្ឋតិ, វិបស្សនំ ឧស្សក្កាបេតិ។
តត្ថ យទិទំ យោងតាមមនសិការពហុលោវិសុទ្ធាសយប្បយោគោ
សមថវិបស្សនាសុ យុត្តប្បយុត្តោ, តេនស្ស ទិដ្ឋេ ធម្ម
សុខសោមនស្សពហុលតា វេទិតញ្ញា។ យំ បទដ្ឋាន សមថេ បទដ្ឋានតា
វិបស្សនាយ យុត្តប្បយុត្តោ សត្តស្មិម្បិ សង្ខារគតេ និព្វិន្ទតិ វិវដ្ឋតិ, វិបស្សនំ
ឧស្សក្កាបេតិ, តេនស្ស យោងតាម អារម្មណ៍ អាសវានំ ខយាយាតិ វេទិតញ្ញំ។

គាថាសុ សិរីន្ទ្រេវេវាតិ សិរីន្ទ្រេយ្យ ឯវំ សំរេចំ ករេយ្យ ឯវំ។ “សិរីន្ទ្រេវេវាតិ” ត្រូវ
ច បង្កើត។ វុត្តនយេន សិរីគុស្យា ហុត្ថាតិ អត្ថបទ។ បទដ្ឋានតាតិ សប្បញ្ញោ,
តិហោតុកបទដ្ឋាននិ វុត្តំ ហោតិ។ បញ្ញាយ សមវេក្ខិយាតិ សំរេចវុត្តនិ
សិរីន្ទ្រេវេវាតិ បញ្ញាយ សម្មា អវេក្ខិយ។ អថ វា បញ្ញាយ សម្មា អវេក្ខិត្ថាតិ។
សេសំ សត្តត្ថ ឧត្តានត្ថមេវ។

ធនបសុត្តរវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ឥតិ បរមត្ថធិបតិយា ឥតិវុត្តក-អដ្ឋកថាយ

ទុក្ខនិចារតេ បឋមវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ទុតិយវគ្គោ

១. វិភក្តសុត្តរវណ្ណនា

៣៨. ទុតិយវគ្គស្ស បឋមេ តថាគតំ, ភិក្ខុវេតិ ឯត្ថ តថាគត-សន្នោ តាវ សត្តរោហារសម្មាសម្ពុទ្ធាធិសុ ទិស្សតិ។ តថា ហោស “ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា” តិអាធិសុ (ធិ. និ. ១.៦៥) សត្តរោហារេ។

“តថាគតំ ទេវមនុស្សបូជិតំ,
ពុទ្ធិំ នមស្សាម សុវត្ថិ ហោតូ” តិ។ (ខុ. ចា. ៦.១៦) -

អាធិសុ សម្មាសម្ពុទ្ធេ។

“តថាគតំ ទេវមនុស្សបូជិតំ,
ធម្មំ នមស្សាម សុវត្ថិ ហោតូ” តិ។ (ខុ. ចា. ៦.១៧) -

អាធិសុ ធម្មេ។

“តថាគតំ ទេវមនុស្សបូជិតំ,
សង្ឃំ នមស្សាម សុវត្ថិ ហោតូ” តិ។ (ខុ. ចា. ៦.១៨) -

អាធិសុ សង្ឃេ។ ឥធិ បន សម្មាសម្ពុទ្ធេ។ តស្មា តថាគតន្តិ ឯត្ថ អដ្ឋហិ
ការណេហិ ភគវា តថាគតោតិ វុច្ចតិ។ កតមេហិ អដ្ឋហិ? តថា អាគតោតិ

តថាគតោ, តថា គតោតិ តថាគតោ, តថលក្ខណំ អាគតោតិ តថាគតោ,
តថធម្មេ យាថាវតោ អភិសម្ពុទ្ធាតិ តថាគតោ, តថទស្សីតាយ តថាគតោ,
តថវាទីតាយ តថាគតោ, តថាការីតាយ តថាគតោ, អភិកវនដ្ឋេន
តថាគតោតិ។

កង់ ភគវា តថា អាគតោតិ តថាគតោ? យថា យេន អភិនិហារេន
ធានចារមី បូរេត្វា សីលនេក្ខម្មបញ្ញាវីរីយខន្តិសច្ចអធិដ្ឋានមេត្តាឧបេក្ខាចារមី
បូរេត្វា ឥមា ទស ចារមិយោ, ទស ឧបចារមិយោ, ទស បរមត្ថចារមិយោតិ
សមតីស ចារមិយោ បូរេត្វា អង្គបរិច្ចាគំ, អត្ថបរិច្ចាគំ, ជនបរិច្ចាគំ,
ធារបរិច្ចាគំ, វជ្ជបរិច្ចាគន្តិ ឥមា និ បញ្ច មហាបរិច្ចាគានិ បរិច្ចជិត្វា យថា
វិបស្សីអាទយោ សម្មាសម្ពុទ្ធា អាគតា, តថា អម្ពាភំ ភគវាបិ អាគតោតិ
តថាគតោ។ យថាហ -

“យថេវ លោកម្ហី វិបស្សីអាទយោ,
សព្វញ្ញការំ មុនយោ ឥធាគតា;
តថា អយំ សក្យមុនីបិ អាគតោ,
តថាគតោ វុច្ចតិ តេន ចក្កមា”តិ។ -

ឯវំ តថា អាគតោតិ តថាគតោ។

កង់ តថា គតោតិ តថាគតោ? យថា សម្មតិជាតាវ វិបស្សីអាទយោ
សមេហិ ចាទេហិ បថវិយំ បតិដ្ឋាយ ឧត្តរាភិមុខា សត្តបទវីតិហារេន គតា,
តថា អម្ពាភំ ភគវាបិ គតោតិ តថាគតោ។ យថាហុ -

“មុហុត្ថជាតោវ គរំបតី យថា,
សមេហិ ចាទេហិ ជុសី វសុន្ទរំ;

សៅវីក្កមី សត្វ បទានិ គោតមោ,
សេតញ្ច ធន្តំ អនុធារយុំ មរ្យ។

“គន្ធាន សោ សត្វ បទានិ គោតមោ,
ធិសាវីលោកេសិ សមា សមន្តតោ;
អជ្ជង្គបេតំ គិរមព្ពុធិរយិ,
សីហោ យថា បព្ពតមុទ្ធនិដ្ឋិតោ”តិ។ -

ឯវំ តថា គតោតិ តថាគតោ។

កងំ តថលក្ខណំ អាគតោតិ តថាគតោ? សព្វេសំ រូចារូបធម្មានំ
សលក្ខណំ, សាមញ្ញលក្ខណំ, តថំ, អវិតថំ, ញ្ញាណគតិយា អាគតោ,
អវិរជ្ជិត្វា បត្តោ, អនុតុទ្ធោតិ តថាគតោ។ យថាហ -

“សព្វេសំ បន ធម្មានំ, សកសាមញ្ញលក្ខណំ;
តថមេវាគតោ យស្មា, តស្មា នាថោ តថាគតោ”តិ។ -

ឯវំ តថលក្ខណំ អាគតោតិ តថាគតោ។

កងំ តថធម្មេ យាថាវតោ អភិសម្ពុទ្ធោតិ តថាគតោ? តថធម្មា នាម ចត្តារិ
អរិយសច្ចានិ។ យថាហ “ចត្តារិមាណិ, ភិក្ខុវេ, តថាណិ អវិតថាណិ អនញ្ញាថាណិ។
កតមាណិ ចត្តារិ? ឥទំ ទុក្ខំ អរិយសច្ចន្តិ, ភិក្ខុវេ, តថមេតំ អវិតថមេតំ
អនញ្ញថមេត”ន្តិ (សំ. និ. ៥.១០៩០) វិត្ថារោ។ តាណិ ច ភគវា អភិសម្ពុទ្ធោ, តស្មាបិ
តថានំ អភិសម្ពុទ្ធត្ថា តថាគតោ។ អភិសម្ពុទ្ធត្ថោ ហិ ឯត្ថ គត-សធម្មោ។ ឯវំ
តថធម្មេ យាថាវតោ អភិសម្ពុទ្ធោតិ តថាគតោ។

ក៏ តថទស្ស័តាយ តថាគតោ? យំ សនេវកេ លោកេ... បេ....
សនេវមនុស្សាយ បជាយ អបរិមាណាសុ លោកធាតុសុ អបរិមាណានំ
សត្តានំ ចក្ខុទ្ធាវេ អាចាថមាគច្ឆន្តំ រូចារម្មណំ នាម អត្ថិ, តំ ភគវា
សញ្ញាការតោ ជាតិ បស្សតិ។ ឯវំ ជានតា បស្សតា ចានេន តំ ឥដ្ឋាធិវសេន
វា ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតេសុ លព្ភមានបទវសេន វា “កតមំ តំ រូបំ រូចាយតនំ, យំ
រូបំ ចតុន្នំ មហាភូតានំ ឧចាទាយ វណ្ណានិភា សនិទស្សនំ សប្បដិយំ នីលំ
បីតក” ភិណ្ឌាធិនា (ធរ. ស. ៦១៦) នយេន អនេកេហិ នាមេហិ តេរសហិ វារេហិ
ទ្វេបញ្ញាសាយ នយេហិ វិភជ្ឈនំ តថមេវ ហោតិ, វិតថំ នត្ថិ។ ឯស នយោ
សោតទ្ធារាជីសុ អាចាថមាគច្ឆន្តេសុ សទ្ធាធិសុ។ វុត្តញ្ញោតំ ភគវតា -

“យំ, ភិក្ខុវេ, សនេវកស្ស លោកស្ស... បេ.... សនេវមនុស្សាយ ទិដ្ឋំ
សុតំ មុតំ វិញ្ញាតំ បត្តំ បរិយេសិតំ អនុវិចិតំ មនសា, តមហំ
ជាតាមិ... បេ.... តមហំ អព្ពញ្ញាសី, តំ តថាគតស្ស វិទិតំ, តំ តថាគតោ ន
ឧបជ្ជាសី” តិ (អ. និ. ៤.២៤)។

ឯវំ តថទស្ស័តាយ តថាគតោ។ ឯត្ថ តថទស្ស័អត្ថ តថាគតោតិ បទស្ស
សម្ពវោ វេទិតញ្ញោ។

ក៏ តថវាទិតាយ តថាគតោ? យំ វត្ថី ភគវា អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិ
អភិសម្ពុទ្ធា, យញ្ញ វត្ថី អនុចាធិសេសាយ និព្វានធាតុយា បរិនិព្វាយិ, ឯត្ថន្តវេ
បញ្ចចត្តាលីសវស្សបរិមាណកាលេ យំ ភគវតា ភាសិតំ សុត្តគេយ្យាទិ, សព្វំ
តំ បរិសុទ្ធិំ បរិបុណ្ណំ រាគមទាទិនិម្ពទនំ ឯកសទិសំ តថំ អវិតថំ។ តេនាហា -

“យញ្ញ, ចុន្ទ, វត្ថី តថាគតោ អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិ អភិសម្ពុជ្ឈតិ,
យញ្ញ វត្ថី អនុចាធិសេសាយ និព្វានធាតុយា បរិនិព្វាយតិ, យំ ឯតស្មី

អន្តរ ភាសតិ លបតិ និទ្ទិសតិ, សព្វំ តំ តថេវ ហោតិ, នោ អញ្ញថា។
តស្មា ‘តថាគតោ’តិ វុច្ចតី”តិ (ជី. និ. ៣.១៨៨; អ. និ. ៤.២៣)។

គឺអត្ថោ ហិ ឯត្ថ គតសន្តោ។ ឯវំ តថវាទិតាយ តថាគតោ។ អបិច
អាគនំ អាគនោ, វេចន្តិ អត្ថោ។ តថោ អវិបរីតោ អាគនោ អស្សតិ ធការស្ស
តការំ កត្វា តថាគតោតិ, ឯវម្បត្ថ បទសិទ្ធិ វេទិតញ្ញា។

កងំ តថាការីតាយ តថាគតោ? ភគវតោ ហិ វាចាយ កាយោ
អនុលោមេតិ, កាយស្សបិ វាចា។ តស្មា យថាវាទី តថាការី, យថាការី
តថាវាទី ច ហោតិ។ ឯវំភូតស្ស ចស្ស យថា វាចា, កាយោបិ តថា គតោ
បវត្តោ។ យថា ច កាយោ, វាចាបិ តថា គតាតិ តថាគតោ។ តេនាហ
“យថាវាទី, ភិក្ខុវេ, តថាគតោ តថាការី, យថាការី តថាវាទី។ ឥតិ យថាវាទី
តថាការី, យថាការី តថាវាទី។ តស្មា ‘តថាគតោ’តិ វុច្ចតី”តិ។ ឯវំ
តថាការីតាយ តថាគតោ។

កងំ អភិភវនជ្ជន តថាគតោ? យស្មា ភគវា ឧបរិ ភវត្តំ ហេជ្ជា អវីចី
បរិយន្តំ កិរត្វា តិរិយំ អបរិមាណាសុ លោកធាតូសុ សព្វសត្ត អភិភវតិ
សីលេនបិ សមាធិនាបិ បញ្ញាយបិ វិមុត្តិយាបិ វិមុត្តិញ្ញាណាទស្សនេនបិ, ន
តស្ស តុលា វា បមាណំ វា អត្ថិ, អថ ខោ អតុលោ អប្បមេយ្យោ អនុត្តរោ ទេវានំ
អតិទេវោ សក្កានំ អតិសក្កោ ព្រហ្មានំ អតិព្រហ្មា សព្វសត្តត្ថមោ, តស្មា
តថាគតោ។ តេនាហ -

“សនេវកេ, ភិក្ខុវេ, លោកេ...បេ... មនុស្សាយ តថាគតោ អភិភូ
អនភិភូតោ អញ្ញាទត្ថ ទសោ វសវត្ថី, តស្មា ‘តថាគតោ’តិ វុច្ចតី”តិ (ជី. និ.
៣.១៨៨; អ. និ. ៤.២៣)។

តត្រាយំ បទសិទ្ធិ - អគនោវិយ អគនោ, ទេសនាវិលាសោ ចេវ
បុញ្ញស្សយោ ច។ តេន ហោស មហានុភារោ ភិសង្ការិយ ធិព្វាគទេន សឃ្មេ,
សត្ថបរប្បវាទិនោ សនេវកញ្ច លោកំ អភិកវតិ។ ឥតិ សត្ថលោកាភិកវនេ
តថា អវិបរឹតោ យថាវុត្តោ អគនោ ឯតស្សតិ ធការស្ស តការំ កត្វា
តថាគតោតិ វេទិតញ្ចោ។ ឯវំ អភិកវនជ្ជន តថាគតោ។

អបិច តថាយ គតោតិ តថាគតោ, តថំ គតោតិ តថាគតោ។ តត្ថ
សកលលោកំ តីរណាបរិញ្ញាយ តថាយ គតោ អវគតោតិ តថាគតោ,
លោកសមុទយំ បហានបរិញ្ញាយ តថាយ គតោ អតីតោតិ តថាគតោ,
លោកនិរោធំ សង្ខិកិរិយាយ តថាយ គតោ អធិគតោតិ តថាគតោ។
លោកនិរោធគាមិនី បដិបទំ តថំ គតោ បដិបន្នោតិ តថាគតោ។ វុត្តញ្ចេតំ
ភគវតា -

“លោកោ, ភិក្ខុវេ, តថាគតេន អភិសម្ពុទ្ធោ។ លោកស្មា តថាគតោ
វិសំយុត្តោ។ លោកសមុទយោ, ភិក្ខុវេ, តថាគតេន អភិសម្ពុទ្ធោ,
លោកសមុទយោ តថាគតស្ស បហំនោ។ លោកនិរោធា, ភិក្ខុវេ,
តថាគតេន អភិសម្ពុទ្ធោ, លោកនិរោធា តថាគតស្ស សង្ខិកតោ។
លោកនិរោធគាមិនី បដិបទា, ភិក្ខុវេ, តថាគតេន អភិសម្ពុទ្ធោ,
លោកនិរោធគាមិនី បដិបទា តថាគតស្ស ភាវិតា។ យំ, ភិក្ខុវេ,
សនេវកស្ស... បេ... សត្ថំ តំ តថាគតេន អភិសម្ពុទ្ធំ។ តស្មា ‘តថាគតោ’ តិ
វុត្ថតី” តិ (អ. និ. ៤.២៣)។

អបរេហិបិ អដ្ឋហិ ការណេហិ ភគវា តថាគតោ។ តថាយ អាគតោតិ
តថាគតោ, តថាយ គតោតិ តថាគតោ, តថានិ អាគតោតិ តថាគតោ, តថា

គតោតិ តថាគតោ, តថាវិជោតិ តថាគតោ, តថាបវត្តិកោតិ តថាគតោ,
តថេហិ អាគតោតិ តថាគតោ, តថា គតភារេន តថាគតោតិ។

កង តថាយ អាគតោតិ តថាគតោ? យា សា ភគវតា សុមេធាតុន
ធិបត្តិរទសពលស្ស ចាទមូលេ -

“មនុស្សតំ លិដ្ឋសម្បត្តិ, ហេតុ សត្តារទស្សនំ;
បព្ពដ្ឋា គុណសម្បត្តិ, អធិការោ ច ធនុតា;
អដ្ឋធម្មសមោធានា, អភិនិហារោ សមិជ្ឈតី”តិ។ (ពុ. វិ. ២.៥៩) -

ឯវំ វុត្តំ អដ្ឋសមមន្ទាគតំ អភិនិហារំ សម្មាទេន្តេន “អហំ សទេវកំ លោកំ
តិណ្ណោ តារេស្សមិ, មុត្តោ មោចេស្សមិ, ទណ្ឌោ ទមេស្សមិ, អស្សត្តោ
អស្សសេស្សមិ, បរិនិព្វតោ បរិនិព្វាបេស្សមិ, សុទ្ធោ សោធនេស្សមិ, ពុទ្ធោ
ពោធនេស្សមិ”តិ មហាបជិញ្ញា បវត្តិតា។ វុត្តំ ហេតំ -

“កី មេ ឯកេន តិណ្ណេន, បុរិសេន ថាមទស្សិនា;
សត្តញ្ញតំ ចាបុណិទ្ធា, សន្តារេស្សំ សទេវកំ។

“ឥមិនា មេ អធិការេន, កតេន បុរិសុត្តមេ;
សត្តញ្ញតំ ចាបុណិទ្ធា, តារេមិ ជនតំ ពហុំ។

“សំសារសោតំ ធិន្ទិទ្ធា, វិទ្ធិសេត្វា តយោ ភវេ;
ធម្មនាវំ សមារុយ្ហ, សន្តារេស្សំ សទេវកំ។

“កី មេ អញ្ញាតវេសេន, ធម្មំ សន្និកតេនិធន;
សត្តញ្ញតំ ចាបុណិទ្ធា, ពុទ្ធោ ហេស្សំ សទេវកេ”តិ។ (ពុ. វិ. ៥៥-៥៨);

តំ បនេតំ មហាបដិញ្ញំ សកលស្សបិ ពុទ្ធករធម្មសមុទាយស្ស
បរិចយបច្ឆវេក្ខណាសមាធានានំ ការណភូតំ អវិសំវាទេន្តោ លោកនាថោ
យស្មា មហាកប្បានំ សតសហស្សាធិកានិ ចត្តារិ អសង្ខ័យ្យានិ សក្កច្ចំ និរន្តរំ
និរសេសតោ ធានចារមិអាធយោ សមតីសចារមិយោ បូរេត្វា,
អង្គបរិច្ចាគាធយោ បញ្ចា មហាបរិច្ចាគេ បរិច្ចជិត្វា, សច្ចាធិដ្ឋានាធិនិ ចត្តារិ
អធិដ្ឋានានិ បរិព្រូហេត្វា, បុញ្ញញ្ញាណសម្ភារេ សម្ពុត្វា
បុព្វយោគបុព្វចរិយធម្មក្ខានញ្ញាតត្ថចរិយាធយោ ឧក្កំសាបេត្វា, ពុទ្ធិចរិយំ
បរមកោដិ ចាបេត្វា អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិ អភិសម្ពុជ្ឈិ; តស្មា តស្សេវ សា
មហាបដិញ្ញា តថា អវិតថា អនញ្ញថា, ន តស្ស វាលគ្គមត្តម្យីវិតថំ អត្ថិ។ តថា
ហិ ធិបង្គរោ ធនពាលោ កោណ្ឌាញ្ញោ, មង្គលោ...បេ.... កស្សចោ ភគវាតិ ឥមេ
ចតុរិសតិ សម្មាសម្ពុទ្ធា បដិចាជិយា ឧប្បន្នា “ពុទ្ធា ភវិស្សតី”តិ នំ ព្យាករិសុ។
ឯវំ ចតុរិសតិយា ពុទ្ធានំ សន្តិកេ លទ្ធព្យាករណោ យេ តេ កតាភិនិហារេហិ
ពោធិសត្តេហិ លទ្ធព្វា អានិសំសា, តេ លភិត្វាវ អាគតោតិ តាយ យថាវុត្តាយ
មហាបដិញ្ញាយ តថាយ អភិសម្ពុទ្ធការំ អាគតោ អធិគតោតិ តថាគតោ។ ឯវំ
តថាយ អាគតោតិ តថាគតោ។

កថំ តថាយ គតោតិ តថាគតោ? យាយំ មហាករុណា លោកនាថស្ស,
យាយ មហាទុក្ខសម្ពាធម្មជិបន្នំ សត្តនិកាយំ ធិស្វា “តស្ស នត្ថញ្ញោ កោចិ
បដិសរណំ, អហមេវ នំ ឥតោ សំសារទុក្ខតោ មុត្តោ មោចេស្សមី”តិ
សមុស្សហិតមានសោ មហាភិនិហារំ អកាសិ។ កត្វា ច យថាបណ្ឌិតានំ
សកលលោកហិតសម្មាធនាយ ឧស្សក្កមាបន្នោ អត្ថនោ
កាយជីវិតនិរេបេក្ខោ បរេសំ សោតបថគមនមត្ថេនបិ
ចិត្តត្រាសសមុប្បាធិកា អតិទុក្ខរា ទុក្ខរចរិយា សមាចរន្នោ យថា
មហាពោធិសត្តានំ បដិបត្តិ ហានភាគិយា សំកិលេសភាគិយា បីតិភាគិយា វា

ន ហោតិ, អដ ខោ ឧត្តរិ វិសេសភាគិយាវ ហោតិ, តថា បដិបដ្ឋមាធនោ
អនុបុព្វេន និវរសេសេ ពោធិសម្ពារេ សមាធនត្វា អភិសម្ពោធិ ចាបុណិ។ តតោ
បរញ្ច តាយេវ មហាករុណាយ សញ្ញោទិតមាណសោ បរិវេករតី បរមញ្ច សន្តំ
វិមោក្ខសុខំ បហាយ ពាលជនពហុលេ លោកេ តេហិ សមុប្បាទិតំ
សម្ពាធាវមាណវិប្បការំ អគណេត្វា វេនេយ្យជនវិនយនេន និវរសេសំ ពុទ្ធកិច្ចំ
និដ្ឋបេសិ។ តត្រ យោ ភគវតោ សត្តេសុ មហាករុណាយ សមោក្ខមនាការោ,
សោ បរតោ អារិ ភវិស្សតិ។ យថា ពុទ្ធកូតស្ស លោកនាថស្ស សត្តេសុ
មហាករុណា, ឯវំ ពោធិសត្តកូតស្សបិ មហាភិនិហារកាលាទីសូតិ សត្តត្ថ
សត្តនា ច ឯកសទិសតាយ តថាវ សា អរិតថា អនញ្ញថា។ តស្មា តីសុបិ
អវត្តាសុ សត្តសត្តេសុ សមាធនសាយ តថាយ មហាករុណាយ
សកលលោកហិតាយ គតោ បដិបន្នោតិ តថាគតោ។ ឯវំ តថាយ គតោតិ
តថាគតោ។

កថំ តថានិ អាគតោតិ តថាគតោ? តថានិ នាម ចត្តារិ
អរិយមគ្គញ្ញាណានិ។ តានិ ហិ “ឥទំ ទុក្ខំ, អយំ ទុក្ខសមុទយោ, អយំ
ទុក្ខនិរោធនោ, អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ ឯវំ សត្តញ្ញេយ្យសង្គាហកានំ
បរតីនិវត្តិតទុកយហេតុកូតានំ ចតុន្នំ អរិយសច្ចានំ, ទុក្ខស្ស បីឡនដ្ឋោ
សង្ខតដ្ឋោ សន្តាបដ្ឋោ វិបរិណាមដ្ឋោ, សមុទយស្ស អាយុហនដ្ឋោ និទានដ្ឋោ
សំយោគដ្ឋោ បលិពោធដ្ឋោ, និរោធស្ស និស្សរណដ្ឋោ វិវេកដ្ឋោ អសង្ខតដ្ឋោ
អមតដ្ឋោ, មគ្គស្ស និយ្យានដ្ឋោ ហេតុដ្ឋោ ទស្សនដ្ឋោ អធិបតេយ្យដ្ឋោតិ អាទិនំ
តត្ថិភាគានញ្ច យថាភូតសភាវាវពោធិវិពន្ធកស្ស សំកិលេសបក្ខស្ស
សមុច្ឆិន្ទនេន បដិលទ្ធាយ តត្ថ អសម្ពោហាភិសមយសង្ខាតាយ
អរិបរីតាការប្បវត្តិយា ធម្មានំ សភាវសរសលក្ខណស្ស អរិសំវាទនតោ

តថាធិ អវិតថាធិ អនញ្ញាថាធិ, តាធិ ភគវា អនញ្ញានេយ្យា សយមេវ អាគតោ
អធិគតោ, តស្មា តថាធិ អាគតោតិ តថាគតោ។

យថា ច មគ្គញ្ញាណាធិ, វេ ភគវតោ ភីសុ កាលេសុ
អប្បដិហតញ្ញាណាធិ ចតុបដិសម្ពិទ្ធាញ្ញាណាធិ ចតុវេសារដ្ឋញ្ញាណាធិ
បញ្ចកតិបរិច្ឆេទញ្ញាណាធិ ធម្មសាធារណញ្ញាណាធិ
សត្តពោជ្ឈង្គិវិការវនញ្ញាណាធិ អដ្ឋមគ្គង្គិវិការវនញ្ញាណាធិ
នវានុបុព្វវិហារសមាបត្តិញ្ញាណាធិ ធនពលញ្ញាណាធិ ច វិភាវេតញ្ញាធិ។

តត្រាយំ វិការវនា - យញ្ញំ កិញ្ញំ អបរិមាណាសុ លោកធាតូសុ
អបរិមាណានំ សត្តានំ ហីនាទិភេទភិដ្ឋានំ ហីនាទិភេទភិដ្ឋាសុ អតីតាសុ
ខន្ធយតនធាតូសុ សភាវកិច្ចាទិ អវត្តាវិសេសាទិ ខន្ធបដិពទ្ធនាមគោត្តាទិ ច
ជាធិតត្ថំ។ អនិជ្ឈិយពទ្ធសុ ច អតិសុខុមតិរោហិតវិទូរទេសេសុ រូបធម្មេសុ
យោ តំតំបច្ចយវិសេសេហិ សន្និ បច្ចយុប្បន្នានំ
វណ្ណាសណ្ឋានកន្ធុរសដស្សាទិវិសេសោ, តត្ថ សព្ពត្ថេវ ហត្ថតលេ
ឋបិតអាមលកោវិយ បច្ចក្ខតោ អសង្កមប្បដិហតំ ភគវតោ ញ្ញាណំ បវត្តតិ,
តថា អនាគតាសុ បច្ចុប្បន្នាសុ ចាតិ ឥមាធិ ភីសុ កាលេសុ
អប្បដិហតញ្ញាណាធិ នាម។ យថាហ -

“អតីតំសេ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ អប្បដិហតំ ញ្ញាណំ, អនាគតំសេ
ពុទ្ធស្ស ភគវតោ អប្បដិហតំ ញ្ញាណំ, បច្ចុប្បន្នំសេ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ
អប្បដិហតំ ញ្ញាណា”ន្តិ (បដិ. ម. ៣.៥)។

តានិ បនេតានិ តត្ថ តត្ថ ធម្មានំ សភាវសរសលក្ខណស្ស អវិសំវាទនតោ
តថានិ អវិតថានិ អនញ្ញាថានិ, តានិ ភគវា សយម្ពុញ្ញាលោន អធិគញ្ញី។ ឯវំ
តថានិ អាគតោតិ តថាគតោ។

តថា អត្ថបដិសម្ពិទ្ធា, ធម្មបដិសម្ពិទ្ធា, និរុត្តិបដិសម្ពិទ្ធា,
បដិភានបដិសម្ពិទ្ធាតិ ចតស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា។ តត្ថ អត្ថបកេទស្ស
សល្លក្ខណវិការវនវត្ថានករណសមត្ថំ អត្ថេ បកេទគតំ ញ្ញាណំ
អត្ថបដិសម្ពិទ្ធា។ ធម្មបកេទស្ស សល្លក្ខណវិការវនវត្ថានករណសមត្ថំ ធម្មេ
បកេទគតំ ញ្ញាណំ ធម្មបដិសម្ពិទ្ធា។ និរុត្តិបកេទស្ស
សល្លក្ខណវិការវនវត្ថានករណសមត្ថំ និរុត្តាភិលាបេ បកេទគតំ ញ្ញាណំ
និរុត្តិបដិសម្ពិទ្ធា។ បដិភានបកេទស្ស សល្លក្ខណវិការវនវត្ថានករណសមត្ថំ
បដិភានេ បកេទគតំ ញ្ញាណំ បដិភានបដិសម្ពិទ្ធា។ វុត្ថញ្ញេតំ -

“អត្ថេ ញ្ញាណំ អត្ថបដិសម្ពិទ្ធា, ធម្មេ ញ្ញាណំ ធម្មបដិសម្ពិទ្ធា, តត្រ
ធម្មនិរុត្តាភិលាបេ ញ្ញាណំ និរុត្តិបដិសម្ពិទ្ធា, ញ្ញាលោសុ ញ្ញាណំ
បដិភានបដិសម្ពិទ្ធា”តិ (វិភ. ៧១៨)។

ឯត្ថ ច ហេតុអនុសារេន អរណីយតោ អធិគន្ធពុតោ ច សង្ខេបតោ
ហេតុផលំ អត្ថោ ធាម។ បកេទតោ បន យំ កិញ្ចំ បច្ចយុប្បន្នំ, និព្វានំ,
ភាសិតត្ថោ, វិចារកោ, កិរិយាតិ ឥមេ បញ្ច ធម្មា អត្ថោ។ តំ អត្ថំ បច្ចវេក្ខន្ធស្ស
តស្មី អត្ថេ បកេទគតំ ញ្ញាណំ អត្ថបដិសម្ពិទ្ធា។ ធម្មោតិ សង្ខេបតោ បច្ចយោ។
សោ ហិ យស្មា តំ តំ អត្ថំ វិទហតិ បវត្ថេតិ ចេវ ចារបេតិ ច, តស្មា ធម្មោតិ
វុច្ចតិ។ បកេទតោ បន យោ កោចិ ផលនិព្ពត្តកោ ហេតុ, អរិយមគ្គោ, ភាសិតំ,
កុសលំ, អកុសលន្តិ ឥមេ បញ្ច ធម្មា ធម្មោ, តំ ធម្មំ បច្ចវេក្ខន្ធស្ស តស្មី ធម្មេ
បកេទគតំ ញ្ញាណំ ធម្មបដិសម្ពិទ្ធា។ វុត្ថម្បិ ចេតំ -

“ធុត្ត ព្រាណំ អត្ថបដិសម្ពិទា, ធុត្តសមុទយេ ព្រាណំ
ធម្មបដិសម្ពិទា, ធុត្តនិរោធព ព្រាណំ អត្ថបដិសម្ពិទា,
ធុត្តនិរោធគាមិនិយា បដិបទាយ ព្រាណំ ធម្មបដិសម្ពិទា” តិ (វិភ. ៧១៩)។

អថ វា ហេតុម្ហី ព្រាណំ ធម្មបដិសម្ពិទា, ហេតុផលេ ព្រាណំ
អត្ថបដិសម្ពិទា។ យេ ធម្មា ជាតា ភូតា សញ្ញាតា និព្ពត្តា អភិនិព្ពត្តា ចាតុភូតា,
ឥមេសុ ធម្មេសុ ព្រាណំ អត្ថបដិសម្ពិទា។ យម្ហា ធម្មា តេ ធម្មា ជាតា ភូតា
សញ្ញាតា និព្ពត្តា អភិនិព្ពត្តា ចាតុភូតា, តេសុ ធម្មេសុ ព្រាណំ ធម្មបដិសម្ពិទា។
ជរាមរណេ ព្រាណំ អត្ថបដិសម្ពិទា, ជរាមរណសមុទយេ ព្រាណំ
ធម្មបដិសម្ពិទា។ ជរាមរណនិរោធព ព្រាណំ អត្ថបដិសម្ពិទា,
ជរាមរណនិរោធគាមិនិយា បដិបទាយ ព្រាណំ ធម្មបដិសម្ពិទា។ ជាតិយា, ភវេ,
ឧចានានេ, តណ្ហាយ, វេទនាយ, ជស្សេ, សឡាយតនេ, នាមរូបេ, វិញ្ញាណេ,
សង្ខារេសុ ព្រាណំ អត្ថបដិសម្ពិទា, សង្ខារសមុទយេ ព្រាណំ ធម្មបដិសម្ពិទា។
សង្ខារនិរោធព ព្រាណំ អត្ថបដិសម្ពិទា, សង្ខារនិរោធគាមិនិយា បដិបទាយ
ព្រាណំ ធម្មបដិសម្ពិទា។

“ឥធនិក្ខុ ធម្មំ ជាធាតិ - សុត្តំ, កេយ្យំ... បេ... វេទនំ។ អយំ វុច្ចតិ
ធម្មបដិសម្ពិទា។ សោ តស្ស តស្សេវ ភាសិតស្ស អត្តំ ជាធាតិ - ‘អយំ
ឥមស្ស ភាសិតស្ស អត្តោ, អយំ ឥមស្ស ភាសិតស្ស អត្តោ’ តិ, អយំ
វុច្ចតិ អត្ថបដិសម្ពិទា (វិភ. ៧២៤)។

“កតមេ ធម្មា កុសលា? យស្មី សមយេ កាមាវចរំ កុសលំ ចិត្តំ
ឧប្បន្នំ ហោតិ សោមនស្សសហគតំ ព្រាណសម្បយុត្តំ រូចារម្មណំ
វា... បេ... ធម្មារម្មណំ វា យំ យំ វា បនាវត្ត, តស្មី សមយេ ជស្សោ
ហោតិ... បេ... អវិក្ខេចោ ហោតិ។ ឥមេ ធម្មា កុសលា។ ឥមេសុ ធម្មេសុ

ព្រាណំ ធម្មបដិសម្ពិទា, តេសំវិចារកេ ព្រាណំ អត្ថបដិសម្ពិទា”តិអាទិ
វិត្តារោ (វិភ. ៧២៥)។

តស្មី អត្ថ ច ធម្ម ច សភាវិនុត្តិ អព្យកិចារវេហារោ អភិលាចោ, តស្មី
សភាវិនុត្តាភិលាបេ មាគធិកាយ សព្វសត្តានំ មូលភាសាយ “អយំ
សភាវិនុត្តិ, អយំ ន សភាវិនុត្តិ”តិ បភេទគតំ ព្រាណំ នុត្តិបដិសម្ពិទា។
យថាវុត្តសុ តេសុ ព្រាណេសុ គោចរកិច្ចាធិវសេនវិត្តារតោ បវត្តំ សព្វម្បី
ព្រាណាមារម្មណំ កត្វា បច្ចវេក្ខន្តស្ស តស្មី ព្រាណោ បភេទគតំ ព្រាណំ
បដិកានបដិសម្ពិទា។ ឥតិ ឥមាធិ ចត្តារិ បដិសម្ពិទាព្រាណានិ សយមេវ
ភគវតា អធិគតានិ អត្ថធម្មាធិកេ តស្មី តស្មី អត្ថនោវិសយេ
អវិសំវាទនវសេន អវិបរីតាការប្បវត្តិយា តថានិ អវិតថានិ អនញ្ញថានិ។
ឯវម្បី ភគវា តថានិ អាគតោតិ តថាគតោ។

តថា យំ កិញ្ចិ ព្រោយ្យំ នាម, សព្វំ តំ ភគវតា សញ្ញាការេន ព្រាតំ ធិដ្ឋំ
អធិគតំ អភិសម្ពុទ្ធំ។ តថា ហិស្ស អភិញ្ញោយ្យា ធម្មា អភិញ្ញោយ្យតោ ពុទ្ធា,
បរិញ្ញោយ្យា ធម្មា បរិញ្ញោយ្យតោ ពុទ្ធា, បហាតញ្ញា ធម្មា បហាតញ្ញតោ ពុទ្ធា,
សង្ខិកាតញ្ញា ធម្មា សង្ខិកាតញ្ញតោ ពុទ្ធា, ភាវេតញ្ញា ធម្មា ភាវេតញ្ញតោ ពុទ្ធា,
យតោ នំ កោចិ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា ទេវោ វា មារោ វា ព្រាហ្មា វា “ឥមេ
នាម តេ ធម្មា អនភិសម្ពុទ្ធា”តិ សហ ធម្មេន អនុយុញ្ជិតុំ សមត្តោ នត្តិ។

យំ កិញ្ចិ បហាតព្វំ នាម, សព្វំ តំ ភគវតា អនវសេសតោ ពោធិមូលេយេវ
បហំនំ អនុប្បត្តិធម្មំ, ន តស្ស បហានាយ ឧត្តរិ ករណីយំ អត្ថិ។ តថា ហិស្ស
លោកនោសមោហាវិបរីតមនសិការអហិរិកានោត្តប្បជនមិទ្ធ-
កោធូបនាហមក្ខបលាសឥស្សរមជ្ជិយ-
មាយាសាវេយ្យជម្ពុសារម្ពមាធាតិមាធមទបមាធាតិវិជាកុសលមូលធុន្ទរិត-

វិសមសញ្ញាមលវិតក្កបបញ្ចាសនាតណ្ហាចតុត្ថិជិបរិយេសអាសវ-
គន្តឡើយយោគាគតិតណ្ហាចានបញ្ចាភិនន្តននីវរណា-
ចេតោទិលចេតសោវិនិតន្តជិវាទមូលសត្តានុសយ-
អដ្ឋមិច្ឆត្ថនវអាហាតវត្ថុតណ្ហាមូលកទសអកុសល-
កម្មបថឯកវិសតិអនេសនន្ទាសដ្ឋិទិដ្ឋិតតអដ្ឋសតតណ្ហាវិចរិតាទិប្បកេទំ
ទិយឡកិលេសសហស្សំ សហ វាសនាយ បហំនំ សមុច្ឆិន្នំ សមូហតំ, យតោ នំ
កោចិ សមណោ វា...បេ.... ព្រហ្មា វា “ឥមេ នាម តេ កិលេសា អប្បហំនា” តិ
សហ ធម្មេន អនុយុញ្ជិតុំ សមត្តោ នត្ថិ។

យេ ចិមេ ភគវតា កម្មវិចាកកិលេសូបវាទអាណាវិតិក្កមប្បកេទា
អន្តរាយិកា ធម្មា វុត្តា, អលមេវ តេ ឯកន្តេន អន្តរាយាយ, យតោ នំ កោចិ
សមណោ វា...បេ.... ព្រហ្មា វា “នាលំ តេ បដិសេវតោ អន្តរាយាយា” តិ សហ
ធម្មេន អនុយុញ្ជិតុំ សមត្តោ នត្ថិ។

យោ ច ភគវតា និវរសេសវដ្ឋទុក្ខនិស្សរណាយ
សីលសមាធិបញ្ញាសង្កហោ សត្តកោដ្ឋាសិកោ សត្តតិសប្បកេទោ
អរិយមគ្គបុព្វង្គមោ អនុត្តរោ និយ្យានធម្មោ ទេសិតោ, សោ ឯកន្តេនេវ និយ្យាតិ
បដិបន្នស្ស វដ្ឋទុក្ខតោ, យតោ នំ កោចិ សមណោ វា...បេ.... ព្រហ្មា វា
“និយ្យានធម្មោ តយា ទេសិតោ ន និយ្យាតី” តិ សហ ធម្មេន អនុយុញ្ជិតុំ
សមត្តោ នត្ថិ។ វុត្តញ្ជេតំ - “សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស តេ បដិជានតោ ឥមេ ធម្មា
អនភិសម្ពុទ្ធា” តិ (ម. និ. ១.១៥០) វិត្តារោ។ ឯវមេតានិ អត្តនោ
ញ្ញាណប្បហានទេសនាវិសេសានំ អវិតថភាវាវពោធនតោ
អវិបរីតាការប្បវត្តានិ ភគវតោ ចតុវេសារដ្ឋញ្ញាណានិ តថានិ អវិតថានិ
អនញ្ញថានិ។ ឯវម្បិ ភគវា តថានិ អាគតោតិ តថាគតោ។

តថា និរយគតិ, តិរច្ឆានគតិ, បេតគតិ, មនុស្សគតិ, ទេវគតិ បញ្ច
គតិយោ។ តាសុ សញ្ញាវាទយោ អដ្ឋ មហានិរយា, កុក្កុឡាទយោ សោឡុស
ឧស្សននិរយា, លោកន្តិកនិរយោ ចាតិ សព្វេបិមេ ឯកន្តទុក្ខតាយ
និរស្សនដ្ឋននិរយា ច, សកកម្មនា គន្តព្ភតោ គតិ ចាតិ និរយគតិ។
តិព្ពន្ធការសីតនរកាបិ ឯតេស្សេវ អន្តោគដា
កិមិក៏ជបជង្គសរីសបបក្ខិសោណសិដ្ឋាលាទយោ តិរិយំ អញ្ញិតភាវេន
តិរច្ឆានា នាម។ តេ ឯវ គតិ តិរច្ឆានគតិ។
ខុប្បិចាសិតបរទត្ថបជីវិនិជ្ឈាមតណ្ហិកាទយោ ទុក្ខពហុលតាយ
បកដ្ឋសុខតោ ឥតាវិគតាតិ បេតា, តេ ឯវ គតិ បេតគតិ។
កាលកញ្ចិកាទិអសុរាបិ ឯតេស្សេវ អន្តោគដា។ បរិត្តធិបវាសីហិ សទ្ធិ
ជម្ពុធិចាទិចតុមហាធិបវាសិនោ មនសោ ឧស្សន្ទតាយ មនុស្ស, តេ ឯវ គតិ
មនុស្សគតិ។ ចាតុមហារាជិកតោ បដ្ឋាយ យាវ
នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតន្តបគាតិ ឥមេ ធម្មិសតិ ទេវនិកាយា ទិព្ពន្ធិ អត្ថនោ
ឥទ្ធានុភាវេន កិឡន្តិដោតេន្តិ ចាតិ ទេវា, តេ ឯវ គតិ ទេវគតិ។

តា បនេតា គតិយោ យស្មា តំតំកម្មនិព្ពត្តោ ឧបបត្តិកវិសេសោ, តស្មា
អត្ថតោវិចាកក្ខន្ធា កដត្តា ច រូបំ។ តត្ថ “អយំ នាម គតិ នាម ឥមិនា កម្មនា
ជាយតិ, តស្ស កម្មស្ស បច្ចយវិសេសេហិ ឯវិភាគភិក្ខុត្តាវិសុំ ឯតេ
សត្តនិកាយា ឯវិភាគភិក្ខុ”តិ យថាសកំហេតុដលវិភាគបរិច្ឆ័ន្ធនវសេន
ហានសោ ហេតុសោ ភកវតោ ញ្ញាណំ បវត្តតិ។ តេនាហ ភកវា -

“បញ្ច ខោ ឥមា, សាវិបុត្ត, គតិយោ។ កតមា បញ្ច? និរយោ,
តិរច្ឆានយោនិ, បេត្តិវិសយោ, មនុស្ស, ទេវា។ និរយញ្ញាហំ, សាវិបុត្ត,
បជាធាមិ, និរយគាមិញ្ញា មគ្គំ, និរយគាមិនិញ្ញា បដិបទំ; យថា បដិបន្នោ ច

កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អចាយំ ទុគ្គតី វិនិច្ឆាតំ និរយំ ឧបបដ្ឋតិ,
តញ្ចា បជាឆាមី”តិអាទិន (ម. និ. ១.១៥៣)។

តានិ បនេតានិ ភគវតោ ញ្ញាណានិ តស្មី តស្មី វិសយេ
អវិបរីតាការប្បវត្តិយា អវិសំវាទនតោ តថានិ អវិតថានិ អនញ្ញាថានិ។ ឯវម្បិ
ភគវា តថានិ អាគតោតិ តថាគតោ។

តថា យំ សត្តានំ សទ្ធាទិយោគវិកលភាវាវពោធន
អប្បរជក្ខមហារជក្ខតាទិវិសេសវិការំនំ បញ្ញាសាយ អាការេហិ បវត្តំ
ភគវតោ ឥន្ទ្រិយបរេបរិយត្តញ្ញាណំ។ វុត្តញ្ញោតំ - “សន្នោ បុគ្គលោ
អប្បរជក្ខោ, អស្សន្នោ បុគ្គលោ មហារជក្ខោ”តិ (បដិ. ម. ១.១១១) វិគ្គារោ។

យញ្ចា “អយំ បុគ្គលោ អប្បរជក្ខោ, អយំ សស្សតទិដ្ឋិកោ, អយំ
ឧច្ឆេទទិដ្ឋិកោ, អយំ អនុលោមិកាយំ ខន្តិយំ បិតោ, អយំ យថាភូតញ្ញាណោ
បិតោ, អយំ កាមាសយោ, ន នេក្ខម្មាទិអាសយោ, អយំ នេក្ខម្មាសយោ, ន
កាមាទិអាសយោ”តិអាទិនា “ឥមស្ស កាមរាគោ អតិរិយ ថាមគតោ, ន
បដិយាទិកោ, ឥមស្ស បដិយោ អតិរិយ ថាមគតោ, ន
កាមរាគាទិកោ”តិអាទិនា “ឥមស្ស បុញ្ញាភិសន្នារោ អធិកោ, ន
អបុញ្ញាភិសន្នារោ ន អានេញ្ញាភិសន្នារោ, ឥមស្ស អបុញ្ញាភិសន្នារោ អធិកោ,
ន បុញ្ញាភិសន្នារោ ន អានេញ្ញាភិសន្នារោ, ឥមស្ស អានេញ្ញាភិសន្នារោ អធិកោ,
ន បុញ្ញាភិសន្នារោ ន អបុញ្ញាភិសន្នារោ។ ឥមស្ស កាយសុចរិតំ អធិកំ, ឥមស្ស
វចីសុចរិតំ, ឥមស្ស មនោសុចរិតំ។ អយំ ហីនាធិមុត្តិកោ, អយំ
បណ្ឌិតាធិមុត្តិកោ, អយំ កម្មាវរណោ ន សមន្នាគតោ, អយំ កិលេសាវរណោ ន
សមន្នាគតោ, អយំ វិចាកាវរណោ ន សមន្នាគតោ, អយំ ន កម្មាវរណោ
សមន្នាគតោ, ន កិលេសាវរណោ, ន វិចាកាវរណោ

សមន្មាគតោ"តិអាទិនា ច សត្តានំ អាសយាទីនំ យថាភូតំ វិការវនាការប្បវត្តំ
ភគវតោ អាសយានុសយញ្ញាណំ។ យំ សន្ធាយ វុត្តំ -

“ឥធិ តថាគតោ សត្តានំ អាសយំ ជាធាតិ, អនុសយំ ជាធាតិ, ចរិតំ
ជាធាតិ, អធិមុត្តិ ជាធាតិ, ភព្ពាភព្ពេ សត្តេ ជាធាតិ”តិអាទិ (បដិ. ម.
១.១១៣)។

យញ្ច ឧបរិមហេជ្ជិមបុរត្តិមបច្ឆិមកាយេហិ
ធឹក្ខណាវាមអក្ខិកណ្ណាសោតនាសិកាសោតអំសក្ខជបស្សហត្ថចាទេហិ
អង្គុលង្គុលន្តរេហិ លោមលោមក្ខបេហិ ច អង្គិក្ខន្ធទកធារាបវត្ថនំ
អនញ្ញសាធារណំ វិវិជិកុព្ពនិទ្ធិនិម្មាបនកំ ភគវតោ
យមកថាជិហារិយញ្ញាណំ។ យំ សន្ធាយ វុត្តំ -

“ឥធិ តថាគតោ យមកថាជិហារិយំ ករោតិ អសាធារណំ
សាវកេហិ។ ឧបរិមកាយតោ អង្គិក្ខន្ធវា បវត្ថតិ, ហេជ្ជិមកាយតោ
ឧទកធារា បវត្ថតិ។ ហេជ្ជិមកាយតោ អង្គិក្ខន្ធវា បវត្ថតិ,
ឧបរិមកាយតោ ឧទកធារា បវត្ថតិ”តិអាទិ (បដិ. ម. ១.១១៦)។

យញ្ច រាគាធិហិ ជាតិអាធិហិ ច អនេកេហិ ទុក្ខធម្មេហិ ឧបទ្កតំ
សត្តនិកាយំ តតោ នីហិវតុកាមតាវសេន នាធានយេហិ បវត្ថស្ស ភគវតោ
មហាករុណាក្កមនស្ស បច្ឆយភូតំ មហាករុណាសមាបត្តិញ្ញាណំ។
យថាហ -

“កតមំ តថាគតស្ស មហាករុណាសមាបត្តិញ្ញាណំ? ពហុកេហិ
អាគារេហិ បស្សន្តានំ ពុទ្ធានំ ភគវន្តានំ សត្តេសុ មហាករុណា ឌីក្កមតិ,

អាធិត្តោ លោកសង្ឃវាសោតិ បស្សន្តានំ ពុទ្ធានំ ភគវន្តានំ សត្តេសុ
មហាករុណា ឌីក្កមតី"តិ។ -

អាធិនា (បដិ. ម. ១.១១៧) ឯក្ខន្ធរុតិយា អាការេហិ វិភជនំ កតំ។

យំ បន យាវតា ធម្មធាតុ, យត្ថកំ ញាតត្ថំ សង្ខតាសង្ខតាធិ, តស្ស សព្ពស្ស
បរេបទេសេន វិជា សញ្ញាការតោ បដិជាននសមត្ថំ អាកម្ពាមត្តប្បដិពទ្ធរុតិ
អនញ្ញសាធារណំ ភគវតោ ញាណំ សព្ពថា
អនវសេសសង្ខតាសង្ខតសម្មតិសច្ចាវពោធតោ សព្ពញ្ញតញ្ញាណំ,
តត្ថាវរណាការតោវ និស្សន្តប្បវត្តិ ឧបាទាយ អនាវរណញ្ញាណន្តិ ច វុច្ចតិ។
អយមេត្ត សង្ខេបោ, វិត្តាហេ បន បរតោ អារិ ភវិស្សតិ។

ឯវមេតាធិ ភគវតោ ធម្មសាធារណញ្ញាណាធិ អវិបរីតាការប្បវត្តិយា
យថាសកំវិសយស្ស អវិសំវាទនតោ តថាធិ អវិតថាធិ អនញ្ញថាធិ។ ឯវម្បិ
ភគវា តថាធិ អាគតោតិ តថាគតោ។

តថា “សត្តិមេ, ភិក្ខុវេ, ពោជ្ឈន្តោ - សតិសម្ពោជ្ឈន្តោ,
ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តោ, វិរយសម្ពោជ្ឈន្តោ, បីតិសម្ពោជ្ឈន្តោ,
បស្សន្តិសម្ពោជ្ឈន្តោ, សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តោ, ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តោ”តិ (បដិ. ម.
២.១៧; សំ. និ. ៥.១៨៥) ឯវំ សរូបតោ យាយំ លោកុត្តរមគ្គកូលោ ឧប្បជ្ជមាណា
លីនុទ្ធច្ចបតិជ្ជាធាប្បបាទកាមសុខត្ថកិលមថានុយោគឧច្ឆេទសស្សតាភិទិវេ
សាធិនំ អនេកេសំ ឧបទ្ធកានំ បដិបក្ខត្វតា សតិអាធិកេនា ធម្មសាមគ្គី, យាយ
អរិយសារកោ ពុជ្ឈតិ, កិលេសនិទ្ទាយ ឧដ្ឋហតិ, ចត្តារិ វា សច្ចាធិ បដិវិជ្ឈតិ,
និព្វានមេវ វា សច្ចិករោតិ, សា ធម្មសាមគ្គី “ពោធិ”តិ វុច្ចតិ, តស្ស ពោធិយា
អម្ពាតិ ពោជ្ឈន្តោ។ អរិយសារកោ វា យថាវុត្តាយ ធម្មសាមគ្គិយា ពុជ្ឈតិ តិ

កត្វា “ពោធិ៍” តិ វុច្ចតិ។ តស្ស ពោធិស្ស អង្គាតិ ពោជ្ឈង្គាតិ វេ
សាមញ្ញលក្ខណតោ, ឧបជ្ជានលក្ខណោ សតិសម្មោជ្ឈង្គោ,
បរិចយលក្ខណោ ធម្មរិចយសម្មោជ្ឈង្គោ, បគ្គហលក្ខណោ
វិរិយសម្មោជ្ឈង្គោ, ជរណាលក្ខណោ បីតិសម្មោជ្ឈង្គោ, ឧបសមលក្ខណោ
បស្សន្តិសម្មោជ្ឈង្គោ, អវិក្ខេបលក្ខណោ សមាធិសម្មោជ្ឈង្គោ
បដិសម្ពាទលក្ខណោ ឧបេក្ខាសម្មោជ្ឈង្គោតិ វេ វិសេសលក្ខណតោ។

“តត្ថ កតមោ សតិសម្មោជ្ឈង្គោ? ឥធនិក្ខុ សតិមា ហោតិ បរមេន
សតិនេបក្កេន សមន្មាគតោ, ចិរកតម្បិ ចិរភាសិតម្បិ សវិតា ហោតិ
អនុស្សវិតា” តិអាទិនា (វិភ. ៤៦៧) សត្តន្ធពោជ្ឈង្គានំ អញ្ញមញ្ញបការវសេន
ឯកក្ខណោ បវត្តិនស្សនតោ។ “តត្ថ កតមោ សតិសម្មោជ្ឈង្គោ? អត្ថិ អជ្ឈត្ថំ
ធម្មេសុ សតិ, អត្ថិ ពហិទ្ធា ធម្មេសុ សតិ” តិអាទិនា (វិភ. ៤៦៨) តេសំ
វិសយវិការីនាបវត្តិនស្សនតោ។ “តត្ថ កតមោ សតិសម្មោជ្ឈង្គោ? ឥធនិ,
ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ សតិសម្មោជ្ឈង្គំ ភាវេតិ វិវេកនិស្សិតំ, វិរាគនិស្សិតំ,
និរោធនិស្សិតំ, វោសគ្គបរិណាមិ” តិអាទិនា (វិភ. ៤៦៩) ភាវនាវិធិនស្សនតោ។
“តត្ថ កតមេ សត្ត ពោជ្ឈង្គោ? ឥធនិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ
ភាវេតិ... បេ... តស្មី សមយេ សត្ត ពោជ្ឈង្គោ ហោន្តិ, សតិសម្មោជ្ឈង្គោ... បេ...
ឧបេក្ខាសម្មោជ្ឈង្គោ។ តត្ថ កតមោ សតិសម្មោជ្ឈង្គោ? យា សតិ
អនុស្សតិ” តិអាទិនា (វិភ. ៤៧០) ធនុតិយា នយសហស្សវិភាគេហិតិ វេ
នាណការតោ បវត្តានិ ភគវតោ ពោជ្ឈង្គវិការីនញ្ញាណានិ តស្ស តស្ស
អត្តស្ស អវិសំវាទនតោ តថានិ អវិតថានិ អនញ្ញថានិ។ វេ ម្យិ ភគវា តថានិ
អាគតោតិ តថាគតោ។

តថា “តត្ថ កតមំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា អរិយសង្ខំ? អយមេវ អរិយោ
អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ, សេយ្យចិន្ទំ - សម្មាទិដ្ឋិ... បេ... សម្មាសមាធិ” តិ (វិភ. ២០៥) ឯវំ
សរូបតោ។ សព្វកិលេសេហិ អារកត្តា អរិយភាវករត្តា
អរិយជលបដិលាភករត្តា ច អរិយោ។ អរិយានំ អដ្ឋវិធត្តា និព្វានាធិគមាយ
ឯកន្តការណត្តា ច អដ្ឋង្គិកោ។ កិលេសេ មារេន្តោ គច្ឆតិ, អត្ថិកេហិ
មគ្គិយតិ, សយំ វា និព្វានំ មគ្គយតីតិ មគ្គោតិ ឯវំ សាមញ្ញលក្ខណតោ។
“សម្មាទស្សនលក្ខណា សម្មាទិដ្ឋិ, សម្មាអភិនិរោបនលក្ខណោ សម្មាសង្កប្បោ,
សម្មាបរិគ្គហណលក្ខណោ សម្មាវាចា, សម្មាសមុដ្ឋាបនលក្ខណោ
សម្មាកម្មន្តោ, សម្មាវេទានលក្ខណោ សម្មាអាជីវោ, សម្មាបគ្គហលក្ខណោ
សម្មាវាយាមោ, សម្មាឧបដ្ឋានលក្ខណោ សម្មាសតិ, សម្មាអវិក្ខេបលក្ខណោ
សម្មាសមាធិ” តិ ឯវំ វិសេសលក្ខណតោ។ សម្មាទិដ្ឋិ តាវ អញ្ញេហិបិ អត្ថនោ
បច្ឆនិកកិលេសេហិ សទ្ធិ មិច្ឆាទិដ្ឋិ បដហតិ, និព្វានំ អារម្មណំ ករោតិ,
តប្បដិច្ចាទកមោហាវិធមនេន អសម្មោហតោ សម្បយុត្តធម្មេ ច បស្សតិ, តថា
សម្មាសង្កប្បាទយោបិ មិច្ឆាសង្កប្បាទិនិ បដហន្តិ, និរោធស្វា អារម្មណំ ករោន្តិ,
សហជាតធម្មានំ
សម្មាអភិនិរោបនបរិគ្គហណសមុដ្ឋាបនវេទានបគ្គហឧបដ្ឋានសមាទហនានិ
ច ករោន្តតិ ឯវំ កិច្ចវិភាគតោ។ សម្មាទិដ្ឋិ បុព្វភាគេ នានក្ខណាវិសុំ
ទុក្ខាទិអារម្មណា ហុត្វា មគ្គកាលេ ឯកក្ខណា និព្វានមេវ អារម្មណំ កត្វា
កិច្ចតោ “ទុក្ខេ ញាណ” ត្ថិអាទិនិ ចត្តារិ នាមាទិលភតិ។ សម្មាសង្កប្បាទយោបិ
បុព្វភាគេ នានក្ខណា នាជារម្មណា, មគ្គកាលេ ឯកក្ខណា ឯការម្មណា,
តេសុ សម្មាសង្កប្បោ កិច្ចតោ “នេក្ខម្មសង្កប្បោ” តិអាទិនិ តីណិ នាមាទិ
លភតិ។ សម្មាវាចាទយោ តយោ បុព្វភាគេ “មុសាវាទា វេរមណី” តិអាទិវិភាគា
វិវតិយោបិ ចេតនាយោបិ ហុត្វា មគ្គក្ខណោ វិវតិយោវ, សម្មាវាយាមសតិយោ

កិច្ចតោ សម្មប្បធានសតិបដ្ឋានវសេន ចត្តាវិ នាមាធិលកន្តិ។ សម្មាសមាធិ
បន មគ្គកូលោបិ បឋមជ្ឈានាធិវសេន នាធា ឯវាតិ ឯវំ បុព្វភាគាបរភាគេសុ
បវត្តិវិភាគតោ។ “ឥធន, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ សម្មាធិដ្ឋី ភាវេតិ វិវេកនិស្សិត” តិអាធិនា
(វិភ. ៤៨៩) ភាវនាវិធីតោ។ “តត្ថ កតមោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ? ឥធន, ភិក្ខុ, យស្មី
សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ... បេ.... ទុក្ខបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ, តស្មី សមយេ
អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ ហោតិ - សម្មាធិដ្ឋី សម្មាសង្គហ្ម” តិអាធិនា (វិភ. ៤៩៩)
ចតុរាសីតិយា នយសហស្សវិភាគេហិតិ ឯវំ អនេកាការតោ បវត្តានិ
ភគវតោ អរិយមគ្គិការីនញ្ញាណានិ អត្តស្ស អវិសំវាទនតោ សព្វានិប
តថានិ អវិតថានិ អនញ្ញាថានិ ឯវម្បិ ភគវា តថានិ អាគតោតិ តថាគតោ។

តថា បឋមជ្ឈានសមាបត្តិយា ច និរោធសមាបត្តិ ឯតាសុ
អនុបដិច្ចាធិយាវិហរិតព្ពជ្ជន សមាបដ្ឋិតព្ពជ្ជន ច អនុបុព្វវិហារសមាបត្តិសុ
សម្មាទនបច្ចវេក្ខណាធិវសេន យថាវហំ សម្មយោគវសេន ច បវត្តានិ
ភគវតោ ញ្ញាណានិ តទត្ថសិទ្ធិយា តថានិ អវិតថានិ អនញ្ញាថានិ។ ឯវម្បិ ភគវា
តថានិ អាគតោតិ តថាគតោ។ តថា “ឥទំ ឥមស្ស ហំនំ, ឥទំ អដ្ឋាន” តិ អវិបរីតំ
តស្ស តស្ស ជលស្ស ការណាការណាជានំ, តេសំ តេសំ សត្តានំ
អតីតាធិភេទភិទ្ទស្ស កម្មសមាទានស្ស អនវសេសតោ យថាភូតំ
វិចាកន្តវជានំ, អាយុបាធនកូលោយេវ តស្ស តស្ស សត្តស្ស “អយំ
និរយកាមិនី បដិបទា... បេ.... អយំ និព្ពានកាមិនី បដិបទា” តិ យាថាវតោ
សាសវាធាសវកម្មវិភាគជានំ, ខន្ធយតនានំ
ឧបាទិដ្ឋានុបាទិដ្ឋានុអនេកសភាវំ នាធាសភាវញ្ញ តស្ស លោកស្ស “ឥមាយ
នាម ធាតុយា ឧស្សន្ទត្តា ឥមស្មី ធម្មប្បពន្ធអយំ វិសេសោ ជាយតី” តិអាធិនា
នយេន យថាភូតំ ធាតុនាធនត្តជានំ, សទ្ធាធិន្ទ្រិយានំ តិក្ខុមុទុតាជានំ
សំកិលេសាធិហិ សទ្ធិឈានវិមោក្ខាធិជានំ, សត្តានំ អបរិមាណាសុ ជាតីសុ

តប្បដិពន្ធន សន្ធិ អនវសេសតោ បុព្វេនិវុត្តក្ខន្ធសន្តតិជាននំ
ហិរណិវិភាកេហិ សន្ធិ បុតិបដិសន្ធិជាននំ, “ឥទំ ទុក្ខ”ន្តិអាទិនា ហេដ្ឋា
វុត្តនយេនេវ ចតុសច្ចជាននន្តិ ឥមាទិ ភគវតោ ទសពលញ្ញាណានិ អវិវជ្ឈិត្វា
យថាសកំវិសយាវតាហនតោ យថាធិប្បតត្តសាធនតោ ច យថាភូតវុត្តិយា
តថានិ អវិតថានិ អនញ្ញាថានិ។ វុត្តញ្ញេតំ -

“ឥធិ តថាគតោ ហ្មនញ្ញា ហ្មនតោ អដ្ឋានញ្ញា អដ្ឋានតោ យថាភូតំ
បជាធាតី”ន្តិអាទិ (វិភ. ៨០៩; អ. និ. ១០.២១)។

ឯវម្មី ភគវា តថានិ អាគតោតិ តថាគតោ។

យថា ចេតេសម្មី ញ្ញាណានំ វសេន, ឯវំ យថាវុត្តានំ
សតិបដ្ឋានសម្មប្បធានាទិវិការវនញ្ញាណានិ អនន្តាបរិមេយ្យភេទានំ
អនញ្ញាសាធារណានំ បញ្ញាវិសេសានំ វសេន ភគវា តថានិ ញ្ញាណានិ អាគតោ
អធិគតោតិ តថាគតោ, ឯវម្មី តថានិ អាគតោតិ តថាគតោ។

កេចំ តថា គតោតិ តថាគតោ? យា តា ភគវតោ
អភិជាតិអភិសម្ពោធិធម្មវិនយបញ្ញាបនអនុបាទិសេសនិញ្ញានធាតុយោ, តា
តថា។ កី វុត្តំ ហោតិ? យទត្ថំ តា លោកនាថេន អភិបត្តិតា បវត្តិតា ច,
តទត្ថស្ស ឯកន្តសិទ្ធិយា អវិសំវាទនតោ អវិបរីតត្ថវុត្តិយា តថា អវិតថា
អនញ្ញាថា។ តថា ហិ អយំ ភគវា ពោធិសត្តភូតោ
សមតីសចារមិបរិបូរណានិកំ វុត្តប្បការំ សព្ពពុទ្ធត្ថហេតុំ សម្មាទេត្វា
តុសិតបុរេ ឋិតោ ពុទ្ធកោលាហលំ សុត្វា ទសសហស្សចក្កវាឡនេវតាហិ
ឯកតោ សន្និបតិសាហិ ឧបសង្កមិត្វា -

“កាលោ ខោតេ មហាវីរ, ឧប្បជ្ឈ មាតុកុដ្ឋិយំ;

សនេវកំ តារយន្តោ, ពុជ្ឈស្ស អមតំ បទ"ន្តិ។ (ពុ. វិ. ១.៦៧) -

អាយាចិតោ ឧប្បន្នបុព្វនិមិត្តោ បញ្ចា មហាវិលោកនានិវិលោកេត្វា “ឥនានិ
អហំ មនុស្សយោនិយំ ឧប្បន្និត្វា អភិសម្ពុជ្ឈិស្សនមី” តិ អាសាឡិបុណ្ណមាយំ
សក្យរាជកុលេ មហាមាយាយ ទេវិយា កុច្ឆិយំ បដិសន្ធិ គហេត្វា ទស មាសេ
នេវមនុស្សហិ មហតា បរិហារេន បរិហារិយមាណោ វិសាខបុណ្ណមាយំ
បច្ឆសសមយេ អភិជាតី ចាបុណី។

អភិជាតិក្ខណោ បនស្ស បដិសន្ធិគ្គហណាក្ខណោ វិយ ទ្ធព្វិស បុព្វនិមិត្តានិ
ចាតុរហេសុំ, អយំ ទសសហស្សិលោកធាតុ សំកម្មិ សម្មកម្មិ សម្មវេធិ,
ទសសុ ចក្កវាឡសហស្សេសុ អបរិមាណោ ឡិកាសោ ជីវ, តស្ស, តំ សិរី
ទដ្ឋកាមា វិយ អន្ធា ចក្ខុនិ បដិលភីសុ, ពជិរា សទ្ធិ សុណីសុ, មូតា
សមាលបីសុ, ឧដ្ឋា ឧដុកត្តា អហេសុំ, បដ្ឋុលា បទសា គមនំ បដិលភីសុ,
ពន្ធនគតា សព្ពសត្តា អន្តពន្ធនាធិហិ មុច្ឆីសុ, សព្ពនរកេសុ អគ្គិ និព្វាយិ,
បេត្តិវិសយេ ឧប្បិចាសា វ្រូបសមិ, តិរច្ឆានានំ ភយំ នាហោសិ, សព្ពសត្តានំ
រោគោ វ្រូបសមិ, សព្ពសត្តា បិយំវេនា អហេសុំ, មធុរេនាការេន អស្សា ហាសីសុ,
វារណា គដ្ឋីសុ, សព្ពត្រិយានិ សកសកនិដ្ឋានំ មុញ្ជីសុ, អបដ្ឋិតានិ ឯវ
មនុស្សនំ ហត្ថបកាធិនិ អាភរណានិ មធុរេនាការេន សទ្ធិ មុញ្ជីសុ, សព្ពទិសា
វិប្បសន្នា អហេសុំ, សត្តានំ សុខំ ឧប្បាទយមាណោ មុនុសីតលវាតោ វាយិ,
អកាលមេយោ វស្សិ, បថវិតោបិ ឧទកំ ឧព្វិជ្ជិត្វា វិស្សន្តិ, បក្ខិណោ
អាកាសគមនំ វិជហីសុ, នទិយោ អសន្តមាណា អដ្ឋីសុ, មហាសមុទ្រេ មធុរំ ឧទកំ
អហោសិ, ឧបក្កិលេសវិនិមុត្តេ ស្វរិយេ ទិប្បមាណេ ឯវ អាកាសគតា សព្ពា
ដោតិយោ ដោតីសុ, វេបេត្វា អរូចាវចរេ ទេវេ អវសេសា សព្ពេ ទេវា សព្ពេ ច
នេវយិកា ទិស្សមានុរូចា អហេសុំ, តុកុដ្ឋកវាជសេលាទយោ អនាវរណាភូតា

អហោសុំ, សត្វានំ ចុត្តបចាតា នាហោសុំ, សត្តំ អនិជ្ជកន្ធ�ំ អភិកវិត្វា ទិព្ពគន្ធា
បវាយិ, សព្ពេ ជលូបតា រុក្ខា ជលធរា សម្បជ្ជីសុ, មហាសមុទ្រោ សព្ពត្តកមេរ
បញ្ចវណ្ណាហិ បទុមេហិ សញ្ញន្ទតលោ អហោសិ, ជលជជលជាទីនិ សព្ពបុច្ឆានិ
បុច្ឆីសុ, រុក្ខានំ ខន្ធសុ ខន្ធបទុមានិ, សាខាសុ សាខាបទុមានិ, លតាសុ
លតាបទុមានិ, បុច្ឆីសុ, មហិតលសិលាតលានិ ភិន្និត្វា ឧបរូបរិ សត្ត សត្ត
ហុត្វា ទណ្ឌាបទុមានិ នាម និក្ខមីសុ, អាកាសេ ឱលម្ពកបទុមានិ និព្ពត្តីសុ,
សមន្តតោ បុប្ផវស្សំ វស្សិ អាកាសេ ទិព្ពត្វិយានិ វជ្ជីសុ,
សកលទសសហស្សិលោកធាតុ វដ្តត្វា វិស្សជ្ជមាលាគុជ្ឈំ វិយ, ឧប្ប័ឡេត្វា
បវត្តមាលាកលាចោ វិយ, អលដ្ឋតបដិយត្តំ មាលាសនំ វិយ ច
ឯកមាលាមាលិនិ វិប្បរន្តវាឡតីជនី បុប្ផធូបគន្ធបរិវាសិតា បរមសោភគ្គប្បត្តា
អហោសិ, តានិ ច បុព្វនិមិត្តានិ ឧបរិ អធិគតានំ អនេកេសំ វិសេសាធិគមានំ
និមិត្តភូតានិ ឯវ អហោសុំ។ ឯវ អនេកន្ទ្រិយចាតុភាវា អយំ អភិជាតិ យទត្តំ
តេន អភិបត្តិតា, តស្ស អភិសម្ពោធិយា ឯកន្តសិទ្ធិយា តថាវ អហោសិ
អវិតថា អនញ្ញថា។

តថា យេ ពុទ្ធវេនេយ្យា ពោធនេយ្យពន្ធវា, តេ សព្ពេបិ អនវសេសតោ
សយមេវ ភកវតា វិនិតា។ យេ ច សាវកវេនេយ្យា ធម្មវេនេយ្យា ច, តេបិ
សាវកាធិហិ វិនិតា វិនយំ គច្ឆន្តិ គមិស្សន្តិ ចាតិ យទត្តំ ភកវតា អភិសម្ពោធិ
អភិបត្តិតា, តទត្តស្ស ឯកន្តសិទ្ធិយា អភិសម្ពោធិ តថា អវិតថា អនញ្ញថា។

អបិ ច យស្ស យស្ស ព្រោយ្យធម្មស្ស យោ យោ សភាវោ ពុជ្ឈិតព្ពោ, សោ
សោ ហត្ថតលេ ឋបិតអាមលកំ វិយ អារជ្ជនមត្តបដិពទ្ធន អត្តនោ ព្យាណោន
អវិបរីតំ អនវសេសតោ ភកវតា អភិសម្ពោធិ ឯវ ម្យិ អភិសម្ពោធិ តថា
អវិតថា អនញ្ញថា។

តថា តេសំ តេសំ ធម្មានំ តថា តថា ទេសេតព្ពប្បការំ, តេសំ តេសព្វា
សត្តានំ អាសយានុសយថវិយាធិមុត្តិ សម្មនេវ ធិលោកេត្វា ធម្មតំ
អវិជហន្តេនេវ បញ្ញត្តិនយំ វេហារមត្តំ អនតិធាវន្តេនេវ ច ធម្មតំ វិភាវេន្តេន
យថាបរាធំ យថាជ្ឈាសយំ យថាធម្មព្វា អនុសាសន្តេន ភគវតា វេនេយ្យា
វិនិតា អរិយភូមិ សម្មាបិភាតិ ធម្មវិនយបញ្ញាបនាបិស្សុ តទត្ថសិទ្ធិយា
យថាភូតុត្ថិយា ច តថា អវិតថា អនញ្ញថា។

តថា យា សា ភគវតា អនុប្បត្តា
បថវិយាធិជស្សវេទនាធិរូបាបសភាវនិមុត្តា លុដ្ឋនបលុដ្ឋនភាវាភាវតោ
លោកសភាវាតីតា តមសាវិសំសដ្ឋត្តា កេនចិ អនោភាសនីយា
លោកសភាវាភាវតោ ឯវ គតិអាធិការវហិតា អប្បតិដ្ឋា អនាមម្ពណា
អមតមហានិព្ពានធាតុ ខន្ធសម្ពាតានំ ឧបាទិនំ លេសមត្តស្សាបិ អភាវតោ
“អនុបាទិសេសា”តិបិ វុច្ចតិ។ យំ សន្ធាយ វុត្ថំ -

“អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, តទាយតនំ, យត្ថ នេវ បថវី ន អាចោ ន តេជោ ន
វាយោ ន អាភាសានញ្ញាយតនំ ន វិញ្ញាណញ្ញាយតនំ ន
អាភិញ្ញញ្ញាយតនំ ន នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ នាយំ លោកោ ន បរោ
លោកោ ន ច ឧភោ ចន្ទិមស្វរិយា។ តមហំ, ភិក្ខុវេ, នេវ អាគតី វេទាមិ ន
គតី ន បិតី ន បុតី ន ឧបបត្តិ; អប្បតិដ្ឋំ អប្បវត្ថំ អនាមម្ពណាមេវេតំ
ឯសេវន្តោ ឧក្ខស្សា”តិ (ឧទា. ៧១)។

សា សព្ពេសម្បិ ឧបាទានក្ខន្ធានំ អត្ថដ្ឋមោ សព្ពសម្ពាវានំ សមថោ,
សព្វបដិនំ បដិនិស្សក្តោ, សព្វឧក្ខានំ វូបសមោ, សព្វាលយានំ សមុគ្សតោ,
សព្វវដ្ឋានំ ឧបច្ឆេទោ, អច្ឆន្តសន្តិលក្ខណាតិ យថាវុត្ថសភាវស្ស កធាចិបិ
អវិសំវាទនតោ តថា អវិតថា អនញ្ញថា។ ឯវមេតា អភិជាតិអាធិកា តថា

គតោ ឧបគតោ អធិគតោ បដិបន្នោ បត្តោតិ តថាគតោ។ ឯវំ ភគវា តថា
គតោតិ តថាគតោ។

កងំ តថាវិជោតិ តថាគតោ? យថាវិជា បុរិមកា សម្មាសម្ពុទ្ធា, អយម្បិ
ភគវា តថាវិជោ។ កី វុត្ថំ ហោតិ? យថាវិជា តេ ភគវន្តោ មគ្គសីលេន,
ជលសីលេន, សព្វេនបិ លោកិយលោកុត្តរសីលេន, មគ្គសមាធិនា,
ជលសមាធិនា, សព្វេនបិ លោកិយលោកុត្តរសមាធិនា, មគ្គបញ្ញាយ,
ជលបញ្ញាយ, សញ្ញាយបិ លោកិយលោកុត្តរបញ្ញាយ, ទេវសីកំ វុទ្ធិញ្ញតព្វេហិ
ចតុវិសតិកោជិសតសហស្សសមាបត្តិវិហារេហិ, តទង្គិមុត្តិយា
វិក្ខម្ពនិមុត្តិយា សមុច្ឆេទិមុត្តិយា បដិប្បស្សន្ធិមុត្តិយា និស្សរណាវិមុត្តិយាតិ
សន្និបតោ, វិត្តារតោ បន អនន្តាបរិមាណភេទេហិ អចិន្តេយ្យានុកាវេហិ
សកលសព្វញ្ញុគុណេហិ, អយម្បិ អម្ពាភំ ភគវា តថាវិជោ។ សព្វេសញ្ញិ
សម្មាសម្ពុទ្ធានំ អាយុវេមត្ថំ, សរីរប្បមាណាវេមត្ថំ, កុលវេមត្ថំ,
ទុក្ករចរិយាវេមត្ថំ, រស្មីវេមត្តន្តិ ឥមេហិ បញ្ចេហិ វេមត្តេហិ សិយា វេមត្ថំ, ន បន
សីលវិសុទ្ធិអាធិសុ វិសុទ្ធិសុ សមថិបស្សនាបដិបត្តិយំ អត្តនា បដិវិទូគុណេសុ
ច កិញ្ចិ នាណករណំ អត្ថិ, អថ ខោ មជ្ឈេ ភិន្នសុវណ្ណំ វិយ អញ្ញមញ្ញំ និព្វិសេសា
តេ ពុទ្ធា ភគវន្តោ។ តស្មា យថាវិជា បុរិមកា សម្មាសម្ពុទ្ធា, អយម្បិ ភគវា
តថាវិជោ។ ឯវំ តថាវិជោតិ តថាគតោ។ វិជត្តោ ចេត្ត គតសន្នោ។ តថា ហិ
លោកិយា វិជយុត្តគតសន្នេ បការត្ថេ វុទ្ធិនិ។

កងំ តថាបវត្តិកោតិ តថាគតោ? អនញ្ញាសាធារណេន ឥទ្ធានុកាវេន
សមន្នាគតត្តា អត្ថបដិសម្ពិទានីនំ ឧក្កំសចារមិប្បត្តិយា
អនាវរណាញាណាបដិលាភេន ច ភគវតោ កាយប្បវត្តិយាធិនំ កត្តចិ

បដិឃាតាការតោយថារុចិ តថា គតំ គតិ គមនំ កាយវេទិត្តប្បវត្តិ
ឯតស្សតិ តថាគតោ។ ឯវំ តថាបវត្តិកោតិ តថាគតោ។

កងំ តថេហិ អគតោតិ តថាគតោ? ពោធិសម្ពាសម្ពរណោ
តប្បដិបក្ខប្បវត្តិសម្ពាតំ នត្ថិ ឯតស្ស គតន្តិ អគតោ។ សោ បនស្ស
អគតភារោ មច្ឆេនានាមិអាធិសុ អវិបវតំ
អាធិនវានិសំសបច្ចវេក្ខណាធិនយប្បវត្តេហិ ញ្ញាណោហិតិ តថេហិ
ញ្ញាណោហិ អគតោតិ តថាគតោ។

អថ វា កិលេសាភិសម្ពាសប្បវត្តិសម្ពាតំ ខន្ធប្បវត្តិសម្ពាតមេវ វា បញ្ចសុបិ
គតីសុ គតំ គមនំ ឯតស្ស នត្ថិតិ អគតោ។
សធុចាធិសេសអនុចាធិសេសនិព្វានប្បត្តិយា ស្វាយមស្ស អគតភារោ តថេហិ
អរិយមគ្គញ្ញាណោហិតិ ឯវម្បិ ភគវា តថេហិ អគតោតិ តថាគតោ។

កងំ តថាគតភារេន តថាគតោ? តថាគតភារេនាតិ ច តថាគតស្ស
សព្វារេន, អត្ថិតាយាតិ អត្ថោ។ កោ បនេស តថាគតោ, យស្ស អត្ថិតាយ
ភគវា តថាគតោតិ វុច្ឆតីតិ? សទ្ធម្មោ។ សទ្ធម្មោ ហិ អរិយមគ្គោ តាវ យថា
យុគនទ្ធសមថវិបស្សនាពលេន អនវសេសកិលេសបក្ខំ សមូហានន្តេន
សមុច្ឆេទប្បហានវសេន គន្តព្ពំ, តថា គតោ។ ជលធម្មោ យថា អត្ថនោ
មគ្គានុរូបំ បដិប្បស្សន្តិប្បហានវសេន គន្តព្ពំ, តថា គតោ បវត្តោ។ និព្វានធម្មោ
បន យថា គតោ បញ្ញាយ បដិវេទ្នោ សកលវដ្តុក្ខរូបសមាយ សម្មជ្ជតិ,
ពុទ្ធាធិហិ តថា គតោ សច្ចិកតោតិ តថាគតោ។ បរិយត្តិធម្មោបិ យថា
បុរិមពុទ្ធបិ សុត្តកេយ្យាធិវសេន បវត្តិអាធិប្បកាសនវសេន ច វេនេយ្យានំ
អាសយាធិអនុរូបំ បវត្តិតោ, អម្ពាភម្បិ ភគវតោ តថា គតោ គធិតោ
បវត្តិតោតិ វា តថាគតោ។ យថា ភគវតោ ធូសិតោ, តថា ភគវតោ សាវកេហិ

គតោ អវគតោតិ តថាគតោ។ ឯវំ សញ្ញេបិ សទ្ធិម្មោ តថាគតោ។ តេនាហា
សក្កោ ទេវាណមិន្នោ “តថាគតំ ទេវមនុស្សបូជិតំ, ធម្មំ នមស្សម សុវត្ថិ
ហោតូ”តិ (ខុ. ចា. ៦.១៧; សុ. និ. ២៤០)។ ស្វាស្ស អត្ថិតិ ភគវា តថាគតោ។

យថា ច ធម្មោ, ឯវំ អរិយសង្ឃេបិ, យថា អត្ថហិតាយ បរហិតាយ ច
បដិបន្នេហិ សុវិសុទ្ធិំ បុព្ពភាគសមថវិបស្សនាបដិបទំ បុរក្ខត្វា តេន តេន
មគ្គេន កន្តព្ធុំ, តំ តំ តថា គតោតិ តថាគតោ។ យថា វា ភគវតា
សច្ចបដិច្ចសមុប្បាទានិទយោ ទេសិតោ, តថា ច ពុទ្ធត្តា តថា កននតោ ច
តថាគតោ។ តេនាហា សក្កោ ទេវរាជា - “តថាគតំ ទេវមនុស្សបូជិតំ, សង្ឃំ
នមស្សម សុវត្ថិ ហោតូ”តិ (ខុ. ចា. ៦.១៨; សុ. និ. ២៤១), ស្វាស្ស សាវកក្ខតោ
អត្ថិតិ ភគវា តថាគតោ។ ឯវំ តថាគតភារេន តថាគតោ។

ឥធម្មិ តថាគតស្ស តថាគតភារីធិបនេ មុខមត្តកមេវ, សញ្ញាការេន បន
តថាគតោវ តថាគតស្ស តថាគតភារំ វណ្ណោយ្យ។ ឥធម្មិ តថាគតបទំ
មហត្ថំ, មហាគតិកំ, មហាវិសយំ, តស្ស អប្បមាទបទស្ស វិយ តេបិជកម្មិ
ពុទ្ធវចនំ យុត្តិតោ អត្ថភារេន អាហារន្តោ “អតិត្ថេន ធម្មកថិកោ បក្ខន្តោ”តិ ន
វត្ថុញ្ញោតិ។

តត្ថេតំ វុច្ចតិ -

“យថេវ លោកេ បុរិមា មហេសីនោ,
សព្ពញ្ញាការំ មុនយោ ឥធាគតា;
តថា អយំ សក្យមុនីបិ អាគតោ,
តថាគតោ វុច្ចតិ តេន ចក្ខុមា។

“បហាយ កាមាទិមលេ អសេសតោ,

សមាធិញ្ញាលោហិយថា គតាជិនា;
បុរាតនាសក្យមុនីដុតិន្ទរោ,
តថាគតោតេន តថាគតោមតោ។

“តថញ្ញាធាតាយតនាទិលក្ខណំ,
សភាវសាមញ្ញវិភាគភេទតោ;
សយម្ពញ្ញាលោនជិនោយមាគតោ,
តថាគតោវុច្ឆតិសក្យបុដ្ឋវោ។

“តថានិសង្ខានិសមន្តបក្ខនា,
តថាឥធម្មច្ចយតាចសព្ពសោ;
អនញ្ញនេយ្យានយតោវិភាវិតា,
តថាគតោតេនជិនោតថាគតោ។

“អនេកភេទាសុបិលោកធាតុសុ,
ជិនស្សរូបាយតនាទិគោចរ;
វិចិត្តភេទេតថមេវទស្សនំ,
តថាគតោតេនសមន្តលោចនោ។

“យតោចធម្មតថមេវភាសតិ,
ករោតិវាចាយនុបមត្តនោ;
គុណោហិលោកំអភិកុយ្យិវិយតិ,
តថាគតោតេនបិលោកនាយកោ។

“តថាបរិញ្ញាយតថាយសព្ពសោ,
អវេទិលោកំបកវំអតិក្កមិ;

គតោ ធិ បច្ចុក្ខកិរិយាយ និព្វត្ថិ,
អរិយមគ្គញ្ច គតោ តថាគតោ។

“តថា បដិញ្ញាយ តថាយ សព្វសោ,
ហិតាយ លោកស្ស យតោយមាគតោ;
តថាយ នាថោ ករុណាយ សព្វនា,
គតោ ធិ តេនាបិ ជិនោ តថាគតោ។

“តថានិ ញ្ញាណានិ យតោយមាគតោ,
យថាសភាវំវិសយាវពោធតោ;
តថាភិជាតិប្បកុត្តិ តថាគតោ,
តទត្ថសម្មាទនតោ តថាគតោ។

“យថាវិធា តេ បុរិមា មហេសីនោ,
តថាវិធាយម្យិ តថា យថារុចិ;
បវត្តវាចា តនុចិត្តភាវតោ,
តថាគតោ វុច្ចតិ អគ្គបុគ្គលោ។

“សម្ពោធិសម្ពារវិបក្ខតោ បុរេ,
គតំ ន សំសារគតម្យិ តស្ស វា;
ន ចត្ថិ នាថស្ស ភវន្តទស្សីនោ,
តថេហិ តស្មា អគតោ តថាគតោ។

“តថាគតោ ធម្មវរោ មហេសីនា,
យថា បហាតព្ពមលំ បហាយតិ;
តថាគតោ អរិយគណោ វិនាយកោ,

តថាគតោ តេន សមន្តីការតោ"តិ។

អរហន្តំសម្មាសម្ពុទ្ធន្តិ ឯត្ថ អរហតិ បទស្ស អត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្ថោយេវ។
សម្មា សាមញ្ញោ សព្ពធម្មានំ ពុទ្ធត្ថា សម្មាសម្ពុទ្ធុំ។ យំកិញ្ចិ ព្រោយ្យំ នាម, តស្ស
សព្ពស្សបិ សព្ពាការតោ អវិបរីតតោ សយមេវ អភិសម្ពុទ្ធត្ថាតិ វុត្ថំ ហោតិ។
ឥមិនាស្ស បរោបទេសវហិតស្ស សព្ពាការេន សព្ពធម្មាវពោធនសមត្ថស្ស
អាកម្ពីបដិពុទ្ធវុត្ថិនោ អនាវរណាញាណាសម្ពាតស្ស សព្ពញ្ញតញ្ញាណាស្ស
អធិគមោ ទស្សតោ។

ននុ ច សព្ពញ្ញតញ្ញាណតោ អញ្ញំ អនាវរណំ, អញ្ញថា ធម៌ អសាធារណានិ
ញ្ញាណានិ ពុទ្ធក្រោណានីតិ វចនំវិវុដ្ឋយ្យាតិ? នវិវុដ្ឋតិ,
វិសយប្បវត្តិកេនវសេន អញ្ញេហិ អសាធារណាការទស្សនត្ថំ ឯកស្សេវ
ញ្ញាណាស្ស ទិដ្ឋា វុត្ថត្ថា។ ឯកមេវ ហិ តំ ញ្ញាណំ
អនវសេសសម្ពុត្តាសម្ពុតសម្ពុតិធម្មវិសយតាយ សព្ពញ្ញតញ្ញាណំ, តត្ថ ច
អាវរណាការតោ និស្សន្ត្រាបមុចាទាយ អនាវរណាញាណាន្តិ វុត្ថំ។ យថាហ
បដិសម្ពិទាយំ -

“សព្ពំ សម្ពុត្តាសម្ពុតំ អនវសេសំ ជាតាតីតិ សព្ពញ្ញតញ្ញាណំ។ តត្ថ
អាវរណំ នត្ថីតិ អនាវរណាញាណា”ន្តិអាទិ (បដិ. ម. ១.១១៩)។

តស្មា នត្ថិ នេសំ អត្ថតោ កេនោ, ឯកន្តេនេវេតំ ឯវមិច្ឆិតព្ពំ។ អញ្ញថា
សព្ពញ្ញតាអាវរណាញាណានំ សាធារណតា អសព្ពធម្មាវម្មណតា ច
អាបន្នេយ្យ។ ន ហិ ភគវតោ ញ្ញាណាស្ស អណុមត្ថម្មិ អាវរណំ អត្ថិ,
អនាវរណាញាណាស្ស ច អសព្ពធម្មាវម្មណាការេ យត្ថ តំ ន បវត្ថតិ
តត្ថាវរណាសញ្ញាវតោ អនាវរណាការោយេវ ន សិយា។ អថ វា បន ហោតុ

អញ្ញាមេវ អនាវរណំ សព្វញ្ញតញ្ញាណតោ, ឥធ បន សព្វត្ថ
អប្បដិហតវុត្ថិតាយ អនាវរណាញាណានិ សព្វញ្ញតញ្ញាណាមេវ អធិប្បតំ,
តស្សេវាធិគមេន ភគវា សព្វញ្ញ សព្វវិទូ សម្មាសម្ពុទ្ធាតិ វុច្ចតិ, ន សកីយេវ
សព្វធម្មាវពោធតោ។ តថា ច វុត្ថំ បដិសម្ពិទាយំ -

“វិមោក្ខន្តិកមេតំ ពុទ្ធានំ ភគវន្តានំ ពោធិយា មូលេ សហ
សព្វញ្ញតញ្ញាណាស្ស បដិលាភា សង្ខិកា បញ្ញត្តិ យទិទំ ពុទ្ធា”តិ។

សព្វធម្មាវពោធនសមត្ថញ្ញាណាសមធិគមេន ហិ ភគវតោ សន្តានេ
អនវសេសធម្មេ បដិវិជ្ជិតុំ សមត្ថតា អហោសីតិ។

ឯត្ថាហ - កី បនិទំ ញ្ញាណំ បវត្តមាទំ សកីយេវ សព្វស្មី វិសយេ បវត្តតិ,
ឧទាហុ កមេនាតិ? កិញ្ចេត្ថ - យទិ តាវ សកីយេវ សព្វស្មី វិសយេ បវត្តតិ,
អតីតាណាគតប្បច្ចបន្នអជ្ឈត្តពហិទ្ធាធិភេទភិទ្ធានំ សម្ពុតធម្មានំ
អសម្ពុតសម្មតិធម្មានញ្ច ឯកជ្ឈំ ឧបជ្ឈានេ ទូរតោ ចិត្តបដំ បេក្ខន្តស្ស វិយ
វិសយវិភាគេនាវពោធតោ ន សិយា, តថា ច សតិ “សព្វេ ធម្មា អនត្តា”តិ
វិបស្សន្តានំ អនត្តាការេន វិយ សព្វធម្មា អនិរូបិតរូបេន ភគវតោ ញ្ញាណាស្ស
វិសយា ហោន្តិតិ អាបន្និតិ។ យេថ “សព្វញ្ញេយ្យធម្មានំ វិភលក្ខណាវិសយំ
វិកប្បវហិតំ សព្វកាលំ ពុទ្ធានំ ញ្ញាណំ បវត្តតិ, តេន តេ សព្វវិទូតិ វុច្ចន្តិ។
ឯវញ្ច កត្វា -

“ចរំ សមាហិតោ នាគោ, តិដ្ឋន្តោបិ សមាហិតោ”តិ។ -

“ឥទម្បី វចនំ សុវុត្ថំ ហោតិ”តិ វទន្តិ, តេសម្បី វុត្តនោសាធាតិវត្ថិ,
វិភលក្ខណាវម្ពណតាយ ច អតីតាណាគតសម្មតិធម្មានំ តទការតោ,

ឯកទេសវិសយមេវ ភគវតោ ញាណំ សិយា។ តស្មា សកីយេវ ញាណំ
បវត្តតីតិ ន យុដ្ឋតិ។

អថ កមេន សត្តស្មី វិសយេ ញាណំ បវត្តតីតិ? ឯវម្មី ន យុដ្ឋតិ។ ន ហិ
ជាតិភូមិសភាវាទិវសេន ធិសានេសកាលាទិវសេន ច អនេកភេទភិទ្ទេ
ព្រោយ្យេ កមេន គយ្ហមាទេ តស្ស អនវសេសបដិវេជោ សម្ភវតិ
អបរិយន្តការតោ ព្រោយ្យស្ស។ យេ បន “អត្ថស្ស អវិសំវាទនេតោ ព្រោយ្យស្ស
ឯកទេសំ បច្ចក្ខំ កត្វា សេសេបិ ឯវន្តិ អធិមុច្ឆិត្វា វវត្តាបនេន សត្តញ្ញ ភគវា,
តញ្ញា ញាណំ ន អនុមាទិកំ សំសយាការតោ។ សំសយានុពទ្ធព្វា លោកេ
អនុមាទញ្ញាណា”ន្តិ វទន្តិ, តេសម្មី ន យុត្តំ។ សត្តស្ស ហិ អបច្ចក្ខតោវ អត្ថស្ស
អវិសំវាទនេន ព្រោយ្យស្ស ឯកទេសំ បច្ចក្ខំ កត្វា សេសេបិ ឯវន្តិ អធិមុច្ឆិត្វា
វវត្តាបនស្ស អសម្ភវតោ។ យញ្ញំ តំ សេសំ, តំ អបច្ចក្ខន្តិ។ អថ តម្មី បច្ចក្ខំ,
តស្ស សេសភាវោ បន ន សិយាតិ សត្តមេតំ អការណំ។ កស្មា?
អវិសយវិចារការតោ។ វុត្តញ្ញេតំ ភគវតោ -

“ពុទ្ធវិសយោ, ភិក្ខុវេ, អចិន្តេយ្យោ, ន ចិន្តេតញ្ញោ; យោ ចិន្តេយ្យ,
ឧម្មាទស្ស វិយាតស្ស ភាគី អស្សា”តិ (អ. និ. ៤.៧៧)។

ឥទំ បនេត្ថ សន្និដ្ឋានំ - យំកិញ្ចី ភគវតោ ញាតុំ ឥច្ឆិតំ សកលមេកទេសោ
វា, តត្ថ អប្បដិហតវុត្តិតាយ បច្ចក្ខតោ ញាណំ បវត្តតិ, និច្ចសមាធានញ្ញា
វិក្ខេចាការតោ, ញាតុំ ឥច្ឆិតស្ស សកលស្ស អវិសយការតោ តស្ស
អាកម្ពាបជិតទ្វាវុត្តិតា ន សិយា, ឯកន្តេនេវ សា ឥច្ឆិតញ្ញា “សព្វេ ធម្មា ពុទ្ធស្ស
ភគវតោ អារជ្ជនបជិតទ្វា, អាកម្ពាបជិតទ្វា, មនសិការបជិតទ្វា,
ចិត្តប្បាទបជិតទ្វា”តិ (មហានិ. ៦៩; ចូឡនិ. មោឃរាជមាណាវបុត្តានិទ្ទេស ៨៥)

វេទនតោ។ អតីតានាគតវិសយម្បិ ភកវតោ ព្រាណំ
អនុមាណាមនតក្កត្តហណាវិវហិតត្តា បច្ចក្ខមេវ។

ននុ ច ឯតស្មិម្បិ បក្ខេយនាសកលំ ព្រាតុំ ឥន្ទ្រតំ, តនាសកិមេវ
សកលវិសយតាយ អនិរុបិទ្ធរូបេន ភកវតោ ព្រាណំ បវត្តេយ្យាតិ
វុត្តនោសាធាតិវត្តិយេវាតិ? ន, តស្ស វិសោធិតត្តា។ វិសោធិតោ ហិ សោ
ពុទ្ធវិសយោ អចិន្តេយ្យាតិ។ អញ្ញថា បច្ចុជនព្រាណាសមវុត្តិតាយ ពុទ្ធានំ
ភកវត្តានំ ព្រាណាស្ស អចិន្តេយ្យតា ន សិយា, តស្មា សកលធម្មាវម្ពណាម្បិ តំ
ឯកធម្មាវម្ពណំ វិយ សុវវត្តាបិតេយេវ តេ ធម្មេ កត្វា បវត្តតីតិ ឥនមេត្ត
អចិន្តេយ្យំ។ យាវតកំ ព្រោយ្យំ, តាវតកំ ព្រាណំ, យាវតកំ ព្រាណំ, តាវតកំ
ព្រោយ្យំ, ព្រោយ្យបរិយន្តិកំ ព្រាណំ, ព្រាណាបរិយន្តិកំ ព្រោយ្យន្តិ ឯវមេកជ្ឈំ
វិសុំ វិសុំ សកី កមេន ច ឥន្ទ្រានុរូបំ សម្មា សាមញ្ញ សព្ពធម្មានំ ពុទ្ធត្តា
សម្មាសម្ពុទ្ធា ភកវា។ តំ សម្មាសម្ពុទ្ធា។

ទ្វេវិតក្កាតិ ទ្វេសម្មាវិតក្កា។ តត្ថវិតក្កេន្ទ្រ ឯតេន, សយំ វាវិតក្កេតិ,
វិតក្កេនមត្តមេវ វាតិ វិតក្កោ។ ស្វាយំ អារម្មណាភិនិរោបនលក្ខណោ,
អាហាននបរិយាហាននរសោ, អារម្មណោ ចិត្តស្ស អានយនបច្ចុបដ្ឋានោ។
វិសយភេទេន បន តំ ទ្វិជា កត្វា វុត្តំ “ទ្វេវិតក្កា” តិ។ សមុទាចរន្តីតិ សមំ សម្មា
ច ឧទ្ធមុទ្ធា មរិយាធាយ ចរន្តិ។ មរិយាធាត្ថោ ហិ អយមាការោ, តេន ច យោគេន
“តថាគតំ អរហន្តំ សម្មាសម្ពុទ្ធា” ន្តិ ឥនំ សាមិអត្ថេ ឧបយោគវចនំ។ ឥនំ វុត្តំ
ហោតិ - តថាគតស្ស អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស អត្ថនោវិសយេ សមំ សម្មា ច
អញ្ញមញ្ញំ មរិយាទំ អនតិក្កមន្តា ឧទ្ធមុទ្ធា ពហុលំ អភិណ្ឌំ ចរន្តិ បវត្តន្តីតិ។

កោ បន នេសំ វិសយោ, កា វា មរិយាធា, កថញ្ច តំ អនតិក្កមិត្វា តេ
ឧទ្ធមុទ្ធា ពហុលំ អភិណ្ឌំ និច្ចំ បវត្តន្តីតិ? វុច្ចតេ - ខេមវិតក្កោ, បរិវេកវិតក្កាតិ

ឥម ទ្វេវិតក្កាយេវ។ តេសុ ខេមវិតក្កោ តាវ ភគវតោវិសេសេន
ករុណាសម្បយុត្តោ, មេត្តាមុទិតាសម្បយុត្តាបិ លត្តតេវ, តស្មា សោ
មហាករុណាសមាបត្តិយា មេត្តាទិសមាបត្តិយា ច បុព្ពង្គមោ សម្បយុត្តោ ច
វេទិតញោ។ បរិវេកវិតក្កោ បន ជលសមាបត្តិយា បុព្ពង្គមោ សម្បយុត្តោ ច,
ទិព្វវិហារាទិវសេនាបិ លត្តតេវ។ ឥតិ នេសំ វិតក្កោវិសយោ, តស្មា ឯកស្មី
សន្តានេ ពហុលំ បវត្តមាធានម្បិ កាលេន កាលំ សវិសយស្មីយេវ ចរណតោ
នត្ថិ មរិយាធា, ន សង្ករេន វុត្តិ។

តត្ថ ខេមវិតក្កោ ភគវតោ ករុណាក្កមនាទិនាវិភាវេតញោ,
បរិវេកវិតក្កោ សមាបត្តិហិ។ តត្រាយំ វិការវនា - “អយំ លោកោ
សន្តាបជាតោ ទុក្ខបរេតោ” តិអាទិនា រាគគ្គិអាទិហិ លោកសន្និវាសស្ស
អាទិត្តតាទិអាការទស្សនេហិ មហាករុណាសមាបត្តិយា បុព្ពភាគេ,
សមាបត្តិយម្បិ បឋមជ្ឈានវសេន វត្តញោ។ វុត្តញោតំ (បដិ. ម. ១.១១៧-១១៨) -

“ពហុហិ អាការេហិ បស្សន្តានំ ពុទ្ធានំ ភគវន្តានំ សត្តេសុ
មហាករុណា ឌីក្កមតិ, អាទិត្តោ លោកសន្និវាសោតិ បស្សន្តានំ ពុទ្ធានំ
ភគវន្តានំ សត្តេសុ មហាករុណា ឌីក្កមតិ។ ឧយ្យុត្តោ, បយាតោ,
កុម្មគ្គបដិបន្នោ, ឧបនិយតិ លោកោ អន្ទុវោ, អតាលោ លោកោ
អនភិស្សរោ, អស្សកោ លោកោ, សព្វំ បហាយ គមនីយំ, ឡនោ លោកោ
អតិត្តោ តណ្ហាទាសោ។

“អតាយនោ លោកសន្និវាសោ, អលេណោ, អសរណោ,
អសរណីក្ខតោ, ឧទ្ធតោ លោកោ អរូបសន្តោ, សសល្លោ
លោកសន្និវាសោ វិទ្ធោ បុព្វសល្លេហិ, អវិជ្ជន្ធការាវរណោ
កិលេសបញ្ញាបរិក្ខិត្តោ, អវិជ្ជាគតោ លោកសន្និវាសោ អណ្ណាគតោ

បរិយោនឆ្នោ តន្ត្រាកុលកជាតោ កុលាគុណ្ឌិកជាតោ មុញ្ញបព្ពជត្វតោ
អចាយំ ទុគ្គតី វិនិចាតំ សំសារំ នាតិវត្ថតីតិ បស្សន្នានំ,
អវិជ្ជាវិសនោសសំលិត្តោ កិលេសកលលីភូតោ,
រាគនោសមោហាជជាជដិតោ។

“តណ្ហាសង្ឃាជបដិមុក្កោ, តណ្ហាជាលេន ឡីត្ថដោ, តណ្ហាសោតេន
វុយ្ហតិ, តណ្ហាសំយោជនេន សំយុត្តោ, តណ្ហានុសយេន អនុសដោ,
តណ្ហាសន្តាបេន សន្តប្បតិ, តណ្ហាបរិឡាហេន បរិឡាតិ។

“ទិដ្ឋិសង្ឃាជបដិមុក្កោ, ទិដ្ឋិជាលេន ឡីត្ថដោ, ទិដ្ឋិសោតេន វុយ្ហតិ,
ទិដ្ឋិសំយោជនេន សំយុត្តោ, ទិដ្ឋានុសយេន អនុសដោ, ទិដ្ឋិសន្តាបេន
សន្តប្បតិ, ទិដ្ឋិបរិឡាហេន បរិឡាតិ។

“ជាតិយា អនុគតោ, ជរាយ អនុសដោ, ព្យាធិនា អភិភូតោ, មរណេន
អព្ពហតោ, ទុក្ខេ បតិដ្ឋិតោ។

“តណ្ហាយ ឡីឡិតោ, ជរាថាការបរិក្ខិត្តោ, មច្ចុចាសបរិក្ខិត្តោ,
មហាពន្ធពាឆ្នោ, លោកសន្និវាសោ, រាគពន្ធនេន, ទោសមោហាពន្ធនេន,
មានទិដ្ឋិកិលេសទុច្ចរិតពន្ធនេន ពាឆ្នោ, មហាសម្ពាធដបដិបន្នោ,
មហាបលិតោធនេន បលិតុឆ្នោ, មហាបថាតេ បតិតោ,
មហាកន្តារបដិបន្នោ, មហាសំសារបដិបន្នោ, មហាវិទុក្ខ សម្បវិវត្តតិ,
មហាបលិបេ បលិបន្នោ។

“អព្ពហតោ លោកសន្និវាសោ, អាទិត្តោ លោកសន្និវាសោ រាគគ្គិនា,
ទោសគ្គិនា, មោហគ្គិនា ជាតិយា...បេ.... ឧបាយាសេហិ, ឡីត្ថតកោ
លោកសន្និវាសោ ហព្វាតិ និច្ចមតាណោ បត្តនណ្ហោ តក្ករោ,

វង្សពន្ធនពន្ធា អាហាតនបច្ចបដ្ឋិតោ, អនាថោ លោកសន្និវាសោ
បរមការុញ្ញតំ បត្តោ, ទុក្ខាភិតុន្នោ ចិវរត្ថបិដ្ឋិតោ, និច្ចគដិតោ
និច្ចបិចាសិតោ។

“អន្នោ, អចក្កកោ, ហតនេត្តោ, អបរិណាយកោ, វិបថបក្កន្នោ,
អញ្ញសាបរន្នោ, មហោយបក្កន្នោ។

“ធូហិ ទិដ្ឋិតតេហិ បរិយុដ្ឋិតោ, តិហិ ទុច្ចរិតេហិ វិប្បដិបន្នោ, ចត្វហិ
យោគេហិ យោជិតោ, ចត្វហិ គន្ថេហិ គន្ថិតោ, ចត្វហិ ឧបាទានេហិ
ឧបាទីយតិ, បញ្ចកតិសមារុន្នោ, បញ្ចហិ កាមគុណេហិ វង្សតិ, បញ្ចហិ
នីវរណេហិ ឌុត្តដោ, ធលហិ វិវាទមូលេហិ វិវេទតិ, ធលហិ តណ្ហាកាយេហិ
វង្សតិ, ធលហិ ទិដ្ឋិតតេហិ បរិយុដ្ឋិតោ, សត្តហិ អនុសយេហិ អនុសដោ,
សត្តហិ សំយោជនេហិ សំយុត្តោ, សត្តហិ មាណេហិ ឧន្នតោ, អដ្ឋហិ
លោកធម្មេហិ សម្បវិវត្តតិ, អដ្ឋហិ មិច្ឆត្តេហិ និយតោ, អដ្ឋហិ
បុរិសនោសេហិ ទុស្សតិ, នវហិ អាហាតវត្ថុហិ អាហាតិតោ, នវហិ
មាណេហិ ឧន្នតោ, នវហិ តណ្ហាមូលកេហិ ធម្មេហិ វង្សតិ, ទសហិ
កិលេសវត្ថុហិ កិលិស្សតិ, ទសហិ អាហាតវត្ថុហិ អាហាតិតោ, ទសហិ
អកុសលកម្មបថេហិ សមន្នាគតោ, ទសហិ សំយោជនេហិ សំយុត្តោ,
ទសហិ មិច្ឆត្តេហិ និយតោ, ទសវត្ថុកាយ ទិដ្ឋិយា សមន្នាគតោ,
ទសវត្ថុកាយ អន្តក្កាហិកាយ ទិដ្ឋិយា សមន្នាគតោ,
អដ្ឋសតតណ្ហាបបព្វេហិ បបព្វិតោ, ឆ្វាសដ្ឋិយា ទិដ្ឋិតតេហិ
បរិយុដ្ឋិតោ លោកសន្និវាសោតិ សម្បស្សន្តានំ ពុទ្ធានំ ភកវន្តានំ សត្តេសុ
មហាករុណា ឌុក្កមតិ។

“អបញ្ចម្ព័ តិណ្ណោ, លោកោ ច អតិណ្ណោ។ អបញ្ចម្ព័ មុត្តោ,
លោកោ ច អមុត្តោ។ អបញ្ចម្ព័ ទន្លោ, លោកោ ច អទន្លោ។ អបញ្ចម្ព័
សន្លោ, លោកោ ច អសន្លោ។ អបញ្ចម្ព័ អស្សត្តោ, លោកោ ច
អនស្សត្តោ។ អបញ្ចម្ព័ បរិនិព្វតោ, លោកោ ច អបរិនិព្វតោ។ បហោមិ
ខ្វាបាំ តិណ្ណោ តាវេតុំ, មុត្តោ មោចេតុំ, ទន្លោ ទមេតុំ, សន្លោ សមេតុំ,
អស្សត្តោ អស្សសេតុំ, បរិនិព្វតោ បរេ ច បរិនិព្វតោបេតុន្តិ បស្សន្តានំ
ពុទ្ធានំ ភគវន្តានំ សត្តេសុ មហាករុណា ឌីក្កមតី” តិ (បដិ. ម. ១.១១៧-
១១៨)។

ឥមំនាវ នយេន ភគវតោ សត្តេសុ មេត្តាឌីក្កមនញ្ចវិភាវេតព្ពំ។
ករុណាវិសយស្ស ហិ ទុក្ខស្ស បដិបក្ខក្ខតំ សុខំ សត្តេសុ ឧបសំហរន្តិ មេត្តាបិ
បវត្តតីតិ ឥធ អព្យាចាទអវិហឹសាវិតក្កោ ខេមវិតក្កោ។ បរិវេកវិតក្កោ បន
នេក្ខម្មវិតក្កោយេវ, តស្ស ទិព្វវិហារអរិយវិហារេសុ បុព្វភាគស្ស
បឋមជ្ឈានស្ស បច្ឆវេក្ខណាយ ច វសេន បវត្តិ វេទិតព្ពា។ តត្ថ យេ តេ
ភគវតោ ទេវសិកំ វឌ្ឍញ្ញនកវសេន ចតុវីសតិកោជិសតសហស្សសម្ពា
សមាបត្តិវិហារា, យេសំ បុរេចរណាភាវេន បវត្តំ សមាធិចរិយានុគតំ
ញ្ញាណចរិយានុគតំ ញ្ញាណំ
ចតុវីសតិកោជិសតសហស្សសមាបត្តិសញ្ញាវិមហាវជិរញ្ញាណន្តិ វុច្ឆតិ,
តេសំ វសេន ភគវតោ បរិវេកវិតក្កស្ស ពហុលំ បវត្តិ វេទិតព្ពា។ អយញ្ច
អត្ថោ មហាសច្ចកសុត្តនបិ វេទិតព្ពា។ វុត្តញ្ញំ តត្ថ ភគវតោ -

“សោ ខោ អហំ, អគ្គិវេស្សន, តស្មីយេវ បុរិមស្មី សមាធិនិមិត្ត
អជ្ឈត្ថមេវ ចិត្តំ សណ្ឌាបេមិ, សន្និសាទេមិ, យេន សុទ្ធិ ទិច្ចកប្បំ
វិហារមី” តិ (ម. និ. ១.៣៨៧)។

ឥឡូវ ភក្តី កកវា “សមណោ គោតមោ អភិវុទោ ចាសាធិកោ សុដុសិតំ
ធម្មារណំ, ដ្ឋីវា តនុកា, មជ្ជំ វចនំ, តេន បរិសំ វញ្ញេន្តោ មញ្ញេ វិចរតិ, ចិត្ត
បនស្ស ឯកគ្គតា នត្ថិ, យោ ឯវំ សញ្ញត្តិពហុលោ ចរតិ” តិ សច្ចកេន
និគណ្ឌបុត្តេន វិតក្កិតេ អវស្សំ សហោធិនំ ចោវ គណ្ឌេន្តោ វិយ “ន អគ្គិវេស្សន
តថាគតោ បរិសំ វញ្ញេន្តោ សញ្ញត្តិពហុលោ វិចរតិ, ចក្កវាឡបរិយន្តាយបិ
បរិសាយ ធម្មំ ទេសេតិ, អសល្លោ អនុបលិត្តោ ឯកត្ថំ
ឯកវិហារិសុញ្ញតាជលសមាបត្តិជលំ អនុយុត្តោ” តិ ទស្សេតុំ អាហារិ។

ភក្តី ហិ យស្មី ខណោ បរិសា សាធុការំ ទេតិ, ធម្មំ វា បច្ចវេក្ខតិ, តស្មី
ខណោ បុព្វភាគេន កាលំ បរិច្ឆិន្ទិត្វា ជលសមាបត្តិ អស្សាសវារេ បស្សាសវារេ
សមាបជ្ជតិ, សាធុការសន្និធិក្សេសេ អវិច្ឆិន្នេយេវ ធម្មបច្ចវេក្ខណាយ ច
បរិយោសានេ សមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ បិតជ្ជានតោ បដ្ឋាយ ធម្មំ ទេសេតិ។
ពុទ្ធនញ្ញំ ភវន្តបរិវាសោ លហុកោ, អស្សាសវារេ បស្សាសវារេ សមាបត្តិយោ
សមាបជ្ជន្តិ។ ឯវំ យថាវុត្តសមាបត្តិនំ សបុព្វភាគានំ វសេន ភក្តវតោ
ខេមវិតក្កស្ស បរិវេកវិតក្កស្ស ច ពហុលប្បវត្តិ វេទិតញ្ញា។

តត្ថ យស្ស ព្យាចាធិប្បិសាវិតក្កាធិសំកិលេសបហានស្ស
អព្យាចាធិតក្កស្ស អវិប្បិសាវិតក្កស្ស ច អាទុភាវេន កុតោចិបិ
ភយាភាវតោ តំសមន្តី ខេមប្បវត្តោ ច វិហារតិ, តតោ ច សព្ពស្សបិ សព្ពនាបិ
ខេមមេវ ហោតិ អភយមេវ។ តស្មា ធុរិធាបិ ឧភយេសំ ខេមន្តរោតិ
ខេមវិតក្កោ។ យស្ស បន កាមវិតក្កាធិសំកិលេសបហានស្ស
នេក្ខម្មវិតក្កស្ស អាទុភាវេន កាយវិវេកោ, ចិត្តវិវេកោ, ឧបដិវិវេកោតិ
តិវិធា; តទន្តវិវេកោ, វិក្ខម្ពនវិវេកោ, សមុច្ឆេទវិវេកោ, បដិប្បស្សន្ធិវិវេកោ,
និស្សរណវិវេកោតិ បញ្ចវិធា ច វិវេកោ ចារិប្បវី គច្ឆតិ។ សោ យថាវហំ

អារម្មណ៍តោ សម្បយោគតោ ច បរិវេកសហគតោវិតក្កោតិ
បរិវេកវិតក្កោ។ ឯតេ ច ទ្វេវិតក្កោ ឯវិតក្កវិសយាបិ សមាធា អាទិកម្មិកានំ
អញ្ញមញ្ញបកាវាយ សម្ពុវន្តិ។ យថា ហិ ខេមវិតក្កស្ស បរិវេកវិតក្កោ
អនុប្បន្នស្ស ឧប្បាធាយ ឧប្បន្នស្ស ភិយ្យោភាវាយ វេបុល្លាយ ហោតិ, ឯ
បរិវេកវិតក្កស្សបិ ខេមវិតក្កោ។ ន ហិ រូបកជ្ជកាយចិត្តានមន្តវេន
មេត្តាវិហារាធម្មោ សម្ពុវន្តិ ព្យាបាទាធិប្បហានេន ច វិនា ចិត្តវិវេកាធិនំ
អសម្ពុវោយេវាតិ អញ្ញមញ្ញស្ស ពហូបកាវា ឯតេ ធម្មា ធន្តញ្ញ។ ភគវតោ បន
សត្តសោ បហ្នានសំកិលេសស្ស លោកហិតត្ថាយ ឯវេ ខេមវិតក្កោ ច
បរិវេកវិតក្កោ ច អស្សាសវាវមត្តេបិ ហិតសុខមាវហន្តិយេវាតិ។ ខេមោ ច
វិតក្កោ បរិវេកោ ច វិតក្កោតិ សម្ពុវន្តិតព្វំ។

ឯវេ ឧទ្ទិដ្ឋ ទ្វេវិតក្កោ និទ្ទិសិតុំ “អព្យាបជ្ឈរាមោ” តិអាទិមាហ។ តត្ថ
អព្យាបជ្ឈនំ កស្សចិ អនុក្ខនំ អព្យាបជ្ឈោ, សោ អារមិតព្ពតោ អារាមោ
ឯតស្សាតិ អព្យាបជ្ឈរាមោ។ អព្យាបជ្ឈោ រតោ សេវនវសេន និរតោតិ
អព្យាបជ្ឈរតោ។ ឯសេវាតិ ឯសោ ឯវេ។ ឥវិយាយាតិ កិរិយាយ,
កាយវេបិយោគេនាតិ អត្តោ។ ន កញ្ចិ ព្យាបាធម៌តិ ហ្នានធិសុ កញ្ចិបិ សត្តំ
តណ្ហាតសាធិយោគតោ តសំ វា តទភាវតោ បហ្នានសត្តកិលេសវិប្បន្តិតត្ថា
ថាវំ វា ន ពាធម៌ ន ទុក្ខាបេមិ។ ករុណាជ្ឈាសយោ ភគវា
មហាករុណាសមាបត្តិពហុលោ អត្ថនោ
បរមរុចិតករុណាជ្ឈាសយានុបមេវមាហ។ តេន អវិហ័សាវិតក្កំ
អព្យាបាទវិតក្កញ្ច ធស្សេតិ។ ឥទំ រុត្តំ ហោតិ - ‘អហំ ឥមាយ ឥវិយាយ ឥមាយ
បជិបត្តិយា ឯវំ សម្មា បជិបជ្ឈន្តោ ឯវំ សមាបត្តិវិហារេហិ វិហារន្តោ ឯវំ
បុញ្ញត្ថិកេហិ កតានិ សក្ការករុការមាណវន្តនបូជនានិ អធិវាសេន្តោ សត្តេសុ

ន កញ្ចាំ ព្យាបាធមិ, អបិច ខោ ទិដ្ឋជម្មិកសម្បរាយិកបរមត្ថប្បភេទំ
ហិតសុខមេវ នេសំ បរិព្រូហមី'តិ។

យំ អកុសលំ, តំ បហីនន្តិ យំ ទិយឡកិលេសសហស្សភេទំ អញ្ញញ្ច
តំសម្បយុត្តំ អនន្តប្បភេទំ អកុសលំ, តំ សព្វំ ពោធិមូលេយេវ មយ្ហំ បហីនំ
សម្បហតន្តិ។ ឥមិនា បរិវេកេសុ មុទ្ធកូតេន សទ្ធិ និស្សរណារិវេកេន
សមុទ្រេធម្មជិប្បស្សន្តិវិវេកេ ទស្សេតិ។ កេចិ បនេត្ថ តទន្តិវិក្ខម្ពនវិវេកេបិ
ឧទ្ធករន្តិ។ អាគមនីយបដិបទាយ ហិ សទ្ធិ ភគវតា អត្តនោ កិលេសក្ខយោ ឥធ
វុត្តោតិ។

ឥតិ ភគវា អបរិមិតកប្បបរិចិត្តំ អត្តនោ បរិវេកជ្ឈាសយំ សទ្ធិ
និស្សរណជ្ឈាសយេន ឥទានិ មត្តកំ ចាបេត្វា បីតោ តមជ្ឈាសយំ
ជលសមាបត្តិ សមាបជ្ជិត្វា អត្តនោ កិលេសប្បហានបច្ចវេក្ខណមុខេន
វិភាវេតិ។ យទត្ថំ បនេត្ថ សត្តា ឥមេ ទ្វេវិតក្កេ ឧទ្ធករ, ឥទានិ តមត្ថំ ទស្សេន្តោ
“តស្មាតិហ, ភិក្ខុវេ” តិអាទិមាហ។ ភគវា ហិ ឥមស្ស វិតក្កទ្វយស្ស អត្តនោ
ពហុលសមុទាចារទស្សនមុខេនេវ តត្ថ ភិក្ខុ និវេសេតុំ ឥមំ ទេសនំ អារភិ។

តត្ថ តស្មាតិ យស្មា អព្យាបជ្ឈបរិវេកាភិរតស្ស មេ
ខេមបរិវេកវិតក្កាយេវ ពហុលំ បវត្ថន្តិ, តស្មា។ តិហាតិ និចាតមត្តំ។
អព្យាបជ្ឈាវាហាវិហារថាតិ សព្វសត្តេសុ មេត្តាវិហារេន ករុណាវិហារេ ន ច
អភិរមត្តាវិហារេ។ តេន ព្យាចាទស្ស តទេកជ្ជកិលេសានព្វា ទ្វីករណាមាហ។
តេសំ វោតិ ឯត្ថ វោតិ និចាតមត្តំ។ បរិវេកាវាហាវិហារថាតិ កាយាទិវិវេកញ្ចេវ
តទន្តាទិវិវេកញ្ចាតិ សព្វវិវេកេ អារមិតព្ពដ្ឋានំ កត្វាវិហារេ។ ឥមាយ
មយន្តិអាទិ យថា នេសំ ខេមវិតក្កស្ស បវត្ថនាការទស្សនំ, ឯវំ កី
អកុសលន្តិអាទិ បរិវេកវិតក្កស្ស បវត្ថនាការទស្សនំ។ តត្ថ យថា

អនុវត្តផង បរិបូរេតុកាមេន ក៏កុសលគរេសិនា ហុត្វា
 កុសលធម្មបរិយេសនា កាតញ្ញាវ, សាវ្លដ្ឋធម្ម បដហិតុកាមេនាបិ
 អកុសលបរិយេសនា កាតញ្ញាតិ អាហា “ក៏ អកុសល” ភិក្ខុអាទិ។ អភិញ្ញាបុព្វិកា
 ហិ បរិញ្ញាបហានសង្ខតិវិយាភាវនា។ តត្ថ ក៏ អកុសលន្ត អកុសលំ នាម ក៏,
 សភាវតោ កិមស្ស លក្ខណំ, កាធិ វា រសបច្ចុបដ្ឋានបទដ្ឋានានីតិ
 អកុសលស្ស សភាវកិច្ចាទិតោ បច្ចវេក្ខណាវិធី ទស្សេតិ។ អាទិកម្មកវសេន
 ចេសវិតក្កោ អាគតោ, ក៏ អប្បហ័នំ ក៏ បដហាមាតិ ឥទំ បទទ្ធយំ
 សេក្ខវសេន។ តស្មា ក៏ អប្បហ័នន្ត កាមរាគសំយោជនាទិសុ អកុសលេសុ ក៏
 អកុសលំ អម្ពាភំ មគ្គេន អសមុច្ឆិន្តំ? ក៏ បដហាមាតិ ក៏ អកុសលំ
 សមុគ្គាតេម? អថ វា ក៏ បដហាមាតិ វិភិក្កមបរិយុដ្ឋានានុសយេសុ ក៏ វិភាគំ
 អកុសលំ ឥនានិ មយំ បដហាមាតិ អត្ថោ។ កេចិ បន “ក៏ អប្បហ័ន” ភិក្ខុ បឋន្តិ។
 តេសំ ទិដ្ឋិសំយោជនាទិវសេន អនេកភេទេសុ អកុសលេសុ ក៏ កតមំ
 អកុសលំ, កេន កតមេន បកាវេន, កតមេន វា មគ្គេន អម្ពាភំ អប្បហ័នន្តិ
 វុត្ថំ ហោតិ។ សេសំ វុត្ថនយមេវ។

គាថាសុ ពុទ្ធន្តិ ចតុន្តំ អរិយសច្ចានំ អរិបរីតំ សយម្ពុញ្ញាណេន ពុទ្ធត្ថា
 បដិវិទ្ធត្ថា ពុទ្ធិ សច្ចវិនិមុត្តស្ស ញ្ញេយ្យស្ស អភាវតោ។ តថា ហិ វុត្ថំ -

“អភិញ្ញេយ្យំ អភិញ្ញាតំ, ភាវេតព្ពញ្ច ភាវិតំ;
 បហាតព្ពំ បហ័នំ មេ, តស្មា ពុទ្ធាស្មិ ព្រាហ្មណា” តិ។ (សុ. និ. ៥៦៣; ម.
 និ. ២.៣៩៩);

ឋេបេត្វា មហាពោធិសត្តំ អញ្ញេហិ សហិតុំ វហិតុំ អសក្កុណោយ្យត្ថា
 អសយ្ហស្ស សកលស្ស ពោធិសម្ពាស្ស មហាករុណាធិការស្ស ច
 សហនតោ វហនតោ, តថា អញ្ញេហិ សហិតុំ អភិភវិតុំ ទុក្ខរត្ថា អសយ្ហានំ

បញ្ចន្តំ មារាជំ សហនតោ អភិកវនតោ,
អាសយានុសយចរិយាធិមុត្តិអាធិវិភាគាវពោធនេយថាវហំ វេនេយ្យានំ
ធិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកបរមត្ថហិ អនុសាសនសម្ព័ន្ធតស្ស អញ្ញេហិ អសយ្ហស្ស
ពុទ្ធកិច្ចស្ស សហនតោ វហនតោ, តត្ថ វា សាធុការិការតោ អសយ្ហសាហិនំ។
សមុទាចរន្តិ នន្តិ ឯត្ថ នន្តិ និចាតមត្តំ, នំ តថាគតន្តិ វា អត្ថោ។

សកបរសន្តានេសុ តមសម្ព័ន្ធតំ មោហន្ទការំ នុទិ ឱបីតិ តមោនុនោ។ ចារំ
និព្ពានំ គតោតិ ចារគតោ។ អថ វា “មុត្តោ មោចេយ្យ”ន្តិអាធិនា នយេន
បវត្តិតស្ស មហាភិដិហារស្ស សកលស្ស វា សំសារទុក្ខស្ស សព្ពញ្ញុកុណានំ
ចារំ បរិយន្តំ គតោតិ ចារគតោ, តំ តមោនុទំ ចារគតំ។ តតោ ឯវ បត្តិបត្តំ ពុទ្ធុ,
សីលាធិ ធនពាលញ្ញាណាធិញ្ញា សម្មាសម្ពុទ្ធមហិ បត្តព្ពំ សព្ពំ បត្តន្តិ អត្ថោ។
វសិមន្តិ ឈានាធិសុ អាកម្ព័យបដិពោទ្ធា បរមោ អារជ្ជនាធិវសិកាវោ,
អរិយិទ្ធិសម្ព័ន្ធតោ អនញ្ញាសាធារណោ ចិត្តវសិកាវោ ច អស្ស អត្ថិតិ វសិមា, តំ
វសិមំ, វសិនន្តិ អត្ថោ។ សព្ពេសំ កាមាសវាធិនំ អភាវេន អនាសវំ។
កាយវិសមាធិកស្ស វិសមស្ស វន្តត្ថា វា វិសសម្ព័ន្ធតំ សព្ពំ កិលេសមលំ តវិត្វា
វា វិសំ សកលវដ្ឋទុក្ខំ សយំ តវិត្វា តារណតោ វិសន្តរោ តំ វិសន្តរំ។
តណ្ហាក្ខយេ អរហត្តជលេ និព្ពានេ វា វិមុត្តំ, ឧភយម្ហិ គមនតោ មោនសម្ព័ន្ធតេន
ញ្ញាណេន កាយមោនេយ្យធិហិ វា សាតិសយំ សមន្នាគតត្ថា មុនី។ មុនីតិ ហិ
អភារិយមុនិ, អនភារិយមុនិ, សេក្ខមុនិ, អសេក្ខមុនិ, បច្ឆេកមុនិ, មុនិមុនីតិ
អនេកវិធា មុនយោ។ តត្ថ គិហិ អាគតជលោវិញ្ញាតសាសនោ អភារិយមុនិ,
តថារូចោ បព្ពដិតោ អនភារិយមុនិ, សត្ត សេក្ខា សេក្ខមុនិ, ឪណាសវោ
អសេក្ខមុនិ, បច្ឆេកពុទ្ធា បច្ឆេកមុនិ, សម្មាសម្ពុទ្ធា មុនិមុនីតិ។ អយមេវ
ឥធាធិប្បតោ។ អាយតី បុនព្ពវាភាវតោ អន្តិមំ, បច្ឆិមំ ទេហំ កាយំ ធារេតីតិ
អន្តិមទេហាធារី, តំ អន្តិមទេហាធារី។ កិលេសមារាជិនំ សម្មនេវ បរិច្ចត្តត្ថា

មារញ្ជាបំរា។ តតោ ឯវ ជរាហេតុសមុទ្រេនតោ អនុបាទិសេសនិព្វានប្បត្តិវសេន
ចាកជជរាទិសព្ពជរាយ ចារតុំ។ ជរាសីសេន ចេត្ត ជាតិមរណសោកាទិនំ
ចារគមនំ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ តំ ឯវំភូតំ តថាគតំ ទុវេវិតក្កា សមុទាចរន្តិតិ ព្រមីតិ
សម្ពុទ្ធា។

ឥតិ ភគវា បឋមគាថាយ វិតក្កទ្វយំ ឧទ្ទិសិត្វា តតោ ទុតិយគាថាយ
បរិវេកវិតក្កំ ទស្សេត្វា ឥនានិ ខេមវិតក្កំ ទស្សេតុំ “សេលេ យថា” តិ
តតិយគាថមាហា។ តត្ថ សេលេ យថា បព្ពតមុទ្ធនិដ្ឋិតោតិ សេលេ សីលាមយេ
ឯកគ្បនបព្ពតមុទ្ធនិ យថា វិតោ។ ន ហិ តត្ថ វិតស្ស ឧទ្ទំ
គីវុត្តិបនបសារណាទិកិច្ចំ អត្ថិ។ តដ្ឋបមន្តិ តប្បដិភាគំ សេលបព្ពតូបមំ។
អយំ បនេត្ថ សង្ខេបត្ថោ - យថា សេលបព្ពតមុទ្ធនិ វិតោ ចក្កមា បុរិសោ
សមន្តតោ ជនតំ បស្សេយ្យ, ឯវមេវ សុមេធា, សុន្ទរបញ្ញោ សព្ពញ្ញតញ្ញាលោន
សមន្តចក្ក ភគវា ធម្មមយំ បញ្ញាមយំ ចាសាទមារុយ្ហ សយំ អបេតសោកោ
សោការតិណ្ណំ ជាតិជរាភិក្ខុតញ្ច ជនតំ សត្តកាយំ អវេក្ខតិ ឧបដារយតិ
ឧបបរិក្ខតិ។ អយំ បនេត្ថ អធិប្បាយោ - យថា ហិ បព្ពតចានេ សមន្តា មហន្តំ
ខេត្តំ កត្វា តត្ថ កេនារចាឡិសុ កុដិយោ កត្វា រត្តិ អគ្គី ជាលេយ្យ,
ចតុវង្កសមន្តាគតញ្ច អន្ធការំ ភវេយ្យ, អថស្ស បព្ពតស្ស មត្តកេ វត្វា
ចក្កមតោ បុរិសស្ស ភូមិប្បទេសំ ឱលោកយតោ នេវ ខេត្តំ, ន
កេនារចាឡិយោ, ន កុដិយោ, ន តត្ថ សយិតមនុស្សា បញ្ញាយេយ្យំ, កុដិសុ
បន អគ្គិជាលមត្តមេវ បញ្ញាយេយ្យ, ឯវំ ធម្មមយំ ចាសាទមារុយ្ហ សត្តកាយំ
ឱលោកយតោ តថាគតស្ស យេ តេ អកតកល្យាណា សត្តា, តេ ឯកវិហារេ
ទក្ខិណាបស្សេ និសិដ្ឋាបិ ពុទ្ធហ្វាណស្ស អាចាទំ នាគច្ឆន្តិ, រត្តិ ឱត្តសរាវិយ
ហោន្តិ។ យេ បន កតកល្យាណា វេនេយ្យបុគ្គលា, តេ ឯវស្ស ទូរេបិ វិតា
អាចាទំ នាគច្ឆន្តិ, សោ អគ្គិវិយ ហិមវន្តបព្ពតោវិយ ច វុត្តម្បិ ចេតំ -

“ទូរ សន្តោ បកាសេន្តិ, ហិមវន្តោវ បព្ពតោ;

អសន្តេត្ថ ន ទិស្សន្តិ, រត្តិ ខិត្តាយថាសវា”តិ។ (ធម្ម. ប. ៣០៤; នេត្តិ. ១១);

ឯវមេតស្មី សុត្ត កាថាសុ ច ភគវា អត្តានំ បរិវិយ កត្វា ទស្សេសិ។

បឋមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. ទេសនាសុត្តវណ្ណានា

៣៩. ទុតិយេ បរិយាយេនាតិ ឯត្ថ បរិយាយ-សន្តោ

“មធុបិណ្ឌិកបរិយាយោត្វរំ នំ ធារេហី”តិអាទិសុ (ម. និ. ១.២០៥) ទេសនាយំ
អាគតោ។ “អត្ថិ ខេស, ព្រាហ្មណ, បរិយាយោ, យេន មំ បរិយាយេន សម្មា
វទមាណោ វទេយ្យ - អភិរិយវាទោ សមណោ គោតមោ”តិអាទិសុ (ចារា. ៥; អ.
និ. ៨.១១) ការណោ។ “កស្សុ នុ ខោ, អានន្ទ, អជ្ជ បរិយាយោ ភិក្ខុនិយោ
ឱវទិតុ”តិអាទិសុ (ម. និ. ៣.៣៩៨) វារេ។ ឥធម បន វារេបិ ការណោបិ វដ្ឋតិ, តស្មា,
ភិក្ខុវេ, តថាគតស្ស ទ្វេ ធម្មទេសនា យថាវហំ ការណេន ភវន្តិ, វារេន វាតិ
អយមេត្ត អត្តោ។ ភគវា ហិ វេនេយ្យជ្ឈាសយានុវបំ កធាចិ “ឥមេ ធម្មា
កុសលា, ឥមេ, ធម្មា អកុសលា។ ឥមេ ធម្មា សាវដ្ឋា, ឥមេ ធម្មា អនវដ្ឋា។ ឥមេ
សេវិតញ្ញា, ឥមេ ន សេវិតញ្ញា”តិអាទិនា កុសលាកុសលធម្មវិភជន្តោ
កុសលធម្មហិ អកុសលធម្ម អសន្តរតោ បញ្ញាបេន្តោ “ចាបំ ចាបកតោ
បស្សថា”តិ ធម្មំ ទេសេតិ។ កធាចិ “ចាណាតិចាតោ, ភិក្ខុវេ, អាសេវិតោ
ភាវិតោ ពហុលីកតោ និរយសំវត្ថនិកោ តិរច្ឆានយោនិសំវត្ថនិកោ
បេត្តិវិសយសំវត្ថនិកោ, យោ សត្តលហុកោ ចាណាតិចាតោ, សោ
អប្បាយុកសំវត្ថនិកោ”តិអាទិនា (អ. និ. ៨.២០) អាទិនំ បកាសេន្តោ ចាបតោ
និព្វិនាទិហិ និយោជន្តោ “និព្វិន្ទបរិវដ្ឋថា”តិ ធម្មំ ទេសេតិ។

កវ្ត្រតិ ហោត្តិ បវត្តត្តិ។ ចាបំ ចាបកតោ បស្សថាតិ សព្វំ ចាបធម្មំ ទិដ្ឋវ
ធម្មេ អាយតិញ្ច អហិតទុក្ខាវហតោ លាមកតោ បស្សថ។ តត្ថ និព្វិន្ទថាតិ
តស្មី ចាបធម្មេ “អច្ឆន្តហ្នំនភាវតោ លាមកជ្ជន ចាបំ, អកោសល្លសម្ពុតជ្ជន
អកុសលំ, បកតិបកស្សវស្ស បសន្នស្ស ច ចិត្តស្ស
បកស្សរាទិការវិជាសនតោ សំកិលេសិកំ, បុនប្បនំ កវ្ត្រតិព្ពត្តនតោ
ចោនោព្ពវិកំ, សហោវ ធរេហិ បរិឡាហេហិ វត្តនតោ សទរេ, ទុក្ខស្សវ
វិបច្ឆនតោ ទុក្ខវិចារកំ, អបរិមាណាម្បិ កាលំ អនាគតេ
ជាតិជរាមរណានិព្ពត្តនតោ អាយតី ជាតិជរាមរណាយំ,
សព្វហិតសុខវិទ្ធិសនសមត្ថ” ត្តិអាទិនា នយេន នាណវិដេ អាទិនវេ, តស្ស ច
បហានេ អានិសំសេ សម្មបញ្ញាយ បស្សន្តា និព្វិន្ទថ និព្វេទំ អាបជ្ជថ។ និព្វិន្ទន្តា ច
វិបស្សនំ វឡេត្វា អរិយមគ្គាធិគមេន ចាបតោ វិវជ្ជថ ចេវ វិមុច្ចថ ច។ មគ្គេន វា
សមុច្ឆេទិរាគវសេនវិវជ្ជថ, តតោ ជលេន បជិប្បស្សន្តិវិមុត្តិវសេនវិមុច្ចថ។
អថ វា ចាបន្តិ លាមកតោ ចាបំ។ កី វុត្តំ ហោតិ? យំ អនិច្ឆទុក្ខាទិការវេន កុច្ឆិតំ
អរិយេហិ ជិកុច្ឆនិយំ វជ្ជទុក្ខំ ចាបេតិ ចាបំ។ កី បន តំ? តេក្ខមកធម្មជាតំ។
យថាវុត្តេន អត្ថេន ចាបកតោ ទិស្វា តត្ថ អនិច្ឆតោ, ទុក្ខតោ, រោគតោ,
គណ្ហាតោ, សល្លតោ, អយតោ, អាពាធតោតិអាទិនា វិបស្សនំ វឡេត្តា និព្វិន្ទថ។
អយំ ទុតិយាតិ យាថាវតោ អហិតានត្តិវិការវំ បឋមំ ឧបាទាយ តតោ វិវេចនំ
អយំ ទុតិយា ធម្មទេសនា។

គាថាសុ ពុទ្ធស្សាតិ សព្វញ្ញពុទ្ធស្ស។ សព្វភូតានុកម្មិនោតិ សព្វេបិ សត្ត
មហាករុណាយ អនុកម្មនសភាវស្ស។ បរិយាយវចនន្តិ បរិយាយេន កថនំ
ទេសនំ។ បស្សាតិ បរិសំ អាលបតិ, បរិសដេដ្ឋកំ វា សន្ធាយ វុត្តំ។ កេចិ បនាហុ
“អត្តានមេវ សន្ធាយ ភគវា ‘បស្ស’តិ អវោចា”តិ។ តត្ថាតិ តស្មី ចាបកេ វិវជ្ជថ
រាគំ បដហថាតិ អត្តោ។ សេសំ វុត្តនយមេវ។

ទុតិយសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

៣. វិជ្ជាសុត្តន្តបិដក

៤០. ភតិយេ បុព្ពង្គមាតិ សហជាតវសេន, ឧបនិស្សយវសេន ចាតិ ធ្វើហិ
អាការេហិ បុព្ពង្គមា បុរស្សរា បធានការណំ។ ន ហិ អវិជ្ជាយ វិនា
អកុសលុប្បត្តិ អត្ថិ។ សមាបត្តិយាតិ សមាបជ្ឈនាយ សភាវបដិលាភាយ,
បវត្តិយាតិ អត្តោ។ តត្ថ អកុសលប្បវត្តិយា អាទិនវប្បដិច្ចាទនេន
អយោនិសោមនសិការស្ស បច្ចយភាវេន អប្បហ័នភាវេន ច អកុសលធម្មានំ
ឧបនិស្សយភាវោ ទិស្សតិ។

ឯវំ ព្យាធិមរណាទិទុក្ខស្ស អធិជ្ជានភាវតោ សព្វាបិ ភតិយោ វេទ
ទុក្ខភតិយោ។ អថ វា រាគាទិកិលេសេហិ ទូសិតា ភតិយោ កាយវចីចិត្តានំ
បវត្តិយោតិ ទុក្ខភតិយោ, កាយវចីមនោទុច្ឆរិតានិ។ អស្មី លោកេតិ វេទ លោកេ
មនុស្សភតិយំ វា។ បរម្មិ ចាតិ តតោ អញ្ញាសុ ភតិសុ។ អវិជ្ជាមូលិកា សព្វាតិ
តា សព្វាបិ ទុច្ឆរិតស្ស វិបត្តិយោ វុត្តនយេន អវិជ្ជាបុព្ពង្គមត្តា អវិជ្ជាមូលិកា
ឯវំ។ ឥច្ឆាលោភសមុស្សយាតិ អសម្បត្តវិសយបរិយេសនលក្ខណាយ
ឥច្ឆាយ, សម្បត្តវិសយលុព្ពនលក្ខណេន លោភេន ច សមុស្សិតា ឧបចិតាតិ
ឥច្ឆាលោភសមុស្សយា។

យតោតិ យស្មា អវិជ្ជាហេតុ អវិជ្ជាយ និរុតោ ហុត្វា។ ចាបិច្ឆោតិ អវិជ្ជាយ
បដិច្ចាទិតត្តា ចាបិច្ឆតាយ អាទិនវេ អបស្សន្តោ អសន្តគុណសម្ភារវនវសេន
កោហញ្ញាទិនិ ករោន្តោ ចាបិច្ឆោ, លោភេនេវ អត្រិច្ឆតាបិ គហិតាតិ ទដ្ឋញ្ចា។
អនាទរោតិ លោកាធិបតិនោ ឌីត្តប្បស្ស អភាវេន សព្វហ្មចារីសុ
អាទរេហិតោ។ តតោតិ តស្មា អវិជ្ជាចាបិច្ឆតាអហិរិកានោត្តប្បហេតុ។

បសុវតីតិ កាយទុច្ចរិតាធិភេទំ ចាបំ ឧបចិនតិ។ អចាយំ តេន គប្បតីតិ តេន
តថា បសុតេន ចាបេន និរយាធិភេទំ អចាយំ គប្បតិ ឧបបន្នតិ។

តស្មាតិ យស្មា ឯតេ ឯវំ សព្ពទុច្ចរិតមូលភូតា
សព្ពទុគ្គតិបរិក្ខេលេសហេតុភូតា ច អវិជ្ជាធម្មោ, តស្មា ឥច្ចញ្ច, លោភញ្ច,
អវិជ្ជញ្ច, ចសទ្ទេន អហិរិកានោត្តប្បញ្ច វិរាជយំ សមុច្ឆេទវសេន បដហំ។ កថំ
វិរាជតីតិ អាហាវិជ្ជំ ឧប្បាទយន្តំ, វិបស្សនាបដិចាជិយា ច, មគ្គបដិចាជិយា ច,
ឧស្សក្ខិត្វា អរហត្តមគ្គិវិជ្ជំ អត្តនោ សន្តានេ ឧប្បាទយន្តោ។ សព្ពា ទុគ្គតិយោតិ
សព្ពាបិ ទុច្ចរិតសម្ពាតា ទុគ្គតិយោ, វដ្តទុក្ខស្ស វា អធិដ្ឋានការតោ ទុក្ខា, សព្ពា
បញ្ចបិ គតិយោ ជហោ បដហេយ្យ សមតិក្កមេយ្យ។ កិលេសវដ្តប្បហានេនេវ
ហិ កម្មវដ្តវិចាកវដ្តញ្ច បហំនំ ហោតីតិ។

តតិយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បឋមកាលាវារវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. បញ្ចាបរិហ័នសុត្តវណ្ណានា

៤១. ចតុត្ថេ សុបរិហ័នាតិ សុដ្ឋ បរិហ័នា។ យេ អរិយាយ បញ្ញាយ
បរិហ័នាតិ យេ សត្តា បញ្ចន្ធុំ ខន្ធនំ ឧទយព្ពយបដិវិជ្ឈនេន
ចតុសច្ចបដិវិជ្ឈនេន ច កិលេសេហិ អារកា បិតត្តា អរិយាយ បរិសុទ្ធាយ
វិបស្សនាបញ្ញាយ ច មគ្គបញ្ញាយ ច បរិហ័នា, តេ លោកិយលោកុត្តរាហិ
សម្បត្តិហិ អតិរិយ បរិហ័នា មហាជានិកា។ កេ បនតេតិ? យេ កម្មាវរណេន
សមន្នាគតា។ តេ ហិ មិច្ឆត្តនិយតការតោ ឯកន្តេន បរិហ័នា អបរិបុណ្ណា
មហាជានិកា។ តេនាហ “ទុគ្គតិ ចាជិកម្ពា”តិ។ វិចាកាវរណសមដ្ឋិនោបិ

បរិហ័នា។ អថ វា សុក្កបក្ខេ អបរិហ័នា នាម តិវិជារណារិហិតា សម្មាទិដ្ឋិកា
កម្មស្សកតញ្ញាលោន ច សមន្នាគតា។ សេសំ វុត្តនយានុសារេន វេទិតព្ពំ។

គាថាសុ បញ្ញាយាតិ និស្សក្កវចនំ, វិបស្សនាញ្ញាលោតោ មគ្គញ្ញាលោតោ ច
បរិហារនេនាតិ។ សាមិវចនំ វា ឯតំ, យថាវុត្តញ្ញាលាស្ស បរិហារនេនាតិ,
ឧប្បាទេតព្ពស្ស អនុប្បាទនមេវ ចេត្ត បរិហារំ។ **និវិដ្ឋំ នាមរូបស្មិន្តំ** នាមរូប
ឧបាទានក្ខន្ធបញ្ចកេ “ឯតំ មមា” តិអាទិនា តណ្ហាទិដ្ឋិវសេន អភិនិវិដ្ឋំ
អន្លោសិតំ, តតោ ឯវ **ឥទំ សច្ចន្តិ មញ្ញតីតិ** “ឥទមេវ សច្ចំ មោយមញ្ញ” ន្តិ
មញ្ញតិ។ “សនេវកេ លោកេ” តិវិភត្តិ បរិណាមេតញ្ញា។

ឯវំ បឋមគាថាយ សំកិលេសបក្ខំ ទស្សេត្វា ឥទានិ យស្ស អនុប្បត្តិយា
នាមរូបស្មិ មញ្ញនាភិនិវេសេហិ កិលេសវដ្តំ វុត្តតិ, តស្ស ឧប្បត្តិយា វុត្តស្ស
ឧបច្ឆេនោតិ បញ្ញាយ អានុភារំ បកាសេន្តោ “**បញ្ញា ហិ សេដ្ឋា លោកស្មិ**” ន្តិ
គាថមាហា។

តត្ថ **លោកស្មិន្តិ** សម្ពារលោកស្មិ។ សម្មាសម្ពុទ្ធវិយ សត្តេសុ, សម្ពារេសុ
បញ្ញាសទិសោ ធម្មោ នត្តិ។ បញ្ញត្តរា ហិ កុសលា ធម្មា, បញ្ញាយ ច សិទ្ធាយ
សព្វេ អនវដ្ឋធម្មា សិទ្ធា ឯវ ហោន្តិ។ តថា ហិ វុត្តំ “សម្មាទិដ្ឋិស្ស សម្មាសង្គហ្មោ
បហោតី” តិអាទិ (ម. និ. ៣.១៤១; សំ. និ. ៥.១)។ យា បនេត្ត បញ្ញា អធិប្បតា, សា
សេដ្ឋាតិ ថាមិតា។ យថា ច សា បវុត្តតិ, តំ ទស្សេតុ “**យាយំ
និព្ពេធកាមិនី**” តិអាទិ វុត្តំ។ តស្សត្ថោ - យា អយំ បញ្ញា អនិព្ពិទ្ធបុព្ពំ
អបទាលិតបុព្ពំ លោភក្ខន្ធានី និព្ពិជ្ឈន្តិ បទាលេន្តិ គច្ឆតិ បវុត្តតីតិ
និព្ពេធកាមិនី, យាយ ច តស្មី តស្មី ភវយោនិគតិវិញ្ញាណដ្ឋិតិសត្តារាសេសុ
សត្តនិកាយេសុ ខន្ធនំ បឋមាភិនិព្ពត្តិសម្ពាតាយ ជាតិយា តំនិមិត្តស្ស ច

កម្មករស្បៀង បរិក្ខេប បរិយោសានំ និព្វានំ អរហត្តញ្ច សម្មា អរិយីតំ ជាតាតិ
សង្ខារោតិ, អយំ សហវិបស្សនា មគ្គបញ្ញា សេដ្ឋា លោកស្មិន្តិ។

ឥតានិ យថាវុត្តបញ្ញានុភាវសម្បន្នេ ខីណាសវេ អភិវុទ្ធា “តេសំ ទេវា
មនុស្សា ចា” តិ ឱសានកាថមាហា។ តស្សត្ថោ - តេសំ ចតុស្កុ អរិយសច្ចេសុ
បរិញ្ញាធិនំ សោធុសន្នំ កិច្ចានំ និដ្ឋិតត្ថា ចតុសច្ចសម្ពោធន សម្ពុទ្ធានំ,
សតិវេបុល្លប្បត្តិយា សតិមតំ, វុត្តនយេន សមុគ្គាតិភសម្ពោហត្ថា
បញ្ញាវេបុល្លប្បត្តិយា ហាសបញ្ញានំ, បុព្វភាគេ វា សីលាធិចារិប្បវតោ បដ្ឋាយ
យាវ និព្វានសង្ខារិយាយ ហាសវេនតុដ្ឋិចាមោជ្ឈពហុលតាយ ហាសបញ្ញានំ,
សត្តសោ បរិក្ខេបណាភវសំយោជនត្ថា អន្តិមសរីរជារីនំ ខីណាសវានំ ទេវា
មនុស្សា ច បិហាយន្តិ បិយា ហោន្តិ, តញ្ញាវំ អធិកន្តំ ឥច្ឆន្តិ “អហោ បញ្ញានុភាវោ,
អហោ វត មយម្បិ ឯទិសា ឯវំ និត្តិល្គាសត្ថុទុក្ខា ភវេយ្យមា” តិ។

ចតុត្ថសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. សុក្កធម្មសុត្តវណ្ណានា

៤២. បញ្ចមេ សុក្កាតិ ន វណ្ណសុក្កតាយ សុក្កា, សុក្កភាវាយ បន
បរមវោធានាយ សំវត្ថន្តិតិ និប្បត្តិសុក្កតាយ សុក្កា។ សរសេនបិ សព្វេ កុសលា
ធម្មា សុក្កា ឯវំ កណ្ណភាវបដិបក្ខតោ។ តេសញ្ញា ឧប្បត្តិយា ចិត្តំ បភស្សរំ
ហោតិ បរិសុទ្ធិ។ ធម្មាតិ កុសលា ធម្មា។ លោកន្តិ សត្តលោកំ។ ចាលេន្តិតិ
អាធារសន្ធារណេន មរិយានំ បេរេន្តា វក្ខន្តិ។ ហិរី ច ឱត្តប្បញ្ញាតិ ឯត្ថ ហិរិយតិ
ហិរិយតព្ពេន, ហិរិយន្តិ ឯតេនាតិ វា ហិរី។ វុត្តម្បិ ចេតំ “យំ ហិរិយតិ
ហិរិយតព្ពេន, ហិរិយតិ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ សមាបត្តិយា, អយំ
វុច្ឆតិ ហិរី” តិ (ធម. ស. ៣០)។ ឱត្តប្បតិ ឱត្តប្បតព្ពេន, ឱត្តប្បន្តិ ឯតេនាតិ វា

ឡឺត្តប្បវ។ វុត្តម្បិចេតំ “យំ ឡឺត្តប្បតិ ឡឺត្តប្បតិព្រុណ, ឡឺត្តប្បតិ ចាបកានំ
អកុសលានំ ធម្មានំ សមាបត្តិយា, ឥទំ វុត្តតិ ឡឺត្តប្ប”ន្តិ (ធន. ស. ៣១)។

តត្ថ អជ្ឈត្តសមុដ្ឋានា ហិរិ, ពហិទ្វាសមុដ្ឋានំ ឡឺត្តប្បវ។ អត្តាធិបតេយ្យា ហិរិ,
លោកាធិបតេយ្យំ ឡឺត្តប្បវ។ លជ្ឈាសភាវសណ្ឋិតា ហិរិ, ភយសភាវសណ្ឋិតំ
ឡឺត្តប្បវ។ សប្បតិស្សវលក្ខណា ហិរិ, វជ្ជភិរុកកយទស្សវលក្ខណំ ឡឺត្តប្បវ។

តត្ថ អជ្ឈត្តសមុដ្ឋានំ ហិរិ ចត្វហិ ការណេហិ សមុដ្ឋាបេតិ - ជាតិ
បច្ឆវេក្ខិត្វា, វយំ បច្ឆវេក្ខិត្វា, សូរការំ បច្ឆវេក្ខិត្វា, ពាហុសច្ចំ បច្ឆវេក្ខិត្វា។
កេមំ? “ចាបករណំ នាមេតំ ន ជាតិសម្បន្នានំ កម្មំ, ហីនជន្នានំ កេវដ្ឋាធិនំ
កម្មំ, មាទិសស្ស ជាតិសម្បន្នស្ស ឥទំ កម្មំ កាតុំ ន យុត្ត”ន្តិ ឯវំ តាវ ជាតិ
បច្ឆវេក្ខិត្វា ចាណាតិចាតាធិចាបកម្មំ អករោន្តោ ហិរិ សមុដ្ឋាបេតិ។ តថា
“ចាបករណំ នាមេតំ ទហវេហិ កត្តព្ភកម្មំ, មាទិសស្ស វយេ វិតស្ស ឥទំ កម្មំ
កាតុំ ន យុត្ត”ន្តិ ឯវំ វយំ បច្ឆវេក្ខិត្វា ចាណាតិចាតាធិចាបកម្មំ អករោន្តោ
ហិរិ សមុដ្ឋាបេតិ។ តថា “ចាបករណំ នាមេតំ ទុព្ភលជាតិកានំ កម្មំ,
មាទិសស្ស សូរការំសម្បន្នស្ស ឥទំ កម្មំ កាតុំ ន យុត្ត”ន្តិ ឯវំ សូរការំ
បច្ឆវេក្ខិត្វា ចាណាតិចាតាធិចាបកម្មំ អករោន្តោ ហិរិ សមុដ្ឋាបេតិ។ តថា
“ចាបករណំ នាមេតំ អន្ធពាលានំ កម្មំ, ន បណ្ឌិតានំ, មាទិសស្ស បណ្ឌិតស្ស
ពហុស្សុតស្ស ឥទំ កម្មំ កាតុំ ន យុត្ត”ន្តិ ឯវំ ពាហុសច្ចំ បច្ឆវេក្ខិត្វា
ចាណាតិចាតាធិចាបកម្មំ អករោន្តោ ហិរិ សមុដ្ឋាបេតិ។ ឯវំ អជ្ឈត្តសមុដ្ឋានំ
ហិរិ ចត្វហិ ការណេហិ សមុដ្ឋាបេតិ។ សមុដ្ឋាបេត្វា ច បន អត្តនោ ចិត្តេ ហិរិ
បវេសេត្វា ចាបកម្មំ ន ករោតិ។ ឯវំ ហិរិ អជ្ឈត្តសមុដ្ឋានា នាម ហោតិ។

កេមំ ឡឺត្តប្បវ ពហិទ្វាសមុដ្ឋានំ នាម? “សេច ត្វំ ចាបកម្មំ ករិស្សសិ, ចត្វសុ
បរិសាសុ ករហប្បត្តោ ភរិស្សសិ។

“គរហិស្សន្ត តំវិញ្ញ, អសុចី នាគរិកោយថា;
វដ្តិតោ សីលវន្តោហិ, កមំភិក្ខុ ករិស្សសី” តិ។ -

បច្ចវេក្ខន្តោ ហិ ពហិទ្ធាសមុដ្ឋិតេន ឌីត្តប្បេន ចាបកម្មំ ន ករោតិ។ ឯវំ
ឌីត្តប្បំ ពហិទ្ធាសមុដ្ឋានំ នាម ហោតិ។

កមំ ហិវី អត្តាធិបតេយ្យា នាម? ឥធនកោ កុលបុត្តោ អត្តានំ អធិបតី
ជេដ្ឋកំ កត្វា “មាទិសស្ស សទ្ធាបព្ពជិតស្ស ពហុស្សុតស្ស ធុតវាទិស្ស ន យុត្តំ
ចាបកម្មំ កាតុ” តិ ចាបកម្មំ ន ករោតិ។ ឯវំ ហិវី អត្តាធិបតេយ្យា នាម
ហោតិ។ តេនាហ ភកវា -

“សោ អត្តានំយេវ អធិបតី ករិក្វា អកុសលំ បជហតិ, កុសលំ
ភាវេតិ, សាវដ្ឋំ បជហតិ, អនវដ្ឋំ ភាវេតិ, សុទ្ធមត្តានំ បរិហរតិ” តិ (អ. និ.
៣.៤០)។

កមំ ឌីត្តប្បំ លោកាធិបតេយ្យំ នាម? ឥធនកោ កុលបុត្តោ លោកំ
អធិបតី ជេដ្ឋកំ កត្វា ចាបកម្មំ ន ករោតិ។ យថាហ -

“មហា ខោ បនាយំ លោកសន្និវាសោ។ មហន្តស្មី ខោ បន
លោកសន្និវាសេ សន្តិ សមណាព្រាហ្មណា ឥទ្ធិមន្តោ ទិព្ពចក្ខុកា
បរិច្ឆិវិទុនោ, តេ ទូរតោបិ បស្សន្តិ, អាសន្នាបិ ន ទិស្សន្តិ, ចេតសាបិ ចិត្តំ
បជានន្តិ, តេបិ មំ ឯវំ ជាទិស្សន្តិ ‘បស្សេ ភោ ឥមំ កុលបុត្តំ, សទ្ធា
អការស្មា អនការិយំ បព្ពជិតោ សមាណោ វោកិល្លោ វិហរតិ ចាបកេហិ
អកុសលេហិ ធម្មេហិ’ តិ។ សន្តិ ទេវតា ឥទ្ធិមន្តិនិយោ ទិព្ពចក្ខុកា
បរិច្ឆិវិទុនិយោ, តា ទូរតោបិ បស្សន្តិ, អាសន្នាបិ ន ទិស្សន្តិ, ចេតសាបិ
ចិត្តំ បជានន្តិ, តាបិ មំ ឯវំ ជាទិស្សន្តិ ‘បស្សេ ភោ ឥមំ, កុលបុត្តំ, សទ្ធា

អគារស្នា អនគារិយំ បព្ពដិតោ សមាធនោ វោកិល្លោវិហរតិ ចាបកេហិ
អកុសលេហិ ធម្មេហិ'តិ។ សោ លោកំយេវ អធិបតី កត្វា អកុសលំ
បជហតី"តិ (អ. និ. ៣.៤០)។

ឯវំ លោកាធិបតេយ្យំ ឌីត្តប្បំ។

លដ្ឋាសភាវសណ្ឌិតាតិ ឯត្ថ លដ្ឋាតិ លដ្ឋនាការោ, តេន សភាវេន
សណ្ឌិតា ហិរិ។ ភយន្តិ អចាយភយំ, តេន សភាវេន សណ្ឌិតំ ឌីត្តប្បំ។ តទុកយំ
ចាបបរិវដ្ឋនេ ចាកដំហោតិ។ តត្ថ យថា ធ្វើសុ អយោគុឡេសុ ឯកោ សីតលោ
ភវេយ្យ គូបមក្ខិតោ, ឯកោ ឧល្លោ អាទិត្តោ។ តេសុ យថា សីតលំ
គូបមក្ខិតត្ថា ជិតុច្ឆន្តោ វិញ្ញាជាតិកោ ន កល្យាណតិ, ឥតរំ ធាហភយេន, ឯវំ
បណ្ឌិតោ លដ្ឋាយ ជិតុច្ឆន្តោ ចាបំ ន ករោតិ, ឌីត្តប្បេន អចាយភីតោ ចាបំ ន
ករោតិ។ ឯវំ លដ្ឋាសភាវសណ្ឌិតា ហិរិ, ភយសភាវសណ្ឌិតំ ឌីត្តប្បំ។

កដំ សប្បតិស្សវលក្ខណា ហិរិ, វដ្ឋភីរុកភយទស្សវិលក្ខណំ ឌីត្តប្បំ?
ឯកោ ហិ ជាតិមហត្ថបច្ចវេក្ខណា, សត្ថមហត្ថបច្ចវេក្ខណា,
ធាយដ្ឋមហត្ថបច្ចវេក្ខណា, សព្វហ្មចារិមហត្ថបច្ចវេក្ខណាតិ ចត្វហិ
ការណេហិ តត្ថ ការវេន សប្បតិស្សវលក្ខណំ ហិរិ សមុដ្ឋាបេត្វា ចាបំ ន
ករោតិ, ឯកោ អត្តានុវាទភយំ, បរានុវាទភយំ, ទណ្ឌភយំ, ទុក្ខតិភយន្តិ
ចត្វហិ ការណេហិ វដ្ឋតោ ភាយន្តោ វដ្ឋភីរុកភយទស្សវិលក្ខណំ ឌីត្តប្បំ
សមុដ្ឋាបេត្វា ចាបំ ន ករោតិ។ ឯត្ថ ច អដ្ឋត្ថសមុដ្ឋាធាតិហិ ហិរេត្ថប្បានំ តត្ថ
តត្ថ ចាកជភាវេន វុត្តា, ន បន នេសំ កធាចិ អញ្ញាមញ្ញវិប្បយោគោ។ ន ហិ
លដ្ឋនំ និព្វយំ, ចាបភយំ វា អលដ្ឋនំ អត្ថិតិ។

ឥម ចេ, ភិក្ខុវេ, ទ្វេ សុក្កា ធម្មា លោកំ ន ចាលេយ្យន្តិ ភិក្ខុវេ, ឥម ទ្វេ
អនវដ្ឋធម្មា យទិ លោកំ ន រក្ខេយ្យំ, លោកចាលកា យទិ ន ភវេយ្យំ។ នយិធន
បញ្ញាយេថ មាតាតិ ឥធន ឥមស្មី លោកេ ជនិកា មាតា “អយំ មេ មាតា” តិ
គរុចិត្តិការវសេន ន បញ្ញាយេថ, “អយំ មាតា” តិ ន លព្រេយ្យ។ សេសបទេសុបិ
ឯសេវ នយោ។ មាតុច្ឆាតិ មាតុភគិនី។ មាតុលាជិតិ មាតុលភរិយា។ គរុន្តិ
មហាបិតុច្ឆឡបិតុជេដ្ឋភាតុអាជិនំ គរុជ្ជានិយានំ។ សម្ពេទន្តិ សង្កំ,
មរិយាទភេទំ វា។ យថា អដេឡកាតិអាជិហិ ឧបមំ ទស្សេតិ។ ឯតេ ហិ សត្តា
“អយំ មេ មាតា” តិ វា “មាតុច្ឆា” តិ វា គរុចិត្តិការវសេន ន ជានន្តិ, យំ វត្ថុ
និស្សាយ ឧប្បន្នា, តត្ថបិ វិប្បជិបដ្ឋន្តិ។ តស្មា ឧបមំ អាហារន្តោ អដេឡកាទយោ
អាហរិ។ អយញ្ញេត្ថ សង្ខេបត្ថោ - យថា អដេឡកាទយោ តិវច្ឆានា
ហិរោត្ថប្បវហិតា មាតាទិសញ្ញំ អកត្វា ភិន្នមរិយាទា សព្ពត្ថ សម្ពេទេន វត្ថន្តិ,
ឯវមយំ មនុស្សលោកោ យទិ លោកចាលកធម្មា ន ភវេយ្យំ, សព្ពត្ថ សម្ពេទេន
វត្ថេយ្យ។ យស្មា បនិមេ លោកចាលកធម្មា លោកំ ចាលេន្តិ, តស្មា នត្តិ
សម្ពេទេតិ។

កាថាសុ យេសំ ចេ ហិវឌិត្តប្បន្តិ ចេតិ និចាតមត្តំ។ យេសំ សត្តានំ ហិវ ច
ឌិត្តប្បញ្ញា សព្ពនាវ សព្ពកាលមេវ នវិជ្ជតិ ន ឧបលព្ពតិ។ វោក្កន្តា សុក្កមូលា
តេតិ តេ សត្តា កុសលមូលបច្ឆេទាវហស្សបិ កម្មស្ស ករណតោ
កុសលកម្មានំ បតិជ្ជានភូតានំ ហិរោត្ថប្បានមេវ វា អភាវតោ កុសលតោ
វោក្កមិត្វា, អបសក្កិត្វា, បិតត្តា វោក្កន្តា សុក្កមូលា, បុនប្បនំ
ជាយនមីយនសភាវត្តា ជាតិមរណាគាមិនោ សំសារំ នាតិវត្ថន្តិតិ អត្ថោ។

យេសញ្ញា ហិវឌិត្តប្បន្តិ យេសំ បន បរិសុទ្ធមតីនំ សត្តានំ ហិវ ច
ឌិត្តប្បញ្ញាតិ ឥម ធម្មា សទា សព្ពកាលំ វត្ថិន្តំ នវមជ្ឈិមត្ថេវកាលេសុ សម្មា

ឧបកម្ម បីតា ចាចា ជិតុច្ឆន្ទា កាយន្តា តទន្ទ្រាធិវសេន ចាបំ បដហន្តា។
វិវុទ្ធិព្រហ្មចរិយាតិ សាសនព្រហ្មចរិយេ មគ្គព្រហ្មចរិយេ ចវិវុទ្ធិំ អាបន្នា,
អគ្គមគ្គាធិគមេន សត្តសោ សន្តកិលេសតាយ សន្តគុណតាយ វា សន្តោ,
បុណ្យស្ស ខេបិតត្តា វិណាបុណ្យវា ហោន្តិតិ។

បញ្ចមសុត្តន្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. អជាតសុត្តន្តវណ្ណានា

៤៣. ធម្មេ អត្ថិ, ភិក្ខុវេតិ កា ឧប្បត្តិ? ឯកធិវសំ កិវ ភគវតា
អនេកបរិយាយេន សំសារេ អាធិនំ បកាសេត្វា តទុបសមនាធិវសេន
និព្វានបដិសំយុត្តាយ ធម្មទេសនាយ កតាយ ភិក្ខុនំ ឯតទហោសិ “អយំ
សំសារេ ភគវតា អវិជ្ជាធិហិ ការណេហិ សហេតុកោ វុត្តោ, និព្វានស្ស បន
តទុបសមស្ស ន កិញ្ចា ការណំ វុត្តំ, តយំទំ អហេតុកំ កេចំ សច្ចិកជ្ឈបរមត្ថេន
ឧបលព្ពតិ” តិ។ អថ ភគវា តេសំ ភិក្ខុនំ វិមតិវិធមនត្ថព្យោ, “ឥធម
សមណាព្រាហ្មណានំ ‘និព្វានំ និព្វាន’ ន្តិ វាចាវត្ថុមត្តមេវ, នត្ថិ ហិ បរមត្ថតោ
និព្វានំ នាម អនុបលព្ពមានសភាវត្តា” តិ លោកាយតិកាធម្មោវិយ
វិប្បដិបន្នានំ ពហិទ្ធា ច បុព្វទិដ្ឋិតកានំ មិច្ឆាវាទភញ្ញនត្ថព្វា,
អមតមហានិព្វានស្ស បរមត្ថតោ អត្ថិភាវទីបនត្ថំ តស្ស ច
និស្សរណភាវាទិអានុភាវវន្តតាធិបនត្ថំ បីតិវេគេន ឧទានវសេន ឥទំ សុត្តំ
អភាសិ។ តថា ហិ ឥទំ សុត្តំ ឧទានេបិ (ឧទា. ៧២-៧៤) សង្កឹតំ។

តត្ថ អត្ថិតិ វិជ្ជិតិ បរមត្ថតោ ឧបលព្ពតិ។ អជាតំ អភូតំ អកតំ អសង្ខតន្តិ
សញ្ញានិបិ បទានិ អញ្ញមញ្ញវេវចនានិ។ អថ វា វេទនាធម្មោវិយ
ហេតុបច្ចយសមវាយសង្ខាតាយ ការណសាមគ្គិយា ន ជាតំ ន និព្ពត្តន្តិ

អជាតំ។ ការណែនាំនា សយមេវ ន ភូតំ ន ចាតុភូតំ ន ឧប្បន្នន្តិ អភូតំ។ ឯ
អជាតត្តា អភូតត្តា ច យេន កេនចិ ការណែន ន កតន្តិ អកតំ។
ជាតភូតកតសភារោ ច នាមរូបាទីនំ សង្ខតធម្មានំ ហោតិ, ន
អសង្ខតសភាវស្ស និព្វានស្សាទិ ទស្សនត្ថំ អសង្ខតន្តិ វុត្ថំ។ បដិលោមតោ វា
សមេច្ច សម្ពុយ្យ បច្ចយេហិ កតន្តិ សង្ខតំ, តថា ន សង្ខតំ,
សង្ខតលក្ខណាហិតន្តិ ច អសង្ខតន្តិ ឯ អនេកេហិ ការណេហិ និព្វត្តិតភារេ
បដិសិទ្ធេ “សិយា នុ ខោ ឯកេនេវ ការណេន កត”ន្តិ អាសង្កាយំ “ន កេនចិ
កត”ន្តិ ទស្សនត្ថំ “អកត”ន្តិ វុត្ថំ។ ឯ អប្បច្ចយម្មិ សមាទំ “សយមេវ នុ ខោ
ឥទំ ភូតំ ចាតុភូត”ន្តិ អាសង្កាយំ តន្តិវត្ថនត្ថំ “អភូត”ន្តិ វុត្ថំ។ អយញ្ច ឯតស្ស
អសង្ខតាកតាភូតភារោ សព្វេន សព្វំ អជាតិធម្មត្តាទិ ទស្សេតុំ “អជាត”ន្តិ
វុត្ថន្តិ។ ឯ វេមេតេសំ ចតុន្នម្មិ បទានំ សាត្តកភារោ វេទិតញ្ចោ។

ឥតិ ភគវា “អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, អជាតំ អភូតំ អកតំ អសង្ខត”ន្តិ បរមត្ថតោ
និព្វានស្ស អត្ថិការំ វត្វា តត្ថ ហេតុំ ទស្សេន្តោ “នោ ចេតំ, ភិក្ខុវេ” តិអាទិមាហា។
តស្សាយំ សង្ខេបោ - ភិក្ខុវេ, យទិ អជាតាទិសភារោ អសង្ខតា ធាតុ ន អភវិស្ស
ន សិយា, ឥធន លោកេ ជាតាទិសភាវស្ស រូបាទិក្ខន្ធបញ្ចកសង្ខាតស្ស
សង្ខារគតស្ស និស្សរណំ អនវសេសវដ្តបសមោ ន បញ្ញាយេយ្យ ន
ឧបលព្កេយ្យ ន សម្ពុវេយ្យ។ និព្វានញ្ចិ អារម្មណំ កត្វា បវត្តមាណា
សម្មាទិដ្ឋិអាទយោ អរិយមគ្គធម្មា អនវសេសតោ កិលេសេ សមុច្ឆិន្តិ, តេនេត្ត
សព្វស្សបិ វដ្តទុក្ខស្ស អប្បវត្តិ អបគមោ និស្សរណំ បញ្ញាយតិ។

ឯ ព្យតិរេកវសេន និព្វានស្ស អត្ថិការំ ទស្សេត្វា ឥទានិ អន្ធយវសេនបិ តំ
ទស្សេតុំ “យស្មា ច ខោ” តិអាទិ វុត្ថំ, តំ វុត្ថត្ថមេវ។ ឯត្ថ ច យស្មា “អបច្ចយា
ធម្មា, អសង្ខតា ធម្មា (ធន. ស. ទុកមាទិកា ៧, ៨)។ អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, តទាយតនំ,

យត្ថ នេវ បថី (ឧទា. ៧១)។ ឥនម្បី ខោ ហំ ទុទ្ទសំ យទិទំ សត្វសង្ខារសមថោ
សត្វបដិបទិស្សត្តោ (មហាវ. ៧; ម. និ. ១.២៨១)។ អសង្ខតញ្ច វោ, ភិក្ខុវេ, ធម្មំ
នេសេស្សមិ អសង្ខតកាមិនិញ្ច បដិបទ"ន្តិអាទិហិ (សំ. និ. ៤.៣៦៦) អនេកេហិ
សុត្តបទេហិ "អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, អជាត"ន្តិ ឥមិនាបិ សុត្តន និព្វានធាតុយា
បរមត្ថតោ សញ្ញាវោ សញ្ញាលោកំ អនុកម្មមាណេន សម្មាសម្ពុទ្ធនេនេសិតោ,
តស្មា ន បទិក្ខិបិតតំ។ តត្ថ អប្បច្ចក្ខកាវីនម្បីវិញ្ញំ កង្ខារំ វិមតិ វា នត្ថិ ឯវ។
យេ បន អពុទ្ធិបុគ្គលា, តេសំ វិមតិវិនោទនត្ថំ អយមេត្ថ
អធិប្បាយនិទ្ទារណាមុខេន យុត្តិវិចារណា - យថា បរិញ្ញេយ្យតាយ សឧត្តរានំ
កាមានំ រូចានញ្ច បដិបក្ខក្ខតំ តត្ថិធុរសភាវំ និស្សរណំ បញ្ញាយតិ, ឯវំ
តំសភាវានំ សព្វេសំ សង្ខតធម្មានំ បដិបក្ខក្ខតេន តត្ថិធុរសភាវេន
និស្សរណេន ភវិតតំ។ យញ្ជេតំ និស្សរណំ, សា អសង្ខតា ធាតុ។ កិញ្ច ភិយ្យោ,
សង្ខតធម្មារម្មណំ វិបស្សនាញ្ញាណំ អបិ អនុលោមញ្ញាណំ កិលេសេ
សមុច្ឆេទវសេន បដហិតំ ន សក្កោតិ, តថា សម្មតិសច្ចារម្មណំ
បឋមដ្ឋានាទិសុ ញ្ញាណំ វិក្ខម្កនវសេនេវ កិលេសេ បដហិតិ, ន
សមុច្ឆេទវសេន។ ឥតិ សង្ខតធម្មារម្មណស្ស សម្មតិសច្ចារម្មណស្ស ច
ញ្ញាណស្ស កិលេសានំ សមុច្ឆេទប្បហានេ អសមត្ថការតោ តេសំ
សមុច្ឆេទប្បហានករស្ស អរិយមគ្គញ្ញាណស្ស តទុកយវិបរីតសភាវេន
អារម្មណេន ភវិតតំ, សា អសង្ខតា ធាតុ។ តថា "អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, អជាតំ អក្ខតំ
អកតំ អសង្ខត"ន្តិ ឥទំ និព្វានស្ស បរមត្ថតោ អត្ថិភាវជោតកវចនំ អវិបរីតត្ថំ
ភគវតា ភាសិតត្តា។ យញ្ជិ ភគវតា ភាសិតំ, តំ អវិបរីតត្ថំ បរមត្ថន្តិ យថា តំ
"សព្វេ សង្ខារា អនិច្ចា, សព្វេ សង្ខារា ទុក្ខា, សព្វេ ធម្មា អនត្តា"តិ (ធល. ប. ២៧៧-
២៧៩; ច្ចឡនិ. ហេមកមាលាវបុត្តានិទ្ទេស ៥៦)។ តថា និព្វានសន្នោ កត្តិ
វិសយេ យថាភូតបរមត្ថវិសយោ ឧបចារុត្តិសញ្ញាវតោ សេយ្យថាបិ

សីហសន្តោ។ អថ វា អត្ថេ បរមត្ថតោ អសង្ខតាធាតុ
ឥតរតត្ថិបរិវរិទិមុត្តសភាវត្តា សេយ្យថាបិ បដិវឌ្ឍនាតិ។ វេទនាទិហិ
នយេហិ យុត្តិតោបិ អសង្ខតាយ ធាតុយា បរមត្ថតោ អត្ថិកាវោ វេទិតញោ។

កាថាសុ ជាតន្តិ ជាយនដ្ឋន ជាតំ, ជាតិលក្ខណប្បត្តន្តិ អត្ថោ។ ភូតន្តិ
កវនដ្ឋន ភូតំ, អហុត្វា សម្ពុតន្តិ អត្ថោ។ សមុប្បន្នន្តិ សហិតកាវេន ឧប្បន្នំ,
សហិតេហិ ធម្មេហិ ច ឧប្បន្នន្តិ អត្ថោ។ កតន្តិ ការណភូតេហិ បច្ចយេហិ
និព្ពត្តិតំ។ សង្ខតន្តិ តេហិយេវ សមេច្ច សម្ពុយ្យ កតន្តិ សង្ខតំ, សព្វមេតំ
បច្ចយនិព្ពត្តស្ស អធិវចនំ។ និច្ចសារាទិវិហិតតោ អទ្ធាំ។ ជរាយ មរណេន ច
ឯកន្តេនេវ សង្ខជិតំ សំសង្ខន្តិ ជរាមរណសង្ខាតំ។ “ជរាមរណសង្ខដ្ឋ”ន្តិបិ
បឋន្តិ, ជរាយ មរណេន ច ឧបទ្កតំ បីឡិតន្តិ អត្ថោ។ អក្ខិរោគាទីនំ អនេកេសំ
រោគានំ និឡំ កុលាវកន្តិ រោគនិឡំ។ សរសតោ ឧបក្កមតោ ច
បក្ក្កបរមសីលតាយ បក្ក្កំ។

ចតុត្ថិជោ អាហារោ ច តណ្ហាសង្ខតា នេត្តិ ច បកវោ សមុជ្ឈានំ ឯតស្សាតិ
អាហារនេត្តិប្បករំ។ សញ្ញេហិ វា បច្ចយោ អាហារោ។ ឥធម បន តណ្ហាយ
នេត្តិគ្គហណេន គហិតត្តា តណ្ហាវដ្ឋា វេទិតញោ។ តស្មា អាហារោ ច នេត្តិ ច
បកវោ ឯតស្សាតិ អាហារនេត្តិប្បករំ។ អាហារោ វេ វា នយនដ្ឋន បរត្ថនដ្ឋន
នេត្តិតិ វេម្បិ អាហារនេត្តិប្បករំ។ នាលំ តទភិនន្តិតុត្ថំ តំ ឧបាទានក្ខន្ធបញ្ចកំ
វេ បច្ចយាជិនុត្តិកំ, តតោ វេ អនិច្ចំ, ធុក្ខញ្ច តណ្ហាទិដ្ឋិហិ អភិនន្តិតុត្ថំ
អស្សាទេតុំ ន យុត្តំ។

តស្ស និស្សរណន្តិ “ជាតំ ភូត”ន្តិអាទិនា វុត្តស្ស តស្ស សក្កាយស្ស
និស្សរណំ និក្ខមោ អនុបសន្តសភាវស្ស រាគាទិកិលេសស្ស សព្វសង្ខារស្ស ច
អភាវេន តទុបសមភាវេន បសត្ថភាវេន ច សន្តំ, តក្កញ្ញាណស្ស

អគោចរការតោ អតក្ការៈចរំ, និច្ចដ្ឋន ធុរំ, តតោ ឯវ អជាតំ អសមុប្បន្នំ,
សោកហេតុនំ អការតោ អសោកំ, វិគតរាគាធិវជ្ជាវិរជំ, សំសារទុក្ខដ្ឋិតេហិ
បដិបដ្ឋិតព្ពត្តា បទំ, ជាតិអាទិទុក្ខធម្មានំ និរោធិហេតុតាយ និរោធា
ទុក្ខធម្មានំ, សព្ពសង្ខារានំ ឧបសមហេតុតាយ សង្ខារូបសមោ, តតោ ឯវ
អច្ចន្តសុខតាយ សុខោតិ សព្ពបទេហិ អមតមហានិព្វានមេវ ថោមេតិ។ ឯវ
ភគវា បឋមគាថាយ ព្យតិរេកវសេន, ទុតិយគាថាយ អន្ធយវសេន ច និព្វានំ
វិការេសិ។

ធម្មសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៧. និព្វានធាតុសុត្តវណ្ណាន

៤៤. សត្តមេ ទ្វេមាតិ ទ្វេ ឥមា។ វានំ វុច្ចតិ តណ្ហា, និក្ខន្ធំ វានតោ, នត្ថិ វា ឯត្ថ
វានំ, ឥមស្មី វា អធិគតេ វានស្ស អការោតិ និព្វានំ, តទេវ និស្សត្តនិដ្ឋិវដ្ឋន
សភាវធារណដ្ឋន ច ធាតុតិ និព្វានធាតុ។ យទិបិ តស្ស បរមត្ថតោ ភេនោ
នត្ថិ, បរិយាយេន បន បញ្ញាយតីតិ តំ បរិយាយភេទំ សង្ខាយ “ទ្វេមា, ភិក្ខុវេ,
និព្វានធាតុយោ” តិ វត្ថាយថាធិប្បេតប្បភេទំ ទស្សេតុំ
“សឧចាធិសេសា” តិ អាទិ វុត្ថំ។ តត្ថ តណ្ហាធិហិ ជលភាវេន ឧចាធិយតីតិ
ឧចាធិ, ខន្ធបញ្ចកំ។ ឧចាធិយេវ សេសោតិ ឧចាធិសេសោ, សហ
ឧចាធិសេសេនាតិ សឧចាធិសេសា, តទការតោ អនុចាធិសេសា។

អរហន្តិ អារកកិលេសោ, ធូរកិលេសោតិ អត្ថោ។ វុត្ថញ្ញេតំ ភគវតា -

“កថញ្ញា, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ អរហំ ហោតិ, អារកាស្ស ហោន្តិ ចាបកា
អកុសលា ធម្មា, សំកិលេសិកា ចោនោព្ភិវិកា, សទរា ទុក្ខវិចាកា,

អាយតី ជាតិជរាមរណីយា។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ អរហំ ហោតី"តិ (ម.
និ. ១.៤៣៤)។

ខីណាសវោតិ កាមាសវាធយោ ចត្តារោបិ អាសវា អរហតោ ខីណា
សមុច្ឆិន្ទា បហីនា បដិប្បស្សន្ទា អភព្ពប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឡាតិ
ខីណាសវោ។ វុសិតវាតិ គរុសំវាសេបិ អរិយមគ្គេបិ ធនសុ អរិយវាសេសុបិ
វសិ បរិវសិ បរិវុដ្ឋោ វុដ្ឋវាសោ ចិណ្ឌាចរណោតិ វុសិតវា។ **កតករណីយោតិ**
បុព្វជ្ជនកល្យាណកំ ឧទាធាយ សត្ត សេខា ចត្វហិ មគ្គេហិ ករណីយំ ករោន្តិ
នាម, ខីណាសវស្ស សព្ពករណីយានិ កតានិ បរិយោសិតានិ, នត្ថិ ឧត្តរី
ករណីយំ ធុក្ខត្វយាធិគមាយាតិ **កតករណីយោ**។ វុត្តម្បិ ចេតំ -

“តស្ស សម្មាវិមុត្តស្ស, សន្តចិត្តស្ស ភិក្ខុនោ;
កតស្ស បដិចយោ នត្ថិ, ករណីយំ នវិដ្ឋតី”តិ។ (អ. និ. ៦.៥៥; មហាវ.
២៤៤);

ឌីហិតកាវោតិ តយោ ភាវា - ខន្ធភាវោ, កិលេសភាវោ,
អភិសម្ព័រភាវោតិ។ តស្សីមេ តយោបិ ភាវា ឌីហិតា ឌីរោបិតា និក្ខត្តា
ចាតិតាតិ ឌីហិតកាវោ។ **អនុប្បត្តសទត្តោតិ** អនុប្បត្តោ សទត្ថំ, សកត្តន្តិ វុត្ថំ
ហោតិ, កកាស្ស ធការោ កតោ។ អនុប្បត្តោ សទត្តោ ឯតេនាតិ
អនុប្បត្តសទត្តោ, សទត្តោតិ ច អរហត្ថំ វេទិតព្ពំ។ តញ្ចិ អត្ថបនិពន្ធដ្ឋន
អត្តនោ អវិជហនដ្ឋន អត្តនោ បរមត្ថេន ច អត្តនោ អត្តត្តា សកត្តោ ហោតិ។
បរិក្ខិណាភវសំយោជនោតិ កាមរាគសំយោជនំ, បដិយសំយោជនំ,
មានទិដ្ឋិវិចិកិច្ឆាសីលព្ពតបរាមាសភវរាគស្សមច្ឆរិយអវិជ្ជាសំយោជនន្តិ
ឥមានិ សត្តេ ភវេសុ។ ភវំ វា ភវេន សំយោជន្តិ ឧបនិពន្ធន្តិ ភវសំយោជនានិ
នាម។ តានិ អរហតោ បរិក្ខិណានិ, បហីនានិ, ញាណគ្គិនា, ទឡានីតិ

បរិក្ខេណាករសំយោជនោ។ សម្មទញ្ញាវិមុត្តោតិ ឯត្ថ សម្មទញ្ញាតិ សម្មា
អញ្ញាយ, ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ - ខន្ធនំ ខន្ធដ្ឋំ, អាយតនានំ អាយតនដ្ឋំ, ធាតុនំ
សុញ្ញដ្ឋំ, ទុក្ខស្ស បិទ្បនដ្ឋំ, សមុទយស្ស បកវដ្ឋំ, និរោធស្ស សន្តដ្ឋំ, មគ្គស្ស
ទស្សនដ្ឋំ “សព្វេ សម្ពាវា អនិច្ចា” តិ វេរមាទិភេទំ វា សម្មា យថាភូតំ អញ្ញាយ
ជាតិក្ខា តិរយិក្ខា តុលយិក្ខា វិភាវេក្ខា វិភូតំ កត្វា។ វិមុត្តោតិ ទ្វេ វិមុត្តិយោ
ចិត្តស្ស ច វិមុត្តិ និព្វានញ្ច។ អរហា ហិ សត្តកិលេសេហិ វិមុត្តត្តា
ចិត្តវិមុត្តិយាបិ វិមុត្តោ, និព្វានេបិ វិមុត្តោតិ។ តេន វុត្ថំ “សម្មទញ្ញា វិមុត្តោ” តិ។

តស្ស តិដ្ឋន្តោ បញ្ចិន្ទ្រយានីតិ តស្ស អរហតោ ចរិមកវហេតុភូតំ កម្ពុ
យាវ នធិយតិ, តាវ តិដ្ឋន្តិយេវ ចក្ខាធិនិ បញ្ចិន្ទ្រយានិ។ អវិយាតត្តាតិ
អនុប្បាទនិរោធវេសេន អនិរុទ្ធត្តា។ មនាថាមនាបន្តិ ឥដ្ឋានិដ្ឋំ រូបាទិកោចរំ។
បច្ឆនុភោតីតិ វិន្ទតិ បដិលភតិ។ សុខទុក្ខំ បដិសំវេទេតីតិ វិចាកភូតំ សុខញ្ច
ទុក្ខញ្ច បដិសំវេទេតិ តេហិ ទ្វារេហិ បដិលភតិ។

ឯត្តាវតា ឧបាទិសេសំ ទស្សេត្វា ឥនានិ សឧបាទិសេសំ និព្វានធាតុ
ទស្សេតុំ “តស្ស យោ” តិអាទិ វុត្ថំ។ តត្ថ តស្សាតិ តស្ស សឧបាទិសេសស្ស
សតោ អរហតោ។ យោ រាគក្ខយោតិ រាគស្ស ខយោ ខីណាការោ អភារោ
អច្ឆន្ទមនុប្បាទោ។ ឯស នយោ សេសេសុបិ។ ឯត្តាវតា រាគាទិក្ខយោ
សឧបាទិសេសា និព្វានធាតុតិ ទស្សិតំ ហោតិ។

ឥនេវាតិ ឥមស្មីយេវ អត្តភារេ។ សព្វវេទយិតានីតិ សុខាទយោ សព្វា
អព្យាកតវេទនា, កុសលាកុសលវេទនា បន បុព្វេយេវ បហីនាតិ។
អនភិន្ទិតានីតិ តណ្ហាធិហិ ន អភិន្ទិតានិ។ សីតិភវិស្សន្តិ អច្ឆន្ត្រ្យបសមេន
សម្ពាវនរាបដិប្បស្សន្តិយា សីតលី ភវិស្សន្តិ, អប្បដិសន្ធិកនិរោធន

និរុដ្ឋិស្សន្តិតិ អត្ថោ។ ន កេវលំ វេទយិតានិយេវ, សព្វេបិ បន
ឡើយ។ ឧបាសវសន្តានេ បញ្ចក្ខន្ធា និរុដ្ឋិស្សន្តិ, វេទយិតសីសេន ទេសនា កតា។

គាថាសុ ចក្ខុមតាតិ ពុទ្ធចក្ខុ, ធម្មចក្ខុ, ធិត្តចក្ខុ, បញ្ញាចក្ខុ, សមន្តចក្ខុតិ
បញ្ចហិ ចក្ខុហិ ចក្ខុមតា។ អនិស្សិតេនាតិ តណ្ហាធិដ្ឋិនិស្សយវសេន កញ្ចំ ធម្មំ
អនិស្សិតេន, រាគពន្ធនាធិហិ វា អពន្ធនេ។ តាធិនាតិ ធម្មវគ្គបេក្ខាវសេន សព្វត្ថ
ឥដ្ឋាធិសុ ឯកសភាវតាសម្ពាតេន តាធិលក្ខណេន តាធិនា។ ធិដ្ឋធម្មកាតិ
ឥមស្មី អត្តភាវេ ភវា វត្ថុមាណ។ ភវនេត្តិសម្ពុយាតិ ភវនេត្តិយា តណ្ហាយ
បរិក្ខាយា។ សម្មរាយិកាតិ សម្មរាយេ ខន្ធភេទតោ បរភាគេ ភវា។ យម្ពីតិ
យស្មី អនុចាធិសេសនិព្វានេ។ ភវានីតិ លិដ្ឋិវិបល្លាសេន វុត្ថំ, ឧបបត្តិភវា
សព្វសោ អនវសេសា និរុដ្ឋន្តិ, ន បវត្តន្តិ។

តេតិ តេ វរំ វិមុត្តចិត្តា។ ធម្មសារាធិកមាតិ វិមុត្តិសារត្តា ឥមស្ស
ធម្មវិនយស្ស, ធម្មេសុ សារក្ខតស្ស អរហត្តស្ស អធិកមនតោ។ ខយេតិ
រាគាធិក្ខយក្ខតេ និព្វានេ រតា អភិរតា។ អថ វា និច្ចភាវតោ សេដ្ឋភាវតោ ច
ធម្មេសុ សារន្តិ ធម្មសារំ, និព្វានំ។ វុត្ថញ្ញោតំ “វិរាគោ សេដ្ឋោ ធម្មានំ (ធម. ប. ២៧៣),
វិរាគោ តេសំ អគ្គមក្ខាយតី” តិ (ឥតិវុ. ៩០; អ. និ. ៤.៣៤) ច។ តស្ស ធម្មសារស្ស
អធិកមហេតុ ខយេ សព្វសម្ពាវបរិក្ខយេ អនុចាធិសេសនិព្វានេ រតា។
បហំស្វតិ បដហីសុ។ តេតិ និចាតមត្តំ។ សេសំ វុត្ថនយមេវ។

សត្តមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. បដិសល្លានសុត្តវណ្ណានា

២៥. អដ្ឋមេ បដិសល្លានរមាតិ តេហិ តេហិ សត្តសម្ពាវេហិ បដិនិវត្តិត្វា
សល្លានំ បដិសល្លានំ, ឯកវិហារោ ឯកមន្តសេវិតា, កាយវិវេកោតិ អត្ថោ។ តំ

បដិសល្លាណំ រមន្តិ រោចន្តិតិ បដិសល្លាណរាមា។ “បដិសល្លាណរាមា”តិបិ ចាហោ។
យថា វុត្តំ បដិសល្លាណំ អារម្មិតត្ថតោ អារាមោ ឯតេសន្តិ បដិសល្លាណរាមា។
វិហារថាតិ ឯវុត្តតា ហុត្វាវិហារថាតិ អត្ថោ។ បដិសល្លាណេ រតា និរតា
សម្មុទិតាតិ បដិសល្លាណរតា។ ឯត្រាវតា ជាគរិយានុយោគោ, តស្សុ និមិត្តភូតា
រូបកដ្ឋកាយតា ច ធន្សិតា។ ជាគរិយានុយោគោ, សីលសំវារោ, ឥន្ទ្រិយេសុ,
គុត្តទ្វារតា, ភោជនេ មត្តញ្ញតា, សតិសម្មជញ្ញន្តិ ឥមេហិ ធម្មេហិ វិនា ន
វុត្តតិ តិ តេបិ ឥធ អត្ថតោ វុត្តា ឯវាតិ វេទិតញ្ញា។

អដ្ឋត្ថំ ចេតោសមថមនុយុត្តាតិ អត្ថនោ ចិត្តសមថេ អនុយុត្តា។ អដ្ឋត្ថំ
អត្ថនោតិ ច ឯតំ ឯកត្ថំ, ព្យញ្ញនមេវ នាណំ។ ភុម្មត្ថេ ចេតំ សមថន្តិ
អនុសទ្ធយោគេន ឧបយោគវចនំ។ អនិរាគតជ្ឈានាតិ ពហិ អនីហតជ្ឈានា
អវិនាសិតជ្ឈានា វា។ និហារណំ វិនាសោ វាតិ ឥទំ និរាគតំ នាម “ចម្ពំ និរកត្វា
និវាតវុត្តិ”តិ អាទីសុ (សុ. និ. ៣២៨) វិយ។ វិបស្សនាយ សមម្នាក់តាតិ
សត្តវិជាយ អនុបស្សនាយ យុត្តា។ សត្តវិជា អនុបស្សនា នាម
អនិច្ចានុបស្សនា, ធុត្វានុបស្សនា, អនត្តានុបស្សនា, និព្វិទានុបស្សនា,
វិរាគានុបស្សនា, និរោធានុបស្សនា, បដិនិស្សក្កានុបស្សនា ច, តាវិសុទ្ធិមគ្គ
វិត្តាវិតារ។

ព្រូហេតារោ សុញ្ញាការាណន្តិ វឌ្ឍេតារោ សុញ្ញាការាណំ។ ឯតុ ច
“សុញ្ញាការាណ”ន្តិ យំ កិញ្ចិ វិវិត្ថំ ការវនានុយោគស្ស អនុច្ឆិកដ្ឋានំ។
សមថវិបស្សនាវសេន កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា រត្តិន្ទំ សុញ្ញាការំ បរិសិទ្ធា
ការវនានុយោគវសេន និសីទមាណា ភិក្ខុ “ព្រូហេតារោ សុញ្ញាការាណ”ន្តិ
វេទិតញ្ញា។ ឯកភូមិកាទិចាសាទេបិ បន វាសំ កុរុមាណា ឈាយិនោ
សុញ្ញាការាណំ ព្រូហេតារោត្វេវ វេទិតញ្ញា។

ឯត្ថ ច យា “បដិសល្លាណរាមា, ភិក្ខុវេ, វិហារេ បដិសល្លាណតា” តិ
រូបកដ្ឋកាយតាវិហិតា, សា បរិសុទ្ធសីលស្ស, ន អសីលស្ស អវិសុទ្ធសីលស្ស
វា តស្ស រូបារម្មណាទិតោ ចិត្តវិនិវត្តនស្ស អភារតោតិ អត្ថតោ សីលវិសុទ្ធិ
ធស្សិតាតិ វុត្តោវាយមត្តោ។ “អដ្ឋតំ ចេតោសមថមនុយុត្តា
អនិរាគតជ្ឈានា” តិ បទទ្វយេន សមាធិការីនា, “វិបស្សនាយ សមន្មាគតា” តិ
ឥមីនា បញ្ញាការីនាវិហិតាតិ លោកិយា តិស្សោ សិក្ខា ធស្សិតា។

ឥនានិ តាសុ បតិដ្ឋិតស្ស អវស្សំការីដលំ ធស្សេតុ
“បដិសល្លាណរាមា” តិ ភាទិ វុត្តំ។ តត្ថ ព្រូហោតានន្តំ វុឡោតានំ។ ទិដ្ឋំ ផលានន្តំ
តតិយចតុត្ថផលានំ។ ចាធិកដ្ឋតិ ឥដ្ឋិតតំ អវស្សំការី។ អញ្ញាតិ អវហត្ថំ។ តញ្ញា
ហេដ្ឋិមមគ្គញ្ញាលោហិ ញ្ញាតមរិយាទំ អនតិក្កមិត្វា ជាននតោ
បរិបុណ្ណាជាននត្តា ឧបរិ ជាននកិច្ចាការតោ ច “អញ្ញា” តិ វុច្ឆតិ។ សតិ វា
ឧចាទិសេសេតិ សតិ វា កិលេសូចាទិសេសេ, បហាតុំ អសក្កុណោយ្យេ សតិ។
ញ្ញាលោហិ អបរិបក្កេ យេ តេន បរិបក្កេន បហាតព្វកិលេសា, តេ ន
បហាយន្តិ។ តំ សន្ធាយាហ “សតិ វា ឧចាទិសេសេ” តិ។ សតិ ច កិលេសេ
ខន្ធភិសដ្ឋារា តិដ្ឋតិ វេ។ ឥតិ ឥមស្មី សុត្តេ អនាគាមិដលំ អវហត្ថន្តិ ទ្វេ ធម្មា
ធស្សិតា។ យថា ចេត្ថ, វេ ឥតោ បរេសុ ទិសុ សុត្តេសុ។

តាថាសុ យេ សន្តចិត្តាតិ យេ យោការចរា តទដ្ឋវេសេន វិក្ខម្ពនវេសេ ច
សមិតកិលេសតាយ សន្តចិត្តា។ នេបក្កំ វុច្ឆតិ បញ្ញា, តាយ សមន្មាគតត្តា
និបកា។ ឥមីនា តេសំ កម្មដ្ឋានបរិហារណាញាណំ ធស្សេតិ។ សតិមន្តោ ច
ឈាយីនោតិ វាធនិសដ្ឋាធិសុ កម្មដ្ឋានាវិជហនហេតុភូតាយ សតិយា
សតិមន្តោ, អារម្មណ្ឌបទិដ្ឋានលក្ខណេន ឈានេន ឈាយីនោ។ សម្មា ធម្មំ
វិបស្សន្តិ, កាមេសុ អនេបក្ខិនោតិ បុព្វេយេវ “អដ្ឋិតតំ លូបមា កាមា” តិ ភាទិនា

(ម. និ. ១.២៣៤; ចា.ចិ. ៤១៧) វត្ថុកាមេសុ កិលេសកាមេសុ ច
អាទិនវេបច្ឆវេត្តុណោន អនបេត្តិនោ អនត្ថិកា តេ បហាយ អធិគតំ
ឧបចារសមាធិ អប្បនាសមាធិ វា ចាទកំ កត្វា នាមរូបំ តស្ស បច្ឆយេ ច
បរិគ្គហេត្វា កលាបសម្មសនាទិក្កមេន សម្មា អវិបរីតំ បញ្ចក្ខន្ធដម្ពំ
អនិច្ចាទិតោ វិបស្សន្តិ។

អប្បមាទរតាតិ វុត្ថប្បការាយ សមថវិបស្សនាការោយ អប្បមជ្ឈនេ រតា
អភិរតា តត្ថ អប្បមាទេនេវ វត្ថិន្ធុំ វីតិនាមេន្តា។ សន្តាតិ សមាធា។
“សត្តា”តិបិ ចាហេ, បុគ្គលាតិ អត្តោ។ បមាទេ ភយទស្សិនោតិ
និរយូបបត្តិអាទិកំ បមាទេ ភយំ បស្សន្តា។ អភព្វា បរិហាធាយាតិ តេ វេរុចា
សមថវិបស្សនាធម្មេហិ មគ្គជលេហិ វា បរិហាធាយ អភព្វា។
សមថវិបស្សនាតោ ហិ សម្មត្ថតោ ន បរិហាយន្តិ, ឥតរាទិ ច អប្បត្តានិ
ចាបុណ្ណិន្តិ។ និព្វានស្សេវ សន្តិកេតិ និព្វានស្ស ច អនុចាទាបរិនិព្វានស្ស ច
សន្តិកេ វេ, ន ចិរស្សេវ នំ អធិគមិស្សន្តិតិ។

អជ្ឈមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. សិក្ខានិសំសសុត្តវណ្ណានា

២៦. នវមេ សិក្ខានិសំសាតិ ឯត្ថ សិក្ខិតព្វាតិ សិក្ខា, សា តិវិជា
អធិសីលសិក្ខា, អធិចិត្តសិក្ខា, អធិបញ្ញាសិក្ខាតិ។ តិវិជាបិ ចេសា សិក្ខា
អាទិនំសា ឯតេសំ, ន លាភសក្ការសិលោកាតិ សិក្ខានិសំសា។ វិហារថាតិ
សិក្ខានិសំសា ហុត្វាវិហារថ, តីសុ សិក្ខាសុ អាទិនំសទស្សវិនោ ហុត្វា តាហិ
សិក្ខាហិ លទ្ធព្ពំ អាទិនំសមេវ សម្មស្សន្តាវិហារថាតិ អត្តោ។ បញ្ញត្តរាតិ
តាសុ សិក្ខាសុ យា អធិបញ្ញាសិក្ខាសង្ខាតា បញ្ញា, សា ឧត្តរា បធានាវិសិដ្ឋា

ឯតេសន្តិ បញ្ចត្តរា។ យេ ហិ សិក្ខានិសំសារិហរន្តិ, តេ បញ្ចត្តរា ភវន្តិតិ។
វិមុត្តិសារាតិ អរហត្តជលសម្ពាតាវិមុត្តិ សារំ ឯតេសន្តិវិមុត្តិសារា, យថាវុត្តំ
វិមុត្តិយេវ សារតោ គហេត្វា ឋិតាតិ អត្ថោ។ យេ ហិ សិក្ខានិសំសា បញ្ចត្តរា ច,
នតេ ភវិសេសំ បត្តន្តិ, អបិច ខោវិភវំ អាកម្ពន្តាវិមុត្តិយេវ សារតោ បច្ឆេន្តិ។
សតាធិបតេយ្យាតិ ជេដ្ឋកករណាជ្ជន សតិ អធិបតេយ្យំ ឯតេសន្តិ
សតាធិបតេយ្យា អធិបតិ វេ អធិបតេយ្យន្តិ កត្វា, ចត្វសុ សតិបដ្ឋានេសុ
សុប្បតិដ្ឋិតចិត្តា កាយានុបស្សនាធិមុខេន សមថវិបស្សនាភាវនានុយុត្តាតិ
អត្ថោ។

អថ វា សិក្ខានិសំសាតិ ភិក្ខុវេ, វេវរុបេ ទុល្លភក្ខណាបដិលាភេ
តិវិធសិក្ខាសិក្ខនមេវ អានិសំសំ កត្វាវិហរេ, វេវិហរន្តា ច បញ្ចត្តរា
បញ្ញាយ ឧត្តរា លោកុត្តរបញ្ញាយ សមន្នាគតា ហុត្វាវិហរេ, វេវុត្តា ច
វិមុត្តិសារា និព្វានសារា អនញ្ញសារាវិហរេ។ តថាភាវស្ស ចាយំ ឧបាយោ, យំ
សតាធិបតេយ្យាវិហរេ, សតិបដ្ឋានភាវនាយ យុត្តប្បយុត្តា ហោរេ, សព្ពត្ត វា
សតារក្ខេន ចេតសាវិហរថាតិ វេមេត្ត អត្ថោ វេទិតញ្ចោ។ ឥតិ ភគវា តីសុ
សិក្ខាសុ ភិក្ខុ និយោជេន្តោ យថា តាសិក្ខិតញ្ចា, យេន ច ចារិប្បវី គច្ឆន្តិ, តំ
សន្និបេនេវ ទស្សេត្វា ឥនានិ យថានុសិដ្ឋំ បដិបទ្ធិមាធានំ ជលវិសេសទស្សនេន
តស្ស បដិបត្តិយា អមោយភាវំ បកាសេន្តោ “សិក្ខានិសំសាន”ន្តិអធិមាហា។
តំ វុត្តត្ថមេវ។

តាថាសុ បរិបុណ្ណសិក្ខន្តិ អគ្គជលប្បត្តិយា បរិសុទ្ធសិក្ខំ, អសេក្ខន្តិ
អត្ថោ។ អបហានធម្មន្តិ វុត្ត បហានធម្មា វុច្ឆន្តិ កុប្បាវិមុត្តិយោ។
បហានធម្មាតិ ហិ ហានធម្មា កុប្បធម្មា។ ន បហានធម្មាតិ អបហានធម្មា,
អកុប្បធម្មា។ “អប្បហានធម្មា”តិបិ ចាឡិ, សោ វេ អត្ថោ។ ខយោ វេ

អន្តោតិ ខយន្តោ, ជាតិយា ខយន្តោ ជាតិខយន្តោ, ធិត្តានំ។ ខយោ វា មរណំ,
ជាតិខយន្តោ ធិត្តានមេវ, តស្ស ធិដ្ឋត្តា ជាតិខយន្តទស្សី។

តស្មាតិ យស្មា សិក្ខាចារិប្បិយា អយំ ជរាចារ្យមនបរិយោសានោ
អានិសំសោ, តស្មា។ សទាតិ សព្វកាលំ។ ឈានតាតិ លក្ខណ្ឌបដិដ្ឋានេ,
អារម្មណ្ឌបដិដ្ឋានេតិ ធុរិយេបិ ឈានេ រតា, តតោ វេ សមាហិតា។ មារំ
សសេនំ អភិកុយ្យាតិ កិលេសសេនាយ អនដ្ឋសេនាយ ច សសេនំ អនវសិដ្ឋំ
ចតុត្ថិយម្យំ មារំ អភិកវិទ្យា។ ទេវបុត្តមារស្សបិ ហិ គុណមារណោ
សហាយភារូបកមនតោ កិលេសា “សេនា” តិ វុច្ចន្តិ។ តថា រោគាទយោ អនដ្ឋា
មច្ចមារស្ស។ យថាហ -

“កាមា តេ បឋមា សេនា, ធុតិយា អរតិ វុច្ចតិ;
តតិយា ខុប្បិចាសា តេ, ចតុត្ថី តណ្ហា បវុច្ចតិ។

“បញ្ចមី ជិនមិទ្ធិ តេ, ធម្មា ភិក្ខុ បវុច្ចតិ;
សត្តមី វិចិត្តិច្ឆា តេ, មក្ខោ ជម្ពោ ច អដ្ឋមោ។

“លាភោ សិលោភោ សក្ការោ, មិច្ឆាលទ្ធោ ច យោ យសោ;
យោ ចត្តានំ សមុក្កំសេ, បរេ ច អវជានតិ។

“ឯសា នមុចិ តេ សេនា, កណ្ហាស្សាភិប្បហារិនី;
ន នំ អស្សរោ ជិនាតិ, ជេត្វា ច លភតេ សុខ” ត្ថិ។ (សុ. និ. ៤៣៨-៤៤០;
មហានិ. ២៨);

យថា ចាហ -

“អដ្ឋេវ កិច្ចមាតប្បំ, កោ ជញ្ញា មរណំ សុវេ;

ន ហ៊ី នោ សង្ក្រំ តេន, មហាសេនេន មច្ចុនា"តិ។ (ម. និ. ៣.២៨០; ជា.
២.២២.១២១);

កវេជ ជាតិមរណស្ស ចារកាតិ ជាតិយា មរណស្ស ច ចារកាមិនោ
និព្វានកាមិនោ កវេជាតិ។

នវមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. ជាគរិយសុត្តវណ្ណានា

៤៧. ធនមេ ជាគរោតិ ជាគរកោវិគតនិទ្ទោ ជាគរិយំ អនុយុត្តោ, រត្តិន្ទរំ
កម្មជ្ជានមនសិការេ យុត្តប្បយុត្តោតិ អត្ថោ។ វុត្តញ្ចេតំ -

“កេឡោ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ បុព្វត្ថាបវរត្ថំ ជាគរិយានុយោគមនុយុត្តោ
ហោតិ? ឥធម ភិក្ខុ ទិវសំ ចង្គ្គមេន និសង្ខាយ អារវណីយេហិ ធម្មេហិ ចិត្តំ
បរិសោធនតិ, រត្តិយា បឋមំ យាមំ ចង្គ្គមេន និសង្ខាយ អារវណីយេហិ
ធម្មេហិ ចិត្តំ បរិសោធនតិ, រត្តិយា មជ្ឈិមំ យាមំ ធម្មេហិ ចិត្តំ បរិសោធន
សីហសេយ្យំ កេឡោ ចាទេ ចាទំ អច្ចាធាយ សតោ សម្មជាតោ
ឧដ្ឋានសញ្ញំ មនសិ កវិច្ចា, រត្តិយា បច្ឆិមំ យាមំ បច្ចុដ្ឋាយ ចង្គ្គមេន
និសង្ខាយ អារវណីយេហិ ធម្មេហិ ចិត្តំ បរិសោធនតិ។ ឯវំ ភិក្ខុ
បុព្វត្ថាបវរត្ថំ ជាគរិយានុយោគមនុយុត្តោ ហោតិ”តិ (វិភ. ៥១៩)។

ចសន្តោ សម្មិណ្ឌានត្ថោ, តេន វក្ខមាទេ សតាទិការេ សម្មិណ្ឌាតិ។
អស្សាតិ សិយា, កវេយ្យាតិ អត្ថោ។ “ជាគរោ ច ភិក្ខុវិហារេយ្យា”តិ ច បឋមន្តិ។
សព្ពត្ថ សព្ពនា ច កម្មជ្ជានាវិជហានវសេន សតិអវិប្បវាសេន សតោ
សម្មជាតោតិ សត្តជ្ជានិយស្ស ចតុត្ថិធស្សបិ សម្មជញ្ញស្ស វសេន

សម្បជានោះ។ សមាហិតោតិ ឧបចារសមាជិនា អប្បនាសមាជិនា ច
សមាហិតោ ឯកគ្គិចិត្តោ។ បមុទិតោតិ បដិបត្តិយា អានិសំសទស្សនេន
ឧត្តរុត្តរិវិសេសាជិតមេនវីរីយាម្ពស្ស ច អមោយការទស្សនេន បមុទិតោ
ចាមោជ្ជពហុលោ។ វិប្បសន្នោតិ តតោ ឯវ បដិបត្តិក្ខតាសុ តីសុ សិក្ខាសុ
បដិបត្តិទេសកេ ច សត្តិ សទ្ធាពហុលតាយ សុដ្ឋ បសន្នោ។ សព្ពត្ថ អស្សាតិ
សម្ពន្ធាវិហរេយ្យាតិ វា។

តត្ថ កាលវិបស្សី ច កុសលេសុ ធម្មេសូតិ តស្មី កាលេ វិបស្សកោ, តត្ថ វា
កម្មដ្ឋានានុយោគេ កាលវិបស្សី កាលានុរូបំ វិបស្សកោ។ កី វុត្ថំ ហោតិ?
វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា កលាបសម្មសនាទិវសេន សម្មសន្នោ អារាសាទិកេ សត្ត
អសប្បាយេ វដ្ឋេត្វា សប្បាយេ សេវន្នោ អន្តរា វេសានំ អនាបដ្ឋិត្វា បហិតតោ
ចិត្តស្ស សមាហិតាការំ សល្លក្ខេន្នោ សក្កច្ចំ និរន្តរំ អនិច្ចានុបស្សនាទី
បវត្តេន្នោ យស្មី កាលេ វិបស្សនាចិត្តំ លីនំ ហោតិ, តស្មី
ធម្មវិចយវីរីយបីតិសម្ពាតេសុ, យស្មី បន កាលេ ចិត្តំ ឧទ្ទតំ ហោតិ, តស្មី
បស្សទ្ធិសមាជិឧបេក្ខាសម្ពាតេសុ កុសលេសុ អនវដ្ឋេសុ ពោជ្ឈង្គធម្មេសូតិ ឯវ
តត្ថ តស្មី តស្មី កាលេ, តស្មី វា កម្មដ្ឋានានុយោគេ កាលានុរូបំ វិបស្សកោ
អស្សាតិ។ សតិសម្ពាជ្ឈង្គោ បន សព្ពត្ថវ ឥន្ទ្រតញ្ជោ។ វុត្ថញ្ជោតំ “សតិញ្ច ខ្វាហំ,
ភិក្ខុវេ, សព្ពត្ថិកំ វទាមី” តិ (សំ. និ. ៥.២៣៤; មិ. ប. ២.១.១៣)។ ឯត្តាវតា
បុគ្គលាធិដ្ឋានាយ ទេសនាយ ជាគរិយំ ទស្សេត្វា យេហិ ធម្មេហិ
ជាគរិយានុយោកោ សម្បជ្ជតិ, តេ បកាសេតិ។

ឯវ ភគវា អារទ្ធិវិបស្សកស្ស ភិក្ខុនោ សន្នេហេនេវ សទ្ធិ ឧបការកធម្មេហិ
សម្មសនចារំ ទស្សេត្វា ឥនាទិ តថា បដិបជ្ឈន្តស្ស បដិបត្តិយា អវញ្ញការំ
ទស្សេន្នោ “ជាគរស្ស, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនោ” តិ អាទិមាហា។ តត្ថ ជាគរិយានុយោកេ

សតិសម្បជញ្ញាសមាទានានិ សត្តត្ថកានិ សម្មោទបសាទាវហានិ, តត្ថ
កាលវិបស្សនា នាម វិបស្សនាយ គត្តគ្គហណំ បរិចាកកតំ។
ឧបក្កិលេសវិមុត្តេ ហិរីដិបជិបន្នេ វិបស្សនាញាណោ តិក្ខេ សូរេ វហន្តេ
យោគិនោ ឧឡារំ ចាមោជ្ជំ បសាទោ ច ហោតិ, តេហិ ច វិសេសាធិកមស្ស
សន្តិកេយេវ។ វុត្តញ្ញោតំ -

“យតោ យតោ សម្មសតិ, ខន្ធនំ ឧទយព្ពយំ;
លភតី បីតិចាមោជ្ជំ, អមតំ តំ វិជានតំ។

“ចាមោជ្ជេពហុលោ ភិក្ខុ, បសន្នោ ពុទ្ធសាសនេ;
អធិកច្ឆេ បទំ សន្តំ, សន្នារូបសមំ សុខ”ន្តិ។ (ធម. ប. ៣៧៤, ៣៨១);

គាថាសុ ជាគរន្តា សុណាថេតន្តិ ឯតំ មម វចនំ ឯកន្តេនេវ បមាទនិទ្ទាយ
អវិជ្ជានិទ្ទាយ បពោធនត្ថំ ជាគរន្តា សតិសម្បជញ្ញាធិធម្មសមាយោគេន
ជាគរិយំ អនុយុត្តា សុណាថ។ យេ សុត្តា តេ បពុជ្ឈថាតិ យេ យថាវុត្តនិទ្ទាយ
សុត្តា សុបនំ ឧបកតា, តេ តុម្ពេ ជាគរិយានុយោគវសេន ឥន្ទ្រិយពលពោជ្ឈន្តេ
សន្តិឡិក្ខាវិបស្សនំ ឧស្សុក្កាបេន្តា អប្បមាទបជិបត្តិយា តតោ បពុជ្ឈថ អថ វា
ជាគរន្តាតិ ជាគរនិមិត្តា។ “សុណាថេត”ន្តិ ឯត្ថ “ឯត”ន្តិ វុត្តំ, កី តំ វចនន្តិ អាហ
“យេ សុត្តា តេ បពុជ្ឈថា”តិអាទិ។ តត្ថ យេ សុត្តាតិ យេ កិលេសនិទ្ទាយ សុត្តា,
តេ តុម្ពេ អរិយមគ្គបដិពោធនេ បពុជ្ឈថ។ សុត្តា ជាគរិយំ សេយ្យេតិ ឥទំ
បពោធស្ស ការណាវចនំ។ យស្មា យថាវុត្តសុបតោ វុត្តប្បការំ ជាគរិយំ
ជាគរណំ អត្ថកាមស្ស កុលបុត្តស្ស សេយ្យេ ចាសំសតរោ ហិតសុខាវហោ,
តស្មា បពុជ្ឈថ។ នត្ថិ ជាគរតោ ភយន្តិ ឥទំ តត្ថ អាទិសំសទស្សនំ។ យោ ហិ
សទ្ធាធីហិ ជាគរណាធម្មេហិ សមន្នាគមេន ជាគរោ ជគ្គតិ, បមាទនិទ្ទំ ន

ឧបគត្តតិ, តស្ស អត្តានុវាទកយំ បរាវាទកយំ ទណ្ឌកយំ ទុក្ខតិកយំ
ជាតិអាទិនិមិត្តំ សព្វម្បី វដ្តកយំ នត្ថិ។

កាលេនាតិ អាវាសសប្បាយានំ លទ្ធកាលេន។ សោតិ និចាតមត្តំ។ សម្មា
ធម្មំ បរិវិមំសមាធាតិ វិបស្សនាយ អារម្មណភូតំ តេភូមកធម្មំ សម្មា
ញាយេន យថា និព្វិន្ទនវិវដ្តនាទយោ សម្ពុវន្តិ, វេទំ បរិតោវិមំសន្តោ,
សព្វាការេន វិបស្សនោតិ អត្តោ។ ឯកោធិក្ខតោតិ ឯកោ សេដ្ឋោ ហុត្វា
ឧទេតីតិ ឯកោធិ, សមាធិ។ សោ ឯកោធិ ក្ខតោ ជាតោ ឧប្បន្នោ ឯតស្សតិ
ឯកោធិក្ខតោ។ អត្ថិអាហិតាទិសធានំ វិយ ឯត្ថ ក្ខតសទ្ធស្ស បរវចនំ ទដ្ឋព្ពំ។
ឯកោធិ វា ក្ខតោ បត្តោតិ ឯកោធិក្ខតោ។ ឯត្ថ ច ឯកោធិតិ មគ្គសមាធិ
អធិប្បតោ, “សមាហិតោ”តិ ឯត្ថ បន ចាទកណ្ណានសមាធិនា សទ្ធិ
វិបស្សនាសមាធិ។ អថ វា កាលេនាតិ មគ្គបដិវេធកាលេន។ សម្មា ធម្មំ
បរិវិមំសមាធាតិ សម្មនេវ ចតុសច្ចធម្មំ បរិញ្ញាភិសមយាទិវសេន វិមំសន្តោ,
ឯកាភិសមយេន អភិសមេន្តោ។ ឯកោធិក្ខតោតិ ឯកោ សេដ្ឋោ អសហាយោ
វា ហុត្វា ឧទេតីតិ ឯកោធិ, ចតុកិច្ចសាធកោ សម្មប្បធានោ។ សោ ឯកោធិ
ក្ខតោ ជាតោតិ សព្វំ បុរិមសទិសមេវ។ វិហានេ តមំ សោតិ សោ វេក្ខតោ
អរិយសាវកោ អរហត្តមគ្គេន អវិជ្ជាតមំ អនវសេសតោ វិហានេយ្យ
សមុច្ឆិន្ទេយ្យ។

ឥតិ ភគវា បដិបត្តិយា អមោយការំ ទស្សត្វា ឥនានិ តត្ថ ទន្ធា
និយោដេន្តោ “តស្មា ហវេ”តិ ឱសានកាថមាហា។ តត្ថ តស្មាតិ យស្មា ជាគរតោ
សតិអវិប្បវាសាទិនា សមថវិបស្សនាការំនា ចារិប្បវី គច្ឆតិ, អនុក្កមេន
អរិយមគ្គោ ចាតុកវតិ, តតោ ចស្ស សព្វំ វដ្តកយំ នត្ថិ, តស្មា។ ហវេតិ
ឯកំសេន ទន្ធា វា។ ភដេថាតិ ភដេយ្យ។ វេទំ ជាគរិយំ ភដេន្តោ ច

អាតាបិការាទិគុណយុត្តោភិក្ខុសំយោជនានិភិទ្ធិត្វាអគ្គដលញ្ញាណសង្ខាតំ
អនុត្តរំឧត្តរហិតំសម្ពោធិដុសេចាបុណោយ្យសេសំវុត្តនយមេវ។

ធនមសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

១១. អាចាយិកសុត្តវណ្ណាន

៤៨. ឯកាធនមេអាចាយិកាភិអាចាយេនិព្ពត្តិស្សន្និតិអាចាយិកា។

តត្ថាបិនិរយេនិព្ពត្តិស្សន្និតិនេរយិកា។ ឥធមប្បហាយាតិឥទំឥទានិវក្ខមាណំ
ធុរិធំចាបសមាចារំអប្បជហិត្វា, តថាបដិបត្តិតថាបគ្គហណាវសេនបវត្តំ
វាចំចិត្តំទិដ្ឋិញ្ចាអប្បជនិស្សន្និត្វាតិអត្ថោ។ អព្រហ្មចារីតិព្រហ្មសេដ្ឋំចរតីតិ
ព្រហ្មចារី, ព្រហ្មាវាសេដ្ឋោអាចារោឯតស្សអត្ថីតិព្រហ្មចារី, នព្រហ្មចារីតិ
អព្រហ្មចារី, ព្រហ្មចារិបជិវបកោទុស្សីលោតិអត្ថោ។ ព្រហ្មចារិបដិញ្ញោតិ
“ព្រហ្មចារីអហ”ន្តិវរំបដិញ្ញោ។ បរិបុណ្ណានិអណ្ណាទិការេនអវិកលំ។
បរិសុទ្ធនិឧបក្កិលេសាការេនបរិសុទ្ធិ។ អមូលកេនាតិទិដ្ឋាទិមូលវិហិតេន,
ទិដ្ឋំសុតំបរិសុទ្ធិតន្តិឥមេហិចោទនាមូលេហិវជ្ជិតេន។ អព្រហ្មចរិយេន
អសេដ្ឋចរិយេន។ អនុទំសេតីតិ “បរិសុទ្ធាអយ”ន្តិជានន្តោចារាជិកវត្ថុនា
ធំសេតិបធំសេតិ, ចោទេតិអក្កោសតិវា។

តាថាសុអភូតវាទីតិបរស្សនោសំអទិស្វាវអភូតេនតុច្ឆេនមុសាវាទំ
កត្វាបរំអញ្ញាចិត្តន្តោ។ កត្វាតិយោវាបនចាបកម្មំកត្វា “នាហំឯតំ
ករោមី”តិអាហា។ ឧភោបិតេបេច្ចសមាភវន្តីតិតេឧភោបិជនាឥតោ
បរលោកំគត្វានិរយំឧបគមនតោគតិយាសមាទាភវន្តី។ តត្ថគតិយេវ
នេសំបរិច្ឆិន្នា, នបនអាយុ។ ពហុញ្ញិចាបំកត្វាចិរំនិរយេបច្ចតិ, បរិវត្តំកត្វា
អប្បមត្តកមេវកាលំ។ យស្មាបនតេសំឧភិទ្ធម្មិកម្មំលាមកមេវ។ តេនវុត្តំ

“និហ័នកម្មា មនុជា បរត្ថា” តិ។ “បរត្ថា” តិ បន បទស្ស បុរតោ “បេច្ឆា” តិ
បទេន សម្ពុត្តោ - បរត្ថ បេច្ឆ តតោ គន្ធា តេ និហ័នកម្មា សមា ភវន្តី តិ។

ឯវំ ភគវា អក្ខតព្ភក្ខានវសេន ភូតនោសបដិច្ឆាទនវសេន ច បរត្ថស្ស
មុសាវាទស្ស វិចាកំ ទស្សេត្វា តទានិ តស្មី ហ្មនេ និសិដ្ឋានំ ពហូនំ ចាបភិក្ខុនំ
ទុច្ឆរិតកម្មស្ស វិចាកទស្សនេន សំវេជនត្ថំ ទ្វេ គាថា អភាសិ។ តត
កាសាវកណ្ណា តិ កសាវសប័តត្ថា កាសាវេន វត្ថេន បលិវេបិតកណ្ណា។
ចាបធម្មា តិ លាមកធម្មា។ អសញ្ញតា តិ កាយាធិហិ សញ្ញមរហិតា។ ចាចា តិ
តថាវុចា ចាបបុគ្គលា, ចាបេហិ កម្មេហិ ឧបបដ្ឋិតា “តស្ស កាយោបិ អាទិត្តោ
សម្បជ្ឈលិតោ សដោតិភូតោ, សដ្ឋាជិបិ អាទិត្តោ” តិ អាទិនា (សំ. និ. ២.២១៨-
២១៩; ចារា. ២៣០) លក្ខណសំយុត្តេ វុត្ថនយេន មហាទុក្ខំ អនុភវន្តិយេវ។

តតិយគាថាយ អយំ សង្ខេបតោ - យព្វោ ភុញ្ញេយ្យ ទុស្សីលោ
និស្សីលបុគ្គលោ កាយាធិហិ អសញ្ញតោ រដ្ឋវាសីហិ សទ្ធាយ ទិន្នំ យំ រដ្ឋបិណ្ឌំ
“សមណោម្ហី” តិ បដិជានន្តោ គហេត្វា ភុញ្ញេយ្យ, តតោ អាទិត្តោ អគ្គិវណ្ណោ
អយោគុឡោវ ភុត្តោ សេយ្យោ សុន្ទរតរោ។ កីការណា? តប្បច្ចយា ហិស្ស
ឯការវ អត្តភារោ លាយេយ្យ, ទុស្សីលោ បន ហុត្វា សទ្ធាទេយ្យំ ភុញ្ញេត្វា
អនេកានិបិ ជាតិសតានិ និរយេ ឧប្បជ្ឈេយ្យា តិ។

ឯកាទសមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១២. ទិដ្ឋិតតសុត្តវណ្ណានា

៤៩. ទ្វាទសមេ ធ្វិហិ ទិដ្ឋិតតេហិ តិ ឯត្ថ ទិដ្ឋិយោវ ទិដ្ឋិតតានិ “គូថកតំ
មុត្តកត” តិ អាទីសុ (អ. និ. ៩.១១) វិយ។ គហិតាការសុញ្ញតាយ វា ទិដ្ឋិនំ
គតមត្តានីតិ ទិដ្ឋិតតានិ, តេហិ ទិដ្ឋិតតេហិ។ បរិយុដ្ឋិតា តិ អភិក្ខតា បលិពុទ្ធា

វា។ បលិពោធគ្រោ វាបិ ហិ បរិយុដ្ឋានសន្តោ “ហោរា មគ្គ បរិយុដ្ឋិសូ” តិអាទីសុ
 (ចូឡវ. ៤៣០) វិយ។ ទេវាតិ ឧបបត្តិទេវា។ តេ ហិ ទិព្វន្តិ ឧឡារតមេហិ
 កាមគុណោហិ ឈានាទីហិ ច កីឡន្តិ, ឥទ្ធានុភាវេន វា យថិច្ឆិតមត្តំ គច្ឆន្តិ
 អធិគច្ឆន្តិ ច ទេវាតិ វុច្ឆន្តិ។ មនុស្ស ឧស្សន្តត្ថា មនុស្សា, ឧក្កជ្ជនិទ្ទេសវសេន
 ចេតំ វុត្តំ យថា “សត្តា ទេវមនុស្សាន” ន្តិ។ ឡីលីយន្តិ ឯកេតិ “សស្សតោ អត្តា ច
 លោកោ ចា” តិ ភវេសុ ឡីលីយនាភិទិវេសត្វតេន សស្សតភាវេន ឯកេច្ឆេ ទេវា
 មនុស្សា ច អវលីយន្តិ អលីយន្តិ សង្កោចំ អាបជ្ជន្តិ, ន តតោ និស្សវន្តិ។
 អតិធាវន្តិ បរមត្ថតោ ភិទ្ទសភាវានម្បិ សភាវធម្មានំ ហ្វាយំ
 ហេតុផលភាវេន សម្ពន្ធា, តំ អគ្គហេត្វា នានត្តនយស្សបិ គហាលោន តត្ថ
 តត្ថវ ធាវន្តិ, តស្មា “ឧច្ឆិជ្ជតិ អត្តា ច លោកោ ច, ន ហោតិ បរំ មរណា” តិ
 ឧច្ឆេ ទេ វា ភវនិរោធបដិបត្តិយា បដិក្ខេបធម្មតំ អតិធាវន្តិ អតិក្កមន្តិ។
 ចក្កមន្តោ ច បស្សន្តិ ចសន្តោ ព្យតិរេកេ។ បុព្វយោគសម្បត្តិយា
 ញាណបរិចាកេន បញ្ញាចក្កមន្តោ បន ទេវមនុស្សា តេនេវ បញ្ញាចក្កនា
 សស្សតំ ឧច្ឆេទញា អន្តទ្វយំ អនុបកម្ម មជ្ឈិមបដិបត្តិទស្សនេន បច្ឆក្ខំ ករោន្តិ។
 តេ ហិ “នាមរូបមត្តមិទំ បដិច្ចសមុប្បន្នំ, តស្មា ន សស្សតំ, នាបិ ឧច្ឆិជ្ជតិ” តិ
 អវិបរីតតោ បស្សន្តិ។

ឯវំ ឡីលីយនាទិកេ បុគ្គលាទិជ្ជានេន ឧទ្ទិសិតុំ “កថញ្ច, ភិក្ខុវេ” តិអាទិ វុត្តំ។
 តត្ថ ភវាតិ កាមភវោ, រូបភវោ, អរូបភវោ។ អបរេបិ តយោ ភវា សញ្ញភវោ,
 អសញ្ញភវោ, នេវសញ្ញនាសញ្ញភវោ។ អបរេបិ តយោ ភវា ឯកវោការភវោ,
 ចតុវោការភវោ, បញ្ចវោការភវោតិ។ ឯតេហិ ភវេហិ អារមន្តិ អភិទន្ធន្តិ
 ភវាវាមា។ ភវេសុ រតា អភិរតាតិ ភវរតា។ ភវេសុ សុដ្ឋ មុទិតាតិ ភវសមុទិតា។
 ភវនិរោធយាតិ តេសំ ភវានំ អច្ឆន្តនិរោធយា អនុប្បាទនត្ថាយ។ ធម្ម
 ទេសិយមាទេតិ តថាគតប្បវេទិតេ និយ្យានិកធម្ម វុច្ឆមាទេ។ ន បក្ខន្ធន្តិ

សស្សតាភិវិជ្ជត្តា សំខិត្តធម្មត្តា ន បរិសតិ ន ឌីតាហតិ។ ន បសីទតីតិ
បសាទំ នាបជ្ជតិ ន តំ សទ្ធិហតិ។ ន សន្តិជ្ជតីតិ តស្សំ ទេសនាយំ ន តិជ្ជតិ
នាធិមុច្ឆតិ។ ឯវំ សស្សតតោ អភិវិសនេន ភវេសុ ឌីលីយន្តិ។

អដ្ឋិយមាណតិ ភវេ ជរាវេកមរណាទីនិ វេទនានុនេន្ទនាទីនិ ច ទិស្វា
សិវិជ្ជនេន តេហិ សមដ្ឋិការវេន ភវេន បិដ្ឋិយមាណា ទុក្ខាបិយមាណា។
ហរាយមាណតិ លជ្ជមាណា ជិតុច្ឆមាណតិ បដិកូលតោ ធម្មាញ្ញា។ វិកវន្តិ ឧប្បេទំ។
អភិនន្តិទីតិ តណ្ហាទិដ្ឋាភិនន្តនាហិ អន្លោសាយ នន្តិទី។ យតោ កិរ កោតិអាទិ
តេសំ អភិនន្តនាការទស្សនំ។ តត្ថ យតោតិ យទា។ កោតិ អាលបនំ។ អយំ
អត្តាតិ ការកាទិការវេន អត្តនា បរិកប្បិតំ សន្ធាយ វេទតិ។ ឧប្បជ្ជតីតិ
ឧប្បជ្ជតិ។ វិនស្សតីតិ ន ទិស្សតិ, វិទាសំ អភារំ កច្ឆតិ។ ន ហោតិ បរំ
មរណាតិ មរណេន ឧទ្ធុន ភវតិ។ ឯតំ សន្តន្តិ យទេតំ អត្តនោ ឧប្បេទាទិ, ឯតំ
សព្ពកវ្យុបសមតោ សព្ពសន្តាបវ្យុបសមតោ ច សន្តំ, សន្តត្តា ឯវ បណីតំ,
តច្ឆាវិបរីតភារតោ យាថាវំ។ តត្ថ “សន្តំ បណីត”ន្តិ ឥទំ ទ្វយំ
តណ្ហាភិនន្តនាយ វេទន្តិ, “យាថាវ”ន្តិ ទិដ្ឋាភិនន្តនាយ។ ឯវន្តិ ឯវំ
យថាវុត្តឧប្បេទាភិនិវេសនេន។

ភូតន្តិ ខន្ធបញ្ចកំ។ តញ្ញា បច្ចយសម្ពុតត្តា បរមត្ថតោ វិជ្ជមានត្តា ច ភូតន្តិ
វុច្ឆតិ។ តេនាហ “ភូតមិទំ, ភិក្ខុវេ, សមនុបស្សថា”តិ (ម. និ. ១.៤០១)។ ភូតតោ
អវិបរីតសភារតោ សលក្ខណតោ សាមញ្ញលក្ខណតោ ច បស្សតិ។ ឥទញ្ញា
ខន្ធបញ្ចកំ នាមរូបមត្តំ។ តត្ថ “ឥមេ បឋវីអាទយោ ធម្មា រូបំ, ឥមេ ជស្សាទយោ
ធម្មា នាមំ, ឥមាទិ នេសំ លក្ខណាទីនិ, ឥមេ នេសំ អវិជ្ជាទយោ បច្ចយា”តិ ឯវំ
សបច្ចយនាមរូបទស្សនវសេន ចេវ, “សព្វេបិមេ ធម្មា អហុត្វា សម្ពោន្តិ, ហុត្វា
បដិវេន្តិ, តស្មា អនិច្ចា, អនិច្ចត្តា ទុក្ខា, ទុក្ខត្តា អនត្តា”តិ ឯវំ

អនិច្ចាតុបស្សនាធិវសេន ច បស្សតីតិ អត្ថោ។ ឯត្តាវតា
តុណ្ហវិបស្សនាបរិយោសានាវិបស្សនាភូមិ ទស្សតិ។ និព្វិនាយាតិ
ភូតសង្ខាតស្ស តេភូមកធម្មជាតស្ស និព្វិននត្ថាយ, ឯតេន ពលវិបស្សនំ
ទស្សតិ។ វិរាគាយាតិ វិរាគត្ថំ វិវដ្ឋនត្ថំ, ឥមិនា មគ្គំ ទស្សតិ។ និរោធាយាតិ
និរុដ្ឋនត្ថំ, ឥមិនាបិ មគ្គមេវ ទស្សតិ។ និរោធាយាតិ វា បដិប្បស្សន្តិនិរោធន
សន្និ អនុចាធិសេសនិព្វានំ ទស្សតិ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខុវេ, ចក្ខុមន្តោ បស្សន្តិ ឯវំ
បញ្ញាចក្ខុមន្តោ សបុព្វភាគេន មគ្គបញ្ញាចក្ខុនា ចតុសច្ចធម្មំ បស្សន្តិ។

គាថាសុ យេ ភូតំ ភូតតោ ទិស្វាតិ យេ អរិយសាវកា ភូតំ ខន្ធបញ្ចកំ
ភូតតោ អរិបរីតសភាវតោ វិបស្សនាបញ្ញាសហិតាយ មគ្គបញ្ញាយ ទិស្វា។
ឯតេន បរិញ្ញាភិសមយំ ទស្សតិ។ ភូតស្ស ច អតិក្កមន្តិ ភាវនាភិសមយំ។
អរិយមន្តោ ហិ ភូតំ អតិក្កមតិ ឯតេនាតិ “ភូតស្ស អតិក្កមោ” តិ វុត្ថោ។
យថាភូតេតិ អរិបរីតសច្ចសភាវេ និព្វានេ។ វិមុច្ចន្តិ អធិមុច្ចន្តិ, ឯតេន
សន្និកិរិយាភិសមយំ ទស្សតិ។ ភវតណ្ហាបរិក្ខយាតិ ភវតណ្ហាយ សព្ពសោ
ខេបនា សមុច្ឆិន្តនតោ, ឯតេន សមុទយប្បហានំ ទស្សតិ។

សវេ ភូតបរិញ្ញោ សោតិ ឯត្ថ បន សវេតិ និចាតមត្តំ។ សោ ភូតបរិញ្ញោ
ភូតស្ស អតិក្កមនុចាយេន មគ្គេន ភវតណ្ហាបរិក្ខយា បរិញ្ញាតក្ខន្ធា តតោ
ឯវំ យថាភូតេ និព្វានេ អធិមុត្ថោ។ ភវភវេតិ ខុទ្ទកេ ចេវ មហាន្តេ ច,
ឧច្ឆេទានិទស្សនេ វា វីតតណ្ហោ ភិន្នកិលេសោ។ ភិក្ខុ ភូតស្ស
ឧចាទានក្ខន្ធសង្ខាតស្ស អត្តភាវស្ស វិភវា, អាយតី អនុប្បាទា បុណ្ណំ
នាគច្ឆតិ, អបញ្ញត្តិកភាវមេវ គច្ឆតីតិ អនុចាធិសេសាយ និព្វានធាតុយា
ទេសនំ និដ្ឋាបេសិ។

ឥតិ ឥមស្មី វគ្គ ឯកាធសមេ វដ្តំ កថិតំ, តតិយបតុត្ថបញ្ចមេសុ
បរិយោសានសុត្តេ ច វដ្តវិវដ្តំ កថិតំ, សេសេសុវិវដ្តមេវាតិ វេទិតញ្ចំ។

ឆ្វាធសមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បរមត្ថធិបនិយា ខុទ្ទកនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

ឥតិវុត្តកស្ស ទុកនិបាតវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. តិកនិបាតោ

១. បឋមវគ្គោ

១. មូលសុត្តវណ្ណានា

៥០. តិកនិបាតស្ស បឋមេ តីណីតិ គណនបរិច្ឆេទោ។ ឥមានីតិ
អភិមុខិករណំ។ អកុសលមូលានីតិ បរិច្ឆេទធម្មនិទស្សនំ។ តត្ថ អកុសលានិ ច
តានិ មូលានិ ចាតិ អកុសលមូលានិ។ អថ វា អកុសលានំ
ហេតុបច្ចយបភវជនកសមុដ្ឋាបកនិព្វត្តកដ្ឋេន មូលានិ ចាតិ
អកុសលមូលានិ, អកុសលធម្មានំ ការណានីតិ អត្ថោ។ ការណាញ៉ា យថា
ហិរោតិ ឯតស្មា ជលំ បវត្តតីតិ ហេតុ, បដិច្ច ឯតស្មា ឯតីតិ បច្ចយោ, បភវតិ
ឯតស្មាតិ បភវោ, អត្តនោ ជលំ ជនេតីតិ ជនកំ, សមុដ្ឋាបេតីតិ សមុដ្ឋាបកំ,
និព្វត្តេតីតិ និព្វត្តកន្តិ ច វុច្ចតិ។ ឯវំ បតិដ្ឋជ្ជេន មូលន្តិ, តស្មា អកុសលមូលានីតិ
អកុសលានំ សុប្បតិដ្ឋិតភាវសាធនានិ, ការណានីតិ វុត្តំ ហោតិ។

កេចិ បន “សាលិអាទិនំ សាលិតីជាទិនិវិយ មណិប្បភាទិនំ
មណីវណ្ណាធយោវិយ ច អកុសលានំ អកុសលភាវសាធកោ លោភាទិនំ

មូលដ្ឋាន”តិ វុទ្ធនិ។ ឯវំ សន្តេ អកុសលចិត្តសមុជ្ជានុបេសុ តេសំ
ហេតុបច្ចយភារោ ន សិយា។ ន ហិ តានិ តេសំ អកុសលភាវំ សាធន្តិ, ន ច
បច្ចយា ន ហោន្តិ។ វុត្តញ្ញោតំ -

“ហេតុ ហេតុសម្បយុត្តកានំ ធម្មានំ តំសមុជ្ជានានញ្ញា រូបានំ
ហេតុបច្ចយេន បច្ចយោ”តិ (បដ្ឋា. ១.បច្ចយនិទ្ទេស.១)។

អហេតុកស្ស ច មោហស្ស អកុសលភារោ ន សិយា
អកុសលភាវំសាធកស្ស មូលន្តរស្ស អភាវតោ។ អថាបិ សិយា លោភាធិនំ
សភាវសិទ្ធោ អកុសលាធិភារោ, តំសម្បយុត្តានំ បន លោភាធិបដិពទ្ធោតិ។
ឯវំម្បិ យថា លោភាធិនំ, ឯវំ អលោភាធិនម្បិ សភាវសិទ្ធោ កុសលាធិភារោតិ
អលោភាធយោ កុសលា ឯវំ សិយុំ, ន អព្យាកតា, ន ច ហោន្តិ។ តស្មា យថា
សម្បយុត្តេសុ, ឯវំ មូលេសុបិ កុសលាធិភារោ បរិយេសិតញ្ញោ។
យោនិសោមនសិកាវាទិកោវិយ ហិ កុសលភាវស្ស,
អយោនិសោមនសិកាវាទិកោ អកុសលភាវស្ស ការណន្តិ គហេតព្វំ។ ឯវំ
អកុសលភាវសាធនវសេន លោភាធិនំ មូលដ្ឋំ អគ្គហេតុ
សុប្បតិដ្ឋិតភាវសាធនវសេន គយ្ហមាទេ ន កោចិ ទោសោ។ លទ្ធិហេតុបច្ចយា
ហិ ធម្មាវិវុទ្ធមូលាវិយ ចាទចា ចិរា ហោន្តិ សុប្បតិដ្ឋិតា, ហេតុរហិតា បន
តិលតីដកាធិសេវាលាវិយ ន សុប្បតិដ្ឋិតាតិ ហេតុអាទិអត្ថេន អកុសលានំ
ឧបការកត្តា មូលានីតិ អកុសលមូលានិ។ យស្មា បន មូលេន មុត្តោ
អកុសលចិត្តប្បាទោ នត្តិ, តស្មា តីហិ មូលេហិ សញ្ញោ អកុសលរាសិ
បរិយាទិយិត្វា ទស្សិតោតិ ទដ្ឋព្វំ។

តាង អកុសលមូលានិ សរូបតោ ទស្សេត្តំ “លោកោ អកុសលមូល” ភិក្ខុអាទិ
វុត្តំ។ តត្ថ លោកាទីសុ យំ វុត្តត្ថំ, តំ ហេជ្ជា វុត្តមេវ។ តត្ថ បន តតិយមគ្គវដ្ឋា
លោកាទយោ អាគតា, ឥធិ បន អនវសេសាតិ អយមេវ វិសេសោ។

កាថាយំ ចាបចេតសន្តិ អកុសលធម្មសមាយោគតោ លាមកចិត្តំ។
ហីសន្តិទិ អត្តនោ បវត្តិក្ខណោ អាយតី វិចាកក្ខណោ ច វិពាធន្តិ។
អត្តសម្ពុតាតិ អត្តនិ ជាតា។ តចសារន្តិ គណ្ឌិតំ, វេឡុន្តិ អត្តោ។ សម្ពុលន្តិ
អត្តនោ ជលំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ - ខនិសីសចាទយោ វិយ អន្តោសារោ អហុត្វា
ពហិសារតាយ តចសារន្តិ លទ្ធាមំ វេឡុអាទី យថា អត្តសម្ពុតមេវ ជលំ
ហីសតិ វិជានេតិ, ឯវមេវ អន្តោ សីលាទិសារវហិតំ លាមកចិត្តំ បុគ្គលំ
អត្តសម្ពុតាយេវ លោកាទយោ វិជានេន្តិទិ។

បឋមសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

២. ធាតុសុត្តវណ្ណាន

៥១. ទុតិយេ ធាតុយោតិ អត្តនោ ជលស្ស សភាវស្ស ច ធារណដ្ឋន
ធាតុយោ។ យញ្ចេត្ត ជលនិព្ពត្តកំ, តំ អត្តនោ ជលស្ស សភាវស្ស ច, ឥតវំ
សភាវស្សេវ ធារណដ្ឋន ធាតុ។ រូបធាតុតិ រូបភវោ។ ធាតុយា អាគតដ្ឋានេ
ភវេន បរិច្ឆិន្ទិតត្ថំ, ភវស្ស អាគតដ្ឋានេ ធាតុយា បរិច្ឆិន្ទិតត្ថនិ ឥធិ ភវេន
បរិច្ឆេទោ កចិតោ។ តស្មា -

“កតមេ ធម្មា រូចាវចរា? ហេជ្ជតោ ព្រហ្មលោកំ បរិយន្តំ កិរិក្ខា
ឧបរិតោ អកនិដ្ឋេនេវ អន្តោ កិរិក្ខា ឯត្តាវចរា ឯត្ថ បរិយាបន្នា
ខន្ធធាតុអាយតនា, ឥមេ ធម្មា រូចាវចរា” តិ (ធិ. ស. ១២៨៩) -

ឯវំ វុត្តា រូបាវចរធម្មា រូបធាតុ។ អរូបធាតុតិ អរូបភវោ។ ឥធាបិ ភវេន
បរិច្ឆេទោ កមិលោតិ -

“កតមេ ធម្មា អរូបាវចរា? ហេដ្ឋតោ អាកាសានញ្ញាយតនូបគេ
ទេវេ អន្តោ ករិក្ខា, ឧបរិតោ នេវសញ្ញាណសញ្ញាយតនូបគេ ទេវេ អន្តោ
ករិក្ខា, ឯត្តាវចរា ឯត្ថ បរិយាបន្នា ខន្ធធាតុអាយតនា, ឥមេ ធម្មា
អរូបាវចរា”តិ (ធរ. ស. ១២៩១) -

ឯវំ វុត្តា អរូបាវចរធម្មា អរូបធាតុ។ និរោធឪតិ និព្វានំ វេទិតព្ពំ។

អបរោ នយោ - រូបសហិតា, រូបបដិពទ្ធា, ធម្មប្បវត្តិ រូបធាតុ,
បញ្ចវេការភវោ, ឯកវេការភវោ ច, តេន សកលោ កាមភវោ រូបភវោ ច
សង្កហិតោ។ រូបរហិតា ធម្មប្បវត្តិ អរូបធាតុ, ចតុវេការភវោ, តេន អរូបភវោ
សង្កហិតោ។ ឥតិ ទ្វីហិ បទេហិ តយោ ភវា សញ្ញា សំសារប្បវត្តិ ទស្សិតា។
តតិយបទេន បន អសង្ខតធាតុយេវ សង្កហិតាតិ មគ្គជលានិ ឥធ
តិករិនិមុត្តធម្មា នាម ជាតា។ កេចិ បន “រូបធាតុតិ រូបសភាវា ធម្មា,
អរូបធាតុតិ អរូបសភាវា ធម្មាតិ បទទ្ធយេន អនវសេសតោ បញ្ចក្ខន្ធា
គហិតា”តិ។ “រូបតណ្ហាយ វិសយភូតា ធម្មា រូបធាតុ, អរូបតណ្ហាយ
វិសយភូតា អរូបធាតុ”តិ ច វទន្តិ, តំ សព្វំ ឥធ នាធិប្បេតំ។ តស្មា វុត្តនយេនេវ
អត្តោ វេទិតព្ពោ។

គាថាសុ រូបធាតុំ បរិញ្ញាយាតិ រូបបដិពទ្ធជម្ពបវត្តី ញាតបរិញ្ញាទីហិ តីហិ
បរិញ្ញាហិ បរិជាតិក្ខា។ អារុប្បេសុ អសណ្ឌិតាតិ អរូបាវចរធម្មេសុ
ភវរាគវសេន ភវទិដ្ឋិវសេន ច ន បតិដ្ឋិតា អនល្លីនា។ “អរូបេសុ អសណ្ឌិតា”តិ
ច បឋន្តិ, សោ ឯវ អត្តោ។ ឯត្តាវតា តេភូមកធម្មានំ បរិញ្ញា វុត្តា។ និរោធយេ

វិមុច្ចន្តិតិ យេ និព្វានេ អារម្មណភូតេ អគ្គមគ្គដលវសេន
សមុច្ឆេទបដិប្បស្សន្តិហិ អនវសេសកិលេសតោវិមុច្ចន្តិ។ តេ ជនា
មច្ចហាយិនោតិ តេ ជីណាសវជនា មរណំ សមតីតា។

ឯវំ ឆាតុត្ថយសមតិក្កមេន អមតាធិគមំ ទស្សេត្វា “អយព្វា បដិបទា
មយា គតមគ្គោ ច តុម្ហាកំ ទស្សិតោ” តិ តត្ថ នេសំ ឧស្សហំ ជនេន្លោ ទុតិយំ
កាថមាហា។ តត្ថ កាយេនាតិ នាមកាយេន មគ្គដលេហិ។ ដុសយិត្វាតិ បត្វា។
និរុបដិទ្ឋិ ខន្ធធិសត្ថបដិរហិតំ។ ឧបដិប្បដិនិស្សគ្គន្ឋិ តេសំយេវ ច ឧបដីនំ
បដិនិស្សជ្ជនការណំ។ និព្វានស្ស ហិ មគ្គព្យាណោន សច្ចិកិរិយាយ សព្វេ
ឧបដយោ បដិនិស្សជ្ជា ហោន្តិតិ តំ តេសំ បដិនិស្សជ្ជនការណំ។ សច្ចិកត្វាតិ
កាលេន កាលំ ដលសមាបត្តិសមាបជ្ជនេន អត្ថបច្ចក្ខំ កត្វា អនាសវោ
សម្មាសម្ពុទ្ធោ តមេវ អសោកំវិវដំ និព្វានបទំ ទេសេតិ។ តស្មា តទធិគមាយ
ឧស្សក្កំ កាតព្វន្ឋិ។

ទុតិយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. បឋមវេទនាសុត្តវណ្ណានា

៥២. តតិយេ វេទនាតិ អារម្មណរសំ វេទិយន្តិ អនុភវន្តិតិ វេទនា។ តា
វិភាគតោ ទស្សេត្តំ “សុខា វេទនា” តិ អាទិ វុត្តំ។ តត្ថ សុខ-សទ្ធោ អត្តទ្វារវសេន
ហោជ្ជា វុត្តោយេវ។ ទុក្ខ-សទ្ធោ បន “ជាតិបិ ទុក្ខា” តិ អាទិសុ (ធិ. និ. ២.៣៨៧; វិភ.
១៩០) ទុក្ខវត្ថុស្មី អាគតោ។ “យស្មា ច ខោ, មហាលិ, រូបំ ទុក្ខំ ទុក្ខានុបតិ តំ
ទុក្ខាវក្កន្ត” តិ អាទិសុ (សំ. និ. ៣.៦០) ទុក្ខារម្មណេ។ “ទុក្ខោ ចាបស្ស
ឧច្ចយោ” តិ អាទិសុ (ធរ. ប. ១១៧) ទុក្ខបច្ចយេ។ “យាវញ្ចំ, ភិក្ខុវេ, ន សុករា
អក្ខានេន ចាបុណ្ហតុំ, យាវ ទុក្ខា និរយា” តិ អាទិសុ (ម. និ. ៣.២៥០)

ទុក្ខបច្ចុយដ្ឋានេ។ “សុខស្ស ច បហាណ ទុក្ខស្ស ច បហាណ” តិអាទីសុ (ធី. និ. ១.២៣២; ធរ. ស. ១៦៥) ទុក្ខវេទនាយំ។ ឥធាបិ ទុក្ខវេទនាយមេវ។

វេទនត្ថតោ បន សុខយតីតិ សុខា។ ទុក្ខយតីតិ ទុក្ខា។ ន ទុក្ខា ន សុខាតិ អទុក្ខមសុខា, មកាហេ បទសន្ធិវសេន វុត្តោ។ តាសុ ឥដ្ឋានុកវនលក្ខណា សុខា, អនិដ្ឋានុកវនលក្ខណា ទុក្ខា, ឧភយវិបរីតានុកវនលក្ខណា អទុក្ខមសុខា។ តស្មា សុខទុក្ខវេទនានំ ឧប្បត្តិ ចាកដា, ន អទុក្ខមសុខាយ។ យទា ហិ សុខំ ឧប្បជ្ឈតិ, សកលសរីរំ ភេន្តំ មទ្គន្តំ ជរមានំ សតោតសប្បី ខាណាបេន្តរិយ, សតចាកតេលំ មក្ខេន្តរិយ, យជសហស្សេន បរិឡាហំ និព្វាបយមានំរិយ ច “អហោ សុខំ, អហោ សុខ” ន្តិ វាចំ និព្វាយមានមេវ ឧប្បជ្ឈតិ។ យទា ទុក្ខំ ឧប្បជ្ឈតិ, សកលសរីរំ ខោភេន្តំ មទ្គន្តំ ជរមានំ តត្ថដាលំ បវេសេន្តរិយ វិលីនតម្ពលោហំ អាសិញ្ចន្តរិយ ច “អហោ ទុក្ខំ, អហោ ទុក្ខ” ន្តិ វិប្បលាបេន្តមេវ ឧប្បជ្ឈតិ។ ឥតិ សុខទុក្ខវេទនានំ ឧប្បត្តិ ចាកដា។

អទុក្ខមសុខា បន ទុត្តិជាតា ទុទ្ធិបនា អន្ធការា អវិភូតា។ សា សុខទុក្ខានំ អបគមេ សាតាសាតបដិបក្ខវសេន មជ្ឈត្តាការក្ខតា នយតោ គណ្ណាន្តស្សេវ ចាកដា ហោតិ។ យថា កី? យថា បុព្វាបរំ សបំសុកេ បទេសេ ឧបចរិតមគ្គវសេន បិដ្ឋិចាសាលោ មិគេន គតមគ្គោ, ឯវំ ឥដ្ឋានិដ្ឋាវម្ពលោសុ សុខទុក្ខានុកវនេនបិ មជ្ឈត្តាវម្ពណានុកវនភាវេន វិញ្ញាយតិ។ មជ្ឈត្តាវម្ពណាគ្គហណំ បិដ្ឋិចាសាលាគមនំរិយ ឥដ្ឋានិដ្ឋាវម្ពណាគ្គហណាការតោ។ យញ្ច តត្រានុកវនំ, សា អទុក្ខមសុខាតិ។

ឯវមេត្ត សុខទុក្ខអទុក្ខមសុខភាវេន តិធា វុត្តាបិ កត្តចិ សុខទុក្ខភាវេន ទិធា វុត្តា។ យថាហ - “ទ្វេបិ មយា, អានន្ទ, វេទនា វុត្តា, បរិយាយេន សុខា វេទនា, ទុក្ខា វេទនា” តិ (ម. និ. ២.៨៩)។ កត្តចិ តិស្សោបិ វិសុំវិសុំ

សុខទុក្ខអនុក្ខមសុខភាវេន “សុខា វេទនា បីតិសុខាវិបរិណាមទុក្ខា, ទុក្ខា វេទនា បីតិទុក្ខាវិបរិណាមសុខា, អនុក្ខមសុខា វេទនា ញាណសុខា អញ្ញាណទុក្ខា” តិ (ម. និ. ១.៤៦៥)។ កត្តចិ សញ្ញាបិ ទុក្ខភាវេន។ វុត្តញ្ញោតំ “យំ កិញ្ចិ វេទយិតំ, សព្វំ តំ ទុក្ខស្មិន្តិ វេទាមី” តិ (សំ. និ. ៤.២៥៩)។

តត្ថ សិយា - យទិ តិស្សោ វេទនា យថា ឥធ វុត្តា, អញ្ញេសុ ច ឯទិសេសុ សុត្តេសុ អភិធម្មេ ច ឯវំ អវត្វា កស្មា ឯវំ វុត្តំ “យំ កិញ្ចិ វេទយិតំ, សព្វំ តំ ទុក្ខស្មិន្តិ វេទាមី” តិ, “ទ្វេបិ មយា, អាណន្ទ, វេទនា វុត្តា” តិ ច?
សន្ធាយ ភាសិតមេតំ, តស្មា សា បរិយាយទេសនា។ វុត្តញ្ញោតំ ភគវតា -

“សង្ខារានិច្ចតំ, អាណន្ទ, មយា សន្ធាយ ភាសិតំ សង្ខារវិបរិណាមតំ,
‘យំ កិញ្ចិ វេទយិតំ, សព្វំ តំ ទុក្ខស្មិន្តិ’” តិ (សំ. និ. ៤.២៥៩)។

“ទ្វេបិ មយា, អាណន្ទ, វេទនា វុត្តា បរិយាយេនា” តិ ច (សំ. និ. ៤.២៥៩)។

ឯត្ថ ហិ សុខា អនុក្ខមសុខាតិ ឥមាសំ ទ្វិន្នំ វេទនានំ និប្បវិយាយេន
ទុក្ខភាវោ នត្ថិ, វេនេយ្យជ្ឈាសយេន បន តត្ថ និច្ចន្ទនស្សនត្ថំ បរិយាយេន
ទុក្ខភាវោ វុត្តោតិ សា តាទិសី បរិយាយទេសនា។ អយំ បន វេទនត្ថយទេសនា
សភាវកថាតិ កត្វា និប្បវិយាយទេសនាតិ អយមេត្ថ អាចរិយានំ
សមាណកថា។

វិតណ្ណាវាទី បនាហ “ទុក្ខតាទ្វយវចនតោ បរិយាយទេសនាវ
វេទនត្ថយទេសនា” តិ។ សោ “មា ហោវ” ត្ថិស្ស វចនិយោ, យស្មា ភគវតា សញ្ញាសំ
វេទនានំ ទុក្ខភាវោ អធិប្បាយវសេន វុត្តោ “សង្ខារានិច្ចតំ, អាណន្ទ, មយា
សន្ធាយ ភាសិតំ សង្ខារវិបរិណាមតំ ‘យំ កិញ្ចិ វេទយិតំ, សព្វំ តំ ទុក្ខស្មិន្តិ’” ត្ថិ។

យទី បនេត្ត វេទនត្តយទេសនា បរិយាយទេសនា សិលា, “ឥទំ មយា សន្ធាយ
ភាសិតំ តិស្សោ វេទនា” តិ វត្តព្នំ សិលា, ន បនេតំ វុត្តំ។

អបិចាយមេវ វត្តព្នោ “កោ, បនាវុសោ, វេទនត្តយទេសនាយ
អធិប្បាយោ” តិ? សចេ វទេយ្យ “មុទុកា ទុក្ខា វេទនា សុខា, អធិមត្តា ទុក្ខា,
មជ្ឈិមា អទុក្ខមសុខាតិ វេទេយ្យជ្ឈាសយេន វុត្តា។ តាសុ ហិ ន សត្តានំ
សុខាទិវុត្តិ” តិ។ សោ វត្តព្នោ - កោ បនាវុសោ ទុក្ខវេទនាយ សភាវោ, យេន
“សព្ពា វេទនា ទុក្ខា” តិ វុច្ឆេយ្យ? យទី យាយ ឧប្បន្នាយ សត្តាវិយោគមេវ
ឥច្ឆន្តិ, សោ ទុក្ខវេទនាយ សភាវោ។ យាយ ច បន ឧប្បន្នាយ សត្តា
អវិយោគមេវ ឥច្ឆន្តិ, យាយ ន ឧកយំ ឥច្ឆន្តិ, សា កថំ ទុក្ខវេទនា សិលា? អថ យា
អត្ថនោ និស្សយស្ស ឧបយាតការី, សា ទុក្ខា។ យា អនុគ្គហការី, សា កថំ
ទុក្ខា សិលា។ អថ បន យទិវិយា ទុក្ខតោ បស្សន្តិ, សោ ទុក្ខវេទនាយ សភាវោ,
សម្ពាទុក្ខតាយ វេទនំ អវិយា ទុក្ខតោ បស្សន្តិ, សា ច អភិណ្ឌាសភាវាតិ កថំ
តាសំ វេទនានំ មុទុមជ្ឈិមាធិមត្តទុក្ខភាវោ សិលា? យទី ច សម្ពាទុក្ខតាយ វេ
វេទនានំ ទុក្ខភាវោ សិលា, “តិស្សោ ឥមា, ភិក្ខុវេ, ទុក្ខតាយោ ទុក្ខទុក្ខតា,
វិបរិណាមទុក្ខតា, សម្ពាទុក្ខតា” តិ (ធិ. និ. ៣.៣០៥) អយំ ទុក្ខតានំ
វិភាគទេសនា និប្បយោជនា សិលា។ តថា ច សតិ សុត្តមេវ បដិពាហិតំ សិលា,
បុរិមេសុ ច តីសុ រូបាវចរជ្ឈានេសុ មុទុកា ទុក្ខា វេទនាតិ អាបជ្ជតិ
សុខវេទនាវចនតោ។ ចតុត្ថជ្ឈានេ អរូបជ្ឈានេសុ ច មជ្ឈិមា,
អទុក្ខមសុខវេទនាវចនតោ។ វេ សន្តេ បុរិមា តិស្សោ រូបាវចរសមាបត្តិយោ
ចតុត្ថជ្ឈានសមាបត្តិយា អរូបសមាបត្តិហិ ច សន្តតរាតិ អាបជ្ជតិ។ កថំ វា
សន្តតរប្បណីតតរាសុ សមាបត្តិសុ ទុក្ខវេទនាយ អធិកភាវោ យុជ្ជតិ? តស្មា
វេទនត្តយទេសនាយ បរិយាយទេសនាភាវោ ន យុត្តោតិ។

យំ បន វុត្តំ “ទុក្ខេ សុខន្តិ សញ្ញាវិបល្លាសោ”តិ (អ. និ. ៤.៤៩; បដិ. ម. ១.២៣៦), តំ កថន្តិ? វិបរិណាមទុក្ខតាយ សង្ខារទុក្ខតាយ ច
យថាភូតានវពោធនេ យា ឯកន្តតោ សុខសញ្ញា, យា ច ទុក្ខនិមិត្ត
សុខនិមិត្តសញ្ញា, តំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ឯវម្មី “សុខា, ភិក្ខុវេ, វេទនា ទុក្ខតោ
ទដ្ឋញ្ញា”តិ (ឥតិវុ. ៥៣) ឥទំ បន កថន្តិ? ឥទំ បន វិបរិណាមទស្សនេ
សន្និយោជនតំ វុត្តំ តស្ស តត្ថ វិរាគប្បត្តិយា ឧបាយការតោ សុខវេទនាយ
ពហុទុក្ខានុគតការតោ ច។ តថា ហិ ទុក្ខស្ស ហេតុការតោ អនេកេហិ
ទុក្ខធម្មេហិ អនុពទុត្តា ច បណ្ឌិតា សុខម្មី ទុក្ខមិច្ឆេវ បដិបន្នា។

ឯវម្មី នត្ថេវ សុខា វេទនា, សុខហេតុនំ និយមាការតោ។ យេ ហិ
សុខវេទនាយ ហេតុសម្មតា យាសន្នាទនាទយោ, តេ ឯវ អធិមត្តំ អកាលេ ច
បដិសេវិយមាណា ទុក្ខវេទនាយ ហេតុការមាបដ្ឋន្តិ។ ន ច យេនេវ ហេតុនា សុខំ,
តេនេវ ទុក្ខន្តិ យុត្តំ វុត្តំ។ តស្មា ន តេ សុខហេតុ, ទុក្ខន្តរាបគមេ បន អវិញ្ញនំ
សុខសញ្ញា យថា ចិនតំ ហំនាទិសីយាបថសមដ្ឋី ហុត្វា
តទញ្ញាសីយាបថសមាយោគេ មហន្តញ្ច ការំ វហតោ ការនិក្ខេបេ ចេវ
រូបសមេ ច, តស្មា នត្ថេវ សុខន្តិ? តយិទំ សម្មនេវ សុខហេតុំ អបរិញ្ញាយ តស្ស
និយមាការបរិកប្បនំ។ អារម្មណមត្តមេវ ហិ កេវលំ សុខហេតុំ មនសិកត្វា
ឯវំ វុត្តំ, អដ្ឋត្តិកសរីរស្ស អវត្តាវិសេសំ សមុទិតំ បន ឯកជ្ឈំ តទុកយំ
សុខាទិហេតុតិ វេទិតព្វំ។ យាទិសញ្ច តទុកយំ សុខវេទនាយ ហេតុ, តាទិសំ ន
កនាទិបិ ទុក្ខវេទនាយ ហេតុ ហោតិ វុត្តិតា ឯវ សុខាទិហេតុ។ យថា នាម
តេដោធាតុ សាលិយវខាកសស្សាទីនំ យាទិសមវត្តន្តំ បត្វា
សាតមដុរការហេតុ ហោតិ, ន តាទិសមេវ បត្វា កនាទិបិ
អសាតអមដុរការហេតុ ហោតិ, ឯវសម្បទមិទំ ទដ្ឋព្វំ។

ទុក្ខាបកមេវ កតាចិ សុខវេទនន្តរំ ឧបលព្ពតិ។ តត្ថ សុខេយេវ សុខសញ្ញា,
ន ទុក្ខាបកមមត្តេ យថា អន្ធានកមនបរិស្សមកិលន្តស្ស សម្ពាហនេ
តិរិយាបថបរិវត្តនេ ច, អញ្ញថា កាលន្តវេបិ បរិស្សមាបកមេ តាទិសី
សុខសញ្ញា សិយា។ ទុក្ខាបកមមត្តេ បន សុខន្តិ បរិកប្បនា វេទនាវិសេសស្ស
អនុបលព្ពមានត្តា។ ឯកន្តេនេវ ចេតំ ឯវំ សម្មជិដ្ឋិតតំ, យតោ
បណីតប្បណីតានិយេវ អារម្មណានិ មហតា អាយាសេន សត្តា អភិបត្តយន្តិ,
ន ច នេសំ យេន កេនចិ យថាលទ្ធមត្តេន បច្ចយេន បតិការំ កាតុំ សក្កា
តណ្ហាប្បទេនាតិ។ វេទនាបច្ចយា ហិ តណ្ហាឧបាទិ, តថាភាវេ ច
សុគន្ធមធុរសុខសម្មស្សាទិវត្ថុនំ ឥតីវតរភាវេន សុខិវិសេសសញ្ញា ជាយមាណ
កតមស្ស ទុក្ខវិសេសស្ស អបកមនេ ឃានជីវ្ហាកាយទ្វារេសុ, សោតទ្វារេ ច
ទិព្ពសន្តីតសទិសបញ្ចន្តីកត្វិយសន្ទាវជារណេ។ តស្មា ន ទុក្ខវេទនាយមេវ
ទុក្ខន្តរាបកមេ សុខសញ្ញា, នាបិ កេវលេ ទុក្ខាបកមមត្តេតិ អាគមតោ
យុត្តិតោបិ វវត្តិតា តិស្សោ វេទនាតិ ភគវតោ វេទនត្តយទេសនា នីតត្តាយេវ,
ន នេយ្យត្តាតិ សញ្ញាបេតតំ។ ឯវព្វេតំ ឧបេតិ, ឥច្ឆេតំ កុសលំ, នោ ច, កម្មំ
កត្វា ឧយ្យោជេតព្វោ “កច្ច យថាសុខ”ន្តិ។

ឯវមេតា អញ្ញមញ្ញបដិបក្ខសភាវវវត្តិតលក្ខណា ឯវ តិស្សោ វេទនា
ភគវតា ទេសិតា។ តព្វោ ខោ វិបស្សនាកម្មិកានំ យោការចរានំ វេទនាមុខេន
អរូបកម្មជ្ជានទស្សនត្ថំ។ ទុរិយញ្ញំ កម្មជ្ជានំ រូបកម្មជ្ជានំ, អរូបកម្មជ្ជានន្តិ។ តត្ថ
ភគវា រូបកម្មជ្ជានំ កថេន្តោ សន្នេហមនសិការវសេន វា
វិត្តារមនសិការវសេន វា ចតុធាតុវវត្តានាទិវសេន វា កថេតិ។ អរូបកម្មជ្ជានំ
បន កថេន្តោ ជស្សវសេន វា វេទនាវសេន វា ចិត្តវសេន វា កថេតិ។ ឯកច្ចស្ស
ហិ អាចាថកតេ អារម្មណេ អារដ្ឋតោ តត្ថ ចិត្តចេតសិកានំ បឋមាភិនិចាតោ
ជស្សោ តំ អារម្មណំ ដុសន្តោ ឧប្បជ្ជមាណោ ចាកកោដា ហោតិ, ឯកច្ចស្ស តំ

អារម្មណ៍អនុកវន្តិ ឧប្បជ្ជមានា វេទនា ចាកជា ហោតិ, ឯកច្ឆស្ស តំ អារម្មណ៍
វិជានន្តំ ឧប្បជ្ជមានំ វិញ្ញាណំ ចាកជំ ហោតិ។ ឥតិ តេសំ តេសំ បុគ្គលានំ
អដ្ឋាសយេន យថាចាកជំ ជស្សនិមុខេន តិជា អរូបកម្មដ្ឋានំ កថេតិ។

តត្ថ យស្ស ជស្សោ ចាកជា ហោតិ, សោមិ “ន កេវលំ ជស្សោវ ឧប្បជ្ជតិ,
តេន សទ្ធិំ តទេវ អារម្មណ៍ អនុកវមាណា វេទនាមិ ឧប្បជ្ជតិ, សញ្ញានមាណា
សញ្ញាមិ, ចេតយមាណា ចេតនាមិ, វិជានមាណំ វិញ្ញាណាម្មិ ឧប្បជ្ជតិ” តិ
ជស្សបញ្ចមកេយេវ បរិគ្គណ្ហាតិ។ យស្ស វេទនា ចាកជា ហោតិ, សោមិ “ន
កេវលំ វេទនាវ ឧប្បជ្ជតិ, តាយ សទ្ធិំ ដុសមាណោ ជស្សាមិ ឧប្បជ្ជតិ,
សញ្ញានមាណា សញ្ញាមិ, ចេតយមាណា ចេតនាមិ, វិជានមាណំ វិញ្ញាណាម្មិ
ឧប្បជ្ជតិ” តិ ជស្សបញ្ចមកេយេវ បរិគ្គណ្ហាតិ។ យស្ស វិញ្ញាណំ ចាកជំ ហោតិ,
សោមិ “ន កេវលំ វិញ្ញាណាមេវ ឧប្បជ្ជតិ, តេន សទ្ធិំ តទេវ អារម្មណ៍ ដុសមាណោ
ជស្សាមិ ឧប្បជ្ជតិ, អនុកវមាណា វេទនាមិ, សញ្ញានមាណា សញ្ញាមិ,
ចេតយមាណា ចេតនាមិ ឧប្បជ្ជតិ” តិ ជស្សបញ្ចមកេយេវ បរិគ្គណ្ហាតិ។

សោ “ឥមេ ជស្សបញ្ចមកា ធម្មា កីនិស្សិទា” តិ ឧបដាវេន្តោ
“វត្ថុនិស្សិទា” តិ បដាណាតិ។ វត្ថុ នាម ករណីយោ។ យំ សន្ធាយ វុត្តំ “ឥទព្វា
បន មេ វិញ្ញាណំ ឯត្ថសិទំ ឯត្ថបដិពទ្ធ” តិ (ធិ. និ. ១.២៣៥; ម. និ. ២.២៥២)។ សោ
អត្ថតោ ភូតា ចេវ ឧបាទារូចានិ ច, ឯវមេត្ត វត្ថុ រូបំ, ជស្សបញ្ចមកា នាមន្តិ
នាមរូបមត្តមេវ បស្សតិ។ រូបញ្ចេត្ត រូបក្ខន្ធា, នាមំ ចត្តារោ អរូបិនោ ខន្ធាតិ
បញ្ចក្ខន្ធមត្តំ ហោតិ។ នាមរូបវិនិមុត្តា ហិ បញ្ចក្ខន្ធា, បញ្ចក្ខន្ធវិនិមុត្តំ វា
នាមរូបំ នត្ថិ។ សោ “ឥមេ បញ្ចក្ខន្ធា កីហេតុកា” តិ ឧបបរិក្ខន្ធា
“អវិជ្ជាធិហេតុកា” តិ, តតោ “បច្ចយោ ចេវ បច្ចយុប្បន្នព្វា ឥទំ, អញ្ញោ សត្តោ
វា បុគ្គលោ វា នត្ថិ, សុទ្ធសម្ពាវបុញ្ញមត្តមេវា” តិ សប្បច្ចយនាមរូបវសេន

តិលក្ខណំ អាហារេត្វាវិបស្សនាបដិចាជិយា “អនិច្ចំ ទុក្ខមនត្តា”តិ សម្មសន្តោ
វិចារតិ។ សោ “អន្ធិ អន្ធិ”តិ បដិវេដំ អាកម្ពមាណោ តថារូបេ សមយេ
ឧតុសប្បាយំ, បុគ្គលសប្បាយំ, កោជនសប្បាយំ, ធម្មស្សវនសប្បាយំ វា លភិត្វា
ឯកបល្លេង្គននិសីន្នោវិបស្សនំ មត្តកំ ចារេត្វា អរហត្តេ បតិជ្ជាតិ។ ឯវំ
ឥមេសំ តិណ្ណំ ជនានំ យាវ អរហត្តា កម្មជ្ជានំ វេទិតព្ធំ។ ឥធិ បន ភកវា
វេទនាវសេន ពុជ្ឈនកានំ អជ្ឈាសយេន អរូបកម្មជ្ជានំ កថេន្តោ វេទនាវសេន
កថេសិ។ តត្ថ -

“លក្ខណាញា អធិជ្ជានំ, ឧប្បត្តិ អនុសយោ តថា;
ហំនំ បវត្តិកាលោ ច, ឥន្ទ្រិយញា ទិដាទិតា”តិ។ -

ឥទំ បកិណ្ណកំ វេទិតព្ធំ - តត្ថ លក្ខណំ ហេដ្ឋា វុត្តមេវ។ អធិជ្ជានន្តិ ជសេវា។
“ជស្សបច្ចយា វេទនា”តិ ហិ វចនតោ ជសេវា វេទនាយ អធិជ្ជានំ។ តថា ហិ សោ
វេទនាធិជ្ជានការតោ និច្ចម្ពការីឧបមាយ ឧបមិតោ។ តត្ថ សុខវេទនីយោ
ជសេវា សុខាយ វេទនាយ អធិជ្ជានំ, ទុក្ខវេទនីយោ ជសេវា ទុក្ខាយ វេទនាយ,
អទុក្ខមសុខវេទនីយោ ជសេវា អទុក្ខមសុខាយ វេទនាយ អធិជ្ជានំ,
អាសន្នការណន្តិ អត្តោ។ វេទនា កស្ស បទដ្ឋានំ? “វេទនាបច្ចយា តណ្ហា”តិ
វចនតោ តណ្ហាយ បទដ្ឋានំ អភិបត្តនីយការតោ។ សុខា វេទនា តាវ
តណ្ហាយ បទដ្ឋានំ ហោតុ, ឥតវា បន កថន្តិ? វុច្ឆតេ សុខសមដ្ឋីបិ តាវ
តំសទិសំ តតោ វា ឧត្តរិតំ សុខំ អភិបត្តេតិ, កិមដ្ឋំ បន ទុក្ខសមដ្ឋីភូតោ។
អទុក្ខមសុខា ច សន្តភាវេន សុខមិច្ឆេវ វុច្ឆតីតិ តិសេវាបិ វេទនា តណ្ហាយ
បទដ្ឋានំ។

ឧប្បត្តិតិ ឧប្បត្តិការណំ។ ឥដ្ឋារម្មណភូតា ហិ សត្តសម្ពាទ សុខវេទនាយ
ឧប្បត្តិការណំ, តេ ឯវ អនិដ្ឋារម្មណភូតា ទុក្ខវេទនាយ, មជ្ឈត្តារម្មណភូតា

អនុក្ខមសុខាយ។ វិចារកតោ តទាការគ្គហណតោ ចេត្ត ឥដ្ឋានិដ្ឋតា
វេទិតញ្ញា។

អនុសយោតិ ឥមាសុ តិសុ វេទនាសុ សុខាយ វេទនាយ រាគានុសយោ
អនុសេតិ, ទុក្ខាយ វេទនាយ បដិយានុសយោ, អនុក្ខមសុខាយ វេទនាយ
អវិជ្ជានុសយោ អនុសេតិ។ វុត្តញ្ញោតំ -

“សុខាយ ខោ, អាវុសោវិសាខ, វេទនាយ រាគានុសយោ
អនុសេតិ”តិអាទិ (ម. និ. ១.៤៦៥)។

ធិដ្ឋិមាណុសយោ ចេត្ត រាគបក្ខិយា កាតញ្ញា។ សុខាភិនន្ទនេន ហិ
ធិដ្ឋិកតិកា “សស្សត”ន្តិអាទិនា សក្កាយេ អភិនិវិសន្តិ, មានជាតិកា ច មានំ
ជប្បន្តិ “សេយ្យោហមស្មី”តិអាទិនា។ វិចិត្តិក្ខានុសយោ បន អវិជ្ជាបក្ខិកា
កាតញ្ញា។ តថា ហិ វុត្តំ បដិច្ចសមុប្បាទវិកង្កេ (វិភ. ២៨៨-២៨៩) “វេទនាបច្ចយា
វិចិត្តិក្ខា”តិ។ អនុសយានញ្ច តត្ថ តត្ថ សន្តានេ អប្បហ៊ានភាវេន ថាមគមនំ។
តស្មា “សុខាយ វេទនាយ រាគានុសយោ អនុសេតិ”តិ មគ្គន អប្បហ៊ានត្តា
អនុបការណាលាភេ ឧប្បជ្ឈនារហោ រាគោ, តត្ថ សយិតោវិយ ហោតីតិ
អត្ថោ។ ឯស នយោ សេសេសុបិ។

ហំនន្តិ កាយោ ចិត្តញ្ញា វេទនាយ ហំនំ។ វុត្តញ្ញោតំ - “យំ តស្មី សមយេ
កាយិកំ សុខំ កាយសម្មស្សជំ សាតំ សុខំ វេទយិតំ (ធិ. ស. ៤៤៩)។ យំ តស្មី
សមយេ ចេតសិកំ សុខំ ចេតោសម្មស្សជំ សាតំ សុខំ វេទយិត”ន្តិ (ធិ. ស. ៤៧១)
ច។

បវត្តិកាលោតិ បវត្តិក្ខណោ, បវត្តនាកលនញ្ច។ បវត្តិក្ខណេន ហិ
សុខទុក្ខវេទនានំ សុខទុក្ខភាវោ វវត្តិតោ។ យថាហា -

“សុខា ខោ, អារុសោវិសាខ, វេទនា បិតិសុខាវិបរិណាមទុក្ខា, ទុក្ខា
ខោ, អារុសោវិសាខ, វេទនា បិតិទុក្ខាវិបរិណាមសុខា”តិ (ម. និ.
១.៤៦៥)។

សុខាយ វេទនាយ អត្តិការោ សុខំ, នត្តិការោ ទុក្ខំ។ ទុក្ខាយ វេទនាយ
អត្តិការោ ទុក្ខំ, នត្តិការោ សុខន្តិ អត្តោ។ អទុក្ខមសុខាយ វេទនាយ
បវត្តនាកលនំ បវត្តិយា អាកលនំ អនាកលនញ្ច ជាននំ អជាននញ្ច
សុខទុក្ខការវវត្តានំ។ វុត្តម្មិ ចេតំ -

“អទុក្ខមសុខា ខោ, អារុសោវិសាខ, វេទនា ញ្ញាណសុខា
អញ្ញាណទុក្ខា”តិ។

ឥន្ទ្រិយន្តិ ឯតា ហិ សុខាធម្មោ តិស្សោ វេទនា សុខិន្ទ្រិយំ, ទុក្ខិន្ទ្រិយំ,
សោមនស្សិន្ទ្រិយំ, ទោមនស្សិន្ទ្រិយំ, ឧបេក្ខិន្ទ្រិយន្តិ អធិបតេយ្យជ្ជន
ឥន្ទ្រិយតោ បញ្ចជារិកត្តា។ កាយិកញ្ចិ សាតំ សុខិន្ទ្រិយន្តិ វុត្តំ, អសាតំ
ទុក្ខិន្ទ្រិយន្តិ។ មាណសំ បន សាតំ សោមនស្សិន្ទ្រិយន្តិ វុត្តំ, អសាតំ
ទោមនស្សិន្ទ្រិយន្តិ។ ធុរិយម្មំ នេវ សាតំ នាសាតំ ឧបេក្ខិន្ទ្រិយន្តិ។ កី បនេត្ត
ការណំ - យថា កាយិកចេតសិកា សុខទុក្ខវេទនា “សុខិន្ទ្រិយំ
សោមនស្សិន្ទ្រិយំ, ទុក្ខិន្ទ្រិយំ ទោមនស្សិន្ទ្រិយ”ន្តិវិភជិត្វា វុត្តា, ន ឯវំ
អទុក្ខមសុខាតិ? ភេទាភាវតោ។ យថេវ ហិ អនុគ្គហសភាវា ពាធកសភាវា ច
សុខទុក្ខវេទនា អញ្ញថា កាយស្ស អនុគ្គហំ ពាធកញ្ច ករោន្តិ, ចិត្តស្ស ច
អញ្ញថា, ន ឯវំ អទុក្ខមសុខា, តស្មា ភេទាភាវតោវិភជិត្វា ន វុត្តា។

ទ្វិធាទិតាតិ សញ្ញាបិ ហិ វេទនា វេទយិតជ្ជន ឯកវិធាបិ និស្សយភេទេន
ធុរិយា - កាយិកា ចេតសិកាតិ, សុខា, ទុក្ខា, អទុក្ខមសុខាតិ តិវិធា,

ចតុយោនិវសេន ចតុត្ថិដា, ឥន្ទ្រិយវសេន, គតិវសេន ច បញ្ចវិដា, ធូរវសេន ច
អារម្មណវសេន ច ធម្មិដា, សត្តវិញ្ញាណាតុយោគេន សត្តវិដា,
អដ្ឋលោកធម្មបច្ចយតាយ អដ្ឋវិដា, សុខាទីនំ បច្ចេកំ អតីតាទិវិភាគេន
នវិដា, តា ឯវ អដ្ឋត្ថពហិទ្ធាភេទេន អដ្ឋាវសវិដា, តថា រូបាទីសុ ធនុ
អារម្មណេសុ ឯកេកស្មី សុខាទិវសេន តិស្សោ តិស្សោ កត្វា។
រូបារម្មណស្មីត្ថិ សុខាបិ ឧប្បជ្ឈតិ, ទុក្ខាបិ, អទុក្ខមសុខាបិ, ឯវំ ឥតវេសុបិ។
អថ វា អដ្ឋាវសមនោបវិចារវសេន អដ្ឋាវស។ វុត្ថត្ថិ -

“ចក្កនា រូបំ ទិស្វា សោមនស្សជ្ជានិយំ រូបំ ឧបវិចរតិ,
នោមនស្សជ្ជានិយំ, ឧបេក្ខាជ្ជានិយំ រូបំ ឧបវិចរតិ, សោតេន សទ្ធី... បេ....
មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ សោមនស្សជ្ជានិយំ ធម្មំ ឧបវិចរតិ,
នោមនស្សជ្ជានិយំ, ឧបេក្ខាជ្ជានិយំ ធម្មំ ឧបវិចរតិ” តិ (អ. និ. ៣.៦២)។

ឯវំ អដ្ឋាវសវិដា ហោត្ថិ។ តថា ធរេហស្សិតានិ សោមនស្សនិ, ធរេហស្សិតានិ នោមនស្សនិ, ធរេហស្សិតា ឧបេក្ខា, តថា នេក្ខម្មស្សិតា
សោមនស្សនយោតិ ឯវំ ធរេហស្សិតា។ អតីតេ ធរេហស្សិតា, អនាគតេ ធរេហស្សិតា,
បច្ចុប្បន្នេ ធរេហស្សិតា អដ្ឋត្ថវសតម្បិ ភវន្តិ។ ឯវំ មេត្ត ទិដ្ឋាទិកា វេទិតញ្ញាតិ។

បកិណ្ណាកកថា និដ្ឋិតា។

តាថាសុ សមាហិតោតិ ឧបចារប្បនាភេទេន សមាធិនា សមាហិតោ។ តេន
សមថភាវនានុយោកំ ទស្សេតិ។ សម្បជានោតិ សាត្តកសម្បជញ្ញាទិដ្ឋា
ចតុត្ថិធន សម្បជញ្ញេន សម្បជានោ។ តេន វិបស្សនានុយោកំ ទស្សេតិ។
សតោតិ សតោការី។ តេន សមថវិបស្សនានយេន ធម្មា ភាវនាចារិហ្មវី គច្ឆន្តិ។
តេន សមន្នាគតត្ថំ ទស្សេតិ។ វេទនា ច បដាសាតីតិ “ឥមា វេទនា, ឯត្ថកា

វេទនា" តិ សភាវតោ វិភាគតោ "អនិច្ចា ទុក្ខា វិបរិណាមធម្មា" តិ
អនិច្ចាទិលក្ខណតោ ច បុព្វភាគេ តីហិ បរិញ្ញាហិ បរិជានន្តោ វិបស្សនំ
វង្សេត្វា អរិយមគ្គេន បរិញ្ញាបដិវេជនេ បដាសាតិ។ វេទនានព្វា សម្ពុវន្តិ
សមុទយសច្ចំ។ យត្ថ ចេតា និរុដ្ឋន្តិ តិ ឯត្តាវតោ វេទនា យត្ថ និរុដ្ឋន្តិ, តំ
និរោធសច្ចំ។ ឧយតាមិនន្តិ វេទនានំ ឧយតាមិនំ អរិយមគ្គព្វា បដាសាតិ តិ
សម្ពុន្នោ។ វេទនានំ ឧយាតិ ឯវំ ចត្តារិ សច្ចានិ បដិវិជ្ឈន្តេន អរិយមគ្គេន
វេទនានំ អនុប្បាទនិរោធា។ និច្ចាតោ បរិនិព្វតោ តិ និត្តល្ខោ, បហ៌នតល្ខោ,
កិលេសបរិនិព្វានេន, ឧន្ធបរិនិព្វានេន ច បរិនិព្វតោ ហោតិ។

តតិយសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

២. ទុតិយវេទនាសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា

៥៣. ចតុត្ថ ទុក្ខតោ ទដ្ឋញ្ញាតិ សុខវេទនា វិបរិណាមទុក្ខវសេន ទុក្ខាតិ
ញ្ញាណចក្ខុនា បស្សិតញ្ញា។ សល្លតោ ទដ្ឋញ្ញាតិ ទុដ្ឋិហរណេជ្ជន អន្តោតុទនេជ្ជន
បីឡនេជ្ជន ទុក្ខទុក្ខភាវេន ទុក្ខវេទនា សល្លន្តិ បស្សិតញ្ញា។ អនិច្ចតោ តិ ហុត្វា
អភាវតោ ឧទយព្ពយវន្តតោ តាវកាលិកតោ និច្ចបដិបក្ខតោ ច
អទុក្ខមសុខា វេទនា អនិច្ចាតិ បស្សិតញ្ញា។ កាមព្យោត្ត សញ្ញាបិ វេទនា
អនិច្ចតោ បស្សិតញ្ញា, អនិច្ចទស្សនតោ បន សាតិសយំ វិរាគនិមិត្តំ
ទុក្ខទស្សនន្តិ ឥមមត្តំ ទស្សន្តោ សត្តា "សុខា, ភិក្ខុវេ, វេទនា ទុក្ខតោ ទដ្ឋញ្ញា,
ទុក្ខា វេទនា សល្លតោ ទដ្ឋញ្ញា" តិ អាហា។ អថ វា យត្ថ បុព្វជ្ជនា
សុខាភិនិវេសិនោ, តត្ថ និព្វេទជនេនត្ថំ តថា វុត្ថំ។ តេនស្សា សម្ពាវទុក្ខតាយ
ទុក្ខភាវោ ទស្សិតោ។ យទនិច្ចំ, តំ ទុក្ខន្តិ វិបរិណាមទុក្ខតាយ "សុខា, ភិក្ខុវេ,
វេទនា ទុក្ខតោ ទដ្ឋញ្ញា" តិ វត្វា "សុខាបិ តាវ ឯទិសី, ទុក្ខា នុ ខោ កីទិសី" តិ
ចិន្តេន្តានំ ទុក្ខទុក្ខតាយ "ទុក្ខា វេទនា សល្លតោ ទដ្ឋញ្ញា" តិ អាហា, ឥតរា បន

សង្ខារទុក្ខតាយ ឯវ ទុក្ខាតិ ទស្សនោ “អទុក្ខមសុខា វេទនា អនិច្ចតោ ទដ្ឋញ្ញា”តិ អវោច។

ឯត្ថ ច “សុខា វេទនា ទុក្ខតោ ទដ្ឋញ្ញា”តិ ឯតេន រាគស្ស សមុគ្គាតនូចាយោ ទស្សិតោ។ សុខវេទនាយ ហិ រាគានុសយោ អនុសេតិ។ “ទុក្ខា វេទនា សល្លតោ ទដ្ឋញ្ញា”តិ ឯតេន ទោសស្ស សមុគ្គាតនូចាយោ ទស្សិតោ។ ទុក្ខវេទនាយ ហិ បដិយានុសយោ អនុសេតិ។ “អទុក្ខមសុខា វេទនា អនិច្ចតោ ទដ្ឋញ្ញា”តិ ឯតេន មោហស្ស សមុគ្គាតនូចាយោ ទស្សិតោ។ អទុក្ខមសុខវេទនាយ ហិ អវិជ្ជានុសយោ អនុសេតិ។

តថា បឋមេន តណ្ហាសំកិលេសស្ស បហានំ ទស្សិតំ តស្ស សុខស្សនទេហេតុកត្តា, ទុតិយេន ទុច្ឆរិតសំកិលេសស្ស បហានំ។ យថាភូតញ្ញំ ទុក្ខំ អបរិជានន្តា តស្ស បរិហារណាត្ថំ ទុច្ឆរិតំ ចរន្តិ។ តតិយេន ទិដ្ឋិសំកិលេសស្ស បហានំ អនិច្ចតោ បស្សន្តស្ស ទិដ្ឋិសំកិលេសាភារតោ អវិជ្ជានិមិត្តត្តា ទិដ្ឋិសំកិលេសស្ស, អវិជ្ជានិមិត្តញ្ច អទុក្ខមសុខា វេទនា។ បឋមេន វា វិបរិណាមទុក្ខបរិញ្ញា, ទុតិយេន ទុក្ខទុក្ខបរិញ្ញា, តតិយេន សង្ខារទុក្ខបរិញ្ញា។ បឋមេន វា ឥដ្ឋារម្មណាបរិញ្ញា, ទុតិយេន អនិដ្ឋារម្មណាបរិញ្ញា, តតិយេន មជ្ឈត្តារម្មណាបរិញ្ញា។ វិរត្តេសុ ហិ តទារម្មណាធម្មេសុ អារម្មណានិបិ វិរត្តានេវ ហោន្តិតិ។ បឋមេន វា រាគប្បហានបរិកិត្តនេន ទុក្ខានុបស្សនាយ អប្បណិហិតវិមោក្ខោ ធីបិតោ ហោតិ, ទុតិយេន ទោសប្បហានបរិកិត្តនេន អនិច្ចានុបស្សនាយ អនិមិត្តវិមោក្ខោ, តតិយេន មោហប្បហានបរិកិត្តនេន អនត្តានុបស្សនាយ សុញ្ញាតវិមោក្ខោ ធីបិតោ ហោតិតិ វេទិតញ្ចំ។

យតោតិ យទា, យស្មា វា។ អរិយោតិ កិលេសេហិ អារកា បិតោ បរិសុទ្ធា។
សម្មទ្គសោតិ សញ្ញាសំ វេទនានំ ចតុន្ទម្បី វា សច្ចានំ អរិបរិវតទស្សនី។ អន្ធម្មិ
តណ្ហាន្តំ វេទនាមូលកំ តណ្ហំ អគ្គមគ្គន ជិន្នំ, អនវសេសតោ សមុច្ឆិន្ទិ។ វិវត្តយិ
សំយោជនន្តំ ទសវិធំ សំយោជនំ បរិវត្តយិ, និម្មូលមកាសិ។ សម្មាតិ ហេតុនា
ការណោ។ មាណសិសមយាតិ មានស្ស ទស្សនាភិសមយា, បហាណាភិសមយា
វា។ អរហត្តមគ្គោ ហិ កិច្ចវសេន មានំ បស្សតិ, អយមស្ស
ទស្សនាភិសមយោ។ តេន ធិដ្ឋោ បន សោ តាវនេវ បហិយតិ ធិដ្ឋវិសេន
ធិដ្ឋសត្តានំ ជីវិតំ វិយ, អយមស្ស បហាណាភិសមយោ។ អន្តមកាសិ ទុក្ខស្សាតិ
ឯវំ អរហត្តមគ្គន មានស្ស ធិដ្ឋត្តា បហីនត្តា ច សត្តស្សេវ វុត្តទុក្ខស្ស
កោដិសង្ខាតំ អន្តំ បរិច្ឆេទំ បរិវដ្តមំ អកាសិ, អន្តមសមុស្សយមត្តាវសេសំ
ទុក្ខមកាសីតិ វុត្តំ ហោតិ។

គាថាសុ យោតិ យោ អរិយសាវកោ។ អទ្ធាតិ អទ្ធស, សុខវេទនំ ទុក្ខតោ
បស្សីតិ អត្តោ។ សុខវេទនា ហិ វិសមិស្សំ វិយ ភោជនំ បរិភោគកាលេ អស្សាទំ
ទទមាណាវិបរិណាមកាលេ ទុក្ខាយេវាតិ។ ទុក្ខមទុក្ខំ សល្លតោតិ យថា សល្លំ
សរីរំ អនុបរិសន្តម្បី បរិជ្ជម្បី ឧទ្ធហិយមានម្បី បីឡមេវ ជនេតិ, ឯវំ ទុក្ខវេទនា
ឧប្បជ្ឈមាណាបិ ឋិតិប្បត្តាបិ ភិដ្ឋមាណាបិ វិពាធតិយេវាតិ តំ សល្លតោវិបស្សីតិ
វុត្តំ។ អទ្ធាតិ អនិច្ចតោតិ សុខទុក្ខតោ សន្តសភាវតាយ សន្តតរជាតិកម្បី នំ
អទុក្ខមសុខំ អនិច្ចន្តិកតាយ អនិច្ចតោ បស្សិ។

ស វេ សម្មទ្គសោតិ សោ ឯវំ តិស្សន្នំ វេទនានំ សម្មនេវ ទុក្ខាធិតោ ទស្សនី។
យតោតិ យស្មា។ តត្ថាតិ វេទនាយំ។ វិមុច្ចតីតិ សមុច្ឆេទវិមុត្តិវសេន វិមុច្ចតិ។
ឥទំ វុត្តំ ហោតិ - យស្មា សុខាធិនិ ទុក្ខាធិតោ អទ្ធស, តស្មា តត្ថ វេទនាយ
តប្បជិតទ្ធនន្តរាគប្បហានេន សមុច្ឆេទវសេន វិមុច្ចតិ។ យំសន្តេ ហិ វុត្ត

តំសន្តោ អាហារីត្វា វត្តព្រោះ អថ វា យតោតិ កាយវាចាចិត្តេហិ សំយតោ
យតត្ថោ, យតតិ បទហតីតិ វា យតោ, អាយតតីតិ អត្ថោ។
អភិញ្ញាវេសិតោតិ វេទនាមុខេន ចតុសច្ចកម្មដ្ឋានំ ភាវេត្វា ធម្មាភិញ្ញាយ
បរិយោសិតោ កតតិក្ខោ។ សន្តោតិ វាគាធិកិលេសរូបសមេន សន្តោ។
យោគាតិគោតិ កាមយោគាធិ ចតុត្ថិធម្មំ យោគំ អភិក្កន្តោ។
ឧភយហិតមុននតោ មុនីតិ។

ចតុត្ថសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. បឋមឧសនាសុត្តវណ្ណានា

៥៤. បញ្ចមេ ឧសនាតិ ភវេសនា បរិយេសនា មគ្គនា។ តាវិភាគតោ
ធស្សេតុំ “កាមេសនា”តិអាធិ វុត្តំ។ តត្ថ កាមេសនាតិ កាមានំ ឧសនា,
កាមសង្ខាតា វា ឧសនា កាមេសនា។ វុត្តព្រោះតំ -

“តត្ថ កតមា កាមេសនា? យោ កាមេសុ កាមច្ឆន្ទោ, កាមរាគោ,
កាមនង្គិ, កាមស្នេហោ, កាមបិចាសា, កាមមុច្ឆា, កាមជ្ឈេសានំ, អយំ
វុច្ឆតិ កាមេសនា”តិ (វិភ. ៩០៩)។

តស្មា កាមរាគោ កាមេសនាតិ វេទិតព្រោះ។ ភវេសនាយបិ ឧសេវ នយោ។
វុត្តម្បិ ចេតំ -

“តត្ថ កតមា ភវេសនា? យោ ភវេសុ ភវច្ឆន្ទោ... បេ.... ភវជ្ឈេសានំ,
អយំ វុច្ឆតិ ភវេសនា”តិ (វិភ. ៩០៩)។

តស្មា ភវេសនារាគោ រូចារូបភវមគ្គនា ភវេសនាតិ វេទិតព្រោះ។
ព្រាហ្មចរិយស្ស ឧសនា ព្រាហ្មចរិយេសនា។ យថាហា -

“តត្ថ កតមា ព្រហ្មចរិយេសនា? សស្សតោ លោកោតិ វា,
អសស្សតោ លោកោតិ វា, អន្តវា លោកោតិ វា, អនន្តវា លោកោតិ វា, តំ
ជីវំ តំ សរីរន្តំ វា, អញ្ញំ ជីវំ អញ្ញំ សរីរន្តំ វា, ហោតិ តថាគតោ បរំ
មរណាតិ វា, ន ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណាតិ វា, ហោតិ ច ន ច
ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណាតិ វា, នេវ ហោតិ ន ន ហោតិ តថាគតោ
បរំ មរណាតិ វា, យា វេវុចា ទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតំ ទិដ្ឋិគហនំ ទិដ្ឋិកន្តារោ
ទិដ្ឋិវិស្វកាយិកំ ទិដ្ឋិវិប្បន្និកំ ទិដ្ឋិសញ្ញាជនំ គាហោ បតិជ្ជាហោ
អភិនិវេសោ បរាមាសោ កុម្មុក្កោ មិច្ឆាបដោ មិច្ឆត្ថំ តិត្តាយតនំ
វិបរិយេសក្កាហោ, អយំ វុច្ឆតិ ព្រហ្មចរិយេសនា”តិ (វិភ. ៩០៩)។

តស្មា ទិដ្ឋិកតសម្មតស្ស ព្រហ្មចរិយស្ស ឯសនា ទិដ្ឋិព្រហ្មចរិយេសនាតិ
វេទិតញ្ញាតិ។ ឯត្តារតា រាគទិដ្ឋិយោ ឯសនាតិ ទស្សតា ហោន្តិ។ ន កេវលញ្ញា
រាគទិដ្ឋិយោវ ឯសនា, តទេកជ្ឈំ កម្មម្យិ។ វុត្ថម្យិ ចេតំ -

“តត្ថ កតមា កាមេសនា? កាមរាគោ តទេកជ្ឈំ អកុសលំ
កាយកម្មំ វេទិកម្មំ មនោកម្មំ, អយំ វុច្ឆតិ កាមេសនា។ តត្ថ កតមា
ភវេសនា? ភវរាគោ តទេកជ្ឈំ អកុសលំ កាយកម្មំ វេទិកម្មំ មនោកម្មំ,
អយំ វុច្ឆតិ ភវេសនា។ តត្ថ កតមា ព្រហ្មចរិយេសនា? អន្តក្កាហិកា ទិដ្ឋិ
តទេកជ្ឈំ អកុសលំ កាយកម្មំ, វេទិកម្មំ, មនោកម្មំ, អយំ វុច្ឆតិ
ព្រហ្មចរិយេសនា”តិ (វិភ. ៩០៩) -

ឯវមេតា តិស្សោ ឯសនា វេទិតញ្ញា។

គាថាសុ សម្ពុវន្តិ ឯត្ថ ឯសនានំ ឧប្បត្តិហេតុភូតា អវិជ្ជាធយោ តណ្ហា ចាតិ
សម្ពុរោ, សមុធយោតិ អត្ថោ។ យត្ថ ចេតា និរុជ្ឈន្តិ ព្រហ្មចរិយេសនា

បឋមមគ្គនន្ទិវុជ្ឈតិ, កាមេសនា អនាគាមិមគ្គន, ភវេសនា អវហត្ថមគ្គន
ន្ទិវុជ្ឈតិ វេទិតញ្ចំ។ សេសំ វុត្តនយមេវ។

បញ្ចមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. ធុតិយឧបសមាសុត្តវណ្ណានា

៥៥. ធម្មេ ព្រហ្មចរិយេសនា សហាតិ ព្រហ្មចរិយេសនាយ សទ្ធិ។
វិភត្តិលោបេន ហិ អយំ និទ្ទេសោ, ករណេត្ថ វា ឯតំ បច្ចត្តវចនំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ
“ព្រហ្មចរិយេសនាយ សទ្ធិ កាមេសនា, ភវេសនាតិ តិស្សោ ឧបសនា”តិ។ តាសុ
ព្រហ្មចរិយេសនំ សរូបតោ ទស្សេតុំ “ឥតិសច្ចបរាមាសោ, ទិដ្ឋិជ្ជានា
សមុស្សយា”តិ វុត្តំ។ តស្សត្ថោ - ឥតិ ឯវំ សច្ចន្តិ បរាមាសោ
ឥតិសច្ចបរាមាសោ។ ឥទមេវ សច្ចំ, មោយមញ្ញន្តិ ទិដ្ឋិយា បវត្តិអាការំ
ទស្សេតិ។ ទិដ្ឋិយោ ឯវ សព្ពានត្ថហេតុការតោ ទិដ្ឋិជ្ជានា។ វុត្តញ្ចេតំ -
“មិច្ឆាទិដ្ឋិបរមាបំ, ភិក្ខុវេ, វុទ្ធិវុទាមី”តិ (អ. និ. ១.៣១០)។ តា ឯវ ច ឧបរូបរិ
វុទ្ធអានា លោកាទិកិលេសសមុស្សយេន ច សមុស្សយា, “ឥទមេវ សច្ចំ,
មោយមញ្ញ”ន្តិ មិច្ឆាភិទិវិសមាណា សព្ពានត្ថហេតុភូតា
កិលេសទុក្ខបធម៌ហេតុភូតា ច ទិដ្ឋិយោ ព្រហ្មចរិយេសនាតិ វុត្តំ ហោតិ។
ឯតេន បវត្តិអាការតោ និព្ពត្តិតោ ច ព្រហ្មចរិយេសនា ទស្សិតាតិ វេទិតញ្ចា។

សព្ពាភវិវត្តស្សាតិ សព្ពេហិ កាមរាគភវរាគេហិវិវត្តស្ស។ តតោ ឯវ
តណ្ហាក្ខយសង្ខាតេ និព្ពានេវិមុត្តត្តា តណ្ហាក្ខយវិមុត្តិនោ អវហតោ។ ឧបសនា
បដិនិស្សជ្ជាតិ កាមេសនា, ភវេសនា ច សព្ពសោ និស្សជ្ជា បហីនា។ ទិដ្ឋិជ្ជានា
សមូហតាតិ ព្រហ្មចរិយេសនាសង្ខាតា ទិដ្ឋិជ្ជានា ច បឋមមគ្គនេវ
សមុគ្គាតិតា។ ឧបសនានំ ខយាតិ ឯវមេតាសំ តិស្សន្តំ ឧបសនានំ ខយា

អនុប្បាទនិរោធាភិក្ខុកិលេសត្តា។ ភិក្ខុតិ ច សព្វសោ អាសាភាវា។ និរាសោតិ
ច ទិដ្ឋកជ្ជស្សវិចិត្តិក្កាកម៌កថាសល្លស្ស បហ្នានត្តា អកម៌កម៌តិ ច វុច្ចតីតិ។

ធម្មសុត្តវល្លាណ និដ្ឋិតា។

៧-៨. អាសវសុត្តទ្វយវល្លាណ

៥៦-៥៧. សត្តមេ កាមាសវោតិ កាមេសុ អាសវោ, កាមសង្ខារោ វា
អាសវោ កាមាសវោ, អត្ថតោ បន កាមរាគោ រូចាធិអភិវតិ ច កាមាសវោ។
រូចារូបភវេសុ ធន្តរាគោ ឈាននិកត្តិ សស្សតទិដ្ឋិសហគតោ រាគោ ភវបត្តនា
ច ភវាសវោ។ អវិជ្ជាវ អវិជ្ជាសវោ។

អាសវានញ្ច សម្ពុទ្ធិ ឯត្ថ អយោនិសោមនសិការោ អវិជ្ជាធយោ ច
កិលេសា អាសវានំ សម្ពវោ។ វុត្តញ្ញេតំ -

“អយោនិសោ, ភិក្ខុវេ, មនសិការោតោ អនុប្បដ្ឋា ចេវ អាសវា
ឧប្បជ្ឈន្តិ, ឧប្បដ្ឋា ច អាសវា បវឡន្តិ”តិ (ម. និ. ១.១៥)។

“អវិជ្ជា, ភិក្ខុវេ, បុព្វជ្ឈមា អកុសលានំ ធម្មានំ សមាបត្តិយា អន្ធកេវ
អហិរិកំ អនោត្តប្ប”ន្តិ (ឥតិវុ. ៤០) ច។

មគ្គញ្ច ខយតាមិនន្តិ អាសវានំ ខយតាមិនំ អរិយមគ្គញ្ច។ តត្ថ កាមាសវោ
អនាតាមិមគ្គេន បហ្នាយតិ, ភវាសវោ អវិជ្ជាសវោ ច អវហត្ថមគ្គេន។
កាមុចាទានំ វិយ កាមាសវោបិ អគ្គមគ្គវដ្តោតិ ច វធន្តិ។ សេសំ វុត្តនយមេវ។
អជ្ឈមេ អបុព្វំ នត្ថិ។

សត្តមអជ្ឈមសុត្តវល្លាណ និដ្ឋិតា។

៩. តណ្ហាសុត្តន្តបិដក

៥៨. នវមេ តណ្ហាយនជ្ជន តណ្ហា, រូបាធិវិសយំ តសតីតិ វា តណ្ហា។
ឥនានិ តំ វិភជិត្វា ធស្សេតុំ “កាមតណ្ហា” តិ អាធិ វុត្តំ។ តត្ថ
បញ្ចកាមគុណិកោ រាគោ កាមតណ្ហា។ រូបារូបភវេសុ ធន្ធុរាគោ ឈាននិកន្តិ
សស្សតទិដ្ឋិសហគតោ រាគោ ភវវសេន បត្តនា ច ភវតណ្ហា។
ឧច្ឆេទទិដ្ឋិសហគតោ រាគោ វិភវតណ្ហា។ អបិច បច្ឆិមតណ្ហាទ្វយំ វេបេត្វា
សេសា សញ្ញាបិ តណ្ហា កាមតណ្ហា វេ។ យថាហ -

“តត្ថ កតមា ភវតណ្ហា? សស្សតទិដ្ឋិសហគតោ រាគោ សារាគោ
ចិត្តស្ស សារាគោ - អយំ វុច្ឆតិ ភវតណ្ហា។ តត្ថ កតមា វិភវតណ្ហា?
ឧច្ឆេទទិដ្ឋិសហគតោ រាគោ សារាគោ ចិត្តស្ស សារាគោ, អយំ វុច្ឆតិ
វិភវតណ្ហា។ អវសេសា តណ្ហា កាមតណ្ហា” តិ (វិភ. ៩១៦)។

ឥមា ច តិស្សោ តណ្ហា រូបតណ្ហា... បេ... ធម្មតណ្ហាតិ វិសយភេទតោ
បច្ឆេកំ ធន្តិធាតិ កត្វា អជ្ឈាវស ហោន្តិ។ តា អជ្ឈត្ថរូបាធិសុ អជ្ឈាវស,
ពហិទ្ធារូបាធិសុ អជ្ឈាវសាតិ ធន្តិស, ឥតិ អតីតា ធន្តិស, អនាគតា ធន្តិស,
បច្ចុប្បន្នា ធន្តិសាតិ វិភាគតោ អជ្ឈសតំ ហោន្តិ។ បុន សង្កេហ ករិយមាណេ
កាលភេទំ អនាមសិក្ខា គយ្ហមាណ ធន្តិសេវ ហោន្តិ, រូបាធិនំ
អជ្ឈត្តិ កតាហិវិភាគេ អករិយមាណេ អជ្ឈាវសេវ, រូបាធិអារម្មណវិភាគមត្ត
គយ្ហមាណេ ធន្សេវ, អារម្មណវិភាគម្បិ អកត្វា គយ្ហមាណ តិស្សោយេវ
ហោន្តិតិ។

តាថាសុ តណ្ហាយោគេនាតិ តណ្ហាសម្ពាតេន យោគេន, កាមយោគេន,
ភវយោគេន ច។ សំយុត្តាតិ សម្ពត្ថា, ភវាធិសុ សំយោធិតា វា។ តេនេវាហ

“រត្នចិត្តា ភវាភវេ” តិ។ ខុទ្ទកេ ចេវ មហាន្តេ ច ភវេ លក្ខចិត្តាតិ អត្ថោ។ អថ វា
ភវោតិ សស្សតទិដ្ឋិ, អភវោតិ ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ។ តស្មា ភវាភវេ សស្សតុច្ឆេទទិដ្ឋិសុ
សត្តវិសត្តចិត្តាតិ។ ឯតេន ភវតណ្ហា, វិភវតណ្ហា ច ទស្សិតា។ ឥមស្មី បក្ខេ
“តណ្ហាយោគេនា” តិ ឥមីនា កាមតណ្ហាវ ទស្សិតាតិ វេទិតញ្ចា។ តេ
យោគយុត្តា មាស្សាតិ តេ ឯវុត្តា បុគ្គលា មាស្សា ចាសសង្ខាតេន យោគេន
យុត្តា ពន្លា។ រាគោ ហិ មាស្សាយោគោ មាស្សាសោតិ វុច្ឆតិ។ យថាហា -

“អន្តលិក្ខេចរោ ចាសោ, យាយំ ចរតិ មាណសោ;
តេន តំ ពាធយិស្សមិ, ន មេ សមណ មោក្ខសី” តិ។ (សំ. និ. ១.១៥១;
មហាវ. ៣៣);

ចត្វាហិ យោគេហិ អនុបទុតត្តា យោគក្ខេមំ, និព្វានំ អរហត្តញ្ច, តស្ស
អនធិគមេន អយោគក្ខេមិនោ។ ឧបរូបរិ កិលេសាភិសង្ខារានំ ជននតោ ជនា,
ចាលីនោ។ រូចាធិសុ សត្តាវិសត្តាតិ សត្តា។

“ខន្ធានញ្ច បដិចាដិ, ធាតុអាយតនាន ច;
អញ្ជោច្ឆិន្នំ វត្តមាធា, សំសារោតិ បវុច្ឆតី” តិ។ -

ឯវុ វុត្តំ ខន្ធានំ អបរាបរុប្បត្តិសង្ខាតំ សំសារំ គច្ឆន្តិ, តតោ ន មុច្ឆន្តិ។ កស្មា?
តណ្ហាយោគយុត្តត្តា។ ជាតិមរណភាមិនោ បុនប្បនំ ជននមរណស្សេវ
ឧបគមនសីលាតិ។ ឯត្តាវតា វដ្តំ ទស្សេត្វា ឥនានិ វិវដ្តំ ទស្សេតុំ “យេ ច តណ្ហំ
បហន្ធានា” តិ គាថមាហា។ សា ហេជ្ជា វុត្តនយត្តា សុវិញ្ញេយ្យាវ។

នវមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. មារយ្យសុត្តវណ្ណានា

៥៩. ធនមស្ស កា ឧប្បត្តិ? ឯកទិវសំ កិវ សត្តា សេក្ខតហុលាយ
បរិសាយ បរិវុតោ និសិដ្ឋោ តេសំ អដ្ឋាសយំ ឱលោកេត្វា ឧបរិ
វិសេសាធិកមាយ ឧស្សហំ ជនេតុំ អសេក្ខភូមី ថោមេន្តោ ឥទំ សុត្តំ អភាសិ។
តត្ថ អតិក្កម្មាតិអាទិសុ អយំ សង្ខេបត្ថោ - អតិក្កម្ម អតិក្កមិត្វា អភិភវិត្វា។
មារធយ្យំ មារស្ស វិសយំ ឥស្សរិយជ្ជានំ។ អាទិទ្វាវ យថា អាទិទ្វា
អញ្ញាធិឧបក្កិលេសវិមុត្តោ អត្ថនោ ឥទ្ធិយា អានុភាវេន តេជសាតិ តីហិ
គុណោហិ សមន្នាគតោ នកំ អពុស្សក្កមាណោ សព្វំ អាកាសគតំ តមំ អតិក្កម្ម
អតិក្កមិត្វា អភិភវិត្វា វិធមិត្វា វិរោចតិ, ឱភាសតិ, តបតិ; វេរមេវ ឱណាសវោ
ភិក្ខុ តីហិ ធម្មេហិ សមន្នាគតោ សព្វបក្កិលេសវិមុត្តោ មារធយ្យសម្ពាតំ
តេភូមកធម្មប្បវត្តំ អភិភវិត្វា វិរោចតិតិ។

អសេក្ខនាតិ ឯត្ថ សិក្ខាសុ ជាតាតិ សេក្ខា, សត្តន្ធិ សេក្ខានំ ឯតេតិ វា
សេក្ខា, អបរិយោសិតសិក្ខត្តា សយមេវ សិក្ខន្ធិតិ វា សេក្ខា មគ្គធម្មា
ហេដ្ឋិមជលត្ថយធម្មា ច។ អគ្គជលធម្មា បន ឧបរិ សិក្ខិតតញ្ញាភាវេន ន សេក្ខាតិ
អសេក្ខា។ យត្ថ ហិ សេក្ខភាវាសង្គា អត្ថិ, តត្ថាយំ បដិសេធាតិ
លោកិយធម្មេសុ និព្វានេ ច អសេក្ខភាវាធាបត្តិ ទដ្ឋញ្ញា។
សីលសមាធិបញ្ញាសម្ពាតា ហិ សិក្ខា អត្ថនោ បដិបក្ខកិលេសេហិ វិប្បយុត្តា
បរិសុទ្ធា ឧបក្កិលេសានំ អារម្មណភាវម្មិ អនុបគមនតោ សាតិសយំ សិក្ខាតិ
វត្ថុ យុត្តា, អដ្ឋសុបិ មគ្គជលេសុ វិជ្ជន្តិ; តស្មា ចតុមគ្គហេដ្ឋិមជលត្ថយធម្មា វិយ
អរហត្ថជលធម្មាបិ “តាសុ សិក្ខាសុ ជាតា”តិ ច, តំសិក្ខាសមដ្ឋិនោ អរហតោ
ឥតវេសំ វិយ សេក្ខតេ សតិ “សេក្ខស្ស ឯតេ”តិ ច “សិក្ខា សីលំ ឯតេស”ន្តិ ច
សេក្ខាតិ អាសង្កា សិយុន្តិ តទាសង្កាធិវត្ថនត្ថំ អសេក្ខាតិ
យថាវុត្ថសេក្ខភាវប្បដិសេធំ កត្វា វុត្ថំ។ អរហត្ថជលេ បវត្តមាណា ហិ សិក្ខា
បរិនិដ្ឋិតកិច្ចត្តា ន សិក្ខាកិច្ចំ ករោន្តិ, កេវលំ សិក្ខាជលភាវេន បវត្តន្តិ។ តស្មា

តា ន សិក្ខាវចនំ អរហន្តិ, នាបិ តំសមដ្ឋិនោ សេក្ខវចនំ, ន ច តំសម្បយុត្តធម្មា
សិក្ខនសីលា។ “សិក្ខាសុ ជាតា” តិ វេទនាមត្តេហិ អគ្គជលធម្មា សេក្ខា ន
ហោន្តិ។ ហេដ្ឋិមជលេសុ បន សិក្ខា សកទាតាមិមគ្គវិបស្សនាទីនំ
ឧបនិស្សយភាវតោ សិក្ខាកិច្ចំ ករោន្តិតិ សិក្ខាវចនំ អរហន្តិ, តំសមដ្ឋិនោ ច
សេក្ខវចនំ, តំសម្បយុត្តា ធម្មា ច សិក្ខនសីលា។ សេក្ខធម្មា យថាវុត្តេហិ
អត្ថេហិ សេក្ខា ហោន្តិយេវ។

អថ វា សេក្ខាតិ អបរិយោសិតសិក្ខានំ វចនន្តិ, អសេក្ខាតិ បទំ
បរិយោសិតសិក្ខានំ ទស្សនន្តិ ន លោកិយធម្មនិព្វានានំ អសេក្ខភាវបត្តិ។
វុឡិប្បត្តា សេក្ខា អសេក្ខា ច សេក្ខធម្មេសុ វេ កេសញ្ចិ វុឡិប្បត្តានំ
អសេក្ខតា អាបន្នតិតិ អរហត្តមគ្គធម្មា វុឡិប្បត្តា។ យថាវុត្តេហិ ច អត្ថេហិ
សេក្ខាតិ កត្វា អសេក្ខា អាបន្នាតិ ចេ? តំ ន, សទិសេសុ តព្វោហារតោ។
អរហត្តមគ្គតោ ហិ និដ្ឋានាករណំ អរហត្តជលំ វេបេត្វា បរិញ្ញាទិកិច្ចករណំ
វិចាកភាវញ្ច, តស្មា តេ វេ សេក្ខា ធម្មា អរហត្តជលភាវំ អាបន្នាតិ សក្កា
វត្ថុ។ កុសលេសុខតោ ច វិចាកសុខំ សន្តតរតាយ បណ្ឌិតតវន្តិ វុឡិប្បត្តាវ តេ
ធម្មា ហោន្តិតិ “អសេក្ខា” តិ វុច្ឆន្តិ។

តេ បន អសេក្ខធម្មេ ខន្ធវេសេន ឥធន តិណាវិភជិត្វា តេហិ សមន្នាគមេន
ខីណាសវេស្ស អាទុភាវំ វិភាវេន្តោ ភគវា “អសេក្ខេន
សីលក្ខន្ធនា” តិ អាទិមាហ។ តត្ថ សីលសទ្ធស្ស អត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោ។ ខន្ធសន្តោ
បន វាសិម្ហិ បញ្ញត្តិយំ វុឡិយំ គុណេតិ ពហូសុ អត្ថេសុ ទិដ្ឋប្បយោគោ។ តថា
ហិ “អសេដ្ឋេយ្យោ អប្បមេយ្យោ មហាឧទកក្ខន្ធនោត្វេវ សន្និជ្ជំ គច្ឆតិ” តិ អាទិសុ
(អ. និ. ៤.៥០; ៦.៣៧) វាសិម្ហិ អាគតោ។ “អន្តសា ខោ ភគវា មហន្តំ ទារុក្ខន្ធី
គដ្ឋាយ នទិយា សោតេន វុយ្ហមាន” តិ អាទិសុ (សំ. និ. ៤.២៤០) បញ្ញត្តិយំ។ “ចិត្តំ

មនោ មានសំ ហឫទ័យ បណ្តាំ មនោ មនោយតនំ វិញ្ញាណំ
វិញ្ញាណក្ខន្ធន្នា" តិអាធិសុ (ធម៌. ស. ៦៣, ៦៥) រុទ្ធិយំ។ “ន ខោ, អារុសោ វិសាខ,
អរិយេន អដ្ឋង្គិកេន មគ្គេន តយោ ខន្ធា សង្កហិតា, តីហិ ច ខោ, អារុសោ
វិសាខ, ខន្ធាហិ អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ សង្កហិតោ" តិអាធិសុ (ម. និ. ១.៤៦២)
គុណោ។ ឥធាបិ គុណាយេវ ទដ្ឋញ្ញោ។ តស្មា អសេក្ខេន សីលសម្ពាទេន
គុណោនាតិ អត្ថោ។ សមន្នាគតោតិ សម្បយុត្តោ សមង្គិក្ខតោ។ សមាទហាតិ
ឯតេន, សយំ វា សមាទហាតិ, សមាធានមេវ វាតិ សមាធិ។ បការេហិ ជាតាតិ
យថាសភារំ បដិវិជ្ឈតីតិ បញ្ញា។ សីលមេវ ខន្ធា សីលក្ខន្ធន្នា។ សេសេសុបិ
ឯសេវ នយោ។

តត្ថ អគ្គជលភូតា សម្មាវាចា, សម្មាកម្មន្តោ, សម្មាអាជីវោ ច សភារេនេវ
អសេក្ខោ សីលក្ខន្ធន្នា នាម, តថា សម្មាសមាធិ អសេក្ខោ សមាធិក្ខន្ធន្នា។
តទុបការកតោ បន សម្មាវាយាមសម្មាសតិយោ សមាធិក្ខន្ធន្នា សង្កហំ គច្ឆន្តិ។
តថា សម្មាធិដ្ឋិ អសេក្ខោ បញ្ញាក្ខន្ធន្នា។ តទុបការកតោ សម្មាសង្កប្បោ
បញ្ញាក្ខន្ធន្នា សង្កហំ គច្ឆតីតិ ឯវមេត្ត អដ្ឋបិ អរហត្តជលធម្មា តីហិ ខន្ធាហិ
សង្កហិតោ ទស្សិតាតិ វេទិតតំ។

យស្ស ឯតេ សុភារិកាតិ យេន អរហតា ឯតេ សីលានយោ
អសេក្ខេន ក្ខន្ធន្នា សុភារិកា សុដ្ឋវឌ្ឍិតា, សោ អាធិន្នោវ វិរោចតីតិ សម្ពុត្តោ។
“យស្ស ចេតេ” តិបិ បឋន្តិ។ តេសញ្ចា សន្នោ និចាតមត្តំ។ ឯវមេត្តស្មី វគ្គ
បឋមសុត្ត វដ្តំ, បរិយោសានសុត្ត វិវដ្តំ, ឥតវេសុ វដ្តវិវដ្តំ កថិតំ។

ទសមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បឋមវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. ទុតិយវគ្គ

១. បុញ្ញកិរិយវត្ថុសុត្តន្តបិដក

៦០. ទុតិយវគ្គស្ស បឋមេ បុញ្ញកិរិយវត្ថុនីតិ បុដ្ឋកវដលំ និព្វត្តន្តិ, អត្តនោ សន្នាមំ បុនន្តីតិ វា បុញ្ញានិ, បុញ្ញានិ ច តានិ ហេតុបច្ចយេហិ កត្តត្ថតោ កិរិយា ចាតិ បុញ្ញកិរិយា។ តា ឯវ ច តេសំ តេសំ អាទិសំសាមំ វត្ថុការតោ បុញ្ញកិរិយវត្ថុនិ។ ធានមយន្តិ អនុបច្ឆន្ទកវមូលស្ស អនុគ្គហវសេន បូជវសេន វា អត្តនោ ធម្មេយ្យធម្មស្ស បរេសំ បរិច្ចាគចេតនា ធីយតិ ឯតាយាតិ ធានំ, ធានមេវ ធានមយំ។ ចីវរាទិសុ ហិ ចតុសុ បច្ចយេសុ អន្នាទិសុ វា ទសសុ ធានវត្ថុសុ រូចាទិសុ វា ទសុ អារម្មណេសុ តំ តំ ទេន្តស្ស តេសំ ឧប្បាទនតោ បដ្ឋាយ បុព្វភាគេ បរិច្ចាគកាលេ បច្ឆា សោមនស្សចិត្តន អនុស្សវណោ ចាតិ តីសុ កាលេសុ វុត្តនយេន បវត្តចេតនា ធានមយំ បុញ្ញកិរិយវត្ថុ នាម។

សីលមយន្តិ និច្ចសីលឧបាសថនិយមាទិវសេន បញ្ច, អដ្ឋ, ទស វា សីលានិ សមាទិយន្តស្ស សីលបូរណាត្ថំ បព្ពជិស្សាមីតិ វិហារំ គច្ឆន្តស្ស បព្ពជន្តស្ស មនោរថំ មត្តកំ ចាបេត្វា “បព្ពជិតោ វត្ថុម្ហិ សាធុ សុដ្ឋ” តិ អារិដ្ឋន្តស្ស សទ្ធាយ ចាតិមោក្ខំ បរិបូរេន្តស្ស បញ្ញាយ ចីវរាទិកេ បច្ចវេក្ខន្តស្ស សតិយា អាចាថគតេសុ រូចាទិសុ ចក្កុទ្ធារាទិនិ សំវរន្តស្ស វីរិយេន អាជីវំ សោធន្តស្ស ច បវត្តា ចេតនា សីលតីតិ សីលមយំ បុញ្ញកិរិយវត្ថុ នាម។

តថា បដិសម្ពិទាយំ (បដិ. ម. ១.៤៨) វុត្តនវិបស្សនាមគ្គន ចក្ខុំ អនិច្ចតោ ទុក្ខតោ អនត្តតោ វិបស្សន្តស្ស សោតំ, យានំ, ជីវំ, កាយំ, មនំ។ រូបេ...រូបេ... ធម្មេ, ចក្ខុវិញ្ញាណំ...រូបេ... មនោវិញ្ញាណំ។ ចក្ខុសម្ពស្សំ...រូបេ... មនោសម្ពស្សំ, ចក្ខុសម្ពស្សំជំ វេទនំ...រូបេ... មនោសម្ពស្សំជំ វេទនំ។ រូបសញ្ញំ...រូបេ... ធម្មសញ្ញំ។

ជរាមរណំ អនិច្ចតោ ទុក្ខតោ អនត្តតោ វិបស្សន្តស្ស យា ចេតនា, យា ច
បចីកសិណាធិសុ អដ្ឋតិសាយ អារម្មណេសុ បវត្តា ឈានចេតនា, យា ច
អនវដ្ឋេសុ កម្មាយតនសិប្បាយតនវិជ្ជាជ្ជានេសុ បរិចយមនសិការាធិវសេន
បវត្តា ចេតនា, សញ្ញា ភាវេតិ ឯតាយាតិ ភាវនាមយំ វុត្តនយេន បុញ្ញកិរិយវត្ថុ
ចាតិ។

ឯកមេកញ្ចោត្ត យថាវហំ បុព្វភាគតោ បដ្ឋាយ កាយេន ករោន្តស្ស
កាយកម្មំ ហោតិ, តទត្ថំ វាចំ និច្ឆារេន្តស្ស វចីកម្មំ, កាយផ្គំ វាចផ្គញ្ច
អបោបេត្វា មនសា ចិន្តេន្តស្ស មនោកម្មំ។ អន្ធាធិនិ ទេន្តស្ស ចាបិ
“អន្ធានាធិនិ ទេមី”តិ វា ធានចារមី អារវដ្ឋេត្វា វា ធានកាលេ ធានមយំ
បុញ្ញកិរិយវត្ថុ ហោតិ។ វត្ថុសីសេ ឋត្វា ទទតោ សីលមយំ, ខយតោ វយតោ
កម្មតោ សម្មសនំ បដ្ឋបេត្វា ទទតោ ភាវនាមយំ បុញ្ញកិរិយវត្ថុ ហោតិ។

អបរាធិបិ សត្ត បុញ្ញកិរិយវត្ថុនិ - អបចិតិសហគតំ បុញ្ញកិរិយវត្ថុ
វេយ្យាវច្ឆសហគតំ បត្តិអនុប្បធានំ អព្ពនុមោទនំ ទេសនាមយំ សវនមយំ
ធិដ្ឋិជុគតំ បុញ្ញកិរិយវត្ថុតិ។ សរណាគមនម្បិ ហិ ធិដ្ឋិជុគតេនេវ សង្កយ្ហតិ។ យំ
បនេត្ថ វត្ថុពុំ, តំ បរតោ អារិ ភវិស្សតិ។

តត្ថ វុឡ្យតវំ ទិស្វា

បច្ចុគ្គមនបត្តចីវរបដិគ្គហណាភិវាទនមគ្គសម្មធានាធិវសេន
អបចាយនសហគតំ វេទិតព្គំ។ វុឡ្យតរាជំ វត្ថុបដិបត្តិករណាវសេន, កាមំ
បិណ្ឌាយ បរិជ្ជិតិក្ខុំ ទិស្វា បត្តំ គហេត្វា គាមេ ភិក្ខុំ សម្មាទេត្វា
ឧបសំហារណាវសេន “គច្ឆ ភិក្ខុនំ បត្តំ អាហារា”តិ សុត្វា វេគេន គត្វា
បត្តាហារណាធិវសេន ច វេយ្យាវច្ឆសហគតំ វេទិតព្គំ។ ចត្តារោ បច្ចយេ ទត្វា
បុប្ផគន្ធាធិហិ រតនត្ថយស្ស បូជំ កត្វា អញ្ញំ វា តាធិសំ បុញ្ញំ កត្វា

“សត្វសត្វានំ បត្តិ ហោត្វ” តិ បរិណាមវសេន បត្តិអនុប្បទានំ វេទិតញ្ចំ។ តថា
បរេហិ ទិន្នាយ បត្តិយា កេវលំ វា បរេហិ កតំ បុញ្ញំ “សាធ្ម, សុដ្ឋ” តិ
អនុមោទនវសេន អត្ថនុមោទនំ វេទិតញ្ចំ។ អត្ថនោ បគុណធម្មំ អបច្ឆាសីសន្តោ
ហិតជ្ឈាសយេន បរេសំ ទេសេតិ - ឥទំ ទេសនាមយំ បុញ្ញកិរិយវត្ថុ នាម។ យំ
បន ឯកោ “ឯវំ មំ ធម្មកថិកោតិ ជានិស្សន្នី” តិ ឥន្ទាយ វេត្វា
លាភសក្ការសិលោកសន្និស្សិតោ ធម្មំ ទេសេតិ, តំ ន មហាប្បលំ ហោតិ។ “អន្ទា
អយំ អត្ថហិតបរហិតានំ បដិបដ្ឋន្ធាយោ” តិ
យោនិសោមនសិការបុរេចារិកហិតជវណោ មុទុចិត្តន ធម្មំ សុណាតិ, ឥទំ
សវនមយំ បុញ្ញកិរិយវត្ថុ ហោតិ។ យំ បនេកោ “ឥតិ មំ សន្ទោតិ ជានិស្សន្នី” តិ
សុណាតិ, តំ ន មហាប្បលំ ហោតិ។ ទិន្និយា ឧដុកមនំ ទិន្និដុកតំ, “អត្ថ
ទិន្ន” តិ អាទិនយប្បវត្តស្ស សម្មាទស្សនស្ស ឯតំ អធិវចនំ។ ឥទញ្ចំ បុព្វភាគេ វា
បច្ឆាភាគេ វា ញ្ញាណវិប្បយុត្តម្បិ ឧដុករណាកាលេ ញ្ញាណសម្បយុត្តមេវ
ហោតិ។ អបរេ បនាហុ “វិជាននបជាននវសេន ទស្សនំ ទិន្និ កុសលញ្ច
វិញ្ញាណំ កម្មស្សកតាញ្ញាណាទិ ច សម្មាទស្សន” តិ។ តត្ថ កុសលេន
វិញ្ញាណោ ញ្ញាណស្ស អនុប្បទេហិ អត្ថនា
កតបុញ្ញានុស្សរណវណ្ណារហវណ្ណនាទិនំ សន្តិហោ, កម្មស្សកតាញ្ញាណោ
កម្មបថសម្មាទិន្និយា។ ឥតវំ បន ទិន្និដុកតំ សព្វេសំ និយមលក្ខណំ។ យញ្ចិ
កិញ្ចិ បុញ្ញំ ករោន្តស្ស ទិន្និយា ឧដុកាវេនេវ តំ មហាប្បលំ ហោតិ។

ឥមេសំ បន សត្តន្នំ បុញ្ញកិរិយវត្ថុនំ បុរិមេហិ តីហិ ទានមយាទីហិ
បុញ្ញកិរិយវត្ថុហិ សន្តិហោ។ តត្ថ ហិ អបចាយនវេយ្យាវច្ឆានិ សីលមយេ,
បត្តិអនុប្បទានអត្ថនុមោទនានិ ទានមយេ, ធម្មទេសនាសវនានិ ការវនាមយេ,
ទិន្និដុកតំ តីសុបិ។ តេនាហា ភកវា -

“តើណាមាជិ, ភិក្ខុវេ, បុញ្ញកិរិយវត្ថុនិ។ កតមាជិ តើណា?
ធានមយំ...បេ.... ភាវនាមយំ បុញ្ញកិរិយវត្ថុ” តិ (អ. និ. ៨.៣៦)។

ឯត្ថ ច អដ្ឋន្នំ កាមាវចរកុសលចេតនានំ វសេន តិណ្ណាម្បិ បុញ្ញកិរិយវត្ថុនំ
បវត្ថិ ហោតិ។ យថា ហិ បគុណំ ធម្មំ បរិវត្តន្តស្ស ឯកច្ឆេ អនុសន្និ
អសល្លក្ខេន្តស្ស កច្ឆន្តិ, វរំ បគុណំ សមថិវិបស្សនាភាវនំ អនុយុញ្ញន្តស្ស
អន្តរន្តរា ញាណាវិប្បយុត្តចិត្តនាមិ មនសិកាពេ បវត្ថតិ។ សត្តំ តំ បន
មហាគ្គតកុសលចេតនានំ វសេន ភាវនាមយមេវ បុញ្ញកិរិយវត្ថុ ហោតិ, ន
តតរាជិ។ តាថាយ អត្ថោ ហេជ្ជា វុត្តោយេវ។

បឋមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. ចក្ខុសុត្តវណ្ណានា

៦០. ទុតិយេ ចក្ខុនីតិ ចក្ខុន្តិតិ ចក្ខុនិ, សមវិសមំ អាចិត្តន្តានិវិយ បវត្ថន្តិ តិ
អត្ថោ។ អថ វា ចក្ខុនជ្ជេន ចក្ខុនិ។ កិមំ ចក្ខុនំ នាម? អស្សាទនំ, តថា ហិ វទន្តិ
“មជ្ជំ ចក្ខុតិ ព្យញ្ជនំ ចក្ខុតិ” តិ តមាជិ ច អារម្មណាសំ អនុភវន្តានិ
អស្សាទន្តានិវិយ ហោន្តិ តិ ចក្ខុនជ្ជេន ចក្ខុនិ។ តានិ បន សង្ខេបតោ ទ្វេ ចក្ខុនិ
- ញាណចក្ខុ, មំសចក្ខុ ចាតិ។ តេសុ មំសចក្ខុ ហេជ្ជា វុត្តោមេវ។ ញាណចក្ខុ
ទិព្ពចក្ខុ, បញ្ញាចក្ខុតិ តេ ទិដ្ឋា កត្វា វុត្តំ។

តត្ថ ទិព្ពចក្ខុតិ ទិព្ពសទិសត្តា ទិព្ពំ។ ទេវតានញ្ចិ សុចរិតកម្មទិព្ពត្តំ
បិត្តសេម្បុរហិរាធិហិ អបលិពុទ្ធុ ឧបក្កិលេសវិមុត្តតាយ ទូរេបិ
អារម្មណគ្គហណាសមត្តំ ទិព្ពំ បសាទចក្ខុ ហោតិ។ តេព្យាបិ
វិរិយភាវនាពលទិព្ពត្តំ ញាណចក្ខុ តាទិសមេវាតិ ទិព្ពសទិសត្តា ទិព្ពំ,
ទិព្ពវិហារវសេន បដិលទ្ធត្តា អត្ថនោ ច ទិព្ពវិហារសន្និស្សិតត្តា

អាណាចក្របរិក្ខេបន មហាជនិតិកត្តា។ តិរោកុដ្ឋាទិគត្តបទស្សនេន
មហាគតិកត្តាបិ ទិព្វំ។ តំ សព្វំ សទ្ទសត្តានុសារេន វេទិតព្វំ។ ទស្សនជ្ជេន
ចក្កកិច្ចករណេន ចក្កមិវាតិបិ ចក្ក, ទិព្វញ្ច តំ ចក្ក ចាតិ ទិព្វចក្ក។

បដាឆាតិ បញ្ញា។ កី បដាឆាតិ? ចត្តារិ អរិយសច្ចានិ “ឥទំ
ទុក្ខ”ន្តិអាទិនា។ វុត្តញ្ញោតំ -

“បដាឆាតិ ខោ, អាវុសោ, តស្មា បញ្ញាតិ វុច្ឆតិ។ កិញ្ច បដាឆាតិ?
ឥទំ ទុក្ខ”ន្តិអាទិ (ម. និ. ១.៤៤៩)។

អដ្ឋកថាយំ បន “បញ្ញាបនវសេន បញ្ញា។ កិន្តិ បញ្ញាបេតិ? អនិច្ចន្តិ
បញ្ញាបេតិ, ទុក្ខន្តិ បញ្ញាបេតិ, អនត្តាតិ បញ្ញាបេតិ”តិ វុត្តំ។ សា បនាយំ
លក្ខណាទិតោ យថាសភាវបដិវេជលក្ខណា, អក្ខលិតបដិវេជលក្ខណា វា
កុសលិស្សាសទិត្តឧសុបដិវេជោវិយ, វិសយោភាសនរសា បដិចោវិយ,
អសម្មោហបច្ចបដ្ឋាឆា អរញ្ញគតសុទេសកោវិយ។ វិសេសតោ បនេត្ត
អាសវក្ខយញ្ញាណសដ្ឋាតា បញ្ញា ចតុសច្ចទស្សនជ្ជេន បញ្ញាចក្កតិ
អធិប្បតា។ យំ សន្ធាយ វុត្តំ “ចក្កំ ឧទទាទិ, ញ្ញាណំ ឧទទាទិ, បញ្ញា ឧទទាទិ,
វិជ្ជា ឧទទាទិ, អាណោកោ ឧទទាទិ”តិ (សំ. និ. ៥.១០៨១; មហាវ. ១៥)។

ឯតេសុ ច មំសចក្ក បរិវត្តំ, ទិព្វចក្ក មហាគ្គតំ, ឥតរំ អប្បមាណំ។ មំសចក្ក
រូបំ, ឥតរាទិ អរូចាទិ។ មំសចក្ក ទិព្វចក្ក ច លោកិយាទិ សាសវាទិ រូបវិសយាទិ,
ឥតរំ លោកុត្តរំ អនាសរំ ចតុសច្ចវិសយំ។ មំសចក្ក អព្យាកតំ, ទិព្វចក្ក សិយា
កុសលំ សិយា អព្យាកតំ, តថា បញ្ញាចក្ក។ មំសចក្ក កាមាវចរំ, ទិព្វចក្ក
រូចាវចរំ, ឥតរំ លោកុត្តរន្តិ ឯវមាទិវិភាគា វេទិតញ្ញា។

តាមសុ អនុត្តរន្ត្រី បញ្ញាចក្កំ សន្ធាយ វុត្តំ។ តញ្ជី
អាសវក្ខយញ្ញាណភាវតោ អនុត្តរំ។ អក្ខាសិ បុរិសុត្តមោតិ បុរិសានំ ឧត្តមោ
អក្កោ សម្មាសម្ពុទ្ធា ទេសេសិ។ ឧប្បាទោតិ មំសចក្ខុស្ស បវត្តិ។ មក្កោតិ
ឧចាយោ, ធិត្ថចក្ខុស្ស ការណំ។ បកតិចក្ខុមតោ ឯវ ហិ ធិត្ថចក្ខុ ឧប្បជ្ជតិ,
យស្មា កសិណាលោកំ វឡេត្វា ធិត្ថចក្ខុញ្ញាណស្ស ឧប្បាទនំ, សោ ច
កសិណាមណ្ឌលេ ឧត្តហនិមិត្តន វិជានត្ថិតិ។ យតោតិ យទា។ ញ្ញាណន្ត្រី
អាសវក្ខយញ្ញាណំ។ តេនេវាហ “បញ្ញាចក្កំ អនុត្តរ”ន្ត្រី។ យស្ស ចក្ខុស្ស
បដិលាភាតិ យស្ស អរិយស្ស បញ្ញាចក្ខុស្ស ឧប្បត្តិយា ភាវនាយ សព្ពស្មា
វដ្ឋឧក្ខតោ បមុច្ចតិ បរិមុច្ចតីតិ។

ទុតិយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. ឥន្ទ្រិយសុត្តវណ្ណានា

៦២. តតិយេ ឥន្ទ្រិយានីតិ អធិបតេយ្យដ្ឋេន ឥន្ទ្រិយានិ។ យានិ ហិ
សហជាតធម្មេសុ ឥស្សរាវិយ ហុត្វា តេហិ អនុវត្តិតព្ពានិ, តានិ ឥន្ទ្រិយានិ
នាម។ អបិច ឥន្ទោ ភកវា ធម្មិស្សរោ បរមេន ចិត្តិស្សរិយេន សមន្នាគតោ។
តេន ឥន្ទេន សព្ពបឋមំ ធិដ្ឋត្តា អធិគតត្តា បរេសញ្ច ធិដ្ឋត្តា ទេសិតត្តា
វិហិតត្តា កោចរភាវនាសេវនាហិ ធិដ្ឋត្តា ច ឥន្ទ្រិយានិ។ ឥន្ទំ វា មក្កាធិគមស្ស
ឧបនិស្សយក្ខតំ បុញ្ញកម្មំ, តស្ស លិង្គានីតិបិ ឥន្ទ្រិយានិ។
អនញ្ញាតញ្ញស្សមីតិ ឥន្ទ្រិយន្ត្រី “អនមតក្កេ សំសារេ អនញ្ញាតំ អនធិគតំ
អមតបទំ ចតុសច្ចធម្មមេវ វា ជានិស្សមី”តិ បដិបន្នស្ស ឥមិនា បុព្ពភាគេន
ឧប្បន្នំ ឥន្ទ្រិយំ, សោតាបត្តិមគ្គបញ្ញាយេតំ អធិវចនំ។ អញ្ញាឥន្ទ្រិយន្ត្រី
អាជាននឥន្ទ្រិយំ។ តត្រាយំ វចនត្ថោ - អាជានាតិ បឋមមគ្គញ្ញាណេន
ធិដ្ឋមរិយាធំ អនតិក្កមិត្វាវ ជានាតីតិ អញ្ញា។ យថេវ ហិ បឋមមគ្គបញ្ញា

ទុក្ខាធីសុ បរិញ្ញាភិសមយាធិវសេន បវត្តតិ, តថេវ អយម្យំ បវត្តតីតិ អញ្ញា ច
សាយថារុត្តនន្ទេន ឥន្ទ្រិយំ ចាតិ អញ្ញាឥន្ទ្រិយំ។ អាជាននន្ទេនេវ អញ្ញាស្ស វា
អរិយបុគ្គលស្ស ឥន្ទ្រិយន្តិ អញ្ញាឥន្ទ្រិយំ, សោតាបត្តិជលតោ បដ្ឋាយ ធនុ
ហានេសុ ញ្ញាណស្សេតំ អធិវចនំ។ អញ្ញាតារិឥន្ទ្រិយន្តិ អញ្ញាតារិនោ ចតុសុ
សច្ចេសុ និដ្ឋិតញ្ញាណកិច្ចស្ស វិណាសវស្ស ឧប្បជ្ឈនតោ ឥន្ទ្រិយជ្ជសម្ភវតោ ច
អញ្ញាតារិឥន្ទ្រិយំ។ ឯតុ ច បឋមបដិមាធិ បឋមមគ្គចតុត្ថជលវសេន
ឯកជ្ជានិកាធិ, ឥតវំ ឥតរមគ្គជលវសេន ធជ្ជានិកន្តិ វេទិតព្ពំ។

តាថាសុ សិក្ខុមានស្សាតិ អធិសីលសិក្ខាធម្មោ សិក្ខុមានស្ស ភាវេន្តស្ស។
ឧដុមគ្គានុសារិនោតិ ឧដុមគ្គោ វុច្ចតិ អរិយមគ្គោ, អន្តទ្វយវិវដ្តិតត្តា តស្ស
អនុស្សរណតោ ឧដុមគ្គានុសារិនោ, បដិចាជិយា មគ្គ ឧប្បាទេន្តស្សាតិ អត្តោ។
ខយស្មិន្តិ អនវសេសកិលេសានំ ខេបនតោ ខយសង្ខារេ អគ្គមគ្គញ្ញាណំ
បឋមំ បុរេយេវ ឧប្បជ្ឈតិ។ តតោ អញ្ញា អនន្តរាតិ តតោ មគ្គញ្ញាណតោ
អនន្តរា អរហត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ។ អថ វា ឧដុមគ្គានុសារិនោតិ
លីនុទ្ធច្ចបតិជ្ជាធាយូហនាធិកេ វុដ្ឋេត្វា សមថិបស្សនំ យុគនទ្ធ�ំ កត្វា
ភាវនាវសេន បវត្តំ បុព្វភាគមគ្គំ អនុស្សរន្តស្ស អនុគច្ឆន្តស្ស បដិបជ្ឈន្តស្ស
តោត្រតុញ្ញាណានន្តំ ធិដ្ឋេកជ្ជានំ កិលេសានំ ខេបនតោ ខយស្មី
សោតាបត្តិមគ្គ បឋមំ ញ្ញាណំ អនញ្ញាតញ្ញាស្សាមីតិឥន្ទ្រិយំ ឧប្បជ្ឈតិ។ តតោ
អញ្ញា អនន្តរាតិ តតោ បឋមញ្ញាណតោ អនន្តរា អនន្តរតោ បដ្ឋាយ យាវ
អគ្គមគ្គា អញ្ញា អញ្ញាឥន្ទ្រិយំ ឧប្បជ្ឈតិ។

តតោ អញ្ញាវិមុត្តស្សាតិ តតោ អញ្ញា អញ្ញាឥន្ទ្រិយតោ បដ្ឋា
អរហត្តមគ្គញ្ញាណានន្តរា អរហត្តជលេន បញ្ញាវិមុត្តិយា អញ្ញាតារិឥន្ទ្រិយេន
វិមុត្តស្ស។ ញ្ញាណំ វេ ហោតិ តាធិនោតិ អរហត្តជលុប្បត្តិតោ ឧត្តរកាលេ

ឥដ្ឋានិដ្ឋានីសុ តាទិលក្ខណាប្បត្តស្ស ខីណាសវស្ស បច្ចវេក្ខណាញាណំ
ឧប្បជ្ជតិ។ កថំ ឧប្បជ្ជតិ អាហ “អកុប្បាមេវិមុត្តិ” តិ។ តស្ស អកុប្បការស្ស
ការណំ ឧស្សតិ “កវសំយោជនក្ខយា” តិ។

ឥនានិ តាទិសំ ខីណាសវំ ថោមេន្តោ “សវេ ឥន្ទ្រិយសម្បន្នោ” តិ តតិយំ
គាថមាហា។ តត្ថ ឥន្ទ្រិយសម្បន្នោតិ យថាវុត្តហិ តីហិ លោកុត្តវិន្ទ្រិយេហិ
សមន្នាគតោ, សុទ្ធវិហិ វា បដិប្បស្សន្តិលទ្ធវិហិ សន្ធាធិហិ ឥន្ទ្រិយេហិ
សមន្នាគតោ បរិបុណ្ណោ, តតោ វេ ចក្ខាធិហិ សុដ្ឋវ្យាបសន្តេហិ និព្វិសេវនេហិ
ឥន្ទ្រិយេហិ សមន្នាគតោ។ តេនាហ “សន្តោ” តិ,
សត្តកិលេសបរិធិហវ្យាបសមេន ឧបសន្តោតិ អត្តោ។ សន្តិបទេ រតោតិ និព្វានេ
អភិរតោ អធិមុត្តោ។ ឯត្ថ ច “ឥន្ទ្រិយសម្បន្នោ” តិ ឯតេន ភាវិតមគ្គតា,
បរិញ្ញាតក្ខន្ធតា ចស្ស ធស្សិតា។ “សន្តោ” តិ ឯតេន បដិសន្ធិកិលេសតា,
“សន្តិបទេ រតោ” តិ ឯតេន សន្ធិកតនិរោធតាតិ។ សេសំ វុត្តនយមេវ។

តតិយសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

៤. អន្ធាសុត្តវណ្ណាន

៦៣. ចតុត្ថេ អន្ធាតិ កាលា។ អតីតោ អន្ធាតិអាទីសុ ទ្វេ បរិយាយា -
សុត្តន្តបរិយាយោ, អភិធម្មបរិយាយោ ច។ តត្ថ សុត្តន្តបរិយាយេន បដិសន្ធិតោ
បុព្វេ អតីតោ អន្ធានាម, ចុតិតោ បច្ឆា អនាគតោ អន្ធានាម, សហ
ចុតិបដិសន្ធិហិ តទនន្តំ បច្ចុប្បន្នោ អន្ធានាម។ អភិធម្មបរិយាយេន ឧប្បាទោ,
បិតិ, ភន្តោតិ ឥមេ តយោ ខណោ បត្វា និរុទ្ធគម្មា អតីតោ អន្ធានាម, តយោបិ
ខណោ អសម្បត្តា អនាគតោ អន្ធានាម, ខណត្ថយសមម្ពីនោ បច្ចុប្បន្នោ អន្ធា
នាម។

អបរោនយោ - អយញ្ញិ អតីតាធិវិភាគោ អន្ទាសន្តតិសមយខណ្ឌវសេន
ចតុត្ថវេទិតញោ។ តេសុ អន្ទាវិភាគោ វុត្តោ។ សន្តតិវសេន សភាគា
ឯកឧតុសមុជ្ជានា, ឯកាហារសមុជ្ជានា ច បុព្វាបរិយវសេន វត្តមានាបិ
បច្ចុប្បន្នា។ តតោ បុព្វេវិសភាគឧតុអាហារសមុជ្ជានា អតីតា បច្ឆា
អនាគតា។ ចិត្តជា ឯកវិចីឯកជវនឯកសមាបត្តិសមុជ្ជានា បច្ចុប្បន្នា នាម,
តតោ បុព្វេ អតីតា, បច្ឆា អនាគតា។ កម្មសមុជ្ជានានំ ចាជិយេក្កំ
សន្តតិវសេន អតីតាធិគេនោ នត្ថិ, តេសំយេវ បន ឧតុអាហារចិត្តសមុជ្ជានានំ
ឧបត្ថម្ភកវសេន តស្ស អតីតាធិភាវោ វេទិតញោ។ សមយវសេន
ឯកមុហុត្ថបុព្វណ្ណសាយន្តវត្តិធិវាជីសុ សមយេសុ សន្តានវសេន បវត្តមានា
តំតំសមយេ បច្ចុប្បន្នា នាម, តតោ បុព្វេ អតីតា, បច្ឆា អនាគតា។ អយំ តាវ
រូបធម្មេសុ នយោ។ អរូបធម្មេសុ បន ខណ្ឌវសេន
ឧប្បាទាធិក្ខណត្ថយបរិយាបន្នា បច្ចុប្បន្នា, តតោ បុព្វេ អតីតា, បច្ឆា
អនាគតា។ អបិច អតិក្កន្តហេតុបច្ចយកិច្ចា អតីតា, និដ្ឋិតហេតុកិច្ចា
អនិដ្ឋិតបច្ចយកិច្ចា បច្ចុប្បន្នា, ឧភយកិច្ចំ អសម្បត្តា អនាគតា។ អត្ថនោ វា
កិច្ចក្ខណោ បច្ចុប្បន្នា, តតោ បុព្វេ អតីតា, បច្ឆា អនាគតា។ ឯត្ថ ច
ខណ្ឌាធិកថាវ និប្បរិយាយា, សេសា បរិយាយា។ អយញ្ញិ អតីតាធិគេនោ នាម
ធម្មានំ ហោតិ, ន កាលស្ស។ អតីតាធិគេនេ បន ធម្មេ ឧបាទាយ បរមត្ថតោ
អវិជ្ជមានាបិ កាលោ ឥធនេវ វេហារេន អតីតោតិអាទិនា វុត្តោតិ
វេទិតញោ។

គាថាសុ អក្ខេយ្យសញ្ញានោតិ ឯត្ថ អក្ខាយតិ, កង្គិយតិ, បញ្ញាប័យតីតិ
អក្ខេយ្យំ, កថាវត្ថុ, អត្ថតោ រូបាទយោ បញ្ចក្ខន្ធា។ វុត្តញោតំ -

“អតីតំ វា អន្ទានំ អារព្ព កថំ កថេយ្យ, អនាគតំ វា...បេ... បច្ចុប្បន្នំ វា អន្ទានំ អារព្ព កថំ កថេយ្យ” តិ (ធី. និ. ៣.៣០៥)។

តថា -

“យំ, ភិក្ខុវេ, រូបំ អតីតំ និរុទ្ធិវិបរិណាតំ, ‘អហោសី’ តិ តស្ស សង្ខា, ‘អហោសី’ តិ តស្ស សមញ្ញា, ‘អហោសី’ តិ តស្ស បញ្ញត្តិ; ន តស្ស សង្ខា អត្ថីតិ, ន តស្ស សង្ខា ភវិស្សតី” តិ (សំ. និ. ៣.៦២) -

ឯវំ វុត្តន និរុត្តិបថសុត្តនបិ ឯត្ថ អត្ថោ ធីបេតញ្ញោ។ ឯវំ កថាវត្ថុភារេន អក្ខេយ្យសង្ខាតេ ខន្ធបញ្ចកេ អហន្តិ ច មមន្តិ ច ទេវោតិ ច មនុស្សោតិ ច ឥត្ថីតិ ច បុរិសោតិ ច អាទិនា បវត្តសញ្ញាវសេន អក្ខេយ្យសញ្ញានោ, បញ្ចសុ ឧបាទានក្ខន្ធសុ សត្តបុគ្គលាទិសញ្ញានោតិ អត្ថោ។ អក្ខេយ្យស្មី តណ្ហាទិដ្ឋិក្កាហវសេន បតិដ្ឋិតា, រាគាទិវសេន វា អដ្ឋហាការេហិ បតិដ្ឋិតា។ រត្ថោ ហិ រាគវសេន បតិដ្ឋិតា ហោតិ, ធុដ្ឋោ ទោសវសេន, មូឡោ មោហវសេន, បរាមដ្ឋោ ទិដ្ឋិវសេន, ជាមគតោ អនុសយវសេន, វិនិតោ មាណវសេន, អនិដ្ឋត្ថោ វិចិត្តិក្កាវសេន, វិក្ខេបគតោ ឧទ្ធច្ចវសេន បតិដ្ឋិតា ហោតីតិ។

អក្ខេយ្យំ អបរិញ្ញាយាតិ តំ អក្ខេយ្យំ តេភូមកធម្មេ តីហិ បរិញ្ញាហិ អបរិជាតិក្ខា តស្ស អបរិជាននហេតុ។ យោគមាយន្តិ មច្ចុនោតិ មរណស្ស យោគំ តេន សំយោគំ ឧបគច្ឆន្តិ, ន វិសំយោគន្តិ អត្ថោ។

អថ វា យោគន្តិ ឧបាយំ, តេន យោជិតំ បសាវិតំ មារសេនដ្ឋានិយំ អនត្តជាលំ កិលេសជាលញ្ចា ឧបគច្ឆន្តិតិ វុត្តំ ហោតិ។ តថា ហិ វុត្តំ -

“ន ហិ នោ សង្កំ តេន, មហាសេនេន មច្ចុនា” តិ។ (ម. និ. ៣.២៧២; ជា. ២.២២.១២១; នេត្តិ. ១០៣);

ឯត្តារតា វដ្តំ ធស្សត្វា ឥនាទិវិវដ្តំ ធស្សតុំ “អក្ខេយ្យញ្ច
បរិញ្ញាយា” តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ ច-សន្នោ ព្យតិរេកេ, តេន អក្ខេយ្យបរិជាណនេន
លទ្ធព្ពំ វត្តមានមេវ វិសេសំ ជាតេតិ។ បរិញ្ញាយាតិ វិបស្សនាសហិតាយ
មគ្គបញ្ញាយ ទុក្ខន្តិ បរិច្ឆេដ្ឋ ជាទិក្ខា, តប្បដិពទ្ធកិលេសប្បហានេន វា តំ
សមតិក្កមិត្វា តិស្សន្នម្បិ បរិញ្ញានំ កិច្ចំ មត្តកំ ចាបេត្វា។ អក្ខាតារំ ន
មញ្ញតីតិ សព្ពសោ មញ្ញានំ បហីនត្តា ឱណាសវេ អក្ខាតារំ ន មញ្ញតិ,
ការកាទិសភារំ កិញ្ចិ អត្តានំ ន បច្ចេតីតិ អត្តោ។ ដុដ្ឋាវិមោក្ខោ មនសា,
សន្តិបទមនុត្តរន្តិ យស្មា សព្ពសង្ខតវិមុត្តត្តា “វិមោក្ខោ” តិ
សព្ពកិលេសសន្តាប្បវសមនជ្ជានតាយ “សន្តិបទ” ន្តិ លទ្ធជានមោ និព្វានធម្មា
ដុដ្ឋា ដុសិតោ បត្តោ, តស្មា អក្ខាតារំ ន មញ្ញតីតិ។ អថ វា “បរិញ្ញាយា” តិ
បទេន ទុក្ខសច្ចស្ស បរិញ្ញាភិសមយំ សមុទយសច្ចស្ស បហានាភិសមយញ្ច
វត្វា ឥនាទិ “ដុដ្ឋាវិមោក្ខោ មនសា, សន្តិបទមនុត្តរ” ន្តិ ឥមិនា មគ្គនិរោធានំ
ភាវនាសច្ចិកិរិយាភិសមយំ វទតិ។ តស្សត្ថោ - សមុច្ឆេទវសេន
សព្ពកិលេសេហិ វិមុច្ចតីតិ វិមោក្ខោ, អរិយមគ្គោ។ សោ បទស្ស មគ្គចិត្តេន
ដុដ្ឋា ដុសិតោ ភាវិតោ, តេនេវ អនុត្តរំ សន្តិបទំ និព្វានំ ដុដ្ឋំ ដុសិតំ សច្ចិកតន្តិ។

អក្ខេយ្យសម្បន្នោតិ អក្ខេយ្យនិមិត្តំ វិវិជាហិ វិបត្តិហិ ឧបទុតេ លោកេ
បហីនវិបល្លាសតាយ តតោ សុបរិមុត្តោ អក្ខេយ្យបរិញ្ញាភិនិត្តតាហិ
សម្បត្តិហិ សម្បន្នោ សមន្នាគតោ។ សង្ខាយ សេវីតិ បញ្ញាវេបុល្លប្បត្តិយា
ចីវរាទិបច្ចយេ សង្ខាយ បរិតុលេត្វាវ សេវនសីលោ, សង្ខាតធម្មត្តា ច
អាចាជគតំ សព្ពម្បិ វិសយំ ធម្មវដ្តបេក្ខាវសេន សង្ខាយ សេវនសីលោ។

ធម្មដ្ឋោតិ អសេក្ខន្ធម្មេសុ និព្វានធម្មេ ឯវេ វា បិតោ។ វេទគូតិ វេទិតព្ភស្ស
ចតុស្កស្ស ចារុត្តត្តា វេទគូ។ ឯវេតុលោ អរហន្តវាទីសុ កត្តចិ អាយតិ
បុណ្ណវាភាវតោ មនុស្សនេវាតិ សង្ខំ ន ឧបេតិ, អបញ្ញត្តិកភាវមេវ គច្ឆតិ
អនុចាធាបរិនិព្វានេន ទេសនំ និដ្ឋាបេសិ។

ចតុត្ថសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. ទុច្ឆរិតសុត្តវណ្ណានា

២៤. បញ្ចមេ ទុដ្ឋ ចរិតានិ, ទុដ្ឋានិ វា ចរិតានិ ទុច្ឆរិតានិ។ កាយេន ទុច្ឆរិតំ,
កាយតោ វា បរត្ថំ ទុច្ឆរិតំ កាយទុច្ឆរិតំ។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឥមានិ ច
ទុច្ឆរិតានិ បញ្ញត្តិយា វា កថេតព្វានិ កម្មបថេហិ វា។ តត្ថ បញ្ញត្តិយា តាវ
កាយទ្វារេ បញ្ញត្តសិក្ខាបទស្ស វីតិក្កមោ កាយទុច្ឆរិតំ, វេទិទ្វារេ
បញ្ញត្តសិក្ខាបទស្ស វីតិក្កមោ វេទិទុច្ឆរិតំ, ឧភយត្ថ បញ្ញត្តស្ស វីតិក្កមោ
មនោទុច្ឆរិតន្តិ អយំ បញ្ញត្តិកថា។ ចាលោភិចាតាធយោ បន តិស្សោ ចេតនា
កាយទ្វារេបិ, វេទិទ្វារេបិ, ឧប្បន្នា កាយទុច្ឆរិតំ, តថា ចតស្សោ
មុសាវាទានិចេតនា វេទិទុច្ឆរិតំ, អភិជ្ឈា, ព្យាចាទោ, មិច្ឆាធិដ្ឋិតិ តយោ
ចេតនាសម្បយុត្តធម្មា មនោទុច្ឆរិតន្តិ អយំ កម្មបថកថា។

តាថាយំ កម្មបថប្បត្តោយេវ ចាបធម្មោ កាយទុច្ឆរិតាទិភាវេន វុត្តោតិ
តទញ្ញំ ចាបធម្មំ សង្កណ្ឌិតុំ “យញ្ញញ្ញំ ទោសសញ្ញិត”ន្តិ វុត្តំ។ តត្ថ
ទោសសញ្ញិតន្តិ វាគាទិកិលេសសំហិតំ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

បញ្ចមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. សុចរិតសុត្តវណ្ណានា

៦៥. ឆដ្ឋសុដ្ឋចរិតានិ, សុន្ទរានិ វា ចរិតានិ សុចរិតានិ។ កាយេន សុចរិតំ,
កាយតោ វា បរុត្តំ សុចរិតំ កាយសុចរិតំ។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឥធាបិ
បន បញ្ញត្តិវសេន, កម្មបថវសេន ចាតិ ធុរិយា កថា។ តត្ថ កាយទ្វារ
បញ្ញត្តសិក្ខាបទស្ស អរិកិក្កមោ កាយសុចរិតំ, វិចីទ្វារ បញ្ញត្តសិក្ខាបទស្ស
អរិកិក្កមោ វិចីសុចរិតំ, ឧភយត្ថ បញ្ញត្តស្ស អរិកិក្កមោ មនោសុចរិតន្តិ អយំ
បញ្ញត្តិកថា។ ចាណាតិចាតាធិហិ បន វិរមន្តស្ស ឧប្បន្នា តិស្សោ ចេតនាបិ
វិរតិយោបិ កាយសុចរិតំ, មុសាវាទាធិហិ វិរមន្តស្ស ចេតស្សោ ចេតនាបិ
វិរតិយោបិ វិចីសុចរិតំ, អនភិជ្ឈា, អព្យាចាទោ, សម្មាធិដ្ឋិតិ តយោ
ចេតនាសម្បយុត្តធម្មា មនោសុចរិតន្តិ អយំ កម្មបថកថា។ សេសំ
វុត្តនយមេវ។

ឆដ្ឋសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. សោចយ្យសុត្តវណ្ណានា

៦៦. សត្តមេ សោចយ្យនីតិ សុចិតាវា។ កាយសោចយ្យន្តិ កាយសុចរិតំ,
វិចីមនោសោចយ្យនិបិ វិចីមនោសុចរិតានេវ។ តថា ហិ វុត្តំ “តត្ថ កតមំ
កាយសោចយ្យំ? ចាណាតិចាតា វេរមណី” តិអាទិ (អ. និ. ៣.១២១-១២២)។

តាថាយំ សមុទ្ទេនវសេន បហីនសត្តកាយទុច្ឆរិតត្តា កាយេន សុចិតិ
កាយសុចិ។ សោចយ្យសម្បន្នន្តិ បដិប្បស្សន្ធកិលេសត្តា សុបរិសុទ្ធាយ
សោចយ្យសម្បត្តិយា ឧបេតំ។ សេសំ វុត្តនយមេវ។

សត្តមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. មោនេយ្យសុត្តវណ្ណានា

៦៧. អដ្ឋមេ មោនេយ្យានិទិតិ ឯត្ថ ឥធលោកបរលោកំ អត្តហិតបរហិតញ្ចា
មុនាទីទី មុនិ, កល្យាណបុគ្គលេន សទ្ធិសត្ត សេក្ខា អរហា ច។ ឥធម៌
អរហាវ អធិប្បតោ។ មុនិនោ ភាវាទិ មោនេយ្យានិ, អរហតោ
កាយវដិមនោសមាចារា។

អថ វា មុនិការករា មោនេយ្យបដិបទាធម្មា មោនេយ្យានិ។ តេសមយំ
វិត្តារោ -

“តត្ថ កតមំ កាយមោនេយ្យំ? តិវិធកាយទុច្ឆរិតស្ស បហានំ
កាយមោនេយ្យំ, តិវិធំ កាយសុចរិតំ កាយមោនេយ្យំ, កាយាម្ពុណោ
ញ្ញាណំ កាយមោនេយ្យំ, កាយបរិញ្ញា កាយមោនេយ្យំ,
បរិញ្ញាសហគតោ មគ្គោ កាយមោនេយ្យំ, កាយស្មី ធន្តរាគប្បហានំ
កាយមោនេយ្យំ, កាយសម្ព័ន្ធវិនិរោធិ ចតុត្ថជ្ឈានសមាបត្តិ
កាយមោនេយ្យំ។

“តត្ថ កតមំ វដិមោនេយ្យំ? ចតុត្ថិធវដិទុច្ឆរិតស្ស បហានំ
វដិមោនេយ្យំ, ចតុត្ថិធំ វដិសុចរិតំ, វាចារម្ពុណោ ញ្ញាណំ, វាចាបរិញ្ញា,
បរិញ្ញាសហគតោ មគ្គោ, វាចាយ ធន្តរាគប្បហានំ, វដិសម្ព័ន្ធវិនិរោធិ
ទុតិយជ្ឈានសមាបត្តិ វដិមោនេយ្យំ។

“តត្ថ កតមំ មនោមោនេយ្យំ? តិវិធមនោទុច្ឆរិតស្ស បហានំ
មនោមោនេយ្យំ, តិវិធំ មនោសុចរិតំ, មនោរម្ពុណោ ញ្ញាណំ, មនោបរិញ្ញា,
បរិញ្ញាសហគតោ មគ្គោ, មនស្មី ធន្តរាគប្បហានំ, ចិត្តសម្ព័ន្ធវិនិរោធិ
សញ្ញាវេទយិតនិរោធិសមាបត្តិ មនោមោនេយ្យ”ន្តិ (មហានិ. ១៤; ចូឡនិ.
មេត្តគូមាណាវបុត្តានិទ្ទេស ២១)។

និព្វានតថាបកក្ខន្ធ អគ្គមគ្គជលេន សុដ្ឋវិក្ខាលិតថាបមលំ។

អដ្ឋមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. បឋមរាគសុត្តវណ្ណានា

៦៨. ឯវមេ យស្ស កស្សចិត្តិ អនិយមិតវចនំ, តស្មា យស្ស កស្សចិ
បុគ្គលស្ស គហជ្ជស្ស វា បព្ពជិតស្ស វា។ រាគោ អប្បហំនោតិ រញ្ជនេជ្ជន រាគោ
សមុច្ឆេទវសេន ន បហំនោ, មគ្គេន អនុប្បត្តិធម្មតំ ន អាចាធិតោ។
នោសមោហោសុបិ ឯសេវ នយោ។ តត្ថ អចាយគមនីយា រាគនោសមោហា
បឋមមគ្គេន, ឌីឡ្យវិកា កាមរាគនោសា ទុតិយមគ្គេន, តេយេវ អនវសេសា
តតិយមគ្គេន, ភវរាគោ អវសិដ្ឋមោហោ ច ចតុត្ថមគ្គេន បហំយន្តិ។
ឯវមេតេសុ បហំយន្តេសុ តទេកជ្ជតោ សព្វេបិ កិលេសា បហំយន្តេវ។
ឯវមេតេ រាគាធយោ យស្ស កស្សចិ ភិក្ខុស្ស វា ភិក្ខុនិយា វា ឧចាសកស្ស វា
ឧចាសិកាយ វា មគ្គេន អប្បហំនា។ ពោឡា មាវស្សាតិ កិលេសមារេន ពោឡាតិ
វុច្ចតិ។ យទេគ្គេន ច កិលេសមារេន ពោឡា, តទេគ្គេន អភិសម្ព័ន្ធវា មារាធិហិបិ
ពោឡាយេវ ហោតិ។ បដិមុក្កស្ស មាវចាសោតិ បដិមុក្កោ អស្ស អនេន
អប្បហំនកិលេសេន បុគ្គលេន តាយេវ អប្បហំនកិលេសតាយ
មាវចាសសម្ព័ន្ធតោ កិលេសោ អត្តនោ ចិត្តសន្តានេ បដិមុក្កោ បវេសិតោ, តេន
សយំ ពន្លាបិតោតិ អត្តោ។ អថ វា បដិមុក្កោ អស្ស ភវេយ្យ មាវចាសោ។
សុក្កបក្ខេ ឌីមុក្កស្សាតិ អវមុក្កោ មោចិតោ អបដិសោ អស្ស។ សេសំ
វុត្ថវិបរិយាយេន វេទិតព្ធំ។

ឥធន គាថា សុក្កបក្ខវសេនេវ អាគតា។ តត្រាយំ សង្ខេបត្ថោ - យស្ស
អរិយបុគ្គលស្ស រាគនោសាវិជ្ជាវិរាជិតា អគ្គមគ្គេន និរោធិតា, តំ

ភារិតកាយសីលចិត្តបញ្ញតាយ ភារិតត្ថេសុ អរហន្តេសុ អញ្ញតរំ អព្ពន្ធរំ ឯកំ
ព្រហ្មក្ខតំ ព្រហ្មំ វា សេដ្ឋំ អរហត្ថដលំ បត្តំ។ យថា អញ្ញេ ធីណាសវា
បុព្វបទិស្សយសម្បត្តិសមន្មាគតា ហុត្វា អាគតា, យថា ច តេ
អន្តទ្វយរហិតាយ សីលសមាធិបញ្ញាក្ខន្ធសហគតាយ មជ្ឈិមាយ បដិបទាយ
និព្វានំ គតា អធិគតា។ យថា វា តេ ខន្ធជីនំ តថលក្ខណំ យាថាវតោ
បដិវិជ្ឈីសុ, យថា ច តេ តថធម្មេ ទុក្ខាធម្មោ អវិបរីតតោ អព្ពញ្ញីសុ, រូចាធិកេ
ច វិសយេ យថា តេ ធិដ្ឋមត្តាធិវសេនេវ បស្សីសុ, យថា វា បន តេ អដ្ឋ
អនិយវោហារេ វដ្ឋេត្វា អរិយវោហារវសេនេវ បវត្តវាចា, វាចានុរូបញ្ច
បវត្តកាយា, កាយានុរូបញ្ច បវត្តវាចា, តថា អយម្បិ អរិយបុគ្គលោតិ
តថាគតំ, ចតុស្ឋពុទ្ធតាយ ពុទ្ធុំ, បុគ្គលវេរំ កិលេសវេរំ អត្តានុវាទាធិកយញ្ច
អតិក្កន្ធន្តិ វេរកយាតិកំ។ សព្វេសំ កិលេសាភិសង្ខារាធិនំ បហ៌នត្តា
សព្វប្បហាយិនំ ពុទ្ធាធម្មោ អរិយា អាហុ កថេន្តិ កិត្តេន្តិតិ។

នវមសុត្តរវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. ទុតិយរាគសុត្តរវណ្ណានា

២៩. ទសមេ អតីតិ តិល្លោកា, ន តិល្លោកា អតិល្លោកា។ សមុទ្កន្តិ សំសារសមុទ្ធុំ,
ចក្ខាយតនាធិសមុទ្ធុំ វា។ តទុកយម្បិ ទុប្បរណាជ្ជន សមុទ្ទោវិយាតិ សមុទ្ធុំ។
អថ វា សមុទ្ធនជ្ជន សមុទ្ធុំ, កិលេសវស្សនេន សត្តសន្តានស្ស
កិលេសសទនតោតិ អត្តោ។ សវីចិន្តិ កោដ្ឋចាយាសវីចិហិ សវីចី។ វុត្តញ្ញេតំ
“វីចិកយន្តិ ខោ, ភិក្ខុ, កោដ្ឋចាយាសស្សេតំ អធិវចន”ន្តិ (ឥតិវុ. ១០៩; ម. និ.
២.១៦២)។ សាវដ្ឋន្តិ បញ្ចកាមគុណាវដ្ឋេហិ សហ អាវដ្ឋំ។ វុត្តម្បិ ចេតំ
“អាវដ្ឋកយន្តិ ខោ, ភិក្ខុ, បញ្ចន្នេតំ កាមគុណានំ អធិវចន”ន្តិ (ឥតិវុ. ១០៩; ម. និ.
២.១៦៤; អ. និ. ៤.១២២)។ សគហំ សរក្ខសន្តិ អត្តនោ កោចរគតានំ

អនត្តជននតោ ចណ្ណាមករមច្ឆកច្ឆបរក្ខសសទិសេហិវិសភាគបុគ្គលេហិ
សហិតំ។ តថា ចាហា “សគហំ សរក្ខសន្តិខោ, ភិក្ខុ, មាតុគាមស្សេតំ
អធិវចន”ន្តិ (ឥតិវុ. ១០៩)។ អតីតិ មគ្គបញ្ញាណវាយ យថាវុត្តំ សមុទ្ធី ឧត្តរិ។
តិណ្ហោតិ និត្តិណ្ហោ។ ចារដ្ឋតោតិ តស្ស សមុទ្ធស្ស ចារំ បរតិវំ និរោធំ
ឧបគតោ។ ថលេ តិដ្ឋតីតិ តតោ ឯវ សំសារមហោយំ កាមាធិមហោយញ្ច
អតិក្កមិទ្វា ថលេ បរតិវេ និព្វានេ ពាហិតចាបព្រាហ្មណោ តិដ្ឋតីតិ វុច្ឆតិ។

ឥធាបិ កាថា សុក្កបក្ខវសេនេវ អាគតា។ តត្ថ ឧមិកយន្តិ
យថាវុត្តឧមិកយំ, ភាយិតព្ពំ ឯតស្មាតិ តំ ឧមិ កយំ។ ទុត្តរន្តិ ទុរតិក្កមំ។
អច្ចតារីតិ អតិក្កមិ។

សង្កាតិគោតិ រាគាធិនំ បញ្ចន្ធី សង្កានំ អតិក្កន្តត្ថា បហិនត្ថា សង្កាតិគោ។
អត្ថដ្ឋតោ សោ ន បមាណមេតីតិ សោ ឯវភូតោ អរហា រាគាធិនំ
បមាណករធម្មានំ អច្ចន្តមេវ អត្ថំ គតត្ថា អត្ថដ្ឋតោ, តតោ ឯវ
សីលាធិធម្មក្ខន្ធជារិប្បិយា ច “ឯទិសោ សីលេន សមាធិនា បញ្ញាយា”តិ កេនចិ
បមិណិតុំ អសក្កណោយ្យោ បមាណំ ន ឯតិ, អថ វា
អនុចាធិសេសនិព្វានសង្ខាតំ អត្ថំ គតោ សោ អរហា “ឥមាយ នាម គតិយា
បីតោ, ឯទិសោ ច នាមគោត្តនា”តិ បមិណិតុំ អសក្កណោយ្យតាយ បមាណំ
ន ឯតិ ន ឧបគច្ឆតិ។ តតោ ឯវ អមោហាយិ មច្ចរាជំ, តេន អនុពន្ធិតុំ
អសក្កណោយ្យតិ វធាមីតិ អនុចាធិសេសនិព្វានធាតុយាវ ទេសនំ
និដ្ឋាបេសិ។ ឥតិ ឥមស្មី វគ្គេ បឋមបញ្ចមធរដ្ឋេសុ វដ្ឋំ កចិតំ,
ទុតិយសត្តមអដ្ឋមេសុ វិវដ្ឋំ, សេសេសុ វដ្ឋិវដ្ឋំ កចិតន្តិ វេទិតព្ពំ។

ទសមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ទុតិយវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. តតិយវគ្គោ

១. មិច្ឆាទិដ្ឋិកសុត្តវណ្ណានា

៧០. តតិយវគ្គស្ស បឋមេ ទិដ្ឋា មយាតិ មយា ទិដ្ឋា, មម សមន្តចក្កុនា
ទិព្ពចក្កុនា ចាតិ ធ្វីហិមិ ចក្កុហិ ទិដ្ឋា បច្ចក្កតោវិទិតា។ តេន អនុស្សវាទី
បដិក្ខិបតិ, អយញ្ច អត្ថោ ឥទានេវ ចាឡិយំ អាគមិស្សតិ។ កាយទុច្ឆរិតេន
សមន្នាគតាតិ កាយទុច្ឆរិតេន សមដ្ឋិតតា។ អរិយានំ ឧបវាទកាតិ ពុទ្ធាទីនំ
អរិយានំ អន្តមសោ គិហិសោតាបន្នានម្បិ គុណបរិធិសនេន អក្ខតព្ពក្ខានេន
ឧបវាទកា អក្កោសកា គរហកា។ មិច្ឆាទិដ្ឋិកាតិ វិបរីតទស្សនា។
មិច្ឆាទិដ្ឋិកម្មសមាទានាតិ មិច្ឆាទស្សនហេតុ សមាទិន្ននាវិធកម្មា យេ ច,
មិច្ឆាទិដ្ឋិមូលកេសុ កាយកម្មាទីសុ អញ្ចេបិ សមាទបេន្តិ។ ឯត្ថ ច
វីរីមនោទុច្ឆរិតគ្គហណេនេវ អរិយូបវាទមិច្ឆាទិដ្ឋិសុ គហិតាសុ បុនវេនំ
មហាសាវជ្ជការទស្សនត្ថំ នេសំ។ មហាសាវជ្ជោ ហិ អរិយូបវាទោ
អានន្តរិយសទិសោ។ យថាហ -

“សេយ្យថាបិ, សារិបុត្ត, ភិក្ខុ សីលសម្មន្នោ, សមាធិសម្មន្នោ,
បញ្ញាសម្មន្នោ, ទិដ្ឋេវ ធម្មេ អញ្ញំ អារាធយេ; ឯវំសម្មទមិទំ, សារិបុត្ត,
វេទាមិ តំ វាចំ អប្បហាយ, តំ ចិត្តំ អប្បហាយ, តំ ទិដ្ឋិ អប្បដិនិស្សន្និត្វា
យថាភតំ និក្ខិតោ ឯវំ និរយេ”តិ (ម. និ. ១.១៤៩)។

មិច្ឆាទិដ្ឋិតោ ច មហាសាវជ្ជតំ នាម អញ្ញំ នត្ថិ។ យថាហ -

“ឆាប់, ភិក្ខុវេ, អញ្ញំ ឯកធម្មម្យ្យ សមនុបស្សមិ, យំ ឯវំ
មហាសាវជ្ជតំ យថយំធំ, ភិក្ខុវេ, មិច្ឆាទិដ្ឋិ។ មិច្ឆាទិដ្ឋិបរមានិ, ភិក្ខុវេ,
វជ្ជានី” តិ (អ. និ. ១.៣១០)។

តំ ខោ បធាតិអាទិ យថាវុត្តស្ស អត្តស្ស អត្តបច្ចក្ខការំ ទន្ទ្យតំ កត្វា
ទស្សេតុំ អារទ្ធី។ តម្បី សុវិញ្ញយ្យមេវ។

គាថាសុ មិច្ឆា មនំ បណ្ឌិធាយាតិ អភិជ្ឈានំ វសេន ចិត្តំ អយោនិសោ
ឋេបេត្វា។ មិច្ឆា វាចញ្ច ភាសិយាតិ មិច្ឆា មុសាវាទាទិវសេន វាចំ ភាសិត្វា។ មិច្ឆា
កម្មានិ កត្វាធាតិ ចាណាតិចាតាទិវសេន កាយកម្មានិ កត្វា។ អថ វា មិច្ឆា
មនំ បណ្ឌិធាយាតិ មិច្ឆាទិដ្ឋិវសេន ចិត្តំ វិបរីតំ ឋេបេត្វា។ សេសបទទ្ធយេបិ
ឯសេវ នយោ។ ឥនាទិស្ស តថា ទុច្ឆរិតចរណោ ការណំ ទស្សេតិ
អប្បស្សតោតិ, អត្តនោ បរេសញ្ច ហិតាវហោន សុតេនវិហិតោតិ អត្តោ។
អបុញ្ញករោតិ តតោ ឯវ អរិយធម្មស្ស អកោវិទតាយ កិត្តិសការី
ចាបធម្មោ។ អប្បស្មី ឥធនំ ជីវិតេតិ ឥធនំ មនុស្សលោកេ ជីវិតេ អតិបរិត្តោ។ តថា
ចាបា “យោ ចិវំ ជីវិតិ, សោ វស្សសតំ អប្បំ វា ភិយ្យោ” តិ (ធិ. និ. ២.៩៣; សំ. និ.
១.១៤៥), “អប្បមាយុ មនុស្សន” ត្ថិ (សំ. និ. ១.១៤៥; មហានិ. ១០) ច។ តស្មា
ពហុស្សតោ សប្បញ្ញោ សីយំ បុញ្ញានិ កត្វា សក្ខបកោ និព្វានបតិដ្ឋោ វា
ហោតិ។ យោ បន អប្បស្សតោ អបុញ្ញករោ, កាយស្ស ភេទា ទុប្បញ្ញោ និរយំ
សោ ឧបបជ្ជតីតិ។

បឋមសុត្តន្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. សម្មាទិដ្ឋិកសុត្តន្តវណ្ណានា

៧១. ទុតិយេ បឋមសុត្តន្ត វុត្តវិបរិយាយេន អត្តោ វេទិតញ្ចោ។

ធុតិយសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ក. និស្សរណិយសុត្តន្តវណ្ណនា

៧២. ធុតិយេ និស្សរណិយាតិ និស្សរណាបដិសំយុត្តា។ ឆាតុយោតិ
សត្តសុញ្ញសភាវា។ កាមាណន្តិ កិលេសកាមាណញ្ចោវ វត្ថុកាមាណញ្ចា។ អថ វា
កាមាណន្តិ កិលេសកាមាណំ។ កិលេសកាមតោ ហិ និស្សរណាវ វត្ថុកាមេហិបិ
និស្សរណំយេវ ហោតិ, ន អញ្ញថា។ វុត្តញ្ញោតំ -

“ន តេ កាមា យានិ ចិត្រានិ លោកេ,
សង្កប្បរាគោ បុរិសស្ស កាមោ;
តិដ្ឋន្តិ ចិត្រានិ តថេវ លោកេ,
អថេត្ថ ដីរាវិនយន្តិ ជន្ម”ន្តិ។ (អ. និ. ៦.៦៣);

និស្សរណន្តិ អបគមោ។ នេក្ខម្មន្តិ បឋមដ្ឋានំ, វិសេសតោ តំ
អសុភារម្មណំ ទដ្ឋព្ភំ។ យោ បន តំ ឈានំ ចាទកំ កត្វា សង្ខារេ សម្មសិទ្ធា
ធុតិយមគ្គំ បទ្វា អនាគាមិមគ្គេន និព្វានំ សច្ចិករោតិ, តស្ស ចិត្តំ អច្ចន្តមេវ
កាមេហិ និស្សជន្តិ វេទំ ឧក្កជ្ជតោ កាមាណំ និស្សរណំ វេទិតព្ភំ។ រូបានន្តិ
រូបធម្មានំ, វិសេសេន សទ្ធិ អារម្មណេហិ កុសលវិចាកកិរិយាភេទតោ សព្ពេសំ
រូបាវចរធម្មានំ។ អារុប្បន្តិ អរូបាវចរដ្ឋានំ។ កេចិ បន “កាមាណ”ន្តិ បទស្ស
“សព្ពេសំ កាមាវចរធម្មាន”ន្តិ អត្ថំ វេទន្តិ។ “នេក្ខម្ម”ន្តិ ច “បញ្ច
រូបាវចរដ្ឋានានី”តិ។ តំ អដ្ឋកថាសុ នត្ថិ, ន យុដ្ឋតិ ច។ ភូតន្តិ ជាតំ។ សង្ខតន្តិ
សមេច្ច សម្ពុយ្យ បច្ចយេហិ កតំ។ បដិច្ចសមុប្បន្នន្តិ ការណតោ និព្ពត្តំ។
តិហិបិ បទេហិ តេភូមកេ ធម្មេ អនវិសេសតោ បរិយាទិយតិ។ និរោធាតិ

និព្វានំ។ ឯត្ថ ច បឋមាយ ធាតុយា កាមបរិញ្ញា វុត្តា, ទុតិយាយ រូបបរិញ្ញា,
តតិយាយ សព្វសង្ខតបរិញ្ញា សព្វកវសមតិក្កមោ វុត្តោ។

គាថាសុ កាមនិស្សរណំ ព្រាត្វាតិ “ឥទំ កាមនិស្សរណំ - ឯវេញ កាមតោ
និស្សរណ”ន្តិ ជាជនិក្ខា។ អតិក្កមតិ ឯតេនាតិ អតិក្កមោ, អតិក្កមនូចាយោ, តំ
អតិក្កមំ អារុប្បំ ព្រាត្វា។ សព្វេ សង្ខារា សមន្តិ រូបសមន្តិ ឯត្វាតិ
សព្វសង្ខារសមថោ, និព្វានំ, តំ ជុសំ ជុសន្តោ។ សេសំ ហេជ្ជា វុត្តនយមេវ។

តតិយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. សន្តតរសុត្តវណ្ណានា

៧៣. ចតុត្ថេ រូបេហិតិ រូចាវចរធម្មេហិ។ សន្តតរាតិ អតិសយេន សន្តា។
រូចាវចរធម្មា ហិ កិលេសវិក្ខម្ពនតោ វិតក្កាធិឌ្ឍិវិក្ខុប្បហានតោ
សមាធិក្ខមិការតោ ច សន្តា នាម, អារុប្បា បន តេហិបិ អង្គសន្តតាយ ចេវ
អារម្មណសន្តតាយ ច អតិសយេន សន្តវុត្តិកា, តេន សន្តតរាតិ វុត្តា។
និរោធាតិ និព្វានំ។ សង្ខារាវសេសសុខុមការប្បត្តិតោបិ ហិ ចតុត្តារុប្បតោ
ជលសមាបត្តិយោវ សន្តតរា កិលេសទរថបដិបស្សន្តិតោ និព្វានាវម្ពណតោ
ច, កិមង្គំ បន សព្វសង្ខារសមថោ និព្វានំ។ តេន វុត្តំ “អារុប្បេហិ និរោធា
សន្តតរោ”តិ។

គាថាសុ រូបូបគាតិ រូបករូបគា។ រូបករោ ហិ ឥធរូបន្តិ វុត្តោ, “រូបូបបត្តិយា
មគ្គំ ភាវេតី”តិ អាទីសុ វិយ។ អរូបជ្ជាយំនោតិ អរូចាវចរា។ និរោធំ អប្បជានន្តា,
អាកន្តារោ បុនព្ភរន្តិ ឯតេន រូចារូចាវចរធម្មេហិ និរោធស្ស សន្តការមេវ
ទស្សេតិ។ អរូបេសុ អសណ្ឌិតាតិ អរូបរាគេន អរូបកវេសុ អប្បតិដ្ឋហន្តា,

តេបី បរិជានន្តាតិ អត្តោ។ និរោធយេ វិមុច្ចន្តីតិ ឯត្ថ យេតិ និចាតមត្តំ។ សេសំ
ហេដ្ឋា វុត្តនយមេវ។

ចតុត្ថសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. បុត្តសុត្តវណ្ណានា

៧៤. បញ្ចមេ បុត្តាតិ អត្រជា ឱវសបុត្តា, ទិន្នកាធយោបិ វា។ សន្តោតិ
ភវន្តា សិវិជ្ជមានា លោកស្មិន្តិ ឥមស្មី លោកេ ឧបលព្ពមានា។ អត្ថិការេន
សន្តោ, ចាកជការេន វិជ្ជមានា។ អតិជាតោតិ អត្តនោ គុណោហិ មាតាបិតរោ
អតិក្កមិត្វា ជាតោ, តេហិ អធិកគុណោតិ អត្តោ។ អនុជាតោតិ គុណោហិ
មាតាបិតូនំ អនុរោហោ ហុត្វា ជាតោ, តេហិ សមានគុណោតិ អត្តោ។
អវជាតោតិ គុណោហិ មាតាបិតូនំ អធិមោ ហុត្វា ជាតោ, តេហិ ប័ណគុណោតិ
អត្តោ។ យេហិ បន គុណោហិ យុត្តោ មាតាបិតូនំ អធិកោ សមោ ប័ណោតិ ច
អធិប្បតោ, តេ វិភជិត្វា ធស្សេតុំ “កថញ្ច, ភិក្ខុវេ, បុត្តោ អតិជាតោ ហោតី” តិ
កថេតុកម្មតាយ បុច្ឆំ កត្វា “ឥធជ, ភិក្ខុវេ, បុត្តស្ស” តិ អាទិនា និទ្ទេសោ
អារទ្ធោ។

តត្ថ ន ពុទ្ធនំ សរណំ គតាតិ អាទិសុ ពុទ្ធាតិ សព្ពជម្មេសុ
អប្បដិហតញ្ញាណនិមិត្តានុត្តរវិមោក្ខាធិគមបរិភាវិតំ ខន្ធសន្តានំ,
សព្ពញ្ញតញ្ញាណបទដ្ឋានំ វា សច្ចាភិសម្ពោធិ ឧចាទាយ បញ្ញត្តិកោ
សត្តាតិសយោ ពុទ្ធា។ យថាហ -

“ពុទ្ធាតិ យោ សោ ភគវា សយម្ពុ អនាចរិយកោ បុព្វេ
អនុស្សតេសុ ជម្មេសុ សាមំ សច្ចានិ អភិសម្ពុជ្ឈិ, តត្ថ ច សព្ពញ្ញតំ

បត្តោ, ពលេសុ ច វសីការ”ន្តិ (ចូឡនិ. ចារាយនត្ថតិកាដានិទ្ទេស ៩៧;
បដិ. ម. ១.១៦១) -

អយំ តាវ អត្ថតោ ពុទ្ធវិការីនា។

ព្យញ្ញនតោ បន សវាសនាយ កិលេសនិទ្ទាយ អច្ឆន្តិកមេន ពុទ្ធវា
បដិពុទ្ធវាតិ ពុទ្ធា, ពុទ្ធិយា វា វិកសិតការេន ពុទ្ធវា វិពុទ្ធវាតិ ពុទ្ធា, ពុទ្ធសីតាតិ
ពុទ្ធា, ពោធិតាតិ ពុទ្ធាតិ ឯវមាទិនា នយេន វេទិតញ្ចោ។ យថាហ -

“ពុទ្ធសីតា សទ្ធានីតិ ពុទ្ធា, ពោធិតា បជាយាតិ ពុទ្ធា, សព្ពញ្ញតាយ
ពុទ្ធា, សព្ពនស្សវិតាយ ពុទ្ធា, អនញ្ញនេយ្យតាយ ពុទ្ធា, វិសវិតាយ
ពុទ្ធា, ឱណាសវសម្ព័ន្ធតេន ពុទ្ធា, និរុបក្កិលេសសម្ព័ន្ធតេន ពុទ្ធា,
ឯកន្តវីតរកោតិ ពុទ្ធា, ឯកន្តវីតទោសោតិ ពុទ្ធា, ឯកន្តវីតមោហោតិ
ពុទ្ធា, ឯកន្តនិក្កិលេសោតិ ពុទ្ធា, ឯកាយនមគ្គំ គតោតិ ពុទ្ធា, ឯកោ
អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិ អភិសម្ពុទ្ធាតិ ពុទ្ធា, អពុទ្ធវិហតត្ថា
ពុទ្ធិបដិលាភាតិ ពុទ្ធា, ពុទ្ធាតិ ចេតំ នាមំ ន មាតរា កតំ, ន បិតរា កតំ,
ន ភាតរា កតំ, ន ភគិនិយា កតំ, ន មិត្តាមច្ចេហិ កតំ, ន
ញាតិសាលាហិតេហិ កតំ, ន សមណាព្រាហ្មណេហិ កតំ, ន ទេវតាហិ
កតំ, អថ ខោវិមោក្ខន្តិកមេតំ ពុទ្ធានំ ភគវន្តានំ ពោធិយា មូលេ សហ
សព្ពញ្ញតញ្ញាណាស្ស បដិលាភា សច្ចិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ពុទ្ធា”តិ (ចូឡនិ.
ចារាយនត្ថតិកាដានិទ្ទេស ៩៧; បដិ. ម. ១.១៦២)។

ហិសតីតិ សរណំ, សព្ពំ អនត្ថំ អចាយទុក្ខំ សព្ពំ សំសារទុក្ខំ ហិសតិ
វិជានេតិ វិទ្ធិសេតីតិ អត្ថោ។ សរណំ គតាតិ “ពុទ្ធា ភគវា អម្ពាភំ សរណំ
គតិ បរាយណំ បដិសរណំ អយស្ស ហន្តា ហិតស្ស វិជានា”តិ ឥមិនា

អធិប្បាយេន ពុទ្ធុ ភក្កវន្តំ គន្ធាម ភជាម សេវាម បយិរុទាសាម។ ឯវំ វា ជាធាម
ពុជ្ឈាមាតិ ឯវំ គតា ឧបគតា ពុទ្ធុ សរណំ គតា។ តប្បដិក្ខុបេន ន ពុទ្ធុ សរណំ
គតា។

ធម្មំ សរណំ គតាតិ អធិគតមគ្គេ សង្ខិកតនិរោធយថានុសិដ្ឋំ
បដិបជ្ជមានេ ចតុសុ អចាយេសុ អបតមានេ កត្វា ជារតីតិ ធម្មោ។ សោ
អត្ថតោ អរិយមគ្គោ ចេវ និព្វានញា។ វុត្ថញ្ញោតំ -

“យាវតា, ភិក្ខុវេ, ធម្មា សង្ខតា, អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ តេសំ
អគ្គមក្ខាយតី” តិ វិគ្គារោ (អ. និ. ៤.៣៤)។

ន កេវលញ្ច អរិយមគ្គនិព្វានានិ ឯវ, អបិច ខោ អរិយជលេហិ សុទ្ធិ
បរិយត្តិធម្មោ ច។ វុត្ថញ្ញោតំ ធម្មាណាវករិមានេ -

“រាគវិរាគមនេជមសោកំ,
ធម្មមសង្ខតមប្បដិក្ខុលំ;
មធុរមិមំ បគុណំ សុរិភត្តំ,
ធម្មមិមំ សរណាត្ថមុបេហី” តិ។ (វិ. វ. ៨៨៧);

តត្ថ ហិ រាគវិរាគោតិ មគ្គោ កថិតោ, អនេជមសោកន្តិ ជលំ, ធម្មសង្ខតន្តិ
និព្វានំ, អប្បដិក្ខុលំ មធុរមិមំ បគុណំ សុរិភត្តន្តិ បិដកត្ថយេន វិភត្តា
សត្តធម្មក្ខន្ធា កថិតា។ តំ ធម្មំ វុត្ថនយេន សរណាន្តិ គតា ធម្មំ សរណំ គតា។
តប្បដិក្ខុបេន ន ធម្មំ សរណំ គតា។

ធិដ្ឋិសីលសង្ឃាតេន សំហតោតិ សង្ឃោ។ សោ អត្ថតោ
អដ្ឋអរិយបុគ្គលសមូហោ។ វុត្ថញ្ញោតំ តស្មី ឯវ វិមានេ -

“យត្ថ ច ទិន្ន មហាប្បលមាហុ,
ចត្វសុ សុច្ឆសុ បុរិសយុគេសុ;
អជ្ឈ ច បុគ្គល ធម្មទសាតេ,
សង្ឃមិមំ សរណាត្ថមុបេហី”តិ។ (វិ. វ. ៨៨៨);

តំ សង្ឃំ វុត្តនយេន សរណាន្តិ គតា សង្ឃំ សរណំ គតា។ តប្បដិក្ខុបេន ន
សង្ឃំ សរណំ គតាតិ។

ឯត្ថ ច សរណាគមនកោសល្លត្ថំ សរណំ សរណាគមនំ, យោ ច សរណំ
គច្ឆតិ សរណាគមនប្បកេនោ, ជលំ, សំកិលេសោ, កេនោ, វោទានន្តិ អយំ វិធិ
វេទិតញ្ចា។

តត្ថ បទត្ថតោ តាវ ហីសតីតិ សរណំ, សរណាគតានំ តេនេវ
សរណាគមនេន ភយំ សន្តាសំ ទុក្ខំ ទុក្ខតី បរិកិលេសំ ហានតិ វិជានេសីតិ
អត្តោ, រតនត្ថយស្សេតំ អធិវចនំ។ អថ វា ហិតេ បវត្តនេន អហិតា និវត្តនេន
ច សន្តានំ ភយំ ហីសតីតិ ពុទ្ធា សរណំ, ភវកន្តាវតោ ឧត្តារណេន
អស្សាសទានេន ច ធម្មោ, អប្បកាណម្បិ កាវាទំ វិបុលជលបដិលាភករណេន
សង្ឃោ។ តស្មា ឥមិនាបិ បរិយាយេន រតនត្ថយំ សរណំ។ តប្បសាទតក្កុតាហិ
វិហាតកិលេសោ តប្បរាយណាតាការប្បវត្តោ ចិត្តប្បាទោ សរណាគមនំ។
តំសមន្តិសត្តោ សរណំ គច្ឆតិ, វុត្តប្បកាវេន ចិត្តប្បាទេន “ឯតានិ មេ តីណិ
រតនានិ សរណំ, ឯតានិ បរាយណា”ន្តិ ឯវំ ឧបេតីតិ អត្តោ។ ឯវំ តាវ សរណំ
សរណាគមនំ, យោ ច សរណំ គច្ឆតិ ឥទំ ភយំ វេទិតញ្ចំ។

បកេនតោ បន ធុរិដំ សរណាគមនំ - លោកិយំ, លោកុត្តរញ្ចា។ តត្ថ
លោកុត្តរំ ទិដ្ឋសច្ចានំ មគ្គកូលោ សរណាគមនុបក្កិលេសសមុប្បទេន

អារម្មណ៍តោ និព្វានារម្មណ៍ ហុត្វា កិច្ចតោ សកលេបិ រតនត្ថយេ ឥដ្ឋតិ,
លោកិយំ បុព្វដ្ឋនានំ សរណាគមនុបក្កិលេសវិក្ខម្ពនេន អារម្មណ៍តោ
ពុទ្ធាធិគុណារម្មណ៍ ហុត្វា ឥដ្ឋតិ។ តំ អត្ថតោ ពុទ្ធាធិសុ វត្ថុសុ
សទ្ធាបដិលាភោ, សទ្ធាមូលិកា ច សម្មាធិដ្ឋិ ធនសសុ បុញ្ញកិរិយវត្ថុសុ
ធិដ្ឋិដុកម្ពន្តិ វុច្ចតិ។

តយិទំ ចតុធា បវត្ថតិ - អត្ថសន្និយ្យាតនេន, តប្បរាយណតាយ,
សិស្សភាវ្យបគមនេន, បណិចាតនាតិ។ តត្ថ អត្ថសន្និយ្យាតនំ នាម “អដ្ឋ អាធិ
កត្វា អហំ អត្តានំ ពុទ្ធស្ស និយ្យាតេមិ, ធម្មស្ស, សង្ឃស្ស” តិ ឯវំ ពុទ្ធាធិនំ
អត្ថបរិច្ឆជនំ។ តប្បរាយណំ នាម “អដ្ឋ អាធិ កត្វា អហំ ពុទ្ធបរាយណោ,
ធម្មបរាយណោ, សង្ឃបរាយណោ ឥតិ មំ ធារេហី” តិ ឯវំ តប្បដិសរណាភាវោ
តប្បរាយណតា។ សិស្សភាវ្យបគមនំ នាម “អដ្ឋ អាធិ កត្វា អហំ ពុទ្ធស្ស
អន្តោវាសិកោ, ធម្មស្ស, សង្ឃស្ស ឥតិ មំ ធារេត្ថ” តិ ឯវំ សិស្សភាវ្យស្ស
ឧបគមនំ។ បណិចាតោ នាម “អដ្ឋ អាធិ កត្វា អហំ
អភិវាទនបច្ឆជ្ជានអញ្ញាលិកម្មសាមិច្ឆិកម្មំ ពុទ្ធាធិនំ ឯវំ តិណ្ណំ វត្ថុនំ ករោមិ ឥតិ
មំ ធារេត្ថ” តិ ឯវំ ពុទ្ធាធិសុ បរមនិបច្ឆកាវោ។ ឥមេសញ្ញា ចតុន្នំ អាគារាវនំ
អញ្ញាតំ ករោន្តេន គហិតំ ឯវំ ហោតិ សរណាគមនំ។

អបិច “ភគវតោ អត្តានំ បរិច្ឆជាមិ, ធម្មស្ស, សង្ឃស្ស អត្តានំ បរិច្ឆជាមិ,
ជីវិតំ បរិច្ឆជាមិ, បរិច្ឆត្តោ ឯវំ មេ អត្តា ជីវិតញ្ច, ជីវិតបរិយន្តិកំ ពុទ្ធិ សរណំ
គច្ឆាមិ, ពុទ្ធា មេ សរណំ តាណំ លេណ” តិ ឯវំ ម្យិ អត្ថសន្និយ្យាតនំ វេទិតព្ពំ។
“សត្តារញ្ច វតាហំ បស្សេយ្យំ, ភគវន្តមេវ បស្សេយ្យំ; សុគតញ្ច វតាហំ
បស្សេយ្យំ, ភគវន្តមេវ បស្សេយ្យំ; សម្មាសម្ពុទ្ធឯញ្ច វតាហំ បស្សេយ្យំ;

ភក្ត្រវង្សមេវ បស្សយ្យ"ន្តិ (សំ. និ. ២.១៥៤) ឯវំ មហាកស្សបត្ថេរស្ស
សរណគមនំវិយ សិស្សភារ្យបគមនំ ទដ្ឋព្ពំ។

“សោ អហំវិចរិស្សមិ, គាមា គាមំ បុរា បុរំ;
នមស្សមាណោ សម្ពុទ្ធំ, ធម្មស្ស ច សុធម្មត”ន្តិ។ (សំ. និ. ១.២៤៦; សុ. និ.
១៩៤) -

ឯវំ អាឡូវកាធិនំ សរណគមនំវិយ តប្បរាយណតា វេទិតញ្ចា។ “អថ ខោ,
ព្រហ្មាយុ, ព្រាហ្មណោ ឧដ្ឋាយាសនា ឯកំសំ ឧត្តរាសន្តំ ករិត្វា ភក្ត្រតោ
ចាទេសុ សិរសា និបតិត្វា ភក្ត្រតោ ចាទានិ មុខេន ច បរិច្ចម្ពតិ, ចាណីហិ ច
បរិសម្ពាហតិ, នាមញ្ច សាវេតិ ‘ព្រហ្មាយុ អហំ, ភោ គោតម, ព្រាហ្មណោ,
ព្រហ្មាយុ អហំ, ភោ គោតម, ព្រាហ្មណោ’”តិ (ម. និ. ២.៣៩៤) ឯវំ បណិចាតោ
ទដ្ឋព្ពោ។

សោ បនេស ញាតិភយាចរិយទក្ខិណោយ្យវសេន ចតុត្ថិជោ ហោតិ។ តត្ថ
ទក្ខិណោយ្យបណិចាតេន សរណគមនំ ហោតិ, ន ឥតវេហិ។ សេដ្ឋវសេនេវ ហិ
សរណំ គយ្ហតិ, សេដ្ឋវសេន ភិជ្ជតិ។ តស្មា យោ “អយមេវ លោកេ
សត្តសត្តត្ថមោ អគ្គទក្ខិណោយ្យា”តិ វន្តតិ, តេនេវ សរណំ គហិតំ ហោតិ, ន
ញាតិភយាចរិយសញ្ញាយ វន្តន្តេន។ ឯវំ គហិតសរណស្ស ឧចាសកស្ស វា
ឧចាសិកាយ វា អញ្ញាតិត្ថិយេសុ បព្ពជិតម្មិ “ញាតកោ មេ អយ”ន្តិ វន្តតោ
សរណំ នភិជ្ជតិ, បគេវ អបព្ពជិតំ។ តថា រាជានំ ភយេន វន្តតោ។ សោ ហិ
វជ្ជបូជិតត្តា អវន្តិយមាណោ អនត្ថម្មិ ករេយ្យតិ។ តថា យំកិញ្ចិ សិប្បំ
សិក្ខាបកំ តិត្ថិយម្មិ “អាចរិយោ មេ អយ”ន្តិ វន្តតោបិ នភិជ្ជតិ។ ឯវំ
សរណគមនស្ស បគេនោ វេទិតញ្ចោ។

ឯត្ថ ច លោកុត្តរស្ស សរណាគមនស្ស ចត្តារិ សាមញ្ញដលានិវិចាកដលំ,
សត្តទុក្ខក្ខយោ អានិសំសដលំ។ វុត្ថញ្ញោតំ -

“យោ ច ពុទ្ធិញ្ញ ធម្មញ្ញ, សង្ឃញ្ញ សរណំ គតោ;
ចត្តារិ អរិយសច្ចានិ, សម្មប្បញ្ញាយ បស្សតិ។

“ទុក្ខំ ទុក្ខសមុប្បាទំ, ទុក្ខស្ស ច អតិក្កមំ;
អរិយំ ចជ្ឈន្តិកំ មគ្គំ, ទុក្ខបសមគាមិនំ។

“ឯតំ ខោ សរណំ ខេមំ, ឯតំ សរណាមុត្តមំ;
ឯតំ សរណាមាគម្ម, សត្តទុក្ខា បមុច្ចតិ”តិ។ (ធម. ប. ១៩០-១៩២);

អបិ ច និច្ចតោ អនុបគមនាទិនិបិ ឯតស្ស អានិសំសដលំ វេទិតព្ពំ។
វុត្ថញ្ញោតំ -

“អដ្ឋានមេតំ, ភិក្ខុវេ, អនវកាសោ, យំ ទិដ្ឋិសម្បន្នោ បុគ្គលោ កញ្ចិ
សន្ធារំ និច្ចតោ ឧបគន្ធឡយ្យ, សុខតោ ឧបគន្ធឡយ្យ, កញ្ចិ ធម្មំ អត្តតោ
ឧបគន្ធឡយ្យ, មាតរំ ជីវិតា វោរោបេយ្យ, បិតរំ ជីវិតា វោរោបេយ្យ,
អរហន្តំ ជីវិតា វោរោបេយ្យ, ទុដ្ឋចិត្តោ តថាគតស្ស លោហិតំ
ឧប្បាទេយ្យ, សង្ឃំ ភិទ្ទេយ្យ, អញ្ញំ សត្តារំ ឧទ្ធិសេយ្យ នេតំ ហានំ វិជ្ជតិ”តិ
(ម. និ. ៣.១២៧-១២៨; អ. និ. ១.២៦៨-២៧៦; វិភ. ៨០៩)។

លោកិយស្ស បន សរណាគមនស្ស ភវសម្បទាបិ ភោគសម្បទាបិ
ដលមេវ។ វុត្ថញ្ញោតំ -

“យេ កេចិ ពុទ្ធិំ សរណំ គតាសេ,
នតេ គមិស្សន្តិ អចាយភូមិ;

បហាយ មានុសំ ទេហំ,
ទេវកាយំ បរិបូរេស្សន្តី”តិ។ (សំ. និ. ១.៣៧);

អបរម្មំ វុត្តំ -

“អថ ខោ សក្កោ ទេវានមិន្ទោ អសីតិយា ទេវតាសហស្សេហិ សទ្ធិ
យេនាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោ តេនុបសង្កមិ...បេ.... ឯកមន្តំ បីតំ ខោ
សក្កំ ទេវានមិន្ទំ អាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោ ឯតទវោច - ‘សាធុ ខោ,
ទេវានមិន្ទ, ពុទ្ធិ សរណាគមនំ ហោតិ។ ពុទ្ធិ សរណាគមនហេតុ ខោ,
ទេវានមិន្ទ, វេមិធកក្ខេត្វ សត្តា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតី សក្កំ
លោកំ ឧបបជ្ជន្តិ។ តេ អញ្ញោ ទេវេ ទសហិ ថានេហិ អធិគណ្ណាន្តិ - ទិព្វេន
អាយុនា, ទិព្វេន វណ្ណេន, ទិព្វេន សុខេន, ទិព្វេន យសេន, ទិព្វេន
អធិបតេយ្យេន, ទិព្វេហិ រូបេហិ, ទិព្វេហិ សធម្មេហិ, ទិព្វេហិ គន្ធម្មេហិ,
ទិព្វេហិ វសេហិ, ទិព្វេហិ ដោជ្ឈព្វេហិ...បេ.... ធម្មំ, សង្ឃំ...បេ....
ដោជ្ឈព្វេហិ”តិ (សំ. និ. ៤.៣៤១)។

វេលាមសុត្តាទិវសេនបិ (អ. និ. ៩.២០) សរណាគមនស្ស ជលវិសេសោ
វេទិតព្ពោ។ ឯវំ សរណាគមនស្ស ជលំ វេទិតព្ពំ។

លោកិយសរណាគមនព្វេត្ថ តីសុ វុត្តសុ
អញ្ញាណសំសយមិច្ឆាញ្ញាណាទីហិ សំកិលិស្សតិ, ន មហាជុតិកំ ហោតិ ន
មហាវិជ្ជារំ។ លោកុត្តរស្ស បន សំកិលេសោ នត្ថិ។ លោកិយស្ស ច
សរណាគមនស្ស ធុរិធា ភេទោ - សាវណ្ណោ, អនវណ្ណោ ច។ តត្ថ សាវណ្ណោ
អញ្ញាសត្តារាទីសុ អត្ថសន្និយ្យាតនាទីហិ ហោតិ, សោ អនិជ្ឈជលោ។ អនវណ្ណោ
កាលកិរិយាយ, សោ អវិចាកត្តា អជលោ។ លោកុត្តរស្ស បន នេវត្ថិ ភេទោ។

កវន្តរេបិ ហិ អរិយសាវកោ អញ្ញំ សត្តារំ ន ឧទ្ទិសតីតិ ឯវំ សរណាគមនស្ស
សំកិលេសោ ច ភេទោ ច វេទិតញ្ចោ។

វោធានម្បិ ច លោកិយស្សេវ យស្ស ហិ សំកិលេសោ, តស្សេវ តតោ
វោធានេន ភវិតតំ។ លោកុត្តរំ បន និច្ចវោធានមេវាតិ។

ចាណាតិចាតាតិ ឯត្ថ ចាណាស្ស សរសេនេវ បតនសភាវស្ស អន្តរា ឯវ
អតិចាតនំ អតិចាតោ, សណិកំ បតិតុំ អនត្វា សីយំ ចាតនន្តិ អត្តោ។
អតិក្កម្ម វា សត្តាធិហិ អភិភវិត្វា ចាតនំ អតិចាតោ, ចាណាយាតោតិ វុត្តំ
ហោតិ។ ចាណាតិ ចេត្ថ ខន្ធសន្តានោ, យោ សត្តោតិ វោហរិយតិ, បរមត្ថតោ
រូចារូបជីវិតិន្ទ្រិយំ។ រូបជីវិតិន្ទ្រិយេ ហិ វិកោបិតេ ឥតរម្បិ តំសម្ពុទ្ធតាយ
វិនស្សតីតិ។ តស្មី បន ចាណោ ចាណាសញ្ញានោ
ជីវិតិន្ទ្រិយុបច្ឆេទកឧបក្កមសមុដ្ឋាបិកា កាយវចីទ្វារាណំ អញ្ញាតរទ្វារប្បវត្តា
វេកកចេតនា ចាណាតិចាតោ។ យាយ ហិ ចេតនាយ បវត្តមានស្ស
ជីវិតិន្ទ្រិយស្ស និស្សយភូតេសុ ឧបក្កមករណាហេតុកមហាភូតបច្ចយា
ឧប្បជ្ឈនកមហាភូតា បុរិមសទិសា ន ឧប្បជ្ឈន្តិ, វិសទិសា ឯវ ឧប្បជ្ឈន្តិ, សា
តាទិសប្បយោគសមុដ្ឋាបិកា ចេតនា ចាណាតិចាតោ។ លទ្ធិបក្កមាទិ ហិ
ភូតាទិ បុរិមភូតាទិវិយ ន វិសទានីតិ សមានជាតិយានំ ការណានិ ន
ហោន្តិតិ។ “កាយវចីទ្វារាណំ អញ្ញាតរទ្វារប្បវត្តា”តិ ឥទំ មនោទ្វារេ បវត្តាយ
វេកកចេតនាយ ចាណាតិចាតតាសម្ពុវេទស្សនំ។ កុលុម្ពសុត្ថបិ ហិ
“ឥវេកកច្ឆោ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា ឥទ្ធិមា ចេតោ វសិប្បត្តោ អញ្ញិស្សា
កុច្ឆិគតំ គត្តំ ចាបកេន មនសា អនុបេក្ខិតា ហោតិ”តិ វិជ្ជាមយិទ្ធិ អធិប្បតា។
សា ច វចីទ្វារំ មុញ្ញិត្វា ន សក្កា និព្វត្តតុន្តិ វចីទ្វារវសេនេវ និប្បជ្ឈតិ។ យេ បន

“ការវាងមយីធ្វើ តត្ថ អធិប្បតា”តិ វេទន្តិ, តេសំ វាធា
កុសលត្ថិកវេទនត្ថិកវិតក្កត្ថិកក្ខមន្តវេហិ វិរុជ្ឈតិ។

ស្វាយំ ចាណាតិចាតោ គុណាវហិតេសុ តិវច្ឆានគតាធិសុ ឧទ្ទកេ ចាណោ
អប្បសាវន្តោ, មហាសវីវេ មហាសាវន្តោ។ កស្មា? បយោគមហន្តតាយ។
បយោគសមត្ថេបិ វត្ថុមហន្តតាធិហិ មហាសាវន្តោ, គុណាវន្តេសុ មនុស្សធិសុ
អប្បគុណោ ចាណោ អប្បសាវន្តោ, មហាគុណោ មហាសាវន្តោ។ សវីវគុណានំ
បន សមភាវេ សតិ កិលេសានំ ឧបក្កមាធិ មុទុតាយ អប្បសាវន្តោ,
តិព្ពតាយ មហាសាវន្តោ។

ឯត្ថ ច បយោគវត្ថុមហន្តតាធិហិ មហាសាវន្តោ តេហិ បច្ឆយេហិ
ឧប្បជ្ឈមាធិយ ចេតនាយ ពលវភាវតោ វេទិតញ្ច។ យថាធិប្បតស្ស
បយោគស្ស សហសា និច្ឆាធនវសេន សកិច្ចសាធិកាយ ពហុក្ខត្ថំ
បវត្ថុជវនេហិ លទ្ធាសេវនាយ ច សន្និដ្ឋាបកចេតនាយ បយោគស្ស
មហន្តភាវោ។ សតិបិ កធាបិ ឧទ្ទកេ ចេវ មហន្តេ ច ចាណោ បយោគស្ស
សមភាវេ មហន្តំ ហនន្តស្ស ចេតនា តិព្ពតរា ឧប្បជ្ឈតីតិ វត្ថុមហន្តតាបិ
ចេតនាយ ពលវភាវស្ស ការណំ។ ឥតិ ឧភយម្យេតំ ចេតនាពលវភាវេនេវ
មហាសាវន្តតាយ ហេតុ ហោតិ។ តថា ហន្តព្ពស្ស មហាគុណភាវេ តត្ថ
បវត្ថុឧបការចេតនាវិយ ខេត្តវិសេសនិប្បត្តិយា អបការចេតនាបិ ពលវតី
តិព្ពតរា ឧប្បជ្ឈតីតិ តស្ស មហាសាវន្តោ ធម្មញ្ច។ តស្មា
បយោគវត្ថុអាធិបច្ឆយានំ អមហត្ថេបិ គុណាមហន្តតាធិបច្ឆយេហិ ចេតនាយ
ពលវភាវវសេនេវ មហាសាវន្តោ វេទិតញ្ច។

តស្ស ចាណោ, ចាណាសញ្ញតា, វេទកចិត្តំ, ឧបក្កមោ, តេន មរណាន្តិ បញ្ចា
សម្ពារា។ បញ្ចសម្ពារយុត្តោ ចាណាតិចាតោតិ បញ្ចសម្ពារវិទិមុត្តោ ធម្មញ្ច។

តេសុ ចាណាសញ្ញាតាវធកចិត្តានិ បុព្វភាគិយានិបិ ហោន្តិ, ឧបក្កមោ
វធកចេតនាសមុដ្ឋាបិតោ។ តស្ស ធម្មយោគា - សាហត្ថិកោ, អាណត្ថិកោ,
និស្សត្តិយោ, ថាវរោ, វិជ្ជាមយោ, ឥន្ទ្រិយោតិ។ តេសុ សហត្ថេន និព្វត្តោ
សាហត្ថិកោ។ បរេសំ អាណាបនវសេន បរត្ថោ អាណត្ថិកោ។ ឧសុសត្ថិអាទិនំ
និស្សជ្ជនវសេន បរត្ថោ និស្សត្តិយោ។ ឱចាតខណាធានវសេន បរត្ថោ ថាវរោ។
អាចព្ពណ្ឌិកាទិនំវិយ មន្តបរិជប្បនបយោគោវិជ្ជាមយោ។ ធាថាកោដ្ឋនាទិនំ
វិយ កម្មវិចាកនិទ្ធិមយោ។

ឯត្ថាហ - ខណោ ខណោ និរុជ្ឈនសភាវេសុ សម្ព័រេសុ, កោ ហន្តោ, កោ វា
ហញ្ញតិ? យទិ ចិត្តចេតសិកសន្តានោ, សោ អរូបិតាយ ន
ធននភេទនាទិវសេន វិកោបនសមត្ថោ, នាបិ វិកោបនិយោ, អថ រូបសន្តានោ,
សោ អចេតនតាយ កដ្ឋកលិដ្ឋរូបមោតិ ន តត្ថ ធននាទិនា ចាណាតិចាតោ
លព្ពតិ, យថា មតសរីរេ។ បយោគោបិ ចាណាតិចាតស្ស យថាវត្ថោ
បហារណាប្បហារាទិកោ អតីតេសុ សម្ព័រេសុ ភវេយ្យ អនាគតេសុ
បច្ចុប្បន្នេសុ វា។ តត្ថ ន តាវ អតីតេសុ អនាគតេសុ ច សម្ពរតិ តេសំ
អវិជ្ជមានសភាវត្ថោ, បច្ចុប្បន្នេសុ ច សម្ព័រានំ ខណ្ឌិកត្ថោ សរសេនេវ
និរុជ្ឈនសភាវតាយ វិនាសាភិមុខេសុ និប្បយោជនោ បយោគោ សិយា,
វិនាសស្ស ច ការណារហិតត្ថោ ន បហារណាប្បហារាទិប្បយោគហេតុកំ
មរណំ, នីវហត្ថោ ច សម្ព័រានំ កស្ស សោ បយោគោ, ខណ្ឌិកភាវេន
វធាធិប្បាយសមកាលមេវ ភិជ្ជនកស្ស យាវ
កិរិយាបរិយោសានកាលមនវដ្ឋានតោ កស្ស វា ចាណាតិចាតោ
កម្មពន្លោតិ?

វុច្ចតេ - យថាវុត្តវធកចេតនាសមន្តី សង្ខារានំ បុព្វេន សត្តសង្ខារោ
ហន្តា។ តេន បវត្តិតវធម្មយោគនិមិត្តំ អបគតុស្មារិញ្ញាណជីវិតិន្ទ្រិយោ
មតោតិ វោហារស្ស វត្ថុក្ខតោ យថាវុត្តវធម្មយោគាករណោ បុព្វេវិយ ឧទ្ធចំ
បវត្តនារហោ រូបាបធម្មបុព្វេន ហញ្ញតិ, ចិត្តចេតសិកសន្តានោ ឯវ វា។
វធម្មយោគាវិសយភាវេបិ តស្ស បញ្ចវោការកវេ រូបសន្តានាជីវិតិតាយ
ភូតរូបេសុ កតប្បយោគវសេន ជីវិតិន្ទ្រិយវិច្ឆេទេន សោបិ វិច្ឆិដ្ឋតីតិ ន
ចាណាតិចាតស្ស អសម្ពុវោ, នាបិ អហេតុកោ, ន ច បយោគោ
និប្បយោជនោ។ បច្ចុប្បន្នេសុ សង្ខារេសុ កតប្បយោគវសេន តទនន្តរំ
ឧប្បជ្ឈនារហស្ស សង្ខារកលាបស្ស តថា អនុប្បត្តិតោ ខណិកានញ្ច សង្ខារានំ
ខណិកមរណស្ស ឥធម មរណភាវេន អនធិប្បតត្តា សន្តតិមរណស្ស ច
យថាវុត្តនយេន សហេតុកភាវតោ ន អហេតុកំ មរណំ, នីវហកេសុបិ
សង្ខារេសុ យថាបច្ចុប្ប ឧប្បជ្ឈិត្វា អត្ថិការមត្តនេវ អត្តនោ អត្តនោ
អនុរូបជលុប្បាទននិយតានិ ការណានិយេវ ករោន្តីតិ វុច្ចតិ, យថា បដិចោ
បកាសេតីតិ, តថេវ ឃាតកវោហារោ។ ន ច កេវលស្ស
វធាធិប្បាយសហគុណោ ចិត្តចេតសិកកលាបស្ស ចាណាតិចាតោ ឥច្ឆិតោ,
សន្តានវសេន វត្ថុមាណស្សេវ បន ឥច្ឆិតោតិ អត្តេវ ចាណាតិចាតេន
កម្មពន្លោ។ សន្តានវសេន វត្ថុមាណានញ្ច បដិចាជីនំ អត្តកិរិយាសិទ្ធិ ទិស្សតីតិ។
អយញ្ចវិចារណា អធិន្នាធានាទីសុបិ យថាសម្ពុវិភាវេតញ្ច។ តស្មា
ចាណាតិចាតា។ ន បដិវតាតិ អប្បដិវតា។

អធិន្នស្ស អាទានំ អធិន្នាទានំ, បរស្ស ហរណំ យេយ្យំ ចោរិកាតិ វុត្តំ
ហោតិ។ តត្ថ អធិន្នន្តិ បរបរិគ្គហិតំ, យត្ថ បរោ យថាកាមការិតំ អាបជ្ឈន្តោ
អនណ្ឌារហោ អនុបវន្តោ ច ហោតិ។ តស្មី បរបរិគ្គហិតេ
បរបរិគ្គហិតសញ្ញនោ តទាទាយកឧបក្កមសមុដ្ឋាបិកា យេយ្យចេតនា

អធិន្ទានាមំ។ តំ ហីនេ បរសន្តកេ អប្បសាវន្តំ, បណីតេ មហាសាវន្តំ។ កស្មា?
វត្ថុបណីតតាយ។ តថា ខុទ្ទកេ បរសន្តកេ អប្បសាវន្តំ, មហាន្តេ មហាសាវន្តំ។
កស្មា? វត្ថុមហាន្តតាយ បយោគមហាន្តតាយ ច។ វត្ថុសមត្តេ បន សតិ
គុណាធិកានំ សន្តកេ វត្ថុស្មី មហាសាវន្តំ, តំតំគុណាធិកំ ឧបាទាយ តតោ
តតោ ហីនគុណាស្ស សន្តកេ វត្ថុស្មី អប្បសាវន្តំ។ វត្ថុគុណានំ បន សមភាវេ
សតិ កិលេសានំ បយោគស្ស ច មុទុភាវេ អប្បសាវន្តំ, តិព្ពភាវេ មហាសាវន្តំ។

តស្ស បញ្ច សម្ភារា - បរបរិគ្គហិតំ, បរបរិគ្គហិតសញ្ញិតា, ថេយ្យចិត្តំ,
ឧបក្កមោ, តេន ហរណាន្តិ។ ធម្មបយោកា សាហត្ថិកាធម្មោ។ តេ ច ខោ
យថានុរូបំ ថេយ្យាវហារោ, បសញ្ញាវហារោ, បរិកប្បាវហារោ, បដិច្ចដ្ឋាវហារោ,
កុសាវហារោតិ ឥមេសំ អវហារានំ វសេន បវត្តា។ ឯត្ថ ច មន្តបរិជប្បនេន
បរសន្តកហរណំ វិជ្ជាមយោ បយោគោ។ វិនា មន្តេន តាធិសេន
ឥន្ទានុភាវសិទ្ធនេ កាយវចីបយោគេន បរសន្តកស្ស អាកឡនំ ឥទ្ធិមយោ
បយោគោតិ វេទិតញ្ចោ។

កាមេស្វតិ មេដុនសមាចារេសុ។ មិច្ឆាចារោតិ ឯកន្តនិន្ទិតោ
លាមកាចារោ។ លក្ខណតោ បន អសទ្ធម្មាធិប្បាយេន កាយទ្វារប្បវត្តា
អគមនីយដ្ឋានីតិក្កមចេតនា កាមេសុ មិច្ឆាចារោ។ តត្ថ អគមនីយដ្ឋានំ នាម
បុរិសានំ តាវ មាតុរក្ខិតាធម្មោ ទស, ធនក្កិតាធម្មោ ទសាតិ វីសតិ ឥត្ថិយោ,
ឥត្ថិសុ បន ទិដ្ឋំ សារក្ខសបរិទណ្ឌានំ, ទសន្ទញ្ច ធនក្កិតាធិនន្តិ ទ្វាទសន្តំ ឥត្ថិនំ
អញ្ញបុរិសា។ ស្វាយំ មិច្ឆាចារោ សីលាធិគុណាហិតេ អគមនីយដ្ឋានេ
អប្បសាវន្តោ, សីលាធិគុណាសម្បន្នេ មហាសាវន្តោ។ គុណាហិតេបិ ច
អភិករិត្វា មិច្ឆា ចរន្តស្ស មហាសាវន្តោ, ឧភិន្នំ សមាទច្ឆន្តតាយ អប្បសាវន្តោ។
សមាទច្ឆន្តភាវេបិ កិលេសានំ ឧបក្កមាទញ្ច មុទុតាយ អប្បសាវន្តោ, តិព្ពតាយ

មហាសាវត្ថុ។ តស៊ូ ចត្តារោសម្ពាស - អគមនីយវត្ថុ, តស៊ូ សេវនចិត្ត,
សេវនបយោគោ, មគ្គនមគ្គប្បដិបត្តិអធិវាសនន្តិ។ តត្ថ អត្ថនោ រុចិយា
បវត្តិតស្ស តយោ, ពលក្ការេន បវត្តិតស្ស តយោតិ អនវសេសគ្គហណេន
ចត្តារោ ធម្មត្ថា, អត្ថសិទ្ធិ បន តិហោវ។ ឯកោ បយោគោ សាហត្ថិកោវ។

មុសាតិ វិសំវាទនបុរេក្ខារស្ស អត្ថភព្វកោ កាយវិចីបយោគោ,
វិសំវាទនាធិប្បាយេន បនស្ស បវិសំវាទកកាយវិចីបយោគសមុដ្ឋាបិកា
ចេតនា មុសាវាទោ។ អបរោ នយោ មុសាតិ អភូតំ វត្ថុ, វាទោតិ តស្ស ភូតតោ
តច្ចតោ វិញ្ញាបនំ។ តស្មា អតថំ វត្ថុ តថតោ បវិញ្ញាបេតុកាមស្ស
តថាវិញ្ញាបនបយោគសមុដ្ឋាបិកា ចេតនា មុសាវាទោ។

សោ យមត្ថំ ភព្វតិ, តស្ស អប្បតាយ អប្បសាវត្ថោ, មហាន្តតាយ
មហាសាវត្ថោ។ អបិច គហដ្ឋានំ អត្ថនោ សន្តកំ អនាតុកាមតាយ នត្ថិតិ
អាទិនយប្បវត្តោ អប្បសាវត្ថោ, សក្ខិនា ហុត្វា អត្ថភព្វនវសេន វុត្តោ
មហាសាវត្ថោ។ បព្ពជិតានំ អប្បកម្មី តេលំ វា សប្បី វា លភិត្វា
ហសាធិប្បាយេន “អន្ធិ កាមេ តេលំ នទី មញ្ញោ សន្ធិតី” តិ បូរណាកថានយេន
បវត្តោ អប្បសាវត្ថោ, អទិដ្ឋយេវ បន “ទិដ្ឋ” តិអាទិនា នយេន វទន្តានំ
មហាសាវត្ថោ។ តថា យស្ស អត្ថំ ភព្វតិ, តស្ស អប្បគុណតាយ
អប្បសាវត្ថោ, មហាគុណតាយ មហាសាវត្ថោ។ កិលេសានំ មុទុតិព្ពតាវសេន
ច អប្បសាវត្ថមហាសាវត្ថុតា លព្ពតេវ។

តស្ស ចត្តារោសម្ពាស - អតថំ វត្ថុ, វិសំវាទនចិត្តំ, តដ្ឋោ វាយាមោ, បរស្ស
តទត្ថវិជានន្តិ។ វិសំវាទនាធិប្បាយេន ហិ បយោគេ កតេបិ បរេន តស្មី អត្ថ
អវិញ្ញាតេ វិសំវាទនស្ស អសិដ្ឋនតោ បរស្ស តទត្ថវិជាននម្បី ឯកោ សម្ពាស
វេទិតញ្ញោ។ កេចិ បន “អភូតវចនំ, វិសំវាទនចិត្តំ, បរស្ស តទត្ថវិជានន្តិ តយោ

សម្ភារ"តិ វេទន្តិ។ សចេ បន បរោ ទន្ធតាយ វិចារេត្វា តមត្ថំ ជាតាតិ,
សន្និដ្ឋាបកចេតនាយ បវត្តត្តា កិរិយាសមុដ្ឋាបកចេតនាក្ខណោយេវ
មុសាវាទកម្មនា ពជ្ឈតិ។

សុរាតិ បិដ្ឋសុរា, បូរសុរា, ឌីទនសុរា, កិណ្ឌាបក្ខិត្តា, សម្ភារសំយុត្តាតិ បញ្ច
សុរា។ មេរយន្តិ បុច្ឆាសវោ, ជលាសវោ, មជ្ជាសវោ, គុណ្យាសវោ
សម្ភារសំយុត្តាតិ បញ្ច អាសវា។ តទុកយម្យំ មទនីយជ្ជន មជ្ឈំ។ យាយ
ចេតនាយ តំ បិវតិ, សា បមាទការណត្តា បមាទដ្ឋានំ។ លក្ខណតោ បន
យថាវុត្តស្ស សុរាមេរយសម្ពាតស្ស មជ្ឈស្ស ពិជតោ បដ្ឋាយ មទវសេន
កាយទ្វារប្បវត្តា បមាទចេតនា សុរាមេរយមជ្ឈបមាទដ្ឋានំ។ តស្ស មជ្ឈភាវោ,
ចាតុកម្មតាចិត្តំ, តជ្ជោ វាយាមោ, អជ្ឈោហារណន្តិ ចត្តារោ សម្ភារា។
អកុសលចិត្តនេវ ចស្ស ចាតព្វតោ ឯកន្តេន សាវជ្ជភាវោ។ អរិយសាវកានំ
បន វត្ថុំ អជាទន្ធានម្យំ មុខំ ន បរិសតិ, បកេវ ជាទន្ធានំ។ អឌ្ឍបសតមត្តស្ស
ចានំ អប្បសាវជ្ជំ, អទ្ធាន្ទ្យកមត្តស្ស ចានំ តតោ មហន្តំ មហាសាវជ្ជំ,
កាយសញ្ញាលនសមត្ថំ ពហំ បិវិត្វា តាមយាតកាទិកម្មំ ករោន្តស្ស
មហាសាវជ្ជមេវ។ ចាបកម្មញ្ញំ ចាណាតិចាតំ បត្វា ឌីណាសវេ មហាសាវជ្ជំ,
អទិន្នាទានំ បត្វា ឌីណាសវស្ស សន្តកេ មហាសាវជ្ជំ, មិច្ឆាចារំ បត្វា
ឌីណាសវាយ ភិក្ខុនិយាវីតិក្កមេ, មុសាវាទំ បត្វា មុសាវាទេន សង្ឃកេនេ,
សុរាចានំ បត្វា កាយសញ្ញាលនសមត្ថំ ពហំ បិវិត្វា តាមយាតកាទិកម្មំ
មហាសាវជ្ជំ។ សព្វេហិបិ ចេតេហិ មុសាវាទេន សង្ឃកេនោវ មហាសាវជ្ជោ។
តញ្ញំ កត្វា កប្បំ និរយេ បច្ចតិ។

ឥនានិ ឯតេសុ សភាវតោ, អារម្មណតោ, វេទនតោ, មូលតោ, កម្មតោ,
ជលតោតិ ធម្មិ អាការេហិ វិនិច្ឆយោ វេទិតញ្ញោ។ តត្ថ សភាវតោ

ចាណាតិចាតាធម្មោ សព្វេបិ ចេតនាសភាវា។ អារម្មណតោ
ចាណាតិចាតោ ជីវិតិន្ទ្រិយារម្មណតោ សម្ពាវារម្មណោ, អធិន្ទាធានំ
សត្តារម្មណំ វា សម្ពាវារម្មណំ វា, មិច្ឆាចារោ ដោជ្ជត្តវសេន សម្ពាវារម្មណោ,
សត្តារម្មណោតិ ឯកេ។ មុសាវាទោ សត្តារម្មណោ វា សម្ពាវារម្មណោ វា,
សុរាចានំ សម្ពាវារម្មណំ។ វេទនតោ ចាណាតិចាតោ ទុក្ខវេទនោ, អធិន្ទាធានំ
តិវេទនំ, មិច្ឆាចារោ សុខមជ្ឈត្តវសេន ទិវេទនោ, តថា សុរាចានំ។
សន្និជ្ជាបកចិត្តេន បន ឧភយម្បិ មជ្ឈត្តវេទនំ ន ហោតិ។ មុសាវាទោ
តិវេទនោ។ មូលតោ ចាណាតិចាតោ ទោសមោហាវសេន ទិវមូលកោ,
អធិន្ទាធានំ មុសាវាទោ ច ទោសមោហាវសេន វា លោភមោហាវសេន វា,
មិច្ឆាចារោ សុរាចានញ លោភមោហាវសេន ទិវមូលំ។ កម្មតោ
មុសាវាទោយេវេត្ថ វចីកម្មំ, សេសំ ចតុត្ថិយម្បិ កាយកម្មមេវ។ ជលតោ សព្វេបិ
អចាយ្ហបបត្តិជលា ចេវ សុគតិយម្បិ អប្បាយុកតាធិនាជានិវេទនិជ្ជជលា ចាតិ
ឯវមេត្ត សភាវាទិតោ វិនិច្ឆយោ វេទិតត្តោ។

អប្បជីវិតាតិ សមាធានវិរតិយា សម្បត្តិវិរតិយា ច អភាវេន ន បជីវិតា។
ទុស្សីលាតិ តតោ ឯវ បញ្ចសីលមត្តស្សបិ អភាវេន និស្សីលា។ ចាបធម្មាតិ
លាមកធម្មា, ហីនាចារា។ ចាណាតិចាតា បជីវិតោតិ សិក្ខាបទសមាធានេន
ចាណាតិចាតតោវិរតោ, អារកា ឋិតោ។ ឯស នយោ សេសេសុបិ។

ឥធាបិ ចាណាតិចាតាវេរមណីអាធិនំ សភាវតោ អារម្មណតោ,
វេទនតោ, មូលតោ, កម្មតោ, សមាធានតោ, ភេទតោ, ជលតោ ច វិញ្ញាតត្តោ
វិនិច្ឆយោ។ តត្ថ សភាវតោ បញ្ចបិ ចេតនាយោបិ ហោតិវិរតិយោបិ,
វិរតិវសេន បន ទេសនា អាគតា។ យា ចាណាតិចាតាវិរមន្តស្ស “យា តស្មី
សមយេ ចាណាតិចាតា អារតិ វិរតិ”តិ ឯវំ វុត្តា កុសលចិត្តសម្បយុត្តា វិរតិ។

សា បកេនតោ តិវិទា - សម្បត្តិវិវតិ, សមាទានវិវតិ, សមុប្បន្នវិវតិ។ តត្ថ
អសមាទិន្នសិក្ខាបទានំ អត្តនោ ជាតិវយពាហុសច្ចាធិនិ បច្ចវេក្ខិត្វា
“អយុត្តមេតំ អម្ពាភំ កាតុ”ន្តិ សម្បត្តិវត្ថុំ អវីតិក្កមន្តានំ ឧប្បជ្ជមាណវិវតិ
សម្បត្តិវិវតិ នាម។ សមាទិន្នសិក្ខាបទានំ សិក្ខាបទសមាទានេ តទុត្តរំ ច
អត្តនោ ជីវិតម្យំ បរិច្ចជិត្វា វត្ថុំ អវីតិក្កមន្តានំ ឧប្បជ្ជមាណវិវតិ **សមាទានវិវតិ**
នាម។ អរិយមគ្គសម្បយុត្តា បនវិវតិ **សមុប្បន្នវិវតិ** នាម, យស្សា ឧប្បត្តិតោ
បជ្ជាយ អរិយបុគ្គលានំ “ចាលំ យាតេស្សាមា”តិ ចិត្តម្យំ ន ឧប្បជ្ជតិ។ តាសុ
សមាទានវិវតិ ឥធាធិប្បតា។

អារម្មណតោ ចាលោកិចាតាធិនំ អារម្មណានេវ ឯតេសំ អារម្មណានិ។
វីតិក្កមិតព្ពតោយេវ ហិវិវតិ នាម ហោតិ។ យថា បន និព្ពានារម្មណា
អរិយមគ្គោ កិលេសេ បដហតិ, ឯវំ ជីវិតិន្ទ្រយាទិអារម្មណាយេវ ឯតេ
កុសលធម្មា ចាលោកិចាតាធិនិ ទុស្សីល្យាទិ បដហន្តិ។ **វេទនតោ** សព្ពាបិ
សុខវេទនាវ។

មូលតោ ញាណសម្បយុត្តចិត្តេន វិវមន្តស្ស
អលោកអនោសអមោហាវសេន តិមូលា ហោន្តិ, ញាណវិប្បយុត្តចិត្តេន
វិវមន្តស្ស អលោកអនោសវសេន ទិមូលា។ **កម្មតោ** មុសាវាទា វេរមណី
វចីកម្មំ, សេសា កាយកម្មំ។ **សមាទានតោ** អញ្ញាស្ស គរុជ្ជានិយស្ស សន្តិកេ តំ
អលកន្តេន សយមេវ វា បញ្ចា សីលានិ ឯកជ្ឈំ ចាជិយេក្កំ វា សមាទិយន្តេន
សមាទិន្នានិ ហោន្តិ។ **ភេទតោ** គហជ្ជានំ យំ យំ វីតិក្កន្តំ, តំ តទេវ ភិជ្ជតិ, ឥតរំ ន
ភិជ្ជតិ។ កស្មា? គហជ្ជា ហិ អនិពទ្ធសីលា ហោន្តិ, យំ យំ សក្កោន្តិ, តំ តទេវ
រក្ខន្តិ។ បព្ពជិតានំ បន ឯកស្មី វីតិក្កន្តេ សព្ពានិ ភិជ្ជន្តិតិ។

ផលតោតិ ចាលោតិចាតា វេរមណីយា ចេត្ត អង្គបច្ចង្គសម្បទ្ទតា,
អាហោបរិណាហសម្បត្តិ, ជវនសម្បត្តិ, សុប្បតិដ្ឋិតចាទតា, ចារុតា, មុទុតា,
សុចិតា, សូរតា, មហាព្ពលតា, វិស្សជ្ឈវចនតា, សត្តានំ បិយមនាបតា,
អភិជ្ជបរិសតា, អច្ចម្ពិតា, ធុប្បជំសិយតា, បរុបក្កមេន អមរណតា,
មហាបរិវាវតា, សុវណ្ណតា, សុសណ្ណានតា, អប្បាពាធតា, អសោកតា,
បិយមនាបេហិ អវិប្បយោគោ, ធីយាយុកតាតិ វេរមាធិនិ ផលានិ។

អធិន្ទាធានា វេរមណីយា មហាធនធម្មតា, អនន្តភោគតា, ជីវភោគតា,
ឥន្ទ្រតានំ ភោគានំ ឱប្បំ បដិលាភោ, រាជាធិហិ អសាធារណភោគតា,
ឧទ្យារភោគតា, តត្ថ តត្ថ ដេដ្ឋកភាវោ, នត្តិការវស្ស អជាននតា,
សុខវិហារិតាតិ វេរមាធិនិ។

អព្រហ្មចរិយា វេរមណីយា វិគតបច្ចត្តិកតា, សព្ពសត្តានំ បិយមនាបតា,
អន្ធមានវត្ថុច្ឆានាធិនំ លាភិតា, សុខសុបនតា, សុខបដិពុជ្ឈនតា,
អចាយកយវិមោក្ខោ, ឥត្តិការវនបុសកភាវានំ អភព្ពតា, អក្កោធនតា,
សច្ចការិតា, អមង្គតា, អាហធនសុខតា, បរិបុណ្ណិន្ទិយតា,
បរិបុណ្ណលក្ខណតា, និរាសង្កតា, អប្បាស្សក្កតា, សុខវិហារិតា,
អកុតោភយតា, បិយវិប្បយោគាភាវោតិ វេរមាធិនិ។ យស្មា បន
មិច្ឆាចារាវេរមណីយា ផលានិបិ ឯត្ថវ អន្តោគធានិ, តស្មា (អព្រហ្មចរិយា
វេរមណីយា)។

មុសាវាធា វេរមណីយា វិប្បសន្តិន្ទិយតា, វិស្សជ្ឈមធុរកាលិតា,
សមសិតសុទ្ធពន្ធតា, ឆាតិច្ចលតា, ឆាតិកិសតា, ឆាតិវស្សតា, ឆាតិធីយតា,
សុខសម្មស្សតា, ឧប្បលកន្ធមុខតា, សុស្សសកបរិសតា, អាទេយ្យវចនតា,
កមលធនសធិសមុទុលោហិតតនុជ្ឈិតា, អលីនតា, អនុទ្ធតតាតិ វេរមាធិនិ។

សុរាមេរយមជ្ជបមាធដ្ឋានា វេរមណីយា អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នេសុ
កិច្ចករណីយេសុ អប្បមាធតា, ញាណវន្តតា, សទា ឧបជ្ជិតស្សតីតា,
ឧប្បន្នេសុ កិច្ចករណីយេសុ ហ៊ានុប្បត្តិកបដិកានវន្តតា, អនលសតា,
អជឡតា, អនុម្ពត្តតា, អច្ឆម្ពតា, អសារម្ពតា, អនិស្សកិតា, អមច្ឆរិតា,
សច្ចវាទិតា, អបិសុណាអដរុសអសម្មប្បលាបវាទិតា, កតញ្ញតា, កតវេទិតា,
ចាគវន្តតា, សីលវន្តតា, ឧដុកតា, អក្កោជនតា, ហិរោត្តប្បសម្មន្តតា,
ឧដុទិដ្ឋិតា, មហាន្តតា, បណ្ឌិតតា, អត្តានត្តកុសលតាតិ ឯវមាធិនិ ជលានិ។
ឯវមេត្ត ចាណាតិចាតាវេរមណីអាធិនម្បិ សភាវាទិតោវិនិច្ឆយោ វេទិតញ្ញោ។

សីលវាតិ យថាវុត្តបញ្ចសីលវសេន សីលវា។ កល្យាណធម្មោតិ
សុន្ទរធម្មោ, សរណាគមនបរិធិបិតាយ ទិដ្ឋិសម្បត្តិយា សម្មន្តបញ្ញោតិ អត្ថោ។
យោ បន បុត្តោ មាតាបិតុសុ អស្សន្ទេសុ ទុស្សីលេសុ ច សយម្បិ តាទិសោ,
សោមិ អវជ្ជាតោយេវាតិ វេទិតញ្ញោ។ អស្សន្ទិយាធយោ ហិ ឥធម អវជ្ជាតការស្ស
លក្ខណំ វុត្តា, តេ ច តស្មី សំវិជ្ជន្តិ។ មាតាបិតរោ បន ឧចាធាយ បុត្តស្ស
អតិជាតាទិភារោ វុច្ឆតីតិ។

យោ ហោតិ កុលគន្ធនោតិ កុលច្រូនកោ កុលវិជាសកោ។ ធននត្ថោ ហិ
ឥធម គន្ធសន្នោ, “ឧប្បលគន្ធបច្ឆតិកា” តិអាធិសុ (ចារា. ៦៥) វិយ។ កេចិ បន
“កុលជំសនោ” តិ បឋន្តិ, សោ ឯវត្ថោ។

ឯតេ ខោ បុត្តា លោកស្មិន្តិ ឯតេ អតិជាតាធយោ តយោ បុត្តា ឯវ ឥមស្មី
សត្តលោកេ បុត្តា នាម, ន ឥតោវិនិមុត្តា អតិ។ ឥមេសុ បន យេ ភវន្តិ
ឧចាសកាយេ សរណាគមនសម្បត្តិយា ឧចាសកា ភវន្តិ
កម្មស្សកតាញាណោន កម្មស្ស កោវិទា, តេ ច បណ្ឌិតា បញ្ញាវន្តោ,
បញ្ចសីលនសសីលេន សម្មន្តា បរិបុណ្ណា។ យាចកានំ វចនំ ជានន្តិ, តេសំ

មុខការទស្សនានៃអធិប្បាយបូរណតោតិ វទញ្ញ, តេសំ វា “ទេហី”តិ វចនំ
សុត្វា “ឥមេ បុព្វេ ទានំ អទត្វា ឯវំភូតា, មយា បន ឯវំ នភវិតត្ថ”ន្តិ តេសំ
បរិច្ឆាគេន តទត្ថំ ជានន្តីតិ វទញ្ញ, បណ្ឌិតានំ វា កម្មស្សកតាទិទីបកំ វចនំ
ជានន្តីតិ វទញ្ញ។ “បទញ្ញ”តិ ច បឋន្តិ, បទានិយា បរិច្ឆាគសីលាតិ អត្ថោ។ តតោ
ឯវំវិគតមន្ត្រមលត្តា វិតមជ្ជរា។ អព្ពយនាតិ អព្ពសន្ត្វាតា យនា,
យនមេយបដលា វា មុត្តោ ចន្ទោរិយ, ឧចាសកាទិបរិសាសុ ខត្តិយាទិបរិសាសុ
ច វិរោចរេ វិរោចន្តិ, សោភន្តីតិ អត្ថោ។

បញ្ចមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. អវុដ្ឋកសុត្តវណ្ណានា

៧៥. ធន្នេ អវុដ្ឋកសមោតិ អវុដ្ឋកមេយសមោ។ ឯកោច្ឆា ហិ មេយោ
សតបដលសហស្សបដលោ ហុត្វា ឧដ្ឋហិត្វា ចនន្តោ គដ្ឋន្តោ វិជ្ជោតន្តោ ឯកំ
ឧទកតិទុម្ពិ អចាតេត្វា វិគត្ថតិ, តដូបមោ ឯកោច្ឆា បុគ្គលាតិ ទស្សន្តោ អាហា
“អវុដ្ឋកសមោ”តិ។ បទេសវស្សីតិ ឯកទេសវស្សីមេយសមោ។ បទេសវស្សី
រិយាតិ ហិ បទេសវស្សី។ ឯកោច្ឆា ឯកស្មីយេវ ហិ ឯកេតេសុ មនុស្សេសុ យថា
ឯកោច្ឆេ តេមេន្តិ, ឯកោច្ឆេ ន តេមេន្តិ, ឯវំ មន្តំ វស្សីតិ, តដូបមំ ឯកច្ចំ បុគ្គលំ
ទស្សតិ “បទេសវស្សី”តិ។ សព្ពត្ថាភិវស្សីតិ សព្ពស្មី បដវិបត្តតសមុទ្ធាទិកេ
ជគតិប្បទេសេ អភិវស្សីមេយសមោ។ ឯកោច្ឆា ហិ សកលចក្កវាឡ គព្ពំ
បត្តវិត្វា សព្ពត្ថកមេវ អភិវស្សតិ, តំ ចាតុទ្ធិបិកមហាមេយំ ឯកច្ចស្ស
បុគ្គលស្ស ឧបមំ កត្វា វុត្ថំ “សព្ពត្ថាភិវស្សី”តិ។

សព្វេសានន្តិ សព្វេសំ, អយមេវ វា ចាហោ។ ន ទាតា ហោតីតិ អទានសីលោ
ហោតិ, ចទ្ធមជ្ជរិកាយ ន កស្សចិ កិញ្ចិ ទេតីតិ អត្ថោ។ ឥទានិ ទានស្ស ខេត្តំ

ឆេយ្យធម្មញ្ញវិភាគេន ធស្សេតុំ “សមណព្រាហ្មណា”តិអាទិមាហ។ តត្ថ
សមិតថាបសមណា ចេវ បព្ពដ្ឋមត្ថសមណា ច ពាហិតថាបព្រាហ្មណា ចេវ
ជាតិមត្ថព្រាហ្មណា ច ឥធ “សមណព្រាហ្មណា”តិ អធិប្បតា។ កបណា
នាម ទុគ្គតា ទលិទ្ធមនុស្សា។ អទ្ធិកា នាម បថាវិនោ បរិព្ពយវិហំនា។ វនិព្ពកា
នាម យេ “ឥដ្ឋំ ទេថ កន្តំ មនាបំ កាលេន អនវដ្ឋំ ឧទគ្គចិត្តា បសន្នចិត្តា, ឯវំ
ទេន្តា គច្ឆថ សុគតី, គច្ឆថ ព្រាហ្មលោក”ត្ថិអាទិនា នយេន ទានេ និយោដេន្តា
ទានស្ស វណ្ណំ ថោមេន្តាវិចរន្តិ។ យាចកា នាម យេ កេវលំ “មុដ្ឋិមត្តំ ទេថ,
បសតមត្តំ ទេថ, សរាវមត្តំ ទេថា”តិ អប្បកម្មិ យាចមាណវិចរន្តិ។ តត្ថ
សមណព្រាហ្មណគ្គហណោន គុណាខេត្តំ ឧបការិខេត្តញ្ច ធស្សេតិ,
កបណាទិគ្គហណោន ករុណាខេត្តំ។ អន្ធន្តិ យំកិញ្ចិ ខាទនីយំ កោជនីយំ។
ចានន្តិ អម្ពចានាទិចានកំ។ វត្ថន្តិ និវាសនចារុបនាទិអន្ធាទនំ។ យានន្តិ
រថវយ្ហាទិ អន្ធមសោ ឧចាហានំ ឧចាទាយ គមនសាធនំ។ មាលាតិ
គន្ធិតាគន្ធិតកេទំ សព្ពំ បុប្ផំ។ គន្ធន្តិ យំកិញ្ចិ គន្ធជាតំ បិសិតំ អបិសិតំ
គន្ធបករណញ្ច។ វិលេបនន្តិ ជិវរាគករណំ។ សេយ្យាតិ មញ្ចបីហំទិ ចេវ
ចារាវកោជវាទិ ច សយិតព្ពវត្ថុ។ សេយ្យគ្គហណោន ចេត្ត អាសនម្មិ គហិតន្តិ
ទដ្ឋព្ពំ។ អារសថន្តិ វាតាតថាទិបរិស្សយវិនោទនំ បតិស្សយំ។ បដិបេយ្យន្តិ
ដីបកបល្លិកាទិបដីបូបករណំ។

ឯវំ ខោ, ភិក្ខុវេតិ វិជ្ជមាទេថ ឆេយ្យធម្មេ បដិគ្គាហកានំ ឯវំ ទាតព្ពវត្ថុ
សព្ពេន សព្ពំ អទេន្តោ បុគ្គលោ អវស្សិកមេយសទិសោ ហោតិ។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ
- ភិក្ខុវេ, យថា សោ មេយោ សតបដលសហស្សបដលោ ហុត្វា ឧដ្ឋហិត្វា ន
កិញ្ចិ វស្សិវិគច្ឆតិ, ឯវមេវ យោ ឧឡារំ វិបុលញ្ច ភោគំ សំហរិត្វា គេហំ
អារសន្តោ កស្សចិ កជច្ឆមត្តំ ភិក្ខុំ វា ឧឡុដ្ឋមត្តំ យាគុំ វា អទត្វាវិគច្ឆតិ,
វិវសោ មច្ឆវសំ គច្ឆតិ, សោ អវុដ្ឋិកសមោ នាម ហោតីតិ។ ឥមិនា នយេន

សេសសុបិ និគមនំ វេទិតញ្ចំ។ ឥមេសុ ច តីសុ បុគ្គលេសុ បឋមោ ឯកំសេនេវ
គរហិតញ្ចោ, ធុតិយោ បសំសនីយោ, តតិយោ, បសំសនីយតរោ។ បឋមោ វា
ឯកន្តេនេវ សព្វនិហ័នោ, ធុតិយោ មជ្ឈិមោ, តតិយោ ឧត្តមោតិ វេទិតញ្ចោ។

គាថាសុ សមណោតិ ឧបយោគវសេន ពហុវចនំ តថា សេសេសុបិ។
លទ្ធានាតិ លភិក្ខុ, សមណោ ធឹក្ខណោយ្យេ បវាវេត្វា បុដ្ឋោ ន សំរិកជតិ។ អន្ធនំ
ចានញ្ច កោជនន្តិ អន្ធនំ វា ចានំ វា អញ្ចំ វា ភុញ្ញិតព្ពយុត្តកំ កោជនំ, តំ ន
សំរិកជតិ។ អយញ្ញេត្ត សង្ខេបត្តោ - យោ អត្ថិកកាវេន ឧបគតេ
សម្បជីក្កាហកេ លភិក្ខុ អន្ធាធិនា សំរិកាគមត្តម្បិ ន ករោតិ, កី សោ អញ្ចំ
ធានំ ធស្សតិ, តំ វេរុបំ ជន្ទមជ្ជិយំ បុរិសាធមំ និហ័នបុគ្គលំ បណ្ឌិតា
អវុដ្ឋិកសមោតិ អាហុ កថយន្តិតិ។

ឯកច្ឆានំ ន ធនាតីតិ វិជ្ជមានេបិ មហាតិ ធាតព្ពធម្មេ ឯកេសំ សត្តានំ តេសុ
កោធវសេន វា, ធម្យធម្មេ លោកវសេន វា ន ធនាតិ។ ឯកច្ឆានំ បវេច្ឆតីតិ
ឯកេសំយេវ បន ធនាតិ។ មេធាវិនោតិ បញ្ញាវន្តោ បណ្ឌិតា ជនា។

សុភិក្ខុវាចោតិ យោ ឧបគតានំ យាចកានំ “អន្ធនំ ទេជ, ចានំ ទេថា” តិអាធិនា
តំ តំ ធាបេតិ, សោ សុលភកិក្ខុតាយ សុភិក្ខុ វាចា ឯតស្សតិ សុភិក្ខុវាចោ។
“សុភិក្ខុវស្សី” តិបិ បឋន្តិ។ យថា លោកោ សុភិក្ខោ ហោតិ, វេរុ
សព្វត្ថាភិវស្សីតមហាមេយោ សុភិក្ខុវស្សី នាម ហោតិ។ វេរុមយម្បិ
មហាធានេហិ សព្វត្ថាភិវស្សី សុភិក្ខុវស្សីតិ។ អាមោធមាធា បកិវេតីតិ
តុជ្ជហជ្ជមានសោ សហត្ថេន ធានំ ទេន្តោ បជីក្កាហកខេត្តេ ធម្យធម្មំ
បកិវេន្តោវិយ ហោតិ, វាចាយបិ “ទេជ ទេថា” តិ ភាសតិ។

ឥតនាទី ទំ សុភិក្ខុវស្សិតការំ ទស្សេតុំ “យថាបិ មេឃោ” តិអាទិ វុត្តំ។
តត្រាយំ សង្ខេបត្ថោ - យថា មហាមេឃោ បឋមំ មន្តនិគ្សោសេន ជនយិត្វា បុន
សកលនទីកន្ទរាទិ ឯកនិដ្ឋានំ ករោន្តោ គង្គយិត្វា បវស្សតិ, សព្ពត្ថកមេវ
វារីនា ឧទកេន ជលំ និដ្ឋព្វា អភិសន្តន្តោ បូរេតិ ឯកោយំ ករោតិ, ឯវមេវ ឥធ
ឥមស្មី សត្តលោកេ ឯកន្តោ ឧឡារបុគ្គលោ សព្ពសមតាយ សោ មហាមេឃោ
វិយ វស្សិតព្ពត្តា តាទិសោ យថា ធំ ឧដ្ឋានាទិគតំ អត្តនោ ឧដ្ឋានវិរិយាភិទិត្តតំ
ហោតិ, ឯវំ អនលសោ ហុត្វា តព្វា ធម្មេន ព្យាយេន សំហរិត្វា តន្តិព្ពត្តេន
អន្នេន ចានេន អញ្ញេន ច ទេយ្យធម្មេន បត្តេ សម្មត្តេ វនិព្ពកេ សម្មា សម្មទេវ
ទេសកាលានុបព្វោវ ឥច្ឆានុបព្វា តប្បតិ សម្មវារេតីតិ។

ធម្មសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

៧. សុខបត្តនាសុត្តន្តបិដក

៧៦. សត្តមេ សុខានិទិត្តំ សុខនិមិត្តានិ។ បត្តយមាណោតិ ឥច្ឆមាណោ
អាគម្ពមាណោ។ សីលន្តិ គហជ្ឈសីលំ បព្ពជិតសីលញ្ច។ គហជ្ឈោ ច គហជ្ឈសីលំ,
បព្ពជិតោ ច ចតុចារិសុទ្ធិសីលន្តិ អធិប្បយោ។ រក្ខេយ្យាតិ សមាទិយិត្វា
អរីតិក្កមន្តោ សម្មទេវ គោបយ្យ។ បសំសា មេ អាគច្ឆតិ “មម កល្យាណោ
កិត្តិសន្តោ អាគច្ឆតិ” តិ ឥច្ឆន្តោ បណ្ឌិតោ សប្បញ្ញោ សីលំ រក្ខេយ្យ។
សីលវតោ ហិ គហជ្ឈស្ស តាវ “អសុកោ អសុកកុលស្ស បុត្តោ សីលវា
កល្យាណធម្មោ សន្តោ បសន្តោ ឆាយកោ ការកោ” តិអាទិនា បរិសមជ្ឈេ
កល្យាណោ កិត្តិសន្តោ អព្ពគ្គច្ឆតិ, បព្ពជិតស្ស “អសុកោ នាម ភិក្ខុ សីលវា
វត្ថុសម្បន្តោ សោរតោ សុខសំវាសោ សគារវោ សប្បតិស្សោ” តិអាទិនា... បេ....
អព្ពគ្គច្ឆតិ តិ។ វុត្តញ្ញោតំ -

“បុន ចបរំ, គហបតយោ, សីលវតោ សីលសម្បជ្ជស្ស កល្យាណោ
កិត្តិសន្នោ អពុត្តត្ថិតិ” តិ (អ. និ. ៥.២១៣; ឧទា. ៧៦; មហាវ. ២៨៥)។

តថា -

“អាកង្ខេយ្យ ចេ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ - ‘សព្វាហ្មចារីនំ បិយោ ចស្សំ មនាថោ,
គរុ ច ភាវនីយោ ចា’ តិ, សីលស្សេវស្ស បរិបូរការី” តិ អាទិ (ម. និ. ១.៦៥)។

ភោគាមេ ឧប្បជ្ជន្តតិ ឯត្ថ គហជ្ជស្ស តាវ សីលវតោ កល្យាណាធម្មស្ស
យេន យេន សិប្បជ្ជានេន ជីវិតំ កក្កេតិ - យទិ កសិយា, យទិ វណិជ្ជាយ, យទិ
រាជចារិសេន, តំ តំ យថាកាលំ យថាវិធិញ្ច អតិវិយ អប្បមត្តភាវតោ
អចស្ស អនុប្បន្នា ចេវ ភោគា ឧប្បជ្ជន្តិ, ឧប្បន្នា ច ភោគា ជាតី គមិស្សន្តិ។
បព្ពជិតស្ស បន សីលាចារសម្បជ្ជស្ស អប្បមាទវិហារិស្ស សតោ
សីលសម្បជ្ជស្ស សីលសម្បទាយ អប្បិច្ឆតាទិគុណេសុ ច បសន្នា មនុស្សា
ឧឡារុឡារេ បច្ចយេ អភិហរន្តិ, ឯវមស្ស អនុប្បន្នា ចេវ ភោគា ឧប្បជ្ជន្តិ, ឧប្បន្នា
ច ជិរា ហោន្តិ។ តថា ហិ វុត្ថំ -

“បុន ចបរំ, គហបតយោ, សីលវា សីលសម្បជ្ជោ អប្បមាទាធិករណំ
មហន្តំ ភោគក្ខន្ធី អធិកត្ថិតិ” តិ (អ. និ. ៥.២១៣; ឧទា. ៧៦; មហាវ. ២៨៥)។

តថា -

“អាកង្ខេយ្យ ចេ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ - ‘លាភី អស្ស
ចីវរិបិណ្ឌាចាតសេនាសនគិលានបច្ចយកេសជ្ឈបរិក្ខារាធីន្តិ,
សីលស្សេវស្ស បរិបូរការី” តិ (ម. និ. ១.៦៥) ច -

សេសំ វុត្ថនយមេវ។

គាថាសុ បត្តយានោតិ បត្តយន្តោ។ តយោ សុខេតិ តីណិ សុខានិ។
វិត្តលាភន្តិ ធនលាភំ, ភោគុប្បត្តិន្តិ អត្តោ។ វិសេសតោ ចេត្ត បសំសាយ
ចេតសិកសុខំ, ភោគេហិ កាយិកសុខំ, ឥតវេន ឧបបត្តិសុខំ; តថា បឋមេន
ទិដ្ឋធម្មសុខំ, តតិយេន សម្មរាយសុខំ, ទុតិយេន ឧភយសុខំ គហិតន្តិ វេទិតព្ពំ។

ឥតានិ បសំសាទិការណាស្ស សីលស្ស វិយ បសំសាទិនម្បិ វិសេសការណំ
ចាបមិត្តបរិវដ្ឋនំ កល្យាណមិត្តសេវនញ្ច អាទិនវានិសំសេហិ សទ្ធិ ទស្សន្តោ
“អករោន្តោ” តិអាទិមាហា។ តត្ថ សន្តិយោតិ ចាបស្មី បរិសន្តិកញ្ចោ “អធ្វា ឥមិនា
ចាបំ កតំ វា ករិស្សតិ វា, តថា ហេស ចាបបុរិសេហិ សទ្ធិ សញ្ញាតិ” តិ។
អស្សាតិ ឥមស្ស ចាបជនសេវិនោ បុគ្គលស្ស ឧបរិ, អស្ស វា បុគ្គលស្ស
អវល្លោក អភូតោបិ ចាបជនសេវិតាយ រុហតិ វិរុទ្ធិ វេបុល្លំ អាបជ្ជតិ បត្តរតិ។
អស្សាតិ វា ភុម្មត្ថេ សាមិវចនំ, តស្មី បុគ្គលេតិ អត្តោ។ ស វេ តាទិសកោ
ហោតីតិ យោ យាទិសំ ចាបមិត្តំ វា កល្យាណមិត្តំ វា ភជតិ ឧបសេវតិ ច, សោ
បុគ្គលោ ភូមិភាគវសេន ឧទកំវិយ តាទិសោវ ហោតិ, ចាបធម្មោ
កល្យាណធម្មោ វា ហោតិ។ កស្មា? សហវាសោ ហិ តាទិសោ; យស្មា
សហវាសោ សំសគ្គោ ឧបរាគោ វិយ ជលិកមណីសុ បុរិសឧបនិស្សយភូតំ
បុគ្គលាការំ កាហាបេតិ, តស្មា ចាបបុគ្គលេន សហ វាសោ ន កាតញ្ចោតិ
អធិប្បាយោ។

សេវមាណោ សេវមាណន្តិ បរំ បកតិសុទ្ធិំ បុគ្គលំ កាលេន កាលំ អត្តានំ
សេវមាណំ សេវមាណោ ភជមាណោ ចាបបុគ្គលោ, តេន វា សេវិយមាណោ។ សម្ពុដ្ឋោ
សម្ពុសន្តិ តេន បកតិសុទ្ធន បុគ្គលេន សហវាសេន សំសគ្គេន សម្ពុដ្ឋោ
ចាបបុគ្គលោ សយម្បិ, តថា តំ ដុសន្តោ។ សរោទិន្ទោ កលាបំ វាតិ យថា នាម
សរោវិសេន ទិន្ទោ លិត្តោ សរកលាបគតោ សរសម្ពហសម្ពាតំ សរកលាបំ

អត្តនា ដុដ្ឋំ អលិត្តម្បិ ឧបលិម្បតិ, ឯវំ ចាបេន ឧបលេបកយា ធិរោតិ
ធិតិសម្បទ្គត្តា ធិរោ បណ្ឌិតបុរិសោ ចាបសហាយោ ន ភវេយ្យ។

បូតិមច្ឆំ កុសគ្គេនាតិ យថា កុច្ឆិតភាវេន បូតិភូតំ មច្ឆំ កុសតិណាគ្គេន
យោ បុរិសោ ឧបនយ្ហតិ បុជពន្លវសេន ពន្លតិ, តស្ស តេ កុសា អបូតិកាបិ
បូតិមច្ឆសម្ពន្ធន បូតិ ទុគ្គន្ធមវ វាយន្តិ។ ឯវំ ពាលូបសេវនាតិ ឯវំសម្បទា
ពាលជន្លបសេវនា ទដ្ឋញ្ច។ ឯវំ ធូរុបសេវនាតិ យថា អសុរភិនោបិ បត្តា
តករសម្ពន្ធន សុរភី វាយន្តិ, ឯវំ បណ្ឌិតូបសេវនា បកតិយា អសីលវតោ
សីលសមាទានាទិវសេន សីលគន្ធាយនស្ស ការណំ ហោតិ។

តស្មាតិ យស្មា អកល្យាណមិត្តសេវនាយ កល្យាណមិត្តសេវនាយ ច
អយំ ឯទិសោ អាទិនវោ អាទិសំសោ ច, តស្មា បត្តបុជស្សេវ បលាសបុជស្ស វិយ
ទុគ្គន្ធសុគន្ធវត្ថុសំសគ្គេន អសាធុសាធុជនសន្និស្សយេន ច។ ញត្វា
សម្មាភមត្តនោតិ អត្តនោ ទុក្ខទ្រយំ សុខទ្រយញ្ច ជលនិប្បត្តិ ញត្វា ជានិត្វា
អសន្តោ ចាបមិត្តេ ន ឧបសេវេយ្យ, សន្តោ ឧបសន្តោ វន្តនោសេ បសត្តេ វា
បណ្ឌិតេ សេវេយ្យ។ តថា ហិ អសន្តោ និរយំ នេន្តិ, សន្តោ ចាបេន្តិ សុគ្គតិន្តិ។
តតិ ភគវា បឋមគាថាយ យថាវុត្តានិ តីណិ សុខនិមិត្តានិ ទស្សេត្វា តតោ
បរាហិ បញ្ចាហិ គាថាហិ បដិបក្ខបរិវដ្ឋនេន សទ្ធិំ បសំសាសុខស្ស អាគមនំ
ទស្សេត្វា ឱសានគាថាយ តិណ្ណាម្បិ សុខានំ អាគមនការណេន សទ្ធិំ
ឱសានសុខំ ទស្សេតិ។

សត្តមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. ភិទុរសុត្តវណ្ណានា

៧៧. អដ្ឋមេ ភិទ្ទរាយន្តិ ភិទ្ទរោ អយំ។ កាយោតិ រូបកាយោ។ សោ ហិ
អដ្ឋបច្ឆន្តានំ កេសាធិនញ្ច សមូហដ្ឋេន, វេទំ កុច្ឆិតានំ ជេតុច្ឆានំ អាឈោ
ឧប្បត្តិទេសោតិបិ កាយោ។ តត្រាយំ វេចនត្តោ - អាយន្តិ ឯត្តាតិ អាឈោ។ កេ
អាយន្តិ? កុច្ឆិតា កេសាធិនញ្ច។ ឥតិ កុច្ឆិតានំ អាឈោតិបិ កាយោ។ អត្ថតោ
បន ចតុសន្តតិវសេន បវត្តមាធានំ ភូតុចាធាយធម្មានំ បុព្វោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ
- ភិក្ខុវេ, អយំ ចតុមហាភូតមយោ រូបកាយោ ភិទ្ទរោ ភេទនសីលោ
ភេទនសភារោ ខណោ ខណោ វិទ្ធិសនសភារោតិ។ “ភិទ្ទរាយ”ន្តិបិ ចាថា, សោ
ឯវត្តោ។ វិញ្ញាណន្តិ តេភូមកំ កុសលាធិចិត្តំ។ វេចនត្តោ បន - តំ តំ អារម្មណំ
វិជានាតីតិ វិញ្ញាណំ។ យញ្ញិ សញ្ញាននបជាននវិជុរំ អារម្មណវិជាននំ ឧបលទ្ធិ,
តំ វិញ្ញាណំ។ វិរាគធម្មន្តិ វិវដ្តនធម្មំ, បលុដ្ឋនសភាវន្តិ អត្តោ។ សព្វេ ឧបដិសិ
ខន្ធបដិ, កិលេសូបដិ, អភិសង្ការូបដិ, បញ្ចកាមគុណ្ឌាបដិសិ ឯតេ “ឧបដិសិ
ឯតុ ទុក្ខ”ន្តិ ឧបដិសញ្ញតា សព្វេបិ
ឧបាទានក្ខន្ធកិលេសាភិសង្ការបញ្ចកាមគុណាធម្មា ហុត្វា អភាវជ្ជេន អនិច្ចា,
ឧទយព្ពយប្បដិបីឡនដ្ឋេន ទុក្ខា, ជរាយ មរណេន ចាតិ ទ្វិជា
វិបរិណាមេតព្ពសភាវតាយ បកតិវិជហនដ្ឋេន វិបរិណាមធម្មា។ ឯវមេត្ត
អនិច្ចនស្សនសុខតាយ រូបធម្មេ វិញ្ញាណញ្ចាវិសុំ គហេត្វា បុន ឧបដិវិភាគេន
សព្វេបិ តេភូមកធម្មេ ឯកជ្ឈំ គហេត្វា អនិច្ចទុក្ខានុបស្សនាមុខេន
តថាពុជ្ឈនកានំ បុគ្គលានំ អដ្ឋាសយេន សម្មសនចារោ.កថិតោ។ កាមព្វេត្ត
លក្ខណាទ្វយមេវ ចាឡិយំ អាគតំ, “យំ ទុក្ខំ, តទនត្តា”តិ (សំ. និ. ៣.១៥) បន
វេចនតោ ទុក្ខលក្ខណេន អនត្តលក្ខណាម្បិ ទស្សិតមេវាតិ វេទិតព្ពំ។

គាថាយំ ឧបដិសុ ភយំ ទិស្វាតិ ឧបដិសុ ភយតុបដ្ឋានញ្ញាណាវសេន ភយំ
ទិស្វា, តេសំ ភាយិតព្ពតំ បស្សិត្វា។ ឥមិនា ពលវិបស្សនំ ទស្សេតិ។
ភយតុបដ្ឋានញ្ញាណមេវ ហិ វិភជិត្វាវិសេសវសេន អាធិនវានុបស្សនា

និព្វាននុបស្សនាតិ ច វុច្ចតិ។ ជាតិមរណមច្ចគាតិ ឯវំ សម្មសន្តោ
វិបស្សនាញាណំ មគ្គេន យដេត្វា មគ្គបរម្យរាយ អរហត្តំ បត្តោ ជាតិមរណំ
អតីតោ នាម ហោតិ។ កង្ខ? សម្មត្វា បរមំ សន្តិទ្ធិ បរមំ ឧត្តមំ អនុត្តរំ សន្តិ
សត្តសង្ខារបសមំ និព្វានំ អធិកន្ធា។ ឯវំភូតោ ច កាលំ កង្ខតិ ភាវិតត្តោតិ
ចតុន្នំ អរិយមគ្គានំ វសេន ភាវនាភិសមយនិប្បត្តិយា
ភាវិតកាយសីលចិត្តបញ្ញត្តា ភាវិតត្តោ មរណំ ជីវិតញា អនភិនន្តោ កេវលំ
អត្តនោ ខន្ធបរិនិព្វានកាលំ កង្ខតិ ឧទិក្ខតិ, ន តស្ស កត្តចិ បត្តនា ហោតីតិ។
តេនាហ -

“នាភិនន្ធមិ មរណំ, នាភិនន្ធមិ ជីវិតំ;
កាលញា បដិកង្ខាមិ, និព្វិសំ ភតកោ យថា”តិ។ (ថេរកា. ៦០៦);
អជ្ឈមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. ធាតុសោសំសន្ធនសុត្តវណ្ណានា

៧៨. នវមេ ធាតុសោតិ ធាតុតោ។ ធាតូតិ ច អជ្ឈាសយធាតុ
អជ្ឈាសយសភារោ អធិប្បតោ, យោ អធិមុត្តិតិបិ វុច្ចតិ។ សំសន្ធព្វិតិ តាយ
ធាតុសភាគតាយ យថាធាតុ យថាអជ្ឈាសយំ អល្លិយន្តិ ឯកតោ ហោន្តិ។
សមេវ្វិតិ តាយ ឯវំ សមាធន្តាសយតាយ ឯកចិត្តា ហុត្វា សមាគច្ឆន្តិ
អញ្ញមញ្ញំ ភជន្តិ ឧបសង្កមន្តិ, អត្តនោ វុច្ចិការ្យខន្ធធិដ្ឋិយោ វា តត្ថ តត្ថ សមេ
ករោន្តា បវត្តន្តិ។ ហីនាធិមុត្តិកាតិ ហីនេ កាមគុណាធិកេ អធិមុត្តិ ឯតេសន្តិ
ហីនាធិមុត្តិកា, ហីនជ្ឈាសយា។ កល្យាណាធិមុត្តិកាតិ កល្យាណោ
នេក្ខម្មាធិកេ អធិមុត្តិ ឯតេសន្តិ កល្យាណាធិមុត្តិកា, បណីតជ្ឈាសយា។
សថេ ហិ អាចរិយុបជ្ឈាយា ន សីលវណ្ណោ, អន្តេវាសិកសន្ធិវិហារិកា ច
សីលវណ្ណោ, តេ អាចរិយុបជ្ឈាយេបិ ន ឧបសង្កមន្តិ, អត្តនោ សធិសេ

សារុប្បកិក្ខុយេវ ឧបសង្កមន្តិ។ សេច បន អាចរិយុបជ្ឈាយា សីលវន្តោ, ឥតវេ ន
សីលវន្តោ, តេបិ ន អាចរិយុបជ្ឈាយេ ឧបសង្កមន្តិ, អត្ថនោ សទិសេ
ហីនាធិមុត្តិកេយេវ ឧបសង្កមន្តិ។ ឯវំ ឧបសង្កមនំ បន ន កេវលំ ឯតវហិ ឯវ,
អថ ខោ អតីតានាគតេបីតិ ទស្សន្តោ “អតីតម្បិ, ភិក្ខុវេ” តិអាទិមាហា។
សន្នេហតោ សំកិលេសធម្មេសុ អភិធិវិជ្ជា ហីនាធិមុត្តិកា, វោទានធម្មេសុ
អភិធិវិជ្ជា កល្យាណាធិមុត្តិកា។

ឥទំ បន ទុស្សីលានំ ទុស្សីលសេវនមេវ, សីលវន្តានំ សីលវន្តសេវនមេវ,
ទុប្បញ្ញានំ ទុប្បញ្ញសេវនមេវ, បញ្ញាវន្តានំ បញ្ញាវន្តសេវនមេវ កោ និយាមេតីតិ?
អជ្ឈាសយធាតុ និយាមេតិ។ សម្ពហុលា កិវ ភិក្ខុ ឯកស្មី គាមេ ភិក្ខុាចារំ
ចរន្តិ។ តេ មនុស្សា ពហុ ភត្តំ អាហារិទ្ធា បត្តានិ បូរេទ្ធា “យថាសភាគំ
បរិភុញ្ញថា” តិ វទ្ធា ឧយ្យោជេសុ។ ភិក្ខុ អាហំសុ “អាវុសោ, មនុស្សា
ធាតុសំយុត្តកម្មេ បយោជេន្តិ” តិ។ ឯវំ អជ្ឈាសយធាតុ និយាមេតីតិ។
ធាតុសំយុត្តន អយមត្ថោ ធិបេតត្ថោ - គិដ្ឋក្ខេបពុតស្មិញ្ចិ
គិលានសេយ្យាយ និបន្នោ ភគវា អារក្ខត្ថាយ បរិវារេទ្ធា វសន្តេសុ
សារិបុត្តមោគ្គល្លាណាទីសុ ឯកមេកំ អត្ថនោ បរិសាយ សទ្ធិ ចន្ទមន្តំ
ឱលោកេទ្ធា ភិក្ខុ អាមន្តេសិ “បស្សថ នោ តុម្ហេ, ភិក្ខុវេ, សារិបុត្តំ សម្ពហុលេហិ
ភិក្ខុហិ សទ្ធិ ចន្ទមន្តន្តិ។ ឯវំ, ភន្តេ។ សព្វេ ខោ ឯតេ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ មហាបញ្ញា” តិ
(សំ. និ. ២.៩៩) សព្វំវិត្ថាវេតព្ពំ។

គាថាសុ សំសគ្គាតិ សំកិលេសតោ សហវាសាទិវសេន សមាយោគតោ,
អថ វា ទស្សនសំសគ្គោ, សវនសំសគ្គោ, សមុល្លាបសំសគ្គោ,
សម្ពោគសំសគ្គោ, កាយសំសគ្គាតិ ឯវំ បញ្ញាវិជេ សំសគ្គេយតោ កុតោចិ
សំសគ្គតោ។ វេនថោ ជាតោតិ កិលេសោ ឧប្បន្នោ មគ្គេន អសម្មហតោ។

អសំសគ្គន ធិន្ទតីតិ សំសគ្គបដិក្ខេបន កាយវិវេកាធិនា បុព្វភាគ ធិន្ទត្វា
បុន អច្ឆន្តាសំសគ្គន សមុប្បនិវេកន ធិន្ទតិ បហិយតិ។ ឯត្តារតា សង្ខេបតោ
ហិរានិមុត្តិយា សមុទយោ អត្ថដ្ឋមោ ច ទស្សតោ ហោតិ។

យស្មា បនតេ សំសគ្គាតេ ច កិលេសា កោសជ្ឈវសេន ឧប្បជ្ឈន្តិ ចេវ វឌ្ឍន្តិ
ច, នវីរិយាម្ពវសេន, តស្មា ហិរានិមុត្តិកេ កុសីតបុគ្គលេ វជ្ជេត្វា
កល្យាណានិមុត្តិកេ អារទ្ធវីរិយេ សេវន្តេន អសំសគ្គន សំសគ្គជា វនេថា
ធិន្ទតញ្ញាតិ យថាវុត្តមត្តំ វិត្តារតោ ទស្សន្តោ កុសីតសេវនាយ តាវ អាធិនំ
បកាសេតុំ “បរិត្តំ ទារុ” ធិអាធិមាហ។

តត្ថ បរិត្តំ ទារុន្តិ ខុទ្ទកំ កជ្ឈមយំ កុល្លំ។ យថា សីទេ មហាណ្ណវេតិ យថា
ខុទ្ទកំ កុល្លំ អារុហិត្វា មហាសមុទ្ធំ តវិតុកាមោ តីរំ អប្បត្វា សមុទ្ធមជ្ឈយេវ
សីទេយ្យ, បតិត្វា មជ្ឈកជ្ឈបកក្ខោ ភវេយ្យ។ ឯវំ កុសីតំ អាគម្ម, សាធុជីវិមិ
សីទតីតិ ឯវមេវ កុសីតំ វីរិយាម្ពវហិតំ កិលេសវសិកំ បុគ្គលំ និស្សាយ តេន
កតសំសគ្គោ សាធុជីវិមិ បរិសុទ្ធាជីវោ បរិសុទ្ធសីលោមិ សមាធនោ
ហីនសំសគ្គតោ ឧប្បន្នេហិ កាមវិតក្កាធិហិ ខន្ធមាធនោ ចារំ គន្ធិំ អសមត្តោ
សំសារណ្ណវេយ្យេវ សីទតិ។ តស្មាតិ យស្មា ឯវំ អនត្តារហោ កុសីតសំសគ្គោ,
តស្មា តំ អាគម្ម អាលសិយានុយោគេន កុច្ឆិតំ សីទតីតិ កុសីតំ។ តតោ ឯវ
ហីនវីរិយំ និព្វិរិយំ អកល្យាណមិត្តំ បរិវន្តេយ្យ។ ឯកន្តេនេវ បន
កាយវិវេកាធិនញ្ចេវ តទដ្ឋវិវេកាធិនញ្ច វសេន បរិវិត្តេហិ, តតោ ឯវ
កិលេសេហិ អារកត្តា អរិយេហិ បរិសុទ្ធមហិ និព្វានំ បដិបេសិតត្ថការតោ
បហិតត្ថេហិ អារម្មណលក្ខណ្ឌបនិជ្ឈានានំ វសេន ឈាយនតោ ឈាយិហិ
សព្វកាលំ បគ្គហិតវីរិយតាយ អារទ្ធវីរិយេហិ បណ្ឌិតេហិ សប្បញ្ញេហិយេវ
សហ អារសេយ្យ សំវសេយ្យតិ។

នវមសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

១០. បរិហានសុត្តន្តបិដក

៧៩. ធនមេ បរិហានាយ សំវត្ថុន្តិតិ អវុទ្ធិយា ភវន្តិ, មគ្គាធិកមស្ស
បរិបន្តាយ ហោន្តិ។ អធិកតស្ស បន មគ្គស្ស បរិហានិ នាម នត្ថិ។ “តយោ
ធម្មា”តិ ធម្មាធិដ្ឋានវសេន ឧទ្ទិដ្ឋធម្មេ បុគ្គលាធិដ្ឋានាយ ធនេនាយ វិភជន្តោ
“ឥធន, ភិក្ខុវេ, សេខោ ភិក្ខុ”តិ អាទិមាហ។

តត្ថ កម្មំ អារម្មតត្ថតោ អារាមោ ឯតស្សាតិ កម្មារាមោ។ កម្មេ រតោតិ
កម្មរតោ។ កម្មារាមតំ កម្មាភិវត្តិ អនុយុត្តោ បយុត្តោតិ
កម្មារាមតមនុយុត្តោ។ តត្ថ កម្មំ នាម ឥតិកត្តព្វំ កម្មំ, សេយ្យបិទំ -
ចីវរវិចារណំ, ចីវរករណំ, ឧបត្ថម្ភនំ, បត្តត្ថវិកំ, អំសពន្ធនំ, កាយពន្ធនំ,
ធម្មករណំ, អាធារកំ, ចាទកថលីកំ, សម្មជ្ជនីតិ ឯវមាធិនំ ឧបករណានំ
ករណំ, យញ្ចវិហារេ ខណ្ឌដុល្លាធិបជិសដ្ឋរណំ។ ឯកទ្វោ ហិ ឯតានិ ករោត្តោ
សកលទិវសំ ឯតានេវ ករោតិ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្ថំ។ យោ បន ឯតេសំ
ករណវេលាយមេវ ឯតានិ ករោតិ, ឧទ្ទេសវេលាយំ ឧទ្ទេសំ គណ្ហាតិ,
សជ្ឈាយវេលាយំ សជ្ឈាយតិ, ចេតិយផ្តលាវត្តាធិករណវេលាយំ
ចេតិយផ្តលាវត្តាធិនិ ករោតិ, មនសិការវេលាយំ មនសិការំ ករោតិ
សព្វត្ថកកម្មជ្ជានេ វា ចារិហារិយកម្មជ្ជានេ វា, ន សោ កម្មារាមោ នាម។ តស្ស
តំ -

“យានិ ខោ បន តានិ សព្វាហ្មចារីនំ ឧទ្ធាវចានិ កីករណីយានិ, តត្ថ
ធខេត្តោ ហោតិ អនលសោ, តត្រុចាយាយ វីមសាយ សមន្នាគតោ, អលំ
កាតុំ អលំ សំវិធាតុ”ន្តិ (ធិ. និ. ៣.៣៤៥; អ. និ. ១០.១៨) -

អាធិនា សត្តារា អនុញ្ញាតករណមេវ ហោតិ។

ភស្តុភារមោតិ យោ ភកវតា បដិក្ខត្តរាជកថាធិវសេន វត្តិដ្ឋំវិវិតនាមេតិ,
អយំ ភស្តេ បរិយន្តការី ន ហោតីតិ ភស្តុភារមោ នាម។ យោ បន វត្តិម្យិ ធិវាបិ
ធម្មំ កថេតិ, បញ្ចំវិស្សន្ទេតិ, អយំ អប្បភស្តេ ភស្តេ បរិយន្តការីយេវ។
កស្មា? “សន្និបតិទានំ វោ, ភិក្ខុវេ, ទ្វយំ ករណីយំ - ធម្មំ វា កថា, អរិយោ វា
តុណ្ហីភារោ”តិ (ម. និ. ១.២៧៣) វុត្តវិធីយេវ បដិបន្នោតិ។

និទ្ទារាមោតិ យោ យាវទត្ថំ ឧទរាវទេហកំ ភុញ្ញត្វា សេយ្យសុខំ, បស្សសុខំ,
មិទ្ធសុខំ អនុយុញ្ញតិ, យោ ច គច្ឆន្តោបិ និសិន្នោបិ ឋិតោបិ ជិនមិទ្ធាភិក្ខុតោ
និទ្ទាយតិ, អយំ និទ្ទារាមោ នាម។ យស្ស បន ករណីយោគេតេស្វេន ចិត្តំ ភវន្តំ
ឌីតវតិ, នាយំ និទ្ទារាមោ, តេនេវាហ -

“អភិជានាមិ ខោ បនាហំ, អគ្គិវេស្សន, គិម្ពានំ បច្ឆិមេ មាសេ
បច្ឆាភត្តំ បិណ្ឌាចាតប្បដិក្ខន្តោ ចតុគ្គុណំ សង្ឃជី បញ្ញាបេត្វា
ទក្ខិណេន បស្សេន សតោ សម្បជានោ និទ្ធិំ ឌីក្ខមិតា”តិ (ម. និ.
១.៣៨៧)។

ឯត្ថ ច បុព្វដ្ឋនកល្យាណកោបិ សេខោត្វេវ វេទិតញ្ចោ។ តស្មា តស្ស
សព្ទស្សបិ វិសេសាធិគមស្ស ឥតវេសំ ឧបរិវិសេសាធិគមស្ស ច បរិហានាយ
វត្តន្តិទិ វេទិតញ្ចំ។ សុក្កបក្ខស្ស វុត្តវិបរិយាយេន អត្ថវិការនា វេទិតញ្ចោ។

គាថាសុ ឧទ្ធតោតិ ចិត្តវិក្ខេបករេន ឧទ្ធច្ឆេន ឧទ្ធតោ អរូបសន្តោ។
អប្បកិច្ចស្សាតិ អនុញ្ញាតស្សបិ វុត្តប្បការស្ស កិច្ចស្ស
យុត្តប្បយុត្តកាលេយេវ ករណតោ អប្បកិច្ចោ អស្ស ភវេយ្យ។ អប្បមិទ្ធាតិ
“ធិវសំ ចង្គ្គមេន និសង្ខាយា”តិអាធិនា វុត្តជាគរិយានុយោគេន និទ្ធារហិតោ

អស្ស។ អនុទូតោតិ ភស្សរាមតាយ ឧប្បជ្ឈនកចិត្តវិក្ខេបស្ស អភស្សរាមោ
ហុត្វា បរិវដ្ឋនេន ន ឧទូតោ រូបសន្តបិតោ, សមាហិតោតិ អតោ។ សេសំ បុព្វ
វុត្តនយត្តា សុវិញ្ញេយ្យមេវ។ ឥតិ ឥមស្មី វគ្គ
បឋមទុតិយបញ្ចមធម្មសត្តមអដ្ឋមនវមេសុ សុត្តសុ វដ្ឋំ កចិតំ, ឥតវេសុ
វដ្ឋិវដ្ឋំ។

ធនមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

តតិយវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. ចតុត្ថវគ្គោ

១. វិភក្តសុត្តវណ្ណានា

៨០. ចតុត្ថវគ្គស្ស បឋមេ អកុសលវិភក្តាតិ អកោសល្យសម្ពុតាវិភក្តា,
មិច្ឆាវិភក្តាតិ អតោ។ អនវញ្ញត្តិបដិសំយុត្តោតិ ឯត្ថ អនវញ្ញត្តិ អនវញ្ញ
បរេហិ អត្ថនោ អហិឡិកតា អបរិក្ខតតា, “អហោ វត មំ បរេ ន
អវជានេយ្យ” ត្ថិ ឯវំ បវត្តោ ឥន្ទាចារោ, តាយ អនវញ្ញត្តិយា បដិសំយុត្តោ
សំសដ្ឋោ, តំ វា អារត្ត បវត្តោ អនវញ្ញត្តិបដិសំយុត្តោវិភក្តោ។ តស្មា “កចំ នុ
ខោ មំ បរេ គហដ្ឋា ចេវ បព្វជិតា ច ន ឱរកតោ ទហេយ្យ” ត្ថិ
សម្ភារនកម្យតាយ ឥន្ទាចារេ, បត្វា បវត្តិតវិភក្តស្សេតំ អធិវចនំ។
លាភសក្ការសិលោកបដិសំយុត្តោតិ ចីវរាទិលាភេន ចេវ សក្ការេន ច
កិត្តិសទ្ធន ច អារម្មណាករណាវសេន បដិសំយុត្តោ។
បរាទុទ្ទយតាបដិសំយុត្តោតិ បរេសុ អនុទ្ទយតាបតិរូបកេន
គេហសិតបេមេន បដិសំយុត្តោ។ យំ សន្ធាយ វុត្តំ -

“សំសង្ខារវិហរតិ រាជ្ជហិ រាជមហាមត្តេហិ ព្រាហ្មណេហិ
គហបតិកេហិ តិគ្គិយេហិ តិគ្គិយសារកេហិ សហនន្ទ្រិ សហសោកិ,
សុខិតេសុ សុខិតោ, ទុក្ខិតេសុ ទុក្ខិតោ, ឧប្បន្នេសុ កិច្ចករណីយេសុ
អត្តនារ យោគំ អាបន្នតី” តិ (សំ. និ. ៣.៣; ៤.២៤១; វិភ. ៨៨៨)។

គាថាសុ អនវញ្ញត្តិយា បដិសំយុត្តោ បុគ្គលោ អនវញ្ញត្តិសំយុត្តោ។
លាភសក្ការេ ការវោ ឯតស្ស, ន ធម្មតិ លាភសក្ការការវោ។ សុខទុក្ខេសុ
អមា សហ ភវតិ អមច្ឆា, សហាយសទិសា ឧបដ្ឋាកា។ តេហិ
គេហសីតបេមវសេន សហ នន្ទនសីលោ សហនន្ទ្រិ អមច្ឆេហិ, ឥមិនា
បរាទុទ្ទយតាបដិសំយុត្តំ វិតក្កំ ទស្សេតិ។ អារា សំយោជនក្ខយាតិ ឥមេហិ
តីហិ វិតក្កេហិ អភិក្ខតោ បុគ្គលោ សំយោជនក្ខយតោ អរហត្តតោ ទូរេ,
តស្ស តំ ទុល្លភន្តិ អត្តោ។

បុត្តបសុន្តិ បុត្តេ ច បសវោ ច។ បុត្តសន្នេន ចេត្ត ធារាធយោ; បសុសន្នេន
អស្សមហីសខេត្តវត្តាធយោ ច សង្កហិតា។ វិវាហេតិ វិវាហាការាបនេ។ ឥមិនា
អារាហោបិ សង្កហិតោ។ សំហារានីតិ បរិគ្គហានិ, បរិក្ខារសង្កហានីតិ អត្តោ។
“សន្តវានី” តិ ច បឋន្តិ, មិត្តសន្តវានីតិ អត្តោ។ សព្ពត្ថ ហិត្វាតិ សម្ពន្ធា។ ភព្ភោ
សោ តាធិសោភិត្វាតិ សោ យថាវុត្តំ សព្វំ បបព្វំ បរិច្ឆេទិក្ខា យថា សត្តារា
វុត្តាយ សម្មាបដិបត្តិយា, តថា បស្សិតព្ពតោ តាធិសោ សំសារេ ភយំ ឥក្ខតីតិ
ភិត្វា ឧត្តមំ សម្ពោធិ អរហត្តំ បត្តំ អរហតិ។

បឋមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. សក្ការសុត្តវណ្ណានា

៨១. ទុតិយេ សក្ការេនាតិ សក្ការេន ហេតុភូតេន, អថ វា សក្ការេនាតិ
 សក្ការហេតុនា, សក្ការហេតុកេន វា។ សក្ការញ្ចំ និស្សាយ ឥធនកេច្ចេ បុគ្គលា
 ចាបិច្ឆា ឥច្ឆាបកតា ឥច្ឆាចារេ វេត្វា “សក្ការំ និព្ពត្តេស្សមា”តិ អនេកវិហិតំ
 អនេសនំ អប្បតិរូបំ អាបដ្ឋិត្វា ឥតោ ចុតា អចាយេសុ និព្ពត្តន្តិ, អថរេ
 យថាសក្ការំ លភិត្វា តន្តិមិត្តំ មានមទមច្ឆរិយាទិវសេន បមាទំ អាបដ្ឋិត្វា
 ឥតោ ចុតា អចាយេសុ និព្ពត្តន្តិ។ យំ សន្ធាយ វុត្តំ - “សក្ការេន អភិក្ខតា
 បរិយាទិន្នចិត្តា”តិ។ តត្ថ អភិក្ខតាតិ អដ្ឋោត្តជា។ បរិយាទិន្នចិត្តាតិ
 ខេបិតចិត្តា, ឥច្ឆាចារេន មានមទាទិនា ច ខយំ ចាបិតកុសលចិត្តា។ អថ វា
 បរិយាទិន្នចិត្តាតិ បរិតោ អាទិន្នចិត្តា, វុត្តប្បការេន អកុសលកោដ្ឋាសេន
 យថា កុសលចិត្តស្ស ឧប្បត្តិវារោ ន ហោតិ, ឯវំ សមន្តតោ
 គហិតចិត្តសន្តានាតិ អត្ថោ។ អសក្ការេនាតិ ហិឡេត្វា បរិភវិត្វា បរេហិ
 អត្ថនិ បវត្តិតេន អសក្ការេន ហេតុនា, អសក្ការហេតុកេន វា មាណធិនា។
 សក្ការេន ច អសក្ការេន ចាតិ កេហិចិ បវត្តិតេន សក្ការេន កេហិចិ
 បវត្តិតេន អសក្ការេន ច។ យេ ហិ កេហិចិ បឋមំ សក្កតា ហុត្វា តេហិយេវ
 អសារភាវំ ញាត្វា បច្ឆា អសក្កតា ហោន្តិ, តាទិសេ សន្ធាយ វុត្តំ “សក្ការេន ច
 អសក្ការេន ចា”តិ។

ឯត្ថ សក្ការេន អភិក្ខតា ទេវទត្តាទយោ និទស្សេតញ្ចា។ វុត្តម្បិ ចេតំ -

“ជលំ វេ កទលី ហន្តិ, ជលំ វេឡំ ជលំ នឡំ;
 សក្ការោ កាបុរិសំ ហន្តិ, គព្ពោ អស្សតរី យថា”តិ។ (សំ. និ. ១.១៨៣; អ.
 និ. ៤.៦៨; ចូឡវ. ៣៣៥);

សាធ្ចនំ ឧបរិ កតេន អសក្ការេន អភិក្ខតា
 ទណ្ឌកីរាជកាលិដ្ឋរាជមជ្ឈរាជាទយោ និទស្សេតញ្ចា។ វុត្តម្បិ ចេតំ -

“កិសង្ហា វុទ្ធិ អវកិរិយ ធន្ទាក៏,
ឧទ្ទិទ្ទមូលោ សជនោ សរដ្ឋោ;
កុក្កុឡនាមេ និរយម្ហិ បច្ចតិ,
តស្ស ដុលីផ្កានិ បតន្តិ កាយេ។

“យោ សញ្ញាតេ បព្ពជិតេ អវញ្ញាយិ,
ធម្មំ ភណ្ឌេន សមណោ អទូសកេ;
តំ នាឡិកេរំ សុនខា បរត្ថ,
សង្កម្ម ខាទន្តិវិជន្ធមានំ”។ (ជា. ២.១៧.៧០-៧១);

“ឧបហាច្ច មនំ មជ្ឈោ, មាតង្គស្មី យសស្សិនេ;
សចារិសដ្ឋោ ឧទ្ទិទ្ទោ, មជ្ឈារញ្ញំ តទា អហូ”តិ។ (ជា. ២.១៩.៩៦);

សក្ការេន ច អសក្ការេន ច អភិភូតា អញ្ញាតិតិយា នាជបុត្តានយោ
និទស្សេតត្តា។

គាថាសុ ឧភយន្តិ ឧភយេន សក្ការេន ច អសក្ការេន ច។ សមាធិន
វិកម្មតិទិ ន ចលតិ, ឯកគ្គកាវេន តិដ្ឋតិ។ កស្ស បន ន ចលតិទិ អាហ
“អប្បមាទិហារិនោ”តិ។ យោ បមាទករធម្មានំ រាគាធិនំ សុដ្ឋ បហ្នានត្តា
អប្បមាទិហារី អរហា, តស្ស។ សោ ហិ លោកធម្មហិ នវិកម្មតិ។
សុខុមទិដ្ឋិបស្សកន្តិ ជលសមាបត្តិអត្ថំ សុខុមាយ ទិដ្ឋិយា បញ្ញាយ អភិណ្ឌំ
បរត្ថវិបស្សនត្តា សុខុមទិដ្ឋិបស្សកំ។ ឧបាទានក្ខយារាមន្តិ ចតុន្តំ ឧបាទានានំ
ខយំ បរិយោសានភូតំ អរហត្តជលំ អារមិតព្ពំ ឯតស្សាតិ ឧបាទានក្ខយារាមំ។
សេសំ វុត្តនយមេវ។

ទុតិយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. ទេវសទ្ទសុត្តន្តបិដក

៨២. តតិយេ ទេវេស្វតិ វេបេត្វា អរូចាវចរេវេ ចេវេ អសញ្ញាទេវេ ច
តទញ្ញេសុ ឧបបត្តិទេវេសុ។ ទេវសទ្ធាតិ ទេវានំ បីតិសមុទាហារសទ្ធា។
និច្ឆរន្តីតិ អញ្ញមញ្ញំ អាហាបសល្លាបវសេន បវត្តន្តិ។ សមយា សមយំ
ឧទាទាយាតិ សមយតោ សមយំ បដិច្ច។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ - យស្មី កាលេ វិតា
តេ ទេវា តំ កាលំ អាគម្ម នំ បស្សិស្សន្តិ, តតោ តំ សមយំ សម្បត្តំ អាគម្មាតិ។
“សមយំ សមយំ ឧទាទាយា”តិ ច កេចិ បវត្តន្តិ, តេសំ តំ តំ សមយំ បដិច្ចាតិ
អត្ថោ។ យស្មី សមយេតិ យទា “អដ្ឋិកដ្ឋល្លបមា កាមា”តិអាទិនា (ម. និ.
១.២៣៤; ថា.និ. ៤១៧), “សម្ពាទោ យរាវាសោ”តិអាទិនា (ធិ. និ. ១.១៩១; សំ. និ.
២.១៥៤) ច កាមេសុ យរាវាសេ ច អាទិនំវា, តប្បដិបក្ខតោ នេក្ខម្មេ អាទិនំសា
ច សុទិដ្ឋា ហោន្តិ, តស្មី សមយេ។ តទា ហិស្ស ឯកន្តេន បព្ពដ្ឋាយ ចិត្តំ នមតិ។
អរិយសាវកោតិ អរិយស្ស ពុទ្ធស្ស ភគវតោ សាវកោ, សាវកភារំ
ឧបគន្តុកាមោ, អរិយសាវកោ វា អវស្សំភារី។ អន្តិមភវិកំ សាវកពោធិសត្តំ
សន្ធាយ អយមារម្ភោ។ កេសមស្សំ ឱហារេត្វាតិ កេសេ ច មស្សញ្ញា ឱហារេត្វា
អបនេត្វា។ កាសាយានិ វត្ថានិ អន្ធាទេត្វាតិ កសាយេន វត្ថតាយ កាសាយានិ
ព្រាហ្មចរិយំ ចរន្តានំ អនុច្ឆរិកានិ វត្ថានិ និវាសេត្វា ចេវេ ចារុបិត្វា ច។ អគារស្មា
អនគារិយំ បព្ពដ្ឋាយ ចេតេតីតិ អគារស្មា យរា និក្ខមិត្វា អនគារិយំ បព្ពដ្ឋំ
បព្ពដេយ្យន្តិ បព្ពដ្ឋាយ ចេតេតិ បកេហ្មតិ, បព្ពដតីតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ច យស្មា
អគារស្ស ហិតំ កសិវណិដ្ឋាទិកម្មំ អគារិយន្តិ វុច្ឆតិ, តញ្ច បព្ពដ្ឋាយ នត្ថិ,
តស្មា បព្ពដ្ឋា អនគារិយន្តិ ញាតញ្ច។

មារេនាតិ កិលេសមារេន។ សង្កាមាយ ចេតេតីតិ យុជ្ឈនត្ថាយ ចិត្តំ
ឧប្បាទេតិ, មារំ អភិវិជេតុំ សន្មយ្ហតិ។ យស្មា បន ឯវរូបស្ស

បដិបដ្ឋនកបុគ្គលស្ស ទេវបុត្តមារោចិ អន្តរាយាយ ឧបក្កមតិ, តស្មា តស្សបិ
វសេន មារោតិ ឯត្ថ ទេវបុត្តមារោតិចិ អត្ថោ វេទិតញោ។ តស្សបិ អយំ
ឥច្ឆាវិយាតំ ករិស្សតេវាតិ។ យស្មា បន បព្ពជិតទិវសតោ បដ្ឋាយ ខុគ្គតោ វា
បដ្ឋាយ សីលានិ សមាធិយន្តោ បរិសោធន្តោ សមថិវិបស្សនាសុ កម្ពំ ករោន្តោ
យថាវហំ តទន្ត្ថប្បហានវិក្ខម្ពនប្បហានំ វសេន កិលេសមារំ បរិចាតេតិ
នាម, ន យុជ្ឈតិ នាម សម្បហារស្ស អភាវតោ, តស្មា វុត្ថំ “មារេន សទ្ធិ
សង្គាមាយ ចេតេតី”តិ។

សត្តន្ធន្តិ កោដ្ឋាសតោ សត្តន្ធន្តិ, បភេទតោ បន តេ សត្តតីស ហោន្តិ។ កថំ?
ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា, ចត្តារោ សម្មប្បធានា, ចត្តារោ ឥទ្ធិចាទា, បញ្ចវគ្គិយានិ,
បញ្ច ពលានិ, សត្ត ពោជ្ឈង្គា, អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោតិ។ ឯវំ បភេទតោ
សត្តតីសវិធាចិ សតិបដ្ឋានាធិកោដ្ឋាសតោ សត្តវ ហោន្តិ វុត្ថំ “សត្តន្ធន្តិ។
ពោធិបក្ខិយានន្តិ ពុជ្ឈនជ្ជន ពោធិតិ លទ្ធនាមស្ស អរិយបុគ្គលស្ស
មគ្គញ្ញាណស្សវ វា បក្ខេ ភវានំ ពោធិបក្ខិយានំ, ពោធិកោដ្ឋាសិយានន្តិ
អត្ថោ។ “ពោធិបក្ខិកាន”ន្តិចិ ចាថោ, ពោធិបក្ខវន្តានំ, ពោធិបក្ខេ វា និយុត្តានន្តិ
អត្ថោ។ ភាវនានុយោគមនុយុត្តោតិ វិបស្សនំ ឧស្សក្កាបេត្វា
អរិយមគ្គភាវនានុយោគមនុយុត្តោ។ វិបស្សនាក្ខណោ ហិ សតិបដ្ឋានាធិយោ
បរិយាយេន ពោធិបក្ខិយា នាម, មគ្គក្ខណោយេវ បន តេ និប្បរិយាយេន
ពោធិបក្ខិយា នាម ហោន្តិ។

អាសវានំ ខយាតិ កាមាសវានំ សព្វេសំ អាសវានំ ខយា។ អាសវេសុ ហិ
ខីណេសុ សព្វេ កិលេសា ខីណាយេវ ហោន្តិ។ តេន អវហត្ថមគ្គោ វុត្តោ
ហោតិ។ អនាសវន្តិ អាសវវិវហិតំ។ ចេតោវិមុត្តិ បញ្ញាវិមុត្តិន្តិ ឯត្ថ
ចេតោវចនេន អវហត្ថជលសមាធិ, បញ្ញាវចនេន តំសម្បយុត្តា ច បញ្ញា វុត្តា។

តត្ថ សមាធិ រាគតោវិមុត្តត្តា ចេតោវិមុត្តិ, បញ្ញា អវិជ្ជាយ វិមុត្តត្តា
បញ្ញាវិមុត្តិតិ វេទិតញ្ញា។ វុត្តញ្ញោតំ ភគវតា -

“យោ ហិស្ស, ភិក្ខុវេ, សមាធិ, តទស្ស សមាធិន្ទ្រិយំ។ យា ហិស្ស,
ភិក្ខុវេ, បញ្ញា, តទស្ស បញ្ញាទ្រិយំ។ ឥតិ ខោ, ភិក្ខុវេ, រាគវិរាគា
ចេតោវិមុត្តិ, អវិជ្ជាវិរាគា បញ្ញាវិមុត្តិ”តិ (សំ. និ. ៥.៥១៦)។

អបិចេត្ត សមថជលំ ចេតោវិមុត្តិ, វិបស្សនាជលំ បញ្ញាវិមុត្តិតិ វេទិតញ្ញា។
ធិដ្ឋេវ ធម្មេតិ ឥមស្មីយេវ អត្តភាវេ។ សយំ អភិញ្ញា សច្ចិកត្វាតិ អត្តនាយេវ
អភិវិសិដ្ឋាយ បញ្ញាយ បច្ចុក្ខំ កត្វា អបរប្បច្ចយេន ញត្វា។ ឧបសម្មជ្ជ
វិហារតីតិ ចាបុណិក្វា សម្មាទេត្វា វិហារតិ។ តមេវ សង្គាមសីសំ អភិវិជិយ
អជ្ឈាវសតីតិ មារំ អភិវិជិនិត្វា វិជិតវិជយត្តា តេន កតសង្គាមសង្គាតស្ស
អរិយមគ្គស្ស សីសភូតំ អរហត្តជលសមាបត្តិឥស្សរិយដ្ឋានំ, អភិកវន្តោ
អារសតិ, សមាបជ្ជតិ ឥច្ឆេវ អត្តោ។ ឥមេ ច នេវសទ្ធា ទិដ្ឋសច្ឆេសុ នេវេសុ
បវត្តន្តិ, វិសេសតោ សុទ្ធាវាសនេវេសូតិ វេទិតញ្ញំ។

គាថាសុ មហន្តន្តិ សីលាទិគុណាមហាត្ថេន មហន្តំ។ វិគសារទន្តិ សារជ្ជករាជំ
កិលេសានំ អភាវេន វិគតសារជ្ជំ អបគតមជ្ឈការំ។ បុរិសាជញ្ញាតិ អស្សាទិនុ
អស្សាជានីយាទយោវិយ បុរិសេសុ អាជានីយភូតា ឧត្តមបុរិសា។
ទុដ្ឋយមជ្ឈភូតិ បច្ឆវជនេហិ ជេតុំ អសក្កុណោយ្យំ កិលេសវាហិនំ អភិកវិ
អន្លោត្តិ។ “អន្លយី”តិបិ បឋន្តិ, អជិនិតិ អត្តោ។ ជេត្វាន មច្ចុនោ សេនំ,
វិមោក្ខេន អនាវរន្តិ លោកត្តយាភិព្យាបនតោ ទិយឡសហស្សាទិវិភាគតោ ច
វិបុលត្តា អញ្ញោហិ អារិវតុំ បដិសេធនុំ អសក្កុណោយ្យត្តា ច អនាវរំ, មច្ចុនោ
មារស្ស សេនំ វិមោក្ខេន អរិយមគ្គេន ជេត្វា យោ ភូ ទុដ្ឋយំ អជយិ, តស្ស នមោ,
តេ បុរិសាជញ្ញាតិ សម្ពុន្នោ។

ឥតឥត វុត្តប្បការេន។ ហិ-ឥតិ និបាតមត្តំ។ ឯតំ បត្តមានសំ អធិគតារហត្តំ
ជីណាសរំ ទេវតា នមស្សន្តិទិ វុត្តមេវត្តំ និគមនវសេន ទស្សេតិ។ អថ វា ឥតឥតិ
ឥមីនា ការណេន។ កី បន ឯតំ ការណំ? នមុចិសេនាវិជយេន បត្តមានសត្តំ។
ឥមីនា ការណេន តំ ទេវតា នមស្សន្តិទិ អត្ថោ។ ឥនានិ តំ ការណំ ជលតោ
ទស្សេតុំ “តញ្ញា តស្ស ន បស្សន្តិ, យេន មច្ចុវសំ វេជេ” តិ វុត្តំ។ តស្សត្ថោ - យស្មា
តស្ស បុរិសាជញ្ញាស្ស បណិធាយ គវេសន្តាបិ ទេវា អណ្តាមត្តម្មី តំ ការណំ ន
បស្សន្តិ, យេន សោ មច្ចុនោ មរណាស្ស វសំ វេជេ ឧបគច្ឆេយ្យ។ តស្មា តំ
វិសុទ្ធិទេវា នមស្សន្តិទិ។

តតិយសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

៤. បញ្ចបុព្វនិមិត្តសុត្តវណ្ណានិ

៨៣. ចតុត្ថេ យនាតិ យស្មី កាលេ។ ទេវោតិ ឧបបត្តិទេវោ។ តយោ ហិ ទេវា
- សម្មតិទេវា, ឧបបត្តិទេវា, វិសុទ្ធិទេវាតិ។ តេសុ សម្មតិទេវា នាម រាជានោ
ខត្តិយា។ ឧបបត្តិទេវា នាម ចាតុមហារាជិកតោ បជ្ជាយ តទុបរិទេវា។
វិសុទ្ធិទេវា នាម ជីណាសរា។ ឥធិ បន កាមាវចរទេវោ អធិប្បតោ។ តេន វុត្តំ
“ទេវោតិ ឧបបត្តិទេវោ” តិ។ ទេវកាយាតិ ទេវសម្មហតោ, ទេវជ្ជានតោ វា,
ទេវលោកតោតិ អត្ថោ។ សម្មហនិវាសវាចកោ ហិ អយំ កាយសន្នោ។
ចវនធម្មោតិ មរណធម្មោ, អាយុក្ខយេន វា បុញ្ញក្ខយេន វា ឧបជ្ជិតមរណោតិ
អត្ថោ។

បញ្ចស្ស បុព្វនិមិត្តានិ ចាតុកវន្តិទិ អស្ស ឧបជ្ជិតមរណាស្ស ទេវបុត្តស្ស
បញ្ច មរណាស្ស បុព្វនិមិត្តានិ ឧប្បជ្ជន្តិ, បកាសានិ វា ហោន្តិ។ មាលា

មិលាយន្ត្រីតិ តេន បិឡូន្ទិតមាលា មជ្ឈន្តិកសមយេ អាតបេ ទិត្តាវិយ មិលាតា
វិហតសោភា ហោន្តិ។

វត្តានិ កិលិស្សន្ត្រីតិ សរទសមយេ វិគតវលាហាកេ អាគាសេ
អព្ពស្សក្កមានពាលស្វិយសទិសប្បភានិ នាណវិរាគវណ្ណានិ តេន
និវត្តចារុតវត្តានិ តំ ខណំយេវ កឡមេ ទិបិត្វា មទ្ធិតានិវិយ វិហតប្បភានិ
មលីនានិ ហោន្តិ។

កក្កេហិ សេនា មុច្ឆន្ត្រីតិ សុបរិសុទ្ធជាតិមណិវិយ
សុសិត្តិតសិប្បាចរិយរចិតសុវណ្ណាបជិមាវិយ ច បុព្វេ
សេនមលជល្លិការហិតសរីរស្ស តស្មី ខណោ ឧភោហិ កក្កេហិ សេនធារា
សន្តន្តិ បក្សវន្តិ។ ន កេវលញ្ច កក្កេហិយេវ, សកលសរីរតោបិ បនស្ស
សេនជលកណ្តិកា មុច្ឆតិយេវ, យេន អាមុត្តមុត្តាជាលកវច្ឆិតោវិយ តស្ស
កាយោ ហោតិ។

កាយេ ទុព្ពណ្ណិយំ ឌីក្កមតីតិ បុព្វេ បជិសន្តិតោ បដ្ឋាយ យថានុការំ
ឯកយោជនំ ទ្វិយោជនំ យាវ ទ្វាទសយោជនមត្តម្បិ បទេសំ អាភាយ ជីវិត្វា
វិជ្ជោតមាណោ កាយោ ហោតិ ខណ្ឌិច្ឆបាលិច្ឆាធិវិហិតោ, ន សីតំ ន ឧណ្ណំ
ឧបយាតកំ, ទេវធីតា សោឡសវស្សុទ្ធីសិកាវិយ ហោតិ, ទេវបុត្តោ
វិសតិវស្សុទ្ធីសិកាវិយ, តំ ខណំយេវ និប្បកេ និត្តេជេ កាយេ វិរូបភាវោ
អនុបរិសតិ សណ្ឋាតិ។

សកេ ទេវោ ទេវាសនេ នាភិរមតីតិ អត្តនោ អច្ឆរាគណេហិ សទ្ធិ
កិឡនបរិចរណាកធិញ្ញាសនេ ន រមតិ, ន ចិត្តស្សាទំលភតិ។ តស្ស កិរ
មនុស្សគណនាយ សត្តហិ ធិវសេហិ មរណំ ភវិស្សតីតិ ឥមានិ បុព្ពនិមិត្តានិ

ចាតុក្កវន្តិ៍។ សោតេសំ ឧប្បត្តិយា “ឯវុចាយ ឆាម សម្បត្តិយា វិជា
ភវិស្សមី” តិ ពលវសោកាភិក្ខុតោ ហោតិ។ តេនស្ស កាយេ មហាបរិឡាហោ
ឧប្បជ្ជតិ, តេន សព្ពតោ គត្តហិ សេនា មុច្ចន្តិ។ ចិរតំ កាលំ អបរិចិត្តុក្ខោ តំ
អធិវាសេតុំ អសក្កោន្តោ ឯកោច្ឆា “ធម្មាមិ ធម្មាមី” តិ កន្ថន្តោ បរិទេវន្តោ
កត្តចិ អស្សនំ អលកន្តោ វិជប្បន្តោ វិលបន្តោ តហី តហី អាហិណ្ឌាតិ។
ឯកោច្ឆា សតី ឧបជ្ឈបេត្វា កាយវាចាហិ វិការំ អករោន្តោបិ
បិយវិប្បយោគទុក្ខំ អសហន្តោ វិហញ្ញមាណោ វិចរតិ។

ឥមា និ បន បុព្វនិមិត្តានិ យថា លោកេ មហាបុញ្ញានំ
រាជរាជមហាមត្តាធិនំយេវ ឧក្កាចាតក្ខមិចាលចន្ទគ្នាហាធិនិ និមិត្តានិ
បញ្ញាយន្តិ, ន សព្ពេសំ; ឯវមេវ មហោសក្ខនេវានំយេវ បញ្ញាយតិ។ ឧប្បន្នានិ ច
តានិ “ឥមា និ មរណាស្ស បុព្វនិមិត្តានិ ឆាមា” តិ កេចិ នេវា ជានន្តិ, ន សព្ពេ។ តត្ថ
យោ មន្តេន កុសលកម្មេន និព្ពត្តោ, សោ “ឥនានិ កោ ជាឆាតិ, ‘កុហី
និព្ពត្តិស្សមី” តិ ភាយតិ។ យោ បន មហាបុញ្ញោ, សោ “ពហំ មយា ធានំ ធិន្នំ,
សីលំ វក្ខតំ, បុញ្ញំ ឧបចិតំ, ឥតោ ចុតស្ស មេ សុគតិយេវ ចាជិកម្ពី” តិ ន
ភាយតិ ន វិកម្មតិ។ ឯវំ ឧបជ្ជិតបុព្វនិមិត្តំ បន តំ គហេត្វា ទេវតា នន្តរេនំ
បវេសេន្តិ សព្ពទេវលោកេសុ នន្តរេនំ អត្ថិយេវ។

តីហិ វាចាហិ អនុមោទេន្តិ ឥនានិ វុច្ឆមាណេហិ តីហិ វចនេហិ អនុមោទេន្តិ,
មោទំ បមោទំ ឧប្បាទេន្តិ, អស្សាសេន្តិ, អភិវទនវសេន វា តំខណ្ឌានុរូបំ បមោទំ
ករោន្តិ។ កេចិ បន “អនុមោទេន្តិ” តិ បទស្ស “ឱវទន្តិ” តិ វទន្តិ។ ឥតោតិ
ទេវលោកតោ។ កោតិ អាលបនំ។ សុគតិន្តិ សុន្ទរគតី, មនុស្សលោកំ សឆ្វាយ
វទន្តិ។ គន្ធាតិ បដិសន្ធិគ្គហណាវសេន ឧបេហិ។

សុគតិកមនសង្ខាតន្ត “សុគតិកមន”ន្ត សម្មា កថិតំ, វណ្ណិតំ ថោមិតន្ត
អត្តោ។ យំ មនុស្សក្ខតោតិ ឯត្ថ យន្តិ កិរិយាបរាមសនំ, តេន បដិលភតីតិ ឯត្ថ
បដិលភនកិរិយា អាមសីយតិ, យោ សទ្ធាបដិលាភោតិ អត្តោ។ មនុស្សក្ខតោតិ
មនុស្សសុ ឧប្បន្នោ, មនុស្សភារំ វា បត្តោ។ យស្មា ទេវលោកេ ឧប្បន្នានំ
តថាគតស្ស ធម្មទេសនា យេតុយ្យេន ទុល្លភា សវនាយ, ន តថា មនុស្សានំ,
តស្មា វុត្តំ “មនុស្សក្ខតោ”តិ។ តថាគតប្បវេទិតេ ធម្មវិនយេតិ តថាគតេន
ភកវតា ទេសិតេ សិក្ខត្តយសង្គហោ សាសនេ។ តញ្ជិ ធម្មតោ អនបេតត្តា
ធម្មោ ច, អាសយានុវបំ វិនយ្យានំ វិនយនតោ វិនយោ ចាតិ ធម្មវិនយោ,
ឧបនិស្សយសម្មត្តិយា វា ធម្មតោ អនបេតត្តា ធម្មំ អប្បវជក្ខជាតិកំ វិនេតីតិ
ធម្មវិនយោ។ ធម្មេនេវ វា វិនយោ, ន ទណ្ឌាសត្តេហិតិ ធម្មវិនយោ, ធម្មយុត្តោ វា
វិនយោតិ ធម្មវិនយោ, ធម្មាយ វា សហ មគ្គជលនិព្វានាយ វិនយោតិ
ធម្មវិនយោ, មហាកុណាសព្ពញ្ញតញ្ញាណាធិធម្មតោ វា បវត្តោ វិនយោតិ
ធម្មវិនយោ។ ធម្មោ វា ភកវា ធម្មក្ខតោ ធម្មកាយោ ធម្មស្សមី, តស្ស ធម្មស្ស
វិនយោ, ន តក្កិយានន្តិ ធម្មវិនយោ, ធម្មោ វា មគ្គជល និព្វានេតញ្ជីសយភូតេ វា
បវត្តោ វិនយោតិ ធម្មវិនយោតិ វុច្ចតិ។ តស្មី ធម្មវិនយេ។

សង្ខំ បដិលភតិ តិ “ស្វាគ្គាលោកភក្កតា ធម្មោ” តិ អាទិនា សង្ខំ ឧប្បាទេតិ។
សន្ទោ ហិ ឥមស្មី ធម្មវិនយេ យថានុសិដ្ឋំ បដិបជ្ជមាណោ
ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកបរមត្ថេ អាវាធស្សតិ។ សុលទូលាភសម្ព័ន្ធាតន្តិ ឯត្ថ យថា
ហិរញ្ញសុវណ្ណាខេត្តវត្តាទិលាភោ សត្តានំ ឧបភោគសុខំ អាវហតិ,
ខុប្បិចាសាទិទុក្ខំ បដិពាហតិ, ធននាលិទ្ធិយំ វ្យុបសមេតិ,
មុត្តាធិរតនបដិលាភហេតុ ហោតិ, លោកសន្តតិញ្ច អាវហតិ; ឯវំ
លោកិយលោកុត្តរា សន្ទាបិ យថាសម្ពុំ លោកិយលោកុត្តរំ
វិចាកសុខមាវហតិ, សន្ទាធុរេន បដិបន្នានំ ជាតិជរាទិទុក្ខំ បដិពាហតិ,
គុណនាលិទ្ធិយំ វ្យុបសមេតិ, សតិសម្ពោជ្ឈន្តាធិរតនបដិលាភហេតុ ហោតិ,
លោកសន្តតិញ្ច អាវហតិ។ វុត្ថញ្ញេតំ -

“សន្ទោ សីលេន សម្បន្នោ, យសោ ភោគសមប្បិទោ;
យំ យំ បទេសំ ភជតិ, តត្ថ តត្ថេវ បូជិតោ” តិ។ (ធម្ម. ប. ៣០៣);

ឯវំ សន្ទាបដិលាភស្ស សុលទូលាភតា វេទិតញ្ញា។ យស្មា បនាយំ
សន្ទាបដិលាភោ អនុគាមិកោ អនញ្ញាសាធារណោ សព្ពសម្បត្តិហេតុ,
លោកិយស្ស ច ហិរញ្ញសុវណ្ណាទិធនលាភស្ស ការណំ។ សន្ទោយេវ ហិ
ធានាទិនិ បុញ្ញានិ កត្វា ឧឡារុឡារិវត្ថុបករណានិ អធិកច្ចតិ, តេហិ ច អត្តនោ
បរេសញ្ច អត្តមេវ សម្បាទេតិ។ អស្សទ្ធស្ស បន តានិ អនត្តាវហានិ ហោន្តិ, ឥធម៌
ចេវ សម្បរាយេ ចាតិ, ឯវម្បិ សន្ទាយ សុលទូលាភតា វេទិតញ្ញា។ តថា ហិ -

“សន្ទា ពន្ធតិ ចាថយ្យំ”។ (សំ. និ. ១.៧៩)។

“សន្ទា ទុតិយា បុរិសស្ស ហោតិ” តិ ច។ (សំ. និ. ១.៣៦, ៥៩)។

“សន្ទិធជរិត្តំ បុរិសស្ស សេដ្ឋ” តិ ច។ (សំ. និ. ១.៧៣; សុ. និ. ១៨៤)។

“សទ្ធាហត្ថោ មហានិកាយោ” តិ ច។ (អ. និ. ៦.៤៣; ថេរគា. ៦៩៤)។

“សទ្ធា ពិជំ តតោ វុដ្ឋិ” តិ ច។ (សំ. និ. ១.១៩៧; សុ. និ. ៧៧)។

“សទ្ធិសិកោ, ភិក្ខុវេ, អរិយសាវកោ” តិ (អ. និ. ៧.៦៧) ច។

“សទ្ធាយ តវតិ ឌីយ” តិ ច។ (សំ. និ. ១.២៤៦) -

អនេកេសុ ហិ នេសុ អនេកេហិ ការណេហិ សទ្ធា សំវណ្ណិតា។

ឥតានិ យាយ សទ្ធាយ សាសនេ កុសលធម្មេសុ សុប្បតិដ្ឋិតោ នាម ហោតិ
និយាមោក្កន្តិយា, តំ សទ្ធិ ទស្សេតុំ “សា ខោ បទស្សា” តិ អាទិ វុត្តំ។ តត អស្សា តិ
ឥមស្ស ភវេយ្យា តិ អត្ថោ។ និវិជ្ជា តិ អភិជិវិជ្ជា ចិត្តសន្តានំ អនុបវិជ្ជា។
មូលជាតា តិ ជាតមូលា។ កី បទ សទ្ធាយ មូលំ នាម? សទ្ធិយ្យវត្ថុស្មី
ឌីកប្បនហេតុក្ខតោ ឧទាយមនសិកាវោ។ អបិច សប្បវិសសេវនា
សទ្ធិម្ពស្សវំ យោនិសោមនសិកាវោ ធម្មានុធម្មប្បដិបត្តិតិ ចត្តាវ
សោតាបត្តិយដ្ឋានិ មូលានិ វេទិតញ្ញានិ។ បតិដ្ឋិតា តិ អរិយមគ្គាធិគមេន កេនចិ
អកម្មនីយភាវេន អវដ្ឋិតា។ តេនេវាហ “ទទ្ធិ អសំហារិយា” តិ។ ទទ្ធិ តិ ជិវា។
អសំហារិយា តិ កេនចិ សំហារិ តុំ វា ហាបេតុំ វា អបនេតុំ វា អសក្កណេយ្យា។
ឥតិ តេ ទេវា តស្ស សោតាបត្តិមគ្គសមធិគមំ អាសីសន្តា វំវំ វទន្តិ។ អត្ថនោ
ទេវលោកេ កាមសុខុបភោការហមេវ ហិ អរិយបុគ្គលំ តេ ឥច្ឆន្តិ។ តេនាហ
“ឯហិ, ទេវ, បុនប្បន” តិ។

កាថាសុ បុញ្ញក្ខយមរណាម្បិ ជីវិតិ ទ្រិយុបន្នេនេនេវ ហោតិ តិ អាហ “ចវតិ
អាយុស្មន្តិយា” តិ។ អនុមោទតន្តិ អនុមោទន្តានំ។ មនុស្សានំ សហព្យតន្តិ
មនុស្សហិ សហការំ។ សហ ព្យតិ តិ សហព្យា, សហបវត្តនកោ, តស្ស

ភាវោ សហព្យតា។ **និរុបដិស្សតិ** និរុដ្ឋា ភវេយ្យ។ **យាវជីវន្តិ** យាវ ជីវិតប្បវត្តិយា,
យាវ បរិនិព្វានាតិ អត្ថោ។

អប្បមាណាន្តិ សក្កច្ចំ ពហំ ឧឡារំ ពហុក្ខត្តញ្ច ករណាវសេន
បមាណាហិតំ។ **និរុបដិ**ន្តិ កិលេសូបដិវហិតំ, សុរិសុទ្ធីនិម្មលន្តិ អត្ថោ។ យស្មា
បនតេ ទេវា មហាគ្គតកុសលំ ន ឥច្ឆន្តិ កាមលោកសមតិក្កមនតោ,
កាមាវចរុប្បមេវ ឥច្ឆន្តិ, តស្មា វេមេត្ថ អត្ថោ វេទិតញ្ចោ - “ឥតោ
ទេវលោកតោ ចុតោ មនុស្សេសុ ឧប្បជ្ឈិត្វាវិញ្ញតំ បត្តោ កាយទុច្ឆរិតាធិ សព្វំ
ទុច្ឆរិតំ បហាយ កាយសុចរិតាធិ សព្វំ សុចរិតំ ឧឡារំ វិបុលំ ឧបចិនិត្វា
អរិយមគ្គេន អាគតសន្នោ ភវាហី” តិ។ យស្មា បន លោកុត្តរេសុ បឋមមគ្គំ
ទុតិយមគ្គម្បី វា ឥច្ឆន្តិ អត្ថនោ ទេវលោកូបបត្តិយា អនតិវត្តនតោ, តស្មា
តេសម្បី វសេន “**អប្បមាណំ និរុបដិ**” ន្តិបទានំ អត្ថោ វេទិតញ្ចោ -
បមាណាករាជំ ធិដ្ឋេកដ្ឋឌីឡារិកកាមរាគាធិកិលេសានំ ឧបច្ឆេនេន
អប្បមាណំ, សត្តមភវតោ វា ឧប្បជ្ឈនារហស្ស ខន្ធបដិស្ស
តំនិព្ពត្តកអភិសម្ព័ន្ធរូបដិស្ស តំតំមគ្គវជ្ឈកិលេសូបដិស្ស ច បហានេន តេសំ
អនិព្ពត្តនតោ និរុបដិសម្ព័ន្ធតនិព្វានសន្និស្សិតត្តា ច **និរុបដិ** តិ។

ឯវំ អច្ឆន្តមេវ អចាយទ្វារបិឆាយកំ កម្មំ ទស្សេត្វា ឥទានិ
សគ្គសម្បត្តិនិព្ពត្តកកម្មំ ទស្សេតុំ “**តតោ ឧបដិក**” ន្តិអាធិ វុត្តំ។ តត ឧបដិកន្តិ
ឧបដិវេបក្កំ អត្ថភាវសម្បត្តិយា ចេវ ភោគសម្បត្តិយា ច និព្ពត្តកន្តិ អត្ថោ។
ឧបដិ តិ ហិ អត្ថភាវោ វុច្ឆតិ។ យថាហ “សន្តេកទ្វានិ ចាបកានិ
កម្មសមាទានានិ ឧបដិសម្បត្តិបដិពាហិតានិ ន វិបច្ឆន្តិ” តិ (វិភ. ៨១០)។
កាមគុណាបិ។ យថាហ “ឧបដិហិ នវស្ស សោចនា” តិ (សំ. និ. ១.១២; សុ. និ.
៣៤)។ តត្រាយំ វចនត្ថោ - ឧបដិយតិ ឯត្ថ សុខទុក្ខន្តិ ឧបដិ, អត្ថភាវោ

កាមគុណា ច។ ឧបធិករណំ សីលំ ឯតស្ស, ឧបធិ វា អរហតីតិ ឧបធិកំ, បុញ្ញំ,
តំ ពហំ ឧឡារំ កត្វា។ កថំ? ធានេន។ ធានញ្ចំ ឥតវេហិ សុករន្តិ ឯវំ វុត្តំ។
ធានេនាតិ វា បទេន អភយធានម្បិ វុត្តំ, ន អាមិសធានមេវាតិ សីលស្សាបិ
សន្តិហោ ធន្តញ្ចោ។ យស្មា បនតេ ទេវា អសុរកាយហានី ឯកន្តេនេវ
ទេវកាយចារិប្បវិញ្ច ឥច្ឆន្តិ, តស្មា តស្ស ឧចាយំ ទស្សន្តា “អញ្ញេបិ មធ្វេ
សទ្ធម្មេ, ព្រហ្មចរិយេ និវេសយា” តិ ធម្មធានេ និយោជេន្តិ។ យធាវិទូតិ យស្មី
កាលេ ទេវា ទេវំ ចវន្តំវិទូវិជានេយ្យំ, តធា ឥមាយ យថាវុត្តាយ អនុកម្មាយ
ទុក្ខាបនយនកម្មតាយ “ទេវ, ឥមេ ទេវកាយេ បុនប្បុនំ ឧប្បជ្ឈនវសេន ឯហិ
អាគច្ឆាហិ” តិ ច អនុមោទេន្តិតិ។

ចតុត្ថសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. ពហុជនហិតសុត្តវណ្ណានា

៨៤. បញ្ចមេ លោកេតិ ឯត្ថ តយោ លោកា - សត្តលោកោ, សម្ព័រលោកោ,
ឌីកាសលោកោតិ។ តេសុ ឥន្ទ្រិយពន្ធានំ រូបធម្មានំ អរូបធម្មានំ
រូចារូបធម្មានញ្ច សន្តានវសេន វត្តមាធានំ សម្មហោ សត្តលោកោ,
បជីវបព្ពតាធិភេទោ ឌីកាសលោកោ, ឧកយេបិ ខន្ធា សម្ព័រលោកោ។ តេសុ
សត្តលោកោ ឥធ អធិប្បតោ។ តស្មា លោកេតិ សត្តលោកោ។ តត្ថាបិ ន
ទេវលោកេ, ន ព្រហ្មលោកេ, មនុស្សលោកោ។ មនុស្សលោកេបិ ន អញ្ញាស្មី
ចក្កវាឡេ, ឥមស្មីយេវ ចក្កវាឡេ។ តត្រាបិ ន សព្ពដ្ឋានេសុ, “បុរត្ថិមាយ
ទិសាយ គជដ្ឋលំ នាម និគមោ, តស្ស អបវេន មហាសាលា, តតោ បរំ បច្ឆន្តិមា
ជនបទា, ឌីរតោ មជ្ឈេ; បុរត្ថិមទក្ខិណាយ ទិសាយ សល្លវតី នាម នទី, តតោ
បរំ បច្ឆន្តិមា ជនបទា, ឌីរតោ មជ្ឈេ; ទក្ខិណាយ ទិសាយ សេតកណ្តិកំ នាម
និគមោ, តតោ បរំ បច្ឆន្តិមា ជនបទា, ឌីរតោ មជ្ឈេ; បច្ឆិមាយ ទិសាយ ជូណំ

នាម ព្រាហ្មណ៍កាមោ, តតោ បរំ បច្ឆន្តិមា ជនបទា, ឡោតោ មជ្ឈេ; ឧត្តរាយ
ទិសាយ ឧស្ម័ន្ទុដោ នាម បត្តតោ, តតោ បរំ បច្ឆន្តិមា ជនបទា, ឡោតោ មជ្ឈេ”តិ
(មហាវ. ២៥៩) ឯវំ បរិច្ឆិទ្ឋេ អាយាមតោ តិយោជនសតេ វិត្តារតោ
អឡុតេយ្យយោជនសតេ បរិក្ខេបតោ នវយោជនសតេ មជ្ឈិមទេសេ ឧប្បជ្ជតិ
តថាគតោ។ ន កេវលញ្ច តថាគតោវ បច្ចេកពុទ្ធា អគ្គសាវកា
អសីតិមហាថេរា ពុទ្ធមាតា ពុទ្ធិតា ចក្កវត្តិរាជា អញ្ញោ ច សារប្បត្តា
ព្រាហ្មណ៍គហបតិកា ឯត្រូវ ឧប្បជ្ជន្តិ។ ឥធិ បទ តថាគតវារេយេវ
សព្វត្ថកវសេន អយំ នយោ លព្ពតិ, ឥតវេសុ ឯកទេសវសេន។

ឧប្បជ្ជមាណា ឧប្បជ្ជន្តិ ឥធិ បទ ឧភយម្បិវិប្បកតវចនមេវ, ឧប្បជ្ជន្តា
ពហុជនហិតត្ថាយ ឧប្បជ្ជន្តិ, ន អញ្ញោន ការណេនាតិ ឯវមេត្ត អត្ថោ
វេទិតញ្ញោ។ ឯវុបញ្ញោត្ត សទ្ធកូលក្ខណំ ន សក្កា អញ្ញោន សទ្ធកូលក្ខណេន
បដិពាហិតំ។

អបិច ឧប្បជ្ជមាណោ នាម ឧប្បជ្ជតិ នាម ឧប្បន្នោ នាមាតិ អយំ បកេនោ
វេទិតញ្ញោ។ តថាគតោ ហិ មហាភិនិហារំ ករោន្តោ, ពុទ្ធករេ ធម្មេ បរិយេសន្តោ,
ចារមិយោ បូរេន្តោ, បញ្ចា មហាបរិច្ឆាគេ បរិច្ឆជន្តោ, ញាតត្ថចរិយំ ចរេន្តោ,
លោកត្ថចរិយំ, ពុទ្ធត្ថចរិយំ កោដិ ចារេន្តោ, ចារមិយោ បូរេត្វា តុសិតកវនេ
តិជ្ជន្តោ, តតោ ឡិតិវត្វា ចរិមកវេ បដិសន្ធិ គណ្ណាន្តោ, អការមជ្ឈេ វសន្តោ,
អភិនិក្ខមន្តោ, មហាបដានំ បទហន្តោ, បរិបក្កញ្ញាលោក ពោធិមណ្ឌំ អារុយ្ហ
មារពលំ វិធមេន្តោ បឋមយាមេ បុព្វេនិវាសំ អនុស្សវេន្តោ, មជ្ឈិមយាមេ ទិព្វចក្ខុ
វិសោធន្តោ, បច្ឆិមយាមេ បដិច្ចសមុប្បាទេ ញ្ញាណំ ឡិតាវេត្វា អនេកាការំ
សព្វសម្ពាវេ សម្មសិទ្ធា សោតាបត្តិមគ្គំ បដិវិជ្ជន្តោ យាវ អនាគាមិជលំ
សច្ចិករោន្តោបិ ឧប្បជ្ជមាណោ ឯវ នាម, អរហត្តមគ្គក្ខណោ ឧប្បជ្ជតិ នាម,

អរហត្តជលក្ខណោ បន ឧប្បន្នោ នាម។ ពុទ្ធានត្តិ សាវកានំវិយ ន បដិចាជិយា
ឥទ្ធិវិធចញ្ញាណាធិនំ ឧប្បាទនកិច្ចំ អត្ថិ, សហោវ បន អរហត្តមគ្គន សកលោបិ
ពុទ្ធកុណារាសិ អាគតោវ នាម ហោតិ។ តស្មា តេ និព្ពត្តសព្ពកិច្ចត្ថា
អរហត្តជលក្ខណោ ឧប្បន្នោ នាម ហោតិ។ ឥធម អរហត្តជលក្ខណំ សន្ធាយ
“ឧប្បន្នតិ”តិ វុត្តោ។ ឧប្បន្នោ ហោតិ អយញ្ញេត្ថ អត្ថោ។

សាវកោបិ ធិណាសវោ សាវកពោជិយា ហេតុភូតេ បុញ្ញសម្ភារេ សម្ពុរន្តោ
បុព្វយោគំ បុព្វចរិយំ គតបច្ឆាគតវត្ថុំ បូរេន្តោ ចរិមភវេ និព្ពត្តន្តោ អនុក្កមេន
វិញ្ញាតំ បទ្វា សំសារេ អាធិនំ ទិស្វា បព្ពដ្ឋាយ ចេតយមាណោ បព្ពដ្ឋំ មត្តកំ
ចាបេត្វា សីលាធិនិ បរិបូរេន្តោ ធុតធម្មេ សមាធាយ វត្តមាណោ ជាគរិយំ
អនុយុញ្ញេន្តោ ញ្ញាណាធិ និព្ពត្តន្តោ វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា ហេដ្ឋិមមគ្គេ
អធិគច្ឆន្តោបិ ឧប្បន្នមាណោ ឯវ នាម, អរហត្តមគ្គក្ខណោ ឧប្បន្នតិ នាម,
អរហត្តជលក្ខណោ បន ឧប្បន្នោ នាម។ សេក្ខោ បន បុព្វបទិស្សយតោ បដ្ឋាយ
យាវ គោត្រភុញ្ញាណា ឧប្បន្នមាណោ នាម, បឋមមគ្គក្ខណោ ឧប្បន្នតិ នាម,
បឋមជលក្ខណតោ បដ្ឋាយ ឧប្បន្នោ នាម។ ឯត្តាវតា “តយោមេ, ភិក្ខុវេ,
បុគ្គលា លោកេ ឧប្បន្នមាណោ ឧប្បន្នតិ”តិ បទានំ អត្ថោ វុត្តោ ហោតិ។

ឥនានិ ពហុជនហិតាយាតិ អាធិសុ ពហុជនហិតាយាតិ មហាជនស្ស
ហិតត្ថាយ។ ពហុជនសុខាយាតិ មហាជនស្ស សុខត្ថាយ។
លោកានុកម្មាយាតិ សត្តលោកស្ស អនុកម្មំ បដិច្ច។
កតវសត្តលោកស្សាតិ? យោ តថាគតស្ស ធម្មទេសនំ សុត្វា ធម្មំ បដិវិជ្ឈតិ,
អមតចានំ បិវតិ, តស្ស។ ភគវតោ ហិ ធម្មចក្កប្បវត្តនសុត្តន្តទេសនាយ
អញ្ញាតកោណ្ឌញ្ញប្បមុខា អជ្ឈាវស ព្រហ្មកោដិយោ ធម្មំ បដិវិជ្ឈីសុ។ ឯវ យាវ
សុភទ្ធិបរិព្ពាជកវិនយនា ធម្មំ បដិវិទ្ធសត្តានំ គណនា នត្ថិ,

មហាសមយសុត្តន្តទេសនាយំ មជ្ឈិមសុត្តំ, ចូឡរាហុលោវាទំ,
សមចិត្តទេសនាយន្តិ ឥមេសុ ចតុសុ ឋានេសុ អភិសមយំ បត្តសត្តានំ
បរិច្ឆេទោ នត្ថិ។ ឯវមេតស្ស អបរិមាណស្ស សត្តលោកស្ស អនុកម្មាយ។
សាវកស្ស បន អរហតោ សេក្ខស្ស ច លោកានុកម្មាយ ឧប្បត្តិ
ធម្មសេនាបតិអាធិបិ ធម្មកណ្ណាការិកាធិបិ ច ទេសិតទេសនាយ
បដិវេធប្បត្តសត្តានំ វសេន, អបរភាគេ ច មហាមហិន្ទត្ថរាធិបិ
ទេសិតទេសនាយ បដិវិទូសច្ចានំ វសេន, យាវជ្ជតនា ឥតោ បរំ អនាគតេ ច
សាសនំ និស្សាយ សគ្គមោក្ខមគ្គេសុ បតិជ្ឈហន្តានំ វសេនបិ អយមត្ថោ
វិការេតញ្ចោ។

អបិ ច ពហុជនហិតាយាតិ ពហុជនស្ស ហិតត្ថាយ, នេសំ បញ្ញាសម្បត្តិយា
ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិ កហិតូបទេសកោតិ។ ពហុជនសុខាយាតិ ពហុជនស្ស
សុខត្ថាយ, ចាគសម្បត្តិយា ឧបករណសុខសម្បទាយកោតិ។
លោកានុកម្មាយាតិ លោកស្ស អនុកម្មនត្ថាយ, មេត្តាករុណាសម្បត្តិយា
មាតាបិតារាវិយ លោកស្ស រក្ខិតា គោបិតាតិ។ អត្ថាយ ហិតាយ សុខាយ
ទេវមនុស្សានន្តិ ឥធ ទេវមនុស្សគ្គហលោន កត្តបុគ្គលេ វេនេយ្យសត្តេ ឯវ
គហេត្វា តេសំ និព្វានមគ្គដលាធិកមាយ តថាគតស្ស ឧប្បត្តិ ទស្សិតា
បឋមវារេ, ធុតិយតតិយវារេសុ បន អរហតោ សេក្ខស្ស ច វសេន យោជេតព្ពំ។
តត្ថ អត្ថាយាតិ ឥមិនា បរមត្ថាយ, និព្វានាយាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ហិតាយាតិ
តំសម្បបកមគ្គត្ថាយាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ និព្វានសម្បបកមគ្គតោ ហិ ឧត្តរី ហិតំ
នាម នត្ថិ។ សុខាយាតិ ជលសមាបត្តិសុខត្ថាយាតិ វុត្ថំ ហោតិ, តតោ ឧត្តរី
សុខាការតោ។ វុត្តញ្ចេតំ “អយំ សមាធិ បច្ចុប្បន្នសុខោ ចេវ អាយតិញ្ច
សុខវិចារកោ”តិ (ជី. និ. ៣.៣៥៥; អ. និ. ៥.២៧; វិគ. ៨០៤)។

តថាគតោតិអាធិនំ បទានំ អត្ថោ ហេជ្ជា វុត្ថោ។

វិជ្ជាចរណសម្មន្នោតិអាធិសុ តិស្សោបិ វិជ្ជា ភយភេរវេ (ម. និ. ១.៣២ អាធយោ)
អាគតនយេន, ធម៌ វិជ្ជា ធន្យភិញ្ញាវសេន, អដ្ឋបិ វិជ្ជា អម្ពដ្ឋសុត្ត អាគតាតិ
វិជ្ជាហិ, សីលសំវរាធិហិ, បន្ទរសហិ ចរណធម្មហិ ច, អនញ្ញាសាធារណេហិ
សម្មន្នោ សមន្នាគតោតិ វិជ្ជាចរណសម្មន្នោ។ សោភនកមនត្តា, សុន្ទរំ ឋានំ
គតត្តា, សម្មា គតត្តា, សម្មា គតត្តា ច សុគតោ។ សព្វថា វិធិតលោកត្តា
លោកវិទូ។ នត្ថិ ឯតស្ស ឧត្តរោតិ អនុត្តរោ។ បុរិសធម្មេ បុរិសវេនេយ្យេ សារេតិ
វិនេតីតិ បុរិសធម្មសារថិ។ ធិដ្ឋធម្មិកសម្មរាយិ កបរមត្ថេហិ យថាវហំ
អនុសាសតីតិ សត្តា។ សព្វស្សាបិ នេយ្យស្ស សព្វប្បការេន សយម្ពញ្ញាលោន
ពុទ្ធត្តា ពុទ្ធាតិ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្តារោ បនវិសុទ្ធិមគ្គតោ (វិសុទ្ធិ. ១.១៣២-
១៣៣) គហោតញ្ចោ។

សោ ធម្មំ ទេសេតិ អាធិ... បេ... បរិយោសានកល្យាណាន្តិ សោ ភគវា សត្តេសុ
ការុញ្ញំ បដិច្ច ហិក្ខាបិ អនុត្តរំ វិវេកសុខំ ធម្មំ ទេសេតិ។ តញ្ច ខោ អប្បំ វា ពហុ
វា ទេសេន្តោ អាធិកល្យាណាធិប្បការមេវ ទេសេតិ។ កថំ? ឯកតាថាបិ ហិ
សមន្តកទ្កកត្តា ធម្មស្ស បឋមចានេន អាធិកល្យាណា, ធុតិយតតិយេហិ
មជ្ឈេកល្យាណា, បច្ឆិមេន បរិយោសានកល្យាណា។ ឯកានុសន្និកំ សុត្តំ
និទានេន អាធិកល្យាណំ, និគមនេន បរិយោសានកល្យាណំ, សេសេន
មជ្ឈេកល្យាណំ។ នានានុសន្និកំ សុត្តំ បឋមេន អនុសន្និនា អាធិកល្យាណំ,
បច្ឆិមេន បរិយោសានកល្យាណំ, សេសេហិ មជ្ឈេកល្យាណំ។ សកលោបិ វា
សាសនធម្មោ អត្តនោ អត្តភូតេន សីលេន អាធិកល្យាណោ,
សមថវិបស្សនាមគ្គដលេហិ មជ្ឈេកល្យាណោ, និព្វានេន
បរិយោសានកល្យាណោ។ សីលសមាធិហិ វា អាធិកល្យាណោ,
វិបស្សនាមគ្គេហិ មជ្ឈេកល្យាណោ, ដលនិព្វានេហិ បរិយោសានកល្យាណោ។

ពុទ្ធសុពុទ្ធតាយ វា អាទិកល្យាណោ, ធម្មសុធម្មតាយ មជ្ឈិកល្យាណោ,
សង្ឃសុប្បដិបត្តិយា បរិយោសានកល្យាណោ។ តំ សុត្វា តថត្តាយ បដិបន្នេន
អធិគន្ធព្ពាយ អភិសម្ពោធិយា វា អាទិកល្យាណោ, បច្ឆេកពោធិយា
មជ្ឈិកល្យាណោ, សាវកពោធិយា បរិយោសានកល្យាណោ។ សុយ្យមាធនោ
ចេស នីវរណាវិក្ខម្ពនតោ សវនេនបិ កល្យាណាមេវ អាវហតីតិ
អាទិកល្យាណោ, បដិបន្តិយមាធនោ សមថវិបស្សនាសុខាវហនតោ
បដិបត្តិយាបិ សុខមេវ អាវហតីតិ មជ្ឈិកល្យាណោ, តថាបដិបន្នោ ច
បដិបត្តិជលេ និដ្ឋិតេ តាធិការាវហនតោ បដិបត្តិជលេនបិ កល្យាណាមេវ
អាវហតីតិ បរិយោសានកល្យាណោ។ នាថប្បកវត្តា ច បកវសុទ្ធិយា
អាទិកល្យាណោ, អត្ថសុទ្ធិយា មជ្ឈិកល្យាណោ, កិច្ចសុទ្ធិយា
បរិយោសានកល្យាណោ។ តេន វុត្តំ “សោ ធម្មំ ទេសេតិ អាទិ...បេ....
បរិយោសានកល្យាណា”ន្តិ។

យំ បន ភគវា ធម្មំ ទេសេន្តោ សាសនព្រហ្មចរិយំ មគ្គព្រហ្មចរិយញ្ច
បកាសេតិ, នាធានយេហិ ទីបេតិ, តំ យថាធុរ្បំ អត្ថសម្បត្តិយា សាត្តំ,
ព្យញ្ញនសម្បត្តិយា សព្វញ្ញំ។ សង្គាសន, បកាសន, វិវរណា, វិភជន,
ឧត្តានីករណា បញ្ញត្តិអត្ថបទសមាយោគតោ សាត្តំ,
អក្ខរេបទព្យញ្ញនាការនិរុត្តិនិទ្ទេសសម្បត្តិយា សព្វញ្ញំ,
អត្ថគម្ពីរតាបដិវេធគម្ពីរតាហិ វា សាត្តំ, ធម្មគម្ពីរតាទេសនាគម្ពីរតាហិ
សព្វញ្ញំ។ អត្ថបដិភានបដិសម្ពិទាវិសយតោ វា សាត្តំ,
ធម្មនិរុត្តិបដិសម្ពិទាវិសយតោ សព្វញ្ញំ។ បណ្ឌិតវេទនីយតោ
បរិក្ខកជនប្បសាទកន្តិ សាត្តំ, សទ្ទេយ្យតោ លោកិយជនប្បសាទកន្តិ
សព្វញ្ញំ។ គម្ពីរាធិប្បាយតោ សាត្តំ, ឧត្តានបទតោ សព្វញ្ញំ។ ឧបនេតព្ពស្ស
អភាវតោ សកលបរិបុណ្ណភាវេន កេវលបរិបុណ្ណំ, អបនេតព្ពស្ស អភាវតោ

និរទ្ទានុសកាវេន បរិសុទ្ធំ, អបិច បដិបត្តិយា អធិគមព្យត្តិតោ សាត្ថំ, បរិយត្តិយា
អាគមព្យត្តិតោ សព្វញ្ញំ, សីលាទិបញ្ចធម្មក្ខន្ធាវិប្បិយា បរិបុណ្ណំ,
និរុបក្កិលេសតោ និត្តរណត្ថាយ បរត្តិតោ លោកាមិសនិរេបក្ខតោ ច បរិសុទ្ធំ,
សិក្ខត្ថយបរិគ្គហិតត្ថា ព្រហ្មក្ខតេហិ សេដ្ឋេហិ ចរិតព្ពតោ តេសំ
ចរិយការតោ ច ព្រហ្មចរិយំ។ តស្មា “សាត្ថំ សព្វញ្ញំ... បេ... បកាសេតី” តិ
វុច្ចតិ។ បឋមោតិ គណានុបុព្វតោ សព្វលោកុត្តមការតោ ច បឋមោ
បុគ្គលោ។

តស្សេវ សត្តុ សាវកោតិ តស្សេវ យថាវុត្តគុណស្ស សត្តុ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស
ធម្មទេសនាយ សវនន្តេ ជាតោ ធម្មសេនាបតិសធិសោ សាវកោ, ន បូរណាទិ
រិយ បដិញ្ញាមត្តេន សត្តុ សាវកោ។ ចាដិបទោតិ បដិបទាសម្ព័ន្ធតេន
អរិយមគ្គេន អរិយាយ ជាតិយា ជាតោ ភវេតិ ចាដិបទោ,
អនិដ្ឋិតបដិបត្តិកិច្ចោ បដិបដ្ឋមាទោតិ អត្តោ។ សុត្តគេយ្យាទិ បរិយត្តិធម្មោ
ពហំ សុតោ ឯតេនាតិ ពហុស្សតោ។ ចាតិមោក្ខសំវរាទិសីលេន ចេវ
អារញ្ញិកផ្កាទិបុត្តេវតេហិ ច ឧបបន្នោ សម្មន្នោ សមន្នាគតោតិ
សីលវត្ថុបបន្នោ។ ឥតិ ភគវា “លោកានុកម្មា នាម ហិតជ្ឈាសយេន
ធម្មទេសនា, សា ច ឥមេសុ ឯវ តីសុ បុគ្គលេសុ បដិពទ្ធា” តិ ទស្សេតិ។ សេសំ
សុវិញ្ញយ្យមេវ។

កាថាសុ តស្សន្ធយោតិ តស្សេវ សត្តុ បដិបត្តិយា ធម្មទេសនាយ ច
អនុគមនេន តស្សន្ធយោ អនុជាតោ។ អវិជ្ជន្ធការំ វិធមិត្វា សបរសន្តានេសុ
ធម្មាលោកសម្ព័ន្ធតាយ បកាយ ករណតោ បកដ្ឋរា។ ធម្មមុទីរយន្តាតិ
ចតុសច្ចធម្មំ កថេន្តា។ អចាបុរន្តិតិ ឧគ្សាដេន្តិ។ អមតស្ស និព្វានស្ស។ ទ្វារំ
អរិយមគ្គំ។ យោគាតិ កាមយោគាទិតោ។ សត្តវាហេនាតិ

វេនេយ្យសត្តវាហនតោ ភវកត្តារនិត្តរណតោ សត្តវាហោ, ភគវា, តេន
សត្តវាហេន។ សុទេសិតំ មគ្គមនុក្ខមន្តិតិ តេន សម្មា ទេសិតំ អរិយមគ្គំ តស្ស
ទេសនានុសារេន អនុកច្ឆន្តិ បដិបទ្ឋន្តិ។ ឥធម្មវាតិ ឥមស្មីយេវ អត្តភាវេ។ សេសំ
ឧត្តានមេវ។

បញ្ចមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. អសុភានុបស្សីសុត្តវណ្ណានា

៨៥. ធម្មេ អសុភានុបស្សីតិ អសុភំ អនុបស្សន្តា ទុត្តិសាការវសេន ចេវ
ឧទ្ទមាតកាធិសុ គហិតនិមិត្តស្ស ឧបសំហារណាវសេន ច កាយស្មី អសុភំ
អសុភាការំ អនុបស្សកា ហុត្វាវិហារេ។ អាណាចានស្សតីតិ អាណាចានេ សតី,
តំ អារព្ភ បវត្តា សតី, អស្សាសបស្សាសបរិក្កាហិកា សតីតិ អត្ថោ។ វុត្តញ្ញោតំ
“អាណន្តិ អស្សាសោ, នោ បស្សាសោ។ ចានន្តិ បស្សាសោ, នោ អស្សាសោ”តិអាធិ
(បដិ. ម. ១.១៦០)។

វោតិ តុម្ហាកំ។ អជ្ឈត្តន្តិ ឥធម គោចរជ្ឈត្តំ អធិប្បេតំ។ បរិមុខន្តិ អភិមុខំ។
សូបដ្ឋិតាតិ សុដ្ឋ ឧបដ្ឋិតា។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ - អាណាចានស្សតិ ច តុម្ហាកំ
កម្មជ្ជានភិមុខំ សុដ្ឋ ឧបដ្ឋិតា ហោត្វតិ។ អថ វា បរិមុខន្តិ បរិក្កហិតនិយ្យានំ។
វុត្តញ្ញោតំ បដិសម្ពិទាយំ - “បរិតិ បរិក្កហន្តោ, មុខន្តិ និយ្យានន្តោ, សតីតិ
ឧបជ្ជានន្តោ, តេន វុច្ឆតិ បរិមុខំ សតី”ន្តិ (បដិ. ម. ១.១៦៤)។ ឥមិនា
ចតុសតិបជ្ជានសោឡសប្បភេទា អាណាចានស្សតិកម្មជ្ជានភាវនា ទស្សីតាតិ
ទដ្ឋព្វា។

ឯវំ សន្នេហេនេវ រាគចរិតវិតក្កចរិតានំ សប្បាយំ
បដិកូលមនសិការ កាយានុបស្សនាវសេន សមថកម្មជ្ជានំ

វិបស្សនាកម្មដ្ឋានព្យា ឧបទិសិត្វា ឥនានិ សុទ្ធិវិបស្សនាកម្មដ្ឋានមេវ ទស្សនោ
“សត្តសង្ខារេសុ អនិច្ចានុបស្សិនោវិហារថា”តិ អាហា។ តត្ថ អនិច្ចំ,
អនិច្ចលក្ខណំ, អនិច្ចានុបស្សនា, អនិច្ចានុបស្សីតិ ឥទំ ចតុក្កំ វេទិតព្វំ។ ហុត្វា,
អភាវតោ, ឧទយព្ពយយោគតោ, តាវកាលិកតោ, និច្ចបដិក្ខេបតោ ច
ឧបបញ្ចកំ អនិច្ចំ នាម។ តស្ស យោ ហុត្វា អភាវកាវេ, តំ អនិច្ចលក្ខណំ
នាម។ តំ អារព្ព បវត្តាវិបស្សនា អនិច្ចានុបស្សនា។ តំ អនិច្ចន្តិវិបស្សកោ
អនិច្ចានុបស្សី។ ឯត្ថ ច ឯកាទសវិទា អសុភកថា បឋមដ្ឋានំ ចាបេត្វា,
សោឡសវត្ថុកា ច អាណាចានកថា ចតុត្ថដ្ឋានំ ចាបេត្វា, វិបស្សនាកថា ច
វិត្តារតោ វត្ថុព្យា, សា បន សញ្ញាការតោ វិសុទ្ធិមគ្គ (វិសុទ្ធិ. ២.៧៣៧-៧៤០)
កថិតាតិ តត្ថ វុត្ថនយេនេវ វេទិតព្វា។

ឥនានិ អសុភានុបស្សនាធិហិ និច្ចាទេតព្វំ ជលវិសេសំ ទស្សនុ
“អសុភានុបស្សិន”ន្តិអាទិមាហា។ តត្ថ សុភាយ ឆាតុយាតិ សុភកាវេ,
សុភនិមិត្តតិ អត្ថោ។ រាគានុសយោតិ សុភារម្មណោ ឧប្បជ្ឈនារហោ
កាមរាគានុសយោ។ សោ កេសាធិសុ ឧទ្ធមាតកាធិសុ វា អសុភានុបស្សិនំ
អសុភនិមិត្តំ គហេត្វា តត្ថ បឋមដ្ឋានំ និព្ពត្តេត្វា តំ ចាទកំ កត្វាវិបស្សនំ
បដ្ឋបេត្វា អធិគតេន អនាគាមិមគ្គេន បហ័យតិ, សត្តសោ សមុច្ឆន្តិយតីតិ
អត្ថោ។ វុត្ថញ្ញេតំ “អសុភា ភាវេតព្វា កាមរាគស្ស បហាឆាយា”តិ (អ. និ. ៩.៣;
ឧទា. ៣១)។ ពាហិរាតិ ពហិទ្ធាវត្ថុកត្តា អនត្តាវហត្ថា ច ពាហិរា ពហិភូតា។
វិតក្កាសយាតិ កាមសង្កប្បាទិមិច្ឆាវិតក្កា។ តេ ហិ អប្បហ័នា អាសយានុគតា
សតិ បច្ចយសមវាយេ ឧប្បជ្ឈនេតោវិតក្កាសយាតិ វុត្តា។ កាមវិតក្កោ ចេត្ត
កាមរាគគ្គហណេន គហិតោ ឯវាតិ តទវសេសាវិតក្កា ឯវ វុត្តាតិ វេទិតព្វា។
វិយាតបក្ខិកាតិ ទុក្ខភាគិយា, ឥន្ទ្រវិយាតនិព្ពត្តនកា វា។ តេ ន ហោន្តិតិ តេ
បហ័យន្តិ។ ព្យាចាទវិតក្កោ, វិហ័សាវិតក្កោ, ព្យាតិវិតក្កោ, ជនបទវិតក្កោ,

អមរវិតក្តោ, អនវញ្ញត្តិបដិសំយុត្តោវិតក្តោ,
លាភសក្ការសិលោកបដិសំយុត្តោវិតក្តោ, បរាណុទ្ទយតាបដិសំយុត្តោ
វិតក្តោតិ អដ្ឋ, កាមវិតក្តោន សទ្ធិ នវវិជា មហាវិតក្តោ
អាណាចានស្សតិសមាធិនា តន្ត្រិស្សិតាយ ច វិបស្សនាយ បុព្វភាគេវិត្តម្ពិតា។
តំ ចានកំ កត្វា អធិគតេន អរិយមគ្គេន យថាវហំ អនវសេសតោ បហ័យន្តិ។
វុត្តម្បិ ចេតំ “អាណាចានស្សតិ ភាវេតញ្ញាវិតក្តុបច្ឆេនាយា”តិ (អ. និ. ៩.៣; ឧទា.
៣១)។

យា អវិជ្ជា, សា បហ័យតីតិ យា សច្ចសភាវបដិច្ឆាទិនី សញ្ញានត្ថការី
សកលស្ស វដ្ឋធុក្ខស្ស មូលភូតា អវិជ្ជា, សា អនិច្ចាទុបស្សីនំវិហារតំ
សមុច្ឆិដ្ឋតិ។ ឥទំ កិរ ភគវតា អនិច្ចាការតោ វុដ្ឋិតស្ស
សុក្ខវិបស្សកខីណាសវស្ស វសេន វុត្តំ។ តស្សយំ សង្ខេបត្ថោ - តេភូមកេសុ
សត្តសង្ខារេសុ អនិច្ចាទិតោ សម្មសនំ បដ្ឋបេត្វាវិបស្សន្តានំ យទា អនិច្ចន្តិ
បវត្តមាណ វុដ្ឋានកាមិនីវិបស្សនា មគ្គេន យដីយតិ, អនុក្កមេន អរហត្តមគ្គោ
ឧប្បជ្ឈតិ, តេសំ អនិច្ចាទុបស្សីនំវិហារតំ អវិជ្ជា អនវសេសតោ បហ័យតិ,
អរហត្តមគ្គវិជ្ជា ឧប្បជ្ឈតីតិ។ អនិច្ចាទុបស្សីនំវិហារតន្តិ ឥទំ អនិច្ចលក្ខណស្ស
តេសំ ចាកជការតោ ឥតវស្ស លក្ខណទ្វយស្ស គហណោ ឧចាយការតោ វា
វុត្តំ, ន បន ឯកស្សេវ លក្ខណស្ស អនុបស្សិតព្ពតោ។ វុត្តញ្ញោតំ “យទនិច្ចំ តំ
ធុក្ខំ, យំ ធុក្ខំ តទនត្ថា”តិ (សំ. និ. ៣.១៥)។ អបរម្បិ វុត្តំ “អនិច្ចសញ្ញានោ ហិ,
មេយិយ, អនត្តសញ្ញា សណ្ឋាតិ, អនត្តសញ្ញា អស្មិមានសមុគ្គានំ
ចាបុណាតី”តិ។

គាថាសុ អាណាចានេ បដិស្សតោតិ អាណាចាននិមិត្តស្មី បដិ បដិសតោ,
ឧបដ្ឋិតស្សតីតិ អត្ថោ។ បស្សន្តិ អាសវក្ខយញ្ញាណាចក្ខនា សង្ខារូបសមំ

និព្វានំ បស្សនោ។ អាតាបី សត្តនាតិ អន្តរាវេសានំ អនាបជ្ជិតា
អសុភានុបស្សនាទីសុ សតតំ អាតាបី យុត្តប្បយុត្តោ, តតោ ឯវ យតោ
វាយមមាណោ, និយតោ វា សម្មត្តនិយាមេន តត្ថ សត្តសង្ខារសមថេ និព្វានេ
អរហត្តជលវិមុត្តិយាវិមុច្ចតិ។ សេសំ វុត្តនយមេវ។

ធម្មសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. ធម្មានុធម្មបដិបទ្ធសុត្តវណ្ណានា

៨៦. សត្តមេ ធម្មានុធម្មបដិបទ្ធសុត្តវណ្ណានិ ឯត្ថ ធម្មោ នាម នវវិជោ
លោកុត្តរធម្មោ, តស្ស ធម្មស្ស អនុធម្មោ សីលវិសុទ្ធិអាទិ
បុព្វភាគបដិបទាធម្មោ, តំ ធម្មានុធម្មំ បដិបទ្ធស្ស អធិគន្ធី បដិបទ្ធិមានស្ស។
អយមនុធម្មោ ហោតីតិ អយំ អនុច្ឆិកសភាវោ បតិរូបសភាវោ ហោតិ។
វេយ្យាករណាយាតិ កថនាយ។ ធម្មានុធម្មបដិបទ្ធនោយន្តិ យន្តិ ករណត្ថ
បច្ចត្តវចនំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ - យេន អនុធម្មេន តំ ធម្មានុធម្មំ បដិបទ្ធនាតិ
ព្យាករមាណោ សម្មនេវ ព្យាករោន្តោ នាម សិយា, ន តតោនិទានំ វិញ្ញហិ
គរហិតញោ សិយាតិ។ យន្តិ វា កិរិយាបរាមសនំ, តេនេតំ ទស្សេតិ “យទិទំ
ធម្មស្សេវ ភាសនំ, ធម្មវិតក្កស្សេវ ច វិតក្កនំ តទុភយាភាវេ ញាណុបេក្ខាយ,
អយំ ធម្មានុធម្មបដិបទ្ធស្ស ភិក្ខុនោ តថាវុចោ អយន្តិ កថនាយានុរូបហេតុ
អនុច្ឆិកការណំ។ ភាសមាណោ ធម្មំយេវ ភាសេយ្យាតិ កថេន្តោ ច
ទសកថាវត្ថុធម្មំយេវ កថេយ្យ, ន តប្បដិបក្ខមហិច្ឆតាទិអធម្មំ។ វុត្តញ្ញេតំ -

“យាយំ កថា អភិសន្តេឱកា ចេតោវិវរណាសប្បាយា
ឯកន្តនិព្វិទាយ វិរាគាយ និរោធាយ ឧបសមាយ អភិញ្ញាយ សម្ពោធាយ
និព្វានាយ សំវត្ថតិ។ សេយ្យថិទំ - អប្បិច្ឆកថា, សន្តដ្ឋកថា,

បរិវេកកថា, អសំសគ្គកថា, វិរិយាម្ពកថា, សីលកថា, សមាធិកថា,
បញ្ញាកថា, វិមុត្តិកថា, វិមុត្តិញ្ញាណទស្សនកថា, វេទនា កថាយ
និកាមលាភី ហោតិ អភិជ្ឈលាភី អកសិរលាភី”តិ (អ. និ. ៩.៣; ឧទា.
៣១)។

អភិសល្លេខិកាយ កថាយ លាភី វេទនា ភាសេយ្យ។ ឯតេន
កល្យាណមិត្តសម្បទា ទស្សិតា។

ធម្មវិតក្កន្តំ នេក្ខម្មវិតក្កាធិ ធម្មតោ អនបេតំ វិតក្កយតោ
“សីលាធិបជីបធំ បរិបូរេស្សមី”តិ ឧបរូបរិ ឧស្សហោ អភិវឌ្ឍិស្សតិ។ សោ បន
វិតក្កោ សីលាធិនំ អនុបការធម្មេ វេទ្ខត្វា ឧបការធម្មេ អនុព្រហនវសេន
ហានភាគិយភាវំ អបនេត្វា វិតិភាគិយភាវេបិ អជ្ជត្វា វិសេសភាគិយតំ
និព្វេជភាគិយតញ្ច ចាបនវសេន បវត្តិយា អនេកប្បភេទោ វេទិតញ្ចោ។ នោ
អធម្មវិតក្កន្តំ កាមវិតក្កំ នោវិតក្កេយ្យាតិ អត្ថោ។ តទុកយំ វា បនាតិ យទេតំ
បរេសំ អនុគ្គហណាតំ ធម្មភាសនំ អត្ថនោ អនុគ្គហណាតំ ធម្មវិតក្កនញ្ច វុត្តំ។
អថ វា បន តំ ឧកយំ អភិជិវេទ្ខត្វា អប្បជីបជ្ជិត្វា អកត្វា។ ឧបេក្ខកោតិ
តថាបជីបត្តិយំ ឧទាសីនោ សមថវិបស្សនាភាវនមេវ អនុព្រហន្តោ វិហរេយ្យ,
សមថបជីបត្តិយំ ឧបេក្ខកោ ហុត្វា វិបស្សនាយមេវ កម្មំ ករោន្តោ វិហរេយ្យ។
វិបស្សនម្បិ ឧស្សក្កាបេត្វា តត្ថបិ សម្ពាវុបេក្ខាញ្ញាណវសេន ឧបេក្ខកោ យាវ
វិបស្សនាញ្ញាណំ មគ្គេន យជីយតិ, តាវ យថា តំ តិក្ខំ ស្វរំ បសន្នំ ហុត្វា វហតិ,
តថា វិហរេយ្យ សតោ សម្បជានោតិ។

តាថាសុ សមថវិបស្សនាធម្មោ អារម្មិតត្ថជ្ជេន អារាមោ ឯតស្សាតិ
ធម្មារាមោ។ តស្មីយេវ ធម្មេ រតោតិ ធម្មរតោ។ តស្សេវ ធម្មស្ស បុនប្បុនំ
វិចិន្តនតោ ធម្មំ អនុវិចិន្តយំ តំ ធម្មំ អារវន្តោ, មនសិ ករោន្តោតិ អត្ថោ។

អនុស្សរន្ត្រី តមេរ ឧបរូបវិការៈនាវសេន អនុស្សរន្ត្រី។ អថ វា
វិមុត្តាយ តនសីសេ ឋត្វា បរេសំ ទេសនាវសេន សីលាធិធម្មា អារម្មិតត្ថជ្ជន
អារាមោ ឯតស្សាតិ ធម្មារាមោ។ តថេវ តស្មី ធម្មេ រតោ អភិរតោតិ ធម្មរតោ។
តេសំយេវ សីលាធិធម្មានំ គតិយោ សមន្ទេសន្តោ កាមវិតក្កាធិនំ ឌីកាសំ
អនត្វា នេក្ខម្ភសង្គ្គហ្មធិធម្មំយេវ អនុវិចីន្តនតោ ធម្មំ អនុវិចីន្តយំ។ តទុកយំ វា
បន ឌីឡាវិកតោ ធម្មាន្តោ អន្ត្របេក្ខិត្វា សមថីបស្សនាធម្មមេរ ឧបរូបវិ
ការៈនាវសេន អនុស្សរន្ត្រី អនុព្រហ្មនាវសេន បរេត្តន្តោ។ សទ្ធម្មាតិ
សត្តតិសប្បភេទា ពោធិបក្ខិយធម្មា នវិវិធសោកុត្តរធម្មា ច ន បរិហាយតិ, ន
ចិរស្សេវ តំ អធិគច្ឆតិ អត្ថោ។

ឥទានិ តស្ស អនុស្សរណវិធី ទស្សន្តោ “ចរំ វា” តិអាទិមាហ។ តត្ថ ចរំ វាតិ
ភិក្ខាចារវសេន ចង្គមនវសេន ច ចរន្តោ វា។ យទិ វា តិជ្ជន្តិ តិជ្ជន្តោ វា និសិន្នោ
វា, ឧទ វា សយន្តិ សយន្តោ វា។ ឯវំ ចតុសុបិ ឥរិយាបថេសុ។ អន្ត្រត្ថំ សមយំ
ចិត្តន្តិ យថាវុត្ត កម្មជ្ជានសម្ពាតេ គោចរជ្ឈត្តេ អត្តនោ ចិត្តំ រាគាធិកិលេសានំ
រូបសមនវសេន បដហនវសេន សមយំ សមេន្តោ។ សន្តិមេវាធិគច្ឆតិ តិ
អច្ឆន្តសន្តិ និព្វានមេវ ចាបុណាតិ តិ។

សត្តមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. អនុករណសុត្តវណ្ណានា

៨៧. អដ្ឋមេ អកុសលវិតក្កាតិ អកោសល្លសម្ពតាវិតក្កា។
អនុករណាតិអាធិសុ យស្ស សយំ ឧប្បជ្ជន្តិ, តំ យថាភូតទស្សននិវារណេន
អន្តំ ករោន្តិ តិ អនុករណា។ ន បញ្ញាចក្ខំ ករោន្តិ តិ អចក្ខករណា។ អញ្ញាណំ
ករោន្តិ តិ អញ្ញាណករណា។ បញ្ញានិរោធិកាតិ កម្មស្សកតាបញ្ញា,

ឈានបញ្ចូរ, វិបស្សនាបញ្ចូរតិ ឥមា តិស្សោ បញ្ចូរ អប្បវត្តិករណេន
និរោធគ្លីតិ បញ្ចូរនិរោធិកា។ អនិដ្ឋជលធាយកត្តា ទុក្ខសម្ពាទស្ស វិហាតស្ស
បក្ខេវត្ថុតិ វិហាតបក្ខិកា។ កិលេសនិព្វានំ ន សំវត្ថុយន្តិតិ
អនិព្វានសំវត្ថុនិកា។

កាមវិតក្កោតិ កាមបដិសំយុត្តោវិតក្កោ។ សោ ហិ
កិលេសកាមសហិតោ ហុត្វា វត្ថុកាមេសុ បវត្ថតិ។ ព្យាបាទបដិសំយុត្តោ
វិតក្កោ ព្យាបាទវិតក្កោ។ វិហីសាបដិសំយុត្តោវិតក្កោ វិហីសាវិតក្កោ។ ឥមេ
ទ្វេ ច សត្តេសុបិ សម្ពារេសុបិ ឧប្បជ្ឈតិ។ កាមវិតក្កោ ហិ បិយមនាបេ សត្តេ វា
សម្ពារេ វាវិតក្កេន្តស្ស ឧប្បជ្ឈតិ, ព្យាបាទវិតក្កោ អប្បិយេ អមនាបេ សត្តេ វា
សម្ពារេ វា កុដ្ឋិត្វា ឱលោកនកាលតោ បដ្ឋាយ យាវ នាសនា ឧប្បជ្ឈតិ,
វិហីសាវិតក្កោ សម្ពារេសុ ន ឧប្បជ្ឈតិ, សម្ពារា ទុក្ខាបេតព្វា នាម នត្ថិ, “ឥមេ
សត្តា ហញ្ញន្តុ វា ពជ្ឈន្តុ វា ឧច្ឆិដ្ឋន្តុ វា វិនស្សន្តុ វា មា វា អហេសុ” ត្ថិ ចិន្តនកាលេ
បន សត្តេសុ ឧប្បជ្ឈតិ។

ឥមេយេវ បន កាមសង្កប្បាទយោ។ អត្ថតោ ហិ កាមវិតក្កាដីនំ
កាមសង្កប្បាទីនព្វា នាណករណំ នត្ថិ, តំសម្បយុត្តា បន សញ្ញាទយោ
កាមសញ្ញាទយោ។ កាមធាតុអាទីនំ បន យស្មា ចាឡិយំ -

“កាមបដិសំយុត្តោ តក្កោវិតក្កោ... បេ... មិច្ឆាសង្កប្បោ, អយំ វុច្ចតិ
កាមធាតុ, សព្វេបិ អកុសលា ធម្មា កាមធាតុ។ ព្យាបាទបដិសំយុត្តោ
តក្កោវិតក្កោ... បេ... មិច្ឆាសង្កប្បោ, អយំ វុច្ចតិ ព្យាបាទធាតុ។ ទសសុ
អាហាតវត្ថុសុ ចិត្តស្ស អាហាតោ បដិហាតោ... បេ... អនត្តមនតា
ចិត្តស្ស, អយំ វុច្ចតិ ព្យាបាទធាតុ។ វិហីសាបដិសំយុត្តោ តក្កោវិតក្កោ
មិច្ឆាសង្កប្បោ, អយំ វុច្ចតិ វិហីសាធាតុ។ ឥតេកក្ខោ ចាណីនា វា លេខុនា

វា ឧណ្ណាន វា សត្តន វា រដ្ឋយា វា អញ្ញតរញ្ញតវេន សត្តវិហោវេតិ, អយំ
វិហីសាធាតុ"តិ (វិភ. ១៨២, ៩១០) -

អាគតត្តាវិសេសោលព្ថតិ។

តត្ថ ទ្វេ កថា សព្ពសង្គាហិកា ច អសម្ពិជ្ជា ច។ តត្ថ កាមធាតុយា
គហិតាយ ឥតរា ទ្វេបិ គហិតា នាម ហោន្តិ។ តតោ បន ជីហវិត្វា អយំ
ព្យាចាធាតុ, អយំ វិហីសាធាតុតិ ឧស្សេតីតិ អយំ សព្ពសង្គាហិកា នាម។
កាមធាតុំ កថេន្តោ បន ភគវា ព្យាចាធាតុំ ព្យាចាធាតុជ្ជានេ, វិហីសាធាតុំ
វិហីសាធាតុជ្ជានេ វេបេត្វាវ អវសេសំ កាមធាតុ នាមាតិ កថេសីតិ អយំ
អសម្ពិជ្ជកថា នាម។

សុក្កបក្ខេ វុត្តវិបរិយាយេន អត្ថោ វេទិតញ្ចោ។ នេក្ខម្មបដិសំយុត្តោវិតក្កោ
នេក្ខម្មវិតក្កោ។ សោ អសុភបុព្វភាគេ កាមាវចរោ ហោតិ, អសុភជ្ឈានេ
រូចាវចរោ, តំ ឈានំ ចាទកំ កត្វា ឧប្បន្នមគ្គជលកាលេ លោកុត្តរោ។
អព្យាចាធបដិសំយុត្តោវិតក្កោ អព្យាចាធិតក្កោ។ សោ មេត្តាបុព្វភាគេ
កាមាវចរោ ហោតិ, មេត្តាលានេ រូចាវចរោ, តំ ឈានំ ចាទកំ កត្វា
ឧប្បន្នមគ្គជលកាលេ លោកុត្តរោ។ អវិហីសាបដិសំយុត្តោវិតក្កោ
អវិហីសាវិតក្កោ។ សោ ករុណាបុព្វភាគេ កាមាវចរោ, ករុណាជ្ឈានេ
រូចាវចរោ, តំ ឈានំ ចាទកំ កត្វា ឧប្បន្នមគ្គជលកាលេ លោកុត្តរោ។ យថា
បន អលោភោ សីសំ ហោតិ, តទា ឥតវេ ទ្វេ តទន្ទាយិកា ហោន្តិ។ យថា មេត្តា
សីសំ ហោតិ, តទា ឥតវេ ទ្វេ តទន្ទាយិកា ហោន្តិ។ យថា ករុណា សីសំ
ហោតិ, តទា ឥតវេ ទ្វេ តទន្ទាយិកា ហោន្តិ។

ឥមេយេវ បន នេក្ខម្មសង្គហ្មនយោ។ អត្ថតោ ហិ នេក្ខម្មវិតក្កាជីនំ
នេក្ខម្មសង្គហ្មនីនព្វា នាណករណំ នត្ថិ, តំសម្បយុត្តា បន សញ្ញានយោ
នេក្ខម្មសញ្ញានយោ។ នេក្ខម្មធាតុអាជីនំ បន យស្មា ចាឡិយំ -

“នេក្ខម្មបដិសំយុត្តោ តក្កោវិតក្កោ សង្គហ្មន, អយំ វុច្ចតិ
នេក្ខម្មធាតុ, សព្វេបិ កុសលា ធម្មា នេក្ខម្មធាតុ។
អព្យាចាទបដិសំយុត្តោ តក្កោវិតក្កោ សង្គហ្មន, អយំ វុច្ចតិ
អព្យាចាទធាតុ។ យា សត្តេសុ មេត្តិ មេត្តាយនា មេត្តាចេតោវិមុត្តិ, អយំ
វុច្ចតិ អព្យាចាទធាតុ។ អវិហឹសាបដិសំយុត្តោ តក្កោវិតក្កោ សង្គហ្មន -
អយំ វុច្ចតិ អវិហឹសាធាតុ។ យា សត្តេសុ ករុណា ករុណាយនា
ករុណាចេតោវិមុត្តិ - អយំ វុច្ចតិ អវិហឹសាធាតុ” តិ។ (វិភ. ១៨២) -

អាគតត្ថាវិសេសោ លព្ភតិ។ ឥធាបិ សព្វសង្គាហិកា, អសម្ពិជ្ជាតិ ទ្វេ កថា
វុត្តនយេនេវ វេទិតញ្ញា។ សេសំ សុវិញ្ញយ្យមេវ។

គាថាសុ វិតក្កយេតិ វិតក្កយ្យ។ និរាករេតិ អត្ថនោ សន្តានតោ
នីហរេយ្យវិនោទេយ្យ, បដិហេយ្យតិ អត្ថោ។ សវេវិតក្កានិវិចារីតានិ,
សមេតិ វុដ្ឋីវ រជំ សម្មហតន្តិ យថា នាម គិម្ពានំ បច្ឆិមេ មាសេ បដិវិយំ សម្មហតំ
សមន្តតោ ឧដ្ឋិតំ រជំ មហាតោ អកាលមេយស្ស វស្សតោ វុដ្ឋិ ហ៊ានសោ
រូបសមេតិ, ឯវមេវ សោ យោគាវចរោ វិតក្កានិ មិច្ឆាវិតក្កេ ច វិចារីតានិ
តំសម្បយុត្តវិចារេ ច សមេតិ រូបសមេតិ សមុច្ឆិន្ទតិ។ តថាភូតោ ច
វិតក្កូបសមេន ចេតសា សព្វេសំ មិច្ឆាវិតក្កានំ ឧបសមនតោ វិតក្កូបសមេន
អរិយមគ្គចិត្តេន។ ឥធមេវ ធិដ្ឋេវ ធម្មេ, សន្តិបទំ និព្វានំ, សមជ្ឈតា សមធិកតោ
ហោតីតិ។

អដ្ឋមសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. អន្តរាមលសុត្តន្តវណ្ណនា

៨៨. នវមេ អន្តរាមលាតិ ឯត្ថ អន្តរាសន្តោ -

“នទីតីវេសុ សណ្ឋារនេ, សភាសុ រថិយាសុ ច;
ជនា សង្កម្ម មន្តេន្តិ, មញ្ច តញ្ច កិមន្តរ”ន្តិ។ -

អាទិសុ (សំ. និ. ១.២២៨) ការណេ អាគតោ។ “អទ្គសា មំ, ភន្តេ, អញ្ញតរា ឥត្ថិ
វិជ្ជន្តិកាយ ភាជនំ ឆោវន្តិ”តិអាទិសុ (ម. និ. ២.១៤៩) ខណោ។ “អបិចាយំ
តថោទា ទ្វិន្នំ មហានិរយានំ អន្តរិកាយ អាគច្ឆតិ”តិអាទិសុ (ចារា. ២៣១) វិវរេ។

“បីតវត្ថេ បីតធរេ, បីតាលម្ពាវភូសិតេ;
បីតន្តរាហិ វគ្គហិ, អបិឡន្ទាវ សោភសី”តិ។ -

អាទិសុ (វិ. វ. ៦៥៨) ឧត្តរិសាជកេ។ “យស្សន្តរតោ ន សន្តិ កោចា”តិអាទិសុ
(ឧទា. ២០) ចិត្តេ។ ឥធាបិ ចិត្តេ ឯវ ធន្ទញ្ចោ។ តស្មា អន្តរេ ចិត្តេ ភវា អន្តរា។ យស្មី
សន្តានេ ឧប្បន្នា, តស្ស មលិនភាវករណតោ មលា។ តត្ថ មលំ នាម ធុរិធំ -
សរីរមលំ, ចិត្តមលន្តិ។ តេសុ សរីរមលំ សេទជល្លិកាទិ សរីរេ និព្ពត្តំ, តត្ថ លក្ខំ
អាគន្ធករជញ្ច, តំ ឧទកេនបិ នីហរណីយំ, ន តថា សំកិលេសិកំ។ ចិត្តមលំ
បន រាគាទិសំកិលេសិកំ, តំ អរិយមគ្គេហោវ នីហរណីយំ។ វុត្តញ្ចេតំ
ចោរណេហិ -

“រូបេន សំកិលិដ្ឋេន, សំកិលិស្សន្តិ មាណវា;
រូបេ សុទ្ធវិសុដ្ឋន្តិ, អនក្ខាតំ មហេសីនា។

“ចិត្តន សំកិលីដ្ឋន, សំកិលីស្សន្តិ មាណវៈ;
ចិត្ត សុទ្ធវិសុដ្ឋន្តិ, ឥតិ វុត្តំ មហេសិទា” តិ។ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ២.៣៧៣; ម.
និ. អដ្ឋ. ១.១០៦);

តេជាហ ភគវា “ចិត្តសំកិលេសា, ភិក្ខវេ, សត្តា សំកិលីស្សន្តិ, ចិត្តវោទានា
វិសុដ្ឋន្តិ” តិ (សំ. និ. ៣.១០០)។ តស្មា ភគវា ឥទាមិ ចិត្តមលវិសោធនាយ
បដិបទ្ធិតព្ពន្ធិ ទស្សន្តោ “តយោមេ, ភិក្ខវេ, អន្តរាមលា” តិ អាហា។

យថា ចេតេ លោភាទយោ សត្តានំ ចិត្តេ ឧប្បជ្ឈិត្វា មលីនភាវករា
នាធម្មការសំកិលេសវិជាយកាតិ អន្តរាមលា, ឯវំ ឯកតោ ភុញ្ញិត្វា, ឯកតោ
សយិត្វា, ឌីតារកវេសី អមិត្តសត្តុវិយ ចិត្តេ ឯវ ឧប្បជ្ឈិត្វា សត្តានំ
នាវាវិធអនត្តាវហា, នាធម្មការទុក្ខនិព្ពត្តកាតិ ទស្សន្តោ
“អន្តរាអមិត្តា” តិ អាទិមាហា។ តត្ថ មិត្តបដិបក្ខតោ អមិត្តា,
សបត្តកិច្ចករណតោ សបត្តា, ហីសនតោ វធាកា, ឧជុវិបច្ឆនិកតោ
បច្ឆតិកា។

តត្ថ ធ្វើហិ អាការេហិ លោភាទីនំ អមិត្តាទិភាវោ វេទិតញ្ចា។ វើរុគ្គលោ
ហិ អន្តរំ លភមាទោ អត្តនោ វើរិស្ស សត្តន វា សីសំ ចាតេតិ, ឧចាយេន វា
មហន្តំ អនត្តំ ឧប្បទេតិ។ ឥមេ ច លោភាទយោ បញ្ញាសិវចាតនេន
យោនិសម្បជីចាទនេន ច តាទិសំ តតោ ពលវតំ អនត្តំ និព្ពត្តន្តិ។ កថំ?
ចក្កទ្វារស្មិត្តា ឥដ្ឋាទីសុ អារម្មណេសុ អាចាជកតេសុ យថាវហំ តាទិ អារត្ត
លោភាទយោ ឧប្បជ្ឈន្តិ, ឯត្តាវតាស្ស បញ្ញាសិវំ ចាតិតំ នាម ហោតិ។
សោតទ្វារាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯវំ តាវ បញ្ញាសិវចាតនតោ
អមិត្តាទិសទិសតា វេទិតញ្ចា។ លោភាទយោ បន កម្មនិទានា ហុត្វា
អណ្ណាជាទិភេទា ចតស្សោ យោនិយោ ឧបនេន្តិ។ តស្ស

យោធិឧបគមនមូលកានិ បញ្ចវីសតិ មហាកយានិ ទូត្តិស កម្មករណានិ ប
អាគតានេវ ហោត្តិ។ ឯវំ យោធិសម្បជីវាទនតោបិ នេសំ អមិត្តាធិសធិសតា
វេទិតញ្ច។ ឥតិ លោកាធយោ អមិត្តាធិសធិសតាយ ចិត្តសម្ពុតតាយ ប
“អន្តរាអមិត្តា”តិអាធិនា វុត្តា។ អបិ ប អមិត្តេហិ កាតុំ អសក្កុណោយ្យំ
លោកាធយោ ករោត្តិ, អមិត្តាធិការោ ប លោកាធិហិ ជាយតីតិ តេសំ
អមិត្តាធិការោ វេទិតញ្ច។ វុត្តញ្ចេតំ -

“ធិសោធិសំ យន្តំ កយិរា, វេរី វា បន វេរិនំ;
មិច្ឆាបណិហិតំ ចិត្តំ, ចាបិយោ នំ តតោ ករេ”តិ។ (ធម. ប. ៤២; ឧទា.
៣៣);

កាថាសុ អត្ថនោ បរេសញ្ច អនត្ថំ ជនេតីតិ អនត្ថជននោ។ វុត្តញ្ចេតំ -

“យធិបិ លុទ្ធា អភិសម្ព័រោតិ កាយេន វាចាយ មនសា តធិបិ
អកុសលំ; យធិបិ លុទ្ធា លោភេន អភិភូតោ បរិយាធិន្នចិត្តោ បរស្ស
អសតា ទុក្ខំ ឧប្បាទេតិ វេជន វា ពន្ធន វា ជានិយា វា គរហាយ វា
បញ្ចជនាយ វា ពលវម្ពំ ពលត្ថោ ឥតិ, តធិបិ អកុសលំ, ឥតិស្សមេ
លោភជា លោភនិទានា លោភសមុធយា លោភបច្ចយា អនេកេ ចាបកា
អកុសលា ធម្មា សម្ពុវត្តិ”តិ (អ. និ. ៣.៧០)។

អបរម្មី វុត្តំ -

“រត្ថោ ខោ, ព្រាហ្មណ, រាគេន អភិភូតោ បរិយាធិន្នចិត្តោ
អត្តព្យាពាធាយបិ ចេតេតិ, បរព្យាពាធាយបិ ចេតេតិ,
ឧភយព្យាពាធាយបិ ចេតេតិ, ចេតសិកម្មី ទុក្ខំ ទោមនស្សំ
បដិសំវេទេតិ”តិអាធិ (អ. និ. ៣.៥៤)។

ចិត្តប្បកោបនោតិ ចិត្តសង្ខារនោ។ លោកោ ហិ លោកនីយេ វុត្តស្មី
ឧប្បជ្ឈមាណោ ចិត្តំ ខោភេត្តោ បកោបេត្តោ វិបរិណាមេត្តោ វិការំ អាចារេត្តោ
ឧប្បជ្ឈតិ, បសាទាទិវសេន បវត្តិតុំ ន ទេតិ។ ភយមន្តរតោ ជាតំ, តំ ជនោ
នាវពុជ្ឈតីតិ តំ លោកសង្ខារំ អន្តរតោ អព្ពន្ធរ អត្តនោ ចិត្តយេវ ជាតំ
អនត្តជននចិត្តប្បកោបនាទី ភយំ ភយហេតុំ អយំ ពាលមហាជនោ
នាវពុជ្ឈតិ ន ជាតាតីតិ។

លុទ្ធា អត្តំ ន ជាតាតីតិ អត្តត្ថបវត្តាទិភេទំ អត្តំ ហិតំ លុទ្ធបុគ្គលោ
យថាភូតំ ន ជាតាតិ។ ធម្មំ ន បស្សតីតិ ទសកុសលកម្មបធម្មម្យី លុទ្ធា
លោភេន អភិក្ខតោ បរិយាទិន្នចិត្តោ ន បស្សតិ បច្ចក្ខតោ ន ជាតាតិ, បកេវ
ឧត្តរិមនុស្សធម្មំ។ វុត្តម្យី ចេតំ -

“រត្តោ ខោ, ព្រាហ្មណ, រាគេន អភិក្ខតោ បរិយាទិន្នចិត្តោ អត្តត្ថម្យី
យថាភូតំ ន បជាតាតិ, បវត្តម្យី យថាភូតំ ន បជាតាតិ, ឧភយត្ថម្យី
យថាភូតំ ន បជាតាតី”តិអាទិ (អ. និ. ៣.៥៥)។

អន្ទតមន្តិ អន្ទការករំ តមំ។ យន្តិ យត្ថុ។ ភុម្មត្ថេ ហិ ឯតំ បច្ចត្តវចនំ។ យស្មី
កាលេ លោកោ សហតេ អភិក្ខវតិ នវំ, អន្ទតមំ តទា ហោតីតិ។ យន្តិ វា
ការណាវចនំ។ យស្មា លោកោ ឧប្បជ្ឈមាណោ នវំ សហតេ អភិក្ខវតិ, តស្មា
អន្ទតមំ តទា ហោតីតិ យោជនា, យ-ត-សទ្ធានំ ឯកន្តសម្ពន្ធការតោ។ អថ វា
យន្តិ កិរិយាបរាមសនំ, “លោកោ សហតេ”តិ ឯត្ថ យទេតំ លោកស្ស សហនំ
អភិក្ខវនំ វុត្តំ។ ឯតំ អន្ទការករស្ស តមស្ស តមនំ ឧប្បាទោតិ អត្តោ។ អថ វា
យំ នវំ លោកោ សហតេ អភិក្ខវតិ, តស្ស អន្ទតមំ តទា ហោតិ, តតោ ច លុទ្ធា
អត្តំ ន ជាតាតិ, លុទ្ធា ធម្មំ ន បស្សតីតិ ឯវមេត្ត អត្តោ ទជ្ឈញ្ចោ។

យោ ច លោកំ បហាឡាធាតិ យោ បុព្វភាគេ តទន្ត្រសេនវិក្ខម្ពនវសេន ច
យថាវហំ សមថវិបស្សនាហិ លោកំ បជហិត្វា តថា បជហនហេតុ
លោកនេយ្យេ ធិព្ពេចិ រូបាធិកេ ឧបដ្ឋិតេ ន លុព្ពតិ, ពលវិបស្សនានុកាវេន
លោភោ បហីយតេ តម្ហាតិ តស្មា អរិយបុគ្គលា អរិយមគ្គេន លោភោ
បហីយតិ បជហីយតិ, អច្ចន្តមេវ បរិច្ចជ័យតិ។ យថា កី? ឧទតិព្វវ ហោក្ខវាតិ
បទុមិនិបណ្ណាតោ ឧទកតិព្វវិយ។ សេសកាថានម្បិ ឥមិនា នយេន អត្ថោ
វេទិតញោ។

តថា ទោសស្ស -

“យទចិ ធុដ្ឋោ អភិសន្និរោតិ កាយេន វាចាយ មនសា តទចិ
អកុសលំ; យទចិ ធុដ្ឋោ ទោសេន អភិភូតោ បរិយាធិន្នចិត្តោ បរស្ស
អសតា ធុក្ខំ ឧប្បាទេតិ វេជេន វា ពន្លេន វា ជានិយា វា គរហាយ វា
បញ្ចជនាយ វា ពលវម្ពិ ពលត្ថោ ឥតិ, តទចិ អកុសលំ។ ឥតិស្សមេ
ទោសជា ទោសនិទានា ទោសសមុទយា ទោសបច្ចយា អនេកេ ចាបកា
អកុសលា ធម្មា សម្ពុទ្ធី”តិ (អ. និ. ៣.៧០)។

តថា -

“ធុដ្ឋោ ខោ, ព្រាហ្មណ, ទោសេន អភិភូតោ បរិយាធិន្នចិត្តោ
អត្តព្យាពាធាយចិ ចេតេតិ, បរព្យាពាធាយចិ ចេតេតិ,
ឧភយព្យាពាធាយចិ ចេតេតិ ចេតសិកម្បិ ធុក្ខំ ទោមនស្សំ
បជិសំវេទេតី”តិ (អ. និ. ៣.៥៥)។

តថា -

“ធុរ្យោ ខោ, ព្រាហ្មណ៍, ទោសេន អភិក្ខតោ បរិយាទិន្នចិត្តោ
អត្តត្ថម្បិ យថាភូតំ ន បជាធាតិ, បរត្ថម្បិ យថាភូតំ ន បជាធាតិ,
ឧភយត្ថម្បិ យថា ភូតំ ន បជាធាតិ”តិ (អ. និ. ៣.៥៥) -

អាទិសុត្តបទានុសារេន អនត្តជននតា អត្តហានិហេតុតា ច វេទិតញ្ញា។

តថា មោហស្ស “យទបិ មូឡោ អភិសង្ខរោតិ កាយេន វាចាយ
មនសា”តិអាទិនា (អ. និ. ៣.៧០), “មូឡោ ខោ, ព្រាហ្មណ៍, មោហេន អភិក្ខតោ
បរិយាទិន្នចិត្តោ អត្តព្យាពាធាយបិ ចេតេតី”តិអាទិនា(អ. និ. ៣.៥៥), “អត្តត្ថម្បិ
យថាភូតំ ន បជាធាតិ”តិអាទិនា (អ. និ. ៣.៥៥) ច អាគតសុត្តបទានុសារេន
វេទិតញ្ញា។

តាលបក្កំវ ពន្ធធាតិ តាលដលំ វិយ ឧសុមុប្បទេន វណ្ណតោ,
តតិយមគ្គញ្ញាណុប្បទេន តស្ស ចិត្តតោ ទោសោ បហ័យតិ, បរិច្ចជ័យតីតិ
អត្តោ។ មោហំ វិហន្តិ សោ សព្ពន្តិ សោ អរិយបុគ្គលោ សព្ពំ អនវសេសំ មោហំ
ចតុត្ថមគ្គេន វិហន្តិ វិធមតិ សមុច្ឆិន្ទតិ។ អាទិច្ឆារុទ្ធយំ តមន្តិ អាទិច្ឆា វិយ
ឧទយំ ឧគ្គច្ឆន្តោ តមំ អន្ធការំ។

នវមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. ទេវទត្តសុត្តវណ្ណានា

៨៩. ទសមេ តីហិ, ភិក្ខុវេ, អសទ្ធម្មេហិ អភិក្ខតោតិ កា ឧប្បត្តិ? ទេវទត្ត
ហិ អរិចិមហានិវយំ បរិដ្ឋេ ទេវទត្តបក្ខិយា អញ្ញាតិត្ថិយា ច “សមណេន
គោតមេន អភិសិទ្ធតោ ទេវទត្តោ បថី បរិដ្ឋោ”តិ អញ្ញាចិក្ខិសុ។ តំ សុត្វា
សាសនេ អនភិប្បសន្នា មនុស្សា “សិយា នុ ខោ ឯតទេវំ, យថា ឥមេ ភណ្ឌី”តិ

អាសន្នំ ឧប្បាទេសុំ។ តំ បវត្ថុំ ភិក្ខុ ភក្ខវតោ អាហារេសុំ។ អថ ភក្ខវា “ន, ភិក្ខុវេ,
តថាគតា កស្សបិ អភិសបំ ទេន្តិ, តស្មា ន ទេវទត្តោ មយា អភិសបិតោ,
អត្ថនោ កម្មេនេវ និរយំ បរិជ្ជោ” តិ វត្វា តេសំ មិច្ឆាតាហំ បដិសេធគោ ឥមាយ
អជ្ឈប្បត្តិយា ឥទំ សុត្តំ អភាសិ។

តត្ថ អសន្នុម្ពហិតិ អសតំ ធម្មហិ, អសន្តហិ វា ធម្មហិ។ អតេកិច្ចាតិ
ពុទ្ធហិបិ អនិវត្តនីយត្តា អវិចិត្តត្តិយា តិកិច្ចាការតោ អតេកិច្ចា,
អតិកិច្ចនីយោតិ អត្តោ។ អសន្តគុណសម្ភារំ នាធិប្បាយេន បវត្តា ចាចា ឥច្ឆា
ឯតស្សាតិ ចាបិច្ឆោ, តស្ស ភាវោ ចាបិច្ឆតា, តាយ។ “អហំ ពុទ្ធា ភវិស្សមិ,
សង្ឃំ បរិហរិស្សមិ” តិ តស្ស ឥច្ឆា ឧប្បន្នា។ កោកាលិកាធម្មោ ចាចា
លាមកា មិត្តា ឯតស្សាតិ ចាបមិត្តោ, តស្ស ភាវោ ចាបមិត្តតា, តាយ។
ឧត្តរិករណីយេតិ ឈានាភិញ្ញាហិ ឧត្តរិករណីយេ អធិគន្ធព្ពេ មគ្គដលេ
អនធិគតេ សតិ ឯវ, តំ អនធិគន្ធាតិ អត្តោ។ ឱវមត្តកេនាតិ អប្បមត្តកេន
ឈានាភិញ្ញាមត្តេន។ វិសេសាធិគមេនាតិ ឧត្តរិមនុស្សធម្មាធិគមេន។ អន្តរាតិ
វេមជ្ឈេ។ វោសានំ អាចាធិតិ អកតកិច្ចាវ សមាធា “កតកិច្ចាម្ហិ” តិ
មញ្ញមាធា សមណធម្មតោវិគមំ អាបដ្ឋិ។ ឥតិ ភក្ខវា ឥមីនា សុត្តេន
វិសេសតោ បុប្ផន្តភាវេ អាធិនំ បកាសេសិ ភារិយោ បុប្ផន្តភាវោ, យត្រ ហិ
នាម ឈានាភិញ្ញាបរិយោសាធា សម្បត្តិយោ និព្វត្តត្វាបិ អនេកានត្តាវហំ
នាធាវិធំ ឧក្ខហេតុំ អសន្តគុណសម្ភារំ អសប្បរិសសំសគ្គំ
អាលសិយានុយោគញ អវិជហន្តោ អវិចិត្តិ កប្បដ្ឋិយំ អតេកិច្ចំ កិត្តិសំ
បសវិស្សតីតិ។

តាថាសុ មាតិ បដិសេធនិចាតោ។ ជាត្វតិ ឯកំសេន។ កោដិតិ
សព្វសង្គាហកវចនំ។ លោកស្មិន្តិ សត្តលោកេ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ “ឥមស្មី

សត្តលោកេ កោចិ បុគ្គលោ ឯកំសេន ចាបិ ឆ្នោ មា ហោត្ថ"តិ។ តទមិនាបិ
ជាធាតុ, ចាបិ ឆ្នោនំ យថា គតីតិ ចាបិ ឆ្នោនំ បុគ្គលានំ យថា គតិ យាទិសី និប្បត្តិ,
យាទិសោ អភិសម្បរាយោ, តំ ឥមិនាបិ ការណេន ជាធាតុតិ ទេវទត្ថំ
និទស្សន្តោ ឯវមាហា។ បណ្ឌិតោតិ សមញ្ញោតោតិ បរិយត្តិពាហុសច្ឆេន
បណ្ឌិតោតិ ញ្ញោតោ។ ភាវិតតោតិ សម្មតោតិ ឈានាភិញ្ញាហិ ភាវិតចិត្តោតិ
សម្មាវិតោ។ តថា ហិ សោ បុព្វេ "មហិទ្ធិកោ កោធិបុត្តោ, មហានុភាវោ
កោធិបុត្តោ"តិ ធម្មសេនាបតិធាបិ បសំសិតោ អហោសិ។ ដលំវ យសសា
អជ្ជា, ទេវទត្តោតិ វិស្សតោតិ អត្តនោ កិត្តិយា បរិវារេន ដលន្តោវិយ
ឱកាសេន្តោវិយ បិតោ ទេវទត្តោតិ ឯវវិស្សតោ ចាកដោ អហោសិ។ "មេ
សុត្ថ"ន្តិបិ ចាហោ, មយា សុតំ សុតមត្តំ, កតិចាហោនេវ អតថាភូតត្ថា តស្ស តំ
បណ្ឌិត្វាទិ សវនមត្តមេវាតិ អត្តោ។

សោ សមាទមនុចិណ្ណោ, អាសន្នំ នំ តថាគតន្តិ សោ ឯវភូតោ ទេវទត្តោ
"ពុទ្ធាបិ សក្យបុត្តោ, អហម្មិ សក្យបុត្តោ, ពុទ្ធាបិ សមណោ, អហម្មិ
សមណោ, ពុទ្ធាបិ ឥន្ទ្រិមា, អហម្មិ ឥន្ទ្រិមា, ពុទ្ធាបិ ទិព្ពចក្កកោ, អហម្មិ
ទិព្ពចក្កកោ, ពុទ្ធាបិ ទិព្ពសោតកោ, អហម្មិ ទិព្ពសោតកោ, ពុទ្ធាបិ
ចេតោបរិយញ្ញាណាលាភី, អហម្មិ ចេតោបរិយញ្ញាណាលាភី, ពុទ្ធាបិ
អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នេ ធម្មេ ជាធាតុ, អហម្មិ តេ ជាធាមី"តិ អត្តនោ បមាណំ
អជាទិត្វា សម្មាសម្ពុទ្ធិំ អត្តនោ សមសមជ្ឈបនេន សមាទំ អាបជ្ឈន្តោ "ឥនាធាហំ
ពុទ្ធា ភវិស្សមិ, ភិក្ខុសង្ឃំ បរិហរិស្សមី"តិ អភិមារបយោជនា តថាគតំ
អាសន្នំ អាសាទេត្វាវិហោថេត្វា។ "បមាទមនុជីនោ"តិបិ បឋន្តិ។ តស្សត្ថោ
"វុត្តនយេន បមាទំ អាបជ្ឈន្តោ បមាទំ និស្សយ ភក្កវតា សទ្ធិ
យុកត្តាហាចិត្តប្បាទេន សហោវ ឈានាភិញ្ញាហិ អនុជីនោ បរិហីនោ"តិ។
អរិយិនិយំ បត្តោ, ចតុទ្វារំ ភយានកត្តិ ជាលានំ តត្ថ ឧប្បន្នសត្តានំ វា

និងនូវតាយ “អរីយ” តិ លទ្ធនាមំ ចតុស្ក បស្សេសុ ចតុមហាទ្វារយោគេន
ចតុទ្វារំ អតិកយានកំ មហានិរយំ បដិសន្ធិគ្គហណាវសេន បត្តោ។ តថា ហិ
វុត្តំ -

“ចតុក្កុណ្ណោ ចតុទ្វារោ, វិភត្តោ ភាគសោ មិតោ;
អយោចាការបរិយន្តោ, អយសា បដិកុដ្ឋិតោ។

“តស្ស អយោមយា ភូមិ, ជលិតា តេជសា យុតោ;
សមន្តោ យោជនសតំ, ជរិត្វា តិដ្ឋតិ សព្ពុទ្ធា” តិ។ (ម. និ. ៣.២៥០; អ. និ.
៣.៣៦; បេ. វ. ៦៩៣-៦៩៤; ជា. ២.១៩.៨៦-៨៧);

អទុដ្ឋស្សាតិ អទុដ្ឋចិត្តស្ស។ ទុព្ពេតិ ទូសេយ្យ។ តមេវ ចាបំ ដុសតីតិ តមេវ
អទុដ្ឋទុត្តិ ចាបបុគ្គលំ ចាបំ និហ្មំ ចាបជលំ ដុសតិ ចាបុណាតិ អភិកវតិ។
កេស្មាតិ វិបុលភាវេន គម្ពីរភាវេន ច ភីសាបេន្តោវិយ, វិបុលគម្ពីរោតិ អត្តោ។
វាទេនាតិ ទោសេន។ វិហ្មីសតីតិ ពាជតិ អាសាទេតិ។ វាទោ តម្ពី ន រុហតីតិ
តស្មី តថាគតេ បវេន អាហេបិយមាទោ ទោសោ ន រុហតិ, ន តិដ្ឋតិ, វិសកុម្ភោ
វិយ សមុទ្ធស្ស, ន តស្ស វិការំ ជនេតីតិ អត្តោ។

ឯវំ ធម្មា កាថាហិ ចាបិច្ឆតាទិសមន្នាគតស្ស និរយូបគភាវនស្សនេន
ទុក្ខតោ អបរិមុត្តតំ ទស្សេត្វា ឥទានិ តប្បដិបក្ខធម្មសមន្នាគតស្ស ទុក្ខក្ខយំ
ទស្សេន្តោ “តាទិសំ មិត្ត” ត្ថិ ឱសានកាថមាហា។ តស្សត្ថោ - យស្ស សម្មា
បដិបទ្ធស្ស មគ្គានុតោ បដិបត្តិមគ្គំ អនុគតោ សម្មា បដិបន្នោ
អប្បិច្ឆតាទិគុណសមន្នាគមេន សកលវដ្តទុក្ខស្ស ខយំ បរិយោសានំ
ចាបុណោយ្យ។ តាទិសំ ពុទ្ធិំ វា ពុទ្ធសាវកំ វា បណ្ឌិតោ សប្បញ្ញោ, អត្តនោ មិត្តំ
កុព្ពេន តេន មេត្តិកំ ករេយ្យ, តញ្ច សេវេយ្យ តមេវ បយិរុចាសេយ្យាតិ។

ឥតិ ឥមស្មី វគ្គ ធម្មសត្តមសុត្តន្តសុវិវដ្តំ កថិតំ, ឥតវេសុ វដ្តវិវដ្តំ កថិតំ។

ធម្មសត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ចតុត្ថវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. បញ្ចមវគ្គោ

១. អគ្គប្បសាទសុត្តវណ្ណានា

៩០. បញ្ចមវគ្គស្ស បឋមេ អគ្គប្បសាទាតិ វត្ថុ អយំ អគ្គសង្ខេពោ
អាទិកោដិកោដ្ឋាសសេដ្ឋេសុ ទិស្សតិ។ តថា ហេស “អដ្ឋតគ្គេ, សម្ម ទោវរិក,
អាវរាមិ ធារំ និគណ្ណានំ និគណ្ឌីនំ (ម. និ. ២.៧០)។ អដ្ឋតគ្គេ ចាណុបេតំ សរណំ
គត”ន្តិ (ធិ. និ. ១.២៥០; ចារា. ១៥) ច អាទិសុ អាទិម្ហិ ទិស្សតិ។ “តេនេវ អម្ព័លគ្គេន
តំ អម្ព័លគ្គំ បរាមសេយ្យ (កថា. ៤៤១)។ ឧច្ឆគ្គំ វេឡុគ្គ”ន្តិ ច អាទិសុ កោដិយំ។
“អម្ព័លគ្គំ វា មធុរគ្គំ វា តិក្ខុកគ្គំ វា (សំ. និ. ៥.៣៧៤)។ អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ,
វិហារគ្គេន វា បរិវេណគ្គេន វា ភាជេតុ”ន្តិ (ចូឡវ. ៣១៨) ច អាទិសុ កោដ្ឋាសេ។
“អយំ ឥមេសំ ចតុន្នំ បុគ្គលានំ អគ្គោ ច សេដ្ឋោ ច ឧត្តមោ ច បវរោ ច (អ. និ.
៤.៩៥)។ អគ្គោបាមស្មិ លោកស្សា”តិ ច អាទិសុ (ធិ. និ. ២.៣១; ម. និ. ៣.២០៧)
សេដ្ឋេ។ ស្វាយមិធាបិ សេដ្ឋេយេវ ធម្មញ្ញោ។ តស្មា អគ្គេសុ សេដ្ឋេសុ បសាទា,
អគ្គភូតា សេដ្ឋភូតា វា បសាទា អគ្គប្បសាទាតិ អត្ថោ។

បុរិមស្មិញ អត្ថេ អគ្គសង្ខេពោ ពុទ្ធាធិវតនត្ថយំ វុច្ឆតិ។ តេសុ ភគវា តាវ
អសទិសដ្ឋេន, គុណវិសិដ្ឋដ្ឋេន, អសមសមដ្ឋេន ច អគ្គោ។ សោ ហិ
មហាភិនិហារំ ធនន្នំ ចារមីនំ បរិចយញ្ច អាទិ កត្វា តេហិ
ពោធិសម្ពារគុណេហិ ចេវ ពុទ្ធកុណេហិ ច សេសជនេហិ អសទិសោតិ

អសិទ្ធិសង្គម អគ្គិយ៍ យេ ចស្ស គុណា មហាករុណាធម៌, តេ សេសសត្តានំ
គុណាហិវិសិដ្ឋាតិ គុណាវិសិដ្ឋន្តិ សត្តសត្តមតាយ អគ្គិយ៍ យេ បន
បុរិមកា សម្មាសម្ពុទ្ធា សត្តសត្តហិ អសមា, តេហិ សទ្ធិ អយមេវ
រូបកាយគុណាហិ ចេវ ធម្មកាយគុណាហិ ច សមោតិ អសមសម្ពេទ្ធិ
អគ្គិយ៍ តថា ទុល្លភទាតុការតោ អច្ឆរិយមនុស្សការតោ
ពហុជនហិតសុខាវហតោ អទុតិយអសហាយាធិការតោ ច ភគវា លោកេ
អគ្គិយ៍ វុច្ចតិ យថាហ -

“ឯកបុគ្គលស្ស, ភិក្ខុវេ, ចាតុការវោ ទុល្លភោ លោកស្មី, កតមស្ស
ឯកបុគ្គលស្ស? តថាគតស្ស អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

“ឯកបុគ្គលោ, ភិក្ខុវេ, លោកេ ឧប្បជ្ឈមាធនោ ឧប្បជ្ឈតិ
អច្ឆរិយមនុស្សោ។

“ឯកបុគ្គលោ, ភិក្ខុវេ, លោកេ ឧប្បជ្ឈមាធនោ ឧប្បជ្ឈតិ ពហុជន... បេ....
សម្មាសម្ពុទ្ធា។

“ឯកបុគ្គលោ, ភិក្ខុវេ, លោកេ ឧប្បជ្ឈមាធនោ ឧប្បជ្ឈតិ, អទុតិយោ
អសហាយោ អប្បជិមោ អប្បជិសមោ អប្បជិភាគោ អប្បជិបុគ្គលោ
អសមោ អសមសមោ ទ្វិបទានំ អគ្គិយ៍ កតមោ ឯកបុគ្គលោ?
តថាគតោ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធា” តិ (អ. និ. ១.១៧០-១៧២, ១៧៤)។

ធម្មសង្ឃាហិ អញ្ញធម្មសង្ឃហិ អសិទ្ធិសង្គមវិសិដ្ឋគុណតាយ
ទុល្លភទាតុការវាធិនា ច អគ្គិយ៍ តថា ហិ តេសំ
ស្វាភ្នាតតាធិសុប្បជិបន្នតាធិគុណាវិសេសេហិ អញ្ញធម្មសង្ឃា សធិសា
អប្បតរិហិណាវា នត្តិ, កុតោ សេដ្ឋា។ សយមេវ ច បន តេហិ

វិសិដ្ឋគុណតាយ សេដ្ឋា។ តថា

ទុល្លភុប្បាទអច្ឆរិយភាវពហុជនហិតសុខាវហា

អនុតិយអសហាយាទិសភាវា ច តេ។ យទគ្គេន ហិ ភគវា ទុល្លភចាតុភារោ,

តទគ្គេន ធម្មសង្ឃប័តិ។ អច្ឆរិយាទិភារេបិ ឯសេវ នយោ។ ឯវំ អគ្គេសុ សេដ្ឋេសុ

ឧត្តមេសុ បវរេសុ គុណាវិសិដ្ឋេសុ បសាទាតិ អគ្គប្បសាទា។

ទុតិយស្មី បន អត្ថេ យថាវុត្ថេសុ អគ្គេសុ ពុទ្ធាទីសុ ឧប្បត្តិយា អគ្គភូតា

បសាទា អគ្គប្បសាទា។ យេ បន អរិយមគ្គេន អាគតា អវេច្ចប្បសាទា, តេ

ឯកន្តេនេវ អគ្គភូតា បសាទាតិ អគ្គប្បសាទា។ យថាហ “ឥធម៌, ភិក្ខុវេ,

អរិយសាវកោ ពុទ្ធនុ អវេច្ចប្បសាទេន សមន្នាគតោ ហោតី” តិអាទិ (សំ. និ.

៥.១០២៧)។ អគ្គវិចាកត្តាបិ ចេតេ អគ្គប្បសាទា។ វុត្តញ្ញី “អគ្គេ ខោ បន

បសន្នាធំ អគ្គោវិចាកោ” តិ។

យាវតាតិ យត្តកា។ សត្តាតិ ចាណិនោ។ អបទាតិ អបាទកា។ ទ្វិបទាតិ

ទ្វិបាទកា។ សេសបទទ្ធយេបិ ឯសេវ នយោ។ វា-សន្នោ សមុច្ចយត្ថោ, ន

វិកប្បត្ថោ។ យថា “អនុប្បន្នោ វា កាមាសវោ ឧប្បជ្ឈតិ, ឧប្បន្នោ វា កាមាសវោ

បវវ្យាតី” តិ (ម. និ. ១.១៧) ឯត្ថ អនុប្បន្នោ ច ឧប្បន្នោ ចាតិ អត្ថោ។ យថា ច

“ភូតាធំ វា សត្តាធំ បីតិយា សម្ពវេសីធំ វា អនុគ្គហាយា” តិ (ម. និ. ១.៤០២; សំ. និ.

២.១២) ឯត្ថ ភូតានព្វា សម្ពវេសីនព្វាតិ អត្ថោ។ យថា ច “អគ្គិតោ វា ឧទកតោ

វា មិដុភេទតោ វា” តិ (ជី. និ. ២.១៥២; ឧទា. ៧៦; មហាវ. ២៨៦) ឯត្ថ អគ្គិតោ ច

ឧទកតោ ច មិដុភេទតោ ចាតិ អត្ថោ, ឯវំ “អបទា វា... បេ... អគ្គមគ្គាយតី” តិ

ឯត្ថាបិ អបទា ច ទ្វិបទា ចាតិ សម្មិណ្ឌានវសេន អត្ថោ ធម្មញ្ញោ។ តេន វុត្តំ “វា-

សន្នោ សមុច្ចយត្ថោ, ន វិកប្បត្ថោ” តិ។

រូបិននាទី រូបវន្តោ។ ន រូបិននាទី អរូបិននា។ សញ្ញានាទី សញ្ញាវន្តោ។ ន
សញ្ញានាទី អសញ្ញានា។ នេសញ្ញានាសញ្ញានា នាម កវគ្គបរិយាបន្នា។
ឯត្តាវតា ច កាមភវោ, រូបភវោ, អរូបភវោ, ឯកវោការភវោ, ចតុវោការភវោ,
បញ្ចវោការភវោ, សញ្ញភវោ, អសញ្ញភវោ, នេសញ្ញានាសញ្ញភវោតិ នវិវិធមិ
ភវេ សត្តេ អនវសេសតោ បរិយាទិយិត្វា ទស្សេសិ ធម្មរាជា។ ឯត្ត ហិ
រូបិគ្គហណោន កាមភវោ រូបភវោ បញ្ចវោការភវោ ឯកវោការភវោ ច
ទស្សិតោ, អរូបិគ្គហណោន អរូបភវោ ចតុវោការភវោ ច ទស្សិតោ។
សញ្ញភវោនយោ បន សរូបេនេ ទស្សិតោ។ អបទាទិគ្គហណោន
កាមភវោបញ្ចវោការភវោសញ្ញភវោនំ ឯកទេសោ ទស្សិតោតិ។

កស្មា បនេត្ត យថា អទុតិយសុត្តេ “ទិបទានំ អគ្គោ”តិ ទិបទានំ
គហណាមេវ អកត្វា អបទាទិគ្គហណំ កតន្តិ? វុច្ឆតេ - អទុតិយសុត្តេ តាវ
សេដ្ឋតវសេន ទិបទគ្គហណាមេវ កតំ។ ឥមស្មិត្តិ លោកេ សេដ្ឋោ នាម
ឧប្បជ្ឈមាណោ អបទចតុប្បទតហុប្បទេសុ ន ឧប្បជ្ឈតិ, ទិបទេសុយេវ ឧប្បជ្ឈតិ។
កតវេសុ ទិបទេសុ? មនុស្សេសុ ចេវ ទេវេសុ ច។ មនុស្សេសុ ឧប្បជ្ឈមាណោ
សកលលោកំ វសេ វត្ថេតុំ សមត្តោ ពុទ្ធា ហុត្វា ឧប្បជ្ឈតិ។ អង្គត្តវជ្ជកថាយំ
បន “តិសហស្សិមហាសហស្សិលោកធាតុំ វសេ វត្ថេតុំ សមត្តោ”តិ (អ. និ.
អដ្ឋ. ១.១.១៧២) វុត្ថំ។ ទេវេសុ ឧប្បជ្ឈមាណោ ទសសហស្សិលោកធាតុំ វសេ
វត្ថនកោ មហាព្រហ្មា ហុត្វា ឧប្បជ្ឈតិ, សោ តស្ស កប្បិយការកោ វា
អាវាមិកោ វា សម្បជ្ឈតិ។ ឥតិ តតោបិ សេដ្ឋតវសេនេស “ទិបទានំ អគ្គោ”តិ
តត្ថ វុត្ថោ, ឥធម បន អនវសេសបរិយាទានវសេន ឯវំ វុត្ថំ។ យាវត្ថកា ហិ សត្តា
អត្ថភាវបរិយាបន្នា អបទា វា... បេ.... នេសញ្ញានាសញ្ញានោ វា, តថាគតោ តេសំ
អគ្គមក្ខាយតីតិ។ និទ្ធាវលោ ចេតំ សាមិវចនំ, មកាវោ បទសន្ធិកវោ។ អគ្គោ
អក្ខាយតីតិ បទវិភាគោ។

អគ្គោទិច្ចាកោហោតិ អគ្គោសម្មាសម្ពុទ្ធបសន្នានំយោបសាទោ, សោ
អគ្គោសេដ្ឋោឧត្តមោកោជិត្យតោវា, តស្មាតស្សវិច្ចាកោបិ អគ្គោសេដ្ឋោ
ឧត្តមោកោជិត្យតោឧឡារតមោបណ័តតមោហោតិ។ សោបនបសាទោ
ធុរិយោលោកិយលោកុត្តរភេទតោ។ តេសុលោកិយស្សតាវ -

“យេកេចិត្តំសុខំសុខំសុខំ, នតេកមិស្សន្តិអចាយក្ខមិ;
បហាយមាណុសំទេហំ, ទេវកាយំបរិបូរេស្សន្តិ។ (ធី. និ. ២.៣៣២; សំ. និ.
១.៣៧);

“ពុទ្ធាតិកិត្តយន្តស្ស, កាយេភវតិយាបីតិ;
វរមេវហិសាបីតិ, កសិណោនបិជម្ពុទិបស្ស។

“សតំហត្ថិសតំអស្ស, សតំអស្សតវីរថា;
សតំកញ្ញាសហស្សនិ, អាមុក្កមណិកុណ្ឌលា;
ឯកស្សបទីវិហារស្ស, កលំនាគ្សន្តិសោឡសី”។ (សំ. និ. ១.២៤២;
ចូឡវ. ៣០៥);

“សាធុទោ, ទេវានមិន្ទ, ពុទ្ធិសុខាភមនំហោតិ, ពុទ្ធិ
សុខាភមនហោតុទោ, ទេវានមិន្ទ, ឯវមិធកក្ខេសត្តា កាយស្សភេទា
បរិមរណាសុគតិសត្តំលោកំឧបបន្នន្តិ។ តេអញ្ញោទេវេទសហិ
ហិទេហិអធិគណ្ណន្តិ - ទិព្ពេនអាយុនា, ទិព្ពេនវណ្ណេន, ទិព្ពេនសុខេន,
ទិព្ពេនយសេន, ទិព្ពេនអាធិបតេយ្យេន, ទិព្ពេហិរូបេហិ, ទិព្ពេហិសន្តេហិ,
ទិព្ពេហិគន្ធូហិ, ទិព្ពេហិវសេហិ, ទិព្ពេហិដោដ្ឋព្ពេហិ”តិ (សំ. និ. ៤.៣៤១) -

ឯវមាធិនំសុត្តបទានំវសេនបសាទស្ស ជលវិសេសយោកោវេទិតញ្ញោ។ តស្មា
សោអចាយធុក្ខវិនិវត្តនេនសទ្ធិសម្មត្តិភវេសុសុខិចាកាយកោតិ

ឧដ្ឋោស្តោ។ លោកុត្តរោ បន សាមញ្ញជលវិចារកាយកោ វដ្ឋុក្ខំវិនិវត្តកោ ច។
សញ្ញាបិ ចាយំ បសាទោ បរម្មរាយ វដ្ឋុក្ខំវិនិវត្តតិយេវ។ វុត្តោតំ -

“យស្មី, ភិក្ខុវេ, សមយេ អរិយសាវកោ អត្ថនោ សទ្ធិំ អនុស្សរតិ,
នេវស្ស តស្មី សមយេ រាគបរិយុដ្ឋិតំ ចិត្តំ ហោតិ, ន ទោសបរិយុដ្ឋិតំ, ន
មោហបរិយុដ្ឋិតំ ចិត្តំ ហោតិ, ឧដុគតមេវស្ស តស្មី សមយេ ចិត្តំ ហោតិ។
ឧដុគតចិត្តស្ស ចាមោជ្ឈំ ជាយតិ, បមុទិតស្ស បីតិ ជាយតិ... បេ... នាបរំ
ឥត្តត្តាយាតិ បជាធាតី” តិ (អ. និ. ៦.១០; ២៦)។

ធម្មាតិ សភាវធម្មា។ សង្ខតាតិ សមេច្ច សម្ពុយ្យ បច្ចយេហិ កតាតិ
សង្ខតា, សប្បច្ចយធម្មា។ ហេតុហិ បច្ចយេហិ ច ន កេហិច កតាតិ អសង្ខតា,
អប្បច្ចយនិព្វានំ។ សង្ខតានំ បដិយោគិការវេន “អសង្ខតា” តិ បុប្ផវចនំ។ វិរាគោ
តេសំ អគ្គមក្ខាយតីតិ តេសំ សង្ខតាសង្ខតធម្មានំ យោ វិរាគសង្ខាតោ
អសង្ខតធម្មោ, សោ សភាវេនេវ សល្លាសុខុមភាវតោ
សន្តតរបលីតតរភាវតោ គម្ពីរាធិការតោ មទនិម្មទនាធិការតោ ច អគ្គំ
សេដ្ឋំ ឧត្តមំ បវរន្តិ វុច្ចតិ។ យទិនន្តិ និចាតោ, យោ អយន្តិ អត្ថោ។
មទនិម្មទនោតិអាធិនិ សញ្ញានិ និព្វានវេវចនានិយេវ។ តថា ហិ តំ អាគម្ម
មានមទបុរិសមទាធិកោ សញ្ញោ មទោ និម្មជ្ជិយតិ បមជ្ជិយតិ,
កាមបិចាសាធិកា សញ្ញា បិចាសាវិនិយតិ, កាមាលយាធិកា សញ្ញាបិ អាសយា
សមុគ្សាតិយន្តិ, សញ្ញាបិ កម្មវដ្ឋកិលេសវដ្ឋវិចារកាវដ្ឋា ឧបច្ឆន្តិ, អដ្ឋសតភេទា
សញ្ញាបិ តណ្ហា ជីយតិ, សញ្ញាបិ កិលេសាវិវដ្តន្តិ, សព្វំ ឧក្ខំ និវុដ្ឋតិ, តស្មា
មទនិម្មទនោ... បេ... និរោធាតិ វុច្ចតិ។ យា បនេសា តណ្ហា ភវេន ភវំ, ជលេន
កម្មំវិនតិ សំសិព្ពតីតិ កត្វា វានន្តិ វុច្ចតិ។ តំ វានំ ឯត្ថ នត្ថិ, ឯតស្មី វា អធិគតេ
អរិយបុគ្គលស្ស ន ហោតីតិ និព្វានំ។

អគ្គោទិច្ចាភោហោតិ ឯត្ថាបិ -

“យេ កេចិ ធម្មំ សរណំ គតាសេ...បេ...។ (ធិ. និ. ២.៣៣២; សំ. និ. ១.៣៧);

“ធម្មោតិ កិត្តយន្តស្ស, កាយេ ភវតិ យា បីតិ...បេ...។

“សាគុ ខោ, ទេវានមិន្ទ, ធម្មំ សរណាគមនំ ហោតិ។ ធម្មំ
សរណាគមនហេតុ ខោ, ទេវានមិន្ទ, ឯវមិធកេត្វេ...បេ... ទិព្ពហិ
ដោដ្ឋព្ពហី”តិ (សំ. និ. ២.៣៤១) -

ឯវមាធិនំ សុត្តបទានំ វសេន ធម្មេ បសាទស្ស ជលវិសេសយោគោ វេទិតញ្ចោ។
ឯវមេត្ត អសម្ពុតធម្មវសេនេវ អគ្គភារោ អាគតោ,
សព្វសម្ពុតនិស្សរណាទស្សនត្ថំ អរិយមគ្គវសេនបិ អយមត្ថោ លព្ពតេវ។
វុត្តញ្ចេតំ -

“យាវតា, ភិក្ខុវេ, ធម្មា សម្ពុតា, អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ តេសំ
អគ្គមក្ខាយតី”តិ (អ. និ. ២.៣៤)។

“មគ្គានដ្ឋង្គិកោ សេដ្ឋោ”តិ ច។ (ធម. ប. ២៧៣)។

សង្ឃា វា គណា វាតិ ជនសម្មាសម្ពុតា យាវតា លោកេ សង្ឃា វា គណា
វា។ តថាគតសាវកសង្ឃាតិ អដ្ឋអរិយបុគ្គលសម្មាសម្ពុតោ
ទិដ្ឋិសីលសាមញ្ញេន សំហតោ តថាគតស្ស សាវកសង្ឃា។ តេសំ
អគ្គមក្ខាយតីតិ អត្ថនោ សីលសមាធិបញ្ញាវិមុត្តិអាទិគុណាវិសេសេន តេសំ
សង្ឃានំ អគ្គោ សេដ្ឋោ ឧត្តមោ បវរោតិ វុច្ចតិ។ យទិទន្តិ យានិ ឥមាទិ។ ចត្តាវិ
បុរិសយុកានីតិ យុកឡវសេន បឋមមគ្គដ្ឋោ បឋមជលដ្ឋោតិ ឥទមេកំ
យុកឡំ, យាវ ចតុត្ថមគ្គដ្ឋោ ចតុត្ថជលដ្ឋោតិ ឥទមេកំ យុកឡន្តិ ឯវ ចត្តាវិ

បុរិសយុគានិ។ អដ្ឋបុរិសបុគ្គលាតិ បុរិសបុគ្គលវសេន ឯកោ បឋមមគ្គដ្ឋោ
ឯកោ បឋមជលដ្ឋោតិ ឥមិនា នយេន អដ្ឋបុរិសបុគ្គលា។ ឯត្ថ ច បុរិសោតិ វា
បុគ្គលាតិ វា ឯកត្ថានិ ឯតានិ បទានិ, វេនេយ្យវសេន បនេវំ វុត្តំ។ ឯស
ភគវតោ សាវកសង្ឃោតិ យានិមានិ យុគវសេន ចត្តារិ បុរិសយុគានិ,
ចានេក្កតោ អដ្ឋបុរិសបុគ្គលា, ឯស ភគវតោ សាវកសង្ឃោ។

អាហុនេយ្យោតិអាទិសុ អានេត្វា ហុនិតព្ពន្ធិ អាហុនំ, ទូរតោបិ អាគន្ធា
សីលវន្តេសុ ធាតព្ពន្ធិ អត្តោ។ ចតុន្នំ បច្ឆយានមេតំ អធិវចនំ។
មហាប្បលភាវករណតោ តំ អាហុនំ បដិគ្គហេតុំ យុត្តោតិ អាហុនេយ្យោ។ អថ
វា ទូរតោបិ អាគន្ធា សព្ពំ សាបតេយ្យម្បិ ឯត្ថ ហុនិតព្ពន្ធិ, សក្កាធិនម្បិ អាហាវនំ
អរហតីតិ វា អាហាវនីយោ។ យោ ចាយំ ព្រាហ្មណានំ អាហាវនីយោ នាម អគ្គិ,
យត្ថ ហុតំ មហាប្បលន្តិ តេសំ លទ្ធិ, សោ ច ហុតស្ស មហាប្បលតាយ
អាហាវនីយោ, សង្ឃោវ អាហាវនីយោ។ សង្ឃោ ហុតព្វិ មហាប្បលំ ហោតិ។
យថាហ -

“យោ ច វស្សសតំ ជន្តុ, អគ្គី បរិចរេ វនេ;
ឯកញ្ច ភាវិតត្ថានំ, មុហុត្ថមបិ បូជយេ;
សា ឯវ បូជនា សេយ្យោ, យញ្ចេ វស្សសតំ ហុត”ន្តិ។ (ធម. ប. ១០៧);

តយិទំ និកាយន្តរេ “អាហាវនីយោ”តិ បទំ ឥធម “អាហុនេយ្យោ”តិ ឥមិនា
បទេន អត្ថតោ ឯកំ, ព្យញ្ញនតោ បទ កិញ្ចិមត្ថមេវ នានំ, តស្មា ឯវមត្តវណ្ណនា
កតា។

ចាហុនេយ្យោតិ ឯត្ថ បទ ចាហុនំ វុច្ឆតិ ទិសាវិទិសតោ អាគតានំ
បិយមនាចានំ ញាតិមិត្តានំ អត្តាយ សក្ការេន បដិយត្តំ អាគន្ធកុដានំ, តម្បិ

ឋេបេត្វាតេ តថាវុបេ ចាហុនកេ សង្ឃស្សេវ ធាតុំ យុត្តំ។ តថា ហេស
ឯកពុទ្ធន្តរេបិ ទិស្សតិ អញ្ញោកិណ្ណាញ។ អយំ បនេត្ត បទេត្ថា -
“បិយមនាបត្តករេហិ ធម្មេហិ សមន្នាគតោ”តិ ឯវំ ចាហុនមស្ស ធាតុំ យុត្តំ,
ចាហុនញ បដិគ្គហេតុំ យុត្តោតិ ចាហុនេយ្យោ។ យេសំ បន ចាហាវនីយោតិ
ចាឡិ, តេសំ យស្មា សង្ឃោ បុព្វការំ អរហតិ, តស្មា សង្ឃោ សព្វបឋមំ អានេត្វា
ឯត្ថ ហុនិតព្ពន្ធិ ចាហាវនីយោ, សព្វប្បការេន វា អាហាវនំ អរហតីតិ
ចាហាវនីយោ។ ស្វាយមិធ តេនេវ អត្ថេន ចាហុនេយ្យោតិ វុច្ចតិ។

“ទក្ខិណា”តិ បរលោកំ សទ្ធិហិត្វា ធាតព្ពន្ធានំ, តំ ទក្ខិណំ អរហតិ
ទក្ខិណាយ វា ហិតោ មហាប្បលការករណេនវិសោធនតោតិ ទក្ខិណេយ្យោ។
ឧកោ ហិតេ សិរសិ បតិជ្ឈេបេត្វា សព្វលោកេន កិរិយមាណំ អញ្ញាលិកម្មំ
អរហតីតិ អញ្ញាលិករណីយោ។ អនុត្តរំ បុញ្ញក្ខេត្តំ លោកស្សតិ
សព្វលោកស្ស អសទិសំ បុញ្ញវិរូបាធជ្ជានំ។ យថា ហិ រត្តសាលីនំ វា យវានំ វា
វិរូបាធជ្ជានំ “រត្តសាលិក្ខេត្តំ យវក្ខេត្ត”ន្តិ វុច្ចតិ, ឯវំ សង្ឃោ សទេវកស្ស
លោកស្ស បុញ្ញវិរូបាធជ្ជានំ។ សង្ឃំ និស្សាយ ហិ លោកស្ស
នានប្បការហិតសុខនិព្ពត្តកានិ បុញ្ញានិវិរូបាធិ, តស្មា សង្ឃោ អនុត្តរំ
បុញ្ញក្ខេត្តំ លោកស្ស។ ឥធាបិ -

“យេ កេចិ សង្ឃំ សរណំ គតាសេ...បេ...។ (ធិ. និ. ២.៣៣២; សំ. និ.
១.៣៧);

“សង្ឃោតិ កិត្តយន្តស្ស, កាយេ ភវតិ យា បីតិ...បេ...”។

“សាធុ ខោ, ទេវានមិន្ទ, សង្ឃំ សរណាគមនំ ហោតិ, សង្ឃំ
សរណាគមនហោតុ ខោ ទេវានមិន្ទ... បេ... ធិព្ពេហិ ដោជ្ឈព្ពេហិ” តិ (សំ. និ.
៤.៣៤១) -

អាធិនំ សុត្តបទានំ វសេន សង្ឃំ បសាទស្ស ជលវិសេសយោគោ, តេនស្ស
អគ្គតា អគ្គវិចាកតា ច វេទិតញ្ញា។ តថា អនុត្តរិយបដិលោកោ សត្តមភវាធិតោ
បដ្ឋាយ វដ្ឋទុក្ខសមុប្បទោ អនុត្តរសុខាធិគមោតិ
ឯវមាធិឧឡារ ជលនិច្ឆាទនវសេន អគ្គវិចាកតា វេទិតញ្ញា។

តាថាសុ អគ្គតោតិ អគ្គ រតនត្ថយេ, អគ្គភាវតោ វា បសន្នានំ។ អគ្គំ ធម្មន្តិ
អគ្គសភាវំ ពុទ្ធសុពុទ្ធតំ ធម្មសុធម្មតំ សង្ឃសុប្បដិបត្តិ រតនត្ថយស្ស
អនញ្ញសាធារណំ ឧត្តមសភាវំ,
នសពលាធិស្វាគ្គាតតាធិសុប្បដិបន្នតាធិគុណសភាវំ វា វិជានតំ វិជានន្តានំ។
ឯវំ សាធារណតោ អគ្គប្បសាទវត្ថុំ ទស្សេត្វា ឥទានិ អសាធារណតោ តំ
វិភាគេន ទស្សេត្ថុ “អគ្គ ពុទ្ធ” តិ អាធិ វុត្ថំ។ តត បសន្នានន្តិ អវេច្ចប្បសាទេន
ឥតរប្បសាទេន ច បសន្នានំ អធិមុត្តានំ។ វិរាគូបសមេតិ វិរាគេ ឧបសមេ ច,
សព្ពស្ស រាគស្ស សព្ពេសំ កិលេសានំ អច្ចន្តវិរាគហោតុក្ខតេ
អច្ចន្តឧបសមហោតុក្ខតេ ចាតិ អត្ថោ។ សុខេតិ វដ្ឋទុក្ខក្ខយភាវេន
សង្ឃារូបសមសុខភាវេន ច សុខេ។

អគ្គស្មី ទានំ ទទតន្តិ អគ្គ រតនត្ថយេ ទានំ ទេន្នានំ ទេយ្យធម្មំ បរិច្ចជន្នានំ។
តត ធរមានំ ភគវន្តំ ចត្វហិ បច្ចយេហិ ឧបជ្ឈហន្តា បូជេន្តា សក្ករោន្តា
បរិនិព្ពតញ្ញា ភគវន្តំ ឧទ្ទិស្ស ធាតុចេតិយាធិកេ ឧបជ្ឈហន្តា បូជេន្តា សក្ករោន្តា
ពុទ្ធ ទានំ ទទតន្តិ ឆាម។ “ធម្មំ បូជេស្សរមា” តិ ធម្មធរេ បុគ្គលេ ចត្វហិ បច្ចយេហិ
ឧបជ្ឈហន្តា បូជេន្តា សក្ករោន្តា ធម្មញ្ញា ចិវជ្ជិតិកំ ករោន្តា ធម្មេ ទានំ ទទតន្តិ ឆាម។

តថា អរិយសង្ឃំ ចត្វាហិ បច្ឆយេហិ ឧបជ្ឈហន្តា បូជេន្តា សក្ករោន្តា តំ ឧទ្ទិស្ស
ឥតរស្មីម្យំ តថា បដិបជ្ឈន្តា សង្ឃេ ធានំ ទទន្តិ នាម។ អគ្គំ បុញ្ញំ បរវុត្តតិ ឯវំ
រតនត្ថយេ បសន្នេន ចេតសា ឧឡារំ បរិច្ចាគំ ឧឡារញ្ច បូជាសក្ការំ បរវត្ថេន្តានំ
ទិវសេ ទិវសេ អគ្គំ ឧឡារំ កុសលំ ឧបបិយតិ។ ឥធានិ តស្ស បុញ្ញស្ស
អគ្គវិចាកតាយ អគ្គការំ ទស្សេតុំ “អគ្គំ អាយុ” តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ អគ្គំ អាយុតិ
ទិព្វំ វា មាណុសំ វា អគ្គំ ឧឡារតមំ អាយុ។ បរវុត្តតិ ឧបរុបរិ ព្រូហតិ។ វណ្ណោតិ
រូបសម្បទា។ យសោតិ បរិវារសម្បទា។ កិត្តិ ធុតិយោសោ។ សុខន្តិ កាយិកំ
ចេតសិកញ្ច សុខំ។ ពលន្តិ កាយពលំ ញ្ញាណពលញ្ច។

អគ្គស្ស ធាតាតិ អគ្គស្ស រតនត្ថយស្ស ធាតា, អថ វា អគ្គស្ស
ទេយ្យធម្មស្ស ធានំ ឧឡារំ កត្វា តត្ថ បុញ្ញំ បរវត្ថេតា។ អគ្គធម្មសមាហិតោតិ
អគ្គេន បសាទធម្មេន ធានាទិធម្មេន ច សមាហិតោ សមន្នាគតោ
អថលប្បសាទយុត្តោ, តស្ស វា វិចាកក្ខតេហិ ពហុជនស្ស
បិយមនាបតាទិធម្មេហិ យុត្តោ។ អគ្គប្បត្តោ បមោទតិ យត្ថ យត្ថ
សត្តនិកាយេ ឧប្បន្នោ, តត្ថ តត្ថ អគ្គការំ សេដ្ឋការំ អធិគតោ, អគ្គការំ វា
លោកុត្តរមគ្គដលំ អធិគតោ បមោទតិ អភិរមតិ បរិតុស្សតិ តិ។

បឋមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. ជីវិតសុត្តវណ្ណានា

៩១. ទុតិយំ អដ្ឋប្បត្តិវសេន ទេសិតំ។ ឯកស្មីញ្ញិ សមយេ ភគវតិ
កបិលវត្ថុស្មី និក្រោធារាមេ វិហារន្តេភិក្ខុ អាគន្ធកភិក្ខុនំ សេនាសនានិ
បញ្ញាបេន្តា បត្តចីវរានិ បដិសាមេន្តា សាមណោរា ច លាភភាជនីយដ្ឋានេ
សម្បត្តសម្បត្តានំ លាភំ គណ្ណាន្តា ឧទ្ធាសន្តា មហាសន្តា អហោសុំ។ តំ សុត្វា

ភគវាភិក្ខុ បណ្ណាមេសិ។ តេ កិវ សញ្ញេវ នវា អនុនាគតា ឥមំ ធម្មវិនយំ។ តំ ព្រាហ្ម មហាព្រហ្មា អាគន្ធា “អភិននុតុ, ភន្តេ, ភគវា ភិក្ខុសង្ឃ” តិ (ម. និ. ២.១៥៨) តេសំ បណ្ណាមិតភិក្ខុនំ អនុគ្គណ្ណានំ យាចិ។ ភគវា តស្ស ឱកាសំ អកាសិ។ អថ មហាព្រហ្មា “កតាវកាសោ ខោម្ពំ ភគវតា” តិ ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា បទក្ខិណំ កត្វា បក្កាមិ។ អថ ភគវា “ភិក្ខុសង្ឃ អាគន្ធាតុ” តិ អានន្តត្ថេវស្ស អាការំ ទស្សេសិ។ អថ តេ ភិក្ខុ អានន្តត្ថេវេន បក្កាសិតា ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា សារជ្ជមានុចា ឯកមន្តំ និសីទីសុ។ ភគវា តេសំ សប្បាយទេសនំ វីមសន្តោ “ឥមេ អាមិសហេតុ បណ្ណាមិតា, បិណ្ឌិយាលោបធម្មទេសនា នេសំ សប្បាយា” តិ ចិន្តេត្វា “អន្តមិទំ, ភិក្ខុវេ” តិ ឥមំ ទេសនំ ទេសេសិ។

តត្រាយំ អន្តសង្កោ “សន្តិ, ភិក្ខុវេ, ឯកេ សមណាព្រាហ្មណា បុព្វន្តកប្បិកា បុព្វន្តានុទិដ្ឋិនោ” តិ អាទីសុ (ធិ. និ. ១.២៩) កោដ្ឋាសេ អាគតោ។ “អន្តមកាសិ ទុក្ខស្ស, អន្តវា អយំ លោកោ បរិវដ្តមោ” តិ អាទីសុ (ធិ. និ. ១.៥៥) បរិច្ឆេទេ។ “បារិតន្តំ វា បថន្តំ វា សេលន្តំ វា” តិ អាទីសុ (ម. និ. ១.៣០២) មរិយាទាយំ។ “អន្តំ អន្តគុណា” តិ អាទីសុ (ធិ. និ. ២.៣៧៧; ឧ. ចា. ៣.ទូត្តិសាការ) សរីរវាយវេ “ចរន្តិ លោកេ បរិវាវនន្នា, អន្តោ អសុទ្ធា ពហិ សោភមាណា” តិ អាទីសុ (សំ. និ. ១.១២២; មហានិ. ១៩១) ចិត្តេ។ “អប្បេកក្ខានិ ឧប្បលានិ វា បទុមានិ វា បុណ្ណារីកានិ វា ឧទកេ ជាតានិ ឧទកេ សំវឿនិ ឧទកានុគ្គតានិ អន្តោ និមុគ្គចោសីនិ” តិ អាទីសុ (ធិ. និ. ២.៦៩; សំ. និ. ១.១៧២; មហាវ. ៩) អព្ពន្ធវេ។

“មិតានំ កោដ្ឋកោ អន្តោ, បក្ខិនំ បន វាយសោ;
ឯវណ្ណោ អន្តោ រុក្ខានំ, តយោ អន្តោ សមាគតា” តិ។ (ជា. ១.៣.១៣៥) -

អាឌីសុ លាមកេ។ ឥធាបិ លាមកេ ឯវ ធម្មញ្ញោ។ តស្មា អន្តមិទំ ភិក្ខុវេ ជីវិកានន្តិ
ភិក្ខុវេ ឥទំ ជីវិកានំ អន្តំ បច្ឆិមំ លាមកំ, សព្វនិហំនំ ជីវិតន្តិ អត្ថោ។ យទិទំ
បិណ្ឌោល្យន្តិ យំ ឥទំ បិណ្ឌាបរិយេសនេន ភិក្ខាចរិយាយ ជីវិកំ កប្បេន្តស្ស
ជីវិតំ។ អយំ បនេត្ត បទត្ថោ - បិណ្ឌាយ ឧលតីតិ បិណ្ឌាលោ, តស្ស កម្មំ
បិណ្ឌាល្យំ, បិណ្ឌាបរិយេសនេន ជីវិកាតិ អត្ថោ។

អភិសាចាតិ អក្កោសោ។ កុបិតា ហិ មនុស្សា អត្ថនោ បច្ចត្តិកំ
“បិលោតិកខណ្ឌំ និវាសេត្វា កថាលហត្ថោ បិណ្ឌំ បរិយេសមាណោ
ចរេយ្យាសី”តិ អក្កោសន្តិ។ អថ វា “កី តុយ្ហំ អកាតព្វំ អត្ថិ, យោ តុំ ឯវំ
ពលវីរិយូបបន្នោមិ ហិរោត្តប្បំ បហាយ កបណោ បិណ្ឌាលោវិចរសិ
បត្តចាណី”តិ ឯវម្បិ អក្កោសន្តិយេវ។ តព្វា ខោ ឯតន្តិ តំ ឯតំ អភិសបម្បិ
សមាទំ បិណ្ឌាល្យំ។ កុលបុត្តា ឧបេន្តិ អត្ថវសិកាតិ មម សាសនេ
ជាតិកុលបុត្តា ច អាចារកុលបុត្តា ច អត្ថវសិកា ការណាវសិកា ហុត្វា
ការណាវសំ បដិច្ច ឧបេន្តិ ឧបគច្ឆន្តិ។

រាជាភិទីតាតិអាឌីសុ យេ រញ្ញោ សន្តកំ ខាទិក្វា រញ្ញោ ពន្ធនាគារេ ពន្ធាបិតា
បលាយិត្វា បព្ពជន្តិ, តេ រញ្ញោ ពន្ធនំ អភិទីតត្តា រាជាភិទីតា នាម។ យេ បន
ចោរេហិ អជីយំ គហេត្វា ឯកច្ឆេសុ មារិយមាណេសុ ឯកច្ឆេ “មយំ សាមិ
តុម្ពេហិ វិស្សជ្ជា គេហំ អនជ្ឈាវសិត្វា បព្ពជិស្សាម, តត្ថ តត្ថ យំ យំ
ពុទ្ធបូជាទិបុញ្ញំ ករិស្សាម, តតោ តតោ តុម្ពាកំ បត្តិ ធស្សាមា”តិ តេហិ
វិស្សជ្ជា បព្ពជន្តិ, តេ ចោរាភិទីតា នាម ចោរេហិ មារេតព្ពតំ អភិទីតត្តា។ យេ
បន ឥណំ គហេត្វា បដិទាតុំ អសក្កោន្តា បលាយិត្វា បព្ពជន្តិ, តេ ឥណាដ្ឋា
នាម។ តព្វា ខោ ឯតំ បិណ្ឌាល្យំ កុលបុត្តា មម សាសនេ នេវ

រាជាភិណ្ឌិតា...បេ... ន អាជីវិកាបកតា ឧបេន្តិ, អបិច ខោ “ឌីតិណ្ឌាម្ហា
ជាតិយា...បេ... បញ្ញាយេថា”តិ ឧបេន្តិ បទសម្ពន្ធា។

តត្ថ ឌីតិណ្ឌាម្ហាតិ ឌីតិណ្ឌា អម្ហា។ ជាតិយាតិអាទិសុ តម្ហិ តម្ហិ
សត្តនិកាយេ ខន្ធនំ បឋមាភិណ្ឌិតិ ជាតិ, បរិចាកោ ជរា, ភេទោ មរណំ។
ញាតិរោគភោគសីលទិដ្ឋិព្យសនេហិ ដុដ្ឋស្ស សន្តាចោ អន្តោ និដ្ឋានំ សោកោ,
តេហិ ដុដ្ឋស្ស វចីរិយ្យលាចោ បរិទេវោ។ អនិដ្ឋដោជ្ជត្ថបដិហតកាយស្ស
កាយបីឡនំ ទុក្ខំ, អាយាតវត្ថុសុ ឧបហតចិត្តស្ស ចេតាបីឡនំ ទោមនស្សំ។
ញាតិព្យសនាទិហិ ឯវ ដុដ្ឋស្ស បរិទេវេនបិ អធិវាសេតុំ អសមត្ថស្ស
ចិត្តសន្តាបសមុដ្ឋិតោ ភុសោ អាយាសោ ឧទាយាសោ។ ឯតេហិ ជាតិអាទិហិ
ឌីតិណ្ឌា ទុក្ខាតិណ្ឌា, តេហិ ជាតិអាទិទុក្ខហិ អន្តោ អនុបរិដ្ឋា។
ទុក្ខបរេតាតិ តេហិ ទុក្ខទុក្ខវត្ថុហិ អភិភូតា។ ជាតិអាទយោ ហិ ទុក្ខស្ស
វត្ថុភាវតោ ទុក្ខា, ទុក្ខភាវតោ ច សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សទាយាសា
ទុក្ខាតិ។ អប្បេវ នាម...បេ... បញ្ញាយេថាតិ ឥមស្ស សកលស្ស
វដ្ឋទុក្ខរាសិស្ស បរិច្ឆេទករណំ ឌីសានកិរិយា អបិ នាម បញ្ញាយេយ្យ។

សោ ច ហោតិ អភិជ្ឈាលូតិ ឥទំ យោ កុលបុត្តោ “ទុក្ខស្សន្តំ ករិស្សាមី”តិ
បុព្វេ ចិត្តំ ឧប្បាទេត្វា បព្វដិតោ អបរភាគេ តំ បព្វជ្ជំ តថាវុបំ កាតុំ ន សក្កោតិ,
តំ ទស្សេតុំ វុត្តំ។ តត្ថ អភិជ្ឈាលូតិ បរកណ្ណានំ អភិជ្ឈាយិតា។ តិព្ពសារាគោតិ
ពលវរាគោ។ ព្យាបន្នចិត្តោតិ ព្យាចាទេន បូតិភូតត្តាវិបន្នចិត្តោ។
បទុដ្ឋមនស្ត្តិប្បោតិ តិខិណ្ឌាសិដ្ឋោវិយ ចណ្ណាគោណោ បរេសំ ឧបយាតវសេន
ទុដ្ឋចិត្តោ។ មុដ្ឋស្សតិ ភត្តនិក្ខត្តកាការិយ, មំសនិក្ខត្តសុនខោវិយ ច
នដ្ឋស្សតិ, ឥធ កតំ ឯត្ថ ន សរតិ។ អសម្បជានោតិ និប្បញ្ញោ
ខន្ធទិបរិច្ឆេទរហិតោ។ អសមាហិតោតិ ចណ្ណាសោតេ ពទ្ធនាវាវិយ

អសណ្ឌិតោវិពុទ្ធិចិត្តោតិ បន្តាវុទ្ធិមិគោវិយ កន្លមនោ។ ចាកតិទ្រិយោតិ
យថា គិហី សំរោភាវេន បរិគ្គហបរិជនេ ឱលោកេន្តិ អសំរុតិទ្រិយា, ឯវំ
អសំរុតិទ្រិយោ ហោតិ។

ធរាលាតន្តិ ធរានំ ទឡដ្ឋានេ អលាតំ។ ឧកតោបទិត្តំ មជ្ឈេ កូដកតន្តិ
បមាលោន អដ្ឋង្គលមត្តំ ឧកតោ ជ្វីសុ កោដីសុ អាទិត្តំ មជ្ឈេ កូដមក្ខិតំ។ នេវ
គាមេតិ សចេ ហិ តំ យុកនង្គលកោចានសិបក្ខចាសកាទីនំ អត្ថាយ ឧបនេតុ
សក្កា អស្ស គាមេ កដ្ឋត្តំ ជវេយ្យ។ សចេ ខេត្តកុដិយា កដ្ឋត្តរមញ្ញកាទីនំ
អត្ថាយ ឧបនេតុ សក្កា អស្ស, អវញ្ញេ កដ្ឋត្តំ ជវេយ្យ។ យស្មា បន ឧកយត្ថាបិ
នសក្កា, តស្មា ឯវំ រុត្តំ។ តដូបមាហន្តិ តដូបមំ ធរាលាតសទិសំ អហំ ឥមំ
យថាវុត្តបុគ្គលំ វេទាមិ។ គិហីភោគា ច បរិហីនោតិ យោ អគារេ វេសន្តេហិ
គិហីហិ ឆាយន្នេ កាជិយមាទេ អញ្ញថា ច ភោគាលទ្ធព្ពោ អស្ស, តតោ ច
បរិហីនោ។ សាមញ្ញត្ថញ្ញាតិ អាចរិយុបជ្ឈាយានំ ឱវាទេ វេត្វា
បរិយត្តិបដិវេធរសេន បត្តត្ថំ សាមញ្ញត្ថញ្ញា ន បរិបូរេតិ។ ឥមំ បន ឧបមំ សត្តា
ន ទុស្សីលស្ស វេសេន អាហារិ, បរិសុទ្ធសីលស្ស បន អលសស្ស អភិជ្ឈាទីហិ
នោសេហិ ទូសិតចិត្តស្ស បុគ្គលស្ស វេសេន អាហារីតិ វេទិតត្ថំ។

គាថាសុ គិហីភោគាតិ កាមសុខសម្ភោគតោ។ បរិហីនោតិ ដីនោ។
សាមញ្ញត្ថន្តិ បដិវេធពាហុសច្ចព្ពោវ បរិយត្តិពាហុសច្ចព្ពា។ តាទិសោ ហិ
អសុតំ សោតុំ សុតំ បរិយោទាបេតុំ ន សក្កោតិ អលសភាវតោ។ ទុដ្ឋ ភកោតិ
ទុព្ពតោ, អលក្ខតោ កាឡ កណ្តិបរិសោ។ បរិធិសមាទោតិ វិនស្សមាទោ។
បកិរេតីតិ វិកិរេតិ វិទ្ធិសេតិ។ សព្ពមេតំ ភាវិនោ សាមញ្ញត្ថស្ស អនុប្បាទនមេវ
សន្ធាយ រុត្តំ។ ធរាលាតំវ នស្សតីតិ សោ តាទិសោ បុគ្គលោ យថាវុត្តំ ធរាលាតំ
វិយ កស្សចិ អនុបយុជ្ជមាទោ ឯវំ នស្សតិ ឧកតោ បរិកដ្ឋភាវតោ។ ឯវំ

“កាយវាចាហិ អកតវីតិក្កមោឋិ ចិត្តំ អវិសោធនោ នស្សតិ, បតេវ
កតវីតិក្កមោ ទុស្សីលេ” តិ តស្ស អចាយទុក្ខភាគិភាវទស្សនេន ទុស្សីលេ
អាទីនំ ទស្សេត្វា តតោ សត្តេ វិវេចតុកាមោ “កាសាវកល្លា” តិ អាទិនា
តាថា ទ្វយមាហា។ តស្សត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្ថោ វេ។

ទុតិយសុត្តន្តវល្លាណា និដ្ឋិតា។

៣. សង្ឃជិកល្លាសុត្តវល្លាណា

៩២. តតិយេ សង្ឃជិកល្លាតិ ជីវេកោជិយំ។ គហេត្វាតិ បរាមសិត្វា។
អនុពោធិ អស្សាតិ អនុគតោ ភវេយ្យ។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ - “ភិក្ខុវេ, ឥធនកោធិ
ភិក្ខុ អត្តនោ ហេត្តន មយា ចារុតស្ស សុគតមហាជីវេស្ស កល្លោ
បរាមសន្តោវិយ មំ អនុគច្ឆេយ្យ, វេ មយំ អាសន្នតរោ ហុត្វា វិហរេយ្យ” តិ។
ចានេ ចាទំ និក្ខិបន្តោតិ គច្ឆន្តស្ស មម ចានេ ចាទំ និក្ខិត្តជ្ជានេ
ចាទុទ្ធារណានន្តំ អត្តនោ ចាទំ និក្ខិបន្តោ។ ឧគយេនាឋិ “ហំនគមនាទីសុ
អវិជហន្តោ សត្តកាលំ មយំ សមីបេ វេ វិហរេយ្យ ចេវី” តិ ទស្សេតិ។ សោ
អារការំ មយំ, អហញ្ច តស្សាតិ សោ ភិក្ខុ មយា វុត្ថំ បដិបទំ អប្បរេន្តោ មម
ទ្វរេយេវ, អហញ្ច តស្ស ទ្វរេយេវ។ ឯតេន មំសចក្កនា តថាគតទស្សនំ
រូបកាយសមោធានញ្ច អការណំ, ញ្ញាណចក្កនាវ ទស្សនំ
ធម្មកាយសមោធានមេវ ច បមាណន្តិ ទស្សេតិ។ តេនេវាហ “ធម្មញ្ញិ សោ,
ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ ន បស្សតិ, ធម្មំ អបស្សន្តោ ន មំ បស្សតី” តិ។ តត្ថ ធម្មោ នាម
នវីរិយោ លោកុត្តរធម្មោ។ សោ ច អភិជ្ឈាទីហិ ទូសិតចិត្តេន ន សក្កា បស្សិតុំ,
តស្មា ធម្មស្ស អទស្សនតោ ធម្មកាយញ្ច ន បស្សតីតិ។ តថា ហិ វុត្ថំ -

“កើត, វត្តលី, ឥមិនា ឬតិកាយេន ទិដ្ឋន? យោ ខោ, វត្តលី, ធម្ម៌
បស្សតិ សោ មំ បស្សតិ; យោ មំ បស្សតិ, សោ ធម្ម៌ បស្សតិ” តិ (សំ. និ.
៣.៨៧)។

“ធម្មក្ខតោ ព្រហ្មក្ខតោ” តិ (ម. និ. ១.២០៣; បដិ. ម. ៣.៥) ច។

“ធម្មកាយោ ឥតិបិ, ព្រហ្មកាយោ ឥតិបី” តិ (ធិ. និ. ៣.១១៨) ច អាទិ។

យោជនសតេតិ យោជនសតេ បទេសេ, យោជនសតមត្តកេតិ អត្តោ។
សេសំ វុត្តវិបរិយាយេន វេទិតតំ។ អរិយមគ្គាធិកមវសេន ចស្ស
អនភិជ្ឈាលុអាទិភារោ ទដ្ឋញោ។

គាថាសុ មហិណ្ឌេតិ កាមេសុ តិព្ពសារាគតាយ មហាឥន្ទោ។ វិយាតវាតិ
បទុដ្ឋមនសដ្ឋប្បតាយ សត្តេសុ អាយាតវសេន មហិច្ឆតាយ ឥន្ទិកាលាកេន ច
វិយាតវា។ ឯជានុគោតិ ឯជាសម្ពាតាយ តណ្ហាយ ធាសោរិយ ហុត្វា តំ
អនុគច្ឆន្តោ។ រាគាទិកិលេសបរិឡាហាភិកវេន អនិព្ពតោ។ រូបាទិវិសយានំ
អភិកម្ពនេន គិឡោ។ បស្ស យាវព្វា អារកាតិ អនេជស្ស និព្ពតស្ស វីតគេធនស្ស
សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ឱកាសវសេន សមីបេបិ សមាធា មហិណ្ឌេវិយាតវា
ឯជានុគោ អនិព្ពតោ គិឡោ ពាលបុព្វដ្ឋនោ ធម្មសភាវតោ យត្តកំ ទូរេ, តស្ស
សោ ទូរភារោ បស្ស, វត្តម្បិ ន សុករន្តិ អត្តោ។ វុត្តញោតំ -

“នកញ្ច ទូរេ បដិវី ច ទូរេ,
ចារំ សមុទ្ទស្ស តថាហុ ទូរេ;
តតោ ហវេ ទូរតំ វេទន្តិ,
សតញ្ច ធម្មោ អសតញ្ច រាជា” តិ។ (អ. និ. ៤.៤៧; ជា. ២.២១.៤១៤);

ធម្មមភិញ្ញាយាតិ ចតុសច្ចធម្មំ អភិញ្ញាយ អញ្ញាយ ញាតតីរណបរិញ្ញាហិ
យថាវហំ បុព្វភាគេ ជានិត្វា។ ធម្មមញ្ញាយាតិ តមេវ ធម្មំ អបរភាគេ
មគ្គញាណេន បរិញ្ញាឱវសេន យថាមរិយាទំ ជានិត្វា។ បណ្ឌិតោតិ
បដិវេធពាហុសច្ឆេន បណ្ឌិតោ។ រហទោវ និវាតេ ចាតិ និវាតជ្ជានេ រហទោវិយ
អនេជា កិលេសចលនវហិតោ ឧបសម្មតិ, យថា សោ រហទោ និវាតជ្ជានេ
វាតេន អនញ្ញាហិតោ សន្និសិដ្ឋោវ ហោតិ, វេទំ អយម្យិ សត្តថាបិ
បដិប្បស្សន្ធកិលេសោ កិលេសចលនវហិតោ អរហត្តជលសមាធិនា
រូបសម្មតិ, សត្តកាលំ ឧបសន្តសភាវោវ ហោតិ។ អនេជាតិ សោ វេទំ
អនេជាធិសភាវោ អរហា អនេជាធិសភាវស្ស សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ឱកាសតោ
ទូរេបិ សមាធនោ ធម្មសភាវតោ អទូរេ សន្តិកេ វេទិតិ។

តតិយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. អគ្គិសុត្តវណ្ណានា

៩៣. ចតុត្ថេ អនុទហនជ្ជេន អគ្គិ, រាគោ វេទំ អគ្គិ រាគគិ។ រាគោ ហិ
ឧប្បជ្ឈមាធនោ សត្តេ អនុទហតិ ឈាបេតិ, តស្មា “អគ្គិ”តិ វុច្ចតិ។ ឥតវេសុបិ ធូសុ
វសេវ នយោ។ តត្ថ យថា អគ្គិ យទេវ ឥន្ទនំ និស្សរយ ឧប្បជ្ឈតិ, តំ និទហតិ,
មហាបរិឡាហោ ច ហោតិ, វេទំមេបិ រាគាធយោ យស្មី សន្តានេ សយំ ឧប្បជ្ឈា,
តំ និទហន្តិ, មហាបរិឡាហោ ច ហោន្តិ ធុន្តិញ្ញាបយា។ តេសុ រាគបរិឡាហេន
សន្តត្តហនយានំ ឥន្ទិកាលាភទុក្ខេន មរណាប្បត្តានំ សត្តានំ បមាណំ នត្ថិ។
អយំ តាវ រាគស្ស អនុទហនតា។ ទោសស្ស បន អនុទហនតាយ វិសេសតោ
មនោបទោសិកា ទេវា, មោហស្ស អនុទហនតាយ ឱទ្ធាបទោសិកា ទេវា ច
និទស្សនំ។ មោហាវសេន ហិ តេសំ សតិសម្មោសោ ហោតិ, តស្មា ឱទ្ធាវសេន
អាហារវេលំ អតិវត្តន្តា កាលំ ករេន្តិ។ អយំ តាវ រាគាធិនំ ធិដ្ឋធម្មិកោ

អនុធិបាទភាវោ។ សម្បរាយកោ បន និរយាទីសុ និព្វត្តាបនវសេន យោរតរោ
នុរិវាសោ ច។ អយញ្ច អត្ថោ អាទិត្តបរិយាយេន វិភាវេតញ្ចោ។

គាថាសុ កាមេសុ មុច្ឆិតេតិ វត្ថុកាមេសុ ចាតព្យតាវសេន មុច្ឆំ ពាល្យំ
បមាធំ មិច្ឆាចារំ អាបន្នោ ព្យាបន្នេតិ ព្យាបន្នចិត្តេ ធម្មាតីតិ សម្ពុទ្ធា។ នរ
ចាលាភិចាតិនោតិ ឥទំ ឆោសគ្គិស្ស។ អរិយធម្មេ អកោវិទេតិ យេ
ខន្ទាយតនាទីសុ សព្វេន សព្វំ ឧគ្គហបរិបុច្ឆាយ មនសិការវហិតា
អរិយធម្មស្ស អកុសលា, តេ សម្មោហោន អភិក្ខតាវិសេសេន សម្ពុទ្ធា នាមាតិ
វុត្តា។ ឯតេ អគ្គី អជានន្តាតិ “ឯតេ រាគគ្គិអាទីនំ ឥទំ ចេវ សម្បរាយេ ច
អនុធិបាទី”តិ អជានន្តាអា បរិញ្ញាភិសមយវសេន បហាណាភិសមយវសេន ច
អប្បជីវិជ្ឈន្តា។ សក្កាយាភិវតាតិ សក្កាយេ ឧបាទានក្ខន្ធបញ្ចកេ
តណ្ហាធិដ្ឋិមាននន្តនាភិវតា។ វឌ្ឍយន្តីតិ បុនប្បនំ ឧប្បជ្ឈនេន វឌ្ឍយន្តី អាចិន្តិ។
និរយន្តិ អជ្ឈិវំ មហានិរយំ, សោឡសវិធំ ឧស្សននិរយន្តិ សព្វម្បិ និរយំ។
តិរច្ឆានញ្ច យោនិយោតិ តិរច្ឆានយោនិយោ ច។ អសុវន្តិ អសុវកាយំ
បេត្តិវិសយញ្ច វឌ្ឍយន្តីតិ សម្ពុទ្ធា។

ឯត្រាវតា រាគគ្គិអាទីនំ ឥទំ ចេវ សម្បរាយេ ច អនុធិបាទភាវេនស្សនមុខេន
វដ្តំ ធស្សេត្វា ឥទានិ នេសំ និព្វាបនេន វិវដ្តំ ធស្សេតុំ “យេ ច វត្តិន្ទិវា”តិអាទិ វុត្តំ។
តត្ថ យុត្តាតិ ភាវនានុយោគវសេន យុត្តា។ កត្ថ? សម្មាសម្ពុទ្ធសាសនេ។ តេន
អញ្ញាសាសនេ រាគគ្គិអាទីនំ និព្វាបនាភាវំ ធស្សេតិ។ តថា ហិ អនញ្ញាសាធារណំ
តេសំ និព្វាបនវិធី អសុភកកម្មជ្ជានំ សន្និបេនេវ ធស្សេត្តោ -

“តេ និព្វាបេន្តិ រាគគ្គី, និច្ចំ អសុភសញ្ញិនោ;
ឆោសគ្គី បន មេត្តាយ, និព្វាបេន្តិ នវុត្តមា;
មោហគ្គី បន បញ្ញាយ, យាយំ និព្វេជគាមិនី”តិ។ -

អាហា។ តត្ថ អសុភសញ្ញានោតិ ទូត្ថិសាការវសេន ចេវ ឧទ្ទមាតកាធិវសេន ច
អសុភការវនានុយោគេន អសុភសញ្ញានោ។ មេត្តាយាតិ “សោ
មេត្តាសហគតេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជីវិត្វាវិហរតី” តិ (អ. និ. ៣.៦៤, ៦៦)
វុត្តាយ មេត្តាការវនាយ។ ឯត្ថ ច អសុភជ្ឈានញ្ច ចាទកំ កត្វា
និព្ពត្តិតអនាគាមិមគ្គេន រាគគ្គិនោសគ្គីនំ និព្ពាបនំ វេទិតព្ពំ។ បញ្ញាយាតិ
វិបស្សនាបញ្ញាសហិតាយ មគ្គបញ្ញាយ។ តេនេវាហ “យាយំ និព្ពេធកាមិនី” តិ។
សា ហិ កិលេសក្ខន្ធវិនិវដ្ឋន្តិ កច្ចតិ បវត្ថតីតិ និព្ពេធកាមិនីតិ វុច្ចតិ។ អសេសំ
បរិនិព្ពន្ធិតិ អរហត្តមគ្គេន អសេសំ រាគគ្គិអាទី និព្ពាបេត្វា សឧបាទិសេសាយ
និព្ពានធាតុយា វិចិតា បញ្ញាវេបុល្លប្បត្តិយា និបកា បុព្វេវ សម្មប្បធានេន
សត្តសោ កោសជ្ឈស្ស សុប្បហ័នត្តា ជលសមាបត្តិសមាបជ្ឈនេន
អកិលាសុភាវេន ច វត្ថិន្ទ្រមតន្តិតា ចរិមកចិត្តនិរោធន អនុបាទិសេសាយ
និព្ពានធាតុយា អសេសំ បរិនិព្ពន្ធិ។ តតោ ច អសេសំ និស្សេសំ វដ្តទុក្ខំ អច្ចុក្ខំ
អតិក្កមំសុ។

ឯវំ យេ រាគគ្គិអាទិកេ និព្ពាបេន្តិ, តេសំ អនុបាទិសេសនិព្ពានេន និព្ពត្តិ
នស្សេត្វា ឥនានិ បដិវិទ្ធកុណោហិ ថោមេន្តោ ឱសានកាថមាហា។ តត្ថ
អរិយទ្គសាតិ អរិយេហិ ពុទ្ធាធិហិ បស្សិតព្ពំ កិលេសេហិ វា អារកត្តា អរិយំ
និព្ពានំ, អរិយំ ចតុសច្ចមេវ វា ទិដ្ឋវន្តោតិ អរិយទ្គសា។ វេទស្ស មគ្គញ្ញាណស្ស,
តេន វា វេទេន សំសារស្ស បរិយោសានំ គតាតិ វេទគុនោ។ សម្មទញ្ញាយាតិ
សម្មនេវ សព្ពំ អាជានិតព្ពំ កុសលាធិ ឧត្តាធិញ្ច ជានិត្វា។ សេសំ វុត្តនយមេវ។

ចតុត្ថសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៥. ឧបបរិក្ខុសុត្តវណ្ណាន

៩៤. បញ្ចមេ តថា តថាតិ តេន តេន បការេន។ ឧបបរិក្ខេយ្យាតិ

វីមំសេយ្យ បរិតុលេយ្យ សម្មសេយ្យ វា។ យថា យថាស្ស ឧបបរិក្ខេតាតិ យថា
យថា អស្ស ភិក្ខុនោ ឧបបរិក្ខេន្តស្ស។ ពហិទ្ធា ចស្ស វិញ្ញាណំ អវិក្ខតំ អវិសជន្តិ
ពហិទ្ធា រូចាធិអារម្មណោ ឧប្បជ្ឈនករិក្ខេតាការតោ អវិក្ខតំ សមាហិតំ, តតោ
ឯវ អវិសជំ សិយា។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ - ភិក្ខុវេ, យេន យេន បការេន ឥមស្ស
អារទ្ធវិបស្សកស្ស ភិក្ខុនោ ឧបបរិក្ខេតា សង្ខារេ សម្មសន្តស្ស បុព្វេ
សមាហិតាការសល្លក្ខណាវសេន សមថនិមិត្តំ គហេត្វា សក្កច្ចំ និរន្តរំ
សម្មសនព្យាណំ បរត្ថេន្តស្ស អត្តនោ វិបស្សនាចិត្តំ កម្មជ្ឈានតោ ពហិទ្ធា
រូចាធិអារម្មណោ ឧប្បជ្ឈនកំ ន សិយា, អទ្ធារទ្ធវីរិយតាយ ឧទ្ធច្ចបក្ខិយំ ន សិយា,
តេន តេន បការេន ភិក្ខុ ឧបបរិក្ខេយ្យ បរិតុលេយ្យាតិ។ អជ្ឈត្តំ អសណ្ឌិតន្តិ
យស្មា វីរិយេ មន្ទំ វហន្តេ សមាធិស្ស ពលវតារតោ កោសជ្ឈាភិកវេន អជ្ឈត្តំ
គោចរជ្ឈត្តសង្ខារេ កម្មជ្ឈានារម្មណោ សង្ខោចវសេន បិតត្តា សណ្ឌិតំ នាម
ហោតិ, វីរិយសមតាយ បន យោជិតាយ អសណ្ឌិតំ ហោតិ វីធិ បដិបដ្ឋន្ធ។ តស្មា
យថា យថាស្ស ឧបបរិក្ខេតាវិញ្ញាណំ អជ្ឈត្តំ អសណ្ឌិតំ អស្ស, វីធិបដិបដ្ឋន្ធ
សិយា, តថា តថា ឧបបរិក្ខេយ្យ។ អនុបាទាយ ន បរិតស្សេយ្យាតិ យថា
យថាស្ស ឧបបរិក្ខេតា “ឯតំ មម, ឯសោ មេ អត្តា”តិ តណ្ហាធិដ្ឋិក្កាហាវសេន
រូចាធិសុ កត្វា សង្ខារំ អគ្គហេត្វា តតោ ឯវ តណ្ហាធិដ្ឋិក្កាហាវសេន ន
បរិតស្សេយ្យ, តថា តថា ឧបបរិក្ខេយ្យាតិ សម្ពន្ធា។ កតំ បន ឧបបរិក្ខេតា
តិវិធម្បតំ សិយាតិ? ឧទ្ធច្ចបក្ខិយេ កោសជ្ឈបក្ខិយេ ច ធម្មេ វេជ្ជន្តោ
វីរិយសមតំ យោជិតា បុព្វេវ វិបស្សនុបក្ខិលេសេហិ ចិត្តំ វិសោធន្តាយថា
សម្មនេវ វិបស្សនាព្យាណំ វិបស្សនាវីធិ បដិបដ្ឋតិ, តថា សម្មសតោ។

ឥតិ ភគវា ចតុសច្ចកម្មជ្ឈានិកស្ស ភិក្ខុនោ អនុក្កមេន
បដិបទាព្យាណាទស្សនិសុទ្ធិយា អារទ្ធាយ

អន្តរាគមន៍រយៈពេលវែងនៃការវិវត្តន៍សង្គមក្នុងកំឡុងពេលស្ថាប័ន ចិត្តសង្គមវិសោធន៍ច្បាស់
 ឆ្លើយតប ឥទ្ធិពល តាមវិសោធន៍ វិបស្សនាញាណ ឆ្លើយតប វិបស្សនា
 មគ្គនិយម យោគសាស្ត្រ ក្នុងក្រុងមាតិកា បំណង ឆ្លើយតប “ពហិប្បា,
 ភិក្ខុវេទនាញាណ” តាមការពិចារណា, តំណភ្ជាប់ ឆ្លើយតប យំ បន្ត - “អាយតី
 ជាតិជរាមរណាទុក្ខសមុទយសម្ពុទ្ធិ ឆ្លើយតប ហោតី” តាម, តស្សន្ត្រា - ឯវិបស្សនា
 មគ្គនិយម យោគសាស្ត្រ មគ្គបដិចារណា អគ្គមគ្គនិយម អនុសេសតា កំលែងសេស
 ឡើយសុំ អាយតី អនាគត ជាតិជរាមរណាសកលវដ្តទុក្ខសមុទយសម្ពុទ្ធិតា
 សម្ពុទ្ធិ ឧប្បាទា ច ឆ្លើយតប, ជាតិសម្ពុទ្ធិតា វា ទុក្ខសមុទយ
 ជរាមរណាសម្ពុទ្ធិតា ទុក្ខសម្ពុទ្ធិ ច ឆ្លើយតប

តាមការសង្ខេបប្រយោជន៍ តណ្ហាសង្ខេប, ទិដ្ឋិសង្ខេប, មាណសង្ខេប,
 កោដសង្ខេប, អវិជ្ជាសង្ខេប, កំលែងសង្ខេប, ទុក្ខវិភាគសង្ខេប តាមសំ ឆ្លើយតប
 សង្ខេប បដិចារណា សត្វសង្ខេបប្រយោជន៍។ ក្រោយ បន្ត “សត្វានុសយា ឯវិសត្វ
 សង្ខេប” តាម វេទនា។ ឆ្លើយតប ឆ្លើយតប ឆ្លើយតប ឆ្លើយតប វិភាគណា ជាតិសំសារោតិ
 បុណ្យនំ ជាយន្តសេន បរិច្ចា ជាតិហេតុកត្តា ច ជាតិភូតា សំសារោតិ
 ជាតិសំសារោ, សោភ័ណឆ្លើយតប ឆ្លើយតប វិភាគណា បរិភាគណា, តតោ ឯវិ ឆ្លើយតប
 តស្ស បុណ្យវេទនា។

បញ្ចប់សុត្តន្តបិដកនិងជីវិត។

៦. ការបង្កើតសុត្តន្តបិដក

៩៥. ឆ្លើយតប ការបង្កើតយោគី ការបដិចារណា ការបដិសេសវា វា។
 បច្ចុប្បន្នការតាម ឆ្លើយតប ឆ្លើយតប ឆ្លើយតប ឆ្លើយតប ឆ្លើយតប ឆ្លើយតប ឆ្លើយតប ឆ្លើយតប
 ឆ្លើយតប ឆ្លើយតប ឆ្លើយតប ឆ្លើយតប ឆ្លើយតប ឆ្លើយតប ឆ្លើយតប ឆ្លើយតប ឆ្លើយតប ឆ្លើយតប

តមេរ មាតុកាមំ អានេត្វា និពន្ធកោកំ ភុញ្ញន្តិ។ ឯកេច្ឆេ ច ទេវា។
 ចាតុមហារាជិកតោ បដ្ឋាយ ហិ ចតុទេវលោកវាសិនោ និពន្ធរត្តស្មីយេវ វសំ
 វត្តន្តិ។ បញ្ចសិខវត្ថុ ចេត្ត និទស្សនំ។ តថា ឯកេច្ឆេ អាចាយិកេ នេរយិកេ
 វេបេត្វា សេសអចាយសត្តាបិ និពន្ធរត្តស្មីយេវ វសំ វត្តន្តិ។ មច្ឆា ហិ អត្តនោ
 មច្ឆិយា, កច្ឆទោ កច្ឆបិយាតិ ឯវំ សព្វេបិ តិវច្ឆានា បេតាវិនិចាតិកា ច។ តស្មា
 នេរយិកេ វេបេត្វា សេសអចាយសត្តេ ឧចាធាយ យាវ តុសិតកាយា ឥមេ
 សត្តា បច្ចុបដ្ឋិតកាមា នាម, **និម្មានវតិនោតិ** សយំ និម្មិតេ និម្មានេ វតិ ឯតេសន្តិ
 និម្មានវតិនោ។ តេ ហិ នីលបីតាធិវសេន យាធិសំ យាធិសំ រូបំ ឥច្ឆន្តិ, តាធិសំ
 តាធិសំ និម្មិតត្វា វមន្តិ អាយស្មតោ អនុវុទ្ធស្ស បុរតោ មនាបកាយិកា ទេវតា
 វិយ។ **បវនិម្មិតវសវត្តិនោតិ** បវេហិ និម្មិតេ កាមេ វសំ វត្តន្តិ
 បវនិម្មិតវសវត្តិនោ។ តេសញ្ញា មនំ ញាត្វា បវេ យថារុចិតំ កាមកោកំ និម្មិតន្តិ,
 តេ តត្ថ វសំ វត្តន្តិ។ កថំ តេ បវស្ស មនំ ជានន្តិវតិ? បកតិសេវនាវសេន។ យថា
 ហិ កុសលោ សូនោ រញ្ជោ ភុញ្ញន្តស្ស យំ យំ រុច្ឆតិ, តំ តំ ជានាតិ, ឯវំ បកតិយា
 អភិរុចិតារម្មណំ ញាត្វា តាធិសេយេវ និម្មិតន្តិ, តេ តត្ថ វសំ វត្តន្តិ,
 មេជុនសេវនាធិវសេន កាមេ បវិភុញ្ញន្តិ។ កេចិ បន “ហសិតមត្តេន
 ឌីលោកិតមត្តេន អាលីដ្ឋិតមត្តេន ហត្ថគ្គហណាមត្តេន ច តេសំ កាមកិច្ចំ
 ឥជ្ឈតី” តិ វទន្តិ, តំ អដ្ឋកថាយំ “ឯតំ បន នត្តិ” តិ បដិក្ខិតំ។ ន ហិ កាយេន
 អដុសន្តស្ស ដោជ្ឈតំ កាមកិច្ចំ សាធនិ។ ធន្នម្បិ កាមាវចរទេវានំ កាមា
 ចាកតិកា ឯវ។ វុត្តញ្ញេតំ -

“ធឯ ឯតេ កាមាវចរា, សព្វកាមសមិទ្ធិនោ;
 សព្វេសំ ឯកសម្ពាតំ, អាយុ ភវតិ កិត្តក” ន្តិ។ (វិភ. ១០២៣);

គាថាសុ យេ ចញ្ញេតិ យេ យថាវុត្តនេវេហិ អញ្ញេ ច កាមភោគិនោ
មនុស្សេវេវ ឯកេច្ឆេ អចាយុបតា ច សព្វេ តេ។ ឥត្តភាវញ្ញាភាវន្តិ ឥមំ
យថាបដិលទ្ធត្តភាវញ្ញេវ, ឧបបត្តិកវន្តសម្ពាតំ ឥតោ អញ្ញាភាវញ្ញេតិ
ទ្វិប្បភេទំ សំសារំ ឆាតិវត្តេវ ន អតិក្កមន្តិ។ សព្វេ បរិច្ឆេដេ កាមេតិ ទិព្វាទិភេទេ
សព្វេបិ កាមេ វត្ថុកាមេ ច កិលេសកាមេ ច បរិច្ឆេដយ្យ។ កិលេសកាមេ
អនាគាមិមគ្គេន បដហន្តោយេវ ហិ វត្ថុកាមេ បរិច្ឆេដតិ ឆាម។
បិយ្យបសាតគធិតន្តិ បិយ្យបេសុ រូចាទីសុ សុខវេទនស្សនេន គធិតំ គិទ្ធុំ។
ឆេត្វា សោតំ ធុរច្ឆយន្តិ អញ្ញេហិ ធុរច្ឆយំ ធុរតិក្កមំ តណ្ហាសោតំ
អរហត្តមគ្គេន សមុច្ឆិទ្ធិត្វា។ សេសំ ហេដ្ឋា វុត្តនយមេវាតិ។

ធម្មសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. កាមយោគសុត្តវណ្ណានា

៩៦. សត្តមេ កាមយោគយុត្តោតិ បញ្ចកាមគុណិកោ រាគោ
កាមយោគោ, តេន យុត្តោ កាមយោគយុត្តោ, អសមុច្ឆិទ្ធកាមរាគស្សេតំ
អធិវចនំ។ រូចារូបភវេសុ ធន្តរាគោ ភវយោគោ, តថា ឈាននិកន្តិ
សស្សតទិដ្ឋិសហគតោ ច រាគោ, តេន យុត្តោ ភវយោគយុត្តោ,
អប្បហ័នភវរាគោតិ អត្តោ។ អាគាមីតិ ព្រហ្មលោកេ បិតោបិ
បដិសន្ធិគ្គហណាវសេន ឥមំ មនុស្សលោកំ អាគមនសីលោ។ តេនេវាហ
“អាគន្តា ឥត្តត្ថ”ន្តិ។ មនុស្សត្តភាវសម្ពាតំ ឥត្តភាវំ អាគមនធម្មោ, មនុស្សេសុ
ឧបបជ្ជនសីលោតិ អត្តោ។ កាមញ្ញេត្ថ កាមយោគោ ឥត្តត្ថំ អាគមនស្ស
ការណំ។ យោ បន កាមយោគយុត្តោ, សោ ឯកន្តេន ភវយោគយុត្តោបិ
ហោតីតិ ទស្សនត្ថំ “កាមយោគយុត្តោ, ភិក្ខុវេ, ភវយោគយុត្តោ”តិ ឧភយម្បិ
ឯកជ្ឈំ កត្វា វុត្តំ។

កាមយោគវិសំយុត្តោតិ ឯត្ថ អសុភជ្ឈានម្មិ កាមយោគវិសំយោគោ, តំ
ចានកំ កត្វា អធិគតោ អនាគាមិមគ្គោ ឯកន្តនេវ កាមយោគវិសំយោគោ
នាម, តស្មា តតិយមគ្គជលេ បិតោ អរិយបុគ្គលោ “កាមយោគវិសំយុត្តោ” តិ
វុត្តោ។ យស្មា បន រូចារូបភវេសុ ធន្តរាគោ អនាគាមិមគ្គន ធន បហិយតិ, តស្មា
សោ អប្បហ័នភវយោគត្តា “ភវយោគយុត្តោ” តិ វុត្តោ។ អនាគាមីតិ
កាមលោកំ បដិសន្ធិគ្គហណាវសេន អនាគមនតោ អនាគាមី។
កាមយោគវិសំយោគវសេនេវ ហិ សន្ធិ
អនវសេសឱវម្ពាគិយសំយោជនសមុគ្គាតេន អជ្ឈត្ថសំយោជនាភាវសិទ្ធិតោ
ឥត្ថត្ថំ អនាគន្ធា ហោតិ, តត្ថ បរិនិព្វាយី អនាវត្តិធម្មោ។ យស្ស បន
អនវសេសំ ភវយោគោ បហិនោ, តស្ស អវិជ្ជាយោគាធិអវសិដ្ឋកិលេសាបិ
តទេកជ្ជការតោ បហិនោ ឯវ ហោន្តីតិ, សោ បរិក្ខណភវសំយោជនោ “អវហំ
ឱណាសវោ” តិ វុត្ថតិ។ តេន វុត្ថំ “កាមយោគវិសំយុត្តោ, ភិក្ខុវេ,
ភវយោគវិសំយុត្តោ អវហំ ហោតិ ឱណាសវោ” តិ។ ឯត្ថ ច
កាមយោគវិសំយោគោ អនាគាមី ចតុត្ថជ្ឈានស្ស
សុខទុក្ខសោមនស្សទោមនស្សប្បហានំវិយ, តតិយមគ្គស្ស
ធិដ្ឋិវិចិកិច្ឆាសីលព្ពតបរាមាសសំយោជនបរិក្ខយោវិយ ច ចតុត្ថមគ្គស្ស
វណ្ណភណានត្ថំ វុត្តោតិ ធន្តព្វំ។ បឋមបទេន សោតាបន្នសកធាគាមីហិ សន្ធិ
សញ្ញោ បុថុជ្ឈនោ គហិតោ, ទុតិយបទេន បន សញ្ញោ អនាគាមី, តតិយបទេន
អវហាតិ អវហត្ថនិក្ខុជេន ទេសនំ និដ្ឋាបេសិ។

គាថាសុ ឧកយន្តិ ឧកយេន, កាមយោគេន, ភវយោគេន ច សំយុត្តោតិ
អត្ថោ។ សត្តា គច្ឆន្តិ សំសារន្តិ បុថុជ្ឈនា សោតាបន្នា សកធាគាមីនោតិ ឥមេ
តិវិធា សត្តា កាមយោគភវយោគានំ អប្បហ័នត្តា គច្ឆន្តិ សំសារន្តិ។ តតោ ឯវ
ជាតិមរណាគាមីនោ ហោន្តិ។ ឯត្ថ ឯកពិជី, កោលំកោលោ, សត្តក្ខត្តបរមោតិ

តិសុ សោតាបន្នេសុ សព្ពមុទុ សត្តក្ខត្តបរមោ, សោ អដ្ឋមំ ភវំ ន និព្វត្តតិ,
អត្តនោ បរិច្ឆិន្នជាតិវសេន បន សំសរតិ, តថា ឥតវេបិ។ សកទាគាមីសុបិ យោ
ឥធ សកទាគាមិមគ្គំ បត្វា ទេវលោកេ ឧប្បជ្ជិត្វា បុន ឥធ និព្វត្តតិ, សោ
អត្តនោ បរិច្ឆិន្នជាតិវសេនេវ សំសរតិ។ យេ បន សកទាគាមិនោ
វោមិស្សកនយេន វិនា តត្ថ តត្ថ ទេវេសុយេវ មនុស្សេសុយេវ វា និព្វត្តន្តិ, តេ
ឧបរិមគ្គាធិកមាយ យាវ ឥន្ទ្រិយបរិចាកា បុនប្បុនំ ឧប្បជ្ជនតោ សំសរន្តិយេវ។
បុច្ឆជ្ជនេ បន វត្តព្ពមេវ នត្តិ សព្ពភវសំយោជនានំ អបរិក្ខីណាត្តា។ តេន វុត្តំ -

“កាមយោគេន សំយុត្តា, ភវយោគេន ចូកយំ;
សត្តា កច្ឆន្តិ សំសារំ, ជាតិមរណាគាមិនោ”តិ។

កាមេ បហុន្តាធាតិ កាមរាគសង្ខារេ កិលេសកាមេ អនាគាមិមគ្គេន
បដហិត្វា។ ធិន្នសំសយាតិ សមុច្ឆិន្នកម្ចី, តញ្ច ខោ សោតាបត្តិមគ្គេនេវ។
វណ្ណាភណនត្ថំ បន ចតុត្ថមគ្គស្ស ឯវំ វុត្តំ។ អរហន្តោ ហិ ឥធ “ធិន្នសំសយា”តិ
អធិប្បេតា។ តេនេវាហ “ឪណាមាធបុនព្ពវា”តិ។ សព្ពសោ ឪណោ នវិវិជោបិ
មាណោ អាយតី បុនព្ពវោ ច ឯតេសន្តិ ឪណាមាធបុនព្ពវា។ មាធក្កហណោន ចេត្ត
តទេកដ្ឋតាយ លក្ខណាវសេន វា សញ្ញោ ចតុត្ថមគ្គវដ្ឋោ កិលេសោ
គហិតោតិ។ ឪណាមាធតាយ ច សឧចាធិសេសា និព្វានធាតុ វុត្តា ហោតិ,
ឪណាបុនព្ពវតាយ អនុចាធិសេសា។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

សត្តមសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. កល្យាណសីលសុត្តវណ្ណនា

៩៧. អដ្ឋមេ កល្យាណសីលោតិ សុន្ទរសីលោ, បសត្តសីលោ,
បរិបុណ្ណសីលោ។ តត្ថ សីលចារិប្បវី ធ្វើហិ ការណេហិ ហោតិ សម្មទេវ

សីលវិបត្តិយា អាទីនវេទស្សនេន, សីលសម្បត្តិយា ច អាទិសំសទស្សនេន។ ឥធម៌
បន សត្តបរិពន្ធវិប្បមុត្តស្ស សញ្ញាការបរិបុណ្ណស្ស មគ្គសីលស្ស ជលសីលស្ស
ច វសេន កល្យាណតា វេទិតញ្ញា។ កល្យាណធម្មោតិ សព្វេ ពោធិបក្ខិយធម្មា
អធិប្បេតា, តស្មា កល្យាណា សតិបដ្ឋានាទិពោធិបក្ខិយធម្មា ឯតស្សាតិ
កល្យាណធម្មា។ កល្យាណបញ្ញោតិ ច មគ្គជលបញ្ញាវសេនេវ
កល្យាណបញ្ញោ។ លោកុត្តរា ឯវ ហិ សីលាទិធម្មា ឯកន្តកល្យាណា នាម
អកុប្បសភាវត្តា។ កេចិ បន “ចតុចារិសុទ្ធិសីលវសេន កល្យាណាសីលោ,
វិបស្សនាមគ្គធម្មវសេន កល្យាណធម្មា, មគ្គជលបញ្ញាវសេន
កល្យាណបញ្ញោ”តិ វេទន្តិ។ អសេក្ខា ឯវ តេ សីលធម្មបញ្ញាតិ ឯកេ។ អបរេ
បន ភណ្ឌិ - សោតាបន្នសកទាគាមីនំ មគ្គជលសីលំ កល្យាណាសីលំ នាម,
តស្មា “កល្យាណាសីលោ”តិ ឥមីនា សោតាបន្នោ សកទាគាមី ច គហិតា
ហោន្តិ។ តេ ហិ សីលេសុ បរិបូរការិនោ នាម។ អនាគាមីមគ្គជលធម្មា
អគ្គមគ្គធម្មា ច កល្យាណធម្មា នាម។ តត្ថ ហិ ពោធិបក្ខិយធម្មា ភាវនាចារិបូរី
គច្ឆន្តិ។ តស្មា “កល្យាណធម្មា”តិ ឥមីនា តតិយមគ្គជ្ជតោ បដ្ឋាយ តយោ
អរិយា គហិតា ហោន្តិ។ បញ្ញាកិច្ចស្ស មត្តកប្បត្តិយា អគ្គជលេ បញ្ញា
កល្យាណបញ្ញា នាម, តស្មា បញ្ញាវេបុល្លប្បត្តោ អរហា “កល្យាណបញ្ញោ”តិ
វុត្តោ។ ឯវមេវ បុគ្គលា គហិតា ហោន្តិតិ។ កី ឥមីនា បបព្វេន?
អគ្គមគ្គជលធម្មា ឥធម៌ កល្យាណាសីលាទយោ វុត្តាតិ អយមម្នាក់ ខន្តិ។
ធម្មវិភាគេន ហិ អយំ បុគ្គលវិភាគោ, ន ធម្មវិភាគោតិ។

កេវលីតិ ឯត្ថ កេវលំ វុច្ចតិ កេនចិ អវោមិស្សកតាយ សព្វសង្ខតវិវត្តំ
និព្វានំ, តស្ស អធិគតត្តា អរហា កេវលី។ អថ វា បហានភាវនាចារិបូរិយា
បរិយោសានអនវដ្ឋធម្មចារិបូរិយា ច កល្យាណកដ្ឋេន អព្យាសេកសុខតាយ
ច កេវលំ អរហន្តំ, តទទិគមេន កេវលី ឱណាសវោ។ មគ្គព្រាហ្មចរិយវាសំ

វសិត្វា បរិយោសាបេត្វា បិតោតិ វុសិតវា។ ឧត្តមេហិ អគ្គកូតេហិ វា
អសេក្ខធម្មេហិ សមន្នាគតត្តា “ឧត្តមបុរិសោ”តិ វុច្ឆតិ។

សីលវាតិ ឯត្ថ កេនជ្ជេន សីលំ? សីលនជ្ជេន សីលំ។ កិមិទំ សីលនំ នាម?
សមាធានំ, សុសីល្យវសេន កាយកម្មាទីនំ អវិប្បកិណ្ណាតាតិ អត្ថោ។ អថ វា
ឧបទារណំ, ឈានាទិកុសលធម្មានំ បតិជ្ជានវសេន អាធារភារោតិ អត្ថោ។
តស្មា សីលតិ, សីលេតីតិ វា សីលំ។ អយំ តាវ សទ្ធកូលកូលានយេន សីលជ្ជោ។
អបរេ បន “សិវជ្ជោ សីលជ្ជោ, សីតលជ្ជោ សីលជ្ជោ, សិវជ្ជោ សីលជ្ជោ”តិ
និវុត្តិនយេន អត្ថំ វណ្ណាយន្តិ។ តយិទំ ចារិប្បវតោ អតិសយតោ វា សីលំ អស្ស
អត្ថិតិ សីលវា, ចតុចារិសុទ្ធិសីលវសេន សីលសម្បន្នោតិ អត្ថោ។ តត្ថ យំ
ជេដ្ឋកសីលំ, តំ វិត្តារេត្វា ធស្យេតុំ “ចាតិមោក្ខសំវរសំវុតោ”តិអាទិ វុត្តន្តិ
ឯកច្ឆានំ អាចរិយានំ អធិប្បាយោ។

អបរេន បន ភណ្ឌិ - ឧភយត្ថាបិ ចាតិមោក្ខសំវរេ ភគវតា វុត្ថោ។
ចាតិមោក្ខសំវរេ ឯវ ហិ សីលំ, ឥតរេសុ ឥន្ទ្រិយសំវរេ ធម្មារក្ខណមត្តមេវ,
អាជីវចារិសុទ្ធិ ធម្មេន បច្ចយុប្បាទនមត្តមេវ, បច្ចយសន្និស្សិតំ បដិលទ្ធបច្ចយេ
“ឥនមត្ត”ន្តិ បច្ចវេក្ខិត្វា បរិភុញ្ញនមត្តមេវ។ និប្បរិយាយេន ចាតិមោក្ខសំវរេ
សីលំ។ យស្ស សោភិន្នោ, សោ សីសន្និន្នោ បុរិសោវិយ ហត្ថចាទេ “សេសានិ
វក្ខិស្សតី”តិ ន វុត្តព្ភោ។ យស្ស បន សោ អរោគោ, អន្និន្នសីសោវិយ បុរិសោ,
តានិ បុន ចាកតិកានិ កត្វា វក្ខិតុំ សក្កោតិ។ តស្មា សីលវាតិ ឥមិនា
ចាតិមោក្ខសីលមេវ ឧទ្ទិសិត្វា តំ វិត្តារេតុំ “ចាតិមោក្ខសំវរសំវុតោ”តិអាទិ
វុត្តន្តិ។

តត្ថ ចាតិមោក្ខន្តិ សិក្ខាបទសីលំ។ តញ្ជិ យោ នំ ចាតិ វក្ខតិ, តំ មោក្ខតិ
មោចេតិ អាចាយិកាធិហិ ធុក្ខេហិតិ ចាតិមោក្ខំ។ សំវរណំ សំវរេ,

កាយវាចាហិ អវីតិក្កមោ។ ចាតិមោក្ខមេវ សំវរោ ចាតិមោក្ខសំវរោ, តេន
សំវរតោ បិហិតកាយវាចាតិ ចាតិមោក្ខសំវរសំវរតោ។ ឥធមស្ស តស្មី សីលេ
បតិដ្ឋិតការបរិធិបនំ។ វិហារតីតិ តទន្ទរបរិហារសមដ្ឋិការបរិធិបនំ។
អាចារគោចរសម្មុទ្ទោតិ ហោជ្ជា ចាតិមោក្ខសំវរស្ស, ឧបរិវិសេសានុយោគស្ស
ច ឧបការកធម្មបរិធិបនំ។ អណ្តាមត្តេសុ វជ្ជេសុ កយទស្សវីតិ
ចាតិមោក្ខសីលតោ អចរនធម្មតាបរិធិបនំ។ សមាធាយាតិ សិក្ខាបទានំ
អនវសេសតោ អាធានបរិធិបនំ។ សិក្ខតីតិ សិក្ខាយ សមដ្ឋិការបរិធិបនំ។
សិក្ខាបទេស្មតិ សិក្ខតព្ពធម្មបរិធិបនំ។

អបរោ នយោ - កិលេសានំ ពលវការតោ ចាបកិរិយាយ សុករការតោ
បុញ្ញកិរិយាយ ច ទុក្ករការតោ ពហុក្ខត្តំ អចាយេសុ បតនសីលោតិ ចាតិ,
បុព្វនោ។ អនិច្ចតាយ វា ភវាទីសុ កម្មវេគក្ខត្តោ យជិយន្តិវិយ អនវជ្ជានេន
បរិព្ពមនតោ គមនសីលោតិ ចាតិ, មរណវសេន វា តម្អិ តម្អិ សត្តនិកាយេ
អត្តការស្ស ចាតនសីលោតិ ចាតិ, សត្តសន្តានោ, ចិត្តមេវ វា។ តំ ចាតិនំ
សំសារទុក្ខតោ មោក្ខតីតិ ចាតិមោក្ខោ។ ចិត្តស្ស ហិវិមោក្ខន សត្តោ
វិមុត្តោ។ “ចិត្តវេទានាវិសុជ្ឈន្តិ”តិ (សំ. និ. ៣.១០០) “អនុចាធាយ អាសវេហិ ចិត្តំ
វិមុត្ត”ន្តិ (ម. និ. ២.២០៦) ច វុត្តំ។ អថ វា អវិជ្ជាទិនា ហេតុនា សំសារេ បតតិ
គជ្ជតិ បវត្តតីតិ ចាតិ។ “អវិជ្ជានីវរណានំ សត្តានំ តណ្ហាសំយោជនានំ
សន្ធាវតំ សំសរត”ន្តិ (សំ. និ. ២.១២៤; ៥.៥២០) ហិ វុត្តំ។ តស្ស ចាតិនោ សត្តស្ស
តណ្ហាទិសំកិលេសត្តយតោ មោក្ខោ ឯតេនាតិ ចាតិមោក្ខោ។
“កណ្តោកាលោ”តិអាទីនំវិយស្ស សមាសសិទ្ធិ វេទិតញ្ចា។

អថ វា ចាតេតិវិនិចាតេតិ ទុក្ខតិ ចាតិ, ចិត្តំ។ វុត្តញ្ចិ “ចិត្តេន និយតិ
លោកោ, ចិត្តេន បរិកស្សតី”តិ (សំ. និ. ១.៦២)។ តស្ស ចាតិនោ មោក្ខោ

ឯតេជានតិ ចាតិមោក្ខោ។ បតតិ វា ឯតេន អចាយទុក្ខេ ក្ខេ ក្ខេ ចាតិ
ចាតិ, តណ្ហាទិសំកិលេសោ។ វុត្តញ្ញំ “តណ្ហា ជនេតិ បុរិសំ (សំ. និ. ១.៥៦-៥៧),
តណ្ហាទុតិយោ បុរិសោ”តិ (ឥតិវុ. ១៥, ១០៥; ចូឡនិ.

ចារាយនានុគីតិកាថាជន្មេស ១០៧) ច អាទិ។ តតោ ចាតិតោ មោក្ខោតិ
ចាតិមោក្ខោ។ អថ វា បតតិ ឯត្ថាតិ ចាតិ, ធម្មត្ថិកានិ ពាហិរានិ ច
អាយតនានិ។ វុត្តញ្ញំ “ធម្មត្ថិកា សមុប្បន្នោ, ធម្មត្ថិកា សន្តរ”តិ (សំ. និ.
១.៧០)។ តតោ ធម្មត្ថិកា ពាហិរាយ តនសម្ព័ន្ធតតោ ចាតិតោ មោក្ខោតិ
ចាតិមោក្ខោ។ អថ វា ចាតោ វិជិចាតោ អស្ស អត្ថិចាតិ, សំសារោ។ តតោ
មោក្ខោតិ ចាតិមោក្ខោ។ អថ វា សព្វលោកាធិបតិការតោ ធម្មស្សរោ ភគវា
បតីតិ វុច្ចតិ, មុច្ចតិ ឯតេជានតិ មោក្ខោ, បតិជោ មោក្ខោ តេន បញ្ញត្តត្ថាតិ
បតិមោក្ខោ, បតិមោក្ខោ ឯវ ចាតិមោក្ខោ។ សព្វគុណានំ វា មូលការតោ
ឧត្តមជ្ឈន បតិ ច សោយថាវុត្តជ្ឈន មោក្ខោ ចាតិ បតិមោក្ខោ, បតិមោក្ខោ
ឯវ ចាតិមោក្ខោ។ តថា ហិ វុត្តំ “ចាតិមោក្ខន្តិ មុខមេតំ បមុខមេត”តិ (មហាវ.
១៣៥) វិគ្គារោ។

អថ វា បតតិ បការេ, អតីតិ អច្ចន្តត្ថេ និចាតោ។ តស្មា បការេហិ អច្ចន្តំ
មោក្ខតីតិ ចាតិមោក្ខោ។ ឥន្ទញ្ញំ សីលំ សយំ តទន្តវសេន, សមាធិសហិតំ
បញ្ញាសហិតញ្ញំ វិក្ខម្ពនវសេន សមុច្ឆេទវសេន ច អច្ចន្តំ មោក្ខតិ មោចេតីតិ
ចាតិមោក្ខំ។ បតិ បតិ មោក្ខតិ វា បតិមោក្ខោ, តម្លា តម្លា
វីតិក្កមិតព្ពនោសតោ បតិ បច្ចេកំ មោក្ខតិ អត្ថោ។ បតិមោក្ខោ ឯវ
ចាតិមោក្ខោ។ មោក្ខតិ វា និព្វានំ, តស្ស មោក្ខស្ស បដិពិម្ពភូតន្តិ បតិមោក្ខំ។
ចាតិមោក្ខសីលសំវារោ ហិ សូរិយស្ស អរុណុគ្គមនំវិយ និព្វានស្ស ឧទយភូតោ
តប្បដិកាកោវិយ ហោតិ យថាវហំ កិលេសនិព្វាបនតោតិ បតិមោក្ខំ,

បតិមោក្ខំ ឯវ ចាតិមោក្ខំ។ អថ វា មោក្ខំ បតិ វត្ថុតិ មោក្ខានិមុខន្តិ បតិមោក្ខំ,
បតិមោក្ខមេវ ចាតិមោក្ខន្តិ ឯវំ តាវេត្ថ ចាតិមោក្ខសទ្ធស្ស អត្ថោ វេទិតញ្ចោ។

សំវរតិ បិទបាតិ ឯតេនាតិ សំវរោ, ចាតិមោក្ខមេវ សំវរោតិ
ចាតិមោក្ខសំវរោ។ អត្ថតោ បន តតោ តតោវីតិក្កមិតព្ពតោ វិរតិយោ
ចេតនា វា, តេន ចាតិមោក្ខសំវរេន ឧបេតោ សមន្នាគតោ
ចាតិមោក្ខសំវរសំវុតោតិ វុត្ថោ។ វុត្ថញ្ចេតំ វិភង្គេ -

“ឥមំនា ចាតិមោក្ខសំវរេន ឧបេតោ ហោតិ សមុបេតោ ឧបគតោ
សមុបគតោ សម្បុន្នោ សមន្នាគតោ។ តេន វុច្ចតិ
ចាតិមោក្ខសំវរសំវុតោ”តិ (វិភ. ៥០០)។

វិហរតីតិ ភិយាបថវិហារេន វិហរតិ, ភិយតិ, វត្ថុតិ។
អាចារគោចរសម្បុន្នោតិ វេទ្យុនាធិមិច្ឆាជីវស្ស កាយចាគត្តិយាធិនព្វា
អករណេន, សព្ពសោ អនាចារំ វុដ្ឋេត្វា “កាយិកោ អវីតិក្កមោ, វាចសិកោ
អវីតិក្កមោ”តិ ឯវំ វុត្ថុតិក្កុសារុប្បអាចារសម្បត្តិយា វេសិយាធិអគោចរំ
វុដ្ឋេត្វា បិណ្ឌាចាតាធិអត្ថំ ឧបសង្កមិតំ យុត្តជ្ជានសម្ពាតគោចរេន ច សម្បន្នត្វា
អាចារគោចរសម្បុន្នោ។ អបិច យោ ភិក្កុ សត្វិ សគារវោ សប្បតិស្សោ
សព្វប្បាចារីសុ សគារវោ សប្បតិស្សោ ហិរោត្ថប្បសម្បុន្នោ សុនិវត្តោ
សុចារុតោ ចាសាធិកេន អភិក្កន្តេន បដិក្កន្តេន អាណាគិតេន វិលាគិតេន
សមិញ្ញិតេន បសារិតេន ឌីក្ខិត្តចក្កុ ភិយាបថសម្បុន្នោ ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារោ
កោដនេ មត្តញ្ច ជាភិយានុយុត្តោ សតិសម្បជញ្ញេន សមន្នាគតោ អប្បិច្ឆោ
សន្តុដ្ឋោ បរិវិត្តោ អសំសដ្ឋោ អាភិសមាចារិកេសុ សក្កច្ចការី
គរុចិត្តិការពហុលោ វិហរតិ, អយំ វុច្ចតិ អាចារសម្បុន្នោ។

គោតមោ បន - ឧបនិស្សយគោតមោ, អារក្ខគោតមោ, ឧបនិពន្ធគោតមោតិ
តិវិជោ។ តត្ថ ធនកថាវត្ថុគុណសមន្នាគតោ វុត្ថលក្ខណោ កល្យាណមិត្តោ
យំ និស្សយ អសុតំ សុណាតិ, សុតំ បរិយោធមេតិ, កង្ខំវិតរតិ, ទិដ្ឋិឧដុកំ
ករោតិ, ចិត្តំ បសាទេតិ, យស្ស ច អនុសិក្ខន្តោ សទ្ធាយ វឌ្ឍតិ, សីលេន,
សុតេន, ចាគេន, បញ្ញាយ វឌ្ឍតិ, អយំ ឧបនិស្សយគោតមោ។ យោ ភិក្ខុ
អន្តរយរំ បរិវេជ្ជាវីរី បជិបន្នោ ឌីក្ខិត្តចក្ខុ យុគមត្តនស្សវី សំរុតោ គច្ឆតិ, ន
ហត្ថិ ឌីលោកេន្តោ, ន អស្សំ, ន រថំ, ន បត្ថិ, ន ឥត្ថិ, ន បុរិសំ ឌីលោកេន្តោ, ន ឧទ្ធំ
ឌីលោកេន្តោ, ន អដោ ឌីលោកេន្តោ, ន ទិសាវិទិសា បេក្ខមាណោ គច្ឆតិ, អយំ
អារក្ខគោតមោ។ ឧបនិពន្ធគោតមោ បន ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា, យត្ថ ភិក្ខុ
អត្តោ ចិត្តំ ឧបនិពន្ធតិ។ វុត្ថញ្ញោតំ ភគវតា -

“គោ ច, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនោ គោតមោ សកោ បេត្តិកោ វិសយោ? យទិទំ
- ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា”តិ (សំ. និ. ៥.៣៧២)។

ឥតិ យថាវុត្តាយ អាចារសម្មត្តិយា ឥមាយ ច គោចរសម្មត្តិយា
សមន្នាគតត្តា អាចារគោចរសម្មន្នោ។

អណ្តាមត្តេសុ វុដ្ឋេសុ ភយនស្សវីតិ អប្បមត្តកេសុ អណ្តាប្បមាណេសុ
អសញ្ញាច្ច អាបន្នសេខិយអកុសលចិត្តប្បាទាទិភេទេសុ វុដ្ឋេសុ
ភយនស្សនសីលោ។ យោ ហិ ភិក្ខុ បរមាណុមត្តំ វុដ្ឋំ
អជ្ឈសដ្ឋិយោជនសតសហស្សព្រៃធីសិនេរុបព្ពតរាជសទិសំ កត្វា បស្សតិ,
យោ ហិ ភិក្ខុ សព្ពលហុកំ ឧត្តាសិតមត្តំ ចារាជិកសទិសំ កត្វា បស្សតិ, អយំ
អណ្តាមត្តេសុ វុដ្ឋេសុ ភយនស្សវី ឆាម។ សមាទាយ សិក្ខតិ សិក្ខាបទេស្វតិ យំ
កិញ្ចិ សិក្ខាបទេសុ សិក្ខតត្ថំ, តំ សព្ពេន សព្ពំ សព្ពថា សព្ពំ អនវសេសំ
សមាទិយិត្វា សិក្ខតិ វុត្ថតិ, បូរេតីតិ អត្ថោ។ ឥតិ កល្យាណសីលោតិ ឥមិនា

បកាវេន កល្យាណសីលោ សមាដោ។ បុគ្គលាធិដ្ឋានវសេន ហិ និទ្ទិដ្ឋំ សីលំ “ឯវំ
ខោ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ កល្យាណសីលោ ហោតី” តិ វុត្តបុគ្គលាធិដ្ឋានវសេនេ
និកមេត្វា “កល្យាណធម្មា” តិ ឯត្ថ វុត្តធម្មេ និទ្ទិសិតុកាមេន “តេសំ ធម្មានំ
ឥទំ សីលំ អធិដ្ឋាន” តិ ទស្សេតុំ បុន “ឥតិ កល្យាណសីលោ” តិ វុត្តំ។ សត្តន្តំ
ពោធិបក្ខិយានន្តិអាទិ សព្វំ ហេដ្ឋា វុត្តត្ថមេវ។ បុន កល្យាណសីលោតិអាទិ
និកមេនំ។

គាថាសុ ទុក្ខជន្តិ ទុដ្ឋ កតំ, ទុច្ឆរិតន្តិ អត្តោ។ ហិរិមនន្តិ ហិរិមន្តំ ហិរិសម្បន្តិ,
សព្វសោ ចាបបវត្តិយា ជិត្តន្តិសភាវន្តិ អត្តោ។ ហិរិមនន្តិ វា ហិរិសហិតចិត្តំ។
ហិរិគ្គហណោនេវ ចេត្ត ឱត្តប្បម្បិ គហិតន្តិ វេទិតព្វំ។ ហិរិរេត្តប្បគ្គហណោន ច
សព្វសោ ទុច្ឆរិតាភាវស្ស ហេតុំ ទស្សេន្តោ កល្យាណសីលតំ ហេតុតោ
វិភាវេតិ។ សម្ពោជិតិ អរិយញ្ញាណំ, តំ គច្ឆន្តិ ភជន្តិតិ សម្ពោជិតាមិនោ,
ពោធិបក្ខិកាតិ អត្តោ។ អនុស្សនន្តិ វា គុស្សនាទិរហិតំ។ “តថាវិជ” តិ បឋន្តិ។
“ពោធិបក្ខិកានំ ធម្មានំ ភាវនានុយោគមនុយុត្តោ” តិ យថា យថា បុព្វេ វុត្តំ,
តថាវិជំ តាទិសន្តិ អត្តោ។ ទុក្ខស្សាតិ វដ្ឋទុក្ខស្ស, វដ្ឋទុក្ខហេតុនោ វា។ ឥដេវ
ខយមត្តនោតិ អាសវក្ខយាធិកមេន អត្តនោ វដ្ឋទុក្ខហេតុនោ
សមុទយបក្ខិយស្ស កិលេសគណាស្ស ឥដេវ ឥមស្មីយេវ អត្តភាវេ ខយំ
អនុប្បាទំ បជាធាតិ, វដ្ឋទុក្ខស្សេវ វា ឥដេវ ចរិមកចិត្តនិរោធន ខយំ ឱណាការំ
បជាធាតិ។ តេហិ ធម្មហិ សម្បន្តន្តិ តេហិ យថាវុត្តសីលាទិធម្មហិ
សមន្មាគតំ។ អសិតន្តិ តណ្ហាទិដ្ឋិនិស្សយានំ បហីនត្តា អសិតំ, កត្តចិ
អនិស្សិតំ។ សព្វលោកស្សាតិ សព្វស្មី សត្តលោកេ។ សេសំ វុត្តនយមេវ។

អដ្ឋមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. ទានសុត្តវណ្ណានា

៩៨. នូវមេ ធានន្តិ ធាតព្គំ, សវត្ថុកា វា ចេតនា ធានំ, សម្មត្តិបរិច្ចាគស្សេត្តំ
អធិវចនំ។ អាមិសធានន្តិ ចត្តារោ បច្ចយា ធម្មយុការវសេន អាមិសធានំ ធាម។
តេ ហិ តណ្ហាធិហិ អាមសិតព្ពតោ អាមិសន្តិ វុច្ឆន្តិ។ តេសំ វា បរិច្ចាគចេតនា
អាមិសធានំ។ ធម្មធានន្តិ ឥធនកោ ឆ្នោ “ឥមេ ធម្មា កុសលា, ឥមេ ធម្មា អកុសលា,
ឥមេ ធម្មា សាវជ្ជា, ឥមេ ធម្មា អនវជ្ជា, ឥមេ វិញ្ញាគរហិតា, ឥមេ វិញ្ញាប្បសត្តា;
ឥមេ សមត្តា សមាធិន្នា អហិតាយ ទុក្ខាយ សំវត្ថន្តិ, ឥមេ ហិតាយ សុខាយ
សំវត្ថន្តិ” តិ កុសលាកុសលកម្មបថេ វិភជន្តោ កម្មកម្មវិបាកេ
ឥធនលោកបរលោកេ បច្ចក្ខតោ ធម្មស្សេន្តោ វិយ ចាកជំ ករោន្តោ អកុសលេហិ
ធម្មេហិ និវត្តាបេន្តោ, កុសលេសុ ធម្មេសុ បតិជ្ជាបេន្តោ, ធម្មំ ទេសេតិ, ឥទំ
ធម្មធានំ។ យោ បន “ឥមេ ធម្មា អភិញ្ញេយ្យ, ឥមេ បរិញ្ញេយ្យ, ឥមេ បហាតព្ពា,
ឥមេ សច្ចិកាតព្ពា, ឥមេ ភាវេតព្ពា” តិ សច្ចានិ វិភាវេន្តោ អមតាធិកមាយ
បជិបត្តិធម្មំ ទេសេតិ, ឥទំ សិខាប្បត្តំ ធម្មធានំ ធាម។ ឯតទគ្គន្តិ ឯតំ អគ្គំ។
យទិទន្តិ យំ ឥទំ ធម្មធានំ វុត្ថំ, ឯតំ ឥមេសុ ទ្វីសុ ធានេសុ អគ្គំ សេដ្ឋំ ឧត្តមំ។
វិវដ្តតាមិ ធម្មធានញ្ចំ និស្សយ សព្ពានត្ថតោ បរិមុច្ឆតិ, សកលំ វដ្តទុក្ខំ
អតិក្កមតិ។ លោកិយំ បន ធម្មធានំ សព្ពេសំ ធានានំ និធានំ សព្ពសម្មត្តិនំ
មូលំ។ តេនាហ -

“សព្ពធានំ ធម្មធានំ ជិនាតិ, សព្ពរសំ ធម្មរសោ ជិនាតិ;
សព្ពរតី ធម្មរតី ជិនាតិ, តណ្ហាក្ខយោ សព្ពទុក្ខំ ជិនាតិ” តិ។ (ធម. ប.
៣៥៤) -

អភយធានមេត្ត ធម្មធានេនេវ សង្កហិតន្តិ ទដ្ឋព្ភំ។

សាធារណភោគិតាធិប្បាយេន អត្តនា បរិភូញ្ចិតព្ពតោ ចតុបច្ចយតោ
សយមេវ អភុញ្ចិត្វា បរេសំ សំវិភជនំ អាមិសសំវិភាកោ។

សាធារណភោគិតាធិប្បាយនេវ អត្តនាវិទិតស្ស អធិគតស្ស ធម្មស្ស
អប្បស្សក្កោ អហុត្វា បរេសំ ឧបទេសោ ធម្មសិរិភាគោ។ ចត្វហិ បច្ឆយេហិ
ចត្វហិ ច សង្កហវត្ថុហិ បរេសំ អនុគ្គណ្ណានំ អនុកម្មនំ អាមិសានុគ្គហោ។
វុត្តនយេនេវ ធម្មេន បរេសំ អនុគ្គណ្ណានំ អនុកម្មនំ ធម្មានុគ្គហោ។ សេសំ
វុត្តនយមេវ។

កាថាសុ យមាហុ ទានំ បរមន្តិយំ ទានំ ចិត្តទេត្តនេយ្យធម្មានំ ឧទ្យានភាវេន
បរមំ ឧត្តមំ, ភោគសម្បត្តិអាទិនំ វា បូរណតោ ជលនតោ, បរស្ស វា
លោកមជ្ជិយាទិកស្ស បដិបក្ខស្ស មទ្ទនតោ ហិសនតោ “បរម”ន្តិ ពុទ្ធា
ភគវន្តោ អាហុ។ អនុត្តរន្តិយំ ទានំ ចេតនាទិសម្បត្តិយា សាតិសយបវត្តិយា
អគ្គភាវេន អគ្គវិចាកត្តា ច ឧត្តរហិតំ អនុត្តរភាវសាធនំ ចាតិ អាហុ។ យំ
សិរិភាគន្តិ ឯត្ថាបិ “បរមំ អនុត្តរ”ន្តិ បទទ្ធយំ អាទេត្វា យោជេតព្ពំ។ អវណ្ណាយិ តិ
កិត្តយិ, “ភោជនំ, ភិក្ខុវេ, ទទមាទោ ឆាយកោ បដិគ្គាហកានំ បញ្ច ហំនានិ
ទេតិ”តិអាទិនា (អ. និ. ៥.៣៧), “ឯវំ ចេ, ភិក្ខុវេ, សត្តា ជានេយ្យំ
ទានសិរិភាគស្ស វិចាក”ន្តិអាទិនា (ឥតិវុ. ២៦) ច បសំសយិ។ យថា បន ទានំ
សិរិភាគោ ច បរមំ អនុត្តរញ្ច ហោតិ, តំ ទស្សេតុំ “អគ្គម្ហិ”តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ
អគ្គម្ហិ តិ សីលាទិគុណាវិសេសយោគេន សេដ្ឋេ អនុត្តរេ បុញ្ញក្ខេត្តេ
សម្មាសម្ពុទ្ធវិសេសសង្ខេបេ ច។ បសន្នចិត្តោតិ កម្មជលសទ្ធាយ
រតនត្ថយសទ្ធាយ ច ចិត្តំ បសាទេន្តោ ឌីកប្បន្តោ។ ចិត្តសម្បត្តិយា ហិ
ទេត្តសម្បត្តិយា ច បរិត្តេបិ ទេយ្យធម្មេ ទានំ មហានុភាវំ ហោតិ មហាជុតិកំ
មហាវិជ្ជារំ។ វុត្តញ្ចេតំ -

“នត្ថិ ចិត្តេ បសន្នម្ហិ, អប្បកា នាម ទក្ខិណា;
តថាគតេ វា សម្ពុទ្ធវេ, អថ វា តស្ស សាវកេ”តិ។ (វិ. វ. ៨០៤; នេត្តិ. ៩៥);

វិញ្ញាតិ សប្បញ្ញោ។ បដានន្តិ សម្មនេវ ទានជលំ ទានានិសំសំ បដានន្តោ។
កោ នយជេជ កាលេតិ យុត្តប្បត្តកាលេ កោ នាម ទានំ ន ទេយ្យ? សទ្ធា,
ទេយ្យធម្មោ, បដិក្កាហកាតិ ឥមេសំ តិណ្ណំ សម្មទិក្ខតកាលេយេវ ហិ ទានំ
សម្ភវតិ, ន អញ្ញថា, បដិក្កាហកានំ វា ទាតុំ យុត្តកាលេ។

ឯវំ បឋមគាថាយ អាមិសទានសិរិភាគានុគ្គហោ ទស្សេត្វា ឥទានិ
ធម្មទានសិរិភាគានុគ្គហោ ទស្សេតុំ “យេ ចេវ ភាសន្តិ” តិ ទុតិយកាថមាហ។
តត្ថ ឧភយន្តិ “ភាសន្តិ សុណន្តិ” តិ វុត្តា ទេសកា បដិក្កាហកាតិ ឧភយំ។ អយំ
បនេត្ថ សង្ខេបតោ - យេ សុគតស្ស ភកវតោ សាសនេ សទ្ធម្មេ បសន្នចិត្តា
វិមុត្តាយ តនសីសេ ឋត្វា ទេសេន្តិ បដិក្កណ្ឌន្តិ ច, តេសំ ទេសកបដិក្កាហកានំ
សោ ធម្មទានធម្មសិរិភាគធម្មានុគ្គហាសង្ខាតោ អត្តោ។ បរមត្ថសាធនតោ
បរមោ។ តណ្ហាសំកិលេសាទិសព្ពសំកិលេសមលវិសោធនេន វិសុជ្ឈតិ។
កីទិសានំ? យេ អប្បមត្តា សុគតស្ស សាសនេ។ យេ ច -

“សព្វចាបស្ស អករណំ, កុសលស្ស ឧបសម្បទា;
សចិត្តបរិយោធបនំ, ឯតំ ពុទ្ធាន សាសន” ន្តិ។ (ធិ. និ. ២.៩០; ធរ. ប. ១៨៣)

-

សង្ខេបតោ ឯវំ បកាសិតេ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស សាសនេ ឱវាទេ អនុសិដ្ឋិយំ
អប្បមត្តា អធិសីលសិក្ខាធម្មោ សក្កច្ចំ សម្មាទេន្តិ។ តេសំ វិសុជ្ឈតិ,
អរហត្តជលវិសុទ្ធិយា អតិវិយ វោទាយ តីតិ។

នវមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. តេវិជ្ជសុត្តវណ្ណានា

៩៩. ធនមេ ធម្មេនាតិ ញាយេន, សម្មាបដិបត្តិសង្ខារេន ហេតុនា
ការណេន។ យាយ ហិ បដិបទាយ តេវិជ្ជោ ហោតិ, សា បដិបទា ឥធម្មេនាតិ
វេទិតញា។ កា បន សា បដិបទាតិ? ចរណសម្បទា ច វិជ្ជាសម្បទា ច។ តេវិជ្ជន្តិ
បុព្វេនិវាសានុស្សតិញ្ញាណាធិហិ តីហិវិជ្ជាហិ សមន្នាគតំ។ ព្រាហ្មណន្តិ
ពាហិតទាបព្រាហ្មណំ។ បញ្ញាបេមីតិ “ព្រាហ្មណា”តិ ជាធាបេមិ បតិដ្ឋបេមិ។
នាញំ លបិតលាបនមត្ថេនាតិ អញំ ជាតិមត្តព្រាហ្មណំ អដ្ឋកាធិហិ
លបិតមត្តវិប្បលបនមត្ថេន ព្រាហ្មណំ ន បញ្ញាបេមីតិ។ អថ វា
លបិតលាបនមត្ថេនាតិ មន្តានំ អន្លេនអន្លាបនមត្ថេន។ ឧភយថាបិ យំ បន
ព្រាហ្មណា សាមវេទាធិវេទត្ថយអន្លេនេន តេវិជ្ជំ ព្រាហ្មណំ វេទន្តិ, តំ
បដិក្ខិបតិ។ ភគវតា ហិ “បរមត្ថតោ អតេវិជ្ជំ ព្រាហ្មណំយេវ ចេតេ
ភោវាធិនោ អវិជ្ជានិវុតា ‘តេវិជ្ជោ ព្រាហ្មណា’តិ វេទន្តិ, ឯវំ បន តេវិជ្ជោ
ព្រាហ្មណោ ហោតិ”តិ ធស្សនត្ថំ តថា ពុជ្ឈនកានំ បុគ្គលានំ អន្លាសយេន
អយំ ទេសនា អារទ្ធា។

តត្ថ យស្មាវិជ្ជាសម្បន្នោ ចរណសម្បន្នោយេវ ហោតិ ចរណសម្បទាយ
វិនាវិជ្ជាសម្បត្តិយា អភាវតោ, តស្មា ចរណសម្បទំ អន្តោគធំ កត្វា
វិជ្ជាសីសេនេវ ព្រាហ្មណំ បញ្ញាបេតុកាមោ “ធម្មេនាហំ, ភិក្ខុវេ, តេវិជ្ជំ
ព្រាហ្មណំ បញ្ញាបេមី”តិ ទេសនំ សមុដ្ឋាបេត្វា “កថញ្ញាហំ, ភិក្ខុវេ, ធម្មេន
តេវិជ្ជំ ព្រាហ្មណំ បញ្ញាបេមី”តិ កថេតុកម្សតាយ បុច្ឆំ កត្វា
បុគ្គលាធិដ្ឋានាយ ទេសនាយ វិជ្ជត្ថយំ វិភជន្តោ “ឥធម្មេន, ភិក្ខុវេ,
ភិក្ខុ”តិ អាទិមាហ។

តត្ថ អនេកវិហិតន្តិ អនេកវិធំ, អនេកេហិ វា បកាវេហិ បវត្តិតំ,
សំវណ្ណិតន្តិ អត្តោ។ បុព្វេនិវាសន្តិ សមនន្តរាតីតភវំ អាធិ កត្វា តត្ថ តត្ថ

និរុត្តក្ខន្ធសន្តានំ។ និរុត្តន្តិ អដ្ឋារុត្តំ អនុក្ខតំ, អត្ថនោ សន្តានេ ឧប្បន្និត្វា និរុទ្ធំ,
និរុត្តធម្មំ វា និរុត្តំ, គោចរនិវាសេន និរុត្តំ, អត្ថនោ វិញ្ញាណេន វិញ្ញាតំ
បរិវិញ្ញាណវិញ្ញាតម្បី វា និន្នវដ្ឋមកានុស្សរណាទីសុ។ អនុស្សរតីតិ “ឯកម្បី
ជាតិ ទ្វេបិ ជាតិយោ”តិ ឯវំ ជាតិបដិចាជីវសេន អនុគន្ធា សរតិ, អនុនេវ វា
សរតិ, ចិត្តេ អភិនិជ្ជាមិតេ បរិកម្មសមនន្តរំ សរតិ។

សេយ្យមិន្និ អារទ្ធច្បការទស្សនត្ថេ និចាតោ។ តេនេវ យ្វាយំ បុព្វេនិវាសោ
អារទ្ធា ហោតិ, តស្ស បការំ ទស្សន្តោ “ឯកម្បី ជាតិ”ន្តិអាទិមាហា។ តត្ថ
ឯកម្បី ជាតិន្តិ ឯកម្បី បដិសន្ធិមូលកំ ចុតិបរិយោសានំ ឯកភវបរិយាបន្នំ
ឧន្ធសន្តានំ។ ឯស នយោ ទ្វេបិ ជាតិយោតិអាទីសុ។ អនេកេបិ
សំវដ្តកប្បេតិអាទីសុ បន បរិហាយមាណោ កប្បោ សំវដ្តកប្បោ, វឡមាណោ
វិវដ្តកប្បោ។ តត្ថ សំវដ្តេន សំវដ្តជ្ជាយី គហិតោ ហោតិ តម្បូលកត្តា, វិវដ្តេន ច
វិវដ្តជ្ជាយី។ ឯវញ្ជិ សតិ យានិ តានិ “ចត្តារិមាទិ, ភិក្ខុវេ, កប្បស្ស
អសង្ខេប្បយានិ។ កតមាទិ ចត្តារិ? សំវដ្តោ, សំវដ្តជ្ជាយី, វិវដ្តោ, វិវដ្តជ្ជាយី”តិ (អ.
និ. ៤.១៥៦) វុត្តានិ ចត្តារិ អសង្ខេប្បយានិ, តានិ បរិគ្គហិតានិ ហោន្តិ។

តត្ថ តយោ សំវដ្តា - តេជោសំវដ្តោ, អាចោសំវដ្តោ, វាយោសំវដ្តោតិ។
តិស្សោ សំវដ្តសីមា - អាភស្សរា, សុភកិណ្ណា, វេហប្បលាតិ។ យទា កប្បោ
តេជេន សំវដ្តតិ, អាភស្សរតោ ហោជ្ជា អគ្គិនា ឧប្បតិ។ យទា ឧទកេន សំវដ្តតិ,
សុភកិណ្ណតោ ហោជ្ជា ឧទកេន វិលីយតិ។ យទា វាតេន សំវដ្តតិ, វេហប្បលតោ
ហោជ្ជា វាតេន វិទ្ធិសិយតិ។ វិត្តារតោ បន កោដិសតសហស្សចក្កវាឡំ
ឯកតោ វិនិស្សតិ។ ឥតិ ឯវុចោ អយំ បុព្វេនិវាសំ អនុស្សរន្តោ ភិក្ខុ អនេកេបិ
សំវដ្តកប្បេ អនេកេបិ វិវដ្តកប្បេ អនេកេបិ សំវដ្តវិវដ្តកប្បេ អនុស្សរតិ។
កថំ? អមុត្រាសិន្តិអាទិនា នយេន។

តត្ថ អមុត្រាសិន្និ អមុម្ពិ សំវេជ្ជកប្ប អមុម្ពិ ភវេ វា យោនិយា វា គតិយា វា
វិញ្ញាណដ្ឋិតិយា វា សត្តាវាសេ វា សត្តនិកាយេ វា អហមហោសី។ ឯវំនាមោតិ
តិស្សោ វា ដុស្សោ វា។ ឯវំគោត្តាតិ គោតមោ វា កស្សោ វា។ ឯវំវណ្ណាតិ
ឱនាតោ វា សាមោ វា។ ឯវំមាហារោតិ សាលិមំសោធនាហារោ វា
បវត្តជលកោជនោ វា។ ឯវំសុខទុក្ខប្បដិសំវេទីតិ អនេកប្បការាណំ
កាយិកចេតសិកាណំ សាមិសនិរាមិសាធិប្បភេទាណំ វា សុខទុក្ខាណំ បដិសំវេទី។
ឯវំមាយុបរិយន្តោតិ ឯវំ វស្សសតបរិមាណាយុបរិយន្តោ វា
ចតុរាសីតិកប្បសតសហស្សបរិមាណាយុបរិយន្តោ វា។ សោ តតោ ចុតោ
អមុត្រ ឧទចាធិន្និ សោហំ តតោ ភវតោ យោនិតោ គតិតោ វិញ្ញាណដ្ឋិតិតោ
សត្តាវាសតោ សត្តនិកាយតោ វា ចុតោ បុន អមុកស្មី នាម ភវេ យោនិយា
គតិយា វិញ្ញាណដ្ឋិតិយា សត្តាវាសេ សត្តនិកាយេ វា ឧទចាធិ។ តត្រាចាសិន្និ
អថ តត្របិ ភវេ យោនិយា គតិយា វិញ្ញាណដ្ឋិតិយា សត្តាវាសេ សត្តនិកាយេ
វា បុន អហោសី។ ឯវំនាមោតិអាធិ វុត្តនយមេវ។

អថ វា យស្មា “អមុត្រាសិ”ន្និ ឥទំ អនុបុព្វេន អាហេហន្តស្ស អត្ថនោ
អភិជីហារាវន្តុបំ យថាពលំ សរណំ, “សោ តតោ ចុតោ”តិ បដិជីវត្តន្តស្ស
បច្ឆវេក្ខណំ, តស្មា “ឥធូបបន្នោ”តិ ឥមិស្សា ឥធូបបត្តិយា អនន្តរំ “អមុត្រ
ឧទចាធិ”ន្និ វុត្តំ។ តត្រាចាសិន្និ តត្របិ ភវេ... បេ.... សត្តនិកាយេ វា អាសី។
ឯវំនាមោតិ ធត្តោ វា មិត្តោ វា, ឯវំគោត្តាតិ វាសេដ្ឋោ វា កស្សោ វា។
ឯវំវណ្ណាតិ កាឡោ វា ឱនាតោ វា។ ឯវំមាហារោតិ សុធាហារោ វា
សាលិឱននាធិអាហារោ វា។ ឯវំសុខទុក្ខប្បដិសំវេទីតិ ធិព្ពសុខប្បដិសំវេទី វា
មាណុសសុខទុក្ខប្បដិសំវេទី វា។ ឯវំមាយុបរិយន្តោតិ ឯវំ
តំតំបរមាយុបរិយន្តោ។ សោ តតោ ចុតោតិ សោហំ តតោ ភវាធិតោ ចុតោ។
ឥធូបបន្នោតិ ឥធូ ឥមស្មី ចរិមភវេ មនុស្សោ ហុត្វា ឧបបន្នោ និព្ពត្តោ។

ឥតតិ ឯវំ។ សាការំ សឧទ្ទេសន្តិ នាមគោត្តាធិវសេន សឧទ្ទេសំ,
វណ្ណាធិវសេន សាការំ។ នាមគោត្តន ហិ សត្តា “តិស្សោ គោតមោ” តិ
ឧទ្ទិស័យន្តិ, វណ្ណាធិហិ “សាមោ ឌីនាតោ” តិ នាមត្ថតោ បញ្ញាយន្តិ។ តស្មា
នាមគោត្តំ ឧទ្ទេសោ, ឥតរេ អាការា។ អយមស្ស បឋមាវិជ្ជា អធិគតាតិ អយំ
ឥមិនា ភិក្ខុនា បឋមំ អធិគមវសេន បឋមា, វិទិតករណជ្ជនវិជ្ជា អធិគតា
សច្ចិកតា ហោតិ។ កី បនាយំ វិទិតំ ករោតិ? បុព្វេនិវាសំ។ អវិជ្ជាតិ តស្សេវ
បុព្វេនិវាសស្ស អវិទិតករណជ្ជន តស្ស បដិច្ចាទកមោហោ វុច្ចតិ។ តមោតិ
ស្សេវ មោហោ បដិច្ចាទកជ្ជន តមោតិ វុច្ចតិ។ អាលោកោតិ សា ឯវំវិជ្ជា
ឌីកាសករណជ្ជន អាលោកោ។ ឯត្ថ ចវិជ្ជា អធិគតាតិ អយំ អត្ថោ, សេសំ
បសំសាវចនំ។ យោជនា បនេត្ថ - អយំ ខោតេន ភិក្ខុនាវិជ្ជា អធិគតា, តស្ស
អធិគតវិជ្ជស្ស អវិជ្ជាវិហតា, វិនជ្ជាតិ អត្ថោ។ កស្មា? យស្មាវិជ្ជា ឧប្បន្នាតិ។
សេសបទទ្ធយេបិ ឯសេវ នយោ។

យថា តន្តិ ឯត្ថ យថាតិ ឌីបម្ពត្ថេ, តន្តិ និចាតមត្តំ។ សតិយា អវិប្បវាសេន
អប្បមត្តស្ស។ វីរិយាតាបេន អាតាបិនោ។ កាយេ ច ជីវិតេ ច អនបេក្ខតាយ
បហិតត្តស្ស បេសិតចិត្តស្សាតិ អត្ថោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ - យថា អប្បមត្តស្ស
អាតាបិនោ បហិតត្តស្ស វិហារតោ អវិជ្ជាវិហញ្ញេយ្យ, វិជ្ជា ឧប្បន្នេយ្យ, តមោ
វិហញ្ញេយ្យ, អាលោកោ ឧប្បន្នេយ្យ; ឯវមេវ តស្ស ភិក្ខុនោ អវិជ្ជាវិហតា, វិជ្ជា
ឧប្បន្នា, តមោវិហតោ, អាលោកោ ឧប្បន្នោ, តស្ស បដានានុយោគស្ស
អនុរូបមេវ ជលំ លភិក្ខុវិហារតីតិ។

ធិព្ពេន ចក្កនាតិ ឯត្ថ យំ វត្ថុតំ, តំ ហេដ្ឋា វុត្ថមេវ។ វិសុទ្ធនាតិ
ចុត្វបចាតទស្សនេន ធិជ្ជិវិសុទ្ធិហេតុការតោ វិសុទ្ធិ។ យោ ហិ ចុតិមត្តមេវ
បស្សតិ ន ឧបចាតំ, សោ ឧច្ឆេទធិជ្ជី គណ្ណាតិ។ យោ ឧបចាតមត្តមេវ បស្សតិ ន

ចុតី, សោ នវសត្តចាតុភាវទិដ្ឋិ កណ្តាតិ។ យោ បន តទុកយំ បស្សតិ, សោ
យស្មា ធុរិធម្ម្យំ តំ ទិដ្ឋិតតំ អតិវត្តតិ, តស្មាស្ស តំ ទស្សនំ ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិហេតុ
ហោតិ, តទុកយម្បាយំ ពុទ្ធបុត្តោ បស្សតិ។ តេន វុត្តំ “ចុតុបចាតទស្សនេន
ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិហេតុភាវតោ វិសុទ្ធ” ត្ថិ។ ឯកាទសឧបក្កិលេសវិវហតោ វា វិសុទ្ធិ។
យថាហ “វិចិកិត្តា ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោតិ - ឥតិ វិទិត្តា វិចិកិត្តំ ចិត្តស្ស
ឧបក្កិលេសំ បដហី, អមនសិកាហ... បេ... ជិនមិទ្ធិ, ធម្មិតត្ថំ, ឧប្បិល្លំ, ធុដ្ឋល្លំ,
អន្ទារទ្ធវិរិយំ, អតិលីនវិរិយំ, អភិជប្បា, នាទត្តសញ្ញា, អតិនិដ្ឋាយិតត្ថំ រូបាណំ
ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ” តិ (ម. និ. ៣. ២២២) ឯវំ វុត្តេហិ ឯកាទសហិ
ឧបក្កិលេសេហិ អនុបក្កិលិដ្ឋត្តា វិសុទ្ធិ។ មនុស្សបចារំ អតិក្កមិត្តា
រូបទស្សនេន អតិក្កន្តមាទុសកំ, មំសចក្កំ វា អតិក្កន្តត្តា អតិក្កន្តមាទុសកំ។
តេន ទិព្ពេន ចក្កុនា វិសុទ្ធន អតិក្កន្តមាទុសកេន។ សត្តេ បស្សតីតិ
មនុស្សមំសចក្កុនា វិយ សត្តេ បស្សតិ ទក្ខតិ អាហោកេតិ។

ចរមាទេ ឧបបជ្ជមាទេតិ ឯត្ថ ចុតិក្ខណោ ឧបបត្តិក្ខណោ វា ទិព្ពចក្កុនា បិ
ទដ្ឋំ ន សក្កា។ យេ បន អាសន្នចុតិកា ឥទានិ ចរិស្សន្តិ, តេ ចរមាទា។ យេ ច
គហិតបដិសន្ធិកា សម្បតិនិព្ពត្តា វា, តេ ឧបបជ្ជមាទាតិ អធិប្បតា។ តេ
ឯវុបេ ចរមាទេ ឧបបជ្ជមាទេ ច បស្សតីតិ ទស្សតិ។ ហីនេតិ
មោហានិស្សន្ធយុត្តត្តា ហីនាណំ ជាតិកុលកោតាទីនំ វសេន ហីឡិទេ បរិភូតេ។
បណីតេតិ អមោហានិស្សន្ធយុត្តត្តា តត្ថិបរិទេ។ សុវណ្ណាតិ
អនោសនិស្សន្ធយុត្តត្តា ឥដ្ឋកន្តមនាបវណ្ណាយុត្តេ។ ទុព្ពណ្ណាតិ
នោសនិស្សន្ធយុត្តត្តា អនិដ្ឋអកន្តាមនាបវណ្ណាយុត្តេ។ អភិរូបេ វិរូបេតិបិ
អត្តោ។ សុគតេតិ សុគតិគតេ, អលោភនិស្សន្ធយុត្តត្តា វា អឡេ មហាទូនេ។
ទុគ្គតេតិ ទុគ្គតិគតេ, លោភនិស្សន្ធយុត្តត្តា វា ទលិទ្ធេ អប្បន្នចានកោជនេ។
យថាកម្មបគេតិ យំ យំ កម្មំ ឧបចិតំ, តេន តេន ឧបគតេ។ តត្ថ បុរិមេហិ

“ចរមាឈ”តិអាធិហិ ធិព្ពចក្កកិច្ចំ វុត្ថំ, ឥមិនា បន បទេន
យថាកម្មបគញ្ញាណកិច្ចំ។

តស្ស ច ញ្ញាណស្ស អយំ ឧប្បត្តិក្កមោ - ឥធនិក្កុហោជ្ជានិរយាភិមុខំ
អាឈោកំ វឿត្ថា នេយិកេ សត្តេ បស្សតិ មហន្តំ ទុក្ខំ អនុភវមាឈ, ឥទំ
ធស្សនំ ធិព្ពចក្កញ្ញាណកិច្ចមេវ។ សោ ច វរំ មនសិ ករោតិ “កី ទុ ខោ កម្មំ
កត្វា ឥមេ សត្តា ឯតំ ទុក្ខំ អនុភវន្តី”តិ, អថស្ស “ឥទំ នាម កត្វា”តិ
តំកម្មារម្មណំ ញ្ញាណំ ឧប្បជ្ជតិ។ តថា ឧបរិ ទេវលោកាភិមុខំ អាឈោកំ
វឿត្ថា នន្ទនវនមិស្សកវនជារុសកវនាធិសុ សត្តេ បស្សតិ ធិព្ពសម្បត្តិ
អនុភវមាឈ, ឥធម្មិ ធស្សនំ ធិព្ពចក្កញ្ញាណកិច្ចមេវ។ សោ វរំ មនសិ ករោតិ
“កី ទុ ខោ កម្មំ កត្វា ឥមេ សត្តា ឯតំ សម្បត្តិ អនុភវន្តី”តិ? អថស្ស “ឥទំ នាម
កត្វា”តិ តំកម្មារម្មណំ ញ្ញាណំ ឧប្បជ្ជតិ, ឥទំ យថាកម្មបគញ្ញាណំ នាម។
ឥមស្ស វិសុំ បរិកម្មំ នាម នត្ថិ។ យថា ចិមស្ស, វរំ អនាគតំសញ្ញាណស្សបិ។
ធិព្ពចក្កចាធនានេវ ហិ ឥមាធិ ធិព្ពចក្កនា សហោវ ឥជ្ឈន្តិ។
កាយទុច្ចរិតេនាតិអាធិសុ យំ វុត្ថំ, តំ ហោជ្ជា វុត្ថនយមេវ។ ឥធវិជ្ជាតិ
ធិព្ពចក្កញ្ញាណវិជ្ជា។ អវិជ្ជាតិ សត្តានំ ចុតិបដិសន្ធិប្បាធិកា អវិជ្ជា។ សេសំ
វុត្ថនយមេវ។

តតិយវារេ វិជ្ជាតិ អរហត្តមគ្គញ្ញាណវិជ្ជា។ អវិជ្ជាតិ ចតុសច្ចប្បដិច្ចាធិកា
អវិជ្ជា។ សេសំ ហោជ្ជា វុត្ថនយត្ថា សុវិញ្ញេយ្យមេវ។ វរំ ខោតិអាធិ និគមនំ។

គាថាសុ អយំ សង្ខេបត្ថោ - យោ យថាវុត្ថំ បុព្វេនិវាសំ អវេតិ អវគច្ឆតិ,
វុត្ថនយេន ចាកជំ កត្វា ជាតាតិ។ “យោវេធិ”តិបិ ចាថោ, យោ អវេធិវិធិតំ
កត្វា បិគោតិ អត្ថោ។ ធម្មិសតិទេវលោកសម្ពាតំ សង្កំ ចតុព្ពិធំ អចាយញ្ច
វុត្ថនយេនេវ ធិព្ពចក្កនា បស្សតិ។ អថោតិ តតោ បរំ ជាតិក្ខយសម្ពាតំ

អរហន្តំ និព្វានមេវ វា បត្តោ អធិគតោ។ តតោ ឯវ អភិញ្ញា អភិវិសិដ្ឋាយ
មគ្គបញ្ញាយ ជានិតព្ពំ ចតុសច្ចធម្មំ ជានិត្វា កិច្ចវោសានេន វោសិតោ
និដ្ឋានប្បត្តោ។ មោនេយ្យធម្មសមន្មាគមេន មុនិ, វិណាសវោ យស្មា ឯតាហិ
យថាវុត្តាហិ តីហិវិជ្ជាហិ សមន្មាគតត្តា តតោ តតិយវិជ្ជាយ សព្ពថា
ពាហិតចាបត្តា ច តេវិជ្ជោ ព្រាហ្មណោ នាម ហោតិ។ តស្មា តមេវ អហំ តេវិជ្ជំ
ព្រាហ្មណំ វនាមិ, អញ្ញំ បនលបិតលាបនំ យដុអាធិមន្តបទានំ អដ្ឋាបនបវំ
តេវិជ្ជំ ព្រាហ្មណំ ន វនាមិ, តេវិជ្ជាតិ តំ ន កថេមីតិ។

ឥតិ ឥមស្មី វគ្គេ ទុតិយសុត្តេ វដ្ឋំ កថិតំ, បញ្ចមអដ្ឋមទសមសុត្តេសុ វិវដ្ឋំ
កថិតំ, ឥតវេសុ វដ្ឋវិវដ្ឋំ កថិតន្តិ វេទិតព្ពំ។

ទសមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បញ្ចមវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បរមត្ថធិបនិយា ខុទ្ទកនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

ឥតិវុត្តកស្ស តិកនិចាតវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. ចតុក្កនិចាតោ

១. ព្រាហ្មណធម្មយាគសុត្តវណ្ណានា

១០០. ចតុក្កនិចាតស្ស បឋមេ អហន្តិ អត្ថនិទ្ទេសោ។ យោ ហិ បរោ ន
ហោតិ, សោ និយកដ្ឋវត្ថុសម្ព័ន្ធតោ អត្តា “អហ”ន្តិ វុច្ចតិ។ អស្មីតិ បដិជាននា។
យោ បរមត្ថព្រាហ្មណភាវោ “អហ”ន្តិ វុច្ចមានោ, តស្ស អត្ថនិ អត្ថិការំ
បដិជាននោ ហិ សត្តា “អស្មី”តិ អវោច។ “អហមស្មី”តិ ច យថា “អហមស្មី

ព្រហ្មា មហាព្រហ្មា, សេយ្យោហមស្មី” តិ ច អប្បហ័នទិដ្ឋិមានានុសយា បុព្វជ្ជនា
អត្ថនោ ទិដ្ឋិមានមញ្ញនាភិនិវេសវសេន អភិវទន្តិ, ន ឯវំ វុត្ថំ។ សព្វសោ បន
បហ័នទិដ្ឋិមានានុសយោ ភគវា សមញ្ញំ អនតិដាវន្តោ លោកសមញ្ញានុរោធន
វេនេយ្យសន្តានេសុ ធម្មំ បតិជ្ឈបេន្តោ កេវលំ តាទិសស្ស គុណស្ស អត្ថនិ
វិជ្ជមានតំ បដិដានន្តោ “អហមស្មី” តិ អាហា។ ព្រាហ្មណោតិ ពាហិតចាបត្តា
ព្រហ្មស្ស ច អណានតោ ព្រាហ្មណោ។ អយញ្ញេត្ថ អត្ថោ - ភិក្ខុវេ, អហំ
បរមត្ថតោ ព្រាហ្មណោស្មីតិ។ ភគវា សព្វាការបរិបុណ្ណស្ស
ធានសំយមាធិវតសមាធានស្ស និវេសេសាយ តបចរិយាយ ចារំ គតោ
សម្មនេវ វុសិតព្រហ្មចរិយវាសោ សកលវេទន្តគូ សុវិសុទ្ធវិជ្ជាចរណោ សព្វថា
និម្ហាតចាបមលោ អនុត្តរស្ស អរិយមគ្គសម្ពាតស្ស ព្រាហ្មណស្ស វត្តា បវត្តា,
សុបរិសុទ្ធស្ស ច សាសនព្រហ្មចរិយស្ស បវេនេតោ, តស្មា សព្វសោ
ពាហិតចាបត្តា ព្រហ្មស្ស ច អណានតោ កថនតោ បរមត្ថេន ព្រាហ្មណោតិ
វុច្ចតិ។

ឥតិ ភគវា សនេវកេ លោកេ អត្ថនោ អនុត្តរំ ព្រាហ្មណាការំ បវេនេតោ
យានិ តានិ ព្រាហ្មណធានាធិនិ ធន កម្មានិ ព្រាហ្មណស្ស បញ្ញាបេន្តិ, តេសម្មិ
សុបរិសុទ្ធានំ ឧក្កំសតោ អត្ថនិ សំវិជ្ជមានតំ ទស្សេតុ
“យាចយោគោ” តិ អាធិមាហ។

តត្ថ យាចយោគោតិ យាចេហិ យុត្តោ។ យាចន្តិ យាចា, យាចកា, តេ
បនេត្ថ វេនេយ្យ វេទិតញ្ញា។ តេ ហិ “ទេសេតុ, ភន្តេ ភគវា, ធម្មំ; ទេសេតុ,
សុគតោ, ធម្ម” តិ ភគវន្តំ ឧបសម្ព័មិត្វា ធម្មទេសនំ យាចន្តិ។ ភគវា ច តេសំ
ឥច្ឆាវិយាតំ អករោន្តោ យថារុចិ ធម្មំ ទេសេន្តោ ធម្មទានំ ទេតីតិ យាចយោគោ,
សនា សព្វកាលំ តេហិ អរិវហិតោ។ អថ វា យាចយោគោតិ យាចនយោគោ,

អធិប្បាយបូរណតោ យាជិតំ យុត្តោតិ អត្ថោ “យាជយោគោ”តិបិ ចាថោ។ តត្ថ
យាជោ វុច្ឆតិ មហាទានំ, យិដ្ឋន្តិ អត្ថោ។ ឥធម បន ធម្មទានំ វេទិតព្ពំ, យាជ
និយុត្តោតិ យាជយោគោ។ សទាតិ សព្ពទា, អនវរតប្បវត្តសទ្ធម្មមហាទានោតិ
អត្ថោ។ អថ វា យាជន យោជនីតិបិ យាជយោគោ។ តិវិជទានសម្ព័ន្ធតេន
យាជន សត្តេ យថាវហំ យោជនី, តត្ថ ទានេ និយោជនីតិ អត្ថោ។
“យាជយោគោ សតត”ន្តិបិ បឋន្តិ។ បយតចាណីតិ បរិសុទ្ធហត្ថោ។ យោ ហិ
ទានាធិមុត្តោ អាមិសទានំ ទេន្តោ សក្កច្ចំ សហត្ថន ទេយ្យធម្មំ ទាតុំ សទា
ឆោតហត្ថោយេវ ហោតិ, សោ “បយតចាណី”តិ វុច្ឆតិ។ ភគវាបិ
ធម្មទានាធិមុត្តោ សក្កច្ចំ សព្ពកាលំ ធម្មទានេ យុត្តប្បយុត្តោតិ កត្វា វុត្តំ
“បយតចាណី”តិ។ “សទា”តិ ច បទំ ឥមិនាបិ សទ្ធិ យោជិតព្ពំ “សទា
បយតចាណី”តិ។ អវិភាគេន ហិ សត្ថោ វេនេយ្យលោកស្ស សទ្ធម្មទានំ សទា
សព្ពកាលំ បវត្តេន្តោ តត្ថ យុត្តប្បយុត្តោ ហុត្វាវិហរតិ។

អបរោ នយោ - យោគោ វុច្ឆតិ ភាវនា។ យថាហ “យោគោ វេ ជាយតេ
ភូរិ”តិ (ធម. ប. ២៨២)។ តស្មា យាជយោគោតិ យាជភាវនំ, បរិច្ចាគភាវនំ
អនុយុត្តោតិ អត្ថោ។ ភគវា ហិ អភិសម្ពោធិតោ បុព្វេ ពោធិសត្តភូតោបិ
ករុណាសមុស្សហិតោ អនវសេសតោ ទានំ បរិព្រូហេន្តោ តត្ថ
ឧក្កំសចារមិប្បត្តោ ហុត្វា អភិសម្ពោធិ ចាបុណិ, ពុទ្ធា ហុត្វាបិ តិវិជំ ទានំ
បរិព្រូហេសិ វិសេសតោ ធម្មទានំ, បរេបិ តត្ថ និយោជសិ។ តថា ហិ សោ
វេនេយ្យយាចកានំ កស្សចិ សរណានិ អទាសិ, កស្សចិ បញ្ចា សីលានិ, កស្សចិ
ទស សីលានិ, កស្សចិ ចតុចារិសុទ្ធិសីលំ, កស្សចិ ធុតធម្មេ, កស្សចិ ចត្តារិ
លាទានិ, កស្សចិ អដ្ឋសមាបត្តិយោ, កស្សចិ បញ្ចាភិញ្ញាយោ, ចត្តារោ មគ្គេ,
ចត្តារិ សាមញ្ញដលានិ, តិស្សោវិជ្ជា, ចតស្សោ បដិសម្ពិទាតិ
ឯវមាធិលោកិយលោកុត្តរភេទំ គុណធនំ ធម្មទានវសេន យថាធិប្បាយំ ទេន្តោ

បរេ ច “ធម៌” តិ និយោដេន្តោ បរិច្ចាគការ្រំ បរិព្រូហសិ។ តេន វុត្ថំ
“បរិច្ចាគការ្រំ អនុយុត្តោ” តិ។

បយតថាណីតិ វា អាយតថាណី, ហត្ថគតំ កិញ្ចំ ធាតុំ “ឯហិ គណ្ណា” តិ
បសាវិតហត្ថោវិយ អាចរិយមុដ្ឋិ អកត្វា សទ្ធម្មទានេ យុត្តប្បយុត្តោតិ អត្ថោ។
បយតថាណីតិ វា ឧស្សហិតហត្ថោ, អាមិសទានំ ធាតុំ ឧស្សហិតហត្ថោវិយ
ធម្មទានេ កតុស្សហោតិ អត្ថោ។ អន្តិមទេហជរោតិ ព្រហ្មចរិយវសេន
ព្រាហ្មណាករណានំ ធម្មានំ ចារិប្បិយា បច្ឆិមត្ថការ្រំ ធារី។ អវុសិតវតោ ហិ
វសលករណានំ ធម្មានំ អប្បហានេន វសលាទិសមញ្ញា គតិ អាយតី
គព្ពសេយ្យា សិយា។ តេន ភគវា អត្តនោ អច្ឆន្តវុសិតព្រាហ្មណាការំ ទស្សេតិ។
អនុត្តរោ ភិសក្កោ សល្លកត្តោតិ ទុត្តិកិច្ចស្ស វដ្ឋទុក្ខរោគស្ស តិកិច្ចនតោ
ឧត្តមោ ភិសក្កោ, អញ្ញេហិ អនុទ្ធវណីយានំ រាគាទិសល្លានំ កន្តនតោ
សមុច្ឆេទវសេន សមុទ្ធវណតោ ឧត្តមោ សល្លកន្តនវេជ្ជោ។ ឥមិណ
និប្បរិយាយតោ ព្រាហ្មណាករណានំ ធម្មានំ អត្តនិ បតិដ្ឋិតានំ បរសន្តតិយំ
បតិជ្ជាបនេន បរេសម្មិ ព្រាហ្មណាករណាមាហ។

តស្ស មេ តុម្ពេ បុត្តាតិ តស្ស ឯវុបស្ស មម តុម្ពេ, ភិក្ខុវេ, បុត្តា អត្រជា
ហោថ។ ឱវសាតិ ឱវសិ សម្ពន្ធា។ យថា ហិ សត្តានំ ឱវសបុត្តា អត្រជា
វិសេសេន បិតុសន្តកស្ស ទាយជ្ជស្ស ភាគិនោ ហោន្តិ, ឯវមេតេបិ
អរិយបុគ្គលា សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ធម្មស្សវនន្តេ អរិយាយ ជាតិយា ជាតា។ តស្ស
សន្តកស្ស វិមុត្តិសុខស្ស អរិយធម្មរតនស្ស ច ឯកំសភាគិយតាយ ឱវសា។
អថ វា ភគវតោ ធម្មទេសនាទុកាវេន អរិយភូមិ ឱក្កមមាណា ឱក្កន្តា ច
អរិយសាវកា សត្ត ឧរេ វាយាមជនិតាភិជាតិតាយ និប្បរិយាយេន
“ឱវសបុត្តា” តិ វត្ថុព្ពតំ អរហន្តិ។ តថា ហិ តេ ភគវតោ

អាសយានុសយចរិយាធិមុត្តិអាទិវាលោកនេន វុដ្ឋានុច្ឆន្ទនេន ច ហធិយេ កត្វា
វុដ្ឋតោ និវាវត្វា អនវុដ្ឋេ បតិជ្ឈបេន្តេន សីលាទិធម្មសវីរចោសនេន សំវឿតា។
មុខតោជាតាតិ មុខតោជាតាយ ធម្មទេសនាយ អរិយាយ ជាតិយា ជាតត្តា
មុខតោជាតា។ អថ វា អនញ្ញាសាធារណតោ សព្វស្ស កុសលធម្មស្ស មុខតោ
ចាតិមោក្ខតោ វុដ្ឋានកាមិនិវបស្សនាសម្ពាតតោ វិមោក្ខមុខតោ វា
អរិយមគ្គជាតិយា ជាតាតិបិ មុខតោជាតា។ សិក្ខត្តយសង្កហេ សាសនធម្ម
អរិយមគ្គធម្ម វា ជាតាតិ ធម្មជា។ តេនេវ ធម្មេន និម្មិតា មាបិតាតិ
ធម្មនិម្មិតា។ សតិធម្មវិចយាទិ ធម្មទាយាទា, ន លាភសក្ការាទិ អាមិសទាយាទា,
ធម្មទាយាទា នោ អាមិសទាយាទា ហោជាតិ អត្ថោ។

តត្ថ ធម្មោ ធុរិយោ - និប្បវិយាយធម្មោ, បរិយាយធម្មាតិ។ អាមិសម្មិ ធុរិយំ
- និប្បវិយាយាមិសំ, បរិយាយាមិសន្តិ។ កថំ? មគ្គជលនិព្វានប្បភេទោ ហិ
នវិរិយោ លោកុត្តរធម្មោ និប្បវិយាយធម្មោ, និព្វត្តិតធម្មោយេវ, ន កេនចិ
បរិយាយេន ការណេន វា លេសេន វា ធម្មោ។ យំ បនិទំ វិវុដ្ឋបនិស្សិតំ កុសលំ,
សេយ្យចិទំ - ឥធម្មកោត្តាវិវុដ្ឋំ បត្តេន្តោ ទានំ ទេតិ, សីលំ សមាទិយតិ,
ឧចោសថកម្មំ ករោតិ, គន្ធមាលាទិហិ វត្ថុបូជំ ករោតិ, ធម្មំ សុណាតិ, ទេសេតិ,
ឈានសមាបត្តិយោ និព្វត្តេតិ, ឯវំ ករោត្តោ អនុបុព្វេន និប្បវិយាយំ អមតំ
និព្វានំ បដិលភតិ, អយំ បរិយាយធម្មោ។ តថា ចីវរាទយោ ចត្តារោ បច្ចយា
និប្បវិយាយាមិសមេវ, ន អញ្ញេន បរិយាយេន វា ការណេន វា លេសេន វា
អាមិសំ។ យំ បនិទំ វុដ្ឋកាមិកុសលំ, សេយ្យចិទំ - ឥធម្មកោត្តាវិវុដ្ឋំ បត្តេន្តោ
សម្មត្តិកំ ឥច្ឆមាទោ ទានំ ទេតិ... បេ... សមាបត្តិយោ និព្វត្តេតិ, ឯវំ ករោត្តោ
អនុបុព្វេន ទេវមនុស្សសម្មត្តិយោ បដិលភតិ, ឥទំ បរិយាយាមិសំ នាម។

តត្ថ និប្បវិយាយធម្មោបិ ភគវតោយេវ សន្តកោ។ ភគវតា ហិ កថិតត្តា
ភិក្ខុ មគ្គជលនិព្ពានានិ អធិគច្ឆន្តិ។ វុត្តញ្ញោតំ -

“សោ, ហិ, ព្រាហ្មណ, ភគវា អនុប្បន្នស្ស មគ្គស្ស ឧប្បាទេតា,
អសញ្ញាតស្ស មគ្គស្ស សញ្ញានេតា... បេ... មគ្គានុកា ច បនេតវហិ
សាវកាវិហារន្តិ បច្ឆា សមន្នាគតា”តិ (ម. និ. ៣.៧៩; ជូលនិ.
មោឃរាជមាលាវបុច្ឆានិទ្ទេស ៨៥)។

“សោ, ហារុសោ, ភគវា ជានំ ជានាតិ, បស្សំ បស្សតិ, ចក្កក្ខតោ
ញ្ញាណក្ខតោ ធម្មក្ខតោ ព្រាហ្មក្ខតោ, វត្តា បវត្តា, អត្ថស្ស និទ្ទេតា,
អមតស្ស ធាតា, ធម្មស្សមី តថាគតោ”តិ (ម. និ. ១.២០៣; ៣.២៨១) ច។

បរិយាយធម្មោបិ ភគវតោយេវ សន្តកោ។ ភគវតា ហិ កថិតត្តា ឯវ
ជានន្តិ “វិវុត្តំ បត្តេត្វា ទានំ ទេត្តោ... បេ... សមាបត្តិយោ និព្ពត្តេត្តោ អនុក្កមេន
អមតំ និព្ពានំ បដិលភតី”តិ។ និប្បវិយាយាមិសម្បិ ភគវតោយេវ សន្តកំ។
ភគវតា ហិ អនុញ្ញាតត្តាយេវ ភិក្ខុហិ ជីវកវត្ថុំ អាទី កត្វា បណ្ឌិតចីវរំ លទ្ធា
យថាហា -

“អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, គហបតិចីវរំ។ យោ ឥច្ឆតិ, បំសុក្ខលិកោ
ហោតុ។ យោ ឥច្ឆតិ, គហបតិចីវរំ សាទិយតុ។ ឥតវីតវេនចាហំ, ភិក្ខុវេ,
សន្តដ្ឋិយេវ វណ្ណាមី”តិ (មហាវ. ៣៣៧)។

ឯវ ឥតវេបិ បច្ឆយា ភគវតា អនុញ្ញាតត្តា ឯវ ភិក្ខុហិ បរិភុណ្ឌិតុំ លទ្ធា។
បរិយាយាមិសម្បិ ភគវតោយេវ សន្តកំ។ ភគវតា ហិ កថិតត្តា ឯវ ជានន្តិ
“សម្បត្តិកវំ បត្តេត្តោ ទានំ ទត្វា សីលំ... បេ... សមាបត្តិយោ និព្ពត្តេត្វា
អនុក្កមេន បរិយាយាមិសំ ទិព្ពសម្បត្តិ មនុស្សសម្បត្តិញ្ចា បដិលភតី”តិ។

យន្ត យស្មា និប្បវិយាយធម្មាបិ បរិយាយធម្មាបិ និប្បវិយាយាមិសម្មិ
បរិយាយាមិសម្មិ ភគវតោយេវ សន្តកំ, តស្មា តត្ថ អត្តនោ សាមិការំ
នស្សន្តោ តត្ថ ច យំ សេដ្ឋតំ អច្ឆន្តហិតសុខាវហំ តត្ថេវ នេ និយោដេន្តោ
ឯវមាហា “តស្ស មេ តុម្ពេ បុត្តា ឡិវសា... បេ... នោ អាមិសធាយាធា” តិ។

ឥតិ ភគវា បរិបុណ្ណាវតសមាធានំ តបចរិយំ សម្មនេវ វុសិតព្រហ្មចរិយំ
សុវិសុទ្ធិវិជ្ជាចរណាសម្មន្តំ អនវសេសវេទន្តចារគុំ ពាហិតសព្វចាបំ សតតំ
យាចយោគំ សនេវកេ លោកេ អនុត្តរនក្ខិណោយ្យការវប្បត្តំ អត្តនោ
បរមត្ថព្រាហ្មណាការំ អរិយសាវកានញ្ច អត្តនោ ឡិវសបុត្តាធិការំ បវេទេសិ។
ភគវា ហិ “សីហោតិ ខោ, ភិក្ខុវេ, តថាគតស្សេតំ អធិវចនំ អរហតោ
សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស” តិ (អ. និ. ៥.៩៩) ឯត្ថ សីហសទិសំ, “បុរិសោ មគ្គកុសលោតិ
ខោ, តិស្ស, តថាគតស្សេតំ អធិវចន” ត្ថិ (សំ. និ. ៣.៨២) ឯត្ថ
មគ្គទេសកបុរិសសទិសំ, “រាជាហមស្មិ សេលា” តិ (ម. និ. ២.៣៩៩; សុ. និ. ៥៥៩)
ឯត្ថ រាជសទិសំ, “ភិសក្កោ សល្លកត្តោតិ ខោ, សុនក្ខត្ត, តថាគតស្សេតំ
អធិវចន” ត្ថិ (ម. និ. ៣.៦៥) ឯត្ថ វេជ្ជសទិសំ, “ព្រាហ្មណោតិ ខោ, ភិក្ខុវេ,
តថាគតស្សេតំ អធិវចន” ត្ថិ (អ. និ. ៨.៨៥) ឯត្ថ ព្រាហ្មណសទិសំ អត្តានំ
កថេសិ។ ឥធាបិ ព្រាហ្មណ សទិសំ កត្វា កថេសិ។

ឥធានិ យេហិ ធានាធិហិ យុត្តស្ស ឥតោ ពាហិរកព្រាហ្មណស្ស
ព្រាហ្មណកិច្ចំ បរិបុណ្ណំ មញ្ញានិ, តេហិ អត្តនោ ធានាធិនំ អគ្គសេដ្ឋការំ
បកាសេតុំ “ទ្វេមាធិ, ភិក្ខុវេ, ធានាធិ” តិ អាធិ អារទ្ធា។ តត្ថ យាតាតិ មហាយញ្ចា,
មហាធានាធិតិ អត្តោ, យាធិ “យិដ្ឋាធិ” តិ បិ វុច្ឆន្តិ។ តត្ថ
វេលាមធានវេស្សន្តរធានមហាវិជិតយញ្ចសទិសា អាមិសយាតា វេទិតញ្ច,

មហាសមយសុត្តមផ្តល់សុត្តច្ចឡ រាហុលោវាទសុត្តសមចិត្តសុត្តទេសនាទ
យោ ធម្មយាតា។ សេសំ ហេដ្ឋា វុត្តនយមេវ។

តាថាយំ អយជីតិ អនាសិ។ អមច្ឆរីតិ សព្វមច្ឆរិយានំ ពោធិមូលេយេវ
សុប្បហ៊ានត្ថា មច្ឆេវហិតោ។ សព្វភូតានុកម្មីតិ មហាករុណាយ សព្វសត្ត
បិយបុត្តំ វិយ អនុគ្គណ្ណានសីលោ។ វុត្តញ្ញោតំ -

“វុត្តកេ ទេវទត្ថ ច, ចោវ អផ្តុលីមាលកេ;
ធនទាលេ រាហុលេ ចេវ, សមចិត្តោ មហាមុនី” តិ។ (មិ. ប. ៦.៦.៥) -

សេសំ សុរិញ្ញេយ្យមេវ។

បឋមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. សុលភសុត្តវណ្ណានា

១០១. ធុតិយេ អប្បានីតិ បរិត្តានិ។ សុលភានីតិ សុខេន លទ្ធព្វានិ, យត្ត
កត្តចិ វា សក្កា ហោតិ លទ្ធិ។ អនវដ្ឋានីតិ វដ្ឋេហិតានិ និទ្ទោសានិ
អាគមនសុទ្ធិតោ កាយមណ្ឌនាទិកិលេសវត្ថុភាវាភាវតោ ច។ តត្ថ
សុលភតាយ បរិយេសនធុក្ខស្ស អភារោ ទស្សិតោ, អប្បតាយ
បរិហារណធុក្ខស្សបិ អភារោ ទស្សិតោ, អនវដ្ឋតាយ អគរហិតព្ពតាយ
ភិក្ខុសារុប្បភារោ ទស្សិតោ ហោតិ។ អប្បតាយ វា បរិត្តាសស្ស អវត្ថុតា,
សុលភតាយ គេតាយ អវត្ថុតា, អនវដ្ឋតាយ អាទិនវរសេន
និស្សរណបញ្ញាយ វត្ថុតា ទស្សិតោ ហោតិ។ អប្បតាយ វា លាភេន ន
សោមនស្សំ ជនយន្តិ, សុលភតាយ អលាភេន ន ទោមនស្សំ ជនយន្តិ,

អនុវត្តតាមវិប្បជិសារនិមិត្ត អញ្ញាណុបេក្ខំ ន ជនយន្តិ
អវិប្បជិសារវត្ថុការតោ។

បំសុក្ខលន្តិ រថិកាសុសានសង្គារក្ខជាធិសុ យត្ថ កត្ថចិ បំស្វនំ ឧបរិ
បិតត្តា អត្ថក្ខតជ្ជន បំសុក្ខលំ វិយាតិ បំសុក្ខលំ, បំសុវិយ កុច្ឆិតការំ ឧលតិ
កុច្ឆិតិ បំសុក្ខលន្តិ ឯវំ លទ្ធាមំ រថិកាធិសុ បតិវតនន្តកានិ ឧច្ឆិទិត្វា
កត្ថចិវំ។ បិណ្ឌិយាលោហោតិ ជង្គ្រិបិណ្ឌិយា ពលេន ចរិត្វា យវេ យវេ
អាហោបមត្តំ កត្វាលទ្ធកោជនំ។ រុក្ខមូលន្តិវិវេកានុរូបំ យំកិញ្ចំ រុក្ខសមីបំ។
បូតិមុត្តន្តិ យំកិញ្ចំ គោមុត្តំ។ យថា ហិ សុវណ្ណាវណ្ណាបិ កាយោ បូតិកាយោ
ឯវំ អភិនវម្បិ មុត្តំ បូតិមុត្តមេវ។ តត្ថ កេចិ គោមុត្តការិវំ ហិវតកីឡណំ
“បូតិមុត្ត”ន្តិវន្តិ, បូតិការវេន អាបណាធិតោវិស្សជ្ជំ ធម្មិតំ អបរិគ្គហិតំ
យំកិញ្ចំ ភេសជ្ជំ បូតិមុត្តន្តិ អធិប្បតន្តិ អបវេ។

យតោ ខោតិ បច្ចត្ថេ និស្សក្កវចនំ, យំ ខោតិ វុត្តំ ហោតិ។ តេន “តុដ្ឋោ
ហោតិ”តិ វុត្តកិវិយំ បរាមសតិ។ តុដ្ឋោតិ សន្តុដ្ឋោ។ ឥនមស្សហន្តិ យាយំ
ចតុត្ថិជេន យថាវុត្តេន បច្ចយេន អប្បេន សុលភេន សន្តោសោ, ឥទំ ឥមស្ស
ភិក្ខុនោ សីលសំវរាធិសុ អញ្ញាតំ ឯកំ សាមញ្ញដ្ឋំ សមណាភាវការណាន្តិ អហំ
វនាមិ។ សន្តជ្ជស្ស ហិ ចតុចារិសុទ្ធិសីលំ សុបរិបុណ្ឌំ ហោតិ, សមជិវិបស្សនា ច
ការនាចារិបូរី កុច្ឆន្តិ។ អថ វា សាមញ្ញំ នាម អរិយមគ្គោ។ តស្ស សង្ខេបតោ ទ្វេ
អង្គានិ - ពាហិរំ, អជ្ឈត្តិកន្តិ។ តត្ថ ពាហិរំ សប្បវិស្វបនិស្សយោ
សទ្ធម្មស្សវនេ, អជ្ឈត្តិកំ បន យោនិសោ មនសិការោ ធម្មានុធម្មបដិបត្តិ ច។
តេសុ យស្មា យថាវហំ ធម្មានុធម្មបដិបត្តិភូតា តស្ស មូលភូតា ចេតេ ធម្មា,
យទិទំ អប្បិច្ឆតា សន្តជ្ជតា បរិវិត្តតា អសំសជ្ជតា អារទ្ធវិវិយតាតិ
ឯវំមាធយោ, តស្មា វុត្តំ “ឥនមស្សហំ អញ្ញាតំ សាមញ្ញដ្ឋំ វនាមិ”តិ។

គាថាសុ សេនាសនមារព្ភាតិ វិហារាធិ មញ្ចប័បាទិញ សេនាសនំ និស្សាយ។
 ចីវរំ ចានភោជនន្តិ និវាសនាទិចីវរំ, អម្ពចានកាទិចានំ,
 ខាទនីយភោជនីយាទិកុញ្ញិតព្ភវត្ថុញ អារព្ភាតិ សម្ពុន្នោ។ វិហារោ វិហាតកាវោ
 ចេតោទុក្ខំ ន ហោតីតិ យោជនា។ អយញ្ញោត្ថ សង្ខេបត្ថោ - “អសុកស្មី នាម
 អាវាសេ បច្ចយា សុលភា”តិ លភិតព្ភដ្ឋានគមនេន វា “មយ្ហំ ចាបុណាតិ ន
 តុយ្ហ”ន្តិ វិវាទាបដ្ឋនេន វា នវកម្មករណាទិវសេន វា សេនាសនាទិនិ
 បរិយេសន្តានំ អសន្តដ្ឋានំ ឥន្ទ្រតលាភាទិនា យោ វិហារោ ចិត្តស្ស ហោតិ, សោ
 តត្ថ សន្តដ្ឋស្ស ន ហោតីតិ។ ទិសា នប្បជិហញ្ញាតីតិ សន្តដ្ឋិយា ចាតុទ្ទិសាភាវេន
 ទិសា នប្បជិហន្តិ។ វុត្តញ្ញោតំ -

“ចាតុទ្ទិសោ អប្បជិយោ ច ហោតិ,
 សន្តស្សមាណោ ឥតរីតវេនា”តិ។ (សុ. និ. ៤២; ចូឡនិ.
 ខគ្គវិសាលាសុត្តនិទ្ទេស ១២៨);

យស្ស ហិ “អសុកដ្ឋានំ នាម គតោ ចីវរាធិនិ លភិស្សមី”តិ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ,
 តស្ស ទិសា បជិហញ្ញាតិ នាម។ យស្ស បន ឯវំ ន ឧប្បជ្ជតិ, តស្ស ទិសា ន
 បជិហញ្ញាតិ នាម។ ធម្មាតិ បជិបត្តិធម្មា។ សាមញ្ញស្សនុលោមិកាតិ
 សមណធម្មស្ស សមថវិបស្សនាភាវនាយ អរិយមគ្គស្សេវ វា អនុច្ឆរិកា
 អប្បិច្ឆតាធម្មោ។ អធិគ្គហិតាតិ សព្វេតេ តុដ្ឋចិត្តស្ស សន្តដ្ឋចិត្តេន ភិក្ខុនា
 អធិគ្គហិតា បជិបក្ខធម្មេ អភិករិក្ខា គហិតា ហោន្តិ អព្ពន្ធរគតា, ន
 ពាហិរគតាតិ។

ទុតិយសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. អាសវក្ខយសុត្តវណ្ណនា

១០២. តតិយេ ជាតតោតិ ជាតន្តស្ស។ បស្សតោតិ បស្សន្តស្ស។ យទិបិ
 តមាទិ ទ្វេបិ បទានិ ឯកត្តានិ, ព្យញ្ញនមេវ នានំ, ឯវំ សន្តេបិ “ជាតតោ”តិ
 ព្រាណាលក្ខណំ ឧទាទាយ បុគ្គលំ និទ្ទិសតិ។ ជាតនលក្ខណញ្ញំ ព្រាណំ។
 “បស្សតោ”តិ ព្រាណាប្បការំ ឧទាទាយ។ ទស្សនប្បការញ្ញំ ឧទាទាយ
 ព្រាណាសមដ្ឋី បុគ្គលោ ចក្កុមារិយ បុគ្គលោ ចក្កុនា រូទានិ, ព្រាណោនវិវដេ
 ធម្មេ បស្សតិ។ អថ វា ជាតតោតិ អនុពោធព្រាណោន ជាតតោ។ បស្សតោតិ
 បដិវេធព្រាណោន បស្សតោ។ បដិលោមតោ វា ទស្សនមគ្គេន បស្សតោ,
 ភាវនាមគ្គេន ជាតតោ។ កេចិ បន “ព្រាតតីវណាបហានបរិញ្ញាហិ ជាតតោ,
 សិខាប្បត្តិវិបស្សនាយ បស្សតោ”តិ វទន្តិ។ អថ វា ទុក្ខំ បរិញ្ញាភិសមយេន
 ជាតតោ, និរោធិំ សច្ចិកិរិយាភិសមយេន បស្សតោ។ តទុក្ខយេ ច សតិ
 បហានភាវនាភិសមយា សិទ្ធា ឯវំ ហោន្តិតិ ចតុសច្ចាភិសមយោ វុត្តោ
 ហោតិ។ យទា ចេត្ត វិបស្សនាព្រាណំ អធិប្បតំ, តទា “ជាតតោ បស្សតោ”តិ
 បទានំ ហេតុអត្ថធិបនតា ទដ្ឋញ្ច។ យទា បន មគ្គព្រាណំ អធិប្បតំ, តទា
 មគ្គកិច្ចត្ថធិបនតា។

អាសវានំ ខយន្តិ “ជាតតោ, អហំ ភិក្ខុវេ, បស្សតោ អាសវានំ ខយំ វទាមី”តិ
 (ម. និ. ១.១៥; សំ. និ. ៣.១០១; ៥.១០៩៥) ឯវមាគតេ សព្វាសវសំវរបរិយាយេ
 “អាសវានំ ខយា អនាសវំ ចេតោវិមុត្តិ”ន្តិអាទីសុ (ម. និ. ១.៤៣៨) ច សុត្តបទេសុ
 អាសវានំ បហានំ អច្ចន្តក្ខយោ អសមុប្បាទោ វិណាការោ នត្ថិការោ
 “អាសវក្ខយោ”តិ វុត្តោ។ “អាសវានំ ខយា សមណោ ហោតិ”តិអាទីសុ (ម. និ.
 ១.៤៣៨) ផលំ។

“បរវជ្ជានុបស្សិស្ស, និច្ចំ ឧជ្ឈានសញ្ញិនោ;
 អាសវា តស្ស វឌ្ឍន្តិ, អាវា សោ អាសវក្ខយា”តិ។ (ធម. ប. ២៥៣); -

អាទិសុ និព្វានំ។

“សេខស្ស សិក្ខាមាណស្ស, ឧដុមគ្គានុសារិនោ;
ខយស្មី បឋមំ ញាណំ, តតោ អញ្ញា អនន្តរា;
តតោ អញ្ញាវិមុត្តស្ស, ញាណំ វេ ហោតិ តាទិនោ” តិ។ (អ. និ. ៣.៨៦;
ឥតិវុ. ៦២) -

ឯវមាគតេ ឥន្ទ្រិយសុត្តេ ឥធ ច មគ្គោ “អាសវក្ខយោ” តិ វុត្តោ។ តស្មា
យថាវុត្តនយេន ជានន្តស្ស បស្សន្តស្ស អហំ អរិយមគ្គាធិកមំ វនាមីតិ វុត្តំ
ហោតិ។ នោ អជានតោ នោ អបស្សតោតិ យោ បន ន ជានាតិ ន បស្សតិ,
តស្ស នោ វនាមីតិ អត្ថោ។ ឯតេន យេ អជានតោ អបស្សតោបិ សំសារសុទ្ធិ
វនន្តិ, តេ បដិក្ខិបតិ។ បុរិមេន វា បទទ្ធយេន ឧបាយោ វុត្តោ, ឥមិនា
អនុបាយបដិសេដោ។ សន្និបេន ចេត្ត ញាណំ អាសវក្ខយករំ, សេសំ តស្ស
បរិក្ខារោតិ ធស្សេតិ។

ឥនានិ យំ ជានតោ យំ បស្សតោ អាសវក្ខយោ ហោតិ, តំ ធស្សេតុំ “កិញ្ច,
ភិក្ខុវេ, ជានតោ” តិ បុច្ឆំ អារភិ។ តត្ថ ជាននា ពហុវិទា។ ធម្មជាតិកោ ឯវ ហិ
កោចិ ភិក្ខុ ធន្តំ កាតុំ ជានាតិ, កោចិ ចីវរាធិនំ អញ្ញាតរំ, តស្ស ល្បិទិសានិ
កម្មានិ វុត្តសីសេ ឋត្វា ករេន្តស្ស សា ជាននា “មគ្គដលានំ បទដ្ឋានំ ន
ហោតី” តិ ន វុត្តញ្ញា។ យោ បន សាសនេ បព្ពដិទ្ធា វេជ្ជកម្មាធិនិ កាតុំ ជានាតិ,
តស្សេវំ ជានតោ អាសវា វុឡន្តិយេវ។ តស្មា យំ ជានតោ យំ បស្សតោ អាសវានំ
ខយោ ហោតិ, តទេវ ធស្សេន្តោ អាហា “ឥទំ ទុក្ខ” តិ អាទិ។ តត្ថ យំ វុត្តព្ពំ
ចតុសច្ចកម្មដ្ឋានំ, តំ ហេដ្ឋា យោនិសោមនសិការសុត្តេ សន្និបតោ វុត្តមេវ។

តត្ថ បន “យោនិសោ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ មនសិ ករោនោ អកុសលំ បដហតិ,
កុសលំ ភាវេតី” តិ (ឥតិវុ. ១៦) អាគតត្ថា “ឥទំ ទុក្ខន្តិ យោនិសោ មនសិ
ករោតី” តិ អាទិនា អត្ថវិការវនា កតា។ ឥធ “ឥទំ ទុក្ខន្តិ, ភិក្ខុវេ, ជាតតោ
បស្សតោ អាសវានំ ខយោ ហោតី” តិ (ម. និ. ១.១៥; សំ. និ. ៣.១០១; ៥.១០៩៥)
អាគតត្ថា “ឥទំ ទុក្ខន្តិ បរិញ្ញាបដិវេជវសេន បរិញ្ញាភិសមយវសេន
មគ្គញ្ញាណោ ជាតតោ បស្សតោ អាសវានំ ខយោ ហោតី” តិ អាទិនា នយេន
យោជេតព្ពំ។ អាសវេសុ ច បឋមមគ្គេន ទិដ្ឋាសវោ ឌីយតិ, តតិយមគ្គេន
កាមាសវោ, ចតុត្ថមគ្គេន ភវាសវោ អវិជ្ជាសវោ ច ឌីយតីតិ វេទិតព្ពោ។

គាថាសុ វិមុត្តិញ្ញាណាន្តិ វិមុត្តិយំ និព្វានេ ជលេ ច បច្ចវេក្ខណាញ្ញាណំ។
ឧត្តមន្តិ ឧត្តមធម្មាវម្ពណត្ថា ឧត្តមំ។ ខយេ ញ្ញាណាន្តិ អាសវានំ សំយោជនានព្វា
ខយេ ខយករេ អរិយមគ្គេ ញ្ញាណំ។ “ឌីណា សំយោជនា ឥតិ ញ្ញាណា” ន្តិ ឥធាបិ
អាទេត្វា សម្ពន្ធិតព្ពំ។ តេន បហីនកិលេសបច្ចវេក្ខណំ ទស្សេតិ។ ឯវមេត្ត
ចត្តារិបិ បច្ចវេក្ខណាញ្ញាណានិ វុត្តានិ ហោន្តិ។ អវសិដ្ឋកិលេសបច្ចវេក្ខណា
ហិ ឥធ នត្តិ អវហត្ថជលាធិគមស្ស អធិប្បតត្ថា។ យថា ចេត្ត ជាតតោ
បស្សតោតិ និព្វានាធិគមេន សម្មាទិដ្ឋិកិច្ចំ អធិកំ កត្វា វុត្តំ, ឯវំ
សម្មប្បធានកិច្ចម្យិ អធិកមេវ ឥន្ទ្រតព្ពន្ធិ ទស្សេន្តោ “ន ត្រេវិទំ កុសីនេនា” តិ
ឱសានកាថមាហ។

តត្ថ ន ត្រេវិទន្តិ ន តុ ឯវំ ឥទំ។ តុសឡោ និចាតមត្តំ។ ពាលេនមវិជានតាតិ
មកាហេ បទសន្និករោ។ អយព្ពោត្ត សង្ខេបត្ថោ - ឥទំ សេក្ខមគ្គេន
អសេក្ខមគ្គេន ច បត្តព្ពំ អភិជ្ឈាកាយគន្ធាទិសព្ពគន្ធានំ បមោចនំ
បមោចនស្ស និមិត្តភូតំ និព្វានំ “ឥទំ ទុក្ខ” តិ អាទិនា ចត្តារិ សច្ចានិ យថាភូតំ
អវិជានតា តតោ ឯវំ ពាលេន អវិទ្ធសុនា យថា អធិគន្ធិ ន សក្កា, ឯវំ កុសីនេន

និព្វិន្ទិយេនាបិ, តស្មា តទទិកមាយ អារទ្ធវិរិយេន ភវិតព្ពន្ធិ។ តេនាហ ភគវា
“អារទ្ធវិរិយស្សាយំ ធម្មោ, នោ កុសីតស្ស” (ធិ. និ. ៣.៣៥៨)។

“អារម្ភថ និក្ខមថ, យុញ្ញថ ពុទ្ធសាសនេ;
ធុនាថ មច្ចុនោ សេនំ, នធូរាភារំវ កុញ្ញារោ” តិ។ (សំ. និ. ១.១៨៥; នេត្តិ. ២៩;
មិ. ប. ៥.១.២);

តតិយសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. សមណព្រាហ្មណសុត្តន្តវណ្ណនា

១០៣. ចតុត្ថេ យេ ហិ កេចីតិ យេ កេចិ។ ឥទំ ទុក្ខន្តិយថាភូតំ នប្បជានន្តិតិ
“ឥទំ ទុក្ខំ, ឯត្តកំ ទុក្ខំ, ន ឥតោ ភិយ្យោ” តិ អវិបរីតំ សភាវសរសលក្ខណតោ
វិបស្សនាបញ្ញាសហិតាយ មគ្គបញ្ញាយ ទុក្ខសច្ចំ ន ជានន្តិ ន បដិវិជ្ឈន្តិ។
សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។ ន មេ តេ, ភិក្ខុវេតិអាធិសុ អយំ សង្ខេបត្ថោ -
ភិក្ខុវេ, ចតុសច្ចកម្មជ្ជានំ អនុយុត្តា បព្ពដ្ឋាមត្តសមណា ចេវ
ជាតិមត្តព្រាហ្មណា ច ន មយា តេ សមិតថាបសមណេសុ សមណោតិ,
ពាហិតថាបព្រាហ្មណេសុ ព្រាហ្មណោតិ ច សម្មតា អនុញ្ញាតា។ កស្មា?
សមណាករណានំ ព្រាហ្មណាករណានញ្ច ធម្មានំ អភាវតោតិ។ តេនេវាហ “ន
ច បន តេ អាយស្មន្តោ” តិអាធិ។ តត្ថ សាមញ្ញត្ថន្តិ សាមញ្ញសម្ពាទំ អត្ថំ, ចត្តារិ
សាមញ្ញជលានីតិ អត្ថោ។ ព្រហ្មញ្ញត្ថន្តិ តស្សេវ វេវចនំ។ អបរេ បន
“សាមញ្ញត្ថន្តិ ចត្តារោ អរិយមគ្គា, ព្រហ្មញ្ញត្ថន្តិ ចត្តារិ អរិយជលានី” តិ វទន្តិ។
សេសំ វុត្តនយមេវ។ សុក្កបក្ខោ វុត្តវិបរិយាយេន វេទិតញ្ចោ។ កាថាសុ អបុព្វំ
នត្ថិ។

ចតុត្ថសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. សីលសម្បជ្ជាសុត្តន្តបិដក

១០៤. បញ្ចមេ សីលសម្បជ្ជាតិ ឯត្ថ សីលំ នាម ជីវិកាសាសនំ
លោកិយលោកុត្តរសីលំ, តេន សម្បជ្ជា សមន្មាគតាតិ សីលសម្បជ្ជា។
សមាធិបញ្ញាសុបិ ឯសេវ នយោ។ វិមុត្តិ បន ជលវិមុត្តិយេវ,
វិមុត្តិញ្ញាណទស្សនំ បច្ចវេក្ខណញ្ញាណំ។ ឯវមេត្ថ សីលានយោ តយោ
លោកិយលោកុត្តរ, វិមុត្តិ លោកុត្តរ, វិមុត្តិញ្ញាណទស្សនំ លោកិយមេវ។
ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកបរមត្ថេហិ យថាវហំ បវេ ឱវទន្តិ អនុសាសន្តិទិ
ឱវទកា។ វិញ្ញាបកាតិ កម្មានិ កម្មជលានិ ច, វិញ្ញាបកា, តត្ថ ច “ឥមេ ធម្មា
កុសលា, ឥមេ ធម្មា អកុសលា។ ឥមេ ធម្មា សាវជ្ជា, ឥមេ ធម្មា
អនវជ្ជា” តិអាទិនា កុសលាទិវិភាគតោ ខន្ធទិវិភាគតោ សលក្ខណតោ
សាមញ្ញលក្ខណតោតិ វិវិធមហិ នយេហិ ធម្មានំ ញាបកា អវពោធកា។
សន្តស្សកាតិ តេយេវ ធម្មេ ហេត្ថន កហេត្វាវិយ បរស្ស បច្ចក្ខតោ
ទស្សេតារោ។ សមាធិបកាតិ យំ សីលានិ យេហិ អសមាទិន្នំ, តស្ស
សមាទាបេតារោ, តត្ថ តេ បតិជ្ឈាបេតារោ។ សមុត្តេជកាតិ ឯវំ កុសលធម្មេសុ
បតិជ្ឈិតានំ ឧបវិ អធិចិត្តានុយោគេ និយោជនវសេន ចិត្តស្ស សម្មា ឧត្តេជកា,
យថាវិសេសាធិគមោ ហោតិ, ឯវំ និសាមនវសេន តេជកា។ សម្បហំសកាតិ
តេសំ យថាលទ្ធមហិ ឧបវិលទ្ធព្ពេហិ ច គុណាវិសេសេហិ ចិត្តស្ស សម្មា
បហំសកា, លទ្ធស្សានវសេន សុដ្ឋតោសកា។ អលំសមក្ខាតារោតិ អលំ
បរិយត្តំ យថាវុត្តំ អបរិហាបេត្វា សម្មនេវ អនុគ្គហាធិប្បាយេន អក្ខតារោ។

អថ វា សន្តស្សកាតិ ធម្មំ ទេសេន្តា បវត្តិនវត្តិយោ
សភាវសរសលក្ខណតោ សម្មនេវ ទស្សេតារោ។ សមាធិបកាតិ ចិត្តេ
បតិជ្ឈាបនវសេន តស្សេវ អត្តស្ស កាហាបកា។ សមុត្តេជកាតិ

តទត្តគ្គហិណ្ឌោ ឧស្សហាជននេន សម្មនេវ វោទបកា ដោតកា វា។
សម្មហំសកាតិ តទត្តបដិបត្តិយំ អាទិសំសទស្សនេន សម្មនេវ បហំសកា
តោសកា។ អលំសមគ្គាតារោតិ សមត្ថា ហុត្វា វុត្តនយេន សមគ្គាតារោ។
សទ្ធម្មស្សាតិ បដិវេធសទ្ធម្មស្ស, តិវិធស្សាបិ វា សទ្ធម្មស្ស ទេសេតារោ។

ទស្សនម្បហន្តិ ទស្សនម្បិ អហំ។ តំ បនេតំ ចក្កទស្សនំ ញាណទស្សនន្តិ
ទុរិដំ។ តត្ថ បសន្នេហិ ចក្កហិ អរិយានំ ឌីលោកនំ ចក្កទស្សនំ នាម។
អរិយភាវករានំ បន ធម្មានំ អរិយភាវស្ស ច វិបស្សនាមគ្គដលេហិ អធិគមោ
ញាណទស្សនំ នាម។ ឥមស្មី បនត្ថេ ចក្កទស្សនំ អធិប្បតំ។ អរិយានញ្ចិ
បសន្នេហិ ចក្កហិ ឌីលោកនម្បិ សត្តានំ ពហូបការមេវ។ សវនន្តិ “អសុកោ
នាម ឌីលាសវោ អសុកស្មី នាម រដ្ឋេ វា ជនបទេ វា កាមេ វា និគមេ វា វិហារេ
វា លេណោ វា វសតី” តិ កថេន្តានំ សោតេន សវនំ, ឯតម្បិ ពហូបការមេវ។
ឧបសង្កមនន្តិ “នានំ វា ទស្សាមិ, បញ្ចំ វា បុច្ឆិស្សាមិ, ធម្មំ វា សោស្សាមិ, សក្ការំ វា
ករិស្សាមិ” តិ ឯវុបេន ចិត្តេន អរិយានំ ឧបសង្កមនំ។ បយិរុចាសនន្តិ
បញ្ចបយិរុចាសនំ, អរិយានំ គុណោ សុត្វា តេ ឧបសង្កមិត្វា និមន្តេត្វា នានំ វា
ទត្វា វត្ថុំ វា កត្វា “កី, ភន្តេ, កុសល” ន្តិអាទិនា នយេន បញ្ចបុច្ឆនន្តិ អត្តោ។
វេយ្យាវច្ឆាទិករណំ បយិរុចាសនំយេវ។ អនុស្សរណន្តិ វត្ថុជ្ជានទិវាជ្ជានេសុ
និសិន្នស្ស “ឥទានិ អរិយា គុម្ពលេណាមណ្ឌាទាទិសុ
លាណវិបស្សនាមគ្គដលេសុខេហិ វីតិនាមេន្តិ” តិ តេសំ
ទិព្ពវិហារាទិគុណាវិសេសារម្មណំ អនុស្សរណំ។ យោ វា តេសំ សន្តិកា ឱវាទោ
លទ្ធា ហោតិ, តំ អាវុទ្ធិត្វា “ឥមស្មី ហំនេ សីលំ កថិតំ, ឥមស្មី សមាធិ, ឥមស្មី
វិបស្សនា, ឥមស្មី មគ្គោ, ឥមស្មី ជល” ន្តិ ឯវំ អនុស្សរណំ។

អនុបព្ពដ្ឋន្តិ អរិយេសុ ចិត្តំ បសាទេត្វា យវា និក្ខម្ម តេសំ សន្តិកេ បព្ពដ្ឋំ។
អរិយេសុ ហិ ចិត្តំ បសាទេត្វា តេសំយេវ សន្តិកេ បព្ពដ្ឋិត្វា តេសំយេវ
ឡិវាទានុសាសនី បច្ឆាសីសមាទស្ស ចរតោបិ បព្ពដ្ឋា អនុបព្ពដ្ឋា នាម, អញ្ញេសំ
សន្តិកេ ឡិវាទានុសាសនី បច្ឆាសីសមាទស្ស ចរតោបិ បព្ពដ្ឋា អនុបព្ពដ្ឋា នាម,
អរិយេសុ បសាទេន អញ្ញត្ថ បព្ពដ្ឋិត្វា អរិយានំ សន្តិកេ ឡិវាទានុសាសនី
បច្ឆាសីសមាទស្ស ចរតោបិ បព្ពដ្ឋា អនុបព្ពដ្ឋា។ អញ្ញេសុ បន បសាទេន
អញ្ញេសំយេវ សន្តិកេ បព្ពដ្ឋិត្វា អញ្ញេសំយេវ ឡិវាទានុសាសនី
បច្ឆាសីសមាទស្ស ចរតោ បព្ពដ្ឋា អនុបព្ពដ្ឋា នាម ន ហោតិ។ វុត្ថនយេន
បព្ពដ្ឋិតេសុ បន មហាកស្សបត្តេស្ស តាវ អនុបព្ពដ្ឋំ បព្ពដ្ឋិតា
សតសហស្សមត្តា អហេសុំ, តថា ថេរស្សេវ សន្ធិវិហារិកស្ស ចន្ទុគ្គត្តេស្ស,
តស្សបិ សន្ធិវិហារិកស្ស សូរិយគុត្តត្តេស្ស, តស្សបិ សន្ធិវិហារិកស្ស
អស្សគុត្តត្តេស្ស, តស្សបិ សន្ធិវិហារិកស្ស យោនកធម្មភិក្ខុតត្តេស្ស។
តស្ស បន សន្ធិវិហារិកោ អសោករញ្ញោ កនិជ្ជភាតា តិស្សត្ថេវេ នាម
អហោសិ។ តស្ស អនុបព្ពដ្ឋំ បព្ពដ្ឋិតា អឡុតេយ្យកោជិសម្ពា អហេសុំ។
ធិបប្បសាទកមហាមហិទ្ធត្ថេស្ស បន អនុបព្ពដ្ឋិតានំ គណនបរិច្ឆេទោ នត្ថិ។
យាវជ្ជទិវសាលង្គាធិបេ សត្តិ បសាទេន បព្ពដ្ឋន្តា មហាមហិទ្ធត្ថេស្សេវ
អនុបព្ពដ្ឋន្តិ នាម។

ឥទានិ យេន ការណេន តេសំ អរិយានំ ទស្សនាទិ ពហុបការន្តិ វុត្ថំ, តំ
ទស្សេតុំ "តថាវុបេ" តិអាទិមាហា។ តត្ថ តថាវុបេតិ តាទិសេ
សីលាទិគុណាសម្បន្នេ អរិយេ។ យស្មា ទស្សនសវនានុស្សវណានិ
ឧបសង្កមនបយិរុចាសនដ្ឋានានិ, តស្មា តានិ អនាមសិក្ខា
ឧបសង្កមនបយិរុចាសនានិយេវ ទស្សេតុំ "សេវតោ ភជតោ
បយិរុចាសតោ" តិ វុត្ថំ។ ទស្សនសវនានុស្សវណាតោ ហិ អរិយេសុ

ឧបសម្ព័ន្ធសន្ទោតេ ឧបសម្ព័ន្ធមិត្តា បយិរុចាសិត្តា បញ្ចំ បុច្ឆិត្តា លទ្ធសវនានុត្តរិយោ
អបរិបូរេ សីលាទិគុណោ បរិបូរេស្សតីតិ។ តថា ហិ វុត្តំ “សន្ទាជាតោ
ឧបសម្ព័ន្ធមិតិ, ឧបសម្ព័ន្ធមន្តោ បយិរុចាសតី”តិអាទិ (ម. និ. ២.១៨៣)។

តត្ថ សេវតោតិ វត្ថុបដិវត្តករណាវសេន កាលេន កាលំ ឧបសម្ព័ន្ធមតោ។
ភជតោតិ សម្មិយាយនកត្តិវសេន ភជតោ។ បយិរុចាសតោតិ បញ្ចបុច្ឆនេន
បដិបត្តិអនុករណេន ច បយិរុចាសតោតិ តិណ្ណំ បទានំ អត្តវិភាគោ
ធិបេតញ្ចោ។ វិមុត្តិញ្ញាណាទស្សនស្ស ចារិប្បវ ឯក្ខន្ធវិសតិមស្ស
បច្ឆវេក្ខណាញ្ញាណស្ស ឧប្បត្តិយា វេទិតញ្ញា។

ឯវរុចា ច តេ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុតិអាទិសុ យេ យថាវុត្តគុណាសមម្នាក់មេន
ឯវរុចា ឯទិសា ភិទ្ធសព្វកិលេសា ភិក្ខុ, តេ ទិដ្ឋធម្មិកាទិហិតេសុ សត្តានំ
និយោជនវសេន អនុសាសនតោ សត្តារោតិបិ វុច្ឆន្តិ។
ជាតិកត្តារាទិនិត្តរណតោ សត្តាហារតិបិ, រាគាទិរណានំ ជហនតោ
ជហាបនតោ ច រណញ្ញហារតិបិ, អវិជ្ជាតមស្ស វិនោទនតោ វិនោទាបនតោ ច
តមោនុនាតិបិ, សបរសន្តានេសុ បញ្ញាអាហារកបញ្ញាឱភាសបញ្ញាបដ្ឋោតានំ
ករណេន និព្ពត្តនេន អាហារកាទិករាតិបិ, តថា
ញ្ញាណុក្កាញ្ញាណាប្បភាធម្មក្កាធម្មប្បភានំ ធារណេន ករណេន ច
ឧក្កាធារាតិបិ, បកត្តរាតិបិ, អារកត្តា កិលេសេហិ, អនយេ ន ភីរិយនតោ,
អយេ ច ភីរិយនតោ បរេសំ តថាភាវហេតុភាវតោ, សនេវកេន លោកេន
អរណីយតោ អរិយាតិបិ, បញ្ញាចក្ខុធម្មចក្ខុនំ សាតិសយបដិលាភេន
ចក្ខុមន្តោតិបិ វុច្ឆន្តិ។

តាថាសុ ចាមោជ្ជករណំ ហ៊ានន្តិ និរាមិសស្ស បមោទស្ស និព្ពត្តកំ ហ៊ានំ
ការណំ។ ឯតន្តិ ឥទានិ វត្ថុព្ពនិទស្សនំ សន្ទាយ វេទតិ។ វិជានតន្តិ

សំគាល់សេវាធានា យាងទៅតាម ជាន់ឆ្នាំ។ ភារីតត្តានន្តិ ភារីតសភាវាង, កាយភាវនាធិបា ភារីតសន្តានន្តិ អត្ថោ។ ធម្មជីវិនន្តិ មិច្ឆាជីវំ បហាយ ធម្មេន ព្រាហ្មេន ជីវិតកកប្បនតោ, ធម្មេន វា ព្រាហ្មេន អត្តភាវស្ស បវត្តនតោ, សមាបត្តិពហុលតាយ វា អគ្គជលធម្មេន ជីវនតោ ធម្មជីវិនំ។ អយញ្ញោត្ត សន្និបត្តោ - យទិទំ ភារីតត្តានំ បរិនិដ្ឋិតសមាធិបញ្ញាភាវនានំ តតោ ឯវ ធម្មជីវិនំ អរិយានំ ទស្សនំ។ ឯតំ អរិយ្យជិសារនិមិត្តានំ សីលានិទំ ចារិប្បវិហេតុភាវតោ វិជានតំ សប្បញ្ញជាតិកានំ ឯកន្តេនេវ បីតិចាមោជ្ជការណាន្តិ។

ឥធានិ តំ តស្ស ការណភាវំ ទស្សេតុំ “តេ ជោតយន្តិ”តិ ឱសានកាថាទ្វយមាហ។ តត្ថ តេតិ តេ ភារីតត្តា ធម្មជីវិនោ អរិយា។ ជោតយន្តិ បកាសយន្តិ។ ភាសយន្តិ តិ សទ្ធម្មោភាសេន លោកំ បកាសយន្តិ, ធម្មំ ទេសេន្តិ តិ អត្ថោ។ យេសន្តិ យេសំ អរិយានំ។ សាសនន្តិ ឱវាទំ។ សម្មទញ្ញាយាតិ បុព្វភាគព្រាហ្មណេហិ សម្មទេវ ជានិត្វា។ សេសំ វុត្តនយមេវ។

បញ្ចមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. តណ្ហាប្បទសុត្តវណ្ណានា

១០៥. ធម្មេ តណ្ហាប្បទានាតិ ឯត្ថ ឧប្បជ្ជតិ ឯតេសូតិ ឧប្បទា។ កា ឧប្បជ្ជតិ? តណ្ហា។ តណ្ហាយ ឧប្បទា តណ្ហាប្បទា, តណ្ហាវត្ថុនិ តណ្ហាការណានីតិ អត្ថោ។ យត្ថាតិ យេសុ និមិត្តភូតេសុ។ ឧប្បជ្ជមានាតិ ឧប្បជ្ជនសីលា។ ចីវរហេតុតិ “កត្ត មនាបំ ចីវរំ លភិស្សមី”តិ ចីវរការណា ឧប្បជ្ជតិ។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឥតិភវាភវហេតុតិ ឯត្ថ បន ឥតិ តិ និទស្សនត្ថេ និចាតោ។ យថា ចីវរាធិហេតុ, ឯវំ ភវាភវហេតុបីតិ អត្ថោ។ ភវាភវាតិ ចេត្ត

បណ្ឌិតប្បណ្ឌិតានិ សប្បនវនីតាធីនិ អធិប្បតានិ ភវតិ អាហេគ្យំ ឯតេនាតិ
កត្វា។ “សម្បត្តិភវេសុ បណ្ឌិតប្បណ្ឌិតតោ ភវាភវោ” តិបិ វទន្តិ។ ភវោតិ វា
សម្បត្តិ, អភវោតិ វិបត្តិ។ ភវោតិ វុឡិ, អភវោតិ ហានិ។ តំ និមិត្តញ្ច តណ្ហា
ឧប្បជ្ជតីតិ វុត្ថំ “ភវាភវហេតុ វា” តិ។

គាថា ហេដ្ឋា វុត្ថត្ថា ឯវ។ អបិច តណ្ហាទុតិយោតិ តណ្ហាសហាយោ។
អយញ្ញំ សត្តោ អនមតត្ថេ សំសារវដ្ឋេ សំសរន្តោ ន ឯកកោវ សំសរតិ, តណ្ហំ
បន ទុតិយំកំ សហាយំកំ លភិក្ខុវ សំសរតិ។ តថា ហិ តំ បចាតចាតំ
អធិន្តេត្វា មដុគណ្ណានកលុទ្ធកំវិយ អនេកាធីនវាកុលេសុបិ ភវេសុ
អាទិសំសមេវ ទស្សន្តិ អនត្ថជាលេ សា បរិព្ពមាបេតិ។ ឯតមាធីនំ ញត្វាតិ
ឯតំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នេសុ ខន្ធសុ ឥត្ថការញ្ញាថាការសញ្ញាតំ អាធីនំ
ជាតិក្វា។ តណ្ហំ ទុក្ខស្ស សម្ពុវន្តិ “តណ្ហា ចាយំ វដ្ឋទុក្ខស្ស សម្ពុវោ បកវោ
ការណ” ត្ថិ ជាតិក្វា។ ឯត្តាវតា ច ឯកស្ស ភិក្ខុនោវិបស្សនំ វឡេត្វា
អរហត្ថប្បត្តិ ទស្សិតា។ ឥនានិ តំ ឱណាសំ ថោមេន្តោ
“វិតតណ្ហា” តិអាធិមាហ។ យំ បនេត្ថ អវុត្ថំ, តំ ហេដ្ឋា វុត្ថនយមេវ។

ធម្មសុត្តន្តបិដក ធីដ្ឋិតា។

៧. សព្វប្បកសុត្តន្តបិដក

១០៦. សត្តមេ សព្វប្បកានីតិ សសេដ្ឋកានិ។ យេសន្តិ យេសំ កុលានំ។
បុត្តានន្តិ បុត្តេហិ បូជិតសទ្ធកាយោគេន ហិ ឥទំ ករណត្ថេ សាមិវចនំ។
អដ្ឋាគារេតិ សកេ យវេ។ បូជិតា ហោន្តិ យំ យវេ អត្ថិ, តេន បដិជគ្គិតា
មនាបេន ចេវ កាយិកវាចសិកេន ច បច្ចុបដ្ឋិតា ហោន្តិ។ ឥតិ

មាតាបិតាប្អូនជាការ កុលានិ “សព្វហ្មតិកានី” តិ បសំសិទ្ធា ឧបរិបិ នេសំ
បសំសនីយតំ ធនេស្សនោ “សបុព្វទេវតានី” តិអាទិមាហា។

តត្ថ ព្រហ្មាតិអាទិនិ តេសំ ព្រហ្មាទិការសាធនតំ វុត្តានិ។
តត្រាយមត្តវិការណា - ព្រហ្មាតិ សេដ្ឋាធិវចនំ។ យថា ហិ ព្រហ្មនោ ចតស្សោ
ការណា អវិជហិតា ហោន្តិ មេត្តា, ករុណា, មុទិតា, ឧបេក្ខាតិ, វេ មាតាបិតុនំ
បុត្រេសុ ចតស្សោ ការណា អវិជហិតា ហោន្តិ។ តា តស្មី តស្មី កាលេ វេទិតញ្ញា -
កុច្ឆិតតស្មីញ្ញា ទារកេ “កទា ន ខោ បុត្តកំ អរោកំ បរិបុណ្ណោ ផ្គបច្ចដ្ឋំ
បស្សីស្សមា” តិ មាតាបិតុនំ មេត្តចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ។ យទា បនេស មន្តោ
ឧត្តានសេយ្យកោ ឧកាហិ វា មន្តុលេហិ វា ធម្មោ ទុក្ខសេយ្យាយ វា បីឡិតោ
បរោទតិ វិវរតិ, តទាស្ស សទ្ធិ សុទ្ធា មាតាបិតុនំ ការញ្ញំ ឧប្បជ្ជតិ។ អាធាវិត្វា
វិធាវិត្វា កិឡនកាលេ បន លោកនីយវយស្មី វា បិតកាលេ ទារកំ
ឡិលោកេត្វា មាតាបិតុនំ ចិត្តំ សប្បិមណ្ឌោ
បក្ខិត្តសតវិហតកប្បាសបិប្ផបដលំ វិយ មុទុកំ អាមោទិតំ បមោទិតំ, តទា
នេសំ មុទិតា លព្ពតិ។ យទា បន តេសំ បុត្រោ ទារករណំ បច្ចុបដ្ឋបេត្វា
ចាដិយេក្កំ អការំ អជ្ឈាវសតិ, តទា មាតាបិតុនំ “សក្កោតិ ទានិ នោ បុត្តកោ
អត្តនោ ធម្មតាយ ជីវិតុ” តិ មជ្ឈត្តកាវោ ឧប្បជ្ជតិ។ វេ តស្មី កាលេ ឧបេក្ខា
លព្ពតិ។ វេ មាតាបិតុនំ បុត្រេសុ យថាកាលំ ចតុត្ថិធស្សបិ ព្រហ្មវិហារស្ស
លព្ពនតោ ព្រហ្មសទិសវុត្តិតាយ វុត្តំ “ព្រហ្មាតិ, ភិក្ខុវេ, មាតាបិតុនំ វេ តំ
អធិវចន” តិ។

បុព្វទេវតាតិ វេត្ត ទេវា នាម តិវិទា - សម្មតិទេវា, ឧបបត្តិទេវា,
វិសុទ្ធិទេវតា។ តេសុ សម្មតិទេវា នាម រាជានោ ខត្តិយា។ តេ ហិ “ទេវោ, ទេវី” តិ
លោកេ វោហរិយន្តិ, ទេវា វិយ លោកស្ស និគ្គហានុគ្គហាសមត្តា ច ហោន្តិ។

ឧបបត្តិទេវា នាម ចាតុមហារាជិកតោ បដ្ឋាយ យាវ ភវគ្គា ឧប្បន្នា សត្វា។
វិសុទ្ធិទេវា នាម ឱណាសវា សព្ពកិលេសវិសុទ្ធិតោ។ តត្រាយំ វចនត្ថោ - ធិត្ថន្តិ,
កិឡន្តិ, លឡន្តិ, ជោតន្តិ បដិបក្ខំ ជយន្តិ វាតិ ទេវា។ តេសុ សព្ពសេដ្ឋា
វិសុទ្ធិទេវា។ យថា តេ ពាលជនេហិ កតំ អបរាធំ អគណោត្វា ឯកន្តេនេវ តេសំ
អនត្តហានី អត្ថប្បត្តិញ អាកម្ព័ន្តាវ យថាវុត្តព្រហ្មវិហារយោគេន អត្តាយ
ហិតាយ សុខាយ បដិបជ្ជន្តិ, ធឹក្ខណោយ្យតាយ ច តេសំ ការាទំ មហាប្បលតំ
មហានិសំសតញ្ច អារហន្តិ; ឯវមេវ មាតាបិតរោបិ បុត្តានំ អបរាធំ អគណោត្វា
ឯកន្តេនេវ តេសំ អនត្តហានី អត្ថប្បត្តិញ អាកម្ព័ន្តាវុត្តនយេនេវ
ចតុត្ថិធស្សបិ ព្រហ្មវិហារស្ស លព្ពនតោ អត្តាយ ហិតាយ សុខាយ បដិបជ្ជន្តា
បរមធឹក្ខណោយ្យា ហុត្វា អត្តនិ កតានំ ការាទំ មហាប្បលតំ មហានិសំសតញ្ច
អារហន្តិ។ សព្ពទេវេហិ ច បឋមំ តេសំ ឧបការវន្តតាយ តេ អាធិតោយេវ ទេវា។
តេសញ្ជិ វសេន តេ បឋមំ អញ្ជោ ទេវេ “ទេវា”តិ ជានន្តិ អាហរេន្តិ បយិរុចាសន្តិ,
អាហរេន្តិ ព្យាត្វា តថា បដិបជ្ជន្តា តស្ស បដិបត្តិយា ដលំ អធិគប្បន្តិ, តស្មា តេ
បច្ឆាទេវា នាម។ តេន វុត្តំ “បុព្វទេវតាតិ, ភិក្ខុវេ, មាតាបិតូនំ ឯតំ អធិវចន”ន្តិ។

បុព្វាចរិយាតិ បឋមអាចរិយា។ មាតាបិតរោ ហិ បុត្តេ សិក្ខាបេន្តា
អតិវុណាកាលតោ បដ្ឋាយ “ឯវំ និសីទ, ឯវំ គប្ប, ឯវំ តិជ្ជ, ឯវំ សយ, ឯវំ ខាន,
ឯវំ ភុញ្ញ, អយំ តេ ‘តាតា’តិ វត្តញ្ញោ, អយំ ‘ភាតិកា’តិ, អយំ ‘ភគិនី’តិ, ឥទំ
នាម កាតុំ វដ្ឋតិ, ឥទំ ន វដ្ឋតិ, អសុកំ នាម ឧបសម្ព័ន្ធមិតុំ វដ្ឋតិ, អសុកំ នាម ន
វដ្ឋតី”តិ គាហេន្តិ សិក្ខាបេន្តិ។ អបរភាគេ អញ្ជោ អាចរិយាបិ សិប្បំ មុទ្ធំ
គណានន្តិ ឯវមាធិ សិក្ខាបេន្តិ, អញ្ជោ សរណានិ ទេន្តិ, សីលេសុ បតិដ្ឋាបេន្តិ,
បញ្ញាជេន្តិ, ធម្មំ ឧគ្គល្ហាបេន្តិ, ឧបសម្មាទេន្តិ, សោតាបត្តិមគ្គាធិនិ ចាបេន្តិ។ ឥតិ
សព្វេបិ តេ បច្ឆាអាចរិយា នាម។ មាតាបិតរោ បន សព្ពបឋមំ។ តេនាហ
“បុព្វាចរិយាតិ, ភិក្ខុវេ, មាតាបិតូនំ ឯតំ អធិវចន”ន្តិ។

អាហ្មនេយ្យាតិ អាណេត្វា ហុនិតត្ថន្តិ អាហុនំ, ទូរតោបិ អាណេត្វា ជលវិសេសំ
អាភដ្ឋន្តេន គុណវន្តេសុ ធាតញ្ចានំ អន្ធចានវត្ថុច្ឆាទនាទីនំ ឯតំ នាមំ,
ឧបការខេត្តតាយ តំ អាហុនំ អរហន្តីតិ អាហ្មនេយ្យា។ តេន វុត្ថំ
“អាហ្មនេយ្យាតិ, ភិក្ខុវេ, មាតាបិតូនំ ឯតំ អធិវចន”ន្តិ។

ឥធានិ តេសំ ព្រហ្មាទិការវេ ការណំ ទស្សេតុំ “តំ កិស្ស ហេតុ?
ពហុការា”តិ អាទិ វុត្ថំ។ តំ កិស្ស ហេតុតិ តំ មាតាបិតូនំ ព្រហ្មាទិអធិវចនំ
កេន ការណេនាតិ ចេតិ អត្ថោ។ ពហុការាតិ ពហុបការា។ អាចាទកាតិ
ជីវិតស្ស អាចាទកា, ចាលកា។ បុត្តានញ្ចិ មាតាបិតូហិ ជីវិតំ អាចាទិតំ
ចាលិតំ យជិតំ អនុប្បពន្ធន បវត្តិតំ សម្មាទិតំ។ ចោសកាតិ ហត្ថចាទេ
វឡេត្វា បាទយលោហិតំ ចាយេត្វា ចោសេតារោ។ ឥមស្ស លោកស្ស
ទស្សេតារោតិ បុត្តានំ ឥមស្មី លោកេ ឥដ្ឋានិដ្ឋាវម្ពណទស្សនំ នាម
មាតាបិតារោ និស្សយ ជាតន្តិ តេ នេសំ ឥមស្ស លោកស្ស ទស្សេតារោ នាម។
ឥតិ តេសំ ពហុការត្ថំ ព្រហ្មាទិការស្ស ការណំ ទស្សិតំ, យេន បុត្តោ
មាតាបិតូនំ លោកិយេន ឧបការេន កេនចិ បរិយាយេន បរិយន្តំ បដិការំ
កាតុំ ន សមត្ថោយេវ។ សចេ ហិ បុត្តោ “មាតាបិតូនំ ឧបការស្ស បច្ចុបការំ
កិស្សមី”តិ ឧដ្ឋាយ សមុដ្ឋាយ វាយមន្តោ ទក្ខិណោ អំសក្ខេជ មាតរំ, ឥតរស្មី
បិតរំ ឋបេត្វា វស្សសតាយុកោ សកលំ វស្សសតម្បិ បរិហារេយ្យ ចត្វាហិ
បច្ចយេហិ ឧច្ឆាទនបរិមទ្ធនន្តាបនសម្ភាហនាទីហិ ច យថារុចិ ឧបជ្ជហន្តោ
តេសំ មុត្តកិរិសម្បិ អធិគុច្ឆន្តោ, ន ឯត្តាវតា បុត្តេន មាតាបិតូនំ បដិការោ
កតោ ហោតិ អញ្ញាត្រ សទ្ធាទិគុណវិសេសេ បតិដ្ឋាបនា។ វុត្ថញ្ចេតំ ភគវតា -

“ទ្វិដ្ឋាហំ, ភិក្ខុវេ, ន សុប្បដិការំ វធាមិ។ កតមេសំ ទ្វិន្នំ? មាតុ ច បិតុ
ច។ ឯកេន, ភិក្ខុវេ, អំសេន មាតរំ បរិហារេយ្យ, ឯកេន អំសេន បិតរំ

បរិហារេយ្យ វស្សសតាយុកោ វស្សសតជីវី, សោ ច នេសំ
ឧច្ឆាទនបរិមទ្គនន្តាបនសម្ភាហនេន, តេ ច តត្ថេវ មុត្តករីសំ ចដេយ្យំ, ន
ត្វេវ, ភិក្ខុវេ, មាតាបិតុនំ កតំ វា ហោតិ បដិកតំ វា។ ឥមិស្ស ច, ភិក្ខុវេ,
មហាបជរិយា បហូតរត្តរតនាយ មាតាបិតរោ ឥស្សរិយាធិបច្ឆេ រដ្ឋេ
បតិជ្ជាបេយ្យ, ន ត្វេវ, ភិក្ខុវេ, មាតាបិតុនំ កតំ វា ហោតិ បដិកតំ វា។ តំ
កិស្ស ហេតុ? ពហុការា, ភិក្ខុវេ, មាតាបិតរោ បុត្តានំ អាចាទកា
ចោសកា ឥមស្ស លោកស្ស ធស្សតារោ។

“យោ ច ខោ, ភិក្ខុវេ, មាតាបិតរោ អស្សន្ទេ សទ្ធាសម្មទាយ
សមាទបេតិ និវេសេតិ បតិជ្ជាបេតិ។ ទុស្សីលេ សីលសម្មទាយ, មច្ឆរិនោ
ចាគសម្មទាយ, ទុប្បញ្ញេ បញ្ញាសម្មទាយ សមាទបេតិ និវេសេតិ
បតិជ្ជាបេតិ។ ឯត្តាវតា ខោ, ភិក្ខុវេ, មាតាបិតុនំ កតញ្ច ហោតិ
បដិកតញ្ច”តិ (អ. និ. ២.៣៤)។

តថា -

“មាតាបិតុឧបជ្ជានំ, បុត្តទារស្ស សង្កហោ”តិ; (ខុ. ចា. ៥.៦);

“មាតាបិតុឧបជ្ជានំ, ភិក្ខុវេ, បណ្ឌិតបញ្ញាត្ត”ន្តិ ច -

ឯវមាធិនិ មាតាបិតុនំ បុត្តស្ស ពហូបការាភាវសាធកានិ សុត្តានិ ទដ្ឋព្ពានិ។

តាថាសុ វុច្ឆរេតិ វុច្ឆន្តិ កង្គិយន្តិ។ បដាយ អនុកម្មកាតិ បរេសំ ចាលំ
និទ្ទិក្ខាបិ អត្តនោ សន្តកំ យំកិញ្ចិ ចនិក្ខាបិ អត្តនោ បដំ បដិជគ្គន្តិ គោបយន្តិ,
តស្មា បដាយ អត្តនោ បុត្តានំ អនុកម្មកា អនុគ្គាហកា។

នមស្បែកយ្យាតិ សាយំ ចាតំ ឧបជ្ជានំ កត្តា “ឥទំ មយ្ហំ ឧត្តមំ បុញ្ញកេត្ត”ន្តិ
នមក្ការំ ករេយ្យ។ សក្ករេយ្យាតិ សក្ការេន បដិមាទេយ្យ។ ឥនានិ តំ សក្ការំ
ទស្សន្តោ “អន្នេនា”តិអាទិមាហ។ តត្ថ អន្នេនាតិ យាគុកត្តខាទនីយេន។
ចានេនាតិ អដ្ឋវិធចចានេន។ វត្ថុនាតិ និវាសនចារុបនេន។ សយនេនាតិ
មញ្ចប័ប័កិសិពិម្ពោហនាទិនា សយនេន។ ឧប្បាទនេនាតិ ទុក្ខន្ធិំ បដិវិនោទេត្វា
សុគន្ធករណុប្បាទនេន។ ម្លានេនាតិ សីតកាលេ ឧណ្ហោទកេន, ឧណ្ហាកាលេ
សីតោទកេន កត្តានិ បរិសិញ្ញាត្វា ម្លាបនេន។ ចាទានំ ជោវនេន ចាតិ
ឧណ្ហោទកសីតោទកេហិ ចាទជោវនេន ចេវ តេលមក្ខនេន ច។

តាយ នំ ចារិចរិយាយាតិ វត្ថុ នន្តិ និចាតមត្តំ, យថាវុត្ថុបរិចរណេន។ អថ
វា ចារិចរិយាយាតិ ករណកិច្ចករណកុលវំសបតិជ្ជាបនាទិនា
បញ្ចវិធ�ឧបជ្ជានេន។ វុត្ថុញ្ញេតំ -

“បញ្ចហិ ខោ, គហបតិបុត្ត, ហ្មនេហិ បុត្តេន បុរត្តិមា ទិសា
មាតាបិតរោ បច្ចុបជ្ជាតញ្ញា ‘ភតោ នេ ភរិស្សមិ, កិច្ចំ នេសំ ករិស្សមិ,
កុលវំសំ វេបេស្សមិ, ឆាយជ្ជំ បដិបទ្ធិស្សមិ។ អថ វា បន នេសំ បេតានំ
កាលកតានំ ទក្ខិណាមនុប្បទស្សមិ’តិ។ ឥមេហិ ខោ, គហបតិបុត្ត,
បញ្ចហិ ហ្មនេហិ បុត្តេន បុរត្តិមា ទិសា មាតាបិតរោ បច្ចុបជ្ជិតា បញ្ចហិ
ហ្មនេហិ បុត្តំ អនុកម្មន្តិ - ចាចា និវារេន្តិ, កល្យាណេនិវេសេន្តិ, សិប្បំ
សិក្ខាបេន្តិ, បតិវ្របេន ធារេន សំយោជេន្តិ, សមយេ ឆាយជ្ជំ និយ្យាទេន្តិ”តិ
(ធិ. និ. ៣.២៦៧)។

អបិច យោ មាតាបិតរោ តិសុ វត្ថុសុ អភិប្បសន្នេ កត្វា សីលេសុ វា
បតិជ្ជាបេត្វា បព្ពជ្ជាយ វា និយោជេត្វា ឧបជ្ជហតិ, អយំ មាតាបិតុឧបជ្ជាកានំ
អក្កោតិ វេទិតញ្ញោ។ សា បនាយំ ចារិចរិយា បុត្តស្ស

ឧកយលោកហិតសុខាវហាតិ ទស្សន្តោ “ឥនេវ នំ បសំសន្តិ, បេច្ច សគ្គេ
បមោទតី” តិ អាហា។ តត្ថ ឥនាតិ ឥមស្មី លោកេ។ មាតាបិតុឧបជ្ជាកញ្ញំ បុគ្គលំ
បណ្ឌិតមនុស្សា តត្ថ ចារិចរិយាយ បសំសន្តិ វណ្ណាន្តិ ថោមេន្តិ, តស្ស ច
ទិដ្ឋានុគតី អាបជ្ជន្តា សយម្មី អត្តនោ មាតាបិតុសុ តថា បដិបដ្ឋិតា មហន្តំ
បុញ្ញំ បសវន្តិ។ បេច្ចាតិ បរលោកំ គន្ធា សគ្គេ ឋិតោ មាតាបិតុបជ្ជាកោ
ទិព្វសម្បត្តិហិ មោទតិ បមោទតិ អភិនន្តតិ។

សត្តមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. ពហុការសុត្តវណ្ណានា

១០៧. អដ្ឋមេ ព្រាហ្មណាគហបតិកាតិ ព្រាហ្មណា ចេវ គហបតិកា ច។
ឋេបេត្វា ព្រាហ្មណោ យេ កេចិ អគារំ អជ្ឈាវសន្តា ឥន គហបតិកាតិ
វេទិតញ្ញា។ យេតិ អនិយមតោ និទ្ទិដ្ឋបរាមសនំ។ វោតិ ឧបយោគពហុវចនំ។
អយញ្ញេត្ថ សន្នេបត្តោ - ភិក្ខុវេ, តុម្ហាកំ ពហុបការា ព្រាហ្មណាគហបតិកា,
យេ ព្រាហ្មណា ចេវ សេសអគារិកា ច “តុម្ពេ ឯវ អម្ហាកំ បុញ្ញក្ខេត្តំ, យត្ថ
មយំ ឧទ្ធក្ខិកំ ទក្ខិណំ បតិដ្ឋាបេម សោវគ្គិកំ សុខិចាកំ សគ្គសំវត្ថនិក” ត្ថិ
ចីវរាទិហិ បច្ចយេហិ បតិឧបដ្ឋិតាតិ។

ឯវ “អាមិសទានេន អាមិសសិរិភាគេន អាមិសានុគ្គហេន គហជ្ជា ភិក្ខុនំ
ឧបការវន្តោ” តិ ទស្សត្វា ឥនានិ ធម្មទានេន ធម្មសិរិភាគេន ធម្មានុគ្គហេន
ភិក្ខុនម្មី តេសំ ឧបការវន្តតំ ទស្សតុ “តុម្ពេបិ, ភិក្ខុវេ,” តិ អាទិ វុត្ថំ, តំ
វុត្ថនយមេវ។

ឥមីនា កី កថិតំ? បិណ្ឌាបចាយនំ នាម កថិតំ។ អយញ្ញេត្ថ អធិប្បាយោ -
ភិក្ខុវេ, យស្មា ឥមេ ព្រាហ្មណាគហបតិកា នេវ តុម្ហាកំ ញាតកា, ន មិត្តា, ន

ឥណ្ឌា ជាដំបូង, អថ ខា “ឥមេ សមណា សម្មគ្គតា សម្មា បដិបន្នា, ឯត្ថ នោ
កាវា មហាបុរោ ភវិស្សន្តិ មហានិសំសា” តិ ជលវិសេសំ អាកម្ពុន្តា តុម្ពេ
ចីវរាធិហិ ឧបជ្ជហន្តិ។ តស្មា តំ តេសំ អធិប្បាយំ បរិបូរេន្តា អប្បមាទេន
សម្មាទេថ, ធម្មទេសនាបិ វោ ការកានំយេវ សោភតិ, អាទេយ្យា ច ហោតិ, ន
ឥតវេសន្តិ ឯវំ សម្មាបដិបត្តិយំ អប្បមាទោ ករណីយោតិ។

ឯវមិទំ, ភិក្ខុវេតិអាធិសុ អយំ សង្ខេបត្ថោ - ភិក្ខុវេ, ឯវំ ឥមិនា
វុត្តប្បការេន គហជ្ជបព្ពជិតេហិ អាមិសទានធម្មទានវសេន អញ្ញាមញ្ញំ
សន្និស្សយ កាមាធិវសេន ចតុត្ថិធស្សបិ ឱយស្ស និត្តរណត្ថាយ សកលស្សបិ
វុត្តធិក្ខស្ស សម្មទេវ បរិយោសានករណាយ ឧទោសថសីលនិយមាធិវសេន
ចតុចារិសុទ្ធិសីលាធិវសេន វា ឥទំ សាសនព្រាហ្មចរិយំ មគ្គព្រាហ្មចរិយញ្ច
វុស្សតិ ចរិយតីតិ។

គាថាសុ សាគារាតិ គហជ្ជា។ អនគារាតិ បរិច្ចត្តអគារា បព្ពជិតា។ ឧភោ
អញ្ញាញនិស្សិតាតិ តេ ឧភោបិ អញ្ញាមញ្ញសន្និស្សិតា។ សាគារា ហិ អនគារាទំ
ធម្មទានសន្និស្សិតា, អនគារា ច សាគារាទំ បច្ចយទានសន្និស្សិតា។
អាវាធយន្តីតិ សាធន្តិ សម្មាទេន្តិ។ សទ្ធម្មន្តិ បដិបត្តិសទ្ធម្មំ បដិវេធសទ្ធម្មញ្ច។
តត្ថ យំ ឧត្តមំ, តំ ទស្សេន្តោ អាហា “យោគក្ខេមំ អនុត្តរ” ន្តិ អរហត្ថំ និព្វានញ្ច។
សាគារេស្វតិ សាគារេហិ, និស្សក្កេ ឥទំ ភុម្មវចនំ, សាគារាទំ វា សន្តិកេ។
បច្ចយន្តិ វុត្តាវសេសំ ធុរិធំ បច្ចយំ បិណ្ឌាចាតំ ភេសន្តញ្ច។ បរិស្សយវិនោទនន្តិ
ឧតុបរិស្សយាធិបរិស្សយហារណំ វិហារាធិអារាសមំ។ សុគតន្តិ សម្មា បដិបន្នំ
កល្យាណបុព្វដ្ឋនេន សទ្ធិ អដ្ឋវិធំ អរិយបុគ្គលំ។ សាវកោ ហិ ឥធសុគតោតិ
អធិប្បតោ។ យរមេសិនោតិ យរំ ឯសិនោ, គេហោ ឫត្វា យរាវាសំ វសន្តា
កោគូបករណានិ ចេវ គហជ្ជសីលាធិនិ ច ឯសនសីលាតិ អត្ថោ។ សទ្ធមាទោ

អរហតន្តិ អរហន្តានំ អរិយានំ វចនំ, តេសំ វា សម្មាបដិបត្តិ សទ្ធិហន្តា។ “អន្ទា
ឥមេ សម្មា បដិបន្នា, យថា ឥមេ កថេន្តិ, តថា បដិបទ្ធីន្តានំ សា បដិបត្តិ
សគ្គមោក្ខសម្មត្ថិយា សំវត្ថតិ” តិ អភិសទ្ធិហន្តាតិ អត្ថោ។ “សទ្ធិហន្តា” តិ បិ
ចាថោ។ អរិយបញ្ញាយាតិ សុវិសុទ្ធិបញ្ញាយ។ ឈាយិ នោតិ
អារម្មណលក្ខណូបនិជ្ឈានវសេន ធុរិជេនបិ ឈានេន ឈាយិ នោ។

ឥធម្មំ ចរិត្វានាតិ ឥមស្មី អត្តកាវេ, ឥមស្មី វា សាសនេ
លោកិយលោកុត្តរសុខស្ស មគ្គភូតំ សីលាទិធម្មំ បដិបទ្ធីត្វា យាវ បរិនិព្វានំ ន
ចាបុណ្ណិ, តាវទេវ សុគតិកាមិនោ។ ទន្ធិនោតិ បីតិសោមនស្សយោគេន
នន្ទនសីលា។ កេចិ បន “ធម្មំ ចរិត្វាន មគ្គន្តិ សោតាបត្តិមក្កំ ចាបុណ្ណិត្វា” តិ
វទន្តិ។ ទេវលោកស្មិន្តិ ធម្មិជេបិ កាមាវចរទេវលោកេ។ មោទន្តិ
កាមកាមិនោតិ យថិច្ឆិតវត្ថុនិប្បត្តិតោ កាមកាមិនោ កាមវន្តោ ហុត្វា
បមោទន្តិតិ។

អជ្ជមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. កុហសុត្តវណ្ណានា

១០៨. នវមេ កុហាតិ សាមន្តជប្បនាទិនា កុហនវត្ថុនា កុហកា,
អសន្តគុណសម្ភាវនិច្ឆាយ កោហញ្ញំ កត្វា បរេសំ វិម្ពាបកាតិ អត្ថោ។ ឥទ្ធាតិ
កោធនេ ច មាណេ ច ឥទ្ធិមាណសា។ “កោធនោ ហោតិ ឧចាយាសពហុលោ,
អប្បម្បិ វុត្តោ សមាទោ អភិសន្នតិ កុប្បតិ ព្យាបន្នតិ បតិវត្តិយតី” តិ (អ. និ.
៣.២៥; បុ. ប. ១០១) ឯវំ វុត្តេន កោធនេ ច, “ឧត្តចោ ហោតិ
ទោវចស្សករណេហិ ធម្មេហិ សមន្នាគតោ អក្ខមោ អប្បទក្ខិណគ្គាហិ
អនុសាសនិ” តិ (ម. និ. ១.១៨១) ឯវំ វុត្តេន ទោវចស្សេន ច, “ជាតិមទោ,

គោត្តមនោ, សិប្បមនោ, អាហារមនោ, យោព្ពនមនោ, ជីវិតមនោ" តិ (វិភ. ៨៣២) ឯវំ វុត្តេន ជាតិមនាទិភេទេន មនេន ច គរុកាតព្ពេសុ គរុសុ បរមនិបច្ចការំ អកត្វា អយោសលាកំ គិលីត្វា ឋិតាវិយ អនោនតា ហុត្វា វិចរណាកា។ លចាតិ ឧបលាបកា មិច្ឆាជីវសេន កុលសង្គាហកា បច្ចយត្ថំ បយុត្តវាចាវសេន និប្បសិកតាវសេន ច លបកាតិ វា អត្ថោ។

សិដ្ឋិតិ “តត្ថ កតមំ សិដ្ឋំ? យំ សិដ្ឋំ សិដ្ឋាវតា ចាតុវតា ចាតុវិយំ បរិក្ខត្តតា ចារិក្ខត្តិយ” ត្ថិ (វិភ. ៨៥២) ឯវំ វុត្តេហិ សិដ្ឋសទិសេហិ ចាកដកិលេសេហិ សមន្នាគតា។ ឧទ្ធអ្នាតិ ឧគ្គតនធុរា, នធុរសទិសំ តុច្ឆមាធំ ឧក្ខិបិត្វា វិចរណាកា។ អសមាហិតាតិ ចិត្តកក្កតាមត្តស្សបិ អលាភិនោ។ ន មេតេ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ មាមកាតិ តេ មយ្ហំ ភិក្ខុ មម សន្តកា ន ហោន្តិ។ មេតិ ឥទំ បទំ អត្តាធំ ឧទ្ធអ្នស្ស បព្ពជិតត្តា ភគវតា វុត្តំ។ យស្មា បនតេ កុហានាទិយោគតោ ន សម្មា បដិបន្នា, តស្មា “ន មាមកា” តិ វុត្តា។ អបគតាតិ យទិបិ តេ មម សាសនេ បព្ពជិតា, យថានុសិដ្ឋំ បន អប្បដិបន្ននតោ អបគតា ឯវំ ឥមស្មា ធម្មវិនយា, ឥតោ តេ សុវិន្យវិន្យវេ ឋិតាតិ ទស្សេតិ។ វុត្តញ្ចេតំ -

“នកញ្ចា ទូរេ បដវី ច ទូរេ,
ចារំ សមុទ្ធស្ស តទាហុ ទូរេ;
តតោ ហវេ ទូរតំ វនន្តិ,
សតញ្ចា ធម្មំ អសតញ្ចា រាជា” តិ។ (អ. និ. ៤.៤៧; ជា. ២.២០.៤០៤);

វុទ្ធិវិរុទ្ធិវី វេបុល្លំ អាបជ្ជន្តិតិ សីលាទិគុណោហិ វឌ្ឍនវសេន វុទ្ធិ, តត្ថ និច្ចលភាវេន វិរុទ្ធិវី, សព្ពត្ថ បត្តជភាវេន សីលាទិធម្មក្ខន្ធចារិប្បវិយា វេបុល្លំ។ ន ច តេ កុហានិសភាវា ភិក្ខុ អាបជ្ជន្តិ, ន ច ចាបុណ្ណិតិ អត្ថោ។ តេ ខោ មេ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ មាមកាតិ ឥធាបិ មេតិ អត្តាធំ ឧទ្ធអ្នស្ស បព្ពជិតត្តា វនន្តិ, សម្មា

បដិបន្តត្តា បន “មាមកា” តិ អាហា។ វុត្តវិបរិយាយេន សុក្កបក្ខោ វេទិតញោ។
តត្ថ យាវ អរហត្តមគ្គា វិរុហន្តិ នាម, អរហត្តជលេ បន សម្មត្ថេ វិរុទ្ធិ វេបុល្លំ
អាបន្នា នាម។ កាថា សុវិញ្ញាយ្យា ឯវ។

នវមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. នទីសោតសុត្តវណ្ណានា

១០៩. ធនមេ សេយ្យថាបីតិ ឌីបម្ពធស្សនត្ថេ និចាតោ, យថា នាមាតិ
អត្ថោ។ នទិយា សោតេន ឌីវុយ្ហេយ្យាតិ សីមសោតាយ ហារហារិនិយា នទិយា
ឧទកវេគេន ហេដ្ឋតោ វុយ្ហេយ្យ អដោ ហារិយេថ។ បិយ្យបសាត្យបេនាតិ
បិយសភាវេន សាតសភាវេន ច ការណាត្យតេន, តស្សំ នទិយំ តស្ស វា
បរតីវេ មណីសុវណ្ណាធិ អញ្ញំ វា បិយវត្ថុ វិត្តបករណំ អត្ថិ, តំ គហេស្សមីតិ
នទិយំ បតិទ្វា សោតេន អវកឡេយ្យ។ កិញ្ញាបីតិ អនុជាននអសម្ពាវនត្ថេ
និចាតោ។ កី អនុជានាតិ, កី ន សម្ពាវេតិ? តេន បុរិសេន អធិប្បេតស្ស
បិយវត្ថុស្ស តត្ថ អត្ថិការំ អនុជានាតិ, តថាគមនំ បន អាទីនវវន្តតាយ ន
សម្ពាវេតិ។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ - អម្ពោ, បុរិស, យទិបិ តយា អធិប្បេតំ បិយវត្ថុ
តត្ថ ឧបលព្ពតិ, ឯវំ គមនេ បន អយមាទីនវេ, យំ ត្វំ ហេដ្ឋា វហទំ បទ្វា មរណំ
មរណមត្តំ វា ធុក្ខំ ចាបុណេយ្យាសីតិ។

អត្ថិ ចេត្ត ហេដ្ឋា វហទោតិ ឯតិស្ស ទិយា ហេដ្ឋា អនុសោតភាគេ
អតិវិយ គម្ពីវិត្តតោ ឯកោ មហាសរោ អត្ថិ។ សោ ច សមន្តតោ
វាតាភិយាតសមុដ្ឋិតាហិ មណីមយបព្ពតក្ខេសន្តិភាហិ មហាតីហិ ឡមីហិ
វីធីហិ សឡមិ, វិសមេសុ ភូមិប្បទេសេសុ សវេកំ អនុបក្ខន្ធន្តេន ឥមិស្សា តាវ
នទិយា មហោយេន តហី តហី អាវដ្ឋមានិបុលជលតាយ

ពលវាមុខសធិសេហិ សហ អាវុដ្ឋហិតិ សាវុដ្ឋោ។ តំ វហទំ ឌីតិណ្ហាសត្តេយវ
អត្តនោ និពទ្ធាមិសតោចរេ កត្វា អជ្ឈាវសន្តេន អតិវិយ ភយានកទស្សនេន
យោវចេតសា ទករក្ខសេន សគហោ សវក្ខសោ, ចណ្ឌាមច្ឆមករាទិនា វា
សគហោ, យថាវុត្តវក្ខសេន សវក្ខសោ។

យន្តិ វំ សប្បជិកយំ យំ វហទំ។ អម្ពោ បុរិសាតិ អាលបនំ។ មរណំ វា
និគច្ឆសីតិ តាហិ វា ឌុមិហិ អជ្ឈាត្ថជោ, តេសុ វា អាវុដ្ឋេសុ និបតិតោ សីសំ
ឌុក្ខិបិ តុំ អសក្កោន្តោ តេសំ វា ចណ្ឌាមច្ឆមករាទិនំ មុខេ និបតិតោ។ តស្ស វា
ទករក្ខសស្ស ហត្ថំ គតោ មរណំ វា គមិស្សសិ, អថ វា បន អាយុសេសេ សតិ
តតោ មុច្ឆិត្វា អបគច្ឆន្តោ តេហិ ឌុមិអាទិហិ ជនិតយន្តិតវសេន មរណាមត្តំ
មរណាប្បមាណំ ឌុក្ខំ និគច្ឆសី។ បដិសោតំ វាយមេយ្យាតិ សោ បុព្វេ អនុសោតំ
វុយ្យមាណោ តស្ស បុរិសស្ស វេចនំ សុត្វា “អនត្តោ កិរ មេ ឌុបជ្ជិតោ, មច្ចុមុខេ
កិរាហំ បរិវត្តាមី” តិ ឌុប្បន្នពលវភយោ សម្ពមន្តោ ទិគុណំ កត្វា ឌុស្សាហំ
ហត្ថហិ ច ចាទេហិ ច វាយមេយ្យ តរេយ្យ, ន ចិរេនេវ តីរំ សម្បាបុណោយ្យ។

អត្តស្ស វិញ្ញាបនាយាតិ ចតុសច្ចបដិវេទានុកូលស្ស អត្តស្ស
សម្ពោធនាយ ឌុបមា កតា។ អយព្ពោត្ថ អត្តោតិ អយមេវ ឥនានិ វុច្ឆមាណោ ឥធ
មយា អធិប្បេតោ ឌុបមេយ្យត្ថោ, យស្ស វិញ្ញាបនាយ ឌុបមា អាហជា។

តណ្ហាយេតំ អធិវចនន្តិ ឯត្ថ ចត្វហិ អាគារេហិ តណ្ហាយ
សោតសធិសតា វេទិតញ្ញា អនុក្កមបរិវុឌ្ឍិតោ អនុប្បពន្ធតោ ឌីសីនាបនតោ
ឌុវុត្តរណតោ ច។ យថា ហិ ឌុបរិ មហាមេយេ អភិប្បវុដ្ឋេ ឌុទកំ
បព្ពតកន្តរបទរសាខាយោ បូរេត្វា តតោ ភស្សិត្វា កុសុព្ពេ បូរេត្វា តតោ
ភស្សិត្វា កុន្ទទិយោ បូរេត្វា តតោ មហានទិយោ បក្ខន្ធិត្វា ឯកោយំ ហុត្វា
បវត្តមាទំ “នទីសោតោ” តិ វុច្ឆតិ, ឯវមេវ អជ្ឈត្តិកពាហិរាទិវសេន

អនេកភេទេសុ រូបាទីសុ អារម្មណេសុ លោកោ ឧប្បជ្ឈិតា អនុក្កមេន បរិវុឌ្ឍិ
គច្ឆន្តោ “តណ្ហាសោតោ”តិ វុច្ចតិ, យថា ច នទីសោតោ អាគមនតោ យាវ
សមុទ្ធប្បត្តិ, តាវ សតិ វិច្ឆេទបច្ចយាភាវេ អវិច្ឆិដ្ឋមាណោ អនុប្បពន្ធន បវត្តតិ,
ឯវំ តណ្ហាសោតោបិ អាគមនតោ បដ្ឋាយ អសតិ វិច្ឆេទបច្ចយេ អវិច្ឆិដ្ឋមាណោ
អចាយសមុទ្ធាភិមុខោ អនុប្បពន្ធន បវត្តតិ។ យថា បន នទីសោតោ
តទន្តោគរេសតេ ឌីសីទាបេតិ, សីសំ ឧក្ខិបិតុំ ន ទេតិ, មរណំ វា មរណាមត្តំ វា
ទុក្ខំ ចាបេតិ, ឯវំ តណ្ហាសោតោបិ អត្តនោ សោតន្តោគតេសតេ ឌីសីទាបេតិ,
បញ្ញាសីសំ ឧក្ខិបិតុំ ន ទេតិ, កុសលមូលេននេន
សំកិលេសធម្មសមាបដ្ឋនេន ច មរណំ វា មរណាមត្តំ វា ទុក្ខំ ចាបេតិ។

យថា ច នទីយា សោតោ មហោយភាវេន បវត្តមាណោ ឧឡ្ហម្បំ វា នាវំ វា
ពន្ធិតុំ នេតុញ្ច នេកំ បុរិសំ និស្សយ បរតីរំ គន្តំ អជ្ឈាសយំ កត្វា តជ្ឈំ វាយាមំ
ករោន្តេន តវិតញ្ចោ, ន យេន វា តេន វាតិ ទុរុត្តរោ, ឯវំ តណ្ហាសោតោបិ
កាមោយភវោយត្វតោ សីលសំរំ បូរេតុំ សមថវិបស្សនាសុ កម្មំ កាតុំ
“និបកេន អរហត្តំ ចាបុណិស្សមី”តិ អជ្ឈាសយំ សមុដ្ឋាបេត្វា
កល្យាណមិត្តេ និស្សយ សមថវិបស្សនាជានំ អភិរុហិត្វា សម្មាវាយាមំ
ករោន្តេន តវិតញ្ចោ, ន យេន វា តេន វាតិ ទុរុត្តរោ។ ឯវំ អនុក្កមបរិវុឌ្ឍិតោ
អនុប្បពន្ធតោ ឌីសីទាបនតោ ទុរុត្តរណតោតិ ចត្វាហិ អាការេហិ តណ្ហាយ
នទីសោតសទិសតា វេទិតញ្ចា។

បិយរូបំ សាតរូបន្តិ បិយជាតិកំ បិយសភាវំ បិយរូបំ, មធុរជាតិកំ
មធុរសភាវំ សាតរូបំ, ឥដ្ឋសភាវន្តិ អត្តោ។ ឆន្ទេតន្តិ ឆន្នំ ឯតំ។ អជ្ឈត្តិកានន្តិ
ឯត្ថ “ឯវំ មយំ អត្តាតិ គហណំ គមិស្សមា”តិ ឥមិនារិយ អធិប្បាយេន អត្តានំ
អធិការំ កត្វា បវត្តានីតិ អជ្ឈត្តិកានិ។ តត្ថ គោចរជ្ឈត្តំ, និយកជ្ឈត្តំ,

វិសយជ្ឈត្តំ, អជ្ឈត្តជ្ឈត្តន្តិ ចតុត្ថិដំ អជ្ឈត្តំ។ តេសុ “អជ្ឈត្តរតោ
សមាហិតោ” តិ ឯវមាធិសុ (ធម្ម. ប. ៣៦២) វុត្តំ ឥទំ គោចរជ្ឈត្តំ ឆាម។ “អជ្ឈត្តំ
សម្មសាទន” ត្ថិ (ធី. និ. ១.២២៨; ធម្ម. ស. ១៦១) អាគតំ ឥទំ និយកជ្ឈត្តំ ឆាម។
“សព្ពនិមិត្តានំ អមនសិការា អជ្ឈត្តំ សុញ្ញតំ ឧបសម្មជ្ជវិហារតិ” តិ (ម. និ.
៣.១៨៧) ឯវមាគតំ ឥទំ វិសយជ្ឈត្តំ ឆាម។ “អជ្ឈត្តិកា ធម្មា, ពាហិរា ធម្មា” តិ
(ធម្ម. ស. តិកមាតិកា ២០) ឯត្ថ វុត្តំ អជ្ឈត្តំ អជ្ឈត្តជ្ឈត្តំ ឆាម។ ឥធាបិ ឯតនេវ
អធិប្បតំ, តស្មា អជ្ឈត្តានិយេវ អជ្ឈត្តិកានិ។ អថ វា យថាវុត្តនេវ អត្ថេន
“អជ្ឈត្តា ធម្មា, ពាហិរា ធម្មា” តិ អាធិសុ វិយ តេសុ អជ្ឈត្តេសុ ភវានិ
អជ្ឈត្តិកានិ, ចក្ខាធិនិ។ តេសំ អជ្ឈត្តិកានំ។

អាយតនានន្តិ ឯត្ថ អាយតនតោ, អាយានំ តននតោ, អាយតស្ស ច
នយនតោ អាយតនានីតិ។ ចក្ខាធិសុ ហិ តំតំធាវវត្ថុកា ចិត្តចេតសិកា ធម្មា
សកេន សកេន អនុភវនាធិនា កិច្ចេន អាយតន្តិ ឧដ្ឋហន្តិ យជន្តិ វាយមន្តិ, តេ
ច អាយត្វតេ ធម្មេ ឯតានិ តនោន្តិ វិត្តារេន្តិ, យញ្ច អនមតគ្គេ សំសារេ បវត្តំ
អតិវិយ អាយតំ វដ្ឋធុត្ថំ, តំ នយន្តិ បវត្តន្តិ។ ឥតិ សព្ពថាបិមេ ធម្មា
អាយតនតោ, អាយានំ តននតោ, អាយតស្ស ច នយនតោ អាយតនានីតិ
វុច្ចន្តិ។ អបិច និវាសជ្ជានជ្ជេន, អាករជ្ជេន, សមោសរណាជ្ជានជ្ជេន,
សញ្ញាទិទេសជ្ជេន, ការណាជ្ជេន ច អាយតនំ វេទិតព្ពំ។ តថា ហិ លោកេ
“ឥស្សរាយតនំ ទេវាយតន” ត្ថិ អាធិសុ និវាសជ្ជានំ អាយតនន្តិ វុច្ចតិ។
“សុវណ្ណាយតនំ វជតាយតន” ត្ថិ អាធិសុ អាករោ។ សាសនេ បន “មនោរមេ
អាយតនេ, សេវន្តិ នំ វិហន្តមា” តិ អាធិសុ សមោសរណាជ្ជានំ។ “ធឹក្ខណាបថោ
គុន្តំ អាយតន” ត្ថិ អាធិសុ សញ្ញាទិទេសោ។ “តត្រត តត្រេវ សក្ខិភព្ពតំ
ចាបុណាតិ សតិ សតិអាយតនេ” តិ អាធិសុ (ម. និ. ៣.១៥៨; អ. និ. ៣.១០២)
ការណំ អាយតនន្តិ វុច្ចតិ។ ចក្ខាធិសុ ច តេ តេ ចិត្តចេតសិកា ធម្មា និវសន្តិ

តទាយត្តវុត្តិតាយាតិ ចក្ខុធម្មោ តេសំ និវាសដ្ឋានំ។ តត្ថ ច តេ អាកិណ្ណា
តន្តិស្សិតត្តាតិ តេ នេសំ អាករោ, សមោសរណដ្ឋានញ្ច តត្ថ វត្ថុទ្វារភាវេន
សមោសរណតោ, សញ្ញាតិទេសោ ច តន្តិស្សយភាវេន តេសំ តត្ថេវ
ឧប្បត្តិតោ, ការណញ្ច តទភាវេ តេសំ អភាវតោតិ។ ឥតិ និវាសដ្ឋានដ្ឋេន,
អាករដ្ឋេន, សមោសរណដ្ឋានដ្ឋេន, សញ្ញាតិទេសដ្ឋេន, ការណដ្ឋេនាតិ ឥមេហិ
ការណេហិ ចក្ខុធីនិ អាយតនានីតិ វុច្ចន្តិ។ តេន វុត្ថំ “ឆន្ទេតំ អជ្ឈត្តិកានំ
អាយតនាន”ន្តិ។

យទិបិ រូបាធម្មេបិ ធម្មា “រូបំ លោកេ បិយរូបំ សាតរូបំ, ឯត្ថេសា តណ្ហា
ឧប្បជ្ឈមាណ ឧប្បជ្ឈតី”តិ តណ្ហាវត្ថុភាវតោ បិយរូបសាតរូបភាវេន វុត្តា។
ចក្ខុធីកេ បន មុញ្ចត្វា អត្ថភាវបញ្ញត្តិយា អភាវតោ “មម ចក្ខុ មម
សោត”ន្តិអាធិនា អធិកសិនេហាវត្ថុភាវេន ចក្ខុធម្មោ សាតិសយំ បិយរូបំ
សាតរូបន្តិ និទ្ទេសំ អរហន្តីតិ ទស្សេតុំ “បិយរូបំ សាតរូបន្តិ ខោ, ភិក្ខុវេ, ឆន្ទេតំ
អជ្ឈត្តិកានំ អាយតនានំ អធិវចន”ន្តិ វុត្ថំ។

ឡិវម្ពាគិយានន្តិ ឯត្ថ ឡិវ វុច្ចតិ កាមធាតុ, តប្បវិយាបន្នា ឡិវម្ពាគា,
បច្ចយភាវេន តេសំ ហិតាតិ ឡិវម្ពាគិយា។ យស្ស សំវិជ្ជន្តិ, តំ បុគ្គលំ វដ្ដស្មី
សំយោជេន្តិ ពន្ធន្តិ តិ សំយោជនានិ។
សក្កាយទិដ្ឋិវិចិកិច្ឆាសីលព្ពតបរាមាសកាមរាគព្យាបាទានំ ឯតំ អធិវចនំ។ តេ
ហិ កាមករូបគានំ សដ្ឋារានំ បច្ចយា ហុត្វា រូបាវុបធាតុតោ ហេដ្ឋាភាវេន
និហ័នភាវេន ឡិវម្ពាគក្ខតេន កាមកវេន សត្តេ សំយោជេន្តិ។ ឯតេនេវ តេសំ
ហេដ្ឋារហទសទិសតា ទិបិតាតិ ទដ្ឋញ្ច។ ឡិមិកយន្តិ ខោ, ភិក្ខុវេ,
កោដុបាយាសស្សេតុំ អធិវចនន្តិ កាយតិ ឯតស្មាតិ ភយំ, ឡិមិ ឯវ ភយន្តិ

ឱមិតយំ។ កុដ្ឋនដ្ឋន កោធា, ស្វេ ចិត្តស្ស សរីរស្ស ច
អភិប្បមទ្គនបវេជនុប្បាទនេន ទទ្ធុំ អាយាសនដ្ឋន ឧបាយាសោ។

ឯត្ថ ច អនេកវារំ បវត្តិកា អត្តនា សមវេតំ សត្តំ អដ្ឋោត្តិកា សីសំ
ឧត្តិបិតំ អនត្ថា អនយព្យសនាថាទនេន កោដុបាយាសស្ស ឱមិតសតា
ទដ្ឋញ្ច។ តថា កាមគុណានំ កិលេសាភិក្ខុតេ សត្តេ ឥតោ ច ឯត្តោ, ឯត្តោ ច
ឥតោតិ ឯវំ មនាបិយរូបាទិវិសយសម្ព័ន្ធតេ អត្តនិ សំសារត្វាយថា តតោ
ពហិក្ខុតេ នេក្ខេម្ម ចិត្តម្បិ ន ឧប្បជ្ជតិ ឯវំ អារដ្ឋេត្វា ព្យសនាថាទនេន
អារដ្ឋសទិសតា ទដ្ឋញ្ច។ យថា បន គហរក្ខសោបិ អារក្ខរហិតំ អត្តនោ
គោចរភូមិគតំ បុរិសំ អភិកុយ្យ គហេត្វា អគោចរេ បិតម្បិ រក្ខសមាយាយ
គោចរំ នេត្វា ភេរវរូបទស្សនាទិនា អវសំ អត្តនោ ឧបការំ កាតុំ អសមត្តំ
កត្វា អន្ទាវិសិត្វា វណ្ណាលកោគយសសុខេហិបិ វិយោដេន្តោ មហន្តំ
អនយព្យសនំ អាថាទេតិ, ឯវំ មាតុកាមាបិ យោនិសោមនសិការវហិតំ
អរិវបុរិសំ ឥតិកុត្តក្ខតេហិ អត្តនោ ហារវការវិលាសេហិ អភិកុយ្យ គហេត្វា
វិរជាតិយម្បិ អត្តនោ រូបាទិហិ បលោភនវសេន ឥតិមាយាយ អន្ទាវិសិត្វា
អវសំ អត្តនោ ឧបការធម្មេ សីលាទយោ សម្មាទេតុំ អសមត្តំ ករោន្តោ
គុណវណ្ណាទិហិ វិយោដេត្វា មហន្តំ អនយព្យសនំ អាថាទេតិ, ឯវំ
មាតុកាមស្ស គហរក្ខសទិសតា ទដ្ឋញ្ច។ តេន វុត្ថំ “អារដ្ឋន្តិ ខោ, ភិក្ខុវេ,
បញ្ចន្នេតំ កាមគុណានំ អធិវចនំ, គហរក្ខសោតិ ខោ, ភិក្ខុវេ,
មាតុកាមស្សេតំ អធិវចន”ន្តិ។

បដិសោតោតិ ខោ ភិក្ខុវេ នេក្ខេម្មស្សេតំ អធិវចនន្តិ ឯត្ថ បព្ពដ្ឋា សហ
ឧបចារេន បឋមដ្ឋានំ វិបស្សនាបញ្ញា ច និព្វានញ្ច នេក្ខេម្ម នាម។ សព្វេបិ
កុសលា ធម្មា នេក្ខេម្ម នាម។ វុត្ថញ្ចេតំ -

“បញ្ចង្គា បឋមំ ឈានំ, និព្វានញាវិបស្សនា;
សព្វេបិ កុសលា ធម្មា, នេក្ខម្ពន្តិ បវុច្ឆរេ” តិ។

ឥមេសំ បន បញ្ចង្គាទីនំ តណ្ហាសោតស្ស បដិលោមតោ
បដិសោតសទិសតា វេទិតញា។ អវិសេសេន ហិ ធម្មវិនយោ នេក្ខម្ពំ, តស្ស
អធិដ្ឋានំ បញ្ចង្គា ច, ធម្មវិនយោ ច តណ្ហាសោតស្ស បដិសោតំ វុច្ឆតិ។ វុត្តញ្ញេតំ

-

“បដិសោតកាមី និបុណំ, កម្ពីរំ ទុទ្ទសំ អណ្ណំ;
រាគវត្តា ន ធន្តិ, តមោឧន្ទេន អាវុតា” តិ។ (ធិ. និ. ២.៦៥; ម. និ. ១.២៨១;
សំ. និ. ១.១៧២);

វិរិយាម្ពស្សតិ ចតុត្ថិធរសម្មប្បធានវិរិយស្ស។ តស្ស
កាមោយាធិភេទតណ្ហាសោតសន្តរណស្ស ហត្ថហិ ចាទេហិ
ចតុរដ្ឋនទីសោតសន្តរណវាយាមស្ស សទិសតា ចាកដាយេវ។ តថា
នទីសោតស្ស តីរេ បិតស្ស ចក្កមតោ បុរិសស្ស កាមាធិ ចតុត្ថិធម្មិ ឌីយំ
តវិត្វា តស្ស បរតីរក្ខតេ និព្វានថលេ បិតស្ស បញ្ចហិ ចក្កហិ ចក្កមតោ
ភគវតោ សទិសកាលោ។ តេន វុត្តំ “ចក្កមា បុរិសោ... បេ.... សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស” តិ។

តត្រិទំ ឌីបម្ពសំសន្ននំ - នទីសោតោវិយ អនុប្បពន្ធវេសេន បវត្តមាដោ
តណ្ហាសោតោ, តេន វុយ្យមាដោ បុរិសោវិយ អនមតក្កេ សំសារវដ្តេ
បរិព្ពមនតោ តណ្ហាសោតេន វុយ្យមាដោ សត្តោ, តស្ស តត្ថ
បិយរូបសាត្វបវត្តស្មី អភិនិវេសោវិយ ឥមស្ស ចក្ខាធិសុ អភិនិវេសោ,
សធុមិសាវជ្ជសគហវក្ខសោ ហោជ្ឈាវហោនាវិយ
កោដុចាយាសបញ្ចកាមគុណាមាតុកាមសមាគុលោ

បញ្ចេញម្តាយសំយោជនសមូហោ, តមត្ថំ យថាភូតំវិទិត្វា តស្ស
នធិសោតស្ស បរតីរេ បិតោ ចក្កមា បុរិសោវិយ សកលំ សំសារាធិនំ សព្ពព្វា
ព្រោយ្យធម្មំ យថាភូតំវិទិត្វា តណ្ហាសោតស្ស បរតីរតេ និព្វានជលេ បិតោ
សមន្តចក្ក ភគវា, តស្ស បុរិសស្ស តស្មី នធិយា សោតេន វុយ្យមាទេ បុរិសេ
អនុកម្មាយ រហាទស្ស រហាទាធិនំស្ស ច អាចិត្តនំវិយ តណ្ហាសោតេន
វុយ្យមាទស្ស សត្តស្ស មហាករុណាយ ភគវតោ តណ្ហាធិនំ តទាធិនំស្ស ច
វិការវោ, តស្ស វចនំ អសទ្ធិហិត្វា អនុសោតកាមិនោ តស្ស បុរិសស្ស តស្មី
រហាទេ មរណាប្បត្តិមរណាមត្តទុក្ខប្បត្តិយោវិយ ភគវតោ វចនំ
អសម្បជីច្ឆន្តស្ស អទាយុប្បត្តិ, សុគតិយំ ទុក្ខប្បត្តិ ច, តស្ស បទ វចនំ
សទ្ធិហិត្វា ហត្ថេហិ ច ចាទេហិ ច វាយាមករណំវិយ តេន ច វាយាមេន បរតីរំ
បត្វា សុខេន យថិច្ឆិតជ្ជានគមនំវិយ ភគវតោ វចនំ សម្បជីច្ឆិត្វា តណ្ហាធិសុ
អាធិនំ បស្សិត្វា តណ្ហាសោតស្ស បដិសោតបព្ពដ្ឋាធិនេក្ខម្មវសេន វីរិយារម្មោ,
អារទ្ធវីរិយស្ស ច តេនេវ វីរិយារម្មេន តណ្ហាសោតាតិក្កមនំ និព្វានតីរំ បត្វា
អរហត្តជលសមាបត្តិវសេន យថារុចិ សុខវិហារោតិ។

គាថាសុ សហាបិ ទុក្ខេន ជហោយ្យ កាមេតិ ឈានមគ្គាធិគមត្ថំ
សមថវិបស្សនានុយោគំ ករោន្តោ ភិក្ខុ យទិបិ តេសំ បុព្ពភាគបដិបទា កិច្ចេន
កសិរេន សម្បជ្ជតិ, ន សុខេន វីរី ឱតរតិ បុព្ពភាគការវោយ កិលេសានំ
ពលវការវតោ, ឥន្ទ្រិយានំ វា អតិក្ខតាវតោ។ តថា សតិ សហាបិ ទុក្ខេន
ជហោយ្យ កាមេ, បឋមជ្ឈានេន វិក្ខម្ពេន្តោ តតិយមគ្គេន សមុច្ឆិន្តេន្តោ
កិលេសកាមេ បដហោយ្យ។ ឯតេន ទុក្ខបដិបទេ ឈានមគ្គេ ធស្សេតិ។

យោគក្ខេមំ អាយតី បត្តយានោតិ អនាគាមិតំ អរហត្តំ ឥច្ឆន្តោ
អាកម្ពមាទោ។ អយព្វេត្ថ អធិប្បាយោ - យទិបិ ឯតរហិ កិច្ចេន កសិរេន

ឈានបុរិមមគ្គ អធិគន្ធាមិ, ឥមេ បន និស្សាយ ឧបរិ អរហន្តំ អធិគន្ធា
កតកិច្ចោ បហំនសត្តុក្ខោ ភវិស្សមីតិ សហាបិ ទុក្ខេនឈានាធិហិ កាមេ
បដហោយ្យាតិ។ អថ វា យោ កាមវិតក្កតហុលោ បុគ្គលោ កល្យាណមិត្តស្ស
វសេន បព្ពដ្ឋំ សីលវិសោធនំ ឈានាធិនំ បុព្វភាគបដិបត្តិ វា បដិបជ្ជន្តោ កិច្ចេន
កសិរេន អស្សមុខោ រោធិមាណោ តំវិតក្កំ វិត្តម្ពេតិ, តំ សន្ទាយ វុត្តំ “សហាបិ
ទុក្ខេន ដហោយ្យ កាមេ” តិ។ សោ ហិ កិច្ចេនបិ កាមេ បដហោន្តោ ឈានំ
និព្វេត្តត្វា តំ ឈានំ ចាទកំ កត្វាវិបស្សន្តោ អនុក្កមេន អរហេត្ថ
បតិជ្ឈហោយ្យ។ តេន វុត្តំ “យោគក្ខេមំ អាយតី បត្តយានោ” តិ។

សម្មប្បជានោតិ វិបស្សនាសហិតាយ មគ្គបញ្ញាយ សម្មនេវ បជានន្តោ។
សុវិមុត្តចិត្តោតិ តស្ស អរិយមគ្គាធិកមស្ស អនន្តរំ ជលវិមុត្តិយា សុដ្ឋ
វិមុត្តចិត្តោ។ វិមុត្តិយា ជស្សយេ តត្ថ តត្ថាតិ តស្មី តស្មី
មគ្គជលាធិកមនកាលេ វិមុត្តិ និព្វានំ ជស្សយេ ដុសេយ្យ ចាបុណោយ្យ
អធិគន្ធយ្យ សង្ខិកេយ្យ។ ឧបយោគត្ថេ ហិ “វិមុត្តិយា” តិ ឥទំ សាមិវចនំ។
វិមុត្តិយា វា អារម្មណភូតាយ តត្ថ តត្ថ តំតំជលសមាបត្តិកាលេ អត្ថនោ
ជលចិត្តំ ជស្សយេ ដុសេយ្យ ចាបុណោយ្យ, និព្វានោគាយ ជលសមាបត្តិយា
វិហារេយ្យាតិ អត្ថោ។ ស វេទគូតិ សោ វេទសម្ព័ន្ធតេន មគ្គញ្ញាណេន ចតុន្នំ
សច្ចានំ កតត្ថា បដិវិទ្ធត្តា វេទគូ។ លោកន្តគូតិ ខន្ធលោកស្ស បរិយន្តំ គតោ។
សេសំ សុវិញ្ញោយ្យមេវ។

ទសមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១១. ចវសុត្តវណ្ណានា

១១០. ឯកាធសមេ ចរតោតិ គច្ឆន្តស្ស, ចម្ព៌មន្តស្ស វា។ ឧប្បជ្ជតិ
កាមវិតក្កោ វាតិ វត្ថុកាមេសុ អវីតរាគតាយ តាធិសេ បច្ចយេ
កាមបដិសំយុត្តោ វាវិតក្កោ ឧប្បជ្ជតិ ចេ, យទិ ឧប្បជ្ជតិ។ ព្យាបាធិតក្កោ វា
វិហ័សាវិតក្កោ វាតិ អាយាតនិមិត្តព្យាបាធិបដិសំយុត្តោ វាវិតក្កោ,
លេខុទ្ទណ្ឌាធិហិ បរិហោបនវសេន វិហ័សាបដិសំយុត្តោ វាវិតក្កោ ឧប្បជ្ជតិ
ចេតិ សម្ពន្ធា។ អធិវាសេតិ តំ យថាវុត្ថំ កាមវិតក្កោធិ យថាបច្ចយំ អត្តនោ
ចិត្ត ឧប្បជ្ជ “ឥតិចាយំ វិតក្កោ ចាបកោ, ឥតិបិ អកុសលោ, ឥតិបិ សាវដ្ឋោ,
សោ ច ខោ អត្តព្យាបាធិយបិ សំវត្ថតិ” តិអាធិនា នយេន បច្ចវេក្ខណាយ
អភាវតោ អធិវាសេតិ អត្តនោ ចិត្តំ អាហោបេត្វា វាសេតិ ចេ។ អធិវាសេន្តោយេវ
ច នប្បជហតិ តទន្តាធិប្បហានវសេន ន បដិស្សន្តតិ, តតោ ឯវ នវិនោទេតិ
អត្តនោ ចិត្តសន្តានតោ ន នុទតិ ន និហរតិ, តថា អវិនោទនតោ ន ព្យន្តិករោតិ
នវិតតន្តំ ករោតិ។ អាតាបិ បហិតត្តោ យថា តេសំ អន្តោបិ នាវសិស្សតិ
អន្តមសោ ភម្ពមត្តម្យិ ឯវំ ករោតិ, អយំ បន តថា ន ករោតិ តិ អត្តោ។
តថាភូតោវ ន អនភាវំ គមេតិ អនុ អនុ អភាវំ ន គមេតិ។ ន បជហតិ ចេ, ន
វិនោទេតិ ចេតិអាធិនា ចេ-សទ្ធិ យោជេត្វា អត្តោ វេទិតព្វោ។

ចរន្តិ ចរន្តោ។ ឯវំភូតោតិ ឯវំ កាមវិតក្កោធិចាបវិតក្កោហិ សមម្ពីភូតោ។
អនាតាបិ អនោត្តាបិ តិ កិលេសានំ អាតាបនស្ស វីរិយស្ស អភាវេន
អនាតាបិ, ចាបុត្រាសអាតាបនបរិតាបនលក្ខណស្ស ឌីត្តប្បស្ស អភាវេន
អនោត្តាបិ។ សតតំ សមិតន្តិ សព្ពកាលំ និរន្តរំ។ កុសីតោ ហ័នវីរិយោតិ
កុសលេហិ ធម្មេហិ បរិហាយិត្វា អកុសលបក្ខេ កុច្ឆិតំ សីទនតោ
កោសជ្ឈសមន្មាគមេន ច កុសីតោ, សម្មប្បធានវីរិយាភាវេន ហ័នវីរិយោ
វីរិយវិហិតោតិ វុច្ឆតិ កថីយតិ។ បិតស្សាតិ គមនំ ឧបច្ឆិន្ទិត្វា តិជ្ជតោ។

សយនតិវិយាបថស្សវិសេសតោ កោសជ្ជបក្ខិកត្តាយថា តំសមន្តីនោវិតក្កា
សម្បវន្តិ, តំ ធស្សេតុំ “ជាគរស្ស” តិ វុត្តំ។

សុក្កបក្ខេ តព្វោ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ នាធិវាសេតីតិ អារទ្ធវិវិយស្សបិ វិហារតោ
អនាធិមតិ សំសារេ ចិរកាលភារិតេន តថាវុបប្បជ្ជយសមាយោគេន
សតិសម្មាសេន វា កាមវិតក្កាធិ ឧប្បជ្ជតិ ធរ, តំ ភិក្ខុ អត្ថនោ ចិត្តំ អាហេបេត្វា
ន វាសេតិ ធរ, អព្ពន្ធពេ ន វាសេតិ ធរតិ អត្ថោ។ អនធិវាសេន្តោ កី ករោតីតិ?
បជហតិ ធម្មតិ។ កី កចវិវិយ បិដកេន? ន ហិ, អបិច ខោ តំ វិនោទេតិ នុទតិ
និហរតិ។ កី ពលីពទ្ធវិយ បតោទេន? ន ហិ, អថ ខោ នំ ព្យន្តិករោតិ វិគតន្តំ
ករោតិ។ យថា តេសំ អន្តោបិ នាវសិស្សតិ អន្តមសោ ភន្តមត្តម្យិ, តថា តេ
ករោតិ។ កថំ បន តេ តថា ករោតិ? អនភាវំ គមេតិ អនុ អនុ អភាវំ គមេតិ,
វិត្តម្ហនប្បហានេន យថា សុវិត្តម្ហិតា ហោន្តិ តថា នេ ករោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

ឯវិក្ខតោតិអាធិសុ ឯវំ កាមវិតក្កាធិនំ អនធិវាសនេន សុវិសុទ្ធាសយោ
សមាធា តាយ ច អាសយសម្បត្តិយា តន្តិមិត្តាយ ច បយោគសម្បត្តិយា
បរិសុទ្ធសីលោ ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារោ ភោជនេ មត្តញ្ញូ សតិសម្បជញ្ញេន
សមន្នាគតោ ជាគិរិយំ អនុយុត្តោ តទន្ត្រាធិវសេន កិលេសានំ
អាតាបនលក្ខណេន វិវិយេន សមន្នាគតត្តា អាតាបិ, សព្ពសោ ចាបុត្រាសេន
សមន្នាគតត្តា។ ឌីត្តាបី សតតំ វត្តិទ្ធិវំ, សមិតំ និវន្តវំ
សមថវិបស្សនាភាវនានុយោគវសេន ចតុព្ពិធសម្មប្បធានសិទ្ធិយា,
អារទ្ធវិវិយោ បហិតត្តោ និព្ពានំ បដិបេសិតចិត្តោតិ វុច្ឆតិ កថីយតីតិ អត្ថោ។
សេសំ វុត្តនយមេវ។

តាថាសុ គេហនិស្សិតន្តិ ឯត្ថ គេហវាសីហិ អបរិច្ឆតត្តា គេហវាសីនំ
សភាវត្តា គេហធម្មត្តា វា គេហំ វុច្ឆតិ វុត្តកាមោ។ អថ វា គេហបដិពទ្ធកាវតោ

កិលេសកាមាណំ និវាសដ្ឋានភាវតោ តំវត្តកត្តា វា កាមវិតក្កាធិ
គេហនិស្សិតំ នាម។ កុម្មគ្គំ បដិបន្នោតិ យស្មា អរិយមគ្គស្ស ឧប្បថភាវតោ
អភិជ្ឈាទយោ តទេកជ្ជជម្មា ច កុម្មត្តោ, តស្មា កាមវិតក្កាធិពហុលោ បុគ្គលោ
កុម្មគ្គំ បដិបន្នោ នាម។ មោហានេយ្យេសុ មុច្ឆិតោតិ មោហាសំវត្ថនិយេសុ
រូបាធិសុ មុច្ឆិតោ សម្មត្តោ អដ្ឋោបន្នោ។ សម្មោធិន្តិ អរិយមគ្គញ្ញាណំ។ ដុដ្ឋន្តិ
ដុសិតុំ បត្តំ, សោ តាធិសោ មិច្ឆាសង្កប្បកោចរោ អភព្វោ, ន កធាចិ តំ
ចាបុណាតីតិ អត្ថោ។

វិតក្កំ សមយិត្វាធាតិ យថាវុត្ថំ មិច្ឆាវិតក្កំ បដិសម្ពាណភាវនាពលេហិ
រូបសមេត្វា។ វិតក្កបសមេ រតោតិ នវន្ទម្យិ មហាវិតក្កានំ អច្ចន្តរូបសមគូតេ
អរហត្តេ និព្វានេ ឯវ វា អដ្ឋាសយេន រតោ អភិរតោ។ ភព្វោ សោ តាធិសោតិ
សោ យថាវុត្តោ សម្មា បដិបជ្ជមាណោ បុគ្គលោ បុព្វភាគេ
សមថវិបស្សនាពលេន សព្វវិតក្កេ យថាវហំ តទន្ទ្រាធិវសេន រូបសមេត្វា
បិតោ, វិបស្សនំ ឧស្សក្កាបេត្វា មគ្គបដិចាជិយា អរហត្តមគ្គញ្ញាណាសម្ពាតំ
និព្វានសម្ពាតញ្ច អនុត្តរំ សម្មោធិ ដុដ្ឋំ អធិគន្ធី ភព្វោ សមត្ថោតិ។

ឯកាទសមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១២. សម្មន្ទសីលសុត្តវណ្ណានា

១១១. ឆ្វាទសមេ សម្មន្ទសីលាតិ ឯត្ថ តិវិធំ សម្មន្ទំ
បរិបុណ្ណាសមដ្ឋីមធុរវសេន។ តេសុ -

“សម្មន្ទំ សាលិកេទារំ, សុវា ភុព្វាន្តិ កោសិយ;

បដិវេទេមិ តេ ព្រាហ្ម, ន នេ វាវេតុមុស្សហេ”តិ។ (ជា. ១.១៤.១) -

ឯត្ថ បរិបុណ្ណត្ថោ សម្បទ្ទសន្តោ។ “ឥមិនា ចាតិមោក្ខសំវរេន ឧបេតោ ហោតិ
សមុបេតោ ឧបគតោ សមុបគតោ សម្បន្នោ សមន្នាគតោ” តិ (វិភ. ៥០១) ឯត្ថ
សមន្តិការត្ថោ សម្បទ្ទសន្តោ។ “ឥមិស្សា, ភន្តេ, មហាបថវិយា ហេដ្ឋិមតលំ
សម្បទ្ទំ - សេយ្យថាបិ ខុទ្ទមដ្ឋំ អនិលកំ, វេមស្សន” ត្ថិ (ចារា. ១៧) ឯត្ថ
មគ្គត្ថោ សម្បទ្ទសន្តោ។ ឥធិ បន បរិបុណ្ណត្ថេបិ សមន្តិការេបិ វដ្ឋតិ, តស្មា
សម្បទ្ទសីលាតិ បរិបុណ្ណសីលា ហុត្វាតិបិ, សីលសមន្តិនោ ហុត្វាតិបិ វេមេត្ថ
អត្ថោ វេទិតញ្ចោ។

តត្ថ “បរិបុណ្ណសីលា” តិ ឥមិនា អត្ថេន ខេត្តនោសវិកមេន ខេត្តចារិប្បិ
វិយ បរិបុណ្ណំ នាម ហោតិ។ តេន វុត្ថំ “ខេត្តនោសវិកមេន ខេត្តចារិប្បិ វិយ
សីលនោសវិកមេន សីលចារិប្បិ វុត្ថា” តិ។ “សីលសមន្តិនោ” តិ ឥមិនា បន
អត្ថេន សីលេន សមន្តិក្ខតា សមោធានគតា សមន្នាគតា ហុត្វាវិហរថាតិ វុត្ថំ
ហោតិ។ តត្ថ ទ្វិហិ ការណេហិ សម្បទ្ទសីលតា ហោតិ សីលវិបត្តិយា
អាទិនវេទស្សនេន, សីលសម្បត្តិយា អាទិសំសទស្សនេន ច។ តទុកយម្បិ
វិសុទ្ធិមគ្គ (វិសុទ្ធិ. ១.២០-២១) វុត្ថនយេន វេទិតព្ធុ។ តត្ថ “សម្បទ្ទសីលា” តិ
ឯត្តាវតា កិរ ភកវា ចតុចារិសុទ្ធិសីលំ ឧទ្ទិសិត្វា “ចាតិមោក្ខសំវរេន សំវុតា” តិ
ឥមិនា ជេដ្ឋកសីលំ ទស្សេតិភិអាទិនា ឯត្ថ យំ វុត្ថព្ធុ, តំ ហេដ្ឋា វុត្ថមេវ។
កិមស្ស ឧត្តរិ ករណីយន្តិ វេ វំ សម្បទ្ទសីលានំ វិហរតំ តុម្ហាកំ កិន្តិ សិយា ឧត្តរិ
កាតព្ធុ, បដិបទ្ធិតព្ធុន្តិ ចេតិ អត្ថោ។

វេ វំ “សម្បទ្ទសីលា, ភិក្ខុវេ, វិហរថា” តិអាទិនា សម្បទ្ទនូចាយេន សទ្ធិ
សីលសម្បទាយ ភិក្ខុ និយោជេន្តោ អនេកបុគ្គលាធិដ្ឋានំ កត្វា ទេសនំ
អារភិត្វា ឥនានិ យស្មា ឯកបុគ្គលាធិដ្ឋានវសេន បវត្តិតាបិ ភកវតោ ទេសនា
អនេកបុគ្គលាធិដ្ឋានាវ ហោតិ សព្វសាធារណត្ថា, តស្មា តំ

ឯកបុគ្គលាធិដ្ឋានវសេន ធស្សេន្តោ “ចរតោ ចេបិ, ភិក្ខុវេ,
ភិក្ខុនោ” តិអាទិមាហ។

តត្ថ អភិជ្ឈាយតិ ឯតាយាតិ អភិជ្ឈា, បរកណ្ណាភិជ្ឈាយនលក្ខណស្ស
លោកស្សេតំ អធិវចនំ។ ព្យាបជ្ជតិ បូតិកវតិ ចិត្តំ ឯតេនាតិ ព្យាចាទោ, “អនត្ថំ
មេ អចរី” តិអាទិនយប្បវត្តស្ស ឯកូនីសតិអាហាតវត្ថុវិសយស្ស
នោសស្សេតំ អធិវចនំ។ ឧភិន្នម្បី “តត្ថ កតមោ កាមច្ចន្តោ? យោ កាមេសុ
កាមច្ចន្តោ កាមស្មេហោ កាមបិចាសា កាមបរិឡាហោ កាមមុច្ឆា
កាមជ្ឈោសាន” ត្ថិ (ធម. ស. ១១៥៩), តថា “លោភោ លុព្ពនា លុព្ពិតត្ថំ សារាគោ
សារជ្ជនា សារជ្ជិតត្ថំ អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូល” ត្ថិអាទិនា (ធម. ស. ៣៩១),
“នោសោ ទុស្សនា ទុស្សិតត្ថំ ព្យាបត្តិ ព្យាបជ្ជនា ព្យាបជ្ជិតត្ថំ វិរោដោ
បដិវិរោដោ ចណ្ឌិក្កំ អសុរោចោ អនត្តមនតា ចិត្តស្ស” តិអាទិនា (ធម. ស. ៤១៨,
១២៣៧) ច វិត្តារោ វេទិតត្តោ។ វិតតោ ហោតីតិ អយញ្ច អភិជ្ឈា, អយញ្ច
ព្យាចាទោ វិតតោ ហោតិ អបគតោ, បហីនោ ហោតីតិ អត្តោ។ ឯត្តាវតា
កាមច្ចន្ននីវរណស្ស ច ព្យាចាទនីវរណស្ស ច បហានំ ទស្សិតំ ហោតិ។

ជិនមិទ្ធព្វិ ជិនញ្ចោវ មិទ្ធព្វា។ តេសុ ចិត្តស្ស អកម្មញ្ញតា ជិនំ,
អាលសិយស្សេតំ អធិវចនំ, វេទនាជិនំ តិណ្ឌំ ខន្ធនំ អកម្មញ្ញតា មិទ្ធា,
បចលាយិ កភាវស្សេតំ អធិវចនំ។ ឧភិន្នម្បី “តត្ថ កតមំ ជិនំ? យា ចិត្តស្ស
អកល្លតា អកម្មញ្ញតា ឡីយនា សល្លិយនា។ តត្ថ កតមំ មិទ្ធា? យា កាយស្ស
អកល្លតា អកម្មញ្ញតា ឡីនាហោ បរិយោនាហោ” តិអាទិនា (ធម. ស. ១១៦២-
១១៦៣) នយេន វិត្តារោ វេទិតត្តោ។

ឧទ្ធចកុក្កុច្ឆន្តិ ឧទ្ធចញ្ចោវ កុក្កុច្ឆញ្ចា។ តត្ថ ឧទ្ធច្ចំ នាម ចិត្តស្ស ឧទ្ធតាការោ,
កុក្កុច្ចំ នាម អកតកល្យាណស្ស កតចាបស្ស តប្បច្ចយា វិប្បដិសារោ។

ឧត្តម្យិ “តត្ថ កតមំ ឧទ្ធច្ចំ? យំ ចិត្តស្ស ឧទ្ធច្ចំ អរូបសមោ ចេតសោវិក្ខោចា
ភន្តត្ថំ ចិត្តស្ស” តិអាទិនា (ធម. ស. ១១៦៥) វិចិត្តារោ។ “អកតំ វត មេ កល្យាណំ,
អកតំ កុសលំ, អកតំ ភិរុត្តានំ; កតំ ចាបំ, កតំ លុទ្ធី, កតំ កិព្វិស” តិអាទិនា
(ម. និ. ៣. ២៤៨; នេត្តិ. ១២០) បវត្តិអាគារោ វេទិតព្ពោ។

វិចិត្តិក្ខាតិ ពុទ្ធាធិសុ សំសយោ។ តស្ស “សត្វិ កម្ពតិ វិចិត្តិក្ខតិ, នាធិមុច្ចតិ
ន សម្បសីទតិ” តិអាទិនា (វិភ. ៩១៥), “តត្ថ កតមា វិចិត្តិក្ខា? យា កម្ពា
កម្ពាយនា កម្ពាយិតត្ថំ វិមតិ វិចិត្តិក្ខា ទ្វេជ្ឈកំ ទ្វេធាបថោ សំសយោ
អនេកំសក្កាហោ អាសប្បនា បរិសប្បនា អបរិយោគាហនា ធម្មិតត្ថំ ចិត្តស្ស
មនោវិលេខា” តិអាទិនា (ធម. ស. ១០០៨) ច នយេន វិចិត្តារោ វេទិតព្ពោ។

ឯត្ថ ច អភិជ្ឈាព្យាចាទានំ វិភមវសេន ច បហានវសេន ច តេសំ
វិក្ខម្ពនមេវ វេទិតព្ពំ។ យំ សន្ធាយ វុត្ថំ -

“សោ អភិជ្ឈំ លោកេ បហាយ វិភតាភិជ្ឈេន ចេតសាវិហរតិ,
អភិជ្ឈាយ ចិត្តំ បរិសោធនតិ។ ព្យាចាទបទោសំ បហាយ អព្យាបន្នចិត្តោ
វិហរតិ, ព្យាចាទបទោសា ចិត្តំ បរិសោធនតិ។ ជិនមិទ្ធិ បហាយ
វិភតជិនមិទ្ធាវិហរតិ អាឈោកសញ្ញិ សតោ សម្បជានោ, ជិនមិទ្ធា ចិត្តំ
បរិសោធនតិ។ ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចំ បហាយ អនុទូតោវិហរតិ អជ្ឈត្ថំ
ឧបសន្នចិត្តោ ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចា ចិត្តំ បរិសោធនតិ។ វិចិត្តិក្ខំ បហាយ
តិណ្ណាវិចិត្តិក្ខាវិហរតិ អកជំកជំ កុសលេសុ ធម្មេសុ, វិចិត្តិក្ខាយ ចិត្តំ
បរិសោធនតិ” តិ (វិភ. ៥០៨)។

តត្ថ យថា នីវរណានំ បហានំ ហោតិ, តំ វេទិតត្ថំ។ កេឡា នេសំ បហានំ
ហោតិ? កាមច្ឆន្ទស្ស តាវ អសុភនិមិត្តេ យោនិសោមនសិការេន បហានំ
ហោតិ, សុភនិមិត្តេ អយោនិសោមនសិការេនស្ស ឧប្បត្តិ។ តេនាហ ភគវា -

“អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, សុភនិមិត្តំ។ តត្ថ អយោនិសោមនសិការេនពហុលីការេ
អយមាហារេ អនុប្បន្ទស្ស វា កាមច្ឆន្ទស្ស ឧប្បាធាយ, ឧប្បន្ទស្ស វា
កាមច្ឆន្ទស្ស ភិយ្យោភាវាយ វេបុល្លាយា”តិ (សំ. និ. ៥.២៣២)។

ឯវំ សុភនិមិត្តេ អយោនិសោមនសិការេន ឧប្បន្ទស្ស កាមច្ឆន្ទស្ស
តប្បដិបក្ខតោ អសុភនិមិត្តេ យោនិសោមនសិការេន បហានំ ហោតិ។ តត្ថ
អសុភនិមិត្តំ នាម អសុភម្បិ អសុភារម្មណម្បិ, យោនិសោមនសិការេន នាម
ឧបាទមនសិការេន, បថមនសិការេន, អនិច្ចេ អនិច្ចន្តិ វា, ទុក្ខេ ទុក្ខន្តិ វា,
អនត្តនិ អនត្តាតិ វា, អសុភេ អសុភន្តិ វា មនសិការេន។ តំ តត្ថ ពហុលំ
បវត្ថយតោ កាមច្ឆន្ទោ បហាយតិ។ តេនាហ ភគវា -

“អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, អសុភនិមិត្តំ។ តត្ថ យោនិសោមនសិការេនពហុលីការេ
- អយមាហារេ អនុប្បន្ទស្ស វា កាមច្ឆន្ទស្ស អនុប្បាធាយ, ឧប្បន្ទស្ស វា
កាមច្ឆន្ទស្ស បហានាយា”តិ (សំ. និ. ៥.២៣២)។

អបិច ធន ធម្មា កាមច្ឆន្ទស្ស បហានាយ សំវត្ថន្តិ - អសុភនិមិត្តស្ស
ឧគ្គហោ, អសុភភាវនានុយោតោ, ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារតា, ភោជនេ មត្តញ្ញតា,
កល្យាណមិត្តតា, សប្បាយកថាតិ។ ធនវិធគញ្ញិ អសុភនិមិត្តំ ឧគ្គណ្ហស្សបិ
កាមច្ឆន្ទោ បហាយតិ, ភាវេន្តស្សបិ, ឥន្ទ្រិយេសុ បិហិតទ្វារស្សបិ ចតុន្នំ បញ្ចន្នំ
អាឡោចានំ ឱកាសេ សតិ ឧទកំ បិវិត្វា យាបនសីលតាយ ភោជនេ
មត្តញ្ញោបិ។ តេន វុត្ថំ -

“ចត្តារោ បញ្ចា អាណាបេ, អភុត្វា ឧទកំ បិវេ;
អលំ ជាសុវិហារាយ, បហិតត្ថស្ស ភិក្ខុនោ” តិ។ (ថេរគា. ៩៨៣);

អសុភកម្មិកតិស្សត្ថេរសទិសេ កល្យាណមិត្តេ សេវន្តស្សបិ កាមច្ចន្តោ
បហ័យតិ, ហំននិសង្ខាទិសុ ទសអសុភនិស្សិតសប្បាយ កថាយបិ បហ័យតិ។
តេន វុត្ថំ “ធន ធម្មា កាមច្ចន្តស្ស បហានាយ សំវត្ថន្តី” តិ។

បដិយនិមិត្តេ អាយោនិសោមនសិការេន ព្យាចាទស្ស ឧប្បាទោ ហោតិ។
តត្ថ បដិយម្បិ បដិយនិមិត្តំ, បដិយារម្មណម្បិ បដិយនិមិត្តំ។
អាយោនិសោមនសិការោ សព្ពត្ថ ឯកលក្ខណោ ឯវ។ តំ តស្មី និមិត្តេ ពហុលំ
បវត្ថយតោ ព្យាចាទោ ឧប្បជ្ជតិ។ តេនាហ ភគវា -

“អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, បដិយនិមិត្តំ។ តត្ថ
អាយោនិសោមនសិការពហុលំ ការោ - អយមាហារោ អនុប្បន្នស្ស វា
ព្យាចាទស្ស ឧប្បាទាយ, ឧប្បន្នស្ស វា ព្យាចាទស្ស ភិយ្យោភាវាយ
វេបុល្លាយា” តិ (សំ. និ. ៥.២៣២)។

មេត្តាយ បនចេតោវិមុត្តិយា យោនិសោមនសិការេនស្ស បហានំ ហោតិ។
តត្ថ “មេត្តា” តិ វុត្ថេ អប្បនាបិ ឧបចារោបិ វុត្ថតិ, “ចេតោវិមុត្តិ” តិ បន
អប្បនាវ។ យោនិសោមនសិការោ វុត្ថលក្ខណោវ។ តំ តត្ថ ពហុលំ
បវត្ថយតោ ព្យាចាទោ បហ័យតិ។ តេនាហ ភគវា -

“អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, មេត្តាចេតោវិមុត្តិ។ តត្ថ
យោនិសោមនសិការពហុលំ ការោ អយមាហារោ អនុប្បន្នស្ស វា
ព្យាចាទស្ស អនុប្បាទាយ ឧប្បន្នស្ស វា ព្យាចាទស្ស បហានាយា” តិ (សំ.
និ. ៥.២៣២)។

អបិច ឆ ធម្មា ព្យាចាទស្ស បហាឆាយ សំវត្ថុន្ត្រី - មេត្តានិមិត្តស្ស ឧត្តហោ,
មេត្តាការីនា, កម្មស្សកតាបច្ចវេក្ខណា, បដិសម្ពាទពហុលតា,
កល្យាណមិត្តតា, សប្បាយកថាតិ។ ធីតិសកានោធិសកទិសាជរណានញ្ញា
អញ្ញាតរវសេន មេត្តំ ឧត្តណ្ណាន្តស្សបិ ព្យាចាទោ បហាយតិ, ធីតិសោ អនោធិសោ
ទិសាជរណាវសេន មេត្តំ កាវេន្តស្សបិ ព្យាចាទោ បហាយតិ, “ត្វំ ឯតស្ស កុទ្ធោ
កី ករិស្សសិ, កិមស្ស សីលាទីនិវិធាសេតុំ សក្ខិស្សសិ ននុ ត្វំ អត្តនោ កម្មេន
អាគន្ធា អត្តនោ កម្មេនេវ គមិស្សសិ, បរស្ស កុដ្ឋជំនាម
វីតច្ឆិកផ្ការតត្ថអយសលាកក្ខតាទីនិ គហេត្វា បរំ បហារិតុកាមតារិយ
ហោតិ។ ឯសោបិ តវ កុទ្ធោ កី ករិស្សតិ, កី តេ សីលាទីនិវិធាសេតុំ
សក្ខិស្សតិ ឯស អត្តនោ កម្មេន អាគន្ធា អត្តនោ កម្មេនេវ គមិស្សតិ,
អប្បដិច្ចតបហោណកំរិយ, បដិវាតំ ទិត្តរដោមុដ្ឋិរិយ ច ឯតស្សេវ ឯស
កោធា មត្តកេ បតិស្សតី”តិ ឯវំ អត្តនោ ច បរស្ស ចាតិ ឧភយេសំ
កម្មស្សកតំ បច្ចវេក្ខតាបិ, បច្ចវេក្ខត្វា បដិសម្ពាទេ ឋិតស្សបិ,
អស្សុតុត្តត្ថេវសទិសេ មេត្តាការីនារតេ កល្យាណមិត្តេ សេវន្តស្សបិ
ព្យាចាទោ បហាយតិ, វាទនិសម្ពាទីសុ មេត្តានិស្សិតសប្បាយកថាយបិ
បហាយតិ។ តេន វុត្តំ “ឆ ធម្មា ព្យាចាទស្ស បហាឆាយ សំវត្ថុន្ត្រី”តិ។

អរតិអាទីសុ អយោនិសោមនសិការេន ជិនមិទ្ធស្ស ឧប្បាទោ ហោតិ។ អរតិ
នាម ឧត្តណ្ណាតតា, តន្ត្រី នាម កាយាលសិយំ, វិជម្ពិតា នាម កាយវិនមនា,
ភត្តសម្មាទោ នាម ភត្តមុច្ឆា ភត្តបរិឡាហោ, ចេតសោលីនត្តំ នាម ចិត្តស្ស
លីនាការោ។ ឥមេសុ អរតិអាទីសុ អយោនិសោមនសិការំ ពហុលំ បវត្ថយតោ
ជិនមិទ្ធិ ឧប្បជ្ជតិ។ តេនាហ ភគវា -

“អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, អរតិ តន្ត្រីវិជម្ពិតា ភត្តសម្មទោ ចេតសោ លីនត្ថំ។ តត្ថ
អយោនិសោមនសីការពហុលីកាពោ - អយមាហាពោ អនុប្បន្នស្ស វា
ជិនមិទ្ធស្ស ឧប្បាទាយ, ឧប្បន្នស្ស វា ជិនមិទ្ធស្ស ភិយ្យោភាវាយ
វេបុណ្ណាយា”តិ (សំ. និ. ៥.២៣២)។

អារម្ភធាតុអាជីសុ បន យោនិសោមនសីការេន ជិនមិទ្ធស្ស បហានំ
ហោតិ។ អារម្ភធាតុ នាម បឋមារម្ភវីរិយំ, និក្ខមធាតុ នាម កោសជ្ឈតោ
និក្ខន្តតាយ តតោ ពលវតំ, បរក្កមធាតុ នាម បរំ បរំ ឋានំ អក្កមនតោ
តតោបិ ពលវតំ។ ឥមស្មី តិប្បកេទេ វិរិយេ យោនិសោមនសីការំ ពហុលំ
បវត្តយតោ ជិនមិទ្ធិំ បហាយតិ។ តេនាហា -

“អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, អារម្ភធាតុ, និក្ខមធាតុ, បរក្កមធាតុ។ តត្ថ
យោនិសោមនសីការពហុលីកាពោ - អយមាហាពោ អនុប្បន្នស្ស វា
ជិនមិទ្ធស្ស អនុប្បាទាយ, ឧប្បន្នស្ស វា ជិនមិទ្ធស្ស បហាធាយា”តិ (សំ. និ.
៥.២៣២)។

អបិច ធន ធម្មា ជិនមិទ្ធស្ស បហាធាយ សំវត្តន្តិ, អតិភោជនេ និមិត្តគ្នាហោ
- ឥរិយាបថសម្បវិវត្តនតា, អាណេកសញ្ញាមនសីកាពោ, អញ្ចោកាសវាសោ,
កល្យាណមិត្តតា, សប្បាយកថាតិ។
អាហារហត្ថកកុត្តវមិតកតត្តវដ្ឋកអលំសាជកកាកមាសកភោជនំ ភុញ្ញត្វា
វត្តិដ្ឋានធិវាដ្ឋានេ និសិទ្ធស្ស ហិ សមណធម្មំ ករោតោ ជិនមិទ្ធិំ មហាហត្ថិ វិយ
ឱត្តវន្តំ អាគច្ឆតិ, ចតុបញ្ចអាណេបឱកាសំ បន ឋបេត្វា ចានីយំ បិវិត្វា
យាបនសីលស្ស ភិក្ខុនោ តំ ន ហោតិ។ ឯវំ អតិភោជនេ និមិត្តំ កណ្ណាន្តស្ស បិ
ជិនមិទ្ធិំ បហាយតិ។ យស្មី ឥរិយាបថ ជិនមិទ្ធិំ ឱក្កមតិ, តតោ អញ្ញំ
បរិវត្តន្តស្ស បិ, វត្តំ ចន្ទាលោកំ ធីចាលោកំ ឧក្កាលោកំ ធីវា សូរិយាលោកំ

មនសិករោទ្តស្សបិ, អញ្ញោកាសេ វសន្តស្សបិ មហាកស្សបត្ថេរសទិសេ
វិគតជិនមិទ្ធេ កល្យាណមិត្តេ សេវន្តស្សបិ ជិនមិទ្ធ�ំ បហ័យតិ, ហ្នាននិសង្ខាទិសុ
ធុតផ្គុំនិស្សិតសប្បាយកថាយបិ បហ័យតិ។ តេន វុត្តំ “ឆ ធម្មា ជិនមិទ្ធស្ស
បហាឆាយ សំវត្ថន្តិ” តិ។

ចេតសោ អរូបសមេ អយោនិសោមនសិការេន ឧទ្ធច្ចកុក្កច្ចស្ស ឧប្បាទោ
ហោតិ។ អរូបសមោ នាម អរូបសន្តាការោ, អត្ថតោ តំ ឧទ្ធច្ចកុក្កច្ចមេវ។ តត្ថ
អយោនិសោមនសិការំ ពហុលំ បវត្ថយតោ ឧទ្ធច្ចកុក្កច្ចំ ឧប្បជ្ឈតិ។ តេនាហា -

“អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, ចេតសោ អរូបសមោ។ តត្ថ
អយោនិសោមនសិការពហុលីការោ - អយមាហារោ អនុប្បន្នស្ស វា
ឧទ្ធច្ចកុក្កច្ចស្ស ឧប្បាទាយ, ឧប្បន្នស្ស វា ឧទ្ធច្ចកុក្កច្ចស្ស ភិយ្យោភាវាយ
វេបុល្លាយា” តិ (សំ. និ. ៥.២៣២)។

សមាធិសង្ខាតេ បន ចេតសោ រូបសមេ យោនិសោមនសិការេនស្ស
បហានំ ហោតិ។ តេនាហា -

“អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, ចេតសោ រូបសមោ។ តត្ថ
យោនិសោមនសិការពហុលីការោ - អយមាហារោ អនុប្បន្នស្ស វា
ឧទ្ធច្ចកុក្កច្ចស្ស អនុប្បាទាយ, ឧប្បន្នស្ស វា ឧទ្ធច្ចកុក្កច្ចស្ស
បហាឆាយា” តិ (សំ. និ. ៥.២៣២)។

អបិច ឆ ធម្មា ឧទ្ធច្ចកុក្កច្ចស្ស បហាឆាយ សំវត្ថន្តិ - ពហុស្សុតតា,
បរិបុច្ឆកតា, វិនយេ បកតញ្ញតា, វុឡសេវិតា, កល្យាណមិត្តតា,
សប្បាយកថាតិ។ ពាហុសច្ឆេនបិ ហិ ឯកំ វា ទ្វេ វា តយោ វា ចត្តារោ វា បញ្ច វា
និកាយេ ចាឡិវសេន ច អត្ថវសេន ច ឧគ្គល្ហាន្តស្សបិ ឧទ្ធច្ចកុក្កច្ចំ បហ័យតិ,

កង្សិយាកង្សិយបរិបុត្តាពហុលស្សបិ, វិនយបញ្ញត្តិយំ ចិល្បាវសីការតាយ
បកតញ្ញុនោបិ, វុឡេ មហាល្លកត្តេវ ឧបសង្កមន្តស្សបិ, ឧចាលិត្ថេវសទិសេ
វិនយធរេ កល្យាណមិត្តេ សេវន្តស្សបិ ឧទ្ធចកុក្កច្ចំ បហីយតិ, ហ៊ាននិសង្ខាធិសុ
កង្សិយាកង្សិយនិស្សិតសប្បាយកថាយបិ បហីយតិ។ តេន វុត្ថំ “ធន ធម្មា
ឧទ្ធចកុក្កច្ចស្ស បហានាយ សំវត្ថន្តី” តិ។

វិចិត្តិក្ខាជ្ជានិយេសុ ធម្មេសុ អយោនិសោមនសិការេន វិចិត្តិក្ខាយ
ឧប្បាទោ ហោតិ។ វិចិត្តិក្ខាជ្ជានិយា ធម្មា នាម បុណ្យនំវិចិត្តិក្ខាយ ការណាត្តា
វិចិត្តិក្ខាវ។ តត្ថ អយោនិសោមនសិការំ ពហុលំ បវត្តយតោវិចិត្តិក្ខា
ឧប្បជ្ជតិ។ តេនាហ -

“អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, វិចិត្តិក្ខាជ្ជានិយា ធម្មា។ តត្ថ
អយោនិសោមនសិការពហុលីកាហោ - អយមាហាហោ អនុប្បន្នាយ វា
វិចិត្តិក្ខាយ ឧប្បាទាយ, ឧប្បន្នាយ វាវិចិត្តិក្ខាយ ភិយ្យោភាវាយ
វេបុល្លាយា” តិ (សំ. និ. ៥.២៣២)។

កុសលាធិធម្មេសុ បន យោនិសោមនសិការេន វិចិត្តិក្ខាយ បហានំ
ហោតិ។ តេនាហ -

“អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, កុសលាកុសលា ធម្មា, សាវជ្ជានវជ្ជា ធម្មា,
សេវិតញ្ញុសេវិតញ្ញុ ធម្មា, ហ៊ានបណ្ឌិតា ធម្មា, កល្យាណុក្កសប្បជីភាគា
ធម្មា។ តត្ថ យោនិសោមនសិការពហុលីកាហោ អយមាហាហោ
អនុប្បន្នាយ វាវិចិត្តិក្ខាយ អនុប្បាទាយ, ឧប្បន្នាយ វាវិចិត្តិក្ខាយ
បហានាយា” តិ (សំ. និ. ៥.២៣២)។

អបិច ធន ធម្មាវិចិត្តិក្ខាយ បហានាយ សំវត្ថុន្តិ ពហុស្សុតតា, បរិបុច្ឆកតា,
វិនយេ បកតញ្ញតា, អធិមោក្ខពហុលតា, កល្យាណមិត្តតា,
សប្បាយកថាតិ។ ពហុសច្ឆវសេនបិ ហិ ឯកំ វា... បេ... បញ្ច វា និកាយេ
ចាឡិវសេន ច អត្ថវសេន ច ឧគ្គណ្ហាន្តស្សបិ វិចិត្តិក្ខាយ បហាយតិ, តិណំ រតនានិ
អារត្ត កុសលាធិកេនេសុ ធម្មេសុ បរិបុច្ឆាពហុលស្សបិ, វិនយេ
ចិណ្ណាវសីការស្សបិ, តិសុ រតនេសុ ឱកប្បជ័យ, សទ្ធាសង្ខាត,
អធិមោក្ខពហុលស្សបិ, សទ្ធាធម្មត្ថេ វក្កលិត្ថេវសទិសេ កល្យាណមិត្ត
សេវន្តស្សបិ វិចិត្តិក្ខាយ បហាយតិ, ហាននិសង្ខាធិសុ តិណំ រតនានំ
គុណានិស្សិតសប្បាយកថាយបិ បហាយតិ។ តេន វុត្ថំ “ធន ធម្មាវិចិត្តិក្ខាយ
បហានាយ សំវត្ថុន្តិ” តិ។

ឯត្ថ ច យថាវុត្ថហិ តេហិ តេហិ ធម្មហិ វិក្ខម្ពនវសេន បហានានំ ឥមេសំ
នីវរណានំ កាមច្ឆន្ទនីវរណាស្ស តាវ អរហត្តមគ្គេន អច្ឆន្ទប្បហានំ ហោតិ,
តថា ចិនមិទ្ធនីវរណាស្ស ឧទ្ធច្ឆនីវរណាស្ស ច។ ព្យាចាទនីវរណាស្ស បន
កុក្កច្ឆនីវរណាស្ស ច អនាគាមិមគ្គេន, វិចិត្តិក្ខានីវរណាស្ស សោតាបត្តិមគ្គេន
អច្ឆន្ទប្បហានំ ហោតិ។ តស្មា តេសំ តថា បហានាយ ឧបការធម្មេ ទស្សេតុំ
“អារទ្ធិ ហោតិ វិរិយ” ន្តិអាទិ អារទ្ធិ។ ឥធមេវ វា យថាវុត្ថំ អភិជ្ឈានីវរណានំ
បហានំ, យស្មា ហ៊ានីវិយតាយ កុសីតេន, អនុបដ្ឋិតស្សតិកាយ មុជ្ជស្សតិនា,
អបជិប្បស្សទ្ធទរថតាយ សារទ្ធកាយេន, អសមាហិតតាយ វិក្ខិត្តចិត្តេន ន
កទាចិបិ តេ សក្កា និព្ពត្តេតុំ, បកេវ ឥតវំ, តស្មា យថា បដិបន្នស្ស សោ
អភិជ្ឈានីវិកមោ បហានំ សម្ភវតិ, តំ ទស្សេតុំ “អារទ្ធិ ហោតិ វិរិយ” ន្តិអាទិ
អារទ្ធិ។ តស្សត្ថោ - តេសំ នីវរណានំ បហានាយ សព្ពេសម្បិ វា
សំកិលេសធម្មានំ សមុច្ឆិន្ទនត្ថាយ វិរិយំ អារទ្ធិ ហោតិ, បគ្គហិតំ

អសិលប្បវត្តិន្ត វុត្តំ ហោតិ។ អារទ្ធត្តា ឯ ច អន្តរា សង្កាចស្ស អនាបជ្ជនតោ
អសន្នីនំ។

ឧបជ្ជិតាសតិ អសម្មជ្ជាតិ ន កេវលញ្ចវីរិយមេវ, សតិបិ
អារម្មណាភិមុខការេន ឧបជ្ជិតា ហោតិ, តថា ឧបជ្ជិតត្តា ឯ ច
ចិរកតចិរភាសិតានំ សរណាសមត្ថតាយ អសម្មជ្ជា។ បស្សន្ទោតិ
កាយចិត្តនរេប្បស្សម្ពនេន កាយោបិស្ស បស្សន្ទោ ហោតិ។ តត្ថ យស្មា
នាមកាយេ បស្សន្ទេ រូបកាយោបិស្ស បស្សន្ទោ ឯ ច ហោតិ, តស្មា
“នាមកាយេ រូបកាយោ”តិ អវិសេសេត្វា “បស្សន្ទោ កាយោ”តិ វុត្តំ។
អសារន្ទោតិ សោ ច បស្សន្ទត្តា ឯ ច អសារន្ទោ, វិភត្តនរេថាតិ វុត្តំ ហោតិ។
សមាហិតំ ចិត្តំ ឯកគ្គន្តិ ចិត្តម្បិស្ស សម្មា អាហិតំ សុដ្ឋ ឋបិតំ អប្បិតំ វិយ
ហោតិ, សមាហិតត្តា ឯ ច ឯកគ្គំ អចលំ និប្បន្នំ និវិញ្ញនន្តិ។

ឯត្តារតា ឈានមគ្គានំ បុព្វភាគបដិបទា កថិតា។ តេនេវាហ -

“ចរម្បិ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ ឯវុត្តតោ អាតាបិ ឡត្តាបិ សតតំ សមិតំ
អារទ្ធវីរិយោ បហិតត្តាតិ វុច្ឆតិ”តិ (ឥតិវុ. ១១០)។

តស្សត្ថោ ហេជ្ជា វុត្តោ ឯ ច។

គាថាសុ យតំ ចរេតិ យតមាណោ ចរេយ្យ, ចន្ទ្រមនាទិវសេន គមនំ
កប្បេន្តោបិ “អនុប្បន្នានំ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ អនុប្បាទាយ ធន្តំ
ជនេតិ វាយមតី”តិ អាទិនា (សំ. និ. ៥.៦៥១-៦៦២; វិភ. ៣៩០) នយេន
វុត្តសម្មប្បធានវីរិយវសេន យតន្តោ យជេន្តោ វាយមន្តោ យថា អកុសលា
ធម្មា បហិយន្តិ, កុសលា ធម្មា ភាវនាចារិច្ចរី គច្ឆន្តិ, ឯ ច គមនំ កប្បេយ្យាតិ
អត្ថោ។ ឯស នយោ សេសេសុបិ។ កេចិ បន “យត”ន្តិ ឯតស្ស សំយតោតិ អត្ថំ

វេទន្តិ។ តិរិដ្ឋតិ តិរិដ្ឋយ្យ ហំនំ កេហ្មយ្យ។ អន្តេតិ និសីទេយ្យ។ សយេតិ
និបន្នេយ្យ។ យតមេនំ បសារយេតិ ឯតំ បសារេតតំ ហត្ថចាទានី យតំ
យតមាណោ យថាវុត្តវីរិយសមន្តិយេវ ហុត្វា បសារេយ្យ, សព្ពត្ថ បមាទំ
វិជហេយ្យាតិ អធិប្បាយោ។

ឥតានិ យថា បដិបន្នេន្តោ យតំ យតមាណោ នាម ហោតិ, តំ បដិបទំ ទស្សេតុ
“ឧទ្ធ”ន្តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ ឧទ្ធន្តិ ឧបរិ។ តិរិយន្តិ តិរិយតោ, បុរត្ថិមទិសាទិវសេន
សមន្តតោ ទិសាការេស្វតិ អត្តោ។ អចាប្បន្តិ ហេដ្ឋា។ យាវតា ជគតោ គតីតិ
យត្ថកា សត្ថសម្ពាវភេទស្ស លោកស្ស បវត្ថិ, តត្ថ សព្ពត្ថាតិ អត្តោ។
ឯត្តាវតា អនវសេសតោ សម្មសនញ្ញាណស្ស វិសយំ សង្កហេត្វា ទស្សេតិ។
សមវេក្ខិតាតិ សម្មា ហេតុនា ញ្ញាយេន អវេក្ខិតា, អនិច្ចាទិវសេន
វិបស្សកោតិ វុត្តំ ហោតិ។ ធម្មានន្តិ សត្ថសុញ្ញានំ។ ខន្ធានន្តិ រូចាទិនំ បញ្ចន្តំ
ខន្ធានំ។ ឧទយព្ពយន្តិ ឧទយញ្ញា វយញ្ញោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ - ឧបរិ តិរិយំ អនោតិ
តិសង្កហេ សព្ពស្មី លោកេ អតីតាទិភេទភិដ្ឋានំ បញ្ចចាទានក្ខន្ធសម្ពាតានំ
សព្ពេសំ រូចារូបធម្មានំ អនិច្ចតាទិសម្មសនាធិគតេន ឧទយព្ពយញ្ញាណេន
បញ្ចវិសតិយា អាការេហិ ឧទយំ, បញ្ចវិសតិយា អាការេហិ វយញ្ញោ
សមវេក្ខិតា សមនុបស្សិតា ភវេយ្យាតិ។

ចេតោសមថសាមីចិន្តិ ចិត្តសំកិលេសានំ អច្ចន្តរូបសមនតោ
ចេតោសមថសម្ពាតស្ស អរិយមគ្គស្ស អនុច្ឆរិកបដិបទំ ញ្ញាណទស្សនវិសុទ្ធិ។
សិក្ខមាទន្តិ បដិបន្នេមាទំ ភាវេន្តំ ញ្ញាណបរម្បវំ និព្វត្តេន្តំ។ សនាតិ សព្ពកាលំ,
វត្ថិញ្ញោវ ទិវា ច។ សតន្តិ ចតុសម្បជញ្ញេន សមន្តាគតាយ សតិយា សតោការី។
សតតំ បហិតត្តោតិ សព្ពកាលំ បហិតត្តោ និព្វានំ បដិបេសិតត្តោតិ តថាវិធំ
ភិក្ខុំ ពុទ្ធានយោ អរិយា អាហុ អាចិត្តន្តិ កថេន្តិ។ សេសំ វុត្តនយមេវ។

ទ្វាទសមសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

១៣. លោកសុត្តន្តបិដក

១១២. តេសមេ លោកោតិ លុដ្ឋនបលុដ្ឋនដ្ឋន លោកោ, អត្ថតោ បុរិមំ
អរិយសច្ចទ្ធិយំ ឥធ បន ទុក្ខំ អរិយសច្ចំ វេទិតព្ពំ។ ស្វាយំ សត្តលោកោ,
សម្ពារលោកោ, ឌីកាសលោកោតិ វិភាគតោ សរូបតោ ច ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។
អបិច ខន្ធលោកាទិវសេន ច អនេកវិជោ លោកោ។ យថាហា -

“លោកោតិ ខន្ធលោកោ, ធាតុលោកោ, អាយតនលោកោ,
វិបត្តិភវលោកោ, វិបត្តិសម្ពុវលោកោ, សម្មត្តិភវលោកោ,
សម្មត្តិសម្ពុវលោកោ, ឯកោ លោកោ សព្វេ សត្តា អហារដ្ឋិតិកា, ទ្វេ លោកោ
នាមញ្ញ រូបញ្ញ, តយោ លោកោ តិស្សោ វេទនា, ចត្តារោ លោកោ ចត្តារោ
អាហារា, បញ្ញា លោកោ បញ្ញាទាណក្ខន្ធា, ធ លោកោ ធ អដ្ឋត្តិកានិ
អាយតនានិ, សត្ត លោកោ សត្ត វិញ្ញាណដ្ឋិតិយោ, អដ្ឋ លោកោ អដ្ឋ
លោកធម្មា, នវ លោកោ នវ សត្តាវាសា, ទស លោកោ ទសាយតនានិ, ទ្វាទស
លោកោ ទ្វាទសាយតនានិ, អដ្ឋាវស លោកោ អដ្ឋាវស ធាតុយោ”តិ (មហានិ. ៣;
ចូឡនិ. អធិតមាណាវបុច្ឆានិទ្ទេស ២)។

ឯវមនេកធាវិកត្តោបិ លោកោ បញ្ចសុ ឧទាទានក្ខន្ធនេសុ ឯវ សង្កបំ
សមោសរណំ គច្ឆតិ, ឧទាទានក្ខន្ធា ច ទុក្ខំ អរិយសច្ចំ ជាតិបិ ទុក្ខា ...។ បេ....
សំខិត្តន បញ្ចាទាណក្ខន្ធាបិ ទុក្ខាតិ។ តេន វុត្តំ “អត្ថតោ បុរិមំ
អរិយសច្ចទ្ធិយំ, ឥធ បន ទុក្ខំ អរិយសច្ចំ វេទិតព្ពំ”ន្តិ។ ននុ ច លុដ្ឋនបលុដ្ឋនដ្ឋន
អរិសេសេន បញ្ចសុ ខន្ធនេសុ សម្ពុវតីតិ? សច្ចំ សម្ពុវតី។ យំ បន ន លុដ្ឋតីតិ
គហិតំ, តំ តថា ន ហោតិ, ឯកំសេនេវ លុដ្ឋតិ បលុដ្ឋតីតិ សោ លោកោតិ

ឧបាទានកូន្មេស្វរ លោកសន្តោ និរុទ្ទោតិ វេទិតញ្ចោ។ តស្មា លោកោតិ ទុក្ខំ
អរិយសច្ចំ វេ។

យទិបិ តថាគត-សទ្ធស្ស ហេដ្ឋា តថាគតសុត្ត ឆានានយេហិ វិត្តារតោ
អត្តោវិភត្តោ, តថាបិ ចាឡិយា អត្តសំវណ្ណានមុខេន អយមត្ថវិការវេនា -
អភិសម្ពុទ្ធាតិ “អភិញ្ញេយ្យតោ បរិញ្ញេយ្យតោ”តិ បុព្វេ វុត្តវិភាគេន វា
អវិសេសតោ តាវ អាសយានុសយចរិយាធម្មត្ថិអាទិភេទតោ
កុសលាកុសលាទិវិភាគតោ វដ្ឋប្បមាណសណ្ឋានាទិភេទតោ, វិសេសតោ វា
បន “អយំ សស្សតាសយោ, អយំ ឧប្បទាសយោ”តិអាទិនា “កក្កដ្យលក្ខណា
បដិវធាតុ, បក្សវណ្ណលក្ខណា អាថោធាតុ”តិអាទិនា ច អភិវិសិដ្ឋេន
សយម្ពុញ្ញាលោន សម្មា អវិបរីតំ យោ យោ អត្តោ យថា យថា ពុជ្ឈីតញ្ចោ, តថា
តថា ពុទ្ធា ញ្ញាតោ អត្តបច្ចក្ខោ កតោតិ អភិសម្ពុទ្ធា។

លោកស្មាតិ យថាវុត្តលោកតោ។ វិសំយុត្តោតិ វិសំសដ្ឋោ, តប្បដិពទ្ធានំ
សព្វេសំ សំយោជនានំ សម្មនេវ សមុច្ឆិន្ទត្តា តតោវិប្បមុត្តោតិ អត្តោ។
លោកសមុទយោតិ សុត្តន្តនយេន តណ្ហា, អភិធម្មនយេន បន អភិសម្ពុទ្ធាវេហិ
សទ្ធិ ធិយឡកិលេសសហស្សំ។ បហីនោតិ ពោធិមណ្ឌោ អវហត្ថមគ្គញ្ញាលោន
សមុប្បេទប្បហានវសេន សវាសនំ បហីនោ។ លោកនិរោធាតិ និព្វានំ។
សន្និកតោតិ អត្តបច្ចក្ខោ កតោ។ លោកនិរោធគាមិនី បដិបទាតិ
សីលាទិក្ខន្ធត្ថយសង្កហោ អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ។ សោ ហិ លោកនិរោធំ
និព្វានំ គច្ឆតិ អធិគច្ឆតិ, តទត្ថំ អរិយេហិ បដិបដ្ឋិយតិ ចាតិ
លោកនិរោធគាមិនី បដិបទាតិ វុច្ឆតិ។

ឯត្តាវតោ តថានិ អភិសម្ពុទ្ធា យថាវតោ គតោតិ តថាគតោតិ
អយមត្តោ ទស្សិតោ ហោតិ។ ចត្តាវិ ហិ អរិយសច្ចានិ តថានិ នាម។ យថាហ -

“ចត្តាវិមានិ, ភិក្ខុវេ, តថាជិ អវិតថាជិ អនញ្ញថាជិ។ កតមានិ ចត្តាវិ?
ឥទំ ទុក្ខន្តិ, ភិក្ខុវេ, តថមេតំ អវិតថមេតំ, អនញ្ញថមេត”ន្តិ (សំ. និ.
៥.១០៩០) វិគ្គារោ។

អបិច តថាយ គតោតិ តថាគតោ, តថំ គតោតិ តថាគតោ, គតោតិ ច
អវគតោ អតីតោ បត្តោ បដិបន្នោតិ អត្តោ។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ - យស្មា ភគវា
សកលលោកំ តីរណាបរិញ្ញាយ តថាយ អវិបរីតាយ គតោ អវគតោ, តស្មា
លោកោ តថាគតោន អភិសម្មុទ្ធាតិ តថាគតោ។ លោកសមុទយំ
បហានបរិញ្ញាយ តថាយ គតោ អតីតោតិ តថាគតោ។ លោកនិរោធគំ
សន្និកិរិយាយ តថាយ គតោ បត្តោតិ តថាគតោ។ លោកនិរោធគាមិនី
បដិបទំ តថំ អវិបរីតំ គតោ បដិបន្នោតិ តថាគតោតិ។ ឯវំ ឥមិស្សា ចាឡិយា
ភគវតោ តថាគតោវទីបនវសេន អត្តោ វេទិតញ្ចោ។

ឥតិ ភគវា ចតុសច្ចាភិសម្ពោធនវសេន អត្តនោ តថាគតោវំ បកាសេត្វា
ឥទានិ តត្ថ ទិដ្ឋាទិអភិសម្ពោធនវសេនបិ តំ ទស្សេតុំ “យំ, ភិក្ខុវេ” តិអាទិមាហា។
អង្គុត្តរជ្ជកថាយំ (អ. និ. អដ្ឋ. ២.៤.២៣) បន “ចត្វហិ សច្ចេហិ អត្តនោ ពុទ្ធការំ
កថេត្វា” តិអាទិ វុត្ថំ។ តំ តថាគតសទ្ធពុទ្ធសទ្ធានំ អត្តតោ និដ្ឋានាករណាតំ
ទស្សេតុំ វុត្ថំ។ តថា ចេវ ហិ ចាឡិ បវត្តាតិ។ តត្ថ ទិដ្ឋន្តិ រូបាយតនំ។ សុតន្តិ
សទ្ធាយតនំ។ មុតន្តិ បត្វា គហោតព្ពតោ គន្ធាយតនំ, រសាយតនំ,
ដោជ្ឈញ្ញាយតនញ្ចា។ វិញ្ញាតន្តិ សុខទុក្ខាទិធម្មារម្មណំ។ បត្តន្តិ បរិយេសិត្វា វា
អបរិយេសិត្វា វា បត្តំ។ បរិយេសិតន្តិ បត្តំ វា អប្បត្តំ វា បរិយេសិតំ។ អនុវិចិតំ
មនសាតិ ចិត្តេន អនុសញ្ញាវិតំ។ កស្ស បន អនុវិចិតំ មនសាតិ?
សនេវកស្ស... បេ... សនេវមនុស្សាយាតិ សម្ពន្ធនីយំ។ តត្ថ សហ នេវេហិតិ
សនេវកោ, តស្ស សនេវកស្ស។ សេសបនេសុបិ ឯសេវ នយោ។

សន្តោកក៏ចង់បាន ចេត្ត បញ្ចកាមាវចននេវគ្គហធានំ វេទិតត្ថំ,
សមាវកក៏ចង់បាន ធម្មកាមាវចននេវគ្គហធានំ, សព្វាញ្ញកក៏ចង់បាន
ព្រាហ្មកាយិកាធិព្រាហ្មគ្គហធានំ, សស្សមណាព្រាហ្មណ៍វចននេវ សាសនស្ស
បច្ចុត្តិកសមណាព្រាហ្មណគ្គហធានាញ្ចេវ
សមិតថាបពាហិតថាបសមណាព្រាហ្មណគ្គហធានាញ្ចេវ, បដាវចននេវ
សត្តលោកគ្គហធានំ, សន្តោកមនុស្សវចននេវ
សម្មតិនេវអវសេសមនុស្សគ្គហធានំ។ ឯវមេត្ត តីហិ បទេហិ នេវមាវព្រាហ្មហិ
សន្តិ សត្តលោកោ, ធ្វើហិ បដាវសេន សត្តលោកោ គហិតោតិ វេទិតត្ថោ។

អបរោ នយោ - សន្តោកគ្គហធានោ អរូចាវចននេវលោកោ គហិតោ,
សមាវកក៏ចង់បាន ធម្មកាមាវចននេវលោកោ, សព្វាញ្ញកក៏ចង់បាន
រូបីព្រាហ្មលោកោ, សស្សមណាព្រាហ្មណាធិវចននេវ សម្មតិនេវហិ សហ
អវសេសសត្តលោកោ គហិតោ។ អបិចេត្ត សន្តោកក៏ចង់បាន ឧក្កជ្ជបរិច្ឆេទតោ
សត្តលោកវិសយស្ស ភគវតោ អភិសម្ពុទ្ធភាវេ បកាសិតេ យេសមេវំ សិយា
“មារោ នាម មហានុភាវោ ធម្មកាមាវចនស្សរោ វសវត្ថី, ព្រាហ្មា បន តតោបិ
មហានុភាវតោ ធនហិ អន្តរាហិ ធនសុ ចក្កវាឡសហស្សសុ អាហោកំ
ជរតិ, ឧត្តមជ្ឈានសមាបត្តិសុខំ បដិសំវេទេតិ។ បុច្ច ច សមណាព្រាហ្មណា
តទ្ធិមន្តោ ធិព្វចក្កកា បរិច្ឆិវិទុនោ មហានុភាវា សិវិជ្ជន្តិ។ អយញ្ច
សត្តកាយោ អនន្តោ អបរិមាណោ, កិមេតេសំ សព្វេសំយេវ វិសយោ
អនវសេសតោ ភគវតោ អភិសម្ពុទ្ធោ”តិ? តេសំ វិមតី វិធមេន្តោ ភគវា
“សន្តោកស្ស លោកស្ស”តិអាទិមាហ។

ចោរាណា បនាហុ - “សន្តោកស្ស”តិ នេវតាហិ សន្តិ អវសេសលោកំ
បរិយាធិយតិ, “សមាវកស្ស”តិ មារេន សន្តិ អវសេសលោកំ,

“សព្វហ្មកស្ស”តិ ព្រហ្មហិ សទ្ធិ អវសេសលោកំ។ ឯវំ សព្វេបិ តិក្កុបកេ
សត្ត តិសុ បទេសុ បក្ខិបិក្ខា បុន ទ្វិហិ បទេហិ បរិយាទិយន្តោ

“សស្សមណាព្រាហ្មណិយា បជាយ សនេវមនុស្សយា”តិ អាហា។ ឯវំ បញ្ចហិបិ
បទេហិ ខន្ធត្ថយបរិច្ឆិន្នេ សព្ពសត្ត បរិយាទិយតិ។

យស្មា តំ តថាគតេន អភិសម្ពុទ្ធី ឥមិនា ឥទំ ទស្សេតិ - យំ
អបរិមាណាសុ លោកធាតុសុ ឥមស្ស សនេវកស្ស លោកស្ស “នីលំ
បីតក”ន្តិអាទិ រូចារម្ពណំ ចក្កទ្វារេ អាចាថំ អាគច្ឆតិ, តំ សព្ពំ “អយំ សត្តោ
ឥមស្មី ខណេ ឥមំ នាម រូចារម្ពណំ ទិស្វា សុមនោ វា ទុម្ពនោ វា មជ្ឈត្តោ វា
ជាតោ”តិ តថាគតស្ស ឯវំ អភិសម្ពុទ្ធិ។ តថា យំ អបរិមាណាសុ
លោកធាតុសុ ឥមស្ស សនេវកស្ស លោកស្ស “ភេរិសន្នោ មុទិផ្កសន្នោ”តិអាទិ
សន្នារម្ពណំ សោតទ្វារេ អាចាថំ អាគច្ឆតិ, “មូលគន្លោ តចគន្លោ”តិអាទិ
គន្លារម្ពណំ យានទ្វារេ អាចាថំ អាគច្ឆតិ, “មូលរសោ ខន្ធរសោ”តិអាទិ
រសារម្ពណំ ជីវ្ហាទ្វារេ អាចាថំ អាគច្ឆតិ, “កក្កឡំ មុទុក”ន្តិអាទិ
បថីវិធាតុតេជាធាតុវាយោធាតុកេទំ ដោជ្ឈញ្ញារម្ពណំ កាយទ្វារេ
អាចាថំ អាគច្ឆតិ, “អយំ សត្តោ ឥមស្មី ខណេ ឥមំ នាម ដោជ្ឈព្ពំ ដុសិក្ខា សុមនោ
វា ទុម្ពនោ វា មជ្ឈត្តោ វា ជាតោ”តិ សព្ពំ តំ តថាគតស្ស ឯវំ អភិសម្ពុទ្ធិ។

តថា យំ អបរិមាណាសុ លោកធាតុសុ ឥមស្ស សនេវកស្ស លោកស្ស
សុខាទិកេទំ ធម្មារម្ពណំ មនោទ្វារេ អាចាថំ អាគច្ឆតិ, “អយំ សត្តោ ឥមស្មី
ខណេ ឥមំ នាម ធម្មារម្ពណំ ជានិក្ខា សុមនោ វា ទុម្ពនោ វា មជ្ឈត្តោ វា
ជាតោ”តិ សព្ពំ តំ តថាគតស្ស ឯវំ អភិសម្ពុទ្ធិ។ ឯវំ យំ ឥមស្ស សនេវកស្ស
លោកស្ស ទិដ្ឋំ សុតំ មុតំ វិញ្ញាតំ, តំ តថាគតេន អទិដ្ឋំ វា អសុតំ វា អមុតំ វា
អវិញ្ញាតំ វា នត្ថិ។ ឥមស្ស បន មហាជនស្ស បរិយេសិក្ខា អប្បត្ថម្បិ អត្ថិ,

អបរិយេសិត្វា អប្បត្តម្មិ អត្ថិ, បរិយេសិត្វា បត្តម្មិ អត្ថិ, អបរិយេសិត្វា
បត្តម្មិ អត្ថិ។ សត្តម្មិ តថាគតស្ស អប្បត្តំ នាម នត្ថិ ញ្ញាណេន អសង្ខតំ។
តតោ ឯវ យំ អបរិមាណាសុ លោកធាតូសុ អបរិមាណានំ សត្តានំ ចក្កទ្វារេ
អាចាជមាគច្ឆន្តំ រូចារម្មណំ នាម អត្ថិ, តំ ភគវា សត្តំ សញ្ញាការេន ជាតាតិ
បស្សតិ។ ឯវំ ជានតា បស្សតា ចានេន តំ ឥដ្ឋានិដ្ឋានិវសេន វា
ធិដ្ឋសុតមុតិញ្ញាតេសុ លត្តមានបទវសេន វា “កតមំ តំ រូបំ រូចាយតនំ? យំ
រូបំ ចតុន្នំ មហាក្ខតានំ ឧបាទាយ វណ្ណានិកា សនិទស្សនំ សប្បដិយំ នីលំ
បីតក”ន្តិអាធិនា (ធរ. ស. ៦១៧) នយេន អនេកេហិ នាមេហិ តេរសហិ វារេហិ
ទ្វេបញ្ញាសាយ នយេហិ វិភជ្ជមានំ តថេវ ហោតិ, វិតថំ នត្ថិ។ ឯស នយោ
សោតទ្វារាធិសុបិ អាចាជមាគច្ឆន្តេសុ សទ្ធាធិសុ។

តស្មា តថាគតោតិ វុច្ឆតិ យំ យថា លោកេន គតំ, តស្ស តថេវ គតត្តា
តថាគតោតិ វុច្ឆតិ។ ចាឡិយំ បន “អភិសម្ពុទ្ធ”ន្តិវុត្តំ, តំ តថាគតសន្នេន
សមានត្តំ។ ឥមីនា តថាធស្សិការវតោ តថាគតោតិ អយមត្ថោ ធស្សិតោ
ហោតិ។ វុត្តញ្ញេតំ ធម្មសេនាបតិនា -

“ន តស្ស អទ្ធិជ្ជមិធនត្ថិ កិញ្ចិ,
អថោ អវិញ្ញាតមជានិតតំ;
សត្តំ អភិញ្ញាសិ យទត្ថិ នេយ្យំ,
តថាគតោ តេន សមន្តចក្ខុ”តិ។ (មហានិ. ១៥៦; ចូឡនិ.
មោយរាជមាណាវបុត្តានិទ្ទេស ៨៥; បដិ. ម. ១.១២១);

សុត្តន្តបិ វុត្តំ ភគវតា -

“យំ, ភិក្ខុវេ, សនេវកស្ស លោកស្ស... បេ... សនេវមនុស្សាយ បដាយ
ធិជ្ជំ សុតំ មុតំ វិញ្ញាតំ បត្តំ បរិយេសិតំ អនុវិចិតំ មនសា, តមហំ
ជាធាមិ, តមហំ អព្ពញ្ញាសី, តំ តថាគតស្ស វិទិតំ, តំ តថាគតោ ន
ឧបជ្ជាសី” តិ (អ. និ. ៤. ២២)។

យញ្ច, ភិក្ខុវេ, វត្ថី តថាគតោ អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិ អភិសម្ពុជ្ឈតី តិ
យស្សញ្ច វិសាខបុណ្ណាមវត្ថិយំ តថា អាគតាធិអត្ថេន តថាគតោ ភគវា
ពោធិមណ្ឌោ អបរាជិតបល្លង្កេ និសិទ្ធា តិណ្ឌំ មារាជំ មត្តកំ មទ្ធិត្វា
ឧត្តរិតរាភារតោ អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិ អាសវក្ខយញ្ញាលោន សទ្ធិ
សព្ពញ្ញតញ្ញាលំ អធិគច្ឆតិ។ យញ្ច វត្ថី អនុចាធិសេសាយ និព្វានធាតុយា
បរិនិព្វាយតី តិ យស្សញ្ច វិសាខបុណ្ណាមវត្ថិយំ យេវ កុសិនារាយំ ឧបវត្ថនេ
មល្លានំ សាលវនេ យមកសាលានមន្តវេ អនុចាធិសេសាយ និព្វានធាតុយា
បរិនិព្វាយតិ។ យំ ឯតស្មី អន្តវេតិ ឥមាសំ ទ្វិន្នំ
សឧចាធិសេសអនុចាធិសេសនិព្វានធាតុនំ វេមជ្ឈេ
បញ្ចចត្តាលីសវស្សបរិមាណោ កាលេ បឋមពោធិយម្បិ, មជ្ឈិមពោធិយម្បិ,
បច្ឆិមពោធិយម្បិ យំ សុត្តគេយ្យាធិប្បភេទំ ធម្មំ ភាសតិ និទ្ទិសនវសេន, លបតិ
ឧទ្ទិសនវសេន, និទ្ទិសតិ បដិនិទ្ទិសនវសេន។ សព្វំ តំ តថេវ ហោតីតិ តំ ឯត្តន្តវេ
ទេសិតំ សព្វំ សុត្តគេយ្យាធិនវដ្តំ ពុទ្ធវចនំ អត្តតោ ព្យញ្ញនតោ ច អនុបវដ្តំ
អន្ទនំ អនធិកំ សព្វាការបរិបុណ្ណំ រាគមទនិម្មទនំ... បេ... មោហមទនិម្មទនំ,
នត្ថិ តត្ថ វាលគ្គមត្តម្បិ អវក្ខលិតំ, ឯកមុទ្ធិកាយ លញ្ឆិតំ វិយ ឯកនាឡិយា
មិតំ វិយ ឯកតុលាយ តុលិតំ វិយ ច តំ តថេវ ហោតិ យស្សត្ថាយ ភាសិតំ,
ឯកន្តេនេវ តស្ស សាធនតោ, នោ អញ្ញថា។ តស្មា តថំ, អវិតថំ, អនញ្ញថំ។
ឯតេន តថាវាទិតាយ តថាគតោតិ ទស្សេតិ។ គទអត្តោ អយំ គតសន្តោ
ទការស្ស តការំ កត្វា, តស្មា តថំ គទតីតិ តថាគតោតិ អត្តោ។ អថ វា

អាគន្ធនំ អាគនោ, វេទន្តិ អត្ថោ។ តថា អវិបរីតោ អាគនោ យស្សាតិ
ធការស្ស តការំ កត្វា តថាគតោតិ ឯវមេត្ថ បទសិទ្ធិ វេទិតញ្ច។

យថាវាទី តថាការីតិ យេ ធម្មេ ភគវា “ឥមេ ធម្មា អកុសលា សាវជ្ជា
វិញ្ញុករហិតា សមត្តា សមាធិន្នា អហិតាយ ទុក្ខាយ សំវត្ថន្តិ”តិ បរេសំ ធម្មំ
ទេសេន្តោ វេទិតិ, តេ ធម្មេ ឯកន្តេនេវ សយំ បហាសិ។ យេ បន ធម្មេ ភគវា “ឥមេ
ធម្មា កុសលា អនវជ្ជា វិញ្ញុប្បសត្តា សមត្តា សមាធិន្នា ហិតាយ សុខាយ
សំវត្ថន្តិ”តិ វេទិតិ, តេ ធម្មេ ឯកន្តេនេវ សយំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហាសិ។ តស្មា
យថាវាទី ភគវា, តថាការីតិ វេទិតញ្ច។ យថាការី តថាវាទីតិ សម្មនេវ
សីលាធិបរិបូរណាវសេន សម្មា បដិបន្នោ សយំ យថាការី ភគវា, តថេវ
ធម្មទេសនាយ បរេសំ តត្ថ បតិជ្ជាបនវសេន តថាវាទី។ ភគវតោ ហិ វាចាយ
កាយោ អនុលោមេតិ, កាយស្សបិ វាចា។ តស្មា យថាវាទី តថាការី, យថាការី
តថាវាទី ច ហោតិ។ ឯវំភូតស្ស ចស្ស យថា វាចា, កាយោបិ តថា គតោ
បរត្ថោ។ យថា ច កាយោ, វាចាបិ តថា គតា បរត្ថាតិ អត្ថោ។

អភិក្ខុ អនភិក្ខុតោតិ ឧបរិ ភវត្តំ ហេជ្ជា អវីចិនិយំ បរិយន្តំ កត្វា តិរិយំ
អបរិមាណាសុ លោកធាតូសុ ភគវា សព្ពសត្តេ អភិក្ខុតិ សីលេនបិ
សមាធិនាបិ បញ្ញាយបិ វិមុត្តិយាបិ វិមុត្តិញ្ញាណាទស្សនេនបិ, ន តស្ស តុលា វា
បមាណំ វា អត្ថិ, អសមោ អសមសមោ អប្បដិមោ អប្បដិកាកោ
អប្បដិបុគ្គលោ អតុលោ អប្បមេយ្យោ អនុត្តរោ ធម្មរាជា ទេវានំ អតិទេវោ
សក្កានំ អតិសក្កោ ព្រហ្មានំ អតិព្រហ្មា។ តតោ ឯវ សយំ ន កេនចិ
អភិក្ខុតោតិ អនភិក្ខុតោ។ អញ្ញាទត្ថតិ ឯកំសត្តេ និចាតោ។ យញ្ញំ កិញ្ញំ នេយ្យំ
នាម, សព្ពំ តំ ហត្ថតលេ អាមលកំ វិយ បស្សតីតិ ទសោ។ អវិបរីតំ
អាសយាធិអវពោធន ហិតូបសំហារាធិនា ច សត្តេ, ភាវញ្ញាបត្តបនយវសេន

សង្ខារេ សត្វាការេន សុចិណ្ឌវសិតាយ សមាបត្តិយោ ចិត្តញ្ច វសេ វត្ថុតីតិ
វសវត្ថី។ ឯត្តាវតា អភិកវនដ្ឋន ភគវា អត្ថនោ តថាគតការំ ទស្សេតិ។

តច្រេតំ បទសិទ្ធិ វេទិតញ្ចា - អគនោវិយ អគនោ។ កោ បនេស?
ទេសនាវិលាសោ ចេវ បុញ្ញស្សយោ ច។ តេនេវ ហេស មហានុភាវោ ភិសក្កោ
វិយ ទិញ្ចាគទេន សប្បេ, សព្វេ បរប្បវាទិនោ សទេវកញ្ច លោកំ អភិកវតិ។ ឥតិ
សត្វលោកាភិកវនេ តថា អវិបរីតោ ទេសនាវិលាសោ ចេវ បុញ្ញស្សយោ ច
អគនោ អស្សតិ ទការស្ស តការំ កត្វា តថាគតោតិ វេទិតញ្ចោ។ តេន វុត្ថំ
“សទេវកេ, ភិក្ខុវេ, លោកេ... បេ... វសវត្ថី, តស្មា តថាគតោតិ វុច្ចតិ” តិ។

តាថាសុ សត្វលោកំ អភិញ្ញាយាតិ តេធាតុកលោកសន្និវាសំ ជាធិត្វា។
សត្វលោកេ យថាតថន្តិ តស្មី តេធាតុកលោកសន្និវាសេ យំ កិញ្ចំ នេយ្យំ, តំ
សត្វំ យថាតថំ អវិបរីតំ ជាធិត្វា។ សត្វលោកវិសំយុត្តោតិ ចតុន្នំ យោគានំ
អនវសេសប្បហានេន សព្វេនបិ លោកេន វិសំយុត្តាវិប្បមុត្តោ។ អនូបយោតិ
សត្វស្មិម្បិ លោកេ តណ្ហាទិដ្ឋិឧបយេហិ អនូបយោ តេហិ ឧបយេហិ វិហិតោ។

សត្វាភិក្ខុតិ រូចាធិនិ សញ្ញាវម្ពណានិ, សត្វំ សង្ខារគតំ, សព្វេបិ មារេ
អភិកវិត្វា ឋិតោ។ ធិរោតិ ធិតិសម្បន្នោ។ សត្វគន្ធប្បមោចនោតិ សព្វេ
អភិជ្ឈាកាយគន្ធាទិកេ មោចត្វា ឋិតោ វេនេយ្យសន្តានេបិ អត្ថនោ
ទេសនាវិលាសេន តេសំ បមោចនតោ សត្វគន្ធប្បមោចនោ។ ដុដ្ឋាស្សតិ ដុដ្ឋា
អស្ស។ ករណត្ថេ ឥទំ សាមីវចនំ, ដុដ្ឋា អនេនាតិ អត្ថោ។ បរមា សន្តិទិ ធិញ្ញានំ។
តញ្ចិ តេន ញ្ញាណដុសនេន ដុដ្ឋំ។ តេនេវាហ “ធិញ្ញានំ អកុតោភយ” ត្ថិ។ អថ វា
បរមា សន្តិទិ ឧត្តមា សន្តិទិ កតរា សាតិ? ធិញ្ញានំ។ យស្មា បន ធិញ្ញានេ កុតោចិ
ភយំ នត្ថិ, តស្មា តំ អកុតោភយន្តិ វុច្ចតិ។

អនិយោតិ និទុក្ខោ។ សព្វកម្មក្ខយំ បត្តោតិ សព្វេសំ កម្មានំ ឧយំ
បរិយោសានំ អច្ចន្តាការំ បត្តោ។ វិមុត្តោ ឧបធិសន្ធិយេតិ ឧបធិសន្ធិយសន្ធិតេ
និព្វានេ តទារម្មណាយ ដលវិមុត្តិយា វិមុត្តោ។ ឯស សោតិ ឯសោ សោ។ សីហោ
អនុត្តរោតិ បរិស្សយានំ សហនដ្ឋេន, កិលេសានំ ហននដ្ឋេន ច, តថាគតោ
អនុត្តរោ សីហោ នាម។ ព្រហ្មន្តិ សេដ្ឋំ។ ចក្កន្តិ ធម្មចក្កំ។ បវត្ថយីតិ តិបវិវដ្តំ
ទ្វាទសាការំ បវត្ថេសី។

ឥតិ ឯវំ តថាគតស្ស គុណោ ជានិត្វា។ សង្កម្មាតិ សមាគន្ធា។ តំ
នមស្សន្តិ តំ តថាគតំ តេ សរណំ គតា ទេវមនុស្សា នមស្សន្តិ។ មហាន្តេហិ
សីលាទិគុណេហិ សមន្នាគតត្តា មហន្តំ, ចតុវេសារដ្ឋយោគេន វីតសារធំ។
ឥនានិ យំ វេទន្តា តេ នមស្សន្តិ, តំ ទស្សេតុំ ទន្លោតិអាទិ វុត្តំ។ តំ ឧត្តានត្ថមេវ។

ឥតិ ឥមស្មី ចតុក្កនិចាតេ ជន្មេ សត្ថមេ ច សុត្ថ វដ្តំ កចិតំ,
បឋមទុតិយតតិយទ្វាទសមតេរសមេសុ វិវដ្តំ កចិតំ, សេសេសុ វដ្តវិវដ្តំ
កចិតន្តិ វេទិតព្ពំ។

តេរសមសុត្ថវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ឥតិ បរមត្ថធិបនិយា

ខុទ្ទកនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

ឥតិវុត្ថកស្ស ចតុក្កនិចាតវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

និកមនកថា

ឯត្តាវតា ច -

ធម្មិស្សវេន ជគតោ, ធម្មាលោកវិធាយិនា;
ធម្មានំ ពោធនេយ្យានំ, ជានតា ទេសនាវិធី។

តំ តំ និទានមាគម្ព, សព្ពលោកហិវេសិនា;
ឯកកាធិប្បកេទេន, ទេសិតានិ មហេសិនា។

ទសុត្តរសតំ ទ្វេ ប, សុត្តានិ ឥតិវុត្តកំ;
ឥតិវុត្តប្បកេទេន, សង្គាយីសុ មហេសយោ។

ធម្មភិញ្ញា វសិប្បត្តា, បភិន្ទបជិសម្ពិនា;
យំ តំ សាសនធារយ្ហា, ធម្មសង្គាហកា បុរេ។

តស្ស អត្ថំ បកាសេតុំ, ចោរាណាជ្ជកថានយំ;
និស្សាយ យា សមាវទ្ធា, អត្ថសំវណ្ណានា មយា។

សា តត្ថ បរមត្ថានំ, សុត្តន្តេសុ យថាវហំ;
បកាសនា បរមត្ថ-ធិបនី នាម នាមតោ។

សម្បត្តា បរិនិជ្ជានំ, អនាគុលវិនិច្ឆយា;
អដ្ឋត្តិសប្បមាណាយ, ចាឡិយា ភាណាវរតោ។

ឥតិ តំ សង្ខារេន្តេន, យំ តំ អធិគតំ មយា;
បុញ្ញំ តស្សានុភាវេន, លោកនាថស្ស សាសនំ។

ឱកាហេត្វាវិសុទ្ធាយ, សីលាធិបជិបត្តិយា;
សព្ពេហិ ចាណិនោ ហោន្តុ, វិមុត្តិរសភាគិនោ។

ចិវំ តិដ្ឋតុ លោកស្មី, សម្មាសម្ពុទ្ធសាសនំ;

តស៊ូ សគារវា និច្ចំ, ហោន្តុ សព្វេបិ ចាណិនោ។

សម្មា វស្សតុ កាលេន, ទេវោបិ ជគតិប្បតិ;
សទ្ធម្មនិរតោ លោកំ, ធម្មេនេវ បសាសតូតិ។

ឥតិ ពទរតិត្តវិហារវាសិនា អាចរិយធម្មចាលេន កតា

ឥតិវុត្តកស្ស អដ្ឋកថា និដ្ឋិតា។

